13 a. 9. 4 . 51.

9
4-F
26

9-5-F-26

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Η΄.

HERODIANI

HISTORIARUM LIBRI 8.

Recogniti & Notis illuſtrati.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

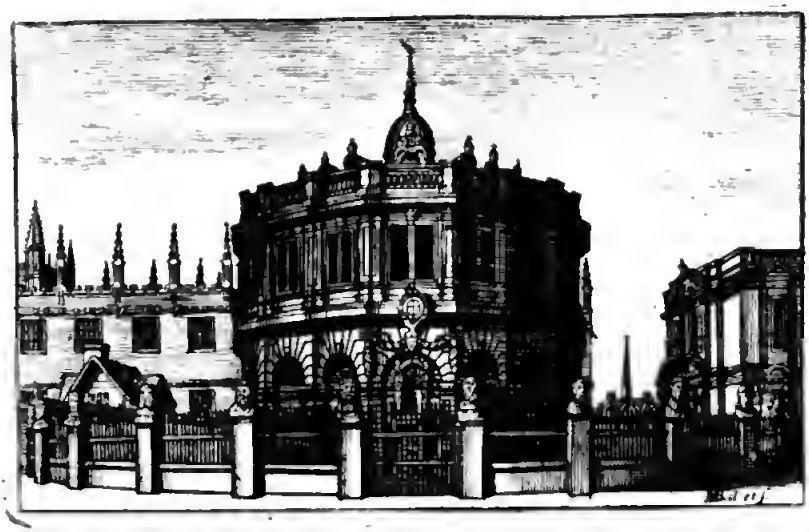

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO,
An. Dom. MDCCIV.
Impenſis *G. Weſt* & *Ant. Peiſley*, Bibliopol. Oxon.

Anij. Cyst
1910.

PRÆFATIO.

HErodianus, ut innuit *Martinus Hankius* de Romanarum rerum ſcriptoribus, Romanam ſui temporis hiſtoriam Libris 8. ſcripſit. Eam à M. Aurelii Antonini, qui cognomen Philoſophi ſuſtinet, obitu, ſive ab anno Urbis 932, Chriſti 180, orditur: & in initio imperii Romani, poſt Maximinum, à Gordiano ſuſcepti, anno Urbis 990, Chriſti 238, terminat.

Ex Græco Latinam Angelus Politianus fecit: declaratam dederunt *Henricus Stephanus*, *Erricus Memmius*, *Andreas Schottus*, *Fridericus Sylburgius*, *Daniel Pareus*, *Joannes Henricus Bæclerus*.

Prodiit Latine tantum, Politiano interprete, Bononiæ 1493. in f. Græce, cum eadem interpretatione, Venetiis 1524. in 8: Baſileæ 1549. in 8: Græce & Latine, cum *Stephani* annotationibus, *Memmii* animadverſionibus, *Schotti* emendationibus ſcripturarumque varietatibus, *Sylburgii* notationibus, tomo III. hiſtoriæ Romanæ Scriptorum, quos Sylburgius collegit, Francofurti ad Mœnum 1590. in f. cum *Stephani* & annotatiunculis in quoſdam locos, &, partim ſupplemento, partim examine interpretationis Politianæ, Lugduni 1611. in 8: cum *Parei*, ex Herodianis libris, principum bonorum & malorum ſpeculo ſive monitis & exemplis ethico-politicis, quæ virtutes & vitia Principum ſpectant, Francofurti ad Mœnum, 1630. in 8: cum *Bæcleri* notis, Argentorati 1644. in 8.

Cum itaque *Herodianum* ſecunda jam vice Oxoniæ impreſſum exhibeamus, operæ pretium erit noſtram methodum explicare, & quid in hac editione præſtiterit *Prælum Sheldonianum*, exponere.

Quoad textum, ſecuti ſumus exemplaria *Henrici Stephani*, qui ſi quando à Codicibus Manuſcriptis diſſentiat, emendationem ſuam alieno charactere fatetur, vel varias lectiones à latere adjicit. Nos ipſius plerumque emenda-

tiones (ubi verborum ſenſus id requirebat) nulla habita characteris ratione, ipſi textui inſeruimus, ut editio hæc ultra juſtam molem ne margine quidem excreſceret.

Eodem conſilio latinam verſionem *Angeli Politiani* elegimus; quem, quoties ſententiarum elegantiæ intentus hiſtoricum vel oratorem potius agit quam interpretem, prò verborum & ſenſus exigentia paulo immutavimus.

Stephani, *Memmii*, aliorumque annotationes, quas ſuis bene auxit *Sylburgius*, ubi textum clariorem reddunt, vel Tyronum captui magis expoſitum, ad paginæ partem infimam ſubjecimus.

Poſtremo, *Zonaram*, *Dionem*, ut & *Hiſtoriæ Auguſtæ* ſcriptores revolvimus, ut (ſi quibus in locis *Herodiani* hiſtoria aliter tradatur) in hac editione, ſine temporis diſpendio, multorum ſententias eadem pagina exhiberet. In omnibus brevitati ſtuduimus, huic rei potiſſimum intenti, ut Authoris textus correctior & purior potius prodiret quam commentariis onuſtus.

HERODIANI VITA

Ex eodem

MARTINO HANKIO.

HErodianus quando vixerit, ipſe docet Lib. I. Cap. 1. cum ait, Angelo Politiano interprete: *Ego non quidem acceptam ab aliis, aut teſtibus egentem hiſtoriam, ſed eorum, qui legent, ſenſibus adhuc memoriæque recenti inhærentem, ſumma vel fide, vel diligentia collectam, conſcribendam ſuſcepi: ſperans haud injucundam fore poſteritati earum rerum notitiam, quæ multæ ſane atque magnæ haud ita longo tempore acciderunt. Nam ſi quis ab Auguſto uſque Principe omnem ætatem complectatur animo, cum ſcilicet Romanorum potentia ad unius eſt arbitrium devoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim*

ferme

ferme ad Marci tempora numerantur) aut imperiorum tam diverſas ſucceſſiones reperiet, aut bellorum vel civilium, vel externorum tam varios caſus atque eventus. Ibidem poſt pauca: *Nam cum ſexaginta annis plures, quam pro tempore, Principes Urbs Roma pertulerit, factum ex eo eſt, uti multæ ſane variæque res atque admiratione dignæ exorirentur.* Et Cap. 2. extremo: *Quæ poſt Marci obitum per univerſam ætatem viſa mihi auditaque ſunt, nonnulla item in experiundo cognita, utpote in publicis officiis principalibuſque verſato, ea nunc conſcribenda ſuſcepi.*

Hæc Commodi, quem Marcus Antoninus anno Urbis 932, Chriſti 180, ſucceſſorem habuit; ſed & Severi, Caracallæ, Heliogabali, Alexandri & Maximini Imperatorum temporibus Herodianum vixiſſe indicant. Nam ſui temporis hiſtoriam, quam nobis reliquit, in imperio in Gordianum, qui Maximino ſucceſſit, tranſlato, id eſt, in anno Urbis 990, Chriſti 238, finit.

Judicia de HERODIANO.

CApitolinus in Albino, Cap. 12. *Quæ qui diligentius ſcire velit, legat Marium Maximum, de Latinis Scriptoribus; de Græcis, Herodianum, qui ad fidem pleraque dixerunt.* Idem in duobus Maximinis, Cap. 13. *Herodianus Græcus ſcriptor ei* (Maximino,) *quantum videmus, in odium Alexandri plurimum favit.*

Photius in Bibliotheca, Codice 99. Andrea Schotto interprete: *Scriptoris hujus dictio clara eſt, atque perſpicua, quin & jucunda: vocibus autem utitur temperatis, neque ſupra modum Atticis, quibus nativa illa communis ſermonis gratia quodammodo violetur: nec rurſus in humilitatem quandam ita demiſſis, ut artem omnem illæ fugiſſe videantur. Ad hæc nec ſupervacaneis tumet, neque neceſſarium quid omittit: ſed, ut uno verbo abſolvam, omnibus hiſtoriæ virtutibus paucis ſane cedit.*

Joannes

JUDICIA de HEROD.

Joannes Bodinus Methodo hiſtoriarum Cap. 4. de Suetonio locutus: *Non idem fuit in Herodiano ſtudium veritatis inquirendæ: nec fere poteſt ejuſdem Principis virtutes ac vitia recenſere.*

Iſaacus Caſaubonus notis ad Capitolini in Maximinis caput 13. *Duo objiciuntur ſcriptori optimo: quod Alexandrum oderit, Maximino faverit. Unde colligi potuerit amor Herodiani in Maximinum, in ejus hiſtoria nihil invenio: at in Alexandrum odium ex narratione de bello Perſico & Germanico ſine dubio Capitolinus collegit. Sic enim tota expeditionum illarum hiſtoria Herodiano texitur, ut gloriam nullam, ignominiam vero nonnullam ex utroque bello, maxime autem Perſico, Princeps alioquin laude digniſſimus reportarit. Et mirum ſane eſt de bellicis ejus imperatoris rebus adeo non diverſa, ſed* ἐκ διαμέτρου, *quod aiunt, pugnantia Herodianum & Capitolinum ſcripſiſſe. Etſi autem amiſſis omnibus aliis Hiſtoricis, pro certo dici hodie non poteſt, utrius ſit narratio verior; ſuſpicor tamen Herodiano fieri à Capitolino injuriam: & quod in Alexandro non omnia laudet, in Maximino non omnia vituperet; libertate ſua & recto judicio uſum potius, quam vel odio, vel gratia fuiſſe corruptum.*

Gerardus Joannes Voſſius Lib. II. de Hiſtoricis Græcis, Cap. 15. *Veritati etiam ſtuduit, niſi quod fides ejus nutet in Alexandro & Maximino.*

Joannes Henricus Bœclerus in Herodianum, præfatione ad Lectorem: *Quod ſi quis utrumque velit comparare, Dio ſane amplitudine argumenti, copia expoſitionis, frequentia pragmaticæ informationis præcellere videbitur; ſed ſtyli terſiſſima & temperatiſſima venuſtas,* οἰκονομίας *hiſtoricæ concinnitas, ſententiarum opportunitas & elegantia, judicii civilis gravitas & æquabilitas, compoſitionis univerſæ competentia in Herodiano longe longeque eminebit.* Ibidem poſt quædam: *Quod nonnulli in rebus Alexandri & Maximini fidem ejus ſuſpectant, non magnis id videntur de cauſis facere, ſicut in notis oſtendimus.*

INDEX

INDEX RERUM.

Æmilianus. pag. 95
Albinus. 105
Albiniani. 112
Alexandria. 101
Alexandrini. 158
Alexianus Alexander. 196
Antigonus. 6
Antiocheni. 68
Antoninus. 122
Armenius. 93
Artabanus. 160
Artaxerxes. 207
Atreni. 93
Audentius. 169
Augarus. 117
Barſemius. 93
Baſſianus. 181
Britanni. 133
Byzantium, 94
expugnatur. 108
Cappadocia. 98
Campus Martius. 141
Carthaginenſes, 253
à Capelliano fugati. 254
Cleander. 29
Commodus, 9
à Narciſſo ſtrangulatur. 45
Danubius. 219
Dionyſius. 6
Domitianus. 6
Fadilla. 31
Fames Romana. 29
Fauſtina. 15
Feſtum matris Deorum. 25
Feſtus. 155
Gallicanus. 259
Ganymedes. 26
Germani. 234
Glabrio. 53
Geta. 144
Gordianus. 241
Heliogabalus. 194
Janus. pag. 40
Illyrici. 71
Juliæ oratio ad filios. 145
Julianus & Sulpitianus imperium licitantur. 64
Juliano abdicato ad imperium arceſſitur Niger Syriæ præſes. 67
Læti oratio ad milites. 51
Læti mors. 111
Laurentum. 28
Lucilla. 17
Lugdunum. 112
Macrinus. 165
Macrino caput abſcinditur. 187
Mæſa. 181
Marcus, 3
moritur. 8
Martia concubina Commodi 43
Martialis. 167
Maternianus. 165
Marternus. 28
Mauri. 221
Maximinus. 222
Maximus. 256
Nero matricida. 6
Nicenſes. 98
Nicomedenſes. ib.
Niger. 67
Nigri oratio. 69
Orgia Phrygum. 26
Orientales. 125
Oſrhoëni deficiunt à Maximino. 232
Pacis templum conflagravit fulmine. 34
Parthi. 93
Palladis ſimulacrum. 193
Perennius à Commodo Prætorianis militibus præficitur, 22
capite plectitur. ib.

Perſica

INDEX.

Perſica legatio ad Alexandrum. pag. 212
Pertinax Imperator eligitur. 47
Pertinacis oratio ad milites. 61
Pertinax obtruncatur. 62
Peſinuns Phrygiæ ager. 24
Peſtilentia Romæ. 28
Philoſophus fraudes Perennii detegens, dat pœnas intempeſtivæ libertatis. 22
Plautianus gener Antonini. 122
Pompeianus. 13
Ptolomæus 6
Pugna inter Ilum Phryga, & Tantalum Lydum ob raptum Ganymedis. 26
Quadratus. 18
Quartinus. 232
Quintianus. 19
Rhenus. 219
Romanorum exercitus à Rege Perſarum profligatur. 216
Sabinus præfectus urbis capite plectitur. 247
Sacerdotes Iſidis evirati. 27
Saturninus. 124
Severus. pag. 72
Severi oratio. 75
Severi imago. 140
Severi ſomnium. 73
Severiani & Nigrini exercitus concurrunt ad Iſſicum ſinum. 101
Soæmis Antonini mater interficitur. 201
Syria. 67
Templum Deæ Lunæ. 167
Templum Jovis Capitolini. 235
Templum Veſtæ & Palladium. 35
Thyſtri urbs Africæ. 243
Tumultu civili ſedato, liberi & amici Cleandri interficiuntur, & in cloacas abjiciuntur cadavera. 33
Tyrii abdicato Nigro acclamant Severo. 99
Veriſſimus Antonini filius moritur. 4
Via ſacra. 73
Vitalianus interficitur. 245
Uraniæ ſimulacrum. 193

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ἱστορίας

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

HERODIANI

HISTORIÆ

De Imperio Rom. Imperatorum poſt MARCUM

LIBER PRIMUS.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπὶ σοφίᾳ συγκομιδῇ ἱστορίας ἀφελησάντων, ἐνίων τε πάλαι γεγονότων μνήμην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὅπως μὴ, σιωπήσαντες, λάθοιεν εἰς τὸν πολὺν ὅμιλον ἀεισθμένοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὀλιγωρήσαν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας· θαῤῥοῦντες, ὡς εἴ τι καὶ μυθώδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐτοὶ καρπώσονται, τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐλεγχθήσεται. εἰσὶ δ' οἱ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράννων, κολακείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων, πόλεώς τε καὶ ἰδιωτῶν εὐτελῆ καὶ μικρὰ ἔργα, λόγων ἀρετῇ, δόξῃ παρέδωκαν τῆς

PROOEMIUM.

QUI res antiquas poſteris prodiderunt, veteremque hiſtoriæ memoriam renovare literis ſtuduerunt, ii magna ex parte, dum famam eruditionis affectant, nomenq; ſuum conantur ab injuria oblivionis aſſerere, minus ſane multam in veri perveſtigatione, quam in exornanda componendaque oratione induſtriam poſuerunt; rati ſcilicet, neque ſi quid in rebus à ſuo ſeculo remotiſſimis falſi proderetur, poſſe refelli, & ſe tamen ſuavitate narrationis ampliſſimum laboris ingeniique fructum percepturos. Alii vero privatis inimicitiis, tyrannorumque odio provecti, aut in laudes principum, civitatum, privatorumque hominum immodicis aſſentationibus effuſi, tenues per ſe res atque humiles, ſcribendi tamen artificio longe ſupra

veri fidem ſuſtulerunt. Ego vero contra, non quidem acceptam ab aliis, aut incognitam, aut teſtibus egentem hiſtoriam, ſed eorum qui legent, ſenſibus adhuc memoriæque inhærentem, ſumma vel fide, vel diligentia collectam, conſcribendam ſuſcepi: ſperans haud injucundam fore poſteritati earum rerum notitiam, quæ multæ ſane atq; magnæ, haud ita longo tempore acciderunt. Nam ſi quis ab Auguſto uſq; principe omnem ætatem complectatur animo, cum ſcil. Romanorum potentia ad unius eſt arbitrium devoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim ferme ad Marci tempora numerantur) aut imperiorum tam diverſas ſucceſſiones reperiet, aut bellorum, vel civilium vel externorum tam varios caſus, atque eventus, in tot excitas gentes, tot urbes noſtras barbaraſque expugnatas, præterea terræ motus & peſtilentias, vitas quoq; principum & tyrannorum adeo novas atque inauditas, ut nulla iis apud veteres conſimilia exempla, aut certe quam pauciſſima inveniantur, quorum alii diuturnam, alii brevem potentiam obtinuerunt: nonnulli autem vix dum inito honore, imperatoreſque duntaxat appellati, eodem illo quo ſuſceperant die imperium amiſerunt. Nam cum ſexaginta annis plures quam pro tempore principes urbs Roma pertulerit, factum ex eo eſt, uti multæ ſane variæque res atque admiratione dignæ exorirentur. Quippe ætate provecti principes, utpote rerum negotiorumque periti, diligentius ſe

ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δ' ἱστορίαν ἃ παρ' ἄλλων ὑποδεξάμενος ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας ἤνεγκα εἰς συλλεγαφὴν, ἐκ ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας, ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων. εἰ γάν τις παραβάλοι πάντα ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνου, ἐξ ὅπερ ἡ Ρωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, ἐκ ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι ῥᾴδίου ἀφικομένοις, μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν, ὅτε βασιλειῶν ὅπως ἐπαλλήλους διαδοχὰς, ὅτε πολέμων ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις, καὶ πόλεων ἁλώσεις, τῶν τε ἐν τῇ [1] ἡμεδαπῇ, καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις· γῆς τε σεισμὺς, καὶ ἀέρων φθορὰς, τυράννων τε καὶ βασιλέων βίους ὑποδόξους, πρότερον ἢ ἀναγίνως ἢ μηδ' ὅλως μεμνημένους· ὧν οἱ μὲν [2] ἐπιμελέστερον ἔχον τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν· εἰσὶ δ' οἱ μέχρι προσηγορίας καὶ τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες, εὐθέως καταλύθησαν. μεγάλη γὰρ ἡ Ρωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα εἰς πλείους δυναστείας, ἢ ὁ χρόνος ἀπήτει, πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε καὶ θαύματος ἄξια. ὅπου γὰρ οἱ μὲν τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστεροι ἑαυτῶν τε, καὶ

1. Sub γῆ. 2. Scribo cum Stephano ἐπιμελέστερον.

τῶν

τῶν ὑπηκόων ἦρξαν· οἱ δὲ κομιδῇ νέοι, ῥᾳθυμότερον βιώσαντες, πολλὰ ἐκμυστόμησαν. ὅθπερ εἰκότως ἐν ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις διαφόροις, οὐχ ὅμοια γέγονε τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δ' ἕκαστα τούτων πέφρακται χρόνους καὶ διωγμούς, διηγήσομαι.

suosque regebant; contra adolescentes molliter atque indulgenter habiti, nova scilicet permulta designabant. Quo factum est, ut dispari ætate atque licentia, disparia quoque studia moresque sequerentur. Hæc quemadmodum gesta sint, temporum ipsorum atque principum servato ordine, perscribemus.

Breviarium Libri Primi.

IMperator Marcus, semel, in Pannoniis, morbo correptus, solicitus ne filius ejus Commodus degeneraret, exemplo aliorum Principum, eum amicis & cognatis commendat, fatoque defungitur. Commodus, mortuo patre, paternum imperium sibi usurpat, rectèque primum administrat: mox ab adulatoribus corruptus, infecto bello Pannonico, Romam remeare statuit, resistente frustra Pompeiano. Romam igitur reversus, magna gratulatione excipitur. Diis salutatis, senatuique gratiis actis, in aulam Palatinam se recipit. Perennium, avarissimum hominem, rebus imperii præficit, ipse deliciis ac flagitiis totum se dedit. Forma insigni præditus, studiis variis se exercuit, aurigando, bestias conficiendo, gladiatorio munere obeundo. Quin eo tandem dementiæ devenit, ut se Herculem Jovis filium appellari juberet, ac mensibus de se nominatis, statuas sibi passim erigi imperaret: mox mutato nomine, gladiatoris cujusdam mortui nomen & genus sibi adoptaret. Calamitates quæ illo tempore contigerunt, principi malo imputatæ sunt; ut pestilentia ingens, in qua ipse Laurentum secesserat, & fames, cujus Cleander coemtis frumentis auctor exstiterat: item prodigia, & urbis ac templorum incendia. Insidias ei paravit prius Lucilla soror, deinde Perennius, posthæc Maternus, postremo Marcia concubina, cujus judicio & consiliis primum veneno, mox strangulatione Kalendis Januariis est occisus.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους,

IMperator Marcus filias quidem suscepit complures, mares autem

tem duos. Horum alter natu minor, adoleſcentulus admodum, fato eſt functus. Veriſſimo nomen fuit. Alterum vero Commodum nomine, magna diligentia, curaque pater educavit, accitis undique viris doctrina claris, maximaque propoſita mercede, uti mores pro ſe quiſque filii ingeniumque excolerent. Filias porro, quum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtia, vitæque innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe, ſtabiliaque ducebat.

II. Virtutem nullam non magnopere exercuit, adeo literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum, Romanorumque ſecundus. Argumenta ſunt permulta, quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt.

III. Adeo vero civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſque Imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæque continentia uſurpavit. Quo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim

1 ἄρρενες ἦ δύο. τῶν ἦ ἀρρένων τούτων ὁ μὲν ἕτερος κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε. Βυείσιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ. ὁ ἦ ἕτερος Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀνεθρέψατο, πάντοθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὅτι λόγοις δοκιμωτάτους ὅτι σωφροσύνην ἐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως σωζόντες ἀεὶ παιδεύοιεν αὐτῷ ἦ υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γαμουμένας ἐξέδοτο ἀνδράσι, τῆς συγκλήτου βάλης τοῖς ἀρίστοις, ἐ τοὺς γένεσι μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατείδας, ἀλλὰ τοὺς πλούτῳ φερεκόλαις λαμπρούς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, ἐ σώφρονας ἦ βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰ μόνα ψυχῆς ἴδια, ἐ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα.

β'. Ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητος ἰδίᾳ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ρωμαίων μήτε Ἑλλήνων ὑπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα.

γ'. Παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ὁπωσοῦν ἐ μέτριον βασιλέα· τάς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς πρὸ αὐτοῦ δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας· μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐ λόγοις, ἀλλὰ δογμάτων γνώσεσι, σέμνῳ δ' ἤθει, ἐ βίῳ σώφρονι 2 ὑπεζώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῆ ἐκείνῳ χειρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ

1 Atqui, ſi Lampridio fides, alter erat Commodo frater, ſc. Antoninus geminus.

2 Expreſſius reddi poteſt, *confirmavit.*

ὑπήκοον,

ὑπήκοον, ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιῶν.

δ'. Ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπραχται ἀνδρείᾳ καὶ σώφρονα, στρατηγικῇ τε καὶ πολιτικῇ ἀρετῇ ἔχοντα, ᾗ τε τὸν τὰ ἀχνύμενα τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα καταικίσαντας, ᾗ τε τὸν ὑπὸ τῇ ἀνατολῇ ποιησάμενος τὸν βίον, πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται. ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν περὶ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ὁκοῖ δ' ὧν καὶ πεῖρα μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς τε καὶ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γεγυμνωμένος, ταῦτα συνέγραψα.

ε'. Γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καμάτοις τε καὶ φροντίσι τετρυχωμένον, ἀλγεινόν τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ καταλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰς ᾗς σωτηρίαν ἐλπίδας φαύλως ἔχειν ὑπώπτευεν, ἐώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειραχίων ἡλικίας ἀρχόμενον ὀπιδαίνειν, [1] δεδιὼς μὴ νεότητος ἀκμάζουσα, καὶ ἐν ὀρφανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα καὶ ἀκώλυτον ᾗσθαλεύσα, μαθημάτων μὲ καλῶν καὶ ὀπιτηδευμάτων [2] ἀφιππάσῃ, μέθαις δὲ καὶ κραιπάλαις ὀπιδῷ ἑαυτόν. ῥᾷστα γὰ αἱ τῶ νέων ψυχαὶ εἰς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσι, ἀπὸ τῆ παιδείας καλῶν μετοχετεύοντα.

ς'. Οἷα δὴ ἄνδρα πολυΐστορα μάλιστα ἐπάρατος μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν παραλαβόντων, τοῦτο plerumque homines vitam principis æmulari.

IV. Quæcunque igitur ab illo modeſte atque fortiter domi foriſque ſunt geſta, qualemque porro ſe adverſus barbaras nationes ſeptentrioni ſubjectas, ſolique orienti geſſerit, ea ſunt multorum doctiſſimorumque hominum comprehenſa monimentis. Quæ vero poſt Marci obitum per univerſam ætatem viſa mihi, auditaque ſunt, nonnulla item in experiundo cognita, utpote in publicis officiis, principalibuſque verſato, ea nunc conſcribenda ſuſcepi.

V. Senem jam Marcum, neque ætate ſolum, ſed laboribus multis curiſque confectum, dum in Pannoniis ageret, graviſſimus repente percuſſit morbus. Quare cum deploratam plane ſalutem ſuam ſentiret, anxius videlicet agebat, ne filius, qui tum primam inierat adoleſcentiam, ſive ætatis fervore nimio, ſive licentia quadam ſumma quam in orbitate eſſet habiturus, bonis artibus ſtudiiſque relictis, ebrietati ſeſe & crapulæ dederet. Quippe facile ingenia adoleſcentium à recta honeſtaque diſciplina ad luxum voluptateſque delabuntur.

VI. Terrebat inſuper hominem minime imperitum, multorum memoria principum, qui juvenes imperium ſuſcepiſſent:

1 Aſſentimur Stephano, qui aut verbum aliquod, ante δεδιὼς, intercidiſſe ſuſpicatur, aut legendum cenſet ἰδεδιώς.

2 Ne rejiceret, ut ſolent equi duri oris fræna excutere.

ut Dionyſii Siciliæ tyranni, cujus tanta fuit intemperantia victus, ut novarum voluptatum inventores ſummis afficeret præmiis: ut item eorum qui Alexandro ſucceſſerunt. Ita enim contumeliosè, violenterque dominati ſunt, ut illius imperio grave dedecus conciliarint. Siquidem Ptolemæus eo turpitudinis prolapſus eſt, ut contra Macedonum, atque adeo Græcorum omnium leges, etiam ſororis amoribus implicaretur. Antigonus autem, quo Liberum per omnia repræſentaret, pro cauſia & diademate Macedonico hederam capiti circundare, thyrſumque pro ſceptro geſtare eſt ſolitus.

VII. Solicitabant animum ſenis recentia quoque exempla: ut Neronis ipſius, qui ne à materna quidem cæde abſtinuerit, & ſe ridiculum populo ſpectaculum præbuerit: ut item Domitiani, qui nihil ſibi ad extremam crudelitatem reliqui fecerit. Has igitur tyrannidum imagines cum animo volutans, inter ſpem metumque agitabatur. Terrebat præterea illum Germaniæ vicina gens, quam nondum plane ſubjecerat, ſed partim in ſocietatem adſciverat, alios armis belloque edomuerat: nonnulli etiam ex iis

μὴ, Διονυσίᾳ τῷ Σικελιώτῃ τυράννῳ, ὃς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας, ἡδονὰς ὀπὶ μεγίσοις μισθοῖς ἐθηρᾶτο· τοῦτο δὲ, αἱ τῶν Αλεξάνδρου διαδόχων εἰς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατήχθησαν. Πτολεμαῖος μὲν, καὶ μίσεις ἀδελφῆς ἐδίας ἔρωτος ἐξεχώρησας, [1] ἔδει τε τὸν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους· Ἀντίγονος δὲ, Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν ἐξεπλέκε τῇ κεφαλῇ ἀντὶ [2] καυσίας τὸ διαδήματος Μακεδονικῆς, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων.

ζ'. Ἔτι δὲ τὸ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὑπόγυον ἔχοντα τῆς μνήμης, τά τε Νέρωνι πεπραγμένα, ὃς ἐκόρεσε μέχρι μητρῴας φόνου, παρεῖχέ τε τοῖς δήμοις ἑαυτὸν καταγέλαστον θέαμα· τά τε Δομετιανῷ τετολμημένα, τῆς ἐκάστης ὠμότητος οὐδὲν ὑπολείποντα. τοιαύτας δὲ τυραννίδος εἰκόνας ὑποτυπέμενος, ἐδεδίει τε τὸ ἤλπιζεν. ὑ μετείως δ' αὐτὸν ἐτάραττον τὸ οἱ Γερμανοὶ γειτνιῶντες, ὓς οὐδέπω πάντας ἐκεχείρωτο, ἀλλὰ τοὺς μὲ πειθοῖ ἐς συμμαχίαν προσηγάγετο, τοὺς δὲ τὸ κρατήσας ἦν τοῖς ὅπλοις· ἦσαν δέ τινες,

1. Quæ tamen omnino vera non ſunt, niſi diſtinctius rem perpendamus. Contrarium enim colligi videtur è Cornelii Nepotis præfatione; *neque enim*, inquit ille, *Cimoni fuit turpe Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio.* Quod ut cum Herodiano conſentiat, ſororem ibi intelligit ὁμοπάτριον duntaxat, non vero, ut fit hic loci, ὁμομητρίαν. Quam conjecturam ſatis confirmat Ariſtophanis Scholiaſtes in Nubibus. Παρὰ Ἀθηναίοις, inquit, ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ τοῦ πατρὸς ἀδελφάς.

2. Καυσίαν Jul. Pollux πίλον Μακεδονικὸν appellat, derivatum à καίω, uro, eo quod æſtum ſolis arceat.

οἱ

οἱ ἀδελφάντες πρὸς τὸ παρὸν ἀνακεχωρήκεσαν, δέει τῆς παρούσης τοιάσδε βασιλέως. ὑπώπτευεν ἔν, μὴ τῆς ἡλικίας τοῦ μειρακίου καταφρονήσαντες ὀπωδῶνται αὐτῷ, ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον, καὶ δὴ καὶ τυχόσης ἀφορμαῖς ἔξαρα κινεῖσθαι. κωμάσαι ἐν ἔχων τοσούτους φρονήσει τῇ ψυχῇ, συγκαλέσας τοὺς φίλους, ὅσοι τε παρῆσαν καὶ συγγενῶν· καὶ τὸν παῖδα παρασκευάμενον, ἐπειδὴ πάντες συνῆλθον, ἡσυχῇ τὸ σκίμποδ' ἀναστήσας ἑαυτὸν, τοιάδε λόγων ἤρξατο.

Δημηγορία τοῦ βασιλέως Μάρκου.

η'. Ἀχθεσθε μοι ὑμᾶς, ἐφ' οἷς ὁρᾶτέ με ἀλγεινόμενον, θαυμαστὸν οὐδέν· φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἐλεεινὸν, ἐν ταῖς τῶν ὁμορρύλων συμφοραῖς· τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἰκτον προσκαλεῖται μείζονα. ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ' ὑμῖν οἶομαι· ἐκ γὰρ ὧν αὐτὸς ἀλγεινομαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοιβαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἠλπικα. ἐμοὶ δὲ καιρὸς εὔκαιρος, ἐμοί τε αἰδεῖσθαι, μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς πεσόντα χρόνῳ τιμῶ τε καὶ σεβίζω κατατεθεῖσθαι· ὑμῖν τε ἀποδοῦναι χάριν, δείξαντι ὅτι ὑπὲρ ὧν ἐπύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε. ὁρᾶτε δὴ μοι τὸν υἱὸν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ὀπωδαίνοντα, καὶ δεδιότα ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ, τῶν κυβερνησάντων, μή ποι φερόμενος ὑπ' ἀτελοῦς τῆς τῶν πόντων ἐμπειρίας, εἰς φαῦλα ὀπτηδεύματα προσαρράχθῃ. γιγνέσθε δὴ σῶν αὐτοῦ ὑμεῖς ἀνὴρ ἑνὸς ἐμοῦ, πατέρες

effugerant, metuque principis in præsens continebantur. Quare dubitabat, ne despecta mox filii ætate arma resumerent; quippe barbaris mos, quamlibet levibus momentis aut causis impelli. His igitur curarum fluctibus æstuans, amicos propinquosque omnes, quotquot aderant convocari jubet. Qui postquam convenerunt, constituto in eorum conspectu adolescente filio, paulumque se è grabato sublevans, hujuscemodi habuit orationem.

Marci Imperatoris concio.

VIII. Dolere vos atque angi cum ita me affectum contemplamini, minime mirandum. Quippe humanum est humanis casibus ingemiscere: multoque magis misericordiam provocant, quæ oculis usurpamus. Cæterum peculiaris vobiscum nostra ratio est. Nam de mei erga vos animi conscientia, mutuam spero à vobis quasi meo jure benevolentiam. Nunc autem illud incidit, cum & mihi sit judicium faciundum, frustrane vobis honorem tamdiu habuerim, studiumque omne meum lubens detulerim: & vobis referenda gratia ostendendum, non esse eorum quæ acceperitis immemores. Videtis filium, quem ipsimet educastis, primas nunc adolescentiæ metas ingredientem, quasique in salo atque in fluctu vitæ, gubernatoribus indigentem: ne rerum imperitia de recto quasi cursu ablatus, malis artibus impingat. Este igitur vos illi pro me uno multi parentes,

parentes, excolendo ſcilicet, atque optima ſuggerendo.

Neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut ſtipantia ſatellitum agmina tueri principem poſſunt, niſi illi ipſi quos reges, animum imperanti benevolentiamque accommodent. Quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, ſed amorem ex bonitate civium ſuorum animis inſtillant. Neque enim quos ſervire neceſſitas coegit, ſed quos obtemperare ſuâ quemque voluntas adegit, ii ſunt in agendo patiendoque à ſuſpicione omni, aſſentationeque vacui: nunquamque imperia detrectant, niſi violenter contumelioſeque ſint habiti. Eſt autem difficile, in maxima licentia moderari ſibi, quaſique frænos imponere cupiditatibus. Quod ſi bene vivendi autores illi fueritis, & quæ nunc coram audit, identidem admonueritis, una opera & ipſum vobis reliquiſque omnibus optimum principem reddetis, & memoriam noſtram demerebimini, quam ſcilicet immortalem hac una ratione poteritis efficere.

IX. Talia dicentem Marcum ita repente animus defecit, ut ſtatim conticeſceret, ac languore nimio ſupinus in lectulum relaberetur. Tanta autem quicunque aderant, miſeratio invaſit, ut ex iis nonnulli præ dolore parum animi compotes clamorem extollerent. Sed ille cum diem unum dun-

πολλοὶ παρέποντές τε, καὶ τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες.

Οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος ἀρκεῖν αὐτάρκεις πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, ἔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχὰς μήκους ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος, τοῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσαξαν. ἃ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου ὁρῶντές τε καὶ πάσχοντες ἀφυστερλοῦσιν, οὐδέποτε ἀφιστάζουσιν, ἵνα μὴ βίᾳ τις ὕβρει [1] ὅτι τούτῳ ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε, καὶ ὅρον ὁπόσον εἶναι ὁπόσων ἐπιθυμίαις, ὑπερτέσης ἐξουσίας. τοιαῦτα δὲ συμβουλεύοντες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει παρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἄριστον ἀποδείξετε βασιλέα, τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαριεῖσθε τὰ μέγιστα, ἅτε μόνως ἀΐδιον αὐτὴν ποιῆσαι δυνήσεσθε.

Θ'. Τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον, ὁπότε σῶσα λειποθυμία κατέσχασεν· ὑπὸ δὲ ἀθενίας καὶ ἀθυμίας αὖθις ὑπλίαζεν. οἶκτος δὲ πάντας ἐλάμβανε τοὺς παρόντας, ὡς μηδὲ κατασχόντας τινὰς αὐτῶν εἰς οἰμωγὴν ἀναβοῆσαι. ὁ μὲν ἦν νυκτός τε καὶ ἡ-

[1] Ἐπὶ τούτῳ Stephanus, ſcil. τὸ ἀφιστάζωσι.

μέρας

μέρας ὀπλισώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο, πόθον τε τοῖς καθ' αὐτὸν ἀνθρώποις ἐγκαταλιπὼν, ἀρετῆς ἀίδιον μνήμην εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα. τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο· ἔδει τις λεὼς ἀνθρώπων τῆς ὑπὸ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο· πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γοναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο.

ι'. Ολίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσαις ἔτι τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς ἡ υἱὸν [1] ἀπηχόλουν, ἔδοξε τοῖς φίλοις προσαγαγεῖν τὸ μειράκιον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἀφελεχθείη τε τοῖς στρατιώταις, καὶ χρήματα δωρησάμενον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλείαν ἀφαδελφοῦσι, μεγαλόφρονι ὀπαδὸσει οἰκειώσηται τὸ στράτευμα. παρηγγέλθη τε δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν εἰς τὸ εἰωθὸς πεδίον [2] αὐτὸς ὑποδέχεσθαι. προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος, τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπιτελεῖ καὶ βήματος αὐτῷ εἰς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτὸ, καὶ σεισησάμενος τὸς πατρῴους φίλους (πολλοὶ δὲ καὶ λόγοι παρῆσαν αὐτῷ) ἔλεξε τοιάδε.

taxat, noctemque ſupervixiſſet, fato eſt functus: ſic ut magnum ſui deſiderium ejus ætatis mortalibus, poſteris vero etiam virtutis memoriam reliquerit ſempiternam. Poſtquam vero illius mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemque adeo omnem luctus occupavit. Neque ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qui non ejuſcemodi nuncium multis lachrymis exceperint; omneſque velut una voce, alii parentem probum, alii bonum imperatorem, quidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem & moderatum principem vocitabant. Neque ſane quiſquam falſus habebatur.

X. Paucis autem poſt diebus, celebrato jam funere, viſum amicis eſt adoleſcentem adducere ad exercitum, ut & milites alloqueretur, & (qui novis imperatoribus mos eſt) pecuniis elargiendis, velut auctoramento quodam, illorum ſibi animos adjungeret. Edictum itaque omnibus, ut in campum de more adeſſent frequentes. Cum itaque proceſſiſſet Commodus, ac rem divinam feciſſet, erectumque ad hoc ipſum mediis caſtris tribunal conſcendiſſet: paternis amicis, qui multi ſanè doctiſſimique viri aderant, circumſtantibus, ad hunc ferme modum verba fecit.

---

1 Occupabant, quod verbum Politianus non reddidit.

2 Suadet textus reponendum [αὐτὴν] intelligit enim τὴν ἐπιδοσιν.

Commodi concio.

XI. Communem mihi esse vobiscum hujus mœrorem calamitatis, neque vos aliter quam me ipsum affectos esse, planissime persuasum habeo Neque enim ego superstite parente ipso meo, superiorem me vobis unquam gessi. Nam ille ita nos universos ut unum aliquem diligebat, lubentiusque me commilitonem quam filium vocitabat. Quippe hanc naturæ appellationem, illam vero virtutis communicationem existimabat. Quin infantem sæpe me in ulnis gestans, vobis dabat in manus, quasique vestræ mandabat fidei. Quapropter minime dubito, quin mihi omnem sitis benevolentiam exhibituri: cum pro alumno me majores natu habere debeant, ipsos autem æquales condiscipulos armorum jure appellaverim; siquidem ita nos universos ut unum aliquem pater diligebat, omnique virtutum studio ac bonis artibus curabat instituendos. Nunc me post illum vobis fortuna principem dedit, non quidem asciticium, quales ante me fuerunt: neque velut acquisito imperio gloriantem. Quippe unus ego vobis natus educatusque in aula: privatisque intactum cunabulis, statim me ut ex alvo prodieram, Imperatoria purpura suscepit, simulque sol hominem me vidit & principem. Hæc cum animis vestris reputantes, jure principem colite non datum vobis, sed natum. Nam pater quidem jam in cœlum evectus, consors est consessorque deorum. Nobis autem

Δημηγορία Κομμόδου.

ια'. Κοινὸν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὸν ὀδυνηρὸν τοῦτον καταλαβεῖν ἀλγηδόνα, καὶ μηδέν τι ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ δυσφορεῖν, ἐμαυτὸν ἀκριβῶς πέπεικα. οὐδὲ γὰρ φείδονταί μοι τοῦ πατρὸς, πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν. ἐκεῖνος γὰρ πάντας ὑμᾶς ὡς ἕνα ἠγάπα. ἔχαιρεν ὧν μᾶλλον συστρατιώτην με, ἢ υἱὸν καλῶν. τὴν μὲν γὰρ προσηγορίαν ἤγειτο φύσεως, τὴν δ' ἀρετῆς κοινωνίαν. φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείριζε πίστεσι. διόπερ καὶ ἔξεστι πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἔλπικα, σφῶν μὲν πρεσβυτέρων τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων, τοὺς δ' ἡλικιώτας εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίμην· πάντας γὰρ ὑμᾶς ὡς ἕνα ὁ πατὴρ ἐφίλει τε, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευεν. ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ προσκτήτῳ σεμνυνόμενον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνον τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην· καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν ἀναγκαίων, ἅμα τῇ τῆς γαστρὸς προελθεῖν ἡ βασιλεία ὑπεδέξατο πορφυρὶς, ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι, σέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γνησιθέντα αὐτοκράτορα. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ εἰς οὐρανὸν ἀναπέμπεται ὀπαδὸς ἤδη καὶ συνέδρος ὢν θεῶν· ἡμῖν δὲ χρὴ μέλειν ὡς ἐν ἀνθρώποις,

ποις, καὶ τὰ ὅπῃ γῆς διοικεῖν· κατορθῶν δὲ αὐτὰ καὶ βεβαίων, ὑμέτερον ἔργον, εἰ τά τε τῶν πολέμου λείψανα μετὰ πάσης ἀνδρείας ἀπαλείψοιτε, καὶ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν μέχρις Ὠκεανοῦ προαγάγοιτε. ὑμῖν τε γὰρ ταῦτα δόξαν οἴσει, καὶ τῇ τῶν κοινῶν πατρὸς μνήμῃ χάριτος ἀξίας ἔτους ἀμείψεσθε, ὃν ἐπακούειν τε ἤδη λεγομένων, καὶ τὰ πραττόμενα ἐφορᾶν ἡγεῖσθε. εὐδαιμονοίημι δ' ἂν τὰ δέοντα πράττοντες ὑπὸ τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀνδρείως κατορθωθέντα, εἰς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε καὶ στρατηγίαν, τὴν ἀναφορὰν ἔχειν· ὅσα δ' ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ νέῳ προθύμως ἐπιδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πίστεώς τε ἀγαθῆς καὶ ἀνδρείας ὑποίσεσθε. τό, τε ἐν ἡμῖν νέον σεμνότητος πληρώσετε, τῇ τῶν ὑμετέρων ἔργων ἀνδραγαθίᾳ, τό τε βάρσαρον ἐν ἀρχῇ νέας ἡγεμονίας κωλυθὲν, ὥστε εἰς τὸ παρὸν καταθαρσήσει, ἢ ἡλικίας καταφρονῆσαι, τά τε μέλλοντα φοβήσεται, δέει τῶν πεπειραμένων. Τοσαῦτα ὁ Κόμμοδος εἰπὼν, καὶ μεγαλόφρονι δωρεᾷς χρημάτων οἰκειωτάτῳ τὸ στρατιωτικὸν, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν.

ιβ'. Ολίγα μὲν οὖν πρὸς χρόνου πάντα ἐπράττετο τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων· οἱ πανημέριοι συνῆσαν αὐτῷ, τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες, καὶ τοσοῦτον ἐνδιδόντες χρόνον, ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς orbis terrarum gubernacula, rerumque humanarum cura incumbit. Quæ quos ſucceſſus, quantaſque habituræ ſint vires, in veſtra manu eſt. Si enim belli reliquias fortiter deleveritis, & imperii Romani terminos ad Oceanum uſque promoveritis, cum ipſi vobis ingentem gloriam comparabitis, tum communis parentis memoriæ debitam gratiam referetis. Atque eum quidem exaudire quæ dicimus, & intueri præſentem quæ gerimus, credite. Nos autem feliciſſimos qui benefactorum noſtrorum teſtem ejuſcemodi ſimus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortiſſime proſperrimeque geſſiſtis, illius ſcilicet ſapientiæ gubernationique tribuuntur. Quæ autem mecum, hoc eſt cum juvene Imperatore veſtro præclare feceritis, ea ſunt vobis ipſis quaſi peculiarem cum fidei tum virtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati meæ rebus ſtrenue gerendis autoritatem conciliabitis; & barbara gens initio novi principatus repreſſa, neque in præſens contemptu ætatis noſtræ ſe efferet audacius: & ſuis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo coërcebitur. His dictis, pecuniam magna copia elargitus, ut ſibi animos militum fidos faceret, in aulam reverſus eſt.

XII. Igitur breve ſane ad tempus omnia paternis amicis autoribus gerebantur. Qui aſſiduitate, prudentique conſilio nullo loco deerant: tantum ei tribuentes laxamenti, quantum ſatis eſſe ad tuendam corporis valetudinem

tudinem arbitrabantur. Paulatim deinceps irrepſere nonnulli ex aulico famulitio, qui ſibi ad corrumpendam juvenis Imperatoris indolem nihil facerent reliqui. Quippe menſarii adulatores, qui ventre atque obſcœnis voluptatibus felicitatem metiebantur, idemtidem illum urbis deliciarum admonebant: & nunc quæ illic viſu audituque jucunda forent commemorabant, nunc rerum omnium copiam atq; affluentiam ferebant laudibus. Ad hæc ripas Hiſtri, ut omni tempore incommodas, vituperabant; quæ neque pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus nubibuſque obtinerentur. Nunquamne Imperator, aiebant, concretam gelu atque effoſſam potare aquam deſines? Alii calidis fontibus rivorumque fluentium frigore, auriſque & cœlo illo fruentur Italiæ peculiari? Tali ſcilicet illecebrarum mentione, facile adoleſcentis animum voluptatum cupidinibus incenderunt.

XIII. Itaque ſtatim convocatis amicis, teneri ſe patriæ deſiderio non diſſimulavit: cauſas tamen tam repentinæ mutationis fateri veritus, ſolicitum ſe aiebat eſſe, nequis opulens ex nobilitate domum occuparet principis. Dein collectis viribus quaſi ex munitiſſima arce ſummam ſibi rerum vindicaret, poſſe ex populo ſatis magnam vim delectorum juvenum conflari.

XIV. Talia cauſante illo, reliquis metu defixis, terramque tacito vultu mœſtoque intuen-

σώφρονα τὸ σῶμα τοῦ ὀπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τινες τῶν ὀπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, ἀφαρπάσειν ἐπειρῶντο νέον ἦθος βασιλέως, ὅσοι τε κόλακες τραπέζης καὶ τὸ δαιμόνιον γαστρὶ, καὶ τοῖς αἰσχίστοις μετρῶσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν Ρώμῃ τρυφῆς, ἀθάματά τε καὶ ἀκύσματα τερπνὰ διηγούμενοι, τῷ τε τῶν ὀπιτηδείων δαψίλειαν καταειδμῶντες· ἀφαλλόντες τε πᾶσαν τὴν ὀπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου ὥραν, μήτε ὀπώρας εὔφορον, χρυεράν τε ἀεὶ, καὶ σωγερήν. ἐ παύσῃ δὲ ἔλεγον, ὦ δέσποτα, πηγνύμενόν τε καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ; ἄλλοι δὲ ἀπολαύσεσι πηγῶν τε ἀφθόνῳ, καὶ ψυχρῷ ῥέματος, ἀτμίδων τε καὶ ἀέρων ὧν Ἰταλία μόνη εὔφορος; τοιαῦτα δή τινα τῷ μειρακίῳ ὑποτυπούμενοι, ἤγειρον αὐτοῦ τὰς ὀρέξεις εἰς ἧ ἡδονῶν ὀπιθυμίαν.

ιγ'. Αἰφνιδίως δὲ καλέσας τοὺς φίλους, πεῖθειν ἔλεγε τῷ πατρίδος ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, δεδίέναι φοροποιεῖτο, μήπως ἐκεῖσε φοκαταλάβοι τὸ βασίλειον ἑσίαν τῶν εὐπατριδῶν πλοῦτον. εἶθ' ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως, δυνάμιν τινὰ φοβουλῇ συλλεξάμενος, ὀπιθῆται τῇ ἀρχῇ· αὐτάρκης δὲ ὁ δῆμος χορηγῆσαι πλῆθος ὀπιλέκτων νεανιῶν.

ιδ'. Τοιαῦτά τινα φοφαντζομένῳ τῷ μειρακίῳ, οἱ μὲ ἄλλοι συντάλησάν τε τῇ ψυχῇ, καὶ συνδρωπαῖς

τ' ὄψεσιν εἰς γλῶ ἔνεσαν. Πομπηϊανὸς δὲ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων, καὶ καθ' ὁμηλικίαν μεσοπίκων αὐτῷ (συνῆκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῆς ἀδελφῶν τὴ Κομμόδε) ποθεῖν μὲν σε, ἔφη, τέκνον καὶ δέσποτα, πῶ πατείδα, εἰκὸς· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῆς οἴκοι ὁμοίας ὀπηδυμίας ἐαλώκαμεν. ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα πρεσβυκαίτερα ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐπίγοντα, ἀπέχει πῶ ἐπιθυμίαν. τῆς μὲν γὰ ἐκεῖσε, καὶ ὕστερον ὀπὶ πλεῖσον αἰῶνα ἀπολαύσεις. ἐκεῖ τε ἡ Ρώμη, ὅπε ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ· ἃ δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν, μὴ τὸ ἀφριπῆς, καὶ ἐπισφαλές. θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, ὐκ ἐπανόδε πόδον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῆς καταγνῶσι. καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ πάντας αὐτὲς, καὶ πῶ ὑπὸ τῇ ἄρκτῳ ἀρχῶ ὠκεανῷ ὁρίσαντι, ἐπανελθεῖν οἴκαδε, θριαμβεύοντί τε καὶ δεσμίες ἀπάγοντι καὶ αἰχμαλώτους βασιλεῖς τε καὶ σατράπας βαρβάρους. τέτοις γὰ καὶ οἱ πρὸ σοῦ Ρωμαῖοι μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασι. δεδίεναι δέ σε ὐ χρὴ, μή πε ἐκεῖ τοῖς πεφάγμασιν ὀπιδῆτε. οὔτε γὰρ ἄριστοι τῆς βελῆς, ἐνταῦθα σοί σοι, ἥτε στρατιπκὴ δυνάμις, παρῆσα πᾶσα, τῆς σῆς ἀρχῆς προσαπτεῖ· ταμεῖά τε χρήματων βασιλικῶν ἐνταῦθα πάντα. ἥτε τοῦ πατρὸς μνήμη αἰώνιόν σοι πίσιν καὶ εὔνοιαν παρὰ τῆς ἀρχόντων ἔσεσαίωσε.

tibus, ſurgens Pompeianus, qui & ætate reliquos anteibat, & Commodi ſororem natu maximam in matrimonium habebat: Teneri te, inquit, ô fili & Domine, patriæ deſiderio minime mirandum. Quippe eadem nos quoque rerum domeſticarum cupido ſolicitat: ſed ei tamen reſiſtimus, quoniam priores partes agunt, magiſque incumbunt nobis, quæ hic expedienda ſuperſunt. Nam illis quidem vel in poſterum diutius perfruêris. Roma autem illic eſt, ubi Imperator eſt. Cæterum, bellum relinquere inchoatum præterquam quod indecorum videtur, etiam periculoſum eſt. Quippe audaciam barbaris injiciemus: neque enim remeandi cupiditate deceſſiſſe nos, ſed aufugiſſe metu perculſos arbitrabuntur. Tibi autem quam fuerit pulchrum, devictis hoſtibus, atque imperii finibus ad Oceanum uſque propagatis, redire in urbem triumphanti, vinctoſque & captivos præteragenti reges, ſatrapaſque barbaros! His artibus, prioribus ſeculis Romani homines, magni atque illuſtres evaſerunt. Nihil eſt autem quod vereare, ne qua illic res tuæ periclitentur. Nam & optimus quiſque ſenator tecum hic eſt, & exercitus univerſus tuum coram propugnat imperium. Quin ærarium quoque principalis pecuniæ nobiſcum eſt omne. Ad hæc, patris tui memoria æternam tibi apud poteſtates quaſlibet fidem atque benevolentiam roboravit.

XV.

XV. Cum ad hunc modum potiora ſuadens Pompeianus locutus eſſet, paulum modo in præſens conatus adoleſcentis repreſſit: qui reveritus ſenis dicta, cum nihil haberet quod ſaltem honeſtum ſpecie reſponderet, conſilium dimiſit, diligentius affirmans conſideraturum. Dein vero miniſtris illius magis magiſque inſtantibus, nihil jam ad amicos retulit: ſed datis Romam literis, ac præpoſitis quos viſum eſſet tuendæ Hiſtri ripæ, & barbarorum inſultibus coërcendis, profectionem continuè edicit. Illi igitur demandata ſibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis barbaros ſubegerunt, quoſdam autem ex iis magnis præmiis in amicitiam ſibi adjunxerunt. Quod quidem haud difficile factu fuit: quippe barbari ſuapte natura pecuniæ avidi, periculorum deſpicientes, aut incurſibus populationibuſque victum parant, aut propoſita mercede venalem pacem habent. Quod intelligens Commodus, ut pecunia, qua maxime abundabat, ſecuritatem redimeret, nihil videlicet petentibus denegabat.

XVI. Ubi autem dedita profectionis fama per exercitum eſt, ingens repente totis caſtris motus extitit, nullo non redire Romam cupiente, relictoque hoſtili ſolo urbanas affectante delicias. Poſtea vero quam fama ac nunciis vulgatum eſt, reverti in urbem prin-

ις'. Τοιαῦτά τινα εἰς προτροπὴν, καὶ τοῦ πρὸς τὰ χρείττονα ὁρμοῦ ὁ Πομπηιανὸς εἰπὼν, ἐπέτρεψε πρὸς ὀλίγον τὸ μειράκιον· αἰδεσθεὶς γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ λεχθέντα, ἐδέησέ τε οἷός τε ὢν εὐλόγως ἀποκρίνασθαι, τοὺς φίλους ἀπεπέμψατο, φήσας ἀκριβέστερον κατ' αὐτὸν διασκέψασθαι τὸ πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεραπόντων, ἐκέπι μὴ τοῖς φίλοις ἐδόκει ἐκοινώσατο· ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας, οἷς ἐδοκίμασε, τὴν ὄχθην τοῦ Ἴστρου τὴν πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ὁρμάς, ἐπαγγέλλει τοῦ ἔξοδον. οἱ μὲν οὖν διῶκον τὰ ἐγκεχειρισμένα, οἳ καὶ ἐν πολλῷ χρόνῳ πλείστους τῶν βαρβάρων ἐχειρώσαντο· τοὺς δὲ δὴ μεγάλαις συντάξεσιν, εἰς φιλίαν ἐπηγάγοντο, ῥᾳδίως πείσαντες. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον· καὶ κινδύνων καταφρονήσαντες, ἢ δι' ὁρμῆς καὶ ἐφόδου τὸ χρεὼν δὸς πρὸς τὸν βίον ποιοῦνται, ἢ μεγάλων μισθῶν τοῦ εἰρήνην ἀντικαταλλάσσονται· ἅπερ ὁ Κόμμοδος εἰδὼς, καὶ τὸ ἀμύθητον ὠνούμενος, ἀφειδῶς τε ἔχων χρημάτων, πάντα ἐδίδου τὰ αἰτούμενα.

ις'. Τῆς δὲ ἐξόδου διαγγελθείσης, κίνησις δὴ μεγίστη καταλαμβάνει τὸ στρατόπεδον· καὶ πάντες αὐτῷ συναπελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγῆναι μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατριβῆς, ἀπολαύσειαν δὲ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε ἦκον κηρύττοντες τοῦ τοῦ βασιλέως

σιλέως ἄφιξιν, ἐπτερήδη τε ὁ Ρωμαίων δῆμος, καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας, νέος αὐτοκράτορος ὅπως δημόσιος, [1] πατρῴζειν τὸ μειράκιον ἠγέμφυοι. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν ὁ Κόμμοδος μετὰ νεανικῆς σπουδῆς, καὶ διαδραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε παντα χῆ βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ὅπφανεὶς, ἄσπαστός τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ὥρθη.

ιζ'. Ὡς δ' πλησίον ἐγίνετο τ Ρώμης, πᾶσά τε ἡ σύγκλητος βουλὴ, καὶ παδημεὶ, ὅσοι τ Ρώμην κατῴκουν ἄνθρωποι, μὴ καταχόντες αὐτὸν, ἀλλ' ἔκαστος φθάσαι θέλων, διαφερόμενοί τε καὶ πάντα ὑπερβάλλοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόῤῥω τ πόλεως ὑπήντων, θεασόμενοι τ νέον, καὶ εὐγενῆ βασιλέα. ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν ἀληθεῖ ψυχῆς διαθέσει, ἅτε παρ' αὐτοῖς γεγονότα τε καὶ τραφέντα, καὶ ἄνωθεν ἐκ προγονίας βασιλέα τε, καὶ εὐπατρίδην ὄντα Ρωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς αὐτῷ γένος, ἐκ τ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων ἦν, Φαυστῖνα δ' ἡ μήτηρ, βασίλισσα γεγένητο, θυγάτηρ τε ἦσα Αντωνίνου τ Εὐσεβοῦς ὀνομαζομένου, καὶ Ἀδριανοῦ ἔκγονος κατ' ἀναγονίαν· ἀνελίσσοντι δὲ τὸ γένος αὖθις ὀνομαστὸς Τραϊανὸν πρόπαππον.

ιη'. Γένος μὲν οὖν ὁ Κόμμοδος τοιοῦτος εἶχε. πρὸς δὲ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ, καὶ τῷ ὄψιν ἰδεῖν ἀξιοθέ-

cipem, incredibilis universam plebem lætitia pervagatur, spem sibi unoquoque optimam de juvenis imperatoris præsentia proponente, credentibusque universis paternis eum vestigiis perrecturum. Sed ille festinato iter faciens, & juvenili quodam ardore omneis in medio urbes curriculo pertransiens, regioque cultu, lætisque populorum celebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus atque optatus adveniebat.

XVII. Sed ubi Romam appropinquavit, Senatus statim universus, populusque Rom. magno pro se quisque antevertendi studio effusi laureatique, ac flores omnifariam, quos dabat anni tempus, conferentes, quam quisque ab urbe longissime poterat, occurrebant visuri principem ætate atque nobilitate conspicuum. Quippe amabant illum, & quidem verissimis affectibus, natum apud ipsos, educatumque: tertioque jam gradu imperium, nobilitatemque Romanam complectentem. Nam paternum ei genus à primoribus Senatorii ordinis, mater autem Faustina, principis uxor, Antonini Pii filia, Hadriani etiam per matrem neptis, seriem ipsam generis ad Trajanum proavum referebat.

XVIII. Hoc editus genere Commodus est: cui quidem præter ætatis florem, etiam formam

1 Latine dicimus, *patrissare*.

digni-

dignitatis ſuffragabatur congruens corporis modus, pulchra viriliſque facies, tranquillæ faces oculis atque micantes, flava & criſpa cæſaries, ut in ſole ambulanti velut igne quodam rutilaret, ſic ut euntem quidem ſcobe aurea putarent conſpergi: quidam etiam pro argumento divinitatis acciperent, ac radios eſſe illos circa verticem genitivos opinarentur. Ad hæc lanugo malis proſerpebat, eaſque quaſi floribus conveſtiebat. Talem igitur imperatorem fauſtis ominibus acclamationibuſque, & coronarum florumque ſparſionibus exceperunt.

XIX. Sed poſtquam urbem ingreſſus eſt, Joviſque primum, dein cæterorum deorum templa conſalutavit, gratiaſque ſenatui univerſo, & prætorianis [1] militibus egit, ſervatæ ſibi fidei, in aulam Palatinam ſe recepit. Pauculis igitur annis nihil non honoris paternis amicis exhibebat, omnibuſque eos negotiis in conſilio habebat.

Cura dein totius imperii aliis demandata, Perennium Italicum hominem, militaris diſciplinæ peritiſſimum, prætorianis præfecit. Is adoleſcentis ætate abutens, deliciis il-

ατ⊙, σώματός τε συμμετρίᾳ καὶ κάλλει περισσότε μετ' ἀνδρέας· ὀφθαλμοί τε γὰρ ἀρθμίαι, καὶ πυρώδεις βολαί, [1] κόμη τε φύσει ξανθὴ καὶ ἄλη, ὡς εἴ ποτε φοιτῴη δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτῷ περιειδές τι, ὡς τὸν μὲν οἴεσθαι ξίννημα χρυσοῦ περιόντι ὀπιπάσεσθαι. τὸν δὲ ἐκθειάζειν, λέγοντας αὔγλιν τινὰ ὑράνιον περὶ τῷ κεφαλῷ συγγεγλῦφθαι αὐτῷ. ἰωλοί τε αὐτοῦ καπόντες, τῶν παρειῶν ἐπήνθει. τοιοῦτον δὴ θεασάμενοι ὁ βασιλέα οἱ Ρωμαῖοι, δυσμείαις δὲ παντοδαπαῖς, καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο.

ιϑ'. Ὡς δ' εἰς τὴν Ρώμην εἰσήλασεν, εἴς τε τὸν Διὸς τὸν τέμενος, καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀνελθών, οὐδὲν τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τοῖς ἐν Ρώμῃ καταλειφθεῖσι στρατιώταις χαριστήρια ὁμολογήσας τῆς φυλαχθείσης πίστεως, εἰς τὸ βασίλειον αὐλεῖον ἀνεχώρησε χρόνῳ μὲν ἓν που ὀλίγων ἐτῶν, τιμῇ πᾶσι ἐπίνεμε τοῖς πατρῴοις φίλοις, πάντα τε ἔφρασσεν ἐκείνοις συμβούλοις χρώμενος.

[2] Ἐπεὶ δὲ τὸ πρῶτον ἐνεχείρισε τὰ ἀρχῆς ἑαυτῷ, ὀπαδοὺς τοῖς στρατιώταις Περέννιον, ἄνδρα τὸ μὲν ἦθος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δ' ἐς ἄκρον ἀσκητήν, διὸ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατοπέδων. Τῇ τε μεγαλοψυ-

---

1 Imo, afferente Lampridio, capillo erat fucato & auri ramentis illuminato.

2 Exp. poſtquam imperii curam ſibi commiſit. Nam hic nimis ſibi indulſit Politianus.

χρώμενος

χρώμενος ἡλικίᾳ ἐκείνῳ, [1] εἴασεν αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα καὶ χαμπάλαις, τά τε φορυτίδος καὶ τῶν βασιλείων καμάτων, ἀπηλλαγμένον· καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο, πλούτου τε ἀκρατήτῳ ὁπλυμίᾳ, καὶ τῶν μὲν προσλωμένων ἀεὶ καταφορήσει, τῶν δ' ἄπω παρόντων ἀπλήτῳ ἀντιποιήσει· τούς τε πατρῴους φίλους πρῶτος διαβάλλειν ἤρξατο, καὶ ὅσοι πλούσιοί τε ἦσαν καὶ δυσμενεῖς, τούτους εἰς ὑποψίαν ἄγων, τὸ μειράκιον ἐρέθει, ὡς ἂν αὐτοὺς διαχειρισάμενος, ἀφορμὴν αὐτῷ βεβαίαν καὶ ἐξουσίαν ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα.

κ'. Μέχρι μὲν οὖν τινος, ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥτε τοῦ πατρὸς μνήμη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς. ἀλλὰ γάρ, ὥσπερ τινὰς πονηρᾶς καὶ βασκάνου τύχης ἀναστρεπτέσης αὐτοῦ τὴν [2] ἐπιφορὰν καὶ κόσμιον, συνέβη τὸ τοιοῦτο. Λυκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή. αὕτη πρότερον Λυκίῳ Βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει. ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μάρκος ποιησάμενος, ἐκδός τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα, δεσμὸν διανοίας ὀχυρώτατον τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο. ἀλλ' ἐπεὶ συνέβη τὸν Λύκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λυκίλλῃ τῆς

lum ganeisque corrumpi sinebat: curaque omni, laboribusque susceptis, totum plane imperium administrabat. Erat in homine inexhausta divitiarum sitis, sic ut nihili quæ acquisierat pendens, novis semper lucris insatiabilis inhiaret. Hic & paternos Commodi amicos calumniis premere, & locupletissimum quemque, , nobilissimumque in suspicionem adducere instituit, scilicet ut perterrefacto adolescente, atque illis supplicio affectis, causam potestatemque ipse haberet in eorum bona & fortunas invadendi.

XX. Cæterum aliquandiu cum patris memoria, tum amicorum reverentia continuit adolescentem. Dein velut maligna quædam atque invida fortuna, rectum adhuc moderatumque illius ingenium subvertit. Nam ita res accidit. Lucilla erat Commodo maxima natu soror: ea prius Lucio Vero Imperatori nupserat, quem consortem sibi imperii Marcus asciverat: locataque in matrimonium filia, firmissimo affinitatis vinculo adstrinxerat. Sed postquam Lucius fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principa-

1. Sic Lampr. *persuasit Commodo, ut ipse deliciis vacaret, idem vero Perennius curis incumberet.* Quem tamen apud Zonaram alio longe charactere commendatum habemus. Περέννιος ὁ τῆς δορυφορικῆς ἄρχων, τῆς Κομμόδου ἀρματηλασίας, καὶ ἀστραγαλίσεως ἐχολακεύθη, ἐπαγγελόμενός τε τὰ πραγματικὰ καὶ τὰ τῆς κοινῆς διοικήσεως, &c. cui subinde subrexit Ἀνάγκλητος ὁ τῆς ἀρχῆς ἀδωρόληπτός τε καὶ σωφρονέστατος.

2 Deesse videtur φύσις, aut hujusmodi aliquid.

tus insignibus, Pompeiano eam pater despondit: nihilo tamen secius pristinum illi honorem Commodus reliquit usurpandum. Nam & sella imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferre patiebatur. Postea vero quam Commodus uxorem duxit Crispinam, ac necesse fuit principis uxori primo loco cedere, iniquo scilicet hoc animo Lucilla ferens, atque illius honorem in suam contumeliam vertens, cum sciret à viro suo Pompeiano Commodum diligi, minime ausa est quippiam ad ipsum super occupando imperio referre: sed animum Quadrati, nobilissimi locupletissimique adolescentis periclitata, cum quo etiam stupri consuetudinem habere existimabatur, gravissimeque apud eum de accepta injuria conquesta, paulatim adolescentem eo pertulit, ut in semet universumque senatum, pernicioſissime consuleret. Quippe inter cæteros senatorii ordinis, qui secum in id facinus

βασιλείας συμβόλων, Πομπηιανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδοτο. ὀδὲν ἧττον μὴν τοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλατ[ε] πρὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ὅπη τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆσο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ [1] πῦρ παρεπόμπευεν αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμοδος γυναῖκα ἠγάγετο Κρισπίναν ὄνομα, ἀνάγκη τε ἐγίγνετο τῇ παρεδρίαν ὑπονέμεσθαι τῇ τοῦ βασιλεύοντος γυναικί, δυσφόρως τοῦτο φέρουσα ἡ Λυκίλλα, καὶ τῆ ἐκείνης τιμὴν ἑαυτῆς ὕβριν νομίζουσα, [2] τῆ μὲ ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηιανὸν εἰδυῖα ἀγαπῶντα τὸν Κόμμοδον, ὀδὲν αὐτῷ περὶ ὁτιδήποτε τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦται. Κοδράτῳ δὲ νεανίσκῳ εὐγενεῖ τινος καὶ πλούσῳ, ἐφ' ᾧ καὶ λανθανούσῃ συμφορᾷ ὑπέκειτο, πεῖραν τῆς γνώμης λαμβάνουσα, ὡς τε τῆς [3] σωτηρίας χαλεπῶς ἀπορύρετο, καὶ καθ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον, ὁλέθρια βουλεύσασθαι ἑαυτῇ τε καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ. συνωμότας γὰρ ἐκείνου τῆς βουλῆς λαβών τινας τοὺς ἐξεχόντων ἀναπείθει

---

1 Prælatus ignis olim habitus est Imperatoriæ majestatis insigne: quod Eurip. Scholiastes in Phœnissis videtur annotasse. Ἐκρύπτο γὰρ, inquit, καὶ ἡ πυραυλὶς ἀντὶ σκηπτούχων τοῖς πυρφόροις. Οἵτινες δὲ ἦσαν ἱεροὶ Ἄρεως ἐκπέμπας στρατιᾶς προηγούμενοι μετὰ λαμπάδος, ἣν ἀφύπτας εἰς τὸ μεταίχμιον, scilicet interstitium, ἀπεχώρουν ἀκινδυνοι, ἐπαίζοντο δὲ πυρφόροι· εἰ καὶ πάντες ἀπόλοιντο. Unde natum est proverbium apud Zenobium, cent. 5. prov. 34. ἐπὶ τῶν πανωλεθρίᾳ πιεζόντων, ὑφὶ πυρφόρου ἐπάθη. Prolixius hæc differui, quoniam non temere alibi quam in Herodiano occurrit hic mos. Libet etiam subtexere hujus symboli rationes ex Pierii Hieroglyphicis. 1 Divinitatem imperii regalis. 2. Fastigii claritatem. 3. Efficaciam seu *insigniam*. 4. Puritatem.

2 Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam ad ejus interfectionem consilia inire impulit non sine Præfecti prætorio Tarrutini Paterni consilio. Datum est autem negotium peragendæ necis Claudio Pompeiano propinquo. &c. Lampr.

3 Mallet Stephanus περιδρείας. Sed & [συνεδρείας] retineri potest: indignatur enim Lucilla se in secundam sedem detrudi, cui olim prima cesserat.

νεανίσκον

νεανίσκον τινὰ, καὶ αὐτὸν ὄντα τῆς βουλῆς, Κοϊντιανὸν ὄνομα, θερσυτῇ δὲ καὶ θράσει, λαβόντα ἐγχειρίδιον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυλάξαντα καὶ τόπον ἐπιτήδειον, ὁπηνίκα τῷ Κομμόδῳ, καὶ φονεῦσαι· τὰ λοιπὰ φήσας αὐτὸς καθοπλίσασθαι, χρημάτων ἐπιδόσει.

κα'. [1] Ὁ δ' ὑποστὰς ἐκ τῆς ἀμφιθεάτρου εἰσόδου (ζοφώδης δὲ αὕτη, καὶ λήσεσθαι ἤλπισε) γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελθών τε αἰφνιδίως τῷ Κομμόδῳ, καὶ μεγάλῃ φωνῇ προειπών, ὑπὸ τῆς συγκλήτου σοὶ δῶρον πεπέμφθαι· πρῶσαι μὴ φθάσας, ἀλλ' ἐν ᾧ περὶ τῶν ἐγκλημάτων φοφορὰν ἠγωλεῖτο, καὶ τῆς δεξιᾶς τῆς ξίφος, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, δίκλιν ἀνοίας ὑπέσχεν. ὃς περεῖπε τὸ βουλευθὲν μᾶλλον, ἢ ἔδρασε. παρέσχε τε αὐτῷ μὴ προγνωσθέντι ἁλῶναι, ἐκείνῳ δὲ προμαθόντι, φυλάξασθαι.

κβ'. Αὕτη μὲν δὴ πρώτη καὶ μεγίστη αἰτία τῷ μειρακίῳ μίσους ἐγένετο πρὸς τὸ σύγκλητον βουλή· ἔτρωσέ τε αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τὰ λεχθέντα, καὶ κοινὸς ἐχθρὸς πάντας ἦλθε, μεμνημένῳ ἀεὶ τοῦ ὀπιθραμόντος φωνῆς.

κγ'. Ὑπῆρξε δὲ καὶ τῷ Περεννίῳ πρόφασίς τε, καὶ ὑπόθεσις αὐτάρκης. ἐκκόπτειν γὰρ ἀεὶ καὶ κωλύειν αὐτὸν συνεβάλετο τοὺς ὑπερέχοντας· ὧν ἁρ-

conſpirarent, etiam adoleſcentem quendam Quintianum nomine, prompti atque audacis animi, ſibi adjunxit: perſuaſitque uti pugionem in ſinu celans, tempus locumque caperet, factoque repente impetu Commodum occideret: reliqua ſe pecuniis largiendis curaturum.

XXI. Ille in aditu amphitheatri ſubſiſtens (quippe obſcuro loco, facile ſe occultum ſperabat fore) nudato confeſtim pugione, ac magna voce proclamans, Hunc tibi ſenatus mittit. Dum loquitur nudumque oſtentat pugionem, comprehenſus à militibus, pœnas amentiæ dedit: ſuoque indicio autor à ſe cavendi fuit, aperto magis quam impleto conſilio.

XXII. Hæc igitur prima, maximaque odii cauſa, adoleſcenti adverſus Senatum extitit. Ita namque animum verba illa fauciarant, ut omnes hoſtium loco haberet: ſemperque ejus memoriæ vox illa irruentis in ſe juvenis inhæreret.

XXIII. Neque vero tantam hanc occaſionem Perennius omiſit: ſed ei perſuaſit, ut præcipuum quemque ſuccideret, neque eminere quem-

1 Quem Herodianus Quintianum dicit, Xiphilinus & Zonaras Pompeianum dicunt. Verum par eſt ſuſpicari, corruptos eſſe in hac parte Dionis codices, præſertim cum apud ipſum Zonaram legimus omnes fere à Commodo interfectos, τοὺς τῶν ἀνθυπατείας καὶ Πομπηϊανοῦ καὶ Βικτωρίνου καὶ Περτίνακος. Quitamen Zonaras, neſcio qua factum incuria, paragrapha proxime ſequente, id omne Pompeiano authore deſignatum contendit, quod Quintiano noſter tribuit.

piam pateretur : quorum ipſe in bona impetum faciens, facile omnium ejus ætatis hominum locupletiſſimus evaſit. Quæſtiones autem Perennio diligenter exercente, ſoror ipſa Commodi, conjuratique omnes, cæterique præterea quantulacunque ſuſpicione attacti, ſupplicio affecti ſunt.

XXIV. Igitur Perennius ſublatis è medio, quos imperator verebatur, quique illum paterno quodam affectu complectebantur, atque ipſe illius tuendæ ſalutis cura ſuſcepta, nihilque non autoritatis adeptus, imperium jam ipſum animo invaſerat: perſuaſoque Commodo, ut ſuos liberos adoleſcentes adhuc, Illyricis præficeret exercitibus, ipſe pecuniæ vim ingentem contrahebat, ut ſcilicet prætorianos ab ipſo ampliſſimis largitionibus abalienaret. Filiique item ejus clanculum copias colligebant eo conſilio, ut cum primum Perennius Commodum occidiſſet, ipſi principatum arriperent.

XXV. Proditæ autem ſunt inſidiæ incredibili quodam modo. Ludos Romani Jovi Capitolino faciunt, tanta hominum confluente multitudine, quantam par eſt confluere ad tantæ urbis celebritatem. Spectare autem, ac præſidere in theatro una cum ſacerdotibus, quos ordo ſingulis annis poſtulat, etiam Imperator ſolitus. Cum itaque no-

πάζων τὰς ὐσίας, ἔᾶτα πλουσιώτατος ἐγίνετο ἅπ' καθ' αὐτὸν ἀνθρώπων. γνωμώμης δ' ἐξετάσεως ἀφ' τοῦ Περεννίε ἀκριβεστέρας, τιμὴ τε ἀδελφῇ ὁ Κόμμοδος διηρέησατο, καὶ πάντας ἀφειδῶς, τούς τε ὄντας ἐν τῇ συνωμοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐφ' οἵαις δήποτε διαβληθέντας ὑποψίαις.

κδ'. Ο δὲ Περέννιος ἀποσκευασάμενος πάντας, ὡς καὶ ὁ Κόμμοδος ἠθέλετο, καὶ ὅσοι πατρώαν αὐτῷ εὔνοιαν ἐπεδείκνυντο, ἃ τε ἐκείνῳ σρατηγείας προμήθειαν εἶχον, ποιησάμενός τε αὐτὸν [1] ἐπ' ἐξουσίαν ἐσιδύλλετο τῇ ἀρχῇ καὶ τοῖς υἱοῖς ἐπιτῦ, νεανίαις ὄσιν ἐγχειρίσας πείθει τὸν Κόμμοδον σρατείαν τὴν Ιλλυρικὴν σρατεύματος· αὐτός τε πλεῖσα χρήματα ἤθροιζεν, εἰς τὸ ὀλιγόστοις λαμπρᾶς ἀποσῆσαι τὸ σρατιωτικόν· οἱ δὲ παῖδες αὐτῦ λανθάνοντες, συνεκρότων δύναμιν, ὡς αὐτῷ Περεννίῳ καταρασαμένῳ τὸν Κόμμοδον ἐπιθεῖντο τῇ ἀρχῇ.

κε'. Εγνώσθη δ' ἡ ὀπιδυλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ρωμαῖοι Διὶ Καπιτωλίῳ, θεάματά τε [2] καὶ ἰσχὺς πάντα ἀθροίζεται, ὡς εἰς βασιλίδα πόλιν πανηγυρίζουσαν. θεατὴς δὲ καὶ ἀθλοθέτης σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, ὃν ἐκ παλαιοῦ χρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίγνεται. κα-

1 Stephano magis placet ὑπ' ἐξουσίαν, Perennium ſc. in ſuam poteſtatem Commodum redegiſſe.

2 Deſideratur genitivus ante particulam καὶ, ἰσχύος aut quid ſimile.

τελοῦσι

τελδόντος ὁ τε Κομμόδος ὅτι τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐνδόξων ἀγωνιζῶν, καὶ αὐτὸς μὲν σφοδρὰ σπουδαίως ἐν τῷ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος ὁ τε θεάτρου, μηδὲ πάσης εὐκοσμίας, τό τε ἐν ἀξιώσεσιν ἐξαιρέτοις ἕδραις, καὶ ὡς ἑκάστοις διατέτακτο, ἱδρυμένων, περί τι λέγεσθαι ἢ πραττέσθαι ὅτι ὁ σκηνῆς, ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα (βάκτρον γὰρ ἦν αὐτῷ μὲν χειρὸς, ἠμφιεσμένῳ τι αὐτῷ ἐκκρεμὲς πῆρα) εἰσδραμὼν, καὶ σὰς ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ τε ἑ χειρὸς νεύματι ἢ δήμου καθαιρήσας, ὡς παντευέξειν σοὶ χαιρὸς, ἔφη, Κόμμοδε νῦν, εἰ δὲ θέας καὶ ἑορτῆς σχολάζειν. ἐπίκειται γάρ σε τοῖς αὐχέσι τὸ τε Περεννίου ξίφος· καὶ εἰ μὴ φυλάξῃ κίνδυνον ἐκ ἐπιφερόμενον, ἀλλ' ἤδη παρόντα, ἀπόλεις ἀπολόμενος. αὐτός τε γὰρ ἐνταῦθα δεῦρο μὲν ὅτι σοὶ καὶ χρήματα ἀθροίζει, οἵτε παῖδες αὐτῷ τε Ἰλλυρικὴν στρατιὰν ἀναπείθουσιν. εἰ δ' μὴ φθάσεις διαφθείρῃ

κε'. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπό τινος δαιμονίου τύχης ἐπιχθέντος, εἴτε καὶ τολμήσαντος ἵνα δόξαν ἄρηται, σφόδρα ἄγνωτος καὶ ἄσημος ὤν, εἴτε καὶ ἐλπίσαντος ἀμοιβῆς μεγαλοδώρου ἕδρᾳ τε βασιλέως τεύξεσθαι, [2] ἀφασία τὸν Κόμμοδον καταλαμβάνει. καὶ πάντες ὑπώπτευον μὲν τὰ λεχθέντα, πιστεύειν δὲ ἐ προσεποιοῦντο. κελεύει δὲ αὐτὸν συλληφθῆναι ὁ Περέννιος, οἷα δὴ μεμηνότα καὶ ψευδῆ λέγοντα, πυρὶ παραδοθῆναι. ὁ μὲν δὴ

bilissimis scenicis operam daret, sedens imperatoria sella Commodus, pleno spectatoribus theatro, suisque cuique locis ad sedendum pro dignitate attributis, priusquam quicquam diceretur, agereturque in scena, repente quidam philosophi habitu, manu baculum gestans, peramque seminudus ab humero suspensam, curriculo prodiit, mediaque in scena consistens manuque silentium imperans: Non hoc, inquit, ludorum tempus, ô Commode: neque spectaculis celebritatique vacandum. Imminet cervicibus tuis Perennii gladius: ac nisi caveris, non quidem impendens, sed jam præsens periculum, peristi. Nam & ipse hic adversus te copias pecuniamque colligit, & nati exercitus Illyricos solicitant: quos nisi statim prævenias, occidisti.

XXVI. His dictis, sive sorte quadam divinitus huc impellente, sive id auso homine, ut gloriam sibi ignarus atque obscurus acquireret: seu quia speraret ingens aliquod præmium ab Imperatore consecuturum, sane illum derepentè obstupefecerat. Cæteri autem, etsi non de nihilo ea dicta suspicabantur, tamen fidem habere dissimulabant. At Perennius comprehendi hominem jubet, ac pro furioso & vaniloquo, igne comburi. Ita scili-

1 Exp. incautus opprimeris: hic enim in Politiano desideratur, ut & alibi sæpius, interpretis fides.

2 Loquendi impotentia.

cet

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cet pœnas dedit intempeſtivæ libertatis.

XXVII. Cæterum qui ſe Commodi ſtudioſos videri volebant, peroſi antea quoque Perennium, utpote intoleranda hominem ſuperbiæ contumeliæque, nactique opportunum tempus, calumniis eum premere aggrediuntur. Sed ſcilicet ita futurum erat, ut & Commodus effugeret inſidias, & Perennius una cum liberis penderet pœnas. Quippe haud multo poſt milites quidam clam Perennii filio nummos quoſdam attulerunt, illius imagine percuſſos: eoſque ignaro etiam Perennio, quamquam erat præfectus, Commodo oſtenderunt; totoque inſidiarum ordine patefacto, maximis ſunt muneribus affecti.

XXVIII. Quocirca inſcio negotii totius Perennio, ac tum nihil minus expectanti, ſubmiſſi noctu à Commodo quidam caput abſciderunt: juſſique ſtatim ad illius filium pergere, cum nihil ad celeritatem ſibi reliqui feciſſent, etiam rumores famamque eorum quæ Romæ facta eſſent, prævenerunt. Ii amicas ei literas ab Imperatore reddiderunt, quæ magna propoſita ſpe Romam reverti jubebant. Ergo & conſiliorum & omnis ejus

ἀκμὴν παῤῥησίας τοιαύτῃ ὑπέσχε δίκῃ.

κζ'. Οἱ μὲν οὖν τὸν Κόμμοδον ὅσοι τε ἐυνοεῖν προσεποιοῦντο, καὶ πάλαι μὲ ἀπιχθῶς πρὸς τ Περέννιον διακείμενοι (βαρὺς γὰρ καὶ ἀρρεπτ@ λῶ ὑπεροψίᾳ καὶ ὕβρει) τότε καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες διαβάλλειν ἐπῆρῶντο. ἐχρῆν τε ἅμα τ Κόμμοδον τ ὀπαδικὴν ἐκφυγεῖν, καὶ τ Περέννιον σὺν τοῖς παισὶ διολέσθαι κακῶς. ἦλθον γὰρ μετ' ὀ πολὺ ῥαπῶταί τινες, λαβόντες τ τ Περεννίς παῖδα, καὶ νομίσματα ἐκόμισαν ἐκτετυπωμένα τ ἐκείνης εἰκόνα. λαβόντες ὦ καὶ τὸν ἔπαρχον ὄντα τ Περέννιον, καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα, διδάξαντές τε τ ὀπαδικὴν τὰ λαβόντα, αὐτοὶ μὲ ἔτυχον μεγάλων δωρεῶν.

κη'. [1] Ἀγνοοῦντ@ ὦ ταῦτα τ Περεννίς, μηδέν τέ π τοιοῦτον προσδεχομένῳ, νύκτωρ ὁ Κόμμοδ@ πέμψας, ἀποτέμνει τινὶ τὴν κεφαλήν. καὶ τ ταχίστην, ὅπως τινὶ τ πρατομένων γνῶσιν φθάσωσιν, ἐκπέμπ τὸς πορευσομένους ὀξυτέρῳ δρόμῳ, ὅπως ἥκοιεν τε διωκομένους τῷ παιδὶ τ Περεννίς τὰ ὅπη τῆς Ῥώμης ἀγνοοῦντι. γράμματά τε φιλικὰ ποιήσας, καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐτὸν, ἧκειν κελεύει. ὁ δὲ μήτε τ ὀδοιπορίας πω, καὶ τῷ βεβουλευμένων,

---

[1] Atqui Zonaras aliam longe rationem affert Perennii interfecti. Quippe cum tumultuantes in Britanniâ milites compeſcere voluiſſet, nonnulli clam Romam profecti ſunt, quos Commodus ita excepiſſe dicitur, Ω συκοφάνται τί βουλόμενοι παρῆτε; εἶδε, ἔχομεν, ἔφασαν, ἵνα σοὶ ἐπιβουλεύσῃ Περέννιος. &c. quocum Lampridius conſentit.

μήτε

μήτε τὸ σῆμ' ἐπὶ τὸν πατέρα εἰδὼς, σφῶν τε ἀγγέλων εἰπόντων, ταῦτα καὶ τὸν πατέρα ἐντετάλθαι ἔφασαν, μηδὲν δὲ ἐπισκήπτειν τοῖς βασιλείοις ἀρχούμενον γράμμασι, πιστεύσας ὁ νεανίας ἀφθόνων μὲν καὶ δυσφορῶν, ὅτι δὴ ἀτελῆ κατέλιπε τὰ βεβουλευμένα, ὅμως δὲ θαῤῥῶν τῇ τοῦ πατρὸς, ὡς ἔτι σωιζούσῃ δυνάμει, ποιεῖται πρὸς ἔξοδον. γενόμενον δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οἷς τοῦτο ἐντέταλτο, διεχρήσαντο. τοιοῦτον μὲν δὴ τέλος ἐκεῖνος κατέλαβεν.

κθ'. Ὁ δὲ Κόμμοδος δύο τοὺς ἐπάρχους καταστήσας, ἀσφαλέστερον οἴηθη μὴ ἑνὶ πιστεύειν τοσαύτην ἐξουσίαν. μερισθεῖσαν δὲ αὐτὴν ἀδυνατίστερον ἔσεσθαι ἤλπισε πρὸς τὸν βασίλειον ἐπιθυμίαν.

λ'. Χρόνῳ δὲ ὁ πολλοῦ λεχθεὶς ἐνεωτέρων, ἑτέρα τις ἐπιβουλὴ τοιαύτη ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεκροτήθη. Μάτερνος ἦν τις, στρατιώτης μὲν πρότερον, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τολμήσας· τήν τε τάξιν λιπὼν, καὶ πείσας ἑτέρους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων συναποδρᾶναι, χεῖρα πολλῶν κακούργων ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν πρῶτα κώμας τε καὶ ἀγροὺς ἐπιτρέχων ἐλῄστευεν, ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο, μεῖζόν τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων μεγάλαις τε δωρεαῖς ὑποσχέσεσι, καὶ τῆς ἁλισκομένων κοινωνίας, ὡς μηκέτι λῃστῶν, ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. πόλεσι γὰρ ἤδη μείζοσιν ἐπετίθεντο, apparatus, poſtremo paterni caſus ignarus, cum quidam nuntii dictitarent, etiam paternis ipſum verbis acciri, qui ne ipſe quidem ſcribere ſuperſediſſet, niſi ſatis momenti habituras imperatorias literas exiſtimaſſet, credidit videlicet adoleſcens: & quamvis iniquo animo ferret, interpellari ſua conſilia, tamen paterna fretus potentia, quam eſſe adhuc incolumem putabat, ad reditum ſe comparat. Tum deinde ut attigit Italiam, per eos quibus negotium datum fuerat, occiditur. Hunc illi exitum habuerunt.

XXIX. Poſt hæc Commodus duos conſtituit præfectos, tutius fore ratus, tantam illam poteſtatem non uni duntaxat credere: ſed diſſectam in partes, imbecilliorem eo pacto contra principem reddere.

XXX. Verum haud longe poſt, aliæ in illum hujuſcemodi inſidiæ intenduntur. Maternus erat quidam miles, multa auſus nefaria: Is repente deſertis caſtris, atque aliquot in ſocietatem commilitonibus aſcitis, magnam perditorum manum brevi collegerat: vicoſque primo, & agros populabatur. Magna dein pecuniæ vi collecta, plures quotidie ſibi ex facinoroſis copulabat: pollicenſque ingentia, cuique operæ pretia, & in prædæ communionem invitans, eo rem adduxit, ut non jam latronum, ſed juſtorum hoſtium haberent autoritatem. Quippe magnas etiam urbes occupabant, effra-

ctiſque

ctisque per vim carceribus captivos sine discrimine omnes vinculis eximebant, eosque sibi impunitate ac beneficiis adjungebant. Igitur Galliam omnem atque Hispaniam incursibus vastabant, & ut quamque ex magnis urbibus vi ceperant, incensa direptaque protinus abibant.

XXXI. Quæ ubi Commodus cognovit, rectoribus gentium plenas iræ atque minarum mittit epistolas, castigans & ignaviam exprobrans, simul comparare adversus illos exercitum imperans. Quod ubi latrones acceperunt, decedendum sibi ex illis regionibus rati, clam per avia quædam compendia, seorsum alii ab aliis, in Italiam pervenerunt, ac jam de regno majoribusque rebus Maternus cum suis deliberabat. Nam quando hactenus omnia illi spe ulterius processerant, aut aliquid magnum invadendum sibi existimabat, aut certè quando in id discriminis inciderat, non obscurè neque ignavè moriendum.

XXXII. Sed quoniam se non tantis esse viribus intelligebat quantæ ad resistendum Commodo collata acie satis essent, quippe & Romanæ plebis, & prætorianorum militum propensa in Commodum voluntas credebatur, arte sibi consilioque grassandum statuebat. Quo-

καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δεσμωτήρια βίᾳ ῥηγνύντες, τοὺς ἐφ' οἷσιν δὴ καθειρχθέντας αἰτίαις, δεσμῶν ἐλευθέρους ἀφίεντες, ἄδειάν τε ὑπογράμμοι, συνεργασίας ἐς τὴν συμμαχίαν πρόσαγοντο. πᾶσάν τε καταβέβηκότες τὴν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων χώραν, πόλεσί τε τοῖς μείζοσιν ἐπόντες, καὶ μέρη μὲν ἐμπυρήσαντες, τὰ δὲ λοιπὰ [1] ἁρπαγῆς ποιήσαντες, ἀνεχώρουν.

λα'. Ὡς δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ Κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε καὶ ἀπειλῆς ὀπισθέλκει τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγεμόσιν, ῥᾳθυμίαν ἐγκαλῶν, καὶ κηρύξ στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροίζεσθαι. μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγερωχίᾳ ἐπ' αὐτοὺς, τὰ μὲν χωρίων, ἃ ἐπόρθησαν, ἀπέστησαν· λαθόντες δὲ διὰ [2] ταχείας καὶ ἀζάτου ὁδοιπορίας, καὶ ὀλίγοις εἰς τὴν Ἰταλίαν παρεδύοντο, καὶ ὡς βασιλείας ἤδη, καὶ μειζόνων πραγμάτων, ὁ Μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προεπιπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον ἦν εὐτυχήσαντα, φήθη δεῖν μέγα τι θράσας καταρθῶσαι, ἢ ἐπείπερ ἅπαξ ἐν κινδύνῳ καθειστήκει, μὴ ἀσήμως, μηδ' ἀδόξως τελευτῆσαι.

λβ'. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἠγεῖτο, ὡς ἐξ ἀντιπάσεως ἰσοῤῥόπως, καὶ φανερᾶς ἐρίδος συνῆναι πρὸς τὸν Κόμμοδον (τό τε γὰρ πλῆθος τῶν Ῥωμαίων δήμου ἐλογίζετο εὔνουν ἔτι Κομμόδῳ ὑπάρχον, πρός τε αὐτὸν τῶν δορυφόρων εὔνοιαν) τέχνῃ καὶ σοφίᾳ ἤλπισε πε-

[1] Leg. ὁρμαγῆς. [2] Sylburgius ἰρηχείας.

εἴσεσθαι.

εἰσιόντ. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε. πέρυσι ἀρχὴν ἐνάρξας ἔτους, ἀφιερωθείσης ἡμέρας, [1] μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι Ρωμαῖοι. καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα, κειμηλιά τε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα ἐς θεὰν ἀποπομπεύει. ἄνεσίς τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς, ἔνεστός τε, ὃ βούλεται, σχῆμα ὑποκρίνεται· ἐδ' ὅτιν ἔστω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσθέντι, ὑπάρχει παίξαί τε καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα, καὶ τὸν μιμούμενον. ἔδοξε δὴ τῷ Ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι, εἰς τὸ τὴν ὀπυιὸν λαθεῖν. ἦλθε γὰρ αὐτός τε ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφόρων σχῆμα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὁπλίσας ὁμοίως, ἀναμίξας τε τῷ πλήθει τοὺς αἰχμοφόρους, καὶ τὴν πομπὴν νομαδικὴν μέρος, μισθός τε φρουλαποιμένι, αἰφνιδίως ὄπισθεν, τὸν Κόμμοδον διαχρήσασθαι.

λγ'. Ἀλλὰ φρονήσεως γενομένης, καί τινων τοὺς σὺν αὐτῷ προκαλεσαμένων εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὀπυιὸν κατειπόντων (φόνος γὰρ αὐτοῦ εἰς τοῦτο παρώξυνεν, εἰ μὴ ἔμελλον ἀντὶ λῃστοῦ δεσπότην ἕξειν, καὶ βασιλέα) πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἑορτὴν, αὐτός τε ὁ Ματέρνος συλληφθεὶς τὴν κεφαλὴν ἀπεμάχθη, καὶ οἱ συνωμόται ἀξίας ὑπέσχον δίκας.

circa tale quiddam comminiſcitur. Veris initio, ſolennique die, pompam Matri Deûm Romani celebrant. In ea quæ apud quemque ſunt divitiarum præcipua, ſupellexque pleraque imperatoria materiæ aut artis ſpectandæ, præferri ante Deam ſolent. Paſſimque omnibus ludendi licentia permiſſa, ſic ut perſonas induant, quas cuique libitum, nullamque non magiſtratuum quoque imaginem, prout cujuſque ſtudium, repræſentent, ſic ut non temere à falſis veros dignoſcas. Putavit hoc Maternus idoneum celandis inſidiis tempus: ratus fore, ut ſi perſonam ſtipatoris alicujus indueret, ſuoſque ad eandem ſimilitudinem armis ornaret, ac ſe haſtatis immiſceret, ſic ut pars eſſe comitatus imperatorii crederentur, nullo videlicet præcavente, repente impetu facto Commodum obtruncarent.

XXXIII. Sed proditus Imperatori à ſociis quibuſdam, qui unà cum ipſo venerant in urbem, indignantibus ſcilicet, ſiquidem eum non pro latrone jam, ſed pro principe habituri forent, antequam feſtus dies adeſſet, & ipſe comprehenſus, ac mulctatus capite, & qui ejuſdem factionis erant, meritis ſuppliciis affecti.

---

1 Quam Phrygiam appellant & Magnam deam; à locis autem Idæam, Dindymenem, Pylenem, Peſſinuntida, Cybelen. *Strabo.* In Sacris Phrygiis, quæ Matris deûm dicunt, per annos ſingulos arbor pinea cæditur, & in media arbore ſimulachrum juvenis ſubligatur. *Julius Firmicus.* Vide, ſi libet, plura apud Arnobium lib. 5.

XXXIV. At Commodus facta re divina, gratulatuſque deæ feſtum agitabat, pompamque gaudens frequentabat. Sed & populus omnis pro Imperatoris ſalute diem lætabundus celebrabat. Quæ autem ratio ſit, cur huic deæ tantum honorem Romani habeant, non alienum videtur, quantum ex hiſtoriis accepimus, commemorare, præſertim cum ea res pleriique Græcorum ignota eſſe videatur.

XXXV. Ipſum igitur ſimulachrum cœlitus, ut aiunt, demiſſum, neque quæ ſit materia, nec à quo fabricatum artifice ſatis conſtat, neque plane hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidiſſe cœlitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Peſinunti, à caſu ejus ſimulachri factum putant; ibi enim à principio comparuiſſe: licet apud alios comperiam, pugnam illic Ilum Phryga, Tantalumque Lydum inter ſe conſeruiſſe, ſive de via ortam, ſive potius ob raptum Ganymedis. Cumque diu æquis viribus decertatum foret, ac permulti utrinque cecidiſſent, nomen ex ea clade loco eſſe impoſitum. Hic etiam fama fert Ganymedem ipſum trahentibus in diverſa germani atque amatoris manibus, vita eſſe orbatum; ſublatumque è medio, pro calamitatis ſolatio relata ad Jovem raptorem fabula divinis fuiſſe honoribus affectum. In hoc, quem

λδ'. Ο δὲ Κόμμοδος θύσας τε τῇ θεῷ, καὶ χαρισήεια ὁμολογήσας, τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει, παρέπεμπέ τε τὴν θεὸν χαίρων· καὶ σωτηρία τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηύχιζε. θρησκεύουσι δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τὴν δὲ Ρωμαῖοι, ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὡς ἱστορίαν παρειλήφαμεν, ἧς ἕνεκα τιμᾶσθαι ἔδοξε, καὶ τὴν παρ' Ελλήνων ποιὴν ἀγνωσίαν.

λε'. Αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα διοπετὲς, ὡς λέγουσιν· ἔστε δὲ ὕλης, ἔστε τεχνίτου ὅς τις ἐποίησεν ἐγνωσμένου, ἥδε ψαυστὸν χειρὸς ἀνθρωπίνης. τοῦτο δὲ πάλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἰς τινα τῆς Φρυγίας χῶρον, Πεσσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ, τῆς προσηγορίαν λαβεῖν καὶ τόπον, ἐκ τοῦ διοπετοῦς ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τοῦτον ἐκεῖσε [1] ὀφθῆναι. ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, Ιλον τὸν Φρυγὰ, καὶ Ταντάλον τὸν Λυδὸν, πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγεσθαι, οἱ μὲν περὶ ὁδῶν, οἱ δὲ περὶ τῆς Γανυμήδους ἁρπαγῆς. ἰσορρόπου δὲ ὅτι πολὺ τῆς μάχης γλυκυθύμου ἑκατέρωθεν πεσεῖν ἱκανοὺς, καὶ τὴν συμφορὰν ὄνομα δῆναι τῷ χωρίῳ. ἔνθα καὶ τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος, ἀνθελκόντων αὐτὸν τῆς ἀδελφῆς καὶ τῆς ἐρωμένης· ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώματος, ἐκδεδιδάχθαι τὸν πάντος τῆς μητρυιᾶς ἐς μῦθον, καὶ τὴν Διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ περιπο-

1 Stephanus, ὀφθῆναι.

μένῳ

μβύῳ Πεσσινοῦντι, πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ὅτι τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παρωνύμοις, ἀφ' οὗ καὶ ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ Θεῷ τομίαι ἱερομνήμονες. ἐπεὶ δὲ Ρωμαίων ἤυξετο τὰ πράγματα, φασὶν αὐτοῖς χρησθῆναι, μενεῖν τε τὴν ἀρχὴν, καὶ εἰς μέγα προχωρήσειν, εἰ τὴν Πεσσινουντίαν Θεὸν μεταχάγοιεν ὡς αὐτούς. πέμψαντες δὲ πρέσβεις εἰς Φρύγας, τὸ ἄγαλμα ἤντων· ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι, καὶ γὰρ ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς ἀφιξιν κατάλεγοντες. κομισθὲν δὲ ὅτι νεὼς τὸ ἄγαλμα, καὶ γηθύμενον ἐν ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς (ταύταις γὰρ ἀντὶ λιμένων ἐχρῶντο Ρωμαῖοι) ἔστησε θεία δυνάμει τὸ σκάφος. ὕπειτα δὲ παυδημεὶ τῶν Ρωμαίων τὴν ναῦν ἑλκόντων, ἀντεχόσης τῆς ἰλύος, ἡ παῖς ἡ τοῦ [1] ἱερέως ἐνεχθεῖσα τὴν θεὸν, ἥτις τῆς Ἑστίας ἦν, ταύτην ἔδει παρθενεύεσθαι· αἰτίαν δὲ ἀφαθορᾶς εἶχεν, ὡς μέλλουσα δὲ κεκρίσεσθαι, ἐκέλευε τὸν δῆμον ὑπερέφαι τῇ Πεσσινουντίᾳ θεῷ τὴν κείσιν. καὶ λυσαμένη τὴν ζώνην, ἐπαφῆκε τῇ πρῴρᾳ τῆς νεὼς, προεύξαμένη εἰ παρθένος εἴη καὶ ἁγνὴ, [2] πείθηται τὸ σκάφος. ῥᾳδίως δὴ τῆς ζώνης ἐκπεπτωκυίης, ἡ ναῦς ἠκολούθησεν· ὁμῶς δὲ τὸ ἐναργὲς τῆς θεοῦ, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς

diximus, Peſinunte Phryges olim Orgia colebant, ad ipſum fluvium Gallum, à quo etiam evirati Deæ Sacerdotes cognominantur. Sed ubi res Romana crevit, reſponſo accepto manſurum imperium, atque ad ſummam auctum iri, ſi Peſinuntiam Deam ad ſe tranſferrent, miſſi in Phrygiam legati ſunt, petitum Deæ ſimulachrum. Quod quidem facile conceſſum eſt, conſanguineos ſe dictantibus, atque oriundos ab Ænea Phryge. Cum itaque navigio devectum ſimulachrum ad ipſius Tyberis fauces appuliſſet, quibus tum Romani vice portuum utebantur, confeſtim divina quadam vi navigium ſubſtitit, neque ullis Romani populi certatim trahentis moveri viribus potuit, donec Veſtalis ſacerdos adeſſet. Ea cum virginitatem perpetuo ſervandam polluiſſe falsò argueretur, damnationem metuens, ſupplex petiit à populo ut judicium de ſe Deæ Peſinuntiæ committerent: quo impetrato, zonam recinxit, clare precata, ut ſi intemeratam ſe eſſe, ac virginem Dea ſciret, navim progredi juberet. Quæ ubi dixit, ſtatim alligatam zonam manu ducta navis ſequi cœpit. Ita ſunt pariter Romani manifeſtam numinis divinitatem, at-

---

1 Gentis ejuſdem utraque Claudia fuit, & quæ navem cum ſacris matris deum Ideæ, obhærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam ut ita demum ſequeretur ſi ſibi pudicitia conſtaret. *Suetonius in vita Tiberii.*

2. Ut quaſi exorari ſe ſineret navigium. πείθηται *Steph.*

que innocentiam virginis admirati. Sed hæc hactenus de Peſinuntia Dea, prolixius etiam fortaſſe quam decuit, haud inſuavem tamen ſcientiam allatura iis, qui res Romanas minus cognitas habeant.

XXXVI. Commodus autem evitatis Materni inſidiis, majore ſe cuſtodia muniebat, rarus prodire in publicum, plerunque temporis in ſuburbanis, aut in principalibus prædiis procul ab urbe conſumere, abſtinere prorſus ab juriſdictione, omnique actu imperatorio. Per idem tempus accidit, ut ingens Italiam quidem univerſam peſtilentia occuparet, ſed in civitatem Romanam vehementius tamen ſæviret, utpote quæ & per ſe populo abundaret, & advenas toto orbe confluentes exciperet. Quare magna jumentorum atque hominum ſtrages conſecuta. Tum Commodus (ita ſcilicet quidam medicinæ periti perſuaſerant) Laurentum ſeceſſit, quod frigidior ea regio ſit, ſylviſque è lauro permultis opaca, à quo etiam regioni inditum nomen. Valere enim plurimum aiebant ad aeris evitandam contagionem, cum odores laurorum, tum ipſarum amœnitatem umbrarum. Quocirca in ipſa quoque urbe de medicorum ſententia, plerique unguentis ſuaviſſimis nares atque aures oppleπαρθένε, Ρωμαῖοι ἐθαύμασαν. τοσαῦτα μὲν δὴ τ Πεσσινουντίας θεᾶς φιλοπμότερον ἱστορείσθω, ὐκ ἄχαριν ἔξοντα γνῶσιν τοῖς τὰ Ρωμαίων ὐκ ἀκριβῶσιν.

λς'. Ο δὲ Κόμμοδος ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνε ὄπιθεν, πλείονί τε ἀεὶ αὐτὸν ἐχρῆτο φρουρᾷ, καὶ ασυνίως τοῖς δήμοις ἐπεφαίνετο, τὰ πλεῖστα ἐν παραστείοις, καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικαῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν διαστειῶν ἀπείργων, καὶ βασιλικῶν παρέξεων. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιρὸς λοιμώδη νόσον καταλαβεῖν τὴν Ιταλίαν· μάλιστα δὲ τὸ πάθος τῇ Ρωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπῳ τε ὔσῃ, καὶ τὰς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ. πολλὴ τέ τις φθορὰ ἐγίνετο ὑποζυγίων ἅμα καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμμοδος, συμβουλευσάντων αὐτῷ τινων ἰατρῶν, εἰς τὴ Λαύρεντον ἀνεχάρησεν, εὐψυχέστερον γὰρ τὸ χωρίον καὶ μᾶλλον κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ) [1] σωτήριον εἶναι ἐδόκει, καὶ πρὸς τὴν τ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο, εὐωδία τε τ τῶν δαφνῶν ἀπορροὰς, καὶ [2] τῆς τ δένδρων ἡδείας σκίας. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν, κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύρα εὐωδέστατα τάς τε ὀσφρήσεις, καὶ τὰ ὦτα ἐνεπίμπλασαν,

1 Melius fortaſſe σωτήριον. inſolentior enim eſt iſtiuſmodi formatio à σωτήριος.

2 Scr. τᾶς τῶν δένδρων ἡδείας σκιᾶς. Aliter juſtâ conſtructionis lege ad [εὐωδία] referri debet. Ecquis vero ſenſu adeo ſubtili, ut etiam umbras ſubodoretur?

Dum-

ξυμμάσοί τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο, φασκόντων πνῶν, ἢ εὐωδίαν φθάσας ἐμπιπλᾶναι τὰς πόρους τῆς αἰσθήσεων, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθεγγόμενον ἢ ἄερ. ἢ εἰ καί τι παρεμπέσοι, καθεψᾶσθαι δυνάμει κρείττονι. πλεῖον δὲν ἧττον ἢ νόσος ὅτι πλεῖστον ἤκμασε, πολλῶν ἀνθρώπων φθορᾶς γιγνομένης, πάντων τε ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων.

λζ'. [1] Ὑπῆρξε δὲ κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. [2] Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος Φρὺξ, τῶν δημοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι· οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γεγονὼς, συναυξηθείς τε τῷ Κομμόδῳ, εἰς τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ πιμῆς καὶ ἐξουσίας προήχθη, ὡς τήν τε τοῦ σώματος φρουρὰν, καὶ τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τήν τε τῶν στρατῶν ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι. ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς ἀνεπείθη καὶ περὶ βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα, καὶ ὅτε πλεῖστον συνωνέομενος, καὶ ἐποκλείων, ἤλπιζε προσάξασθαι τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατόπεδον, [3] εἰ πρῶτον ἐν ἀπανεῖ τῶν ἐπιτηδείων κατασήσας, ἐπιδόσεσι λαμπραῖς, ἀλόντας, πέδῳ τοῦ χρειώδους προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατασκευάσας λατρὸν δη-

bant, ſuffituque & odoramentis aſſidue utebantur, quod meatus ſenſuum (ut quidam dicunt,) odoribus illis occupati, neque admittant aëra tabificum: & ſi maxime admiſerint, tamen eum majore quaſi vi longe ſuperari. Cæterum nihilo ſecius morbus ingraveſcere, homineſque paſſim & pecora inter homines agitantia interire.

XXXVII. Sed & fames eodem tempore civitatem oppreſſerat, hac de cauſa. Cleander erat quidam Phryx genere, ex ea nota hominum, qui publice per præconem veneunt. Hic cum in domum imperatoriam ſervitio eſſet traditus, & cum ipſo Commodo accreviſſet, eo ſcilicet honoris atque autoritatis provectus eſt, ut & corporis cuſtodiam, & cubiculi curam, præterea militum præfecturam ſolus obtineret. Cæterum divitiæ ac luxus, etiam illum ad imperii ſpem inſtigabant. Quocirca grandi coacta pecunia plurimum frumenti coëmit. Id autem occluſum habebat, ſperans ſibi Romani populi, atque exercitus voluntates adjuncturum, ſi prius rerum neceſſariarum penuria laborantes magnis repente largitionibus demereretur. Idem gymnaſium quoque maximum exædificaverat, publicatis etiam

---

1 Scrib. ἐπῆρχε.

2 Vide Xiphil. in excerptis Dionis, καὶ ἐπρόθη μετὰ τῶν ὁμοδούλων, &c.

3 Zonaras frumenti penuriam Cleandro non aſcribit. Σιτοδείας γὰρ, inquit, ἐν Ῥώμῃ συμπάσης, πλέον αὐτὴν Παπιρίῳ Διονύσιῳ ἐπὶ τῆς σίτης ἰδιαγμένῳ ἐπιτίθησιν, ὡς ἂν τὸ Κλέανδρον μισήσωσί τε καὶ διαφθείρωσι, ὡς αἴτιον τῆς κακῆς διὰ κλέμματα.

balneis

balneis, ut eo modo populum ineſcaret.

XXXVIII. At Romani infenſi jampridem, ac totius cauſam peſtilentiæ in eum conferentes, ſimul perofi hominem divitiis inexplebilem, prius quidem confertim per theatra identidem traducebant. Deinde agente in ſuburbanis Commodo repente univerſi magnis clamoribus concurrerunt, Cleandrum ad necem depoſcentes. Cum autem ſuburbanum omne tumultu compleretur, & Commodus ipſe in alto ſeceſſu voluptatibus indulgeret, inſcius quæ gererentur (nam id Cleander caverat) repente extra omnium expectationem armati equites principis eruperunt, Cleandri juſſu proruentes in obvium quemque, ac vulnerantes. Neque ſcilicet populus excipere illorum impetum valebat, inermis armatorum, pedeſter equitum. Quare fuga facta in urbem rejiciuntur: ibique permulti, neque modo quos ferro milites conficiebant, neci dediti, ſed quos etiam ipſi proculcaverant equites, quique aut conferta turba, aut equitum incurſu conflictabantur. Igitur ad urbis portas ſine ullo impedimento perſecuti, magnam populi partem interfecerunt. Qui autem in urbe remanſerant, calamitate ſuorum intellecta, φειδῶς ἀνήρων. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει μένοντες, αἰσθόμενοι τὸ κακὸν ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν ἔνθεν ἦν ὅπλων τὸ δῆμον ἐδελέαζεν.

λη'. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι, ἀπηχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτὸν, καὶ τῶν δεινῶν τὰς αἰτίας εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτῷ [1] τὸ ἀχόρεστον τῆς πλούτου ἐπιθυμίας, τὰ μὲν πρῶτα ἐν θεάτροις συνιστάμενοι, κατὰ πλῆθη, κακῶς ἠγόρευον. καὶ τὸ τελευταῖον, ἀγόντος ἐν προαστείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες παντὶ μέρει ὁδῶν, καὶ τὸν Κλέανδρον εἰς θάνατον ἔτυπτον· ταραχῆς δ' ὄσης εἰκὸς τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, ἀγνοοῦντός τε τὰ θρυλλούμενα, ἐπείπερ ὁ Κλέανδρος ἀγγέλλεσθαί τε τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτόν, αἰφνιδίως ὑπὸ προσδοκώντων τοῦ δήμου, ἐπιφαίνονται ὡπλισμένοι, κηρύσσοντες τὸν Κλέανδρον. πάντες δὲ οἱ βασίλειοι ἱππεῖς, τούς τε ἐντυγχάνοντας ἔδηλον, καὶ ἐπέτρωσκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδὲ ἀντισχεῖν οἷός τε ἦν, ἄοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς. τροπῆς δὲ γενομένης, ἔφευγον εἰς τὴν πόλιν. ἐφθείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲ πατούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους ὠθούμενος. καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐπάλληλοι πίπτοντες, πολλοὶ ἀπώλοντο. μέχρι μὲν ἔνδον τῶν τῆς Ρώμης πυλῶν, ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες τοὺς ἐμπίπτοντας ἀπέδωσαν,

[1] Omnia Cleander pecunia venditabat. *Lamprid.*

πάντας,

πάθος, ἀποκλείσαντες τὰς θύρας οἰκιῶν εἰσόδους, ἔς τε τὰ δώματα ἀναβάντες λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππέας· οἱ δ' ἔπαιον, ἅπερ διεδράκεσαν, ἀδηλοὺς μὲν αὐτοῖς συστάδην μαχομένοις, τῷ δὲ πλήθει ἐξ ἀσφαλοῦς ἤδη βάλλοντος αὐτούς. πτοηθέντες τοίνυν, καὶ μὴ φέροντες, ἐς φυγὴν ἐτράποντο. πολλοὶ δὲ αὐτῶν διαφθειρόντο ὑπό τε τῆς τῶν λίθων συνεχοῦς βολῆς. οἱ δὲ ἵπποι κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ὀλισθαίνοντες, ὠλίσθαινον, καὶ τοὺς ὀχουμένους ἀπωθοῦντο. πολλῶν δὲ ἑκατέρωθεν πιπτόντων, ἐπεβοήθει τῷ δήμῳ καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ στρατῶται, μίσει τῶν ἱππέων.

λθ'. Οὕτως δὲ πολέμιος ἐμφυλίου, ἄλλως μὲν οὐδεὶς ἀγγεῖλαι τὰ πεπραγμένα τῷ Κομμόδῳ ἐθάρσει, δέει τῆς Κλεάνδρου ἐξουσίας. [1] ἡ δὲ πρεσβυτάτη τοῦ Κομμόδου ἀδελφῶν (Φαδίλλα ἦν ὄνομα αὐτῇ) εἰσδραμοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα (ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ, καὶ ἀκώλυτος, ἅτε ἀδελφῇ) λυσαμένη τὰς πείρας, ῥίψασά τε εἰς τὴν γῆν ἑαυτὴν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πένθους σῆμα δείξασα· σὺ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, μόνων ὅπη ἡσυχίᾳ, τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἑκάτῳ κεκινδύνηκας κινδύνῳ· ἡμεῖς δὲ τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολλύμεθα. οἴχεται δέ σοι ὅ, τε δῆμος Ῥωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ.

claufis domibus cum in tecta & culmina evaſiſſent, lapidibus teguliſque equites deſuper inceſſebant. Itaque ſtatim converſa fortuna eſt, nullo manibus decertare auſo, ſed omni multitudine deſuper quaſi ex tuto dimicante. Quocirca ſaucii magna pars cum tolerare jam ulterius nequirent, terga fugæ mandarunt. Multi itaque cadebant crebro telorum jactu: multi equis excutiebantur, inter devolutos lapides fallente veſtigio lapſantibus. Sed & pedites, qui in urbe ſtationes habebant, populo ſuppetias adverſus inviſos ſibi equites raptim tulerunt.

XXXIX. Itaque cum civile bellum eſſet, nemo tamen quæ gererentur nunciare Commodo audebat, metu Cleandri potentiæ. Donec maxima natu ſoror Fadilla nomine, accurrens ad imperatorem (quippe facilis aditus ſorori) crinibus ſolutis projecta humi, ac plane in lugubrem habitum deformata: Tu quidem, inquit, ô Princeps, otium agitans, & omnium quæ geruntur ignarus, extremo in periculo verſaris. Nos autem ſanguis tuus, propemodum occidimus. Actum de populo Romano, actum magna ex parte etiam de exercitu eſt: & quæ

1 Narrat Xiphilinus rem Commodo delatam à Marcia pellice. Porro Cleandri interitum aliunde repetit Lampridius, ob interfectum ſc. Antoninum, fictis in illum criminibus. Sed in uno homine tot flagitiorum conſenſus, hiſtoricorum diſſidiis cauſam dedit.

ne

ne à barbaris quidem nos paſſuros expectabamus, ea nobis domeſtici faciunt: & in quos maxima contuliſti beneficia, eos primos inimicos habes. Cleander adverſus te populum & exercitum armavit: quorumque alteris inviſus eſt, alteris charus, utrique tamen in armis ſunt, cædem inter ſe patrant, & civili ſanguine Romam replent. Sed in nos videlicet utriuſque multitudinis recidit calamitas. Niſi tu quamprimum neci dedideris ſceleratiſſimum famulum, qui tantæ cladis illis jam fuit, nobis mox futurus eſt autor.

ἃ δὲ παρ' μηδενὸς βαρβάρων πεισθεὶς παρεσκευάσω, ταῦτα δρῶσιν ἡμᾶς οἱ οἰκέται· καὶ ὃς μάλιστα εὐηργέτησας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις. Κλέανδρον ὅπλα σὲ τὸν τε δῆμον, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὥπλισεν. ἐκ δὲ διαφόρου καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν μισοῦντες αὐτὸν, ὁ δῆμος, οἱ δὲ στέργοντες, πᾶν τὸ ἱππικὸν τάγμα, ἐν ὅπλοις εἰσὶ· καὶ φθείροντες ἀλλήλους, ἐμφυλίῳ αἵματι τὴν Ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὰ δ' ἑκατέρου τοῦ πλήθους δεινὰ ἡμᾶς παρασκολήψεται, εἰ μὴ τῷ ταχίστῳ παρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέτην, ὀλέθρου τοσούτου τοῖς μὲν αἴτιον ἤδη γεγονότα, ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω.

XL. Hæc loquens, veſtem ſcidit, multique item qui aderant, ſumpta de verbis mulieris audacia, Commodum territabant. Is expavefactus, cum jam non ut impendens, ſed ſut præſens periculum formidaret, acciri ad ſe Cleandrum propere jubet, nihil dum certi ſcientem, ſed tamen aliquid ſuſpectantem imperatori renunciatum. Accedentemque ad ſe, imperat comprehendi, & caput ejus amputatum, contoque præfixum circumferri, voluptuoſum ſcilicet atque optatum populo ſpectaculum præbiturus.

μα'. Τοιαῦτά τινα εἰπόσα, ἐκταμένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς διαξέσαντες τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις, τὸν Κόμμοδον ἐτάραξαν. ἐκπλαγεὶς ἐκεῖνος, τόν τε ὑπικείμενον κίνδυνον ὃ μέλλοντα, ἀλλὰ παρόντα ἤδη φοβηθείς, μεταπέμπεται τὸν Κλέανδρον· ὃς ἐν μέν τοι εἰδότα τὴν ἀπαγγελμένων, οἰόμενον δέ. ἐλθόντα δ' αὐτὸν συλληφθῆναι κελεύει· καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποτεμὼν, δόρατί τε ὑπαείρει ἐγκαταπήξας, ἐκπέμπει τερπνὸν καὶ ποθεινὸν τῷ δήμῳ θέαμα.

XLI. Ita id malum ſedatum, atque utrinque dimicatio dirempta. Siquidem milites cum occiſum viderent, pro quo decertabant, iram quoque imperatoris formidabant cui verba data, nihilque non factum contra illius ſententiam compererant.

μα'. Ἐπὶ γὰρ ὅτε τὸ δεινὸν, καὶ ἑκάτεροι πολεμοῦντες ἐπαύσαντο, οἱ μὲν στρατῶται ἀνηρημένον ἰδόντες, ὑπὲρ οὗ ἐμάχοντο, δέει τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς· (σωίεσαν γὰρ ἐξηπατῆσθαι, καὶ τὰ δραθέντα παρὰ γνώμην αὐτοῦ πεπολμηκέναι) ὁ δὲ δῆμος

δῆμος κεκάρισο, πιμωείαν παρὰ τ τὰ δεινὰ δράσαι & εἰληφώς. ωεφυκεῖ-λον δὲ καὶ τὰς παῖδας τ Κλεάνδρε (δύο δὲ ἦσαν ἄῤῥενες αὐτῷ·) πάντας τε ὅσοις ἤδεσαν ἐκείνῳ φίλους, διεχρήσαντο, σύρυντές τε τὰ σώματα, καὶ πᾶσαν ὕβριν ἐνυβρίσαντες. τέλος, λιθοβοληθέντας εἰς τὰς ὀχετὰς ἔῤῥιψαν φέροντες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέανδρός τε καὶ οἱ ωερὶ αὐτὸν ἐχρήσαντο, φιλοτιμησαμένης, ὡς ἄν τις εἴποι, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐν ἐνὶ δεῖξαι, ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης ἀτελείας εἰς τὸ μέγιστον ὕψος ἆραι, καὶ πάλιν τ ἀρθέντα ῥῖψαι, ὀλίγη κ ἀνέλπιστος δύναται τύχης ῥοπή.

μζ'. Ο δὲ Κόμμοδος, δεδιὼς μὲν τ τ δῆμε κίνησιν, μήπ κ ωερὶ αὐτῷ νεωτερίσειεν, ὅμως δὲ παρεμυθήσαντων αὐτὸν τῶν οἰκείων, κατελθὼν ἐς τὸ ἄστυ μετὰ πάσης εὐφημίας τε κ ἐυδαιμονίας τ δῆμε ὑωοδεχθεὶς, εἰς τὸ βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλιόν. πειραθεὶς δὲ τοσούτων κινδύνων, ἀπίστως ωεσεῖχετο πᾶσιν, [1] ἀφειδῶς τε φονεύων, κ πᾶσαις ἀφορολήτοις ἐυδίως πιστεύων, μή δέ τινα ωεφυλαγμένος τ λόγε ἀξίως. ἀλλὰ τῆς μὲν ωερὶ τὰ καλὰ ωαιδιᾶς ἀπῆγε ἑαυτόν· ἐδεδώλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπάλληλοι, καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. καὶ σώφρων μὲν πᾶς, καὶ παιδείας κἀν μετρίως μεμυημένος

Populus contra ſatisfactum ſibi autoris ſupplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos enim virilis ſexus habebat) & quotquot illius amici fuerant, ad unum omnes contrucidati: tractaque per urbem cadavera, & contumelioſiſſimè habita, poſtremo in cloacas abjecta. Hæc finis Cleandri fatorum fuit, quaſi in uno illo velut ambitioſius oſtentaret natura (ut ſic dixerim) humana poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigium evehi hominem, atque evectum dein rurſum deturbari quamlibet exiguo atque inſperato fortunæ momento.

XLII. Cæterum Commodus, tametſi verebatur, ne quid fortaſſe populus etiam contra ſe novi moliretur: tamen ſuadentibus amicis in urbem reverſus eſt. Ac lætis acclamationibus magnoque comitatu exceptus, in aulam principalem ſe contulit. Enimvero ex illo tot aditis jam periculis, cœpit nulli ſatis confidere: ſed occidere hunc atque illum, nulli non calumniæ fidem accommodans. Ad hæc neminem, cui virtus ulla eſſet, amicum ſibi adjungebat, ſed à cunctis æque rectis ſtudiis animum avocaverat. Quippe quem die noctequeque aliæ ex aliis effrenæ corporis voluptates graviſſimo ſervitio premebant, neminemque non ab limine velut inſidiatorem ſubmovebat, quemcunque

1 Finxiſſe etiam quandam contra ſe conſpirationem dicitur ut multos occideret. *Lamprid.*

aut probitas, aut diſciplina ulla etiam mediocris illuſtraret.

XLIII. Scurræ vero, & qui turpiſſima quæque repræſentabant, quaſi addictum ſibi habebant. Aurigando etiam, beſtiiſque conficiendis ſupra modum exercebatur, ob quæ ſtudia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabant, quare illa minus decorè tractabat, quam modeſto principi conveniebat.

XLIV. Extitere ea tempeſtate etiam quædam in cœlo prodigia. ſtellæ enim per diem perpetuo apparuerunt, quædamque ex iis in longum productæ, medio quaſi aëre ſuſpenſæ videbantur. Præterea animalia genus omne, minime ſuam naturam ſervantia, cum figura corporis prodigioſa, tum membris haudquaquam congruentibus edebantur. Maximum autem nefas cum in præſens dolorem attulit, tum in futurum peſſimo augurio univerſos conterruit. Nam cum neque imbres ulli, neque nubes, tantumque exiguus terræ motus antecelliſſet, ſeu nocturni caſu fulminis, ſive igni aliquo in ipſo terrarum motu velut extrito, totum de improviſo Pacis templum conſumptum incendio eſt, quod unum ſcilicet opus cunctorum tota urbe maximum fuit atque pulcherrimum: idem templorum omnium opulentiſſimum egregieque munitum, multoque or-

ν, τῆς αὐλῆς ὡς ὀπίσω ἐδιώκετο.

μγ'. Γελωτοποιοὶ δὲ καὶ τῶν αἰρήσεων ὑποκριταὶ, εἶχον αὐτὸν ὑποχείριον. ἁρμάτων τε ἡνιοχείας, καὶ θηρίων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπαιδεύετο, τῷ μὲν κολάκων εἰς ἀνδρείας δόξαν αὐτὰ ὑμνάντων, τῷ δὲ ἀπρεπέστερον μετιόντος ἢ βασιλεῖ σώφρονι ἤρμοζεν.

μδ'. Ἐγίνοντο δέ τινες κατ' ἐκεῖνο καιρῷ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες γὰρ ἡμέρωι συνεχῶς ἐφαίνοντο, [1] ἔ. τερόι τε εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν· ζῶά τε παντοῖα, καὶ τὰ ἐπὶ αὐτῶν φύσιν μὴ τηροῦντα, σχήματά τε ἀλλοδαπῶν καὶ μέρεσι σώματος ἀναρμόστοις πολλάκις ἀπεικάσθη. μέγιστον δὲ δεινὸν καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ἐλύπησε, καὶ πρὸς τὸ μέλλον, οἰωνίσμασι καὶ φαύλῳ συμβόλῳ χρωμένους πάντας ἐτάραξεν· ὅτε γὰρ ὄμβρος προϋπάρξαντος, ὅτε νεφῶν ἀθροισθέντων, σεισμὸς δὲ ὀλίγος προσβομβῶν γῆς, εἴτε σκηπτοῦ νύκτωρ κατενεχθέντος, εἴτε καὶ πυρὸς πόθεν ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἀφεθέντος, [2] πᾶν τὸ τῆς Εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν δ' ἀσφάλειαν ἀναθήμασι [3] κεκοσμημέ-

1 Crinita ſtella apparuit. Lampr. quem pariter & Zonaram conſule de cæteris prodigiis

2 Εἰρήνης Xiph. qui circa finem Commodi, damnorum, quibus pop. R. iſtud affecerat incendium, fuſiorem exhibet ὑποτύπωσιν.

3 Leg. κεκοσμημένον.

των

νων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου· ἕκαστος δὲ, ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς, πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημόσια, ἕκαστος δὲ τὰ ἴδια αὐτῶν.

μέ'. Καταφλέξαν δὲ τὸ πῦρ τόν τε νεὼν, καὶ πάντα τὰ περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τὸ Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη [1] τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα, ὃ σέβουσι καὶ ἁρπάσαι Ρωμαῖοι, κομισθὲν ἀπὸ Τροίας, (ὡς λόγος) ὅτε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. ἁρπάσασαι γὰρ τὸ ἄγαλμα αἱ τῆς Ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι, διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, εἰς τὴν τοῦ βασιλέως αὐλὴν μετεκόμισαν. καταφλέχθη δὲ καὶ πλεῖστα ἄλλα τῆς πόλεως μέρη κάλλιστα. ἑπτὰ δὲ ἡμερῶν πάντα ὅσον τὸ πῦρ ἐπεβόσκετο· οὐδὲ πρότερον ἐπαύσατο πρὶν ἢ καταπεχθέντες ὄμβροι ἐπίσχον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν.

μς'. Ὅθεν καὶ τὸ πᾶν ἔργον ἐξεθειάθη, πεπυσμένων κατ' ἐκεῖνο καιρὸν τοῦ τότε ἀνθρώπων, ὅτι γνώμῃ θεῶν καὶ δυνάμει ἤρξατό τε τὸ πῦρ, καὶ ἐπαύσατο. συνεβάλλοντο δὲ τινὲς ἐκ τῶν κατειληφότων, πολέμων σημεῖον εἶναι, τὴν τοῦ νεὼ τῆς Εἰρήνης ἀπώλειαν. τὰ γὰρ ἀκολουθήσαντα, (ὡς ἐν

natum auro & argento. Quippe univerſi ferme ſuas illic divitias quaſi in theſaurum congerebant: ideoque per noctem debacchatus ignis, multos ex opulentis egenos reddidit. Quapropter communem quidem jacturam publice omnes, ſuam autem quiſque privatim deplorabant.

XLV. Sed ubi templum omne conſumtum ignibus eſt, plurima quoque & pulcherrima urbis ædificia conflagrarunt. Inter quæ etiam Veſtæ templum, ſic ut Palladium quoque conſpiceretur: quod in primis colunt, atque in arcano habent Romani, Troja (ut perhibent) avectum, ac tum primum poſtquam in Italiam devenit, conſpectum ab hominibus. Quippe raptum id Veſtales virgines media Sacra via in aulam Imperatoris tranſtulerunt. Multæ præterea pulcherrimæque urbis partes combuſtæ: plurimoſque dies pervagatum incendium, non prius ſedatum eſt, quam repentinis imbribus extingueretur.

XLVI. Itaque totam rem Diis imputabant ejus ætatis mortales, quorum ſcilicet voluntate & inchoaſſe incendium, & deſiiſſe arbitrabantur: ac portendi bella, quæ ſunt deinceps inſecuta, conſumto Pacis templo, interpretabantur. Quam deinceps famam rerum eventus comprobavit.

---

1 Palladium & dii penates Troia avecti, fatale pignus imperii colebantur, ad quod, nulli hominum niſi Veſtalibus & Pontificibus adire fas erat. *Alex. ab Alex. genial. dierum lib. 5. c. 12.*

Enimvero plurimis maximisque incommoditatibus laborante civitate, non jam ut antea multitudo, benevole Commodum aspicere, sed referre omnes ejus calamitatis causam in illius injustos actus, & reliqua vitæ crimina. Siquidem neque latebant populum scelera hominis, neque latere ipse volebat: sed quæ domi non sine infamia patrabantur, ea etiam in publicum ostentare haud verebatur, eoque vecordiæ petulantiæque processit, ut paternum primo cognomen repudiaret, ac pro Commodo Marci filio, Herculem se Jovis filium jusserit appellari: depositoque principum Romanorum cultu, leonis pellem substerneret, manuque clavam gestaret: simul purpureas sibi atque auro intextas vestes circundaret, non sine omnium irrisione. Quippe eodem schemate & fœminarum luxum, & heroum virtutem repræsentabat. Talem se videlicet, quotidie præstabat. Idemque mensium nomina demutavit, ac pro vetustis appellationibus novas de suo nomine indidit, ex quibus unum quodque ad virtutem ejus aptum esset. Ac primum quidem mensem, qui Septembris vocabatur, Amazonium, quod eo die cum Amazonibus pugnasset, appellavit. Deinde Octobrem, qui Octavus dicebatur, Herculeum, quod ipse Hercules videretur. Novembrem, qui Nonus dicebatur, Exuperatorium, quod ipse omnes superasset. Decembrem, qui Decimus dicebatur, Invictum, quod ipse invictus esset. Januarium, qui primus erat, Commodianum, quod eo mense natus esset. Februarium, qui secundus erat, Amazonium, quod eo mense Amazonium habuisset. Martium, qui tertius erat, Herculeum, quod eo mense natus esset. Aprilem, qui quartus erat, Fœlicem, quod eo mense fœlix fuisset. Majum, qui quintus erat, Victorem, quod eo mense victor fuisset. Junium, qui sextus erat, Pium, quod eo mense pius fuisset. Julium, qui septimus erat, Fœlicem, quod eo mense fœlix fuisset. Augustum, qui octavus erat, Herculeum, quod eo mense natus esset. Septembrem, qui nonus erat, Invictum, quod eo mense invictus esset. Octobrem, qui decimus erat, Exuperatorium, quod eo mense omnes superasset. Novembrem, qui undecimus erat, Romanum, quod eo mense Romæ esset. Decembrem, qui duodecimus erat, Exsuperantium, quod eo mense omnes superasset. Quanquam ordinem hunc interturbat Casaubonus, & Commodianum annum à primo prænomine, Lucio scilicet, auspicari contendit. Dioni & Zonaræ secum in hoc calculo magis convenit.

τοῖς ἐξῆς ἐρεῖμεν) ἐκ τ' ἀποδόσεως τ' παρ' αὐτῷ παρεχομένων φόβου ὀλιγώτατα. πολλῶν δὲ καὶ δεινῶν συνεχῶς καταπιμπράντων τὴν πόλιν, [1] ὥκει ὁ Ῥωμαίων δῆμος μετ' εὐνοίας τὸν Κόμμοδον ἐπέβλεπεν· ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν εἰς τὰς ἐκείνου ἀκείτους φύσεις, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου ἀνέφερεν ἁμαρτήματα. οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανε τὰ πρασσόμενα πάντας, ἀλλὰ οὐδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν. ἃ δὲ πράττων οἴκοι διεβάλλετο, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ δείξας ἐτόλμησεν· εἰς τοσοῦτόν τε μανίας καὶ παραφρονίας προὐχώρησεν, ὡς πρῶτον μὲν τοῦ πατρῴου προσηγορίαν παραιτήσασθαι, αὐτὸ δὲ Κομμόδου, καὶ Μάρκου υἱοῦ, [2] Ἡρακλέα τε καὶ Διὸς υἱὸν αὐτὸν κελεύσας καλεῖσθαι. ἀποδυσάμενός τε τὸ Ῥωμαίων καὶ βασίλειον σχῆμα, λεοντῇ ὑπερῴννυτο, καὶ [3] ῥόπαλον μετὰ χεῖρας φέρειν, ἀμφιέννυτό τε ἀλυσγεῖς καὶ χρυσοῦφεῖς ἐσθῆτας, ὡς εἶναι καταγέλαστον αὐτὸν, καὶ ὑφ' ἑνὶ σχήματι σκηνικῶν πολυτέλειαν καὶ ἡρώων ἰσχὺν μιμούμενον. ταῦτ' μὲν δὴ πρῶτα ἐφαίνετο. ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν [4] ἐνιαυσίων μηνῶν τὰ ὀνόματα, ὅσα μὲν ἀρχαῖα

---

1 Ἦν δὲ ἁπάντων τοιούτων καὶ τοιουτοτρόπων χαλεπώτερος Ῥωμαίοις ὁ Κόμμοδος. *Xiphil.*

2 Appellatus est etiam Romanus Hercules, quod feras Lanuvii in amphitheatro occidisset. *Lamprid.*

3 Ἡρακλέους ῥοπάλῳ πολλὰ ἀπεικάζων. *Zonaras.*

4 Quorum series ita se habet Ἀμαζόνιος, Januarius, & sic deinceps. Ἀηκήτιος, Εὐτυχὴς, Εὐσεβὴς, Λήκιος, Αἴλιος, Αὐρήλιος, Κόμμοδος, Αὔγουστος, Ἡρακλέος, Ῥωμαῖος, Ὑπερέκων. Quanquam ordinem hunc interturbat Casaubonus, & Commodianum annum à primo prænomine, Lucio scilicet, auspicari contendit. Dioni & Zonaræ secum in hoc calculo magis convenit.

προσηγορίας ὀνομάσας. ὧν αἱ πλεῖσαι εἰς Ἡρακλέα ἀνῆκον, ὡς ἀνδρειότατον, ἀνεφέροντο. ἔστησε δ' ἐν ἀνδριάντας αὐτοῦ κατ' πᾶσαν τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τῆς τῶν συγκλήτου συνεδρίου τόξον ἀνακυκλιμβούμενον· ἐβέλετο γὰρ δὴ καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῷ φίλον ἀπειλεῖν. Τὸν μὲν ἕνα ἀνδριάντα μὴ τὴν ἐκείνου τελευτὴν καθελεῖσα ἡ σύγκλητος, Ἐλευθερίας εἰκόνα ἱδρύσατο.

ρζ'. Ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτοῦ δημοσίᾳ θέας ἐπετέλεσεν, ὑποσχόμενος τότε θηρία πάντα ἰδίᾳ χειρὶ κατακτείνειν, καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν μονομαχήσειν. Διαδραμόσης δὲ τῆς φήμης, συνέθεον ἔκ τε τῆς Ἰταλίας πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεασόμενοι ἃ μὴ πρότερον μήτε ἑωράκεσαν, μήτε ἠκηκόεσαν. καὶ γὰρ διηγγέλλετο αὐτοῦ τῆς χειρὸς τὸ εὔστοχον, καὶ ὅπ ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι καὶ τοξεύοντι μὴ παίειν. σωπῶσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν Παρθυαίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι, ὃς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφιθέατρον πεπλήρωτο· τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύασο, ὡς μὴ συσσήπτοις θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι, ἀνῆλθε δὲ καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκοντίζων, εὐτοξίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο δεῖξιν. ἐλάφους μὲν ἕν καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα, πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς, καὶ κατεσφάκων ἔδωκε, φθάνων τε αὐτῶν

suis cognominibus impoſuit: quorum ad Herculem pleraque tanquam ſcilicet ad fortiſſimum referebantur. Quin ſtatuas quoque ſibi tota urbe poni juſſit, inque iis unam pro curia, quæ arcum contenderet, ut etiam imagines ipſæ terrores atque minas præ ſe ferrent, quam dein tamen ſenatus poſt illius obitum ſuſtulit, proque ea Libertatis imaginem repoſuit.

XLVII. Commodus autem cum temperare jam ſibi ultra non poſſet, publice ſpectacula edere profeſſus, omnes ſe ſua manu feras occiſurum pollicebatur, & cum fortiſſimis quibuſque juvenum ſingulari certamine depugnaturum. Eà cum rumoribus celebrarentur, concurrebant ex Italia omni ac finitimis gentibus univerſi ad id ſpectaculum, quod nec antea oculis uſurpaverant, neque unquam fando audiverant. Siquidem ita eſſe certa manus illius dicebatur, ut quodcunque deſtinaret, jaculo ſagittave contingeret. Erantque cum illo aſſidue Parthorum lectiſſimi ſagittarii, ac Numidæ jaculatores, quos ille tamen omnes longe artificio ſuperabat. Ubi autem ſpectaculi dies adfuit, pleno amphitheatro exædificatus Commodo peridromus fuerat, per quem decurrere in orbem poſſet, ne comminus cum beſtiis pugnans periclitaretur, ſed ſuperne ac de tuto loco tela jaciendo, jaculandi potius ſcientiam quam fortitudinem oſtentaret. Cervos igitur & damas, item cornigera alia præter tauros, currens pariter ipſe, atque inſequens impetebat, ac præ-

venta

venta fuga certiſſimis ictibus proſternebat. Leones vero & pantheras, aliaque id genus nobiliſſima animalia, currens in orbem ſuperne jaculis confodiebat, ſic ut nec telum quiſquam ſecundum, nec vulnus viderit niſi letiferum. Nam ut primum ſe fera concitaverat, ſtatim illam vel in fronte, vel in corde ſaucibat, nullo præterea uſus ſcopo, neque ad aliam corporis partem telo deſtinato, ſic ut pariter cum vulnere ipſo conficeretur. Cæterum beſtiæ conquirebantur undique, ac tum primum vidimus, quæ antea in picturis mirabamur. Quippe ex India, Æthiopiaque, itemque à meridie & à ſeptentrionibus quicquid incognitum prioribus ſeculis fuerat, confecit ille pariter, atque oſtendit, nullo non obſtupefacto, tam certa illa manu, tamque nuſquam telis oberrantibus. Idem aliquando ſagittas lunatæ cuſpidis in Mauruſias ſtruthos intorquebat, quæ & pedum celeritate, & alarum quaſi velis ocyſſime ferebantur, ſic ut ſummum contingeret collum, atque ita capita amputaret, ut exſectis cervicibus (qui teli impetus fuerat) aliquamdiu tamen viventibus ſimilem curſum continuarent. Quin & pantheram quæ ſcilicet eductum quendam in harenam curſu acerrimo comprehenderat, ſic ut jamjam laniatura videretur; ita opportuno vulnere conſequutus eſt, ut interfecta bellua hominem ſervaverit, ac dentium quoque aciem cuſpide ipſa jaculi præve-

τὸν δρόμον, καὶ πλαγίοις καιρίοις ἀναιρῶν. λέοντας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῶα γυναῖα θειοτέων ἄνωθεν κατηκόντιζεν. οὐδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον, οὐδὲ τραῦμα ἄλλο, πλὴν τοῦ θανατηφόρου. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζῴου ὁρμῇ, κατά τε μετώπου ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὸν πληγήν. καὶ οὐδέποτε σκοπὸν ἄλλον ἔσχεν, οὐδὲ ἐπ' ἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρῶσαι καὶ φονεῦσαι. τὰ δὲ πανταχόθεν ζῶα ἠθροίζετο αὐτῷ. Τότε γὰρ εἴδομεν, ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. ἀπό τε γὰρ Ινδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς ζῶα πάντα φονεύων Ρωμαίοις ἔδειξε. Τὸ δ' εὔσοχον τῆς χειρὸς αὐτοῦ πάντες ἐξεπλήττοντο. Λαβὼν γάρ ποτε βέλη ὧν αἱ ἀκμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς Μαυρουσίαις [1] στρουθοῖς ὀξύτατα φερομέναις καὶ ποδῶν τάχει καὶ κολπώσει πτερῶν, ἐπαφεὶς τὰ βέλη κατ' ἄκρου τοῦ τραχήλου, ἐκαρατόμει, ὡς τῆς κεφαλῶν ἀφαιρεμένας, ὁρμὴν τοῦ βέλους ἔτι φέρειν αὐτάς, ὡς μηδὲν παθόσας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ ἐπιφερομένην καταλαβόσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν δήξασθαι, τοῦ μὲν ἀπέλειπε, τὸν δὲ ἐξέσωσε, φθάσας τῇ τοῦ δόρατος αἰχμῇ· τοῦ γὰρ ὀδόντων

[1] Avium grandiſſimi & pæne beſtiarum generis, Struthiocameli Africi vel Æthiopici, altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritate vincunt; ad hoc demum datis pennis ut currentes adjuvent. *Plinius Sen.*

ἀκμήν.

ἀκμιλύ. λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἀναχθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκλεινεν, ὡς ὅτι πολὺ κειμένων τῶν σωμάτων, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι σχολῆς πάντας ἀειθμῆσαι, καὶ μηδὲν ἰδεῖν ἐφεστὸς ἀκόντιον.

μή. Μέχρι μὲν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας τὰ σατρόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐτοχίας, παρά τοῖς δημόταις εἶχέ τινα χάριν. ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν, ὅπλα τε ἀναλαβών, ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα· τὸν δίγλωσσον καὶ Ρωμαίων βασιλέα, μὴ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε καὶ προγόνων, οὐκ ὅτι βαρβάρους ὅπλα λαμβάνοντας στρατιωτικά, ἢ Ρωμαίων ἀρχὴν πτέποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα, αἰσχίστῳ καὶ μεμιασμένῳ σχήματι. ὁ μὲν οὖν μονομαχῶν, ῥᾳδίως τῆς ἀνταγωνιστῶν ἥττητο, καὶ μέχρι τραυμάτων προῆκεν, ὑπεικόντων ἁπάντων, καὶ τὸν βασιλέα ἢ τὸν μονομάχον ἐννοούντων. εἰς τοσοῦτον δὲ προῆκε μανίας, ὡς μηκέτι βέλεσθαι μηδὲ τῷ βασίλειον ἑστίαν οἰκεῖν· ἀλλὰ γὰρ μετοικιδιῶσαι ἐβούλετο εἰς τὸ τῆς μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δ' ἐκέτι Ηρακλέα, ἀλλὰ τῶν μονομαχούντων [1] ἐνδόξου τινὸς, προτετελευτηκότος ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μείζους ἀγάλματος

niret. Leones item cavea centum eductos, totidem miſſilibus univerſos occidit, ita ſuo ordine jacentibus corporibus ut numerari facillime ſingula poſſent, nullo ſcilicet ſupervacuo incidente telo.

XLVIII. Hactenus igitur quæ gerebantur, quamvis à principe aliena viderentur, tamen quoniam fortitudinem, ſcientiamque præ ſe ferrent, popularem quandam gratiam emerebantur. Verum ubi jam nudus ingreſſus amphitheatrum eſt, ſumptiſque armis numeros gladiatorios implebat, tum vero triſte Romano populo ſpectaculum id viſum; nobiliſſimum imperatorem poſt tam multos parentis ſui, majorumque triumphos, non quidem adverſus Barbaros arma capere militaria, vel Romanorum imperio congruentia, ſed ampliſſimam dignitatem, turpiſſimo fœdiſſimoque cultu contaminare. Facile autem dimicans ſuos compares ſuperabat: neque tamen ultra vulnera procedebat, dante unoquoque manus, atque imperatorem potius quam gladiatorem agnoſcente. Eoque veſaniæ profectus eſt, ut deſerere principalem aulam, atque in ludum gladiatorium migrare inſtitueret: neque ſe amplius Herculem appellari patiebatur, adoptato nobiliſſimi gladiatoris nomine, qui jam vita exceſſiſſet: quin ſimulachro illi

---

1 Appellatus eſt ſane inter cætera triumphalia nomina. ſexcenties vicies Palus primus ſequutorum. *Lamprid.* Quem Lampridii locum (Dione licet ſuffragante) ita immutandum cenſet Salmaſius, ut legi debeat [Πρωτέκτα] qui is eſt cujus ſors in gladiatorio munere primo exit.

Coloſſeo,

Coloſſeo, quod Romanis venerabile eſt, Solis effigiem gerens, capite demto ſuum impoſuit, atque in baſi ſubſcripſit, non quos conſueſſet imperatoris paternoſque titulos, ſed pro Germanico, mille gladiatorum victorem.

XLIX. Cæterum ipſum quoque deſinere aliquando ab ſua vecordia, & civitatem tyrannide liberari oportebat, idque anno ineunte, quem diem Romani feſtum agunt, ad Janum, vetuſtiſſimum Italiæ Deum referentes: cujus etiam Saturnum ipſum ab Jove filio pulſum fuiſſe hoſpitem prædicant: & quod ibi latuiſſet, nomen Latio inditum. Quocirca etiam nunc Romani Saturnalia prius, dein vero initium anni more ſuo concelebrant. Eſtque ejus Dei biceps imago, ut à quo incipit, & in quem deſinit annus. Cum igitur hunc diem feſtum civitas agitaret, in quo Romani invicem ſe colunt, ſalutantque, & nomiſmata alter alteri, cæteraque omnifariam munera miſſitant, ſummique magiſtratus conſpicuam

[1] κολοσσαίῳ, ὅπερ σέβεσι Ῥωμαῖοι, εἰκόνα φέρον ἡλίου, τ κεφαλὴν ἀποτεμών, ἱδρύσατο ἑαυτῦ, ὑποχράψας τῇ βάσει, ὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς τ πατρῴους προσηγορίας· ἀντὶ δὲ Γερμανικοῦ, [2] μονομάχους χιλίους νικήσαντ@.

μθ'. Εδει δ' ἄρα ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, τ τ Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννικῶς νέμειν· ἔτους γὰρ τ ὀπώρας ἔμελλεν ἡμέρας, σέβεσί τε τ ἑορτὴν Ῥωμαῖοι, εἰς θεὸν ἀρχαιότατον, τ Ἰταλίας ὀπιχώριον ἀναφέροντες. φασὶν γὰρ αὐτῦ τ Κρόνον ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τ ἀρχῆς, κατελθόντα εἰς γῆν, γῆσθαι ξένον, δεδόσθαι δὲ τὴν τ παιδὸς δυναστείαν, παρ' αὐτῷ κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν τ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῇ χώρᾳ τῆς Ἰταλίας, Λάτιόν τε κληθῆναι, ὑπὸ τῆς ἑλλάδ@ φωνῆς εἰς τὴν ὀπιχώριον μεταχθέν. ἀφ' ταῦτά τοι κἀ μέχρι νῦν Ἰταλιῶται, τὰ μὲν Κρόνια προτερτάζουσι θεῷ τῷ Λατίῳ· τῇ δὲ τ ἔτους ἀρχῇ, ἑρμαίαν ἄγουσι τῷ τῆς Ἰταλίας ἔθει. διωρόσωπον δὲ αὐτῦ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς

τὸς ἄρχεταί τε κ παύεται. ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προϊούσης, ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους κ προσαγορεύουσι, [3] νομισμάτων τε ἀντιδόσεσι κἀ κοινωνίᾳ θῆς γῆς κἀ θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὐτὸς, ἀρχαί τε [4] ἐπώνυμοι τότε πρῶτον τῇ ἐνδόξου κἀ ἐνιαύσιον

1 Coloſſi autem caput demſit quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit, & titulum more ſolito ſubſcripſit *Lampr.* ut merito exiſtimet Caſaubonus tollendam negativam particulam [οὐκ] proxime ſequentem.

2 In literas refertur tantum palmarum gladiatoriarum confeciſſe vel victis retiariis vel occiſis, ut mille contingeret. *Lampr.*

3 De ſtrenis ex mutuo comitatis officio datis & acceptis, vulgata omnia.

4 Conſules, quorum nomina illo anno faſtis præſcribebantur.

[1] πορφύρεον

[1] πορφύραν ἐνεδύσατο. πάντων ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβουλεύετο, οὐκ ἐκ τῆς βασιλείου, ὡς ἔθος, προελθεῖν οἰκίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου. ἀντὶ δὲ τῆς εὐπαρύφου καὶ βασιλικῆς πορφύρας, ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ συμπροϊόντων αὐτῷ λοιπῶν μονομάχων ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις.

L. Quod ubi consilium suum ad Marciam retulit, unam è suis concubinis, cui scilicet plurimum deferebat, ac propo uxoris eam loco habebat, sic, ut præter ignem, omnes honores velut Augustæ tribuerentur: Intellecto mulier tam absurdo turpique consilio, orare multis lachrymis, supplexque ad genua accidere, ne aut Romanum imperium pollui pateretur, aut ipse vitam suam perditis ac deploratis hominibus tam periculose committeret. Sed cum nihil profeciisset, lachrymans discessit.

ν'. Ἐπεὶ δὲ τῷ γνώμῃ αὐτῆς ταύτῃ ἀνήνεγκε πρὸς Μαρκίαν, ἣν εἶχε τῶν παλλακίδων πλειστάτου, ἣ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν ὅσα Σεβαστῇ, πλὴν τοῦ [2] πυρός· ἣ μαθοῦσα τὸ ὄφελλον ὕπτιον καὶ ἀπρεπὲς βούλευμα αὐτῆς, τὰ πρῶτα ἐλιπάρει, καὶ προσπίπτουσα, μὴ δακρύων ἐδεῖτο, μήτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν κινδυνεύσαι, μήθ' ἑαυτὸν ὑποβάλλειν μονομάχοις καὶ ἀπεγνωσμένοις ἀνθρώποις, κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἱκέτευσα οὐκ ἐπέσχεν αὐτῆς, ἡ μὴ δακρύσασα ἀπῆλθε.

LI. Ille præfectum exercitibus, Lætum nomine, & Electum cubiculi custodem, ad se accitos, parare jubet in ludo ipso gladiatorio, quo se dormitum recipiat, ut illinc ad sacrificandum mane procederet, ac se armatum Romano populo ostentaret. Illi multis precibus persuadere tentabant, nequid indignum principe conaretur.

να'. Ὁ δὲ Κόμμοδος μεταπεμψάμενος Λαῖτον, τὸν ἔπαρχον τῶν στρατοπέδων, Ἐκλεκτόν τε, τὸν τῶν θαλάμων προεστῶτα, ἐκέλευεν αὐτῷ παρασκευασθῆναι, ὡς ἀγωνιούμενον ἐν τῷ μονομάχων καταγωγίῳ, κἀκεῖθεν προελευσόμενον ὅπη τὰς θυσίας τὰ ἱερομνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλος ὀφθείη. οἳδ' ἱκέτευον, καὶ πείθειν ἐπειρῶντο, μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλείας ποιεῖν.

---

1 Festis Saturni diebus servatum est, magistratus purpuram induere, reliquos in veste candida diem celebrare. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *c.* 22. *ubi de Saturnalibus, si libet, plura.*

2 Vide supra cap. 20.

LII. Quibus Commodus ira percitus, taceſſere ab ſe juſſis, ſtatim in cubiculum reverſus, ut quemadmodum conſueverat, meridiaretur, ſumpto in manus libello, quales de philyra tenuiſſimi, atque in utramque partem replicabiles fiunt, conſcribit in eo quoſcunque illa nocte interficere deſtinaverat. Ex quibus prima erat Marcia, mox Lætus atque Electus: poſt hos ingens eorum numerus, qui plurimum auctoritatis in ſenatu obtinebant. Siquidem ſenes univerſos paternos amicos tollere è medio, ne cenſura illorum ſua interpellarentur flagitia; bonaque ipſa divitum dilargiri partim militibus, partim gladiatoribus decreverat, ut alteri ſe defenderent, alteri oblectarent.

LIII. Eum igitur libellum ita conſcriptum, ſupra lectulum depoſuit, neminem ad ſe introiturum ſuſpectans. Erat autem puſio quidem infans adhuc ex ea nota, qui veſtitu cætero nudi, ſed auro gemmiſque ornati, ſolent delicatiſſimo cuique Romanorum eſſe oblectamento Is ita Commodo carus erat, ut cum illo ſæpe etiam cubaret, ac Philocommodus appellaretur: ipſo

νβ'. Ὁ δὲ Κόμμοδος ἀφάλλων, τοὺς μὲν ἀπεπέμψατο, αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον, ὡς δὴ καθευδήσων (καὶ γὰρ μεσημβρίας εἰώθει τοῦτο ποιεῖν) λαβὼν γραμματεῖον φύλλων δὴ τῶν [1] ἐκ φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ τε ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπιγεγμένων, γράφει ὅσους χρὴ τὴν νυκτὸς φονευθῆναι. ἦν δὲ πρώτη μὲν ἡ Μαρκία. εἵποντο δὲ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος· ὅτι δὲ τούτοις πολὺ πλῆθος ἦν συγκλήτου παρεσκευάσατο. τοὺς μὲν γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς πατρῴους φίλους ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, [2] αἰδούμενος ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων συνεὺς ἐπόπτας. τὴν δὲ πλουσίων τοὺς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μισῆσαι τε εἰς τοὺς γραπτοὺς καὶ τοὺς μονομαχοῦντας· τοὺς μὲν, ἵνα φυλάττωσιν αὐτόν· τοὺς δὲ, ἵνα τέρπωσιν.

νγ'. Γράψας δὲ γραμματεῖον, πίθηκον ὅτι τοῦ σκίμποδος, οὐδεὶς μηδένα ἐκεῖθεν εἰσελθεῖν. ἦν δὲ καὶ παιδίον πάνυ νήπιον, [3] τῶν δὴ τῆς γυμνῶς μὲν ἐσθῆτος, χρυσῷ δὲ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες. ὑπερῆκαε δὲ αὐτὸ Κόμμοδος, ὡς συγκαθεύδειν πολλάκις, Φιλοκόμμοδός τε ἐκαλεῖτο, δεικνύοντος καὶ τῆς σωσπ-

1 Poſtea ſcribi cœptum in tenuioribus arborum philyris, quæ inter ipſam corticem & arboris lignum ſunt, & Latinis *libri* dicuntur. Panciroll. cap. de chartæ invent. lib. 2.

2 Adhibitos cuſtodes vitæ ſuæ honeſtiores ferre non potuit. *Lampr.*

3 Παιδίον τι τῶν Ἰνδῶν εἶκε αἱ γυναῖκες γυμνὰ, ὡς πλήθει, ἀθύρουσαι τρίφυτι. *Dio lib. 58. de nuptiis Lucia & Auguſti loquens.*

γοίας

γοείας τιὼ σοχγιὼ, τίὼ εἰς τὸν παῖδα τῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τῦτο ἄλλως ἀδύεργ, σροελθόντ☉ τ Κομμόδ☉ δὴ τὰ σωήθη λυπρά τε ἢ χραιπάλας, εἰσδραμον εἰς τὸν θάλαμον, ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον δὴ τῦ σιμπόσ☉ καίριον, ἀνελόμθον, ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι, [1] σορέησι τῦ οἴκυ. χρ δέ πνα δαίμονα, συνόντηται τῇ Μαρκίᾳ. ἡ δὲ (ἢ αὕτη γὸ ἔστεργε τὸ παιδίον) σπειδομένη καὶ φιλοῦσα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα δὴ, μή τι τῆς ἀναγκάσωσι, διὰ νηπιότητ☉ ἀγνοεῖν, παίζον διαφθείρῃ. γνωείσασα δὲ ἡ Κομμόδ☉ χεῖρα, ταύτῃ ἢ μᾶλλον ἐπιτάξαι διεξελθεῖν ἢ χαρτίῳ. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὸ θανατηφόρον, ἢ σορὸ ἁπάντων αὐτίῳ τε μέλλυσαν τιθνήξεσθαι, Λαῖτόν τε ἢ Εκλεκτον ἐπακολυθήσοντας, τ τε λοιπῶν τοιῶτον φόνον ἀνοιμώξασα, καθ' ἑαυτίῳ τε εἰπῦσα· Εὖγε ὦ Κόμμοδε, ταῦτα χαρισήεια εὐνοίας τε καὶ σοργῆς, ὕβρεώς τε ἢ παρθενίας τῆς σῆς, ἧς ἐτῶν τοσύτων ἀντεχόμιλυ; ἀλλ' ὁ καταπροΐξη αὐτὸς, μεθύων νηφόσης γυναικός. ταῦτα εἰποῦσα τ Εκλεκτον μεταπέμπεται. ἔθ☉ δὲ ἰῷ αὐτῦ προτίεναι, ὅτι τῦ θαλάμυ φύλακι, ἔτ τε ἢ ὅτι σωνοίκ αὐτῦ διεβάλλετο. δῦσα δὲ τὸ γραμμάτειον, ὅρα (ἔφη) ποίαν μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτίω. ὁ δὲ Εκλεκτ☉

indicante nomine amorem principis. Hic itaque puer forte ludibundus, occupato inter balnea & crapulas Commodo, cubiculum (ut consueverat) ingressus, sumpto in manus libello, quicum lusitaret, foras processit. Ac forte quadam in Marciam incidit, quæ cum puerum etiam ipsa diligeret, complexa prius atque deosculata, libellum manu aufert, verita ne quid ob infantiam inscius puer rerum fortasse graviorum labefaceret. Agnita dein Commodi manu, ac legendi cupidine illecta, ubi funesta contineri, ac se primam peti intellexit, Lætumque & Electum subsequi, tantamque reliquorum futuram cædem, hæc secum ingemiscens consusurrabat. Euge, Commode, hæccine præmia benevolentiæ amorisque sunt? ita scilicet de te merui, cum tam multos annos contumelias, ebrietatemque tuam pertuli? Sed nequaquam tibi hæc ita successerint, viro temulento adversus sobriam mulierem. His dictis Electum ad se arcessit, quem etiam ipsa aliquando per se convenire, utpote cubiculi custodem, solita, & cum eo quoque stupri habuisse consuetudinem credebatur: traditoque in manus libello; Vide (inquit) Electe, cujusmodi sumus hac nocte festum celebraturi. Is eo lecto ex-

1 Multos præterea paraverat interimere, quod per parvulum quendam proditum est, qui tabulam è cubiculo ejecit, in quâ occidendorum erant nomina scripta. *Lampid.*

pavefactus (erat autem Ægyptius genere, audax homo, ac promptus & irasci facilis) statim signatum libellum, per hominem sibi fidum, Læto legendum mittit. Qui item exterritus, ad Marciam contendit, simulans de iis ire se consultatum, quæ ad concinnandum ex jussu principis ludum gladiatorium pertinerent. Hoc igitur usi prætextu, constituunt aut faciendum sibi quamprimum, aut patiendum aliquid: nullum moræ locum, nullum procrastinationi esse.

LIV. Placitum autem est, rem veneno agi: quod se facile daturam, Marcia recepit. Quippe solita primum illi miscere atque offerre poculum, ut ab amica porrectum suavius biberetur. Igitur redeunti ex balneis commixtum vino odoratissimo venenum in calice obtulit. Ille diu lavando, venandoque collecta siti, velut de more propinatum sibi, temere interbibit. Quare statim capitis gravedine occupatus, atque in soporem prolapsus, cum id ex labore accidisse opinaretur, quieti se tradidit. Electus autem & Marcia recedere omnes confestim, & suam quemque domum reverti jubent, ne somni indigum Commodum expergefacerent, id autem alias quoque ex ebrietate nimia facere consueverat. Nam cum vel balneis, vel epulis operam daret, nullum scilicet habebat præstitutum quieti tempus. ἀναγνές τε καὶ ἐκπλαγείς, (ἦν δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, τολμηρός τε ἅμα καὶ δρᾶσαι θυμῷ τε δυσκίνητος πεφυκὼς) καλασημηνάμενος ἓν τὸ γραμματεῖον, ἀφ' ἑνὸς τῶν ἑαυτῷ πιστῶν ἀναγνωσθησόμενον πέμπει τῇ Λαίτῃ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ταραχθεὶς, ἀφικνεῖται πρὸς Μαρκίαν, ὡς δὴ συσκεψόμενος αὐτῇ περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν μονομάχων καταγωγίς· προσποιησάμενοι δὲ περὶ τούτῳ ἀφεῖσθαι σκέπτεσθαι, σωπήσεσθαι φθέσαί τι δράσαντες, [1] ἢ παθεῖν, ἢ δὲ χαιρὸν εἶναι μελλήσεως, ἢ ἀναβολῆς.

νδ'. Ἀρέσκει δὴ δεῖναι φάρμακον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ, ὑπηρέτρια δ' αὐτὸ ἔδοσαν δώσειν ἡ Μαρκία· εἰώθει γὰρ αὐτὴ χειρᾶναί τε, καὶ δίδοναι πρὸ πρώτου πίνειν, ὡς ἥδιον πίοι παρ' ἐρωμένης. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τῶν λουτρῶν, ἐμβαλοῦσα εἰς κύλικα τὸ φάρμακον, οἴνῳ τε κεράσασα εὐώδει δίδωσιν. ὁ δ' ὡς σωθῆναι φιλοτησίαν, μετὰ πολλὰ λουτρὰ καὶ γυμνάσια τὰ περὶ θεῖα δηλῶν, ἔπιεν ἀναιδῶτως. εὐθέως δὲ κάρος ἐπέπεσεν αὐτῷ, εἰς ὕπνον τε καθελκόμενος, ὑπὸ κάματου πάσχειν οἰηθείς, ἀνεπαύσατο. Ὁ δὲ Ἐκλεκτος καὶ Μαρκία, πάντας ἀπιέναι κελεύσαντες, εἰς τε τὰ οἰκεῖα ἀπέναι, ἡσυχίαν δὲ παρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ καὶ ὅτι ἄλλων τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμμοδος, ὑπὸ κραιπάλης. πολλάκις γὰρ λουσάμενος, καὶ πολλάκις ἐδῶν, οὐδένα χαιρὸν εἶχεν εἰς ἀνάπαυσιν

[1] Forte μᾶλλον ἢ παθεῖν.

ὡρισμένον.

ὠεισμένον· ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις τὴν δι-αφόρεσις συνεχώμενον ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβόση ὥρα καὶ ἄκων ἐδούλευεν. ἐπ' ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε, ὡς δὲ στόμαχον δὲ καὶ κοιλίαν τῷ φαρμάκῳ ὑμουμένῳ, ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει, ἔμετός τε πολὺς ἐπήγνεται, ἅ τῆς προεσκευασμένης τροφῆς ἅμα ποτῷ πολλῷ ἐξωθέσης τὸ φάρμακον, ἅ δὴ τὸ προλαμβανόμενον (ὅπερ εἰώθασιν βασιλεῖς ἐκ τούτου ὡς πάσης προφῆς λαμβάνειν) κώλυμα δηλητηρίων.

νέ. Πλὴν ἀλλὰ πολλῷ γε ὄντι τῷ ἐμέτῳ, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀναπνεύσῃ, καὶ πάντες ἀπόλωνται, [1] νεανίαν τινὰ ὀνόματι Νάρκισσον, ὑπερεῖδόν τε καὶ ἀκμαιοῦ, πείθουσιν εἰσελθόντα, ἢ Κόμμοδον ἀποπνίξαι, μεγάλα δώσειν ἐπαθλα ὑποσχόμενοι. ὁ δὲ εἰσδραμὼν παρειμένον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Φαρμάκου καὶ μέθης, ὑποστίγξας τὸν τράχηλον, φονεύει. τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μὴν τρεῖς τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, εὐγενέστατός τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος. εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, ὑδαρὲς ἦν τοῦτο καὶ τούτῳ εὐσχήμονι καὶ εὐχερείᾳ, εἰ μὴ ἢ τούτων εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ὀπτηδεύμασι κατήχυνεν ὡς προεῖρηται.

Etenim aliæ ex aliis voluptates, eæque inter ſe maxime diverſæ, ſervire ſibi hominem etiam invitum quocunque tempore ſubigebant. Pauxillum igitur cum requieviſſet, ac jam ſe ad ſtomachum & alvum veneni vis inſinuaſſet, oborta vertigine, vomitus & quidem affatim conſecutus eſt, ſive ipſo cibo, quem largiter ante ſumpſiſſet, multaque meri potione virus expellente: ſeu quoniam principibus mos eſt, antequam cibum capiant, medicamento uti, quo venena prohibeantur.

LV. Cæterum cum multum evomuiſſet, veriti illi ne veneno quoque omni ejecto, colligeret ſeſe, utque una omnes cædi imperaret, perſuaſerunt magna mercede Narciſſo cuidam audaci ſtrenuoque adoleſcenti, ut ipſum in cubiculo ſtrangularet. Hic irrumpens illum & veneno & crapula langueſcentem conſtricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos poſt parentis obitum imperio adminiſtrato: unus omnium ante ſe imperatorum nobiliſſimus, omniumque ejus ætatis hominum formoſiſſimus. Quod ſi dicendum de fortitudine quoque eſt, ne in hoc quidem cuiquam, præſertim deſtinandis ictibus, conceſſurus. Sed tamen totam vitæ rationem ſtudiis (ut dictum eſt) fœdiſſimis contaminavit.

---

1 Primum ei venenum dederunt, quod eum minus operaretur, per Athletam, cum quo exerceri ſolebat, eum ſtrangulaverunt. *Lamprid.*

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

HERODIANI

LIBER SECUNDUS.

BREVIARIUM LIBRI SECUNDI.

Occiſo Commodo, qui apoplexia periiſſe dicebatur, Pertinax, ut optimus, ad imperium eligitur; quod cum exoratus vix ſuſcepiſſet, à populo, & milite, ac ſenatu Romano Auguſtus ſalutatur. Deinde oratione habita, ſacriſque factis, in aulam principalem ſe contulit. Poſthac imperium æquiſſime adminiſtravit: unde civibus carus, provinciis gratus, hoſtibus formidabilis fuit: verum militibus, qui à rapinis prohibebantur, intolerabilis: unde illum conſpiratione facta obtruncant. Poſthæc in caſtra ſe recipiunt, atque inde proclamant, Venale eſſe imperium Romanum. Id Julianus licitando emercatus eſt, ac turpiſſime adminiſtravit: quare ad Nigrum, Syriæ præfectum, defertur, qui Antiochiæ illud ſibi uſurpavit. Sed cum negligentius res ageret, Severus imperium arripuit, Pertinacis cædem ſe ulturum ſimulans. Igitur in Pannoniis Imperator ſalutatur: mox Romam contendit: ibi ſenatus imperium Severo, ac Juliano necem decernit: qui etiam à Tribuno interimitur. Severus itaque eos milites qui Pertinacem occiderant, exauctoravit: res imperii ſibi vindicans, Albinum Britanniæ Præſidem ſibi adjungens in Aſiam profectionem contra Nigrum ingenti apparatu inſtituit.

Occiſo Commodo, quemadmodum ſuperiore volumine demonſtravimus, cum celare factum interfectores,

Ἀνελόντες δὲ τὸν Κόμμοδον οἱ ἐπιβουλεύσαντες, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν συντάγμασι δεδήλωται, κρύψαι τε τὸ γενόμενον βουλόμενοι,

μενοι, ὡς ἂν τὸς φυλάσσοντας ἢ βασίλειον αὐλαὶ ὀρόφορες λάθοειν, εἰλίξαντες σφομνῇ πνὶ ὑτελεῖ τὸ σωμάτιον κ᾽ καταδήσαντες, ὀπιθέντες δυσὶν οἰκέταις ἧς πιῶν ἑαυτοῖς, ἐκπέμπουσιν, ὡς δή τι σκεῦ@ ἧς ἐκ τ᾽ θαλάμε ἐξιτ[ῶν. οἱ δὲ φέροντες, ἀ]φ᾽ μέσων ἐκφέρουσι ἧς φυλάκων, ὧν οἱ μὲ ὑπὸ μέθης ἐκκαιπάλων, οἱ δὲ ἐγκυμοσύνες, κἀκεῖνοι εἰς ὕπνον κατεφέροντο, κ[λιχύσας τε ταῖς χερσὶ τὰ ὁράπια ἐπαντιπαύοντο. οἷδ᾽ ὁ πάντ τὸ ἐκφερόμενον τ᾽ θαλάμε, ὅτι ποτ᾽ εἴη, ἐπολυπραγμόνουν, ἐπεὶ μηδὲ αὐτοῖς δι[έφερε ταῦτ᾽ εἰδέναι. τὸ μὲ οὖν σῶμα τ᾽ βασιλέως ὕστω χλαπὲν ἐκκομιδέν τε τ᾽ αὐλείε θύρας, νύκτως ὀχήματι ὀπιθέντες, εἰς τὸ [1] Λειστεῖον ἀπέπεμψαν.

β΄. Ὁ δὲ Λαῖτ@, κ᾽ Ἔκλεκτ@, ἅμα τῇ Μαρκίᾳ τὸ φρακτέον ἐβε[λεύοντο. ἔδοξε δὲ αὐτοῖς ὡδὶ μὲ τῷ θανάτῳ φήμλω ἐγκαταπεῖραι ὅτι δὴ αἰφνιδίως τε[λευτήκοι, ἀποπληξίας ὑπιπτεύσης. κ᾽ γὰρ ἐνδεχομένω πίστιν ἔχειν ὤοντο τ᾽ φήμλω, προδιαβε[βλημένης τ᾽ ἀκοῆς, κ᾽ ὑπερβαλλούσης ἐκείνε τροφῆς. προσῆκον δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς ὁπλέξαδ᾽ ἄνδρα, πρεσβύτλω πνὰ, κ᾽ σώφρονα, τὸν διαδεξόμενον τλὼ ἀρχλώ, ὅπως αὐτοί τε σωθεῖεν, κ᾽ ὑπὸ τ᾽ πικρᾶς κ᾽ ἀκολάσε τυραννίδ@ πάντες ἀναπνεύσειαν. καθ᾽ ἑαυτοὺς δὲ ἀναλογιζόμενοι, οὐδένα ὕτως ὁπιτήδειον εὗρεσκον, ὡς Περτίνακα.

& aulicas excubias fallere vellent, vili quodam ſtragulo involutum, conſtrictumque corpuſculum, ac duobus exploratæ fidei famulis impoſitum, ædibus exportandum, velut aliquid ſupervacuum ex cubiculi ſupellectile, curaverunt. Qui exportabant, per medios evaſere cuſtodes, partim ebrios, dormitanteſque, ac manu languida tenentes haſtilia: partim etiam ſocordes eorum, quæ ad ſe parum pertinere arbitrabantur. Ita corpus principis furtim elatum; ac per noctem vehiculo impoſitum, in Ariſteum miſerunt.

II. Lætus autem & Electus, Marciaque, quid agendum foret diu deliberato, tandem decernunt, ita de ejus morte rumores ſerere, quaſi repente in apoplexiam incidiſſet: quod facile de illo creditum iri exiſtimabant, quem conſtabat identidem ſolitum immoderatis epulis ſaginari. Sed ante omnia tamen viſum eſt, aliquem provectum ætate, ac modeſtum hominem deligere ad imperium, per quem & ipſi incolumes forent, & omnes à ſæva immoderataque tyrannide reſpirarent. Igitur diu conſultato, neminem ſic idoneum invenerunt, ut Pertinacem.

1 Legunt alii, neſcio qua fide, προαστίων.

III. Erat

III. Erat autem Pertinax genere Italus, domi bellique rebus geſtis clarus, multiſque inſignis trophæis, quæ adverſum Germanos, atque Orientales barbaros erexerat; Unuſque erat reliquus è graviſſimis illis, quos pater Commodo amicos reliquiſſet, cuique plurimum ex omnibus ſociis ducibuſque contulerat. Tutus hactenus, vel gravitatem ipſam verito, vel ob paupertatem hominis diſſimulante Commodo: ſiquidem quoque illius laudibus accedebat, quod cum plurima omnium adminiſtraſſet, tamen erat omnium pauperrimus.

IV. Hunc igitur Pertinacem nocte intempeſta ſopitis omnibus, Lætus atque Electus cum paucis ejuſdem factionis adeunt: & cum januam occluſam offendiſſent, janitorem excitarunt, qui ubi adaperuit, militeſque & Lætum præfectum adeſſe vidit, perterritus, atque expavefactus, Pertinaci renunciat. Is admitti illico jubet, eventura mox inquiens, quæ ſibi ad eum diem mala præſagiverat. Tanta porro fuit animi conſtantia, ut ne lecto quidem ſe moverit, aut habitum oris demutaverit: ſed ingreſſis Læto atque Electo; quamvis ad ſe occidendum miſ-

γ'. Ἦν δὲ ὁ Περτίναξ τὸ μὲν γένος [1] Ἰταλιώτης, ἐν δὲ πολλαῖς στρατιωτικαῖς τε καὶ πολιτικαῖς εὐδοκιμήσας πράξεσι, πολλὰ δὲ κατὰ Γερμανῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρων ἐγείρας τρόπαια, μόνος τε σωθεὶς τῶν σεμνῶν πατρώνων τοῦ Κομμόδου φίλων, οὓς ἐκ ἀσπέκτεινε, τὴν ἀφ' σεμνότητα αἰδούμενος, ἢ ὡς [2] πένητα τηρήσας· ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μέρος τῶν ἐγκωμίων, ὅτι πλεῖστα πάντων ἐγχειρισθεὶς, πάντων ἔσχεν ἐλάττονα.

δ'. Πρὸς δὲ τοῦτον ὁ Περτίνακα νυκτὸς ἀκμαζούσης, πάντων τε ὕπνῳ καθειλημμένων, ἀφικνοῦνται ὁ Λαῖτος καὶ Ἔκλεκτος, ὀλίγοι τῶν σωματοφυλάκων ἑπόμενοι. Ἐπιόντες δὲ αὐτῷ κεκλεισμένης τῆς οἰκίας τὰς θύρας, διεγείρουσι τὸν φυλάττοντα. ἀνοίξας δὲ ἐκεῖνος καὶ θεασάμενος στρατιώτας ἐρεσχώτας καὶ Λαῖτον, ὃν ἤδει ἔπαρχον ὄντα, ἐκπλαγεὶς καὶ ταραχθεὶς, ἀγγέλλει. Ὃ δ' ἦκεν αὐτοὺς κελεύων, δεινὰ προσδοκώμενα ἑαυτῷ ἐκφοβεῖ, συμβήσεσθαι φάσκων. Ἐν τοσαύτῃ γοῦν αὐτὸν φασὶ μεῖναι ψυχῆς ἀταραξίᾳ, ὡς μήθ' ἁναδυσεῖν τὸν σχῆμα, μεῖναι δὲ

---

1 Xiphilinus Λίγυν, cui aſſentit Victor, Capitolinus natum tradit in Apennino in villâ Martis. Ut mirari ſubeat, quod in Zonarâ ſcriptum reperio [Λίβυς ἦν ἐκ τῆς Λιβύης Πεμπηίας] quod nec ſatis animadverſit ipſius interpres cum ita reddiderit, [*Afer ex Alba Pompeia*] ideoque mendum irrepſiſſe ſuſpicor γ in β perperam mutato

2 Nam poſt exceſſum Marci, *referente Capitolino*, pecuniæ ſtuduit.

κύντας

κῆντας ὅτι φόνῳ ἥκει, προσιπεῖν τε, καὶ διαῤῥῆξαι, μὴ ἂν ὠχριάσαντι τῷ προσώπῳ, πάλαι μὲν (φάναι) καὶ πάσης νυκτὸς τόδε τὸ τέλος τοῦ βίου εἶχον δι' ἐλπίδος, μόνος τε τῶν πατρῴων ἀπολειπόμενος φίλων ἔτι. ἐθαύμαζον ἐπ' ἐμοὶ Κόμμοδον βραδύνοντα· τί δὴ μέλλετε; ὑμεῖς τε γὰρ δράσετε τὸ κατακελευσμένον, ἐγώ τε πονηρᾶς ἐλπίδος καὶ φόβου συνεχοῦς ἀπαλλάξομαι. πρὸς ταῦτα ὁ Λαῖτος, ἐκ παύσῃ, ἔφη, ἀνάξια σαυτοῦ, καὶ τῶν προβεβιωμένων σοι λόγων; ἃ γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ σῷ ἥδε ἡμῶν ἡ ἄφιξις, ἀλλ' ὅπως σωτηρίᾳ τῇ τε ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. κεῖται μὲν γὰρ ὁ τύραννος, δίκην δοὺς τλὼ προσήκουσαν· καὶ ἅπερ αὐτὸς ἡμᾶς δρᾶσαι διενοεῖτο, ταῦτα πρὸς ἡμῶν παθών. ἡμεῖς δὲ ἥκομέν σοι τὴν βασιλείαν ἐγχειρίσοντες, ὃν ἴσμεν πρέποντα ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, σωφροσύνῃ βίου, μεγέθει τε ἀξιώματος, καὶ ἡλικίας σεμνότητι, ποθούμενόν τε καὶ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅθεν καὶ ἐκείνοις εὐκταῖόν, καὶ ἡμῖν σωτήριον τὸ πραττόμενον ἔσεσθαι προσδοκῶμεν.

ε'. Πρὸς ταῦτα ὁ Περτίναξ, ἐ παύσεσθε, ἔφη, χλευάζοντες πρεσβύτην, καὶ τοσούτῳ με δειλίας ἐλέγχοντες, ὡς πρῶτον ἀπατῆσαι βούλεσθε, εἶθ' ὕστερον φονεῦσαι; ἀλλὰ μοί, ἔφη ὁ Ἐκλεκτος, ἐπεὶ λέγειν ἡμῖν ἐ πιστεύεις, λαβὼν τοῦτο τὸ γραμματεῖον, γνωρίζεις γὰρ τὴν Κομμόδου χεῖρα, ἔστι σοι τὴν ἀναγνῶσιν ἐν συνηθείᾳ, ἐπίσκεψαι. ὅταν γὰρ γνῶτε τίνα τε κίνδυνον ἐφύγομεν, καὶ ὅτι μὴ σκῆψις,

sos crederet, pleno audaciæ vultu minimeque pallenti; Jampridem, inquit, hunc exitum vitæ singulis etiam noctibus sperabam, qui ex omnibus paternis amicis unus adhuc essem reliquus. Itaque demirabar, quonam tamdiu rem differret Commodus. Proinde quid statis, quin facitis imperata: meque à tristi aliquando, ac perpetua formidine liberatis? Ad hæc Lætus: Desine, inquit, indigna te, & superiore vita tua fabulari: neque nos mortem tuam, sed salutem cum nostram tum Romani imperii petitum venimus. Jacet enim tyrannus, debitasque luit pœnas, ea passus à nobis, quæ in nos facere moliebatur. Quare huc adsumus, imperium tibi tradituri: quem unum ex omni senatu, vel temperantia vitæ, vel autoritate, vel ætate etiam & gravitate morum scimus esse præstantissimum, carumque populo, & venerabilem: sperantes quod agimus, & optabile illis, & nobis salubre futurum.

V. Ad hæc Pertinax: Desinite, inquit, senem ludere hominem, atque ita timiditatis arguere, ut prius decipere, dein occidere studeatis. Atqui, inquit, Electus, quando nobis parum credis, cape libellum hunc (nam manum certè agnoscis Commodi) ac tutè lege: cognosces procul dubio, quantum effugerimus periculi, neque tentamentum aliquod in nostris verbis, sed

veri fidem deprehendes. Quod ubi Pertinax fecit, jam profecto viris antea quoque ſibi amiciſſimis credendum ratus, intellecta omni re, totum ſe illorum poteſtati permiſit. Placuit igitur primo exercitum adiri, ac militum tentari animos: quos tamen Lætus in ſententiam ſuam facile ſe adducturum pollicetur, quippe cujus aliqua, utpote præfecti, futura eſſet apud illos autoritas. Quocirca omnes quotquot aderant, ad exercitum feſtinant, cum jam multum noctis proceſſiſſet, inſtante Kalend. Januariarum die. Mittunt præterea fidos homines, qui paſſim rumorem diſſeminent, vita defunctum Commodum, Pertinacemque jam imperaturum, contendere ad exercitum.

VI. Qui ubi rumor evagatus, repentè populus univerſus lymphato ſimilis, ebacchari, & diſcurrere per vias, ac lætabundi omnes renunciare pro ſe quiſque amicis, quibus aut dignitas aut divitiæ ſuperabant: namque illis potiſſimum diſcrimen impendebat à Commodo. Ibant igitur ad templa & aras, diis gratulatum, alii alia vociferantes. Quidam jacere tyrannum, pars gladiatorem, nonnulli etiam multo his fœdiora. Quæque hactenus metus repreſſerat, ea nunc licentia ac libertate oborta, impune jactabantur. Sed & plerique

ἀλλ' ἀληθεία πρόσεστι τοῖς λεχθεῖσιν· ὀπηνίκα δὴ τὰ γεγραμμένα ὁ Περτίναξ, πεισθείς τε ἀνδράσι, καὶ πρότερον αὐτῷ φίλοις, πάντα πυθόμενος τὰ πεπραγμένα, ὑπεδέξατο ἑαυτόν. καὶ πρῶτον ἀρέσκει προελθεῖν ὅπῃ τὸ στρατόπεδον, καὶ πεῖραν τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν λαβεῖν· πείσειν δὲ αὐτοὺς ὁ Λαῖτος ὑπισχνεῖτο, ἐπείπερ αὐτὸς ἐπάρχῳ ὄντι μετείαν ἀπένειμον ἀεί. συμβοηλατοῦντες δὲ καὶ τῆς λοιπῶν ὅσοι παρῆσαν, ὅπῃ τὸ στρατόπεδον ἠπείγοντο. ἤδη δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προκεχωρήκει καὶ ἡ ἑορτῆς ἐνεστώσης, περὶ ἡμέρας πάντα ἐπράττετο, ἀφικόμενοι δή τινες τῶν πρῶτα τὸν ἀφικόσοντας, ὅτι ὁ Κόμμοδος τέθνηκε μέν, ὁ Περτίναξ δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον βασιλεύσων ἄπεισι.

ς'. Διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης, πᾶς ὁ δῆμος ἐνθουσιῶντι ἐοικὼς ἐξεβακχεύετο. ἀλᾴδειν τε, καὶ τοῖς οἰκείοις ἕκαστος χαίρων ἀπήγγελλε, καὶ μάλιστα τοῖς ἐπ' ἀξιώσεως, ἢ πλουσίοις. ἐκείνοις γὰρ καὶ ὀπωσοῦν ὄντα ἤδεσαν ἢ Κόμμοδον. ἔθεόν τε οὖν τε τὰ ἱερὰ καὶ βωμούς, θεοῖς χάριτας ὁμολογοῦντες. ἐξόων δὲ ἄλφορα, οἱ μὲν χαίρειν τὸν [1] τύραννον λέγοντες, οἱ δὲ τὸν μονομάχον, ἄλλοι δὲ ἀπρεπέστερα βλασφημοῦντες, καὶ ὅσα πρότερον ἐπεῖχεν ὁ φόβος ῥήματα, ταῦτα προελθούσης ἀδείας, καὶ ἐλευθερίας, ῥᾳδίως ἐλέγετο. πλεῖστον

---

[1] Ἀλιτήριον δέ τινα καὶ Τύραννον ἀποκαλοῦντες προσηλάλησαν ἐπισκώπτοντες τὸν Μονομάχον, τὸν Ἀμαζόνιον, τὸν Ἀριστέα, τὸν Κιναίδον. *Xiphil. de Commodo.*

δὴ

δὴ τῷ δήμῳ συνήθει δρόμῳ, καὶ ὅτι τὸ στρατόπεδον ἠπείγετο, τοῦτο μάλιστα δεδιότες, μή πως ἄρα οἱ στρατιῶται ὀκνηρότερον ἐπακόσωσι τῇ Περτίνακος ἀρχῇ. [1] ἐσωφρόνουν γὰρ σώφρονα, μὴ πάνυ τι ἀποδέξασθαι τοὺς στρατιώτας προσδόκων, τυραννίδι δουλεύειν εἰθισμένους, ἁρπαγαῖς τε καὶ βίαις ἐγγεγυμνασμένους. ἵν' ἐν αὐτοῖς ἐκδιάσουσιν ὑπακοῦσαι παιδημεὶ συνῆλθον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὁ Λαῖτός τε καὶ Ἐκλεκτος εἰσῆλθον, ἄγοντες τὸν Περτίνακα, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Λαῖτος, ἔλεξε τοιάδε.

raque pars populi cursu concitato ad exercitum tendebant, veritis omnibus ut satis libenter imperatorem Pertinacem milites acciperent: quippe moderatum principem, non sanè nimis ex sententia futurum sperabant militibus: qui scilicet tyrannidi servire, vimque omnem ac rapinas exercere consuevissent. Itaque velut ad obsequium impulsuri, confluxere ad castra frequentes. Quo ubi perventum, ingressi Lætus & Electus unà cum Pertinace sunt, ibi convocatis militibus ad hunc modum Lætus verba fecit.

Δημηγορία Λαίτου πρὸς τοὺς στρατιώτας.

ζ'. Κόμμοδος μὲν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς πέθνηκεν ἀποπληξίᾳ. αὐτὸς δὲ τῷ τοιούτῳ θανάτῳ ἑκὼν ἄλλος ἀλλ' αὐτὸς αὑτῷ, συμβουλεύσει γὰρ ἡμῖν αἰεὶ τὰ ἄριστα καὶ σωτήρια, οἷς μὴ πειθόμενος, βίᾳ δὲ ὡς ἐκ ἀγροικίτε, ὑπὸ πλήθους ὄψωνιεῖς διεφθάρη. Τὸν μὲν ἓν κατέλαβε τέλος τὸ πεπρωμένον. οὐδὲ γὰρ μία, οὐδ' ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀνθρώποις θανάτου αἰτία· διάφοροι δέ ἔτυ, εἰς ἓν τέρμα βίου συντελοῦσιν. ἀλλ' ἀντ' ἐκείνου γὰρ ὑμῖν ἄγομεν ἡμεῖς τε καὶ ὁ δῆμος ὁ Ρωμαίων, ἄνδρα τιὼ μὲν ἡλικίαν σεμνὸν, τὸν δὲ βίον σώφρονα, ἀρετῆς δὲ τῆς ἐν ἔργοις ἔμπειρον.

VII. Commodus imperator vester apoplexiæ morbo interiit. Causa mortis nemo alius, sed est ipsemet sibi. Nam cum frustra nos optima atque salubria subjiceremus, gerens ille se quemadmodum omnes nostis, cibo potuque nimio suffocatus est. Atque is quidem suo sibi fato extinctus periit. Quippe non una eademque cunctis hominibus mortis causa, sed aliæ aliis, cunctæque tamen ad eundem tendentes vitæ finem. Verum pro illo adducimus vobis ipsi, ac Romanus populus, virum ætate gravem, vita moderatum, militaris disciplinæ peritissimum. Cujus

1 In re simili Tacitus. *Legatos ac duces magna ex parte luxui, egestatis, scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumque meritis suis principem non passuros.*

bellicam virtutem nos quidem veterani ſæpenumero experti, cæteri tot annos urbi præfectum non honore ſolum, ſed etiam admiratione digniſſimum judicaſtis. Igitur fortuna non principem ſolum vobis dat, ſed parentem quoque optimum. Cujus principatus non vobis modo, qui eum præſentes tuemini, ſed iis etiam jucundiſſimus futurus eſt, qui ripas fluviorum, ac Romani terminos imperii defenſant, videlicet res ejus præclare geſtas memoria retinentibus. Neque vero jam barbaros nobis precio conciliabimus: ſed eorum memores, quæ hoc duce perpeſſi ſunt, metu potius ſubigentur.

VIII. Hæc dicente Læto, minime jam ſe cohibuit populus, quin ceſſante adhuc & dubitabundo milite, Auguſtum illum declararet, patremque appellaret, & fauſtis omnibus acclamationibus proſequeretur. Idem etiam milites factitabant. Quanquam non pari alacritate, ſed circumfuſa undique inermibus, feſtumque agitantibus diem, populi turba, facile illos acclamare, ac Pertinacem vocare Auguſtum coegit. Mox jurati de more in illius nomen, factaque re divina laureati omnes populus atque exercitus proſequebantur.

IX. Sed poſtquam in aulam imperatoriam per noctem (ut diximus) à milite populoque deductus eſt, magnis curarum motibus

ὧν οἱ μὲ πρεσβύτεροι, καὶ τὴν στρατιωτικῶν αὐτῷ ἀνδραγαθίαν ἐπειράθητε· οἱ δὲ λοιποὶ τὸ πλέον ἐπάρχοντα τοσούτων ἐτῶν ἀεὶ ἀφ' ἡμῶν τε καὶ θαύματος ἔχετε. δίδωσί τε ὑμῖν ὁ τύχη ὁ βασιλέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πατέρα χρηστόν. εὐφρανεῖ τε ὁ τῇδε ἀρχὴ ὁ μόνον ὑμᾶς τοὺς ἐνταυθοῖ διαφορουμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅπη τῆς ὄχθας τῶν ποταμῶν, καὶ τοὺς ὅπη τοῖς ὅροις τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς ἱδρυμένους, οἳ τὰ πεῖραν αὐτοῦ τῶν ἔργων φέρουσι ἀφ' μνήμης. τὸ, τι γὰρ βάρβαρον ὁ χρήμασιν ἐπὶ διαπείσομεν, πίεσα δὲ ὧν παρὸς αὐτοῦ πεπόνθασι στρατηγοῦ φόβῳ ὑποτάξονται.

κ'. Τοιαῦτα δὲ λέγοντος τοῦ Λαίτου, μὴ χαλασθὲν ἑαυτὸν ὁ δῆμος, μελλόντων καὶ ὀκνούντων ἔτι τῶν στρατιωτῶν, Σεβαστὸν τε ἀναγορεύει, καὶ πατέρα καλεῖ, πάσας τε γεραίρει εὐφημίαις· τότε καὶ οἱ στρατιῶται ἐχ ὁμοίᾳ μὲ προθυμίᾳ, τῇ δὲ ἐκ τοῦ παρόντος πλήθους ἀνάγκη (καὶ γὰρ ὅσοι παταχόθεν ὑπὸ τοῦ δήμου συνειλημμένοι, ὀλίγοι τε, καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων ὡς ἐν ἱερομηνίᾳ) πλὴν συνεξεβόησαν, καὶ Σεβαστὸν προσεῖπον τὸν Περτίνακα, εἴς τε τὸ ἐκείνου ὄνομα τοὺς συνήθεις [1] ὅρκους ὁμόσαντες, καὶ θύσαντες, διαφορούντος πᾶς ὁ δῆμος καὶ τὸ στρατιωτικόν.

θ'. Ἐπεὶπερ ἱδρύθη ἐν τῷ βασιλείῳ ἑστίᾳ, τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου, ὡς προείρηται, νύκτωρ ἀναγαγόντων, φροντίσι μεγίσταις τὴν γνώ-

1 De ſacramento militari lege *Alex. ab Alex. lib.* 1. *cap.* 20.

μην

μλω ἐταράττετο, πάνυ τε αὐτὸν, καίτοι δοκοῦντα ψυχῆς εἶ) ἐῤῥωμένης, καὶ πρὸς πάντα ἀνδρεῖον, τὰ παρόντα ἐφόβει, οὐχ ὅτι περὶ σωτηρίας ἑαυτῷ σωτηρίας, κινδύνων γὰρ καὶ μειζόνων πολλάκις ἤδη καταφρονήσας, ἐλογίζετο δὲ τινὰ τε αἰφνίδιον τῆς τυραννίδος μεταβολὴν, τινά τε ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ τινῶν εὐγένειαν, ἃς ὑπώπτευεν οὐκ ἀνεξομένους, μὴ βασιλέα εὐγενέστατον ἐς ἀρχὴν μεταπεσοῦσαν εἰς ἄνδρα ἐξ ἰδιωτικῆς καὶ ἀσήμου τύχης ὀλίγου τοῦτο ἐλθόντα. εἰ γὰρ καὶ ὁ βίος αὐτῷ λαμπρὸν σωφρονοῦντι ἐπηνεῖτο, καὶ τὰ ἐν τῷ στρατιωτικῷ πράξεσιν ἐπῃνεῖτο, ἀλλ' ὅσον δόξης χάριν πολὺ τῆς εὐπατριδῶν ἀπελείπετο. [1] ἡμέρας δὲ καταλαβούσης, καταπλαγεὶς ὅτι τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, ὅτε τὸ [2] πῦρ ἐάσας ἑαυτῷ προπεμπόμενον, ὅτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι, πρὶν ἢ μαθεῖν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου βουλῆς.

ι'. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἅμα τῇ ὁπτασίᾳ πάντες ὁμοθυμαδὸν εὐφήμησαν, [3] σεβάσμιόν τε καὶ βασιλέα προσηγόρευσαν. ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα παρῃτεῖτο τῆς ἀρχῆς τὸ ὀνείδους, γῆρᾳ τε προϊόμενον, συγγνώμης ἐδεῖτο· εἶ) τε πολλὰς εὐπατρίδας ἔφασκεν, οἷς ἡ βασιλεία μᾶλλον ἁρμόζει. καὶ λαβόμενον τῆς χειρὸς [4] Γλαβρίωνος, εἷλκεν αὐτὸν, καθίζεσθαι

æſtuabat. Et quamvis animo eſſe forti conſtantique videretur, tamen illum vehementer præſentia territabant, non de ſalute ſua magnopere ſolicitum, quippe alias graviora pericula contempſerat; ſed repentinæ tyrannidis mutationem animo verſantem, nobilitatemque nonnullorum reputantem, quos minime paſſuros arbitrabatur, poſt imperatorem generoſiſſimum recidiſſe principatum ad hominem privatæ ſtirpis, atque obſcuræ. Nam etſi vita ipſius plane temperans ac frugalis audiebat, maximamque in bellicis negotiis gloriam fuerat adeptus, attamen claritate generis impar habebatur. Igitur poſtquam diluxit, in curiam ſe contulit, neque ignem ſibi præferri neque ulla principatus inſignia paſſus attolli, donec Senatus ſententiam ſciscaretur.

X. Sed eum omnes ſimulatque viderunt, lætis acclamationibus unanimiter exceperunt, Auguſtumque & Imperatorem conſalutarunt. At ille recuſare inſtitit, tanquam rem invidioſam, nomen Imperii, excuſare ſenectutem, veniamque orare: multos eſſe dictitans patricios viros, quibus magis imperium conveniret. Simul Glabrionem manu comprehenſum protra-

1 Νυκτὸς ἔτι ὕσης ἀφίκετο. *Xiphil.* nocte ſcilicet nondum præteritâ, die tamen appetente.

2 Vide quæ ſupra annotavimus in vita Commodi.

3 Alii Σεβαστὸν, eo enim nomine inſigniti ſunt Imperatores Romani.

4 De Glabrione nihil habeo comperti. Secundum Capitolinum, Claudium Pompeianum hortatus eſt ut imperium ſumeret, ſed ille recuſavit, quia jam Pertinacem Imperatorem videbat.

hens,

hens, ſeſſitare imperatoria ſella jubebat. Erat enim ille omnium patriciorum nobiliſſimus, ad Æneam Veneris & Anchiſæ filium ſeriem generis referens; idemque iterum Conſul: qui tamen ita tum loquutus eſt: Equidem egomet, quem tu omnium putas digniſſimum, cedo tibi imperio, atque una mecum Senatus omnis ſummam tibi poteſtatem decernimus. Ibi vero ille vim pene afferentibus, atque impenſe rogantibus univerſis, vix tandem dubitabundus ſellam imperatoriam conſcendit, atque orationem hujuſcemodi habuit.

χειλίων ὅτι τῷ βασιλείῳ θρόνῳ. ἦν δὲ ἐκεῖνος εὐημέστατος μὴ πάντων εὐπατριδῶν· ἀνέφερε γὰρ εἰς Αἰνείαν τὸν Ἀφροδίτης καὶ Ἀγχίσου, τῷ τῷ γένους ἀξιώματι· ἔτι δὲ καὶ τῷ ὕπατον ἀρχὴν τελέσας δεύτερον. ὁ δὲ, ἀλλ' αὐτός τε (ἔφη) ἐγὼ, ὃν σὺ νομίζεις πάντων ἀξιώτατον, σοί τε τῆς ἀρχῆς ἀφαιρῶ, καὶ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἐγὼ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες φερίζομαί σοι δίδοντες. τότε δὲ πάντων αὐτὸν ἐκβιασαμένων, ἐκλιπαρησάντων τε, ὀκνῶν καὶ μόλις ἀνελθὼν ὅτι τὸν βασίλειον θρόνον, ἔλεξε τοιάδε.

Oratio Pertinacis.

Δημηγορία Περτίνακος.

XI. Conſenſus hic veſter, ſtudiumque eximium, uni mihi plurimum in tanta iſta nobilitate deferendi, cum omni adulationis ſuſpicione vacet, argumentumque benevolentiæ, fidemque præferat, alium fortaſſis audaciorem atque alacriorem redderet ad ea quæ traderentur ſuſcipienda, ſperantem facili ſe gubernatione uſurum, qui tantam in vobis benevolentiam animadverteret. Me autem contra, magna iſta ſcilicet atque egregia, ſicut honoris ſenſu obſtupefaciunt, ita

ια'. [1] Τὸ πάνυ δεξιὸν ὑμῶν τῆς περὶ με τιμῆς, καὶ τῆς αὐθαδίας ὑπερβάλλον, ὀπίλεκτόν τε εἰς περίχρισιν τοσαύτης παρ' ὑμῖν εὐγενείας ἐκ ἔχον κολακείας ὑποψίαν, ἀλλὰ δόξιν καὶ πίστιν εὐνοίας, ἄλλῳ μὲν ἂν τὸ θάρσος καὶ προθυμίαν ἐνέβαλεν, εἰς τὸ ἑτοίμως δέξασθαι τὰ ἐγκαχειρισμένα, ἐλπίδα τε ἔρρωτος ὑπέφηνεν ἂν ὡς εὐμαρῶς τῷ ἀρχῷ διοίσοντα, ἐν ἀρχομένοις ἔτι τὴν εὐνοῦσιν. ἐμοὶ δὲ ταῦτα μεγάλα ὄντα καὶ ἐξαίρετα, τιμῆς τε αἰδῶσι ἐκπλήττει, δέος τε καὶ ἀ-

1 Orationem hanc pro Herodiani ingenio magis quàm re nata formatam credo. Dio enim ejuſdem ætatis Hiſtoricus, Pertinacem ἐξ αὐτοσχεδίου orationculam hanc habuiſſe teſtatur. Ὠδύρατο μὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ. ὑδὲν μέντοι τῆς ἀρχῆς δέομαι, ἀλλ' ἐξέστω ὑμῖν καὶ τὴν μέρον αὐτῆς διάδοχον τὸν ἑαυτοῦ ἡλικίαν καὶ ἀρρωστίαν.

γῶνα

γῶνα ὰ μικρὸν ἐμποιεῖ. μεγάλων γὸ ἐυεργεσιῶν προϋπαρχουσῶν, τὸ ἰσόπμον δυσφορώτερον. ἀλλ' ἐν ταῖς ἀμοιβαῖς, ϗ μικρὰ μὴ λαβεῖν, ἀνταδῦναι μεῖζον, ἢ ὅτως σύμαρὲς ὡς εὐχάριστον δοκεῖν. ὁπλοτέρᾳ δ' ἂν ὁ πρῶτός τι δράσας ἀγαθὸν, ἀνυπέρβλητον καταδῦται χάριν, τὸ μὴ κατ' ἀξίαν ἀνταδοῦναι, ἢ ὅτως δυσαρεστον, ὡς ἀναίδητον ἅμα καὶ ἀχάριστον ὀνομάζεται. ὁρῶ δὴ ὰ τὸν πρόθυμα μοὶ ἐπιτιμῶντα ἀγῶνα, πρὸς τὸ ἄξιον ἐμαυτὸν παρασχεῖν τῆς τοσαύτης παρ' ὑμῶν τιμῆς. οὐ γὰρ ἐν τῇ καθέδρᾳ ἡ περιφέρεια, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις, εἴπερ αὐτοῖν μὴ καταισχύνει. ὅσῳ δὲ τὰ [1] γιγνόμενα ὡς φαῦλα μισεῖται, τοσούτῳ τὰ μέλλοντα ὡς ἀγαθὰ [2] μεγάλως ἐλπίζεται. καὶ τὰ μὲν δεινὰ τῆς ἔργων ἀεὶ μνημονεύεται. Τὸ γὰρ λυπῆσαι, δυσεξάλειπτον. Τὰ δὲ χρηστὰ ἅμα τῇ ὀπολαύσει καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν μνήμοις συναναλίσκει. ἐπεὶ μὴ ὁμοίως εὐφραίνει ἐλευθερία, ὡς λυπεῖ δουλεία. ὃ δέ τις ἀδεῶς τὰ ἑαυτοῦ ἔχων, ἐν χάριτος μοίρᾳ τίθεται, τὰ ἴδια καρπώσασθαι νομίζων. ὁ δὲ τῆς οἰκείων στερηθεὶς, αἰώνιον ἔχων τοῖς μνήμοις τὸ λελυπηκότος. ἐδ' εἴ τις εἰς τὸ κοινὸν χρηστὴ γένοιτο μεταβολὴ, αὐτός τε πλέον νομίζοι

metu quodam curaque ſolicitant: ſiquidem, arduum inprimis eſt, magnis acceptis beneficiis paria referre. Nam in beneficiorum viciſſitudine, ſi magnam gratiam referat, qui parvam debuerit, non tam facilitas remunerandi expenditur, quam in ipſo argumentum grati animi commendatur. Sed cum prior quiſpiam eximia in te quædam contulerit, tum ſi illum parum ample demerearis, non tam deeſſe quod reponas, quam ipſe inops ſenſuum, ac plane ingratiſſimus videare. Cerno igitur jam animo, quam mihi arduum ſit propoſitum certamen, ne tanto à vobis accepto honore parum me fortaſſe dignum exhibeam. Quippe non in ſella ipſa faſtigium dignitatis, ſed in operibus ſitum, quæ illam minime dedecorent. Nam quantum præterita odimus, tantum de futuris bene ſperamus. Et ut tenax eſt injuriarum memoria (quod enim offendit, nunquam obliteratur) ſic beneficia in ipſo excidunt uſu: ſiquidem non tam delectat libertas, quam ſervitus offendit. Neque habendam quiſquam gratiam putat, quod rebus ſuis pro arbitrio utatur: quippe id ſibi deberi jure autumat. Qui vero ſuis exuitur bonis, nunquam ſane injuriam obliviſcitur. Neque quiſquam lucro apponit,

---

1 Mallem γεγόμενα, nam de præteritis ſermo eſt.

2 Μεγάλα Stephanus & Sylburg. quia vix ferendum eſt Atticis auribus ἢ τοῦ μᾶλλον μεγάλως. μᾶλλον enim utrinque ſubintelligitur.

quod

quod utilitatem in commune pariat. Quæ enim publicè profunt, parum cuique curæ ſunt. Sin quæ propria cujuſque ſunt, minus ex ſententia ceciderint: tum nemo ſatis ſecum benigne agi putat. Ad hæc, quicunque enormibus tyrannorum, atque immenſis largitionibus inſuerunt, ii, ſi frugalius paulo aut continentius ex pecuniæ inopia agere inſtituas, non tam id moderatæ cuidam diſpenſationi prudentique attribuunt, quam avaritiam continuo tibi & ſordes exprobrant. Neque autem cogitant, neminem poſſe magna cuivis dilargiri, qui ſe à vi atque à rapinis abſtineat. Qui autem recte ac pro cujuſque dignitate diſpenſat, non modo nihil cuiquam injuſte eripit, ſed & cæteros frugi eſſe docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis veſtris reputantes, adnitimini vos quoque mecum, Patres, communemque hanc imperii adminiſtrationem exiſtimate. Quippe in republica, optimatium, non autem ſub tyrannide victuri, cum ipſi optimam habere ſpem, tum reliquis etiam debetis polliceri.

XII. Hæc loquutus Pertinax, Senatui animum addidit: votiſque exceptus & acclamationibus, habituſque honorificentiſſime, Jovis aliorumque Deorum templis conſalutatis, ſacrificioque de more facto in aulam Palatinam ſe contulit.

χαρπῶσθαι. ἐπὶ τε μὲν δημοφελοῦς, καὶ κοινῇ ἀμφέροντος, ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φερητίς. τὸ δὲ καθ' αὐτὸν ἕκαστος, εἰ μὴ κατ' γνώμην οἱ χωροίη, ἄδην τι μέγα ὠφελεῖσθαι νομίζει. Οἵ τε εἰθισμένοι ταῖς τῆς τυραννίδος ἀκρίτοις καὶ ἀφειδέσι μεγαλοδωρίαις ἐντυφᾶν, τῷ εἰς τὸ σωφρονέστερον καὶ μεμετρημένον ἀφ' ἁπάντων χρημάτων μεταβολῇ, ὡ φιλοσώφρονα, ἀδὲ σύμμετρον καὶ κεκριμένην διοίκησιν, ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ μικρολογίαν καὶ ἀθλιότητα βίου ὀνειδίζουσιν, οὐκ εἰδότες, ὅτι τὸ μὴ μεγάλα, καὶ ὡς ἔτυχε, χαρίζεσθαι, οὐκ ἂν φερεγένοιτο, εἰ μὴ ἐκ τοῦ ἁρπάζειν καὶ βιάζεσθαι. τὸ δὲ λογισμῷ πάντα καὶ κατ' ἀξίαν ἔχειν νέμειν, ἀνδὸς δεινόν τι δρᾶσαι, μὴ παρέχον ἄδικον εὐπορίαν χρημάτων, διδάσκει φειδὼ σώφρονα τοῦ κατὰ τῶν πολιτῶν πορεύεσθαι. ταῦτα δὴ ὑμᾶς ἐγνωκότας χρὴ συναίρεσθαι, καὶ κοινῇ τῆς ἀρχῆς τῷ διοίκησιν νομίζοντας, ἀριστοκρατίαν τε ἀλλ' ὀ τυραννίδα ὑπομένοντας, αὐτούς τε ἀγαθὰς ἔχειν ἐλπίδας, καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχομένοις ταῦτα ὑπισχνεῖσθαι.

ιβ'. Τοιαῦτα ὁ Περτίναξ εἰπὼν, ὑπήρεισέ τε τῷ σύγκλητον βουλῇ, καὶ φωνῆς πάντων εὐφημούσης, [1] πάσης τε τιμῆς καὶ αἰδοῦς παρ' αὐτῶν τυχών, εἴς τε τοῦ Διὸς νεὼν καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ πομφθεὶς, τάς τε ὑπὲρ τῆς βασιλείας θυσίας τελέσας,

1 Appellatus eſt eadem die Auguſtus & Pater Patriæ, datum porro eſt illi jus quartæ relationis. *Vide Capitolinum.*

εἰς

εἰς τὸ βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλικόν. ἐπεὶ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη τῆς τε λεχθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τῶν περὶ τὸ δῆμον γεγραφότων, ὑπερήδοντο πάντες σεμνὸν καὶ ἵππον ἄρχοντα, καὶ πατέρα, ἢ βασιλέα ἕξειν ἐλπίζοντες. Τούς τε γὰρ στρατιώτας ἐκέλευσε παύσασθαι τοὺς πρὸς τοὺς δημότας ὕβρεως, καὶ μήτε παίειν τινὰ τῶν παιόντων, εἴς τε τὸ κόσμιον καὶ εὐτακτότερον μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο.

ιγ'. Ἔντε τοῖς περιπόλοις καὶ τοῖς δικαστηρίοις, [1] πρᾷον καὶ ἥμερον ἦθος ἐπεδείκνυτο. καὶ τὸν Μάρκιον ἀρχῆς ζήλῳ τε καὶ μιμήσει τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ὑπομιμνήσκων εὐφραίνε· τοὺς δ' ἄλλους πάντας, ἐξ ὧν ἥβυβείσε τυραννίδι εἰς σώφρονα καὶ ἀμείμενον βίον μεταχθέντας, ἔᾶσε εἰς εὔνοιαν ᾠκειώσατο. τῆς τε ἡμέρας ἀρχῆς ἡ φήμη λαθέσα, πάντα ἔδυη καὶ πάντα στρατόπεδα, ὅσα τε Ῥωμαίοις ὑπήκοα, καὶ ὅσα φίλα, ἐκθειάζειν αὐτὸν τὸ ἀρχικὸν ἔπειθεν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν βαρβάρων ὅσοι πρότερον ἀφυιάζον, ἢ ἐσαίνοντο, φόβῳ τε καὶ μνήμῃ τῆς ἐν τοῖς πρότερον αὐτοῦ στρατείαις ἀρετῆς, πίστει τε γνώμης, ὅτι μηδένα ἐκὼν ἀδικήσει ποτὲ, ἐκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ὑπονέμων, χάριτος ἀπρεπεῖς καὶ βίας ὠμῆς ἀλλότριος, ἐκόντες αὐτῷ προσεχώρουν.

ιδ'. Πρεσβεῖαί τε πανταχόθεν ἐπεκύρουν, συνηδομένων ἁπάντων τῇ Ῥωμαίων ὑπὸ Περτίνακι ἀρχῇ. Οἳ Postea vero quam fama vulgavit, quæ ille vel in Senatu dixiſſet, vel ad populum ſcripſiſſet, læti omnes agitare, ſperantes ſerium ſe & clementem principem, parentemque adeo magis quam imperatorem habituros. Nam & militibus edixit, ne cui ex populo contumeliam facerent, neve quem viatorem pulſarent, cunctaque denique ad honeſti cultum, modeſtiamque referebat.

XIII. Ipſe cum aut ingrederetur, aut jus diceret, comem ſcilicet ac manſuetam indolem oſtendebat. Et cum Marcum in primis referre videretur, ſeniores quidem admonitu delectabat: reliquos autem à crudeli, contumelioſaque tyrannide ad modeſtam vitam tranquillamque vindicatos, facile ad ſe amandum impulerat. Quæ cum fama latius evagaretur, nationes omnes atque exercitus ſubjectos Romanis, aut amicos, ad deferendos ei divinos honores incitavit. Quin Barbari quoque, ſi qui aut frœnos depulerant, aut ſeditiones moliebantur, metu virtutis quam præſtitiſſe cum ſuperioribus bellis meminiſſent, juſtitiæque fide, cum neminem ab illo ſcirent ultro offendi, ſed gratiam cuique pro meritis referri, vimque abeſſe & crudelitatem, ſponte ſe dediderunt.

XIV. Legationes præterea undique confluebant, gratulatum Romano populo, quod Pertinacis imperio gubernaren-

[1] Erat enim ſecundum Dionem ὑπροσήγορος.

tur. Sed quod pleriſque omnibus publice privatimque gratum fuit, modeſtumque manſuetumque principem populo Romano contigiſſe; id vero urbanæ cohortes imperatorum cuſtodiæ adhibitæ graviter, moleſteque ferebant: ſiquidem à rapinis injuriiſque ad temperatum vitæ cultum revocatæ; ac mitem illam civilemque gubernandi rationem in contumeliam ſuam ac dedecus accipientes, ut ex qua licentiam ſibi ademptam intelligerent; nullo jam pacto rectorem hujuſcemodi tolerandum ſtatuebant. Igitur principio contumaciores ſe gerere, minuſque dicto audientes eſſe: poſtremo nondum bimeſtri imperio expleto, cum quidem ille jam non dubium probitatis ſpecimen dediſſet, univerſis in optimam ſpem erectis, invidit repente mala ſors, quæ omnia funditus evertit, ſic ut egregii illi conatus vehementer omnibus profuturi, in medio quaſi curſu prolaberentur.

XV. Nam primum quidem, quidquid in Italia aut alibi gentium inculti ſoli; etiamſi ſub regibus vacaret, id totum occupantibus & colentibus adjudicavit: decemque

μὲν ἓν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, τῇ εὐτάκτῳ καὶ ἡμέρῳ τῆς βασιλείας ἔχαιρον· ὁ δὲ πάντας εὔφραινε, τοῦτο μόνος ἐλυπεῖ τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας, οἳ δυσφορεῖν ἐποίουν τὴν βασιλέως. κωλυόμενοι γὰρ [1] ἁρπάζειν τε καὶ ὑβρίζειν, εἴς τε τὸ εὐτακτότερον καὶ κόσμιον ἀναγαλούμενοι, τὸ σφᾶς καὶ ἥμερον τῆς ἀρχῆς ὕβριν αὐτῶν καὶ ἀτιμίαν, καθαίρεσίν τε τῆς ἀνέτου ἐξουσίας νομίζοντες, τῆς τῆς ἀρχῆς οὐκ ἔφερον εὐταξίαν. ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγον ὀκνηρός τε καὶ ἀπειθεῖς αὐτοὺς τοῖς κελευομένοις παρεῖχον· τὸ δὲ τελευταῖον, [2] ὃς ὅλων μηνῶν δύο τῆς βασιλείας αὐτῷ προσκεχωρηκότας, ὀλιγωρούμενός τε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ σώφρονα καὶ χρηστὰ ἔργα, ἐλπίδων τε ἀγαθῶν τοῖς ἀρχομένοις ὑποφαινομένων, ἐβάσκηνε πάντα καὶ ἀνέτρεψε πονηρὰ τύχη, ἐκώλυσέ τε θαυμαστὰ καὶ ἐπωφελῆ τοῖς ὑπηκόοις ἔργα εἰς τέλος ἀχθῆναι.

ιε'. Πρῶτον μὲν γὰρ πᾶσαν τὴν τε Ἰταλίαν, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀγεώργητόν τε καὶ παντάπασιν ὅσαν ἀργὸν, ἐπέτρεψεν, ὁπόσου τις βέλεται καὶ δύναται, εἰ καὶ βασιλέως κτῆμα εἴη, καταλαμβάνειν, ὁπηνικαῦτα τε καὶ γεωργήσαιτο διαστήσας

1 Ἐπεὶ γὰρ ὅτε τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν, ὅτε τοῖς καισαρείοις ἀσυγχωρήτως ἔξῆν, ἀμφὸς ἦλθε λιμὸν αὐτῶν. *Xiphil.*

2 Sc. ex quo cœpit parendi dedignatio. Dio enim & Capitolinus Pertinacem regnaſſe ferunt dies 88. à quibus immane quantum differt Euſebius qui regnaſſe ait μῆνας ε. Sed huic computo annumerari debet intervallum illud quo rerum potitus eſt Julianus; Qui in ſerie imperatorum omittitur, vel quod imperium turpiter mercatus eſſet, vel quod iſtud intervallum implerent certamina potius de principatu, quam principatus ipſe.

ED.

εἶναι. ἔδωκέ τε γεωργοῦσιν ἀτέλειαν πάντων εἰς δέκα ἔτη, καὶ ἀφῆκε παντὸς διαπλείας ἀμοιβηνίαν. τοῖς τε βασιλικοῖς κτήμασιν ἐκώλυσεν αὐτῆς τὸ ὄνομα ἐπιγράφεσθαι, εἰπὼν [1] αὐτὰ οὐκ ἴδια τῆς βασιλεύοντος εἶναι, ἀλλὰ κοινὰ καὶ δημόσια τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς. τέλη τε πάντα φόρτεργον ὅπη τῆς τυραννίδος εἰς εὐπορίαν χρημάτων ὑπενοήσαντα, ὅπῃ τε [2] ὄχθαις ποταμῶν, καὶ λιμέσι πόλεων, ἔν τε ὁδῶν πορείαις καθαλύσας, εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐλεύθερον ἀφῆκεν. ἐμέλλησε δ' ἂν ἔτι καὶ πλείονα, ὡς γε τὰ τῆς φρονιμότητος ἐνεδείκνυτο, εὐεργετήσειν τοὺς ὑπηκόους.

ις'. Ἐπὶ καὶ τοὺς συνοφάντας τῆς πόλεως λῷ διώξας, καὶ τοὺς παντα-χῇ λῷ κολασθῆναι κελεύσας, ὅπως μηδένα ἐπηρεάζεσθαι, μήτε ματαίοις ἐγκλήμασι φοβεῖσθαι φρονοῦμεν· ἐν ἀδείᾳ τε καὶ μακαρίῳ βίῳ ἅπαντα σύγκλυτον μάλιστα, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες βιώσεσθαι φρονεῖν. ἕτω γὰρ μέτριον καὶ ἰσότιμον λῷ, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἤδη μειράκιον ὄντα [3] μήτε εἰς τὸ βασίλειον αὐλεῖν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὸ συνήθη φοιτῶντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε, καὶ πάντα πράττειν, ὅσα μὴ τύφον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν.

annorum immunitatem, ac perpetuam libertatem agricolis conceſſit. Imperatoriis autem poſſeſſionibus nomen ſuum inſcribi probibuit, non eſſe illas dictitans imperantium proprias, ſed communes Romanorum, & publicas. Vectigalia quoque omnia, quæ ad contrahendas pecunias tyranni excogitaverant, in fluviorum ripis, in urbium portibus, perque vias & itinera penitius remiſit, atque in antiquam libertatem revocavit. Multaque item ad idem exemplum facturus videbatur.

XVI. Nam & delatores urbe exegerat: & ubi invenirentur, puniri imperaverat; cavens ne cui de vanis criminibus periculum conflaretur. Ergo in maxima tranquillitate ſeſe, beatiſſimoque rerum ſtatu victuros, Senatus cæterique arbitrabantur: ſiquidem adeo ſe æquabilem, paremque cæteris præſtrabat, ut filium quoque jam adoleſcentem in aulam Palatinam nunquam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit. Sic ut ad ludum quoque literarium, atque gymnaſia de more itaret, nihil privatis abſimilis; erudireturque, & omnia perinde ut quis è medio agitaret, neque ullam aut tyrannicam, aut omnino imperatoriam pompam oſtentaret.

---

1 *Tandemque imperium principis quam patrimonium majus eſt.* Plin. in paneg.

2 Erecta ſunt duo priora vectigalia propter fluminum & portuum uſum, ultimum vero ob curſum vehicularium, uti licet conjicere.

3 Quia, inquit Xiphil. διαφθαρῆναι μὴ ἐθέλητε.

XVII. Cum in hac morum vitæque modeſtia ageret, ſoli ſcilicet prætoriani milites, præſentem rerum conditionem non ſatis æquo animo ferentes, veterem illam licentiam violenter ſe gerendi, raptandique omnia affectabant; interque vina & epulas, conſilia inierunt Pertinacem è medio tollendi, gravem ipſis atque oneroſum; alterumque ejus loco imponendi rebus Romanis indulgentem atque intemperantem, nihilque denique non licentiæ præbiturum. Igitur confeſtim haud opinato cunctis ocium agitantibus, turbidi, ac furentes, militari curſu meridie ipſo, protentis haſtis, nudis gladiis, frequentes ad imperatoris ædes feruntur. Re autem ſubita, inſperataque perterriti cubicularii Palatini, pauci plurimis, & inermes armatis minime auſi reſiſtere, relicta ſua quiſque ſtatione, diverſi alii alio defugerunt. Pauci tamen ex amiciſſimis, nunciato militum concurſu, perſuadere Pertinaci conabantur, uti fuga ſibi conſuleret, populique auxilium imploraret. Ille autem tametſi utilia in præſens audiebat, tamen indecorum exiſtimans, atque illiberale, minimeque dignum imperatoria majeſtate, atque anteacta vita, fugæ aut latebris ſalutem debere: occurrere periculo, ac pro-

ιζ'. Τοιαύτης δὲ εὐμοιρείας καὶ εὐταξίας καθεχούσης τὸ βίον, μόνοι οἱ δορυφόροι ἀχάλλοντες μὲν ὅτι τοῖς παροῦσι, ποθοῦντες δὲ τὰς ὅτι τὸ πρόγονο-μήνης τυραννίδος καὶ ἁρπαγὰς τε καὶ βίας, ἔν τε ἀσωτίαις καὶ χραιπάλαις ἐβουλεύσαντο [1] ἐπισκευάσασθαι τὸ Περτίνακα, ὡς ὄντα αὐτοῖς βαρὺν καὶ ἐπαχθῆ· ζητήσαι δέ τινα τὸ πάλιν αὐτοῖς ἄνετον καὶ ἀκόλαστον παρέξοντα ἐξουσίαν. αἰφνιδίως τοίνυν ἅπασιν ἀπροσδοκήτως, ἀλλὰ πάντων ἐν ἡσυχίᾳ διατριβόντων, καὶ θυμῷ καὶ ἀλόγῳ ὁρμῇ, [2] τὸ στρατοπέδου δρόμῳ φερόμενοι αὐτοί, ἡμέρας ἀκμαζούσης εἰσπεσῶν τοῖς βασιλείοις, τότε δόρατα διαλεινάμενοι, καὶ τὰ ξίφη ἀσαιμένοι. τῷ δὲ παραδόξῳ τοῦ ἔργου καὶ ἀνελπίστῳ, οἱ ἐν τῷ βασιλείῳ ὑπηρεσίᾳ τεταχθέντες, ὀλίγοι τε πρὸς πολλοὺς, καὶ ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, οὐκ ἤμυνον· ἀλλ' ἔκαστος, ὡς ἐγκειρεῖτο φυγὰν λιπών, ἢ ὅτι τῇ αὐλείῳ, ἢ ὅτι τῶν λοιπῶν εἰσόδοις ἔφευγον. ὀλίγοι δέ τινες τῶν εὐνούντων, διαγγείλαντες τῷ Περτίνακι τὴν ἔφοδον, συνεβούλευον φυγεῖν, τῇ τε τοῦ δήμου βοηθείᾳ ἑαυτὸν ὑποδῦναι. ὁ δὲ καὶ τοῖς συμβουλεύουσιν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν ὠφέλιμα μὴ πειθεὶς, ἀπρεπῆ δὲ καὶ ἀνελεύθερα, βασιλείας τε ἀνάξια, καὶ τὸ προβεβιωμένον αὐτῷ καὶ προπεπαρρησιασμένον νομίσας, φεύγειν μὴ ἠθέλησεν. ὁμόσε δὲ χωρή-

[1] Pertinaci factio præparata eſt per Lætum præfectum Prætorii, & eos quos Pertinacis Sanctimonia offenderat. *Capitolinus.*

[2] Scrib ἐκ τοῦ.

σας

σας τὸ πράγματα, προῆλθεν ὡς διαλεξόμενος αὐτοῖς, ἐλπίσας πείσειν τε αὐτὸς, καὶ παύσειν τῆς ἀλόγου εἰς τὸ παρὸν ὁρμῆς. καὶ ἅμα τοῦ σώματος προελθὼν, ὑπαντώμενος αὐτοῖς, πυθάνεσθαί τε ἐπειρᾶτο τὰς αἰτίας τῆς ὁρμῆς, πείθειν τε ἐπεχείρει μὴ ἐνθουσιασμοῦ· καὶ τότε ἐν σώφρονι καὶ σεμνῷ σχήματι, καὶ πρῶν τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, ὐδέν τι καταπηχόμενος, ὐδὲ καταδειλιῶντος, καὶ ἱκετεύοντος σχῆμα ἐνδεικνύμενος.

cedere in medium decrevit, ſperans perſuaſurum quæ vellet, & furentes in præſens animos placaturum. Igitur cubiculo egreſſus, factuſque irruentibus obviam, quærere cauſas inſtitit tam ſubiti motus, & à fœdiſſimo illo tumultu abſterrere, non attonitus periculo: ſed habitum oris gravem, moderatumque retinens, paremque imperatoriæ dignitati; ac nihil humile, nihil pavidum aut obnoxium, nihil denique ſupplice dignum præ ſe ferens; ita ad eos verba fecit.

Ετέρα δημηγορία Περτίνακος πρὸς τοὺς στρατιώτας.

ιη'. Τὸ μὲν ἐμὲ, ἔφη, πρὸς ὑμῶν ἀναιρεθῆναι ὐδέν τι μέγα, ἅ βαρὺ, προσδύτῃ εἰς μακρὸν γῆρας ἐνδόξως ἐλάσαντι. παντὶ γὰρ ἀνθρώπων βίῳ, ἀνάγκη τέλος ἐπιτεθῆναι. Τὸ δὲ ὑμᾶς φύλακας καὶ φρουροὺς δοκοῦντας βασιλέως, καὶ τὸν ἔξωθεν κινδύνους ἀπείργοντας, αὐτοὺς ψηφίσασθαι φονεῖς, καὶ μὴ μόνον ἐμφυλίῳ, ἀλλὰ καὶ βασιλείῳ μιάναι τὰς δεξιὰς αἵματι, ὁρᾶτε, μὴ πρὸς τὸ νῦν ἀνόσιον, καὶ ὕστερον ὑμῖν ὀπικίνδυνον ᾖ. ὃ γάρ τι ἐμαυτῷ συμβὰν λυπήσαντι ὑμᾶς. εἰ δὲ καὶ ὀπὶ τῇ Κομμόδε τελευτῇ δυχεραίνετε, ὐδὲν παράδοξον, ἄνθρωπον ὄντα εἰ τελευτὴ κατέλαβεν. εἰ δὲ τοῦτο ἐξ ἀπιθανῆς οἴεσθε γεγῶσθαι, ἐκ ἐμοῦ τὸ ἁμάρτημα. ἴστε γάρ, ἔξω

Alia Oratio Pertinacis ad milites Prætorianos.

XVIII. Me quidem, ô milites, inquit, ſi occiditis, neque ipſi rem magnam facitis; neque mihi ſane gravem, homini videlicet hujus ætatis & gloriæ: ſiquidem humanæ vitæ finis certe eſt aliquis neceſſarius. Vos autem principis curæ, cuſtodiæque, & propulſandis aliunde periculis adhibitos, cædem ipſos facere primos; neque civili tantum, ſed Imperatorio quoque ſanguine polluere dextras; id vero videte, ne vel in præſens flagitioſum ſit vobis, vel in poſterum periculoſum. Neque enim ego ulla vos injuria affeci. Si enim Commodi doletis interitu, nihil profecto novum fuit mori, qui homo natus fuerat. Sin dolo necatum putatis, non meum ſane id crimen: quippe quem ipſi ſcitis ab omni etiam ſuſpicione procul abeſſe. Quæ enim

enim tunc acta ſunt, vos prius cognita habuiſtis: ut etiamſi quid obortum ſuſpicionis eſt, utique alios attigerit. Cæterum ne illo quidem extincto, quicquam de vobis fieri patiemur, quod modeſte, atque ex dignitate veſtra, non autem per vim & rapinas concupiveritis.

XIX. Ita loquente eo, jam quidam ex his permotum iri videbantur: neque ſane pauci abire jam cœperant, veriti ſanctimoniam principis, ac ſenectutem: ſed à cæteris facto impetu obtruncatur. Qui ſtatim eo perpetrato ſcelere, multitudinem declinantes indigniſſime laturam id facinus, occupant in caſtra abire, muroque continent ſe, diſpoſitis pro turribus armatis, qui populum à mœnibus arcerent. Hunc finem Pertinax ſortitus eſt vitæ, morumque (ut ſupra diximus) laudandus.

XX. Sed ubi cædis illius fama per populum dedita, tumultu ſcilicet, luctuque omnia compleri, diſcurrere univerſi furentibus ſimiles, neque certi quid agerent, quærere ipſos autores: quos neque invenire tamen poterant, neque ulciſci. Præcipue vero ſenatus indigne id ferre, communemque eam

πάσης ὄντα με ὑποψίας, καὶ ἐδὲν ἧττον ὑμῶν ἀγνοοῦντα τὰ τότε πεπραγμένα. ὡς εἴ τι ὑποπτεύετε, ἐτέρους ὑποφέρειν τὸ ἔγκλημα. ἀλλ' ὅμως τελευτήσαντος καὶ ἐκείνου, ἐδὲν ὑμῖν σὺν ὑπερβολῇ, καὶ κατ' ἀξίαν, καὶ ἄνευ τοῦ βιάζεσθαί με, ἃ ἁρπάζειν ἐνδείσει.

ιθ'. Τοιαῦτά τινα λέγειν αὐτοῖς πειρωμένου, ἤδη τινὰς αὐτῶν καὶ πείσειν ἐμέλλησε, καὶ ἂν ὀλίγοι γε ὑποστραφέντες, ἀνεχώρουν, σεμνὴν βασιλέως γῆρας αἰδούμενοι. [1] ἔπι δὲ λαλοῦντα τὸ στρεσβύτιον, ὑπερπεσόντες φονεύουσι. δράσαντές τε ἔτως ὠμὸν ἔργον, δέει τοῦ τετολμημένων φθάσαι θέλοντες τοῦ δήμου ἔφοδον, ὀπισάμενοί τε ὅπη χαλεπῶς τὸ πλῆθος διοίσει τὰ πεπραγμένα, εἰς τὸ στρατόπεδον δρομαίως ἀναχωρήσαντες, ἐντὸς τείχους ἔμενον, φυλακὰς δὲ τῶν πύργων καταστήσαντες, ὡς ἀμυνοῦντο εἰ τῷ τείχει προσβάλλοι ὁ δῆμος. Τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε Περτίνακα, χρησάμενον βίῳ καὶ προαιρέσει, ὡς προείρηται.

κ'. Ἐπειδὴ δὲ διεροίτησεν εἰς τὸν δῆμον ἡ τοῦ βασιλέως ἀναίρεσις, ταραχή τε καὶ πένθος πάντας κατεῖχε, δέους τε ἐνθουσιῶσιν ἐοικότες, κίνησίς τις ἄλογος καθεῖχε τὸν δῆμον, ζητοῦντας τοὺς δράσαντας, μήτε δὲ εὑρεῖν, μήτε ἀμύνασθαι δυναμένους. μάλιστά τε δεινῶς ἔφερον τὸ πεπραγμένον, καὶ συμφορὰν κοινὴν ἐτίμων αἱ

---

1 Expreſſior Capitolinus. *Sed cum Tanaſias quidam unus è Tungris, in iram & timorem milites loquendo adduxiſſet, haſtam in pectus Pertinacis objecit*; hac voce uſus, uti refert Xiphilinus, τῷ τε σκηπτῷ αὐτὸν πατάξας.

τὴ σύγκλητον βελτίω νέμοντες, πατέρα τε ἄπτον καὶ χρηστὸν προσείπον ἐπεβούλευτες· πάλιν τε τυραννίδος ἐπ' αὐτῷ, ἐπεὶ τότε χαίρειν τοὺς στρατιώτας ἤλπιζον.

κα'. Μιᾶς δ' ἢ δευτέρας ἡμέρας ἀλφαβαμέσης, οἱ μὲν δημόται, ἔκφυσε τὸ καθ' αὑτὸν ἑδίως, ὑπανεχώρει. οἵτε ἐν ἀξιώσει ὄντες εἰς τὰ προέχοντα τῆς πόλεως κτήματα ἀπεδίδρασκον, ὅπως ἂν μή τι δεινὸν ἐκ τῆ ἐσομένης ἀρχῆς παθόντες πάθοιεν. Οἱ δὲ στρατιῶται, ἐπεὶ τόν τε δῆμον ἡσυχάζοντα ἔγνωσαν, μή τέ τινα πολεμῶντα ἐπεξελθεῖν τῇ τῆ βασιλέως αἴματι, ἔμφυον μὲν ἐντὸς τῆ τείχους κεκλεισμένοι ἑαυτές. ἀναλαγόμενοι δὲ τὰς σφετερωτάτας ἑαυτῶν ὅτι τὸ τεῖχος, [1] προσεκήρυττον ὥνιον τῆ βασιλείαν· τῇ τε πλείονι ἀργυρίου δώσοντι, ἐγχειρεῖν ὑπεσχνοῦντο τῆ ἀρχῆς καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ τῆ ὅπλων αὐτὸν ἀνάξειν ἀδήλως εἰς τῆ βασίλειον αὐλήν. ἐπεὶ δὲ τὸ κήρυγμα διεφοίτησεν, οἵ μὲν σεμνότεροί τε καὶ εὐδαιμέστεροι τῆς συγκλήτε βελῆς, ὅσοι τε εὐπατρίδαι, ἢ ἔτι πλέσιοι, λείψανα ὀλίγα τῆ Κομμόδε τυραννίδος, ὅτε προσῆλθον τῇ τείχει, ὅτε ἀπρεπῆ καὶ ἐπονείδιστον χρήμασι κτήσασθαι τῆ ἀρχῆ ἠθέλησαν.

κβ'. Ἰουλιανῷ δέ πως ἤδη μὲν τὸν ὕπατον τετελεκότι ἀρχήν, [2] δοκοῦντι δὲ calamitatem existimare, desiderans parentem optimum, ac principem indulgentissimum: rursumque tyrannidem metuens quam cordi esse militibus intelligebat.

XXI. Sed quum dies unus itemque alter abiisset, plebsque universa suo quisque metu quietem ageret; & qui dignitate, autoritateque pollebant in sua prædia quam longissime poterant ab urbe secessissent, ne quid in eligendo successore gravius objiceretur: cognito milites & quietum esse populum, & existere neminem qui principem interfectum vindicaret, ipsi quidem castris se continebant. Constituto autem supra murum vocalissimo quoque, edicunt venale imperium, tradituroque se ei qui plurimum pecuniæ polliceretur, tutoque in aulam deducturos. Id auditum, neminem in senatu gravitate atque autoritate præditum, neminemque è nobilitate, aut ex his denique permovit, quicunque adhuc opulenti superabant, tenues reliquiæ Commodi tyrannidis, neque ausus quisquam aut muro succedere aut turpem contumeliosumque dominatum pecunia pacisci.

XXII. Sed enim Juliano cuidam consulari viro, qui

1 Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀγορᾷ καὶ πωλητηρίῳ ἦν καὶ αὐτὴ, sc. Roma καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς πᾶσα ἀνεκηρύχθη. *Dion.*

2 Χρηματίσας ἄπληστος καὶ ἀκαλωλήτος ἀσκιγκής, *Idem.* Longe vero dissentit Spartianus qui hoc de Juliano refert. *Tanta parsimonia fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret.* Nam in hac vitâ à Græcis scriptoribus procul abit Spartianus, quod semel monuisse sufficerit.

gran-

grandem habere pecuniam credebatur, veſpere ſupra cœnam nunciatur inter vinum atque epulas militum edictum. Quippe homo alioquin parum vitæ continentis habebatur. Perſuadent igitur uxor atque filia, & paraſitorum turba, ut relicta menſa accederet, & quid agatur intelligat. Ac ſubinde inter eundum adhortantur, occupet projectum imperium: ſuperaturum largitione omnes, qui tantum divitiarum poſſideat. Igitur ubi ad muros acceſſit, clamare occepit, daturum quæ vellent: habere ſe magnas opes, plenos auri theſauros, atque argenti. Eodemque tempore Sulpicianus, & ipſe vir conſularis, ac præfectus urbi, ſocerque Pertinacis, imperium licitabatur. Verum in eo milites ſuſpectam habuerunt Pertinacis propinquitatem, ſubeſſe aliquid fraudis ſuſpectantes, quo illius cædes vindicaretur.

XXIII. Ergo Julianum ſcalis demiſſis ſupra muros attollunt: non prius auſi reſerare portas, quam conveniret de numero dandæ pecuniæ. Ille ingreſſus in caſtra, primum quidem honores Commodi, & ἐν εὐπορείᾳ χρημάτων εἶναι, ἐσιωμένῳ δὲ ἤδη δείλιν ἑαυτέραν διηγγέλθη τὸ στρατιωτικὸν κήρυγμα ἔωθεν μέθην καὶ πραιπάλην. ἦν γὰρ καὶ τοῦτο ὅτι βίῳ μὴ σώφρονι ἀφειδεστέρῳ. πείθουσιν οὖν αὐτὸν ἥ τε [1] γυνὴ καὶ ἡ θυγάτηρ, καὶ τὸ τῶν παρασίτων πλῆθος, ἀναδραμεῖν τῆς σκίμποδος δραμεῖν ὅτι τὸ τεῖχος, καὶ τὸ πραπόμενον μαθεῖν, περά τε πᾶσαν τὴν ὁδὸν συμβουλεύοντες, ἐξερημίᾳ τῆς ἀρχῆς ἁρπάσαι, ἀφειδῶς ὧν χρημάτων ἔχοντα μεγαλοδωρείᾳ ἅπαντας ὑπερβαλεῖν, εἰ καί τινες ἀμφισβητοῖεν. ἐπεὶ τοίνυν τῷ τείχει προσῆλθεν, ἐδόα τε πάντα δώσειν ὅσα βέλονται, ὑποχούμενος, παρεῖναί τε αὐτῷ πάμπλειστα χρήματα καὶ θησαυροὺς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεπληρωμένους ἔλεγε. καὶ ἦν τὸν αὐτὸν καιρὸν Σουλπικιανὸς καὶ αὐτὸς ἀνὴρ τῶν ὑπατικῶν, ἔπαρχός τε τῆς πόλεως ἡγούμενος (πατὴρ ἦν οὗτος τῆς Περτίνακος γυναικὸς) ἦκε τῆς ἀρχῆς ὠνούμενος. ἀλλὰ τοῦτον μὲν οἱ προσήκοντο, φοβηθέντες οἱ στρατῶται [2] μὴ εἰς τῆς Περτίνακος συγγένειαν, μή τις ἄρα δόλος εἴη εἰς τὸ ἐκδικηθῆναι τὸν ἐκείνου φόνον.

κγ'. Καθέντες οὖν κλίμακα, τὸν Ἰουλιανὸν ὅτι τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. ἐπεὶ γὰρ πρότερον ἀνοῖξαι τὰς πύλας ἤθελον, πρὶν ἢ [3] τῆς ποσότητα τῶν δοθησομένων χρημάτων μαθεῖν. ὁ δὲ ἀνελθών, τιμή τε Κομμόδου μνήμῃ αὐτοῖς,

1 Contra Spartianus. *Qui uxorem & filias in Palatium vocatas, trepidas invitaſque tranſiſſe*, Narrat, *quaſi imminens exitium præſagirent.*

2 Monuit enim Julianus *ne eum Imperatorem facerent qui Pertinacem vindicaret.* Fædam utrinque Licitationem lege apud Dion.

3 Indicavit quanti emeret imperium computo per digitos facto, ideo apud Dionem dicitur ἰαῖς χερσὶν ἐπιδείκνυσθαι.

κὴ

καὶ τὰς τιμὰς, καὶ τὰς εἰκόνας, ἃς ἡ σύγκλητος καθεῖλεν ἀναστήσασθαι ὑπέσχετο, καὶ πάντων δώσειν ἐξουσίαν, ὧν εἶχον ἐπ' ἐκείνῳ. ἔκ τε στρατιώτῃ τοσοῦτον ἀργύριον, ὅσον μήτε αἰτῆσαι, μήτε λήψεσθαι προσεδόκησαν. τὰ δὲ χρήματα μὴ μελλήσειν, ἀλλ' οἴκοθεν ἤδη μεταπέμψασθαι. Τούτοις ἀναπεισθέντες οἱ στρατῶται, καὶ ταύταις ἐλπίσιν ἀρθέντες, αὐτοκράτορά τε τὸν Ἰουλιανὸν ἀναγορεύουσι, καὶ πρὸς τῷ οἰκείῳ ἐκ γῆς ὀνόματι [1] Κόμμοδον ἀξιοῦσιν ἐπικαλεῖσθαι. Τά τε σημεῖα ἄραντες, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας [2] ἀποκαλασήσαντες, προπέμπειν ἐπειρῶντο. Θύσας δὲ ὁ Ἰουλιανὸς τὰς νενομισμένας καὶ βασιλείους ἐν τῷ στρατοπέδῳ θυσίας πρόεισι σὺν αὐτῶν, [3] πλέον τε τῆς συνηθείας ἀγωνιῶντι, ἅτε τὸ βίᾳ, καὶ οὐ κατὰ γνώμην ἄρχειν, καὶ τὸ αἰσχρᾶς καὶ ἀπρεπεῦς ἀμοιβῆς ὠνησάμενον τῆς ἀρχῆς, εἰκότως ἐδεδίει τὸν δῆμον ὡς ἐναντιωσόμενον. Ἀναλαβόντες γὰρ τὰς πανοπλίας, καὶ φράξαντες αὐτοὺς οἱ στρατῶται εἰς φάλαγγος σχῆμα, ὡς, εἰ δέοι, καὶ πολεμήσοντες, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες τὸν ἴδιον βασιλέα, ὑπέρ τε τῆς κεφαλῆς αἰωροῦντες τὰς ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, μήτε καὶ λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμάτων ὅπῃ τῇ πομπῇ γένοιτο, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς βασίλεια, μηδενὸς τῶν δημοτῶν μήτε ἀντισχεῖν τολμῶντος, μήτε μὴν εὐφη-

statuas quas ſuſtulerat Senatus, inſtauraturum pollicebatur: conceſſurumq; ipſis quam quondam ſub illo licentiam obtinuiſſent. præterea militibus ſingulis plus multo argenti daturum, quam aut petere auderent, aut accepturos expectaverant. Neque in dando moram futuram: nam domi eam pecuniam adſervari. Quibus adducti rebus milites, atque in tantam ſpem erecti, Julianum declarant principem, ſimul & Commodi cognomen imponunt. Tum ſignis ſublatis, impoſitiſque illius imaginibus, deducere hominem tendunt. Igitur de more ſacrificio in caſtris peracto, exiit majore militum comitatu quam cæteri conſueverant: ſiquidem per vim, contraque populi voluntatem, perque turpitudinem & dedecus imperium emercatus, jure impetum multitudinis verebatur. Sed induti armaturas milites, circumſeptique undique teſtudine facta, ut etiam ſi res poſceret, dimicarent: receptoque in medium imperatore ſuo, clypeis haſtiſque ſupra capita elatis, ut tutiores forent, ſi forte lapides è tectis mitterentur, deducunt eum in aulam, neque auſo reſiſtere populo, neque (ut mos eſt) fauſtis acclama-

1 Καὶ αὐτὸν οἱ στρατιῶται τά τε ἄλλα ἐμεγάλυνον, καὶ Κόμμοδον ἐπωνόμαζον. Dion.

2 Vertit Politianus quaſi legeret ἐπικαλασήσαντες. Sed veriſimilior eſt vulgata lectio, Julianum ſc. Commodi imagines velle reſtitutas, cujus memoriam in ſe recepit reſtituendam.

3 Steph. πλέον τι.

I tionibus

tionibus profequente, ſed diras procul imprecantibus univerſis, graviterque exprobrantibus quod ære ſibi imperium paraviſſet.

XXIV. Tunc primum videlicet corrupti militum mores, fœdaque & inſatiabilis pecuniæ cupiditas, & contemptus imperatoriæ majeſtatis inolevit. Nam quum neque vindex exiſteret ullus tam crudeliter interfecti principis, neque promercale factum imperium, fœdeque nundinatum quiſquam prohibuiſſet, id vero initium cauſaque militibus fuit, ut etiam in poſterum turpiſſimi, contumaciſſimique evaderent, ſic ut avaritia in dies ac principum contemptus etiam uſque ad ſanguinem proveheretur.

XXV. Enimvero Julianus imperium adeptus, deliciis continuo crapulæque ſe dedere, circa Rempublicam indiligens, vitamque molliſſimam, luxuque circumfluentem traducere. Sed & ſpem militum fefellerat, neque implere fidem promiſſorum poterat: ſiquidem nec opes domi quantas jactabat, & publicum ærarium ſumptibus illis inſanis jampridem à Commodo exhauſtum. Quare cum

προεκεκέναντο τῇ Κομμόδε ἀσωτείᾳ σιν. ἐκ δὲ ταύτης τῆς τόλμης, καὶ τῆς αἰτίας, οἵτε στρατῶται σφαλέντες τῶ

μένους, ὥσπερ εἰώθασι προπέμπειν τὸς βασιλέας. τἀναντίον δὲ κὴ πόῤῥωθεν ἑστῶτες, [1] ἐβλασφήμουν, κὴ κακῶς ἠγόρευον, ὅτε χρημάτων ἀντικαλλαξάμενον τὴ ἀρχήν.

κδ'. Τότε δὲ κὴ πρῶτον διεφθάρη τὰ τῶν στρατιωτῶν ἤθη· καὶ χρημάτων ἐδιδάχθησαν ἅπληστον καὶ αἰσχρὰν ὀπτυμίαν. καταφρόνησίν τε τ' πρὸς τὸς ἄρχοντας αὐδὲς. τὸ γὰ μήτε τοῖς ὅπλοις ἡμῶς τετολμημένοις ἐν φόνῳ τῦ βασιλικῦ ἐπεξιέναι τινὰ, μήτε τὴ ὕλην ἀπρεπῶς ὅπι χρήμασι κηρυχθεῖσαν κὴ παραδεῖσαν ἀρχὴν εἶναι τ' κωλύσλα, ἀρχηγὸν κὴ αἴτιον ἀπρεπῦς κὴ ἀπειθῦς καταστάσεως, κὴ ἐς τὰ ὄπίσω τα ἐγβύετο ἀεὶ, τ' φιλοχρηματίας αὐτῆς, καὶ τ' τῶν ἀρχόντων καταφρονήσεως μέχρις αἵματος αὐξηθείσης.

κε'. Ὁ δὲ ἓν Ἰκλιανὸς ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν, τρυφαῖς δ' ἐδέως κὴ κραιπάλαις ἐσχόλαζε, τῇ μὲν τῶν δημοσίων ὄπμελείᾳ ῥᾳθύμως προσφερόμενος, εἰς δὲ τὸ ἀδρόδιαιτον κὴ ἄσεμνον ὄπιδιδὺς ἑαυτόν. εὐείσκετό τε κὴ τὸς στρατῶτας ψευσάμενος κὴ ἀπατήσας, τῷ μὴ δύνασθαι ἀποπληρῶσαι ἃ ὑπέχετο. ὅτε γὰρ οἴκοθεν λῶ αὐτῷ τοσαῦτα χρήματα, ὅσα ἠλάζονεύσατο, ὅτε μὴν οἱ δημοσιακοὶ θησαυροὶ εἶχον. ἀλλὰ πάντα κὴ ἀφειδέσει, κὴ ἀκρίτοις ἀναλώμασιν,

---

1 Ἐξέχεον πάντες ὥσπερ ἐκ συγχεμένου ὕδατος, ἐκ compoſito, τῆς τε ἀρχῆς ἅρπαγα πάντες καὶ πατροφόνον ὀνομάζοντες. Dion.

ἐλπίδων,

ἐλπίδων, ὑπηνάκτων, ὅ, τε δῆμος αὐθόρμητος ἡ γνώμης τῆς τραπωτῶν εἶχον ἐν καταφρονήσει.

κς'. Ὡς προσιόντα τε ἡμέρως ἀγορεύειν, ὑπ' αἰσχρᾶς τε καὶ ἀμφιβόλοις ἡδοναῖς σκώπτειν, εἴς τε τὸν ἱππόδρομον, ὅπερ μάλιστα τὸ πλῆθος συνιὸν ἐκκλησιάζει, τὸν Ἰουλιανὸν [1] ἐβλασφήμουν, ἀρωγὸν δὲ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ σεμνῆς βασιλείας προστάτην, Νίγρον ἐπεκαλοῦντο. βοηθεῖν τε αὐτὸν τῷ ταχίστῳ ἠξίουν, ὡς ἐφίλεισα πάσχοιεν.

κζ'. Ἦν δὲ ὁ Νίγρος τῆς [2] μὲν πρὸ πολλοῦ ὑπατεύσαντος· καὶ ὃν δὲ καιρὸν τὰ πρωτεῖα ἐν Ῥώμῃ ἐπέτρεπε, Συρίας ἡγεῖτο πάσης. Πολλὴ δὲ ἦν καὶ μεγίστη ἀρχὴ τότε, τῆς δὴ Φοινίκων ἔθνος παντὸς, καὶ τὰ μέχρις Εὐφράτου γῆς, ὑπὸ τὴν Νίγρου ὄντων ἐξουσίαν. ἦν δὲ αὐτὸς ἤδη μὲν ἡλικίαν πολὺ μετρίως προβεβηκώς, εὐδοκιμήσας δὲ ἐν πολλαῖς καὶ μεγάλαις πράξεσι. φήμη τε ἦν αὐτῷ διαφοίτα, ὡς ὄπιθεν καὶ δεξιῶ, ὡς τὸν τοῦ Περτίνακος βίον ζηλώσοι, ὑφ' ὧν μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι ὑπείδοντο. ἐκάλουν τε αὐτὸν συνεχῶς ταῖς τοῦ δήμου συνόδοις, καὶ βλασφημοῦντες τὸν Ἰουλιανὸν παρόντα, ἐκεῖνον βασιλικαῖς φωναῖς εὐφήμουν ἀπόντα.

militès habebat infenſos, tum à populo totius rei conſcio facile contemnebatur.

XXVI. Itaque & præter-euntem maledictis inſectabantur, & turpes ambiguaſque voluptates exprobrabant, ſic ut propalam etiam in circo, quo maxima vis hominum confluit, Julianum inceſſerent, ac vindicem Romani imperii, præſulemque ſummi principatus Nigrum vocitarent: orantes, ut quamprimum adeſſet, ipſoſque à tantis contumeliis aſſereret.

XXVII. Is Niger conſulatum geſſerat, ac tum Syriæ præerat univerſæ: qui honos ea tempeſtate multo maximus erat. Quippe etiam Phœnices, omniſque ad Euphratem regio, Nigri ſuberat imperio. Ipſe ætatis erat jam ad ſenectutem ſpectantis, multiſque & magnis in rebus verſatus famam obtinuerat manſuetudinis ac dexteritatis, ſic ut etiam Pertinacis vitam putaretur æmulari. Quibus maxime rebus populi favorem adeptus videbatur. Hunc igitur aſſidue frequentis populi clamores implorabant, ac præſentem Julianum convicio lacerantes, illum etiam abſentem univerſi principalibus acclamationibus, fauſtiſque vocibus proſequebantur.

---

1 *In circo occupatis indifferenter omnium ſubſelliis populus geminavit convitia in Julianum; Peſcennium Nigrum qui jam imperare dicebatur, ad urbis præſidium vocavit.* Spartianus.

2 Steph. τῆς μὲν οὐ πρὸ πολλοῦ.

XXVIII. Quibus intellectis, Niger putans omnia sibi ex sententia succesſura; quod & à militibus negligebatur Julianus, ut qui fidem minime impleverat, & contemnebatur à populo, ut parum dignus empto principatu, ſpem cœpit imperii vindicandi. Ac primo quidem ex ducibus, tribuniſque, cæteriſque militibus, qui plurimum haberent autoritatis, diverſos alium alio tempore domum dimittebat, edoctos rerum omnium quæ ſibi Roma afferebantur. Id hoc conſilio faciebat, ut quam latiſſime toto Oriente rumores diſſeminarentur. Ita enim ſibi adjuncturum quamplurimos exiſtimabat: ſi non imperium ex inſidiis occupaturus, ſed opem vocantibus atque implorantibus allaturus videretur. Proinde univerſi confeſtim adeſſe, obſecrare pro ſe quiſque, obteſtarique, uti quamprimum Rempublicam capeſſeret. Eſt autem Syrorum gens natura levis, pronaque ad res novandas. Amabant autem vehementer Nigrum, quod & imperium apud illos humaniſſime geſſerat, & ludis multitudinem, ac celebritatibus detinuerat. Sunt autem Syri ſuapte natura hujuſcemodi oblectamentorum cupidiores: è quibus Antiocheni maximam fœliciſſimamque urbem inhabitantes, totum ferme annum vel in urbe ipſa, vel in ſuburbanis ludos

κη'. Διαγελάσας τε τὴν δήμε Ρωμαίων γνώμης, καὶ τὸ ἐπαλλήλε ἐν τῇ συνόδοις βοῆς, εἰκότως ὁ Νίγερ ἀναπυθεὶς, ξᾴστά τε αὐτῷ τὰ πράγματα ὑπακούσαδ᾽ προσδοκήσας, καὶ μάλιστα τῷ τὸ Ἰουλιάνου ὑπὸ τε στρατιωτῶν ἀμελεῖσθαι (δηλοῦτο γὰρ ὑποχήσεις ἐκ ἐπλήρε τῶν χρημάτων) ὑπό τε τὸ δήμε καταφρονεῖσθαι ὡς ἀνάξιον ἧς ἐώνητο ἀρχῆς, ὑπισχνεῖτο αὐτὸν τῇ τὸ βασιλείας ἐλπίδι. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα καθ᾽ ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρχους, τάς τε τῶν στρατιωτῶν ἐξέχοντας οἰκαδε μεταπεμπόμενος, διελέγετο καὶ ἀνέπειθε τὰ ἐκ τῆ Ῥώμης δηλήματα φανερὰ ποιῶν, ὡς ἂν διαθέσα ἃ γνώμη, ἔκπυστα καὶ γνώριμα ποιῇ τοῖς τε στρατιώταις καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώποις. ἔτω γὰ ἔμελλε πάντας αὐτῷ προχωρήσειν, πυνθανομένοις ὅτι μὴ αὐτὸς ἐξ ὑπαρχῆς μνᾶται τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καλέμενος καὶ βοηθήσων ἄπεισι Ρωμαίοις δεομένοις. ἀνεπθόλυτο δ᾽ πάντες, καὶ μηδὲ μελλήσαντες προσέκειντο ἐκλιπαρέντες καὶ αὐτοὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων. Φύσει τε κοῦφον τὸ Σύρων ἔθνος, ἐς καινοτομίαν τε τῶν καθεστηκότων ὁπηδήδειον. ἐνῶν δέ τις αὐτοῖς καὶ πόθος τῆ Νίγερ ἠπίως τε ἄρχοντος ἅπασι, τά τε πλεῖστά τε αὐτοῖς συμπαιγνιζόντος. φιλέορτοι δὲ φύσει Σύροι, ὧν μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν κατοικοῦντες, μεγίστην πόλιν, καὶ εὐδαίμονα, σχεδὸν παρὰ πάντα τὸν ἐνιαυτὸν ἑορτάζουσιν ἔν τε πόλει αὐτῇ,

τῆ, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσθεια. Ὅπως τοίνυν αὐτοῖς συνεχῶς ὀπάζηται ὁ Νίγρος, ὅτε ἂς μάλιστα ἐπανδάκοι, καὶ διδοὺς ἄνεσιν εἰς τὸ ἑορτάζειν, καὶ ἐυφραίνεσθαι, ἅτε ποιῶν κεχαρισμένα εἰκότως ἐπιμᾶτο. ἅπερ οἰδὼς, καλέσας τύς τε παντεχόθεν στρατιώτας εἰς ἑπτὰ ἡμέραν, ἔτ τε λοιπὸν πλῆθος συναλδόνλος, βήματός τε αὐτοῦ κατασκευασθέντος, ἔλεξε τοιάδε ἀναστάς.

Δημηγορία Νίγρου.

κδ'. Τῆς μὲν ἐμῆς γνώμης τὸ πρᾶον, καὶ περὶ τὰ μεγάλα τῶν ἐπιτολμημάτων εὐλαβὲς, ἴσως ὄξὶ ὑμῖν πάλαι γνώριμον. εἰ δ' ἄρ γε εἰς ὑμᾶς ἦλθον ταῦτα δημηγορήσων, εἰ ἐκ μόνης προαιρέσεως ἰδιωτικῆς, καὶ ἀλόγε ἐλπίδος, ἢ μείζονος ἐλπίδος ἢ ὀπθυμίας ἀντεποιούμην. ἀλλ' ἐμὲ καλοῦσι Ρωμαῖοι, καὶ συνεχῶς βοῶντες ἐπείγουσιν ὀρέξαι τε χεῖρα σωτήριον, καὶ ἅτε ἔνδοξον καὶ ἐνάρετον ἀπὸ προγόνων ἄνωθεν ἀρχὴν μὴ προϊδεῖν αἰσχρῶς ἐξειμμένην. ὥσπερ δὲ τὸ τολμᾶν ὀπὶ τοῖς τηλικούτοις, ἐκ ἴσης εὐλόγε προφάσεως, πρόπετές καὶ θρασύ, ἅτε καὶ τὸ πρὸς καλοῦντας καὶ δεομένους ὀκνηρὸν, ἀνανδρείας ἅμα καὶ προδοσίας φέρει διαβολήν. διὸ παρῆλθον πεισόμενος ὑμῶν, τίνα γνώμην ἔχοιτε, καὶ πρακτέον ἡγεῖσθε, συμβούλοις τε ὑμῖν καὶ κοινωνοῖς χρησόμενος, περὶ τῶν καθεςώτων. τὸ γὰρ ἀποβησόμενον, εἰ δ' τυχοιμὶν, κοινὸν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τὸν ἀπόλαυσιν παρέξει. ὃ φαῦ-

& festa concelebrant. Quocirca edendis assidue spectaculis, ac remittendis, exhilarandisque otio animis ita sibi vulgus adjunxerat, ut ab omnibus magnopere coleretur. Quæ cum ita se habere intelligeret, jussis adesse dicta die militibus, reliqua etiam confluente multitudine, ita pro suggestu ad id ipsum extructo verba fecit.

Oratio Nigri.

XXIX. Quam mite ingenium, quantaque in rebus majoribus aggrediendis nostra cautio sit, forsitan ipsi quoque jam pridem cognovistis. Neque ego nunc apud vos processissem verba facturus, si vel privato consilio, vel incerta spe, aut spem superante cupiditate adducerer. Sed me vocant Romani, & assidue clamantes fatigant, ut eis manum porrigam salutarem. Neque patiar tam excellens, tamque gloriosum relictum à majoribus imperium, jacere abjectum turpiter. Ut autem citra occasionem aliquam res aggredi tantas, audax sane, temerariumque sit: ita si implorantibus ac rogantibus opem deneges, timiditatis & proditionis crimine labores. Quapropter eo consilio ad vos huc prodii, ut scisciterer quid facto opus esse duceretis, vobisque uterer quasi totius negotii hujus consultoribus: quod si ex sententia successerit, communis mihi inde vobiscum erit utilitas. Neque

scilicet

ſcilicet tenues opes, aut leves ſunt, quæ nos ſolicitant, ſed ipſe Romanus populus, cui rerum omnium poteſtatem ſuperi tribuerunt: ipſum Romanum imperium, fluctuans adhuc, neque apud quenquam certa ſede reſidens. Sed neque parum tuta inimus conſilia, his implorantium animis, nullo ad prohibendum reſiſtendumque parato. Nam qui illinc veniunt, ne ipſos quidem milites, unde imperium emptitaverit, ſatis ei fidos fore affirmant, quoniam promiſſa non ſolverit. Quæ ſit igitur veſtra mens oſtendite.

XXX. Talia loquentem continuo exercitus omnis, cæterumque vulgus, imperatorem atque Auguſtum conſalutant. Tum amictum purpura, reliquoque exornatum aulico paratu ibidem extempore conquiſito, præcedente etiam igni, in Antiochiæ primum templa, mox ad ſuas ædes deduxerunt: quas etiam, ceu non jam privatas, omnibus extra inſignibus Imperatoriis adornaverunt.

XXXI. His lætus Niger, cum ſcilicet & Roma-

λαι δὲ, ἀλλ' ἀπὸ κώμας καλῶσιν ἐλπίδες, ἀλλ' ὁ, τε Ρωμαίων δῆμος, ᾧ ἡ διασπορέως τῶν ἁπάντων ἔνειμαν θεοὶ, καὶ ἡ βασιλείαν, ἥτε ἀρχὴ σαλεύουσα, καὶ οὐδαμοῦ μενδενί που βεβαίως ἱδρυμένη. ὅθεν ἡμῖν καὶ τὸ ἡ ἐπιχειρήσεως ἀσφαλὲς, ἔκ τε ὧν τῶν καλούντων γνώμης, καὶ ἐκ τοῦ μενδένα εἶναι ἀνδιςῶτα, μὴ δὲ καιλύσοντα, ὑπάρχον. καὶ γὰ οἱ τὰ ἐκεῖθεν ἀγγέλλοντες, φασὶ μενδὲ τὸς στρατιώτας, οἳ ἡ ἀρχὴν αὐτῷ χρημάτων ἀπέδοντο, πρὸς εἶναι [1] φυρὰς ὑπηρέτας, μενδὲ πληρώσαντα ἐκείνα, ἃ ὑπέχετο. τίνα τοίνυν ἔχετε γνώμην, ἀπόκριναι.

λ'. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως τὸ στρατιωτικὸν πᾶν καὶ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος, αὐτοκράτορά τε ἀνεῖπε, καὶ σεβαςὸν προσηγόρευσε. πλούτε βασίλειον πορφύραν περιβαλόντες, καὶ τἄλλα δὲ σεβασμίου πομπῆς, καὶ αὐτοσχεδίου παρασκευῆς ἀνδρίσαντες, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρὸς, εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Ἀντιοχείας ἡ Νίγρον ἄγουσι, καὶ εἰς ἡ ἑαυτῶν οἰκίαν καθιςῶσιν ἐκεῖθι αὐτίκα ἰδιωτικῶν, ἀλλὰ βασίλειον αὐλεῖον νομίζοντες, πᾶσι κοσμήσασθες [2] ἔξωθεν βασιλικοῖς συμβόλοις.

λα'. Ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Νίγρος πάνυ τοῖς ψυχοῖς ἐπῆρτο, ἀκυρῶ-

---

1 Steph. φυρὰς ἢ ὑπηρέτας vel φυρᾶς ὑπηρέτας.

2 Cum Cæſaribus tanquam Diis multa decreta eſſent, ipſorum quoque ædium faſtigia eodem modo ornari cœperunt, quo ſolebant deorum templa: ἦν γάρ τι, Inquit Plutar. τῇ Καίσαρος οἰκίᾳ προσκείμενον ὡς ἐπὶ κόσμῳ καὶ σεμνότητι, τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἀκρωτήρια. Illa autem ἀκρωτήρια faſtigiis erant impoſita, ipſa vero faſtigia ἀετώματα & ἀετοὶ dicebantur; inde illud Ariſtoph. ἐρέ-ψομεν πρὸς ἀετὸν, ducta ab expanſis alis ſimilitudine. Sed hoc obiter.

Dae

δαι τε αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἤρεσκον, λέξαί τε ἢ τὰ Ῥωμαίων γνώμην, καὶ ἢ πρὸς αὐτὸν στασιάζειν τὰ ἀνθρώπων. ὡς γὰρ διϊσταμένην ἤ φημι, πάντα ἐπλάσθη ἔθνη ὅσα ἢ ἀντιταμένην ἤπειρον τὴν Εὐρώπην κατοικεῖ, ὑδείς τε ἰὼν ὃς ἔχ ἑκὼν εἰς τὸ χαρακώσειν αὐτῷ ἠπείγετο, πρεσβεῖαί τε ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐθνῶν εἰς ἢ Αντιόχειαν ὡς πρὸς βασιλέα ὁμολογούμενον ἐστέλλοντο, οἵ τε ἐπέκεινα Τίγριδος, καὶ Εὐφράτου σατράπαι καὶ βασιλεῖς ἐπέστελλον, συνηδόμενοι αὐτῷ, καὶ εἴ δέοιτο βοηθείας, ὑποχνοῦντο. Ο δὲ δώροις τε αὐτὲς μεγαλοπρεπῶς ἠμείβετο, καὶ ὅτι τῇ στρατῇ καὶ ὑποχέσεσι χάειν γιγνώσκων, ἔλεγε μὴ δεῖσθαι συμμάχων· τῇ ἀρχῇ αὐτῷ βεβαίως ὠχυρῶσθαι, ἀναιμωτί τε ἄρξειν.

λϚ'. Ταύταις ἐπαιρόμενος τὰς ἐλπίσιν, ὑπολίζε τε ἤδη ἢ τὰ στρατεύματα ὀλιγωρίαν, καὶ ἐς τὸ ἀλυσιτελέστατον ἀνειμένος, τοῖς Αντιοχεῦσι συνεθρύπτετο ἑορταῖς καὶ θέαις ὁπλίζων ἑαυτόν. ὅ τε εἰς ἢ Ῥώμην ἀφορμὴ, ἐφ' ἣν μάλιστα ἔχρῆν σπεύδειν, ἠμέλει. τοῖς τε Ιλλυρικοῖς στρατεύμασι δέον ὁπροϊτῆσαι τῇ ταχίστῃ, καὶ φθάσαι οἰκειωσάμενον αὐτά. ὁ δ' ἐδὲ ὅλως πραττομένων τὰ [1] αὐτῆς ἐσίδε, ἐλπίζων τὲς ἐκεῖ στρατιώτας, εἴποτε καὶ μάθοιεν, ὁμογνώμονας ἔσεσθαι τῇ τε Ρωμαίων εὐχῇ, καὶ τῇ τε χρῄ ἢ ἀνατολῇ στρατοπέδων γνώμῃ. ταῦτα δὲ αὐτῷ λαθυπνοῦντος, καὶ [2] κόφοις καὶ ἀσήλοις ἐπαιωρουμένῃ ἐλπίσι, δι-

norum animos, & cæterorum ſtudia hominum animadverteret, jam haud dubie rem omnem ſibi eſſe in vado arbitrabatur. Qui poſtquam rumor increbuit, ſtatim quæcunque adverſum Europæ continentem nationes incolunt feſtinare pro ſe quæque ut præſto illi eſſent; legati undique Antiochiam confluere, velut ad legitimum principem. Reges quoque & Satrapæ trans Euphratem, Tigrimque habitantes, gratulatum miſerunt, ſuamque operam in omnem eventum pollicebantur. Quos ille ampliſſimis muneribus gratiſque actis dimittebat, nullis ſibi in præſens opus eſſe auxiliis affirmans, ſatis munitum Imperium, idque geſturum ſe incruentum.

XXXII. Quare tanta ſpe ſublatis animis, ſupiniuſ jam negligentiuſque agitabat, ſeque populumque Antiochenum otio deliciiſque oblectans, ludoſque edens & ſpectacula. Neque vero aut Romam, quod res maxime poſtulabat, proficiſci ſtuduit: aut Illyricos exercitus, qui ſcilicet imprimis adeundi, conciliandique fuerant, ullis de rebus certiores fecit: ſperans ſtatim intellecta re, cum Romanis eos pariter, cumque Orientis totius exercitibus conſenſuros. Hæc dum agitaret, levi incertaque ſpe

1 Steph. [αὐτοῦ ἰδίαν.] 2 Leg. Κόφαις.

ſubnixus

ſubnixus, fama jam per Pannonios, Illyricoſque increbuerat, perque exercitus omnes, qui pro ripis Danubii, Rhenique excubantes, coercendis Barbaris Romanum tuentur Imperium.

XXXIII. Præerat autem Pannoniis univerſis (nam unius regebantur imperio) Severus quidam genere Afer, vehemens homo negotiis gerendis, ac ferox, vitæque aſſuetus duræ & aſperæ, promptus excogitandis, acer exequendis rebus. Qui poſtquam Romanum principatum pendere ſublimem, quaſique direptui expoſitum vidit, alterum quidem ut deſidem, alterum ut parum efficacem, contemptui habuit. Addebant præterea ſpem ſomnia quædam & oracula, cæteraque futurorum præſagia, tum denique fidem veri impetrantia, quum ſunt eventum ſortita. Quorum pleraque ipſe in libris de vita ſua conſcripſit, ac publice in tabulis picta dedicavit: ſed quod illi extremum, maximique momenti ſomnium, ſpem propemodum omnem conciliavit, id ne nobis quidem ſilentio prætereundum.

ἠγγέλλετο τὰ πραττόμενα εἴς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριοὺς, καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικὸν, ὃ τὴν ὄχθαις τῆς Ἴστρε καὶ Ῥήνε ὁπλιζόμενον, ἀπείργον τὰς ἐπικειμένας βαρβάρους, φυλακὴ τῷ Ῥωμαίων ἀρχῇ.

λγ'. Ἡγεῖτο δὲ Παιόνων πάντων (ὑπὸ μιᾷ γὰρ ἦσαν ἐξουσίᾳ) Σεβῆρός τις ἀνὴρ, τὸ μὲν γένος Λίβυς, ἐς δὲ τὰ τῆς πραγμάτων διοικήσιν ἱκανὸς ἄμα καὶ δυμοειδὴς, σκληρῷ τε βίῳ καὶ πρᾳχεῖ ἐνειδισμένος, πόνοις τε ἀντέχων ἔξαρτα, [1] νοῆσαι τε ὀξὺς, καὶ τὸ νοηθὲν ὁπλελέσαι ταχύς. ὅτε τοίνυν τῆς ἀγγελλόντων, πυνθανόμενος τὰ Ῥωμαίων ἀρχαὶ, μετέωρον φερομένην [2] ἁρπάσαι, καὶ λαγὼς τὴν μὲν ξανθυμίαν, τὴν δὲ δυσπραγίαν τοῖς πράγμασιν. ἀνέπειθε δὲ αὐτὸν ὀνείρατα τοιαύτην τινὰ ἐλπίδα ὑποσημαίνοντα, χρησμοί τε καὶ ὅσα εἰς προγνωσιν τῶν μελλόντων σύμβολα φαίνεται, ἅπερ πάντα ἀψευδῆ καὶ ἀληθῆ τότε πιστεύεται, ὅταν εἰς τὴν ἀπόβασιν εὐτυχηθῇ. τὰ μὲν ἓν πολλὰ εἰς τὸ ξυνθὲν αὐτός τε συγγράψας [3] ἐν τῷ καθ' αὐτὸν βίῳ, καὶ δημοσίᾳ ἀνέθηκεν εἰκόσι. [4] τὸ δ' ἓν τελευταῖον καὶ μέγιστον, ὅπερ αὐτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ὑπέφαινεν ὄναρ, ὧδ' ἡμῖν παραλειπτέον.

---

1 Dion. Severum δυσπάλαιον appellat.

2 Mancus ſenſus, nec legitima conſtructio, niſi verbum aliquod ſubintelligatur, puta [δυνάσθη] aut tale quid.

3 In hiſtoria vitæ privatæ quam, referente *Spartiano*, compoſuit ad fidem

4 Frequens Romanis per ſomnia augurium; plura lege apud Spartianum ſtatim ab initio, quæ Severo imperandi ſpem fecerunt.

λδ'. Κατὰ

λδ'. Κατὰ γὸ χειμῶν ὂν ἀπηγγέλη Περτίναξ ἁλῶναι τὴν ἀρχὴν, μετὰ τὸ σφαγιάζεσθαι καὶ δῦναι ὁ Σεβῆρος, καὶ τὴν ἑσπέραν τὸν Περτίνακος βασιλείας ὅρκον ἀφοσιώσασθαι, ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐαυτὸν καταλαβόντος, εἰς ὕπνον κατενέχθη, μέγαν καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φαλάροις κεκοσμημένον ὠήθη βλέπειν, φέροντα ἐποχούμενον τὸν Περτίνακα διὰ μέσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγορᾶς ἐγένετο, ἔνθα δὴ τῆς δημοκρατίας σφίσιν ὁ δῆμος συνιὼν ἐκκλησίαζεν, ὠήθη τὸν ἵππον ὑποσκάψαι μὲν τὸν Περτίνακα, καὶ ῥίψαι, αὐτὸν δὲ ἄλλως ἑστῶτα, ὑποδῦναί τε αὐτὸν, καὶ ἀράμενον ὀπίσω τοῖς νώτοις, φέρειν τε ἀσφαλῶς, καὶ στῆναι βεβαίως ὅπου τῆς ἀγορᾶς μέσης, εἰς ὕψος ἄραντα τὸν Σεβῆρον, ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι. μένει δὲ εἰς ἡμᾶς ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ ἡ τοῦ ὀνείρατος εἰκὼν μεγίστη, χαλκῆ πεποιημένη.

λε'. Οὕτω τοίνυν ὁ Σεβῆρος ἀρθεὶς τῷ γνώμῃ, ἐλπίζων τε θείᾳ προνοίᾳ ὅπῃ τῷ ἀρχῷ αὐτὸν καλεῖσθαι, ὑπέπειρεν ἐποιεῖτο τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης. Καὶ τοὺ μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρχας, τούς τε ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐξέχοντας οἰκειούμενος, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διαλεγόμενος, ὡς παλάπασιν ἐξῃρῆσθαι, ἀδενὸς ὄντος τῷ γυναίῳ ἢ κατ' ἀξίαν αὐτῷ διοικοῦντος. διέβαλλε δ' τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας ὡς ἀπίστους, καὶ βασιλεῖ καὶ ἐμφυλίῳ αἵματι μιάναντας τὸν ὅρκον· ἔλεγέ τε δεῖν ἐπα-

XXXIV. Quo enim tempore nunciatum eſt, Pertinacem ad Imperium aſcitum, peracto Severus ſacrificio, juratuſque fidem principi, ubi primum domum rediit, ſomno comprehenſus, videt per quietem magnum quendam ac generoſum equum ornatum phaleris imperialibus, qui Pertinacem ipſum per urbem veheret, media Sacra via. Sed ubi ad ipſum fori pervenit ingreſſum, in quem olim liber populus frequens conveniebat, viſus eſt excuſſiſſe Pertinacem equus, atque abjeciſſe humi: proximeque aſtanti Severo tergum ſubſternere, eumque præferre ſublimem tuto in forum medium, conſpicuum venerabundæ multitudini. Manet autem adhuc hujus imago ſomnii eodem ipſo in loco ingens, ex ære conflata.

XXXV. Ad hunc igitur modum ſublatis animis Severus, ac ſe divina providentia ſolicitari ad Imperium ratus, decrevit animos periclitari militum. Quare primum quidem præfectos, tribunoſque & primos militum ſibi adjungens, cumque iis de Romano Imperio ſermones ſerens, abjectum id eſſe dictitabat, exiſtente nullo per quem fortiter atque ex dignitate gubernaretur. Invehens præterea in prætorianas cohortes, quæ ſacramentum militare, civili imperatorioque ſanguine polluiſſent, vindicandum eſſe aiebat,

Vid. p. 68. §§. 12. Καὶ τὰ

ac perſequendam Pertinacis cædem: minime ignarus, excubare adhuc memoriam Pertinacis apud Illyricos exercitus, quoniam ſub Imperatore Marco multa illius ductu, adverſus Germanos trophæa excitaverant: & cum præfectus Illyrico foret, nullum non exemplum virtutis in prælio oſtentaverat, benevolentiam porro ac probitatem, ad hæc civile moderatumque Imperium ſociis præſtiterat. Quocirca memoriam ejus principis colentes, tantam in illum editam crudelitatem indigniſſime ferebant. Hanc igitur Severus occaſionem arripiens, facile eos, quo vellet, adducebat: ſimulans non ſe quidem Imperium quærere, aut ſummam poteſtatem affectare, ſed ire ultum ſanguinem tanti principis. Nam ut ejus regionis homines corporibus utuntur prævalidis atque proceris, & in pugnam cædemque paratiſſimis: ita pingui ſunt ingenio. Quare haud facile ſentiunt, ſi quid agas, dicaſve aſtute ac ſubdole. Quocirca quum fidem feciſſet Severus, cædem ſe Pertinacis perſequi velle, ita ſibi univerſos conciliavit, ut Imperator diceretur, ſummamque ab eis acciperet poteſtatem. Sed ubi Pannoniorum animos exploraverit, ſtatim vicinarum quo-

μιῶαι καὶ [1] ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ· ἤδει δὲ πάντας τοὺς ἀπὸ Ἰλλυρικοῦ στρατιώτας μεμνημένους τῆς Περτίνακος ἡγεμονίας. ὑπὸ γὰρ Μάρκῳ βασιλεύοντι πολλὰ ἐχείρας σὺν αὐτοῖς κατὰ Γερμανῶν τρόπαια, στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἰλλυρικῶν καταταχθείς, ἀνδρείαν μὲν πᾶσιν ἐν τοῖς μάχαις φορὰς [2] τοὺς πολέμους ἐπεδέδεικτο· εὔνοιαν δὲ καὶ [3] χρηστότητα μετὰ σώφρονος καὶ ὀφειλούσης ἐξουσίας τοῖς ἀρχομένοις παρέσχετο. ὅθεν αὐτὸν πολὺ μνήμιλον ποιοῦντες, ὅτι τοῖς ὅπως ὠμῶς κατ' αὐτὸν τετολμημένοις ἠγανάκτουν. ταύτης δὴ τῆς προφάσεως λαβόμενος ὁ Σεβῆρος, εὐμαρῶς αὐτοὺς ἐφ' ἃ ἐβούλετο ὑπηγάγετο, προσποιούμενος ἐκ ὅτι τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖσθαι, ἀδ' αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν μνᾶσθαι, ὡς θέλειν ἐπεξελθεῖν τοιούτῳ βασιλέως αἵματι. ὥστε δὲ τὰ σώματα οἱ ἐκεῖσε ἄνθρωποι γυναικωδέστατοί τε καὶ μεγάλοι εἰσὶ, καὶ προῖς μάχας ὀπλίσθαι καὶ φονικώτατοι, ὅτι καὶ τὰς Ἀμφονίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως σωθῆναι δυνάμενοι, εἴτι μὴ πανερρίας ἢ δόλῳ λέγοιτο ἢ πράττοιτο. πιστεύσαντες γὰρ τῷ Σεβήρῳ προπαιωμένῳ καλεπαίνειν, καὶ θέλειν ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ, ἐπέσθοντο αὐτῷ, ὡς αὐτοκράτορά τε ἀποδείξαι, καὶ τῆς ἀρχικῆς ἐγχειρίσαι. ὁ δ' ὡς ἔγνω τὴν τῶν Παιόνων γνώμην, ἔπεμψε καὶ εἰς τὰ γειτνιῶν-

1 *Excipiebatur enim ab omnibus quaſi Pertinacis ultor.* Spart.

2 Πρὸς τὸς πολεμίους. Sylb.

3 Inde dictus eſt Pertinax χρηστολόγος; erat enim, uti ait Dion. ὠμοστόργος.

τα

τα ἔθνη, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν ὑπ' ἄρκτῳ Ρωμαίοις δουλευόντων ἐθνῶν, μεγάλαις τε πάντας ὑποσχέσεσι καὶ ἐλπίσιν ἀναπείθων, ῥᾳδίως ὑπηγάγετο. ἐγνώσθη δ' ὢν πάντων ἀνθρώπων μάλιστα πρᾶγμα ποιήσασθαί τε καὶ πιστώσασθαι σύνεσιν, [1] μήτε ὅρκον φευδόμενον εἰ δέοι τοῦτο καταφρονῆσαι, ψευσάμενον πρὸς τὸ χρειῶδες· ἀλλά τε γλώττης πρεῖττον, ὅσα μὴ ἔφερεν ὁπὶ γνώμης. διεπεφοίτητο γὰρ ἀλλὰ γράμματων, πάντας τοὺς κατὰ τὸ Ιλλυρικὸν ἅμα καὶ ἄρχοντας, προσηγάγετο αὐτούς. ἀθροίσας δὲ τοὺς πανταχόθεν στρατιώτας, ἀντὶ Σεβήρου τε ἑαυτὸν [2] Περτίνακα ὀνομάσας (ὅπερ οὐ μόνον οὐκ ἤλπιζε τοῖς Ιλλυρικοῖς ἔθνεσι κεχαρισμένον, ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ τῷ Ρωμαίων, ἀφ' ἧς ἐκεῖνα γνώμης) συγκαλέσας τε αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίον, καὶ βήματος αὐτῷ ἁρθέντος ἀνελθών, ἔλεξε τοιάδε.

que gentium præſides, quæcunque Romano ſubjacent Imperio magnis illexit præmiis. Erat autem Severus unus omnium mortalium ad amorem ſimulandum maxime factus, ſic ut ne jusjurandum quidem fallere dubitaret, ſi ita uſus poſceret: longeque aliud in lingua promptum, quam in animo reconditum gerebat. Igitur Illyrico omni, rectoribuſque provinciarum per literas inſinuatus, collectiſque undecunque militibus, ac ſuſcepto Pertinacis cognomine, quod non Illyricis modo, ſed Romano etiam populo gratiſſimum fore ſuſpicabatur, convocatis omnibus in campum, ita pro ſuggeſtu locutus dicitur.

Δημηγορία Σεβήρου.

λς'. Τὸ πίστον ὑμῶν, καὶ πρὸς τε θεοὺς σεβάσμιον, οὓς ὄμνυτε, πρός τε βασιλέας τίμιον, ὡς αἰδεῖσθε, δεδηλώκατε· δι' ὧν ἀγανακτεῖτε, ἐφ' οἷς οἱ κατὰ τὸν Ρώμιλον στρατῶται, πομπῆς μᾶλλον ἢ ἀνδρείας ὑπηρέται ἐτόλμησαν. κἀμοὶ δὲ δι' εὐχῆς ἔστι, πρᾶγος μὴ δι' ἄλλοτε ἀνηκοινωσα-

Oratio Severi.

XXXVI. Quantum vel fidei vel religionis erga deos, per quos jurati eſtis, quantumque honoris imperatoribus exhibeatis, quos adeo veneramini, facile oſtenditis, milites, cum tantopere indignamini cohortes urbanas, pompæ magis, quam virtutis adminiſtras, adeo fœdum facinus perpetraſſe. Ac mihi quidem in votis eſt, nunc

---

1 Cui Conſimile illud τὸ ἀληθὲς τοῦ ψεύδους κρεῖττον εἶναι, ἑκατέρου δὲ τῇ χρείᾳ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν τιμὴν ἐρίζεσθαι.

2 *Se quoque Pertinacem vocari juſſit quamvis poſtea id nomen aboleri voluerit querimonia amicorum.* Spart.

primum tantam ſpem auſpicanti (nam profecto ſcitis, quam ſemper audiens dicto principibus fuerim) perducere ad exitum, atque explicare quæ vobis cordi ſunt. Neque Romanum Imperium abjectum pati, quod quidem apud majores ſumma ſemper auctoritate geſtum venerandum omnibus videbatur. Poſtea vero quam ad Commodum recidit, etſi ob illius adoleſcentiam ſæpenumero impegit, attamen omne vitium, cum ipſius principis nobilitate, tum ſanctiſſimi parentis memoria obumbrabatur. Neque tam errata illius odium, quam miſericordiam emerebantur. Quippe non tam ipſi quæ gerebantur, quam aſſentatoribus imputabamus, cæteriſque malarum artium conſultoribus atque miniſtris: donec ad ſanctiſſimum illum ſenem, cujus adhuc virtutis & probitatis noſtris mentibus memoria reſidet, delatum fuit Imperium. Quem tamen tantum abeſt ut tolerare illi potuerint, ut cæde etiam nefaria talem virum è medio ſuſtulerint. Poſt hunc autem terræ mariſque Imperium, neſcio quis turpiſſime auctionatus, & populo, quemadmodum auditis, inviſus eſt; & milites, quibus impoſuit, parum fidos habet. Qui tamen, ſi etiam defenſuri illum forent, attamen neque numero univerſi, neque virtute ſinguli conferendi ſunt vobis. Ad

μὴν τοιαύτης ἐλπίδος (ἴστε γάρ με τὸ φεὸς τὰς βασιλείας πειθήνιον) νῦν δὲ ὅπῃ τέλος τε ἀγαγεῖν καὶ ἀνύσαι ταῦτα ἅπερ ἔστιν ὑμῖν κεχαρισμένα· τήν τε Ρωμαίων ἀρχὴν μὴ φεύδεῖν ἐξημμένην, ἣ πρότερον μὴν [1] μέχει κρατῶν σεμνοπρεπῶς διοικουμένη, σεβάσμιος ἐφαίνετο. εἰς Κόμμοδον δὲ μεταπεσοῦσα, εἰ καί πῃ ὑπ' ἐκείνου ἀφὲ νεότητα ἐπλημμελεῖτο, ἀλλ' ὧν τῇ εὐγενείᾳ καὶ τῇ τοῦ πατρὸς μνήμῃ ἐπεσκιάζετο, κὴ πλέον ἢν ἐν αὐτῷ τὸ ἐλεύθμον, ἐφ' οἷς ἐφάλλετο, ἢ τὸ μισούμενον. ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν γινομένων ἐκ εἰς ἐκεῖνον ἀνεφέρομεν, ἀλλ' εἰς τοὺς φεὶ αὐτὸν κόλακάς τε, καὶ ὃ φρεπόντων ἔργων ὁμοῦ συμβούλους τε καὶ ὑπηρέτας. ἐπεὶ δὲ εἰς σεμνὸν πρεσβύτην, ὃ τῆς ἀνδρείας τε καὶ χρηστότητος ἔτι τοῖς ψυχαῖς ὑμῶν μνήμη ἐνέσακται, φερῆλθεν ἡ ἀρχή, οἱ δὲ ἐκ ἠνέσχοντο, ἀλλὰ τοιοῦτον ἄνδρα φόνῳ ἀπεσκευάσαντο. τοῦ δὲ γῆς καὶ θαλάττης τοσαύτης ἀρχὴν ὠνησάμενός πς αἰσχρῶς, φοῖς τε τῷ δήμῳ, ὡς ἀκούετε, μεμίσηται, φοῖς τε τοῦ ἐκεῖ στρατιωτῶν, ὃς ἐψεύσατο, ἐκ ἔτι πιστεύεται. ὧν εἰ καὶ ἔμελλον ὑπὲρ αὐτοῦ φοτάξασθαι μετ' εὐνοίας, κὴ πλήθει σύμπαντες, κὴ καθ' ἕνα ἕκαστον ἐν ἀνδρείᾳ φερέχετε, ἀσκήσει τε πολεμικῶν

[1] Videtur hic aliquid intercidiſſe, atque adeo legi debere [μέχει τοῦ τῆν καιρόν.] ἐγγε-

ἐξηγύμνασθε· ὑμεῖς μὲν ἀεὶ Βαρβάροις ἀντιταπόμνυσι, καὶ φέρειν πόνους, πάντας πορείας, χρύος τε καὶ διάψυξιν καταφρονεῖν, ποταμούς τε παγυμβρύους πατεῖν, καὶ πίνειν ὀρυπτόμενον, ἀλλ' οὐκ ἀνιμώμενον ὕδωρ εἰσπεμφύσι· θήρας τε ἐγγεγύμνασθε, καὶ πάντως ὑμῖν εἰς ἀνδρείαν ὑπάρχει γυναῖα ἐφόδια, ὡς μηδέ, εἰ βουλοίμην τις, δυνάσθαι ὑμῖν ἀντισῆναι. δοκίμιον δ' ἐραστῶν, κάματος, ἀλλ' οὐ τρυφή, ἦσθ' ἐκεῖνοι ἐκθρεπτάλωντές τε καὶ ἐναυξηθέντες, οὐδ' ἂν τὸ βοᾶν ὑμῶν ἀνάσχοιντο, ὅπλα τε μάχης. εἰ δέ τινες τὰ καθ' Συρίαν ὑποπτεύουσιν πράγματα, ἐντεῦθεν ἂν τεκμήραιντο ἀδενῆ τε ὄντα, καὶ φαύλας ἔχοντα τὰς ἐλπίδας, [1] ὅπως μηδὲ προβιβάζειν τὸ αὐτῶν χώρας ἐπίλυσαν, μηδέ πω περὶ τοῦ εἰς Ῥώμην ἀφόδου βουλεύσασθαι ἐδάρρησαν, ἀγαπητῶς ἐκεῖ μένοντες, καὶ ἐφήμερον πρόφασιν, κέρδος τὸ ὅπως βεβαίας ἀρχῆς νομίζουσιν. ὅτι μὲν γὰρ τὸ χαλεύοντος καὶ μὴ παιδιᾶς ἀπόσκωψαι ὑπόπτευοι Σύροι, καὶ μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, φασὶ πρὸς τοῦ Νίγρον ἐσπουδακέναι. τὰ δ' ἄλλα ἔθνη, καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις, μέχει νῦν, τῷ μηδένα εὐείσκεσθαι τοῦ ἄξιον τοῦ ἀρχῆς ἐσόμενον, σπάνει τοῦ μὴ ἀνδρείας καὶ σώφρονος διοικήσεως ἄρξοντος, ἐκείνῳ δηλονότι πρεσπουοῦσι ὑπακούειν. εἰ δ' ποτέ τε Ἰλλυρικὸν δυνάμιν ἅμα χειροτονήσασαι μάθοιντο, τότε ἡμέτερον ὄνομα πύθοιντο (οὐκ ἄγνωστον, οὐδ' ἄσημον παρ' αὐτοῖς ὑπάρχον, hæc bellica vos negotia exercuerunt. Nam & cum Barbaris pedem conferre, & labores omnes perferre, & algores æſtuſque deſpicere, & concreta gelu calcare flumina, & potare effoſſos latices, non hauſtos, & venatui invigilare conſueviſtis. Omnia denique ad virtutem adepti viatica, ſic ut nemini facile ſit veſtris obſiſtere viribus. Etenim labore miles probatur, non mollitudine: qua illi exſaturati atque enutriti, ne vocem quidem veſtram, nedum pugnam poterunt ſuſtinere. Quod ſi cui Syriæ res formidabiles videntur, is vel ex eo cogitet quam imbecillæ ſint, quamque tenui ſpe nitantur; quod neque adhuc progredi quoquam, neque de urbe petenda deliberare auſi, ſedeſque illas boni conſulentes, delicias in diem quæſitas, lucrum eſſe ambiguæ poteſtatis arbitrantur. Eſt autem ad joca & cavilla in primis factum Syrorum genus: tum qui Antiochiam colunt, ii ſtudere Nigro potiſſimum creduntur. Nam gentes reliquæ, & civitates, cum adhuc neminem Imperio dignum aſpiciant, quique ſit rempublicam fortiter, moderateque geſturus, ei ſcilicet obedire ſe tandem ſimulant. Quod ſi ab Illyrico exercitu ducem creatum cognoverint, ſimulque noſtrum nomen inaudierint, non obſcurum ſane apud ipſos, neque

1 Oli μηδέ. Steph.

igno-

ignoratum (quippe illic etiam cum Imperio præfuimus) neque me profecto defidiæ, aut torporis arguerint, neque veſtrum exceptare impetum, aut bellicam virtutem volent experiri, præſertim cum & corporum proceritatibus & armorum exercitationibus, & conferenda manu longe nobis impares habeantur. Quare occupemus quamprimum Romam, larem ipſum Imperii, reliqua dein facile expedituri, cum deorum oraculis, tum armorum corporumque veſtrorum viribus confidentes.

XXXVII. Hæc locutum Severum fauſtis acclamationibus milites exceperunt, Auguſtum, Pertinacemque appellantes: ſtudiumque in eum propenſum, atque egregiam voluntatem pollicebantur. At Severus nihil procraſtinandum ratus, armari quam expeditiſſime jubet, iterque ad urbem edicit: diſtributiſque viritim cibariis, omnique viatico, nihil ſibi ad celeritatem facit reliqui, nullis interquieſcens locis: ac vix reſidere tantiſper milites paſſus, donec à nimia itineris contentione reſpirarent. Ipſe inter primos laborans, vilique tabernaculo utens, cibum potumque eundem, quem etiam cæteri milites, capiebat. Nihil unquam Imperatoriæ luxuriæ, nihil deliciarum oſtentans, ſic ut acceptior in dies militibus

ἐξ ὧν ἠμφισβήτησεν ἐκεῖσε ἀφικόμεθα,) εὖ ἴσε ὅτι ἐμὲ ξαθυμίαν ἢ ἀνανδρίαν κατεγνώσονται, ὅτε τὸ ὑμέτερον ἡνιαῖον καὶ πρὸς τὰς μάχας ἐμβριθὲς ὑποσκήναι αἱρήσονται καὶ σωμάτων μεγέθεσι, καὶ πόνων ἀσκήσεσι καὶ ἐν τῇ συστάδην μάχῃ πολὺ ὑμᾶς ὑπολιπόντες. φθάσωμεν ὖν τὴν Ῥώμην προκαταλαβόντες, ἔνθα ἡ βασίλειός ἐστιν ἑστία. κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι, τὰ λοιπὰ εὐμαρῶς διοικήσομεν θείαις τε προῤῥήσεσι πιστεύοντες, καὶ τῇ τῶν ὑμετέρων ἀνδρείᾳ, ὅπλων τε καὶ σωμάτων.

λζ'. Τοιαῦτα εἰπόντα τὸν Σεβῆρον, εὐφημήσαντες οἱ στρατῶται, καλοῦντες Σέβαστον καὶ Περτίνακα, πᾶσαν ἐνεδείκνυντο προθυμίαν καὶ εὐνοίαν. ὁ δὲ Σεβῆρος μηδένα διδοὺς καιρὸν ἀναβολῆς, συσκιάσασθαί τε αὐτοὺς, ὡς ἔνι μάλιστα, εὐτελέστατα ἐκέλευσε· εἰς τὴν Ῥώμην ἔξοδον ἐπήγειλε, νομάς τε αὐτοῖς διδοὺς, καὶ ἐφόδια τῆς ὁδοιπορίας εἴχετο· σωτόνῳ δὲ σκηνῇ, καὶ ἡνιαίοις πόνοις τὴν ὁδὸν ἐπετάχυνε, μήτε τι ὑποδιατρίβων, μήτε διδοὺς καιρὸν ἀναπαύλης· εἰ μὴ τοσοῦτον, ὅσον ὀλίγον τοὺς στρατῶτας ἀναπνεύσαντας ἔχεσθαι τῆς ὁδοῦ. ἐκοινώνει δὲ τῶν καμάτων αὐτοῖς, σκιλλῆ τε χρώμενος εὐτελεῖ, καὶ σιτίοις καὶ ποτοῖς προσφερόμενος ὅσα καὶ πᾶσιν ὑπῆρχειν ἠπίστατο. ὑδαμοῦ δὲ τρυφὴν ἐνεδείκνυτο βασιλικήν· ὅθεν καὶ μείζονα ὄγκον τῶν [1] συστρατιωτῶν εὔνοι-

1 Codex Schotti [συστρατιωτῶν] quod non multum attinet notaſſe, cum accommodatius ſit quod in noſtro legitur, & paulo blandius ſonet, uti illud Cæſaris [*Commilitones.*]

αν διηῤῥύητο. ὁ γὰρ μόνον αὐτὸν συμπονῶντα, ἀλλὰ καὶ τῶν καμάτων ἄρχοντα οἱ στρατιῶται αἰδοῖ μᾶλλον, μετὰ προθυμίας πάντα ἔπραττον.

λη'. Ὁ δὲ τὴν Παιονίαν διαδραμών, ἐπέσκηψε τοῖς τῆς Ἰταλίας ὄρεσι. καὶ τὴν φήμην φθάσας, πρότερον ὤφθη τοῖς ἐκεῖσε παρὼν βασιλεὺς, ἢ ἀφιξόμενος ἠκούσθη· δέος τε μέγα τὰς Ἰταλιώτιδας πόλεις κατελάμβανε, πυνθανομένας τοσαύτῃ ἔφοδον στρατοῦ. οἱ γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἄνθρωποι [1] ὅπλων καὶ πολέμων πάλαι ἀπηλλαγμένοι, γεωργίᾳ καὶ εἰρήνῃ προσεῖχον. ἐς ὅσον μὲν γὰρ ὑπὸ δημοκρατίας τὰ Ῥωμαίων διῳκεῖτο, καὶ ἡ σύγκλητος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ πολεμικὰ στρατηγήσοντας, ἐν ὅπλοις Ἰταλιῶται πάντες ἦσαν, καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ ἐκτήσαντο, Ἕλλησι πολεμήσαντες καὶ Βαρβάροις. ὀλίγα τι λῷον γῆς μέρος, ἢ κλίμα οὐρανοῦ, ὅπου μὴ Ῥωμαῖοι τῷ ἀρχῷ ἐξέτειναν. ἐξ οὗ δὲ εἰς τὸ Σεβαστὸν μετῆλθεν ἡ μοναρχία, Ἰταλιώτας μὲν πόνων ἀνέπαυσε, καὶ τῶν ὅπλων ἐγύμνωσε. φρούρια δὲ καὶ στρατόπεδα τῆς ἀρχῆς περιέβαλετο, μισθοφόρους ἔθνη τοῖς σιτηρεσίοις στρατιώτας καθιστάμενος ἀντὶ τείχους τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. ποταμῶν τε μεγέθεσι καὶ τά-

fieret. Nam cum laborum omnium non modo particeps, ſed princeps etiam authorque foret, adeo cunctis venerabilis erat, ut nihil non pro illo cupidiſſimè facturi viderentur.

XXXVIII. Poſtea vero quam emenſa Pannonia ipſos Italiæ montes inſedit, famamque ſui præveniens, prius coram conſpectus eſt quam adventare auditum fuerat; magnus ſcilicet omnes Italiæ civitates tanto conſpecto exercitu metus invaſit. Quippe homines in Italia jampridem ab armis belloque remotiſſimi, agros pacemque colebant. Etenim quamdiu libera civitas egit, atque à Senatu belli duces eligebantur, fuere in armis ſemper Italiæ nationes, Græciſque & Barbaris ſubactis terræ ſibi mariſque Imperium pepererunt. Neque ulla orbis terrarum pars, aut cœli tractus fuit, quo non vires ſuas Romanorum arma protulerint. Poſtea vero quam Auguſtus rerum potitus eſt, & laborem Italis ademit, & arma detraxit; milites tantum quoſdam certis auctoramentis habuit mercenarios, qui Romanum tuerentur Imperium, tum fluviorum magnitudine, atque foſſarum, montibuſque aſperrimis, deſer-

---

1 Factum hoc credo Mecænatis conſilio, quod fuſius potes legere Dionis libro quinquag. 2. pauca impræſentiarum delibaſſe ſufficiet. 1. Ἀθανάτους στρατιώτας τρισθὰ προστίκῃ, nec illos ex Italicis tantum ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπηκόων. 2. Arma omnibus integræ ætatis non capeſſenda propter κάρος ἐμφυλίου, exinde plerumque oriunda; quin & 3. in militiam aſciſci debet τὸ ἐρρωμενέσταλον καὶ ἀκμαιότατον, quo fiet ut cæteri ἥσσω γεωργήσωσι. quod ipſum hic loci occurrit.

tiſque

tiſque locis atque imperviis circumſeptos, imperii limites communivit.

XXXIX. Quocirca merito omnes, poſtquam adventare Severum cum tanto milite audiverunt, inſueta re perterriti, cum neque ſtare contra, neque prohibere auderent, ibant obviam laureati, portiſque eum patentibus excipiebant. Ille tam diu locis ſingulis immoratus, quamdiu aut ſacra faceret, aut populos alloqueretur, Romam è veſtigio pergebat. Quæ ubi Juliano nunciata ſunt, actum de ſe prorſus exiſtimavit. Nam & exercitus Illyrici potentiam multitudinemq; audiebat: & populo parum fidebat, cui ſe cernebat inviſum, neque ſatis magnam ſpem in militibus habebat, quos videlicet fefelliſſet. Itaque collectas undique pecunias, partim ſuas, partim ab amicis acceptas, tum quaſcunque in templis, aliiſque locis publice inveniſſet, dividere militibus inſtituit, ut eo pacto illorum benevolentiam redimeret. Sed ii, tametſi multa magnaque acceperant, nullam tamen habebant gratiam: perſolvi debitum ſibi, non dari munus aliquod interpretantes. Cæterum ſuadentibus amicis Juliano, ut exercitum educeret atque Alpium anguſtias occuparet (ſunt autem Alpes altiſſimi montes, quales in his regionibus nulli, porrecti ad muri formam, circundatique Italiæ:

φρων, ἢ ὄρων περιβλήμασιν ἐρήμῳ τε γῇ καὶ δυσβάτῳ φράξας τὴν ἀρχὴν ὠχυρώσατο.

λθ'. Ὅθεν τὸν Σεβῆρον περσιόντα πυνθανόμενοι τότε μετὰ τοσούτου στρατοῦ, εἰκότως ἐταράττοντο [1] τῇ ἀπόδει τοῦ πράγματος. ὅτε δὲ ἀντισῆναι ἢ κωλύσαι ἐτόλμων· ὑπηντων δὲ δαφνηφοροῦντες, καὶ πύλαις ἀναπεπταμέναις ἐδέχοντο. ὁ δὲ τοσοῦτον ἀνεπαύετο ὅσον καλλιερῆσαί τε, καὶ τοὺς δήμους προσειπεῖν, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἠπείγετο. ὡς δὲ ταῦτα τῷ Ἰουλιανῷ ἀπηγγέλλετο, ἐν ἑαυτῇ ἀπογνώσει ἦν, τῷ μὲν Ἰλλυρικῷ στρατῷ τὴν δύναμιν καὶ τὸ πλῆθος ἀκούων, ὅτε δὲ τῷ δήμῳ πιστεύων, ἐπεὶ μεμίσητο, ὅτε τοῖς στρατιώταις διαρρεῶν, οὓς ἔφευγε. χρήματα δὲ πάντα ἀθροίζων, τά τε αὐτοῦ καὶ φίλων, καὶ εἴ τινα ἦν ἔξωθεν τῶν ἐκ δημοσίων ἱερῶν καὶ τόπων λαμβάνων, τοῖς στρατιώταις διανέμειν ἐπειρᾶτο, ὡς ἂν κτήσαιτο τὴν εὔνοιαν αὐτῶν. οἱ δὲ καίτοι μεγάλα λαμβάνοντες, χάριν οὐκ ἤδεσαν. ὄφλημα γὰρ αὐτὸν ἀποτίνειν, ἀλλ' οὐ δωρεὰν διανέμειν ἐλογίζοντο. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς καίτοι συμβουλευόντων αὐτῷ τῶν φίλων ἐξαγαγεῖν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ τὰ στενὰ τῶν Ἀλπείων προκαταλαβεῖν, (μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι περίκειται, καὶ προβέβληται Ἰταλίας· καὶ τοῦτο μετὰ τῆς

---

[1] *Fuit ingreſſus Severi odioſus atque terribilis.* Spart.

ἄλλης

ἄλλης εὐδαιμονίας, ὥσπερ χώσεως τῆ φύσεως Ἰταλιώτης ἔρυμα ἄξενκλον, [1] ἢ αὐτῶν προσβεβλῆσθαι ὑπὸ τῆς ἀρκτώας δοκάσης, ὅθι ἡ μεσημβρίαν βλέπουσα δύσις) ἀλλ' οὐδὲ τῆς πόλεως προελθεῖν Ἰουλιανὸς ἐτόλμα, ἀλλὰ πέμπει τε τῶν στρατιωτῶν ἀθρόως ὁπλίζεσθαί τε καὶ γυμνάζεσθαι, πρὸ δὲ τῆς πόλεως τάφρους διορύττειν, καὶ ἅ πρὸς Σεβῆρον μάχιμα, ὡς ἐν τῇ πόλει ποιησόμενος, παρασκευάζει· τάς τε ἐλέφαντας πάντας, ὧς εἰς πομπὴν ὑπαιρετῶν, ὅθι κώπων φέρειν ἐπειρᾶτο παιδεύειν, οἰόμενος ὅπως ἐκπλήξειν τάς τε Ἰλλυρικὰς, καὶ τὸ τῶν πολεμίων [2] ἵππον ἀθροαράξειν ὄψει καὶ μεγέθει θηρίων, μὴ φεύστεσθαι αὐτοῖς ἑωραμένων· τότε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ὅπλα εἰρράζετο, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον παρασκευάζετο.

μ'. Μελλόντων δὲ τῶν Ἰουλιανῶ στρατιωτῶν ἔτι, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον ἕτοιμα ποιόντων, ἀγγέλλεται ὁ Σεβῆρος ἤδη πρόσω, καὶ πολὺ τῷ στρατεύματος μέσος ἀθροισθάσας ἐκεῖνος, κελεύει παρεισδύνειν εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ κατὰ πάσας ὁδοὺς ἀθροισθέντες αὐτοῦ, πολλοὶ δὲ εἰς Ῥωμύλιον νύκτωρ λανθάνοντες εἰσήεσαν, τὰ ὅπλα ὑπερκρύπτοντες ἐν ἰδιωτῶν σχήματι. καὶ ἤδη οἱ πολέμιοι ἔνδον ἦσαν, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὑπνιάζοντος, καὶ τὰ πρόπομπα ἀγνοοῦντος. ἐπεὶ δ' τῶν τὰ ἀθροισθέντα τοῦ δήμου ἐπύθοντο, ἐν ταραχῇ πολλῇ πάντες

quasi ad reliquam regionis felicitatem, hunc etiam quasi cumulum natura addiderit, ut munitionem haberet inexpugnabilem, pertingentem scilicet à septentrionali, ad id mare quod ad meridiem spectat,) non ausus tamen ille urbe egredi, supplicatum militibus mittebat, uti arma caperent, exercerentque se; ac fossas ante urbem ducerent: omnemque belli apparatum in ipsa demum urbe expediebat: siquidem elephantos quoque, quos ad pompam institutos habebat, insuefacere conabatur sessorem pati: ratus Illyricos milites equosque eorum perterritum iri facie magnitudineque belluarum, quales antea nullas aspexissent. Totaque civitas armis fabricandis, bellicisque instrumentis conficiendis erat intenta.

XL. Sed cunctantibus adhuc Juliani militibus, ac se comparantibus ad bellum, nunciatur adesse jam Severus. Is multos è militibus suis sparsim dimiserat, qui clam Romam proficiscerentur. Quare alii aliis itineribus noctu ingressi urbem, protectis armis habitu paganorum, operiebantur. Jamque intus hostis erat, supino adhuc Juliano, & quid ageret ignaro. Quae ubi populus

---

1 Post particulam ἢ desideratur aliquid ad explendam sententiam, adjectivum fortè, [δυσπάλεκτον] aut tale quid.

2 [Ἵππος] *equitatum* significat, undè in aliis passim autoribus [χιλία ἵππος] pro mille equitibus.

intellexit, cunctis metu perculsis, ac Severi potentiam formidantibus, sentire jam se cum illo simulabat. Et Julianum quidem quod imbellis, Nigrum quod lentus atque iners, vituperantes, Severum ipsum jam adventantem magnopere admirabantur. Enimvero Julianus hæsitabundus, atque inops consilii, convocato prius senatu, literas ad Severum mittit, quibus fœdus paciscereturque, eumque in communionem acciperet Imperii. Cæterum Senatus, etsi illa omnia decernebat, tamen ut eum pavitare desperata salute animadvertit, totus jam ad Severum incubuerat. Biduo vero post, triduove, audito Severum jam plane adesse, omnes Juliani potestatem spernentes in curiam convenere, jussu consulum. Quippe iis curæ Romana res est, quoties de Imperio ambigitur. Qui postquam frequentes affuerunt, quod facto opus esset, inter se deliberabant, manente adhuc in aula Juliano, ac fortunam suam miserante, suppliciterque rogante ut sibi ejurare Imperium liceret, omnemque eam potestatem Severo transcribere.

XLI. Sed ubi intellexit Senatus pavidum Julianum, perterritos corporis custodes, ipsum pene ab omnibus destitutum: decreta illius nece, Severum ἦσαν· καὶ δεδότες τῷ δυνάμει τῇ Σεβήρου, τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο, τὸν μὲν Ἰουλιανὸν καταγινώσκοντες ἀνανδρείας, τὸν δὲ Νίγρον μέλλησίν τε καὶ ῥᾳθυμίαν. τὸν δὲ Σεβῆρον ἀκέοντες ἤδη παρόντα ἐθαύμαζον. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσεται τοῖς παρόντων ἐκ εἰδὼς, ἀδροσθῆναι κελεύσας τὸν σύγκλητον, καταπέμπει γράμματα, δι' ὧν ἐπιτρέπει τὸν Σεβῆρον, καὶ αὐτοκράτορα ἀναδείξας, [1] κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιεῖτο. ἡ δὲ σύγκλητος ἐψηφίσατο μὲν ταῦτα. ὁρῶντες δὲ τὸν Ἰουλιανὸν ἀποδειλιῶντα, καὶ ἐν ἀπογνώσει, τῷ Σεβήρῳ πάντες ἤδη προσεῖλοντο. δύο δέκα ἢ τριῶν ἡμερῶν παραδραμουσῶν, ἐπέρχεται ἤδη τὸν Σεβῆρον καὶ αὐτῇ πόλει ὑπισχνούμενον ἥκειν, καταφρονήσαντες δὲ Ἰουλιανοῦ, συνίασιν εἰς τὸ συνέδριον, τῶν ὑπάτων κελευσάντων, οἳ τὰ τοῦ Ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν, ὁπλίτης ἂν τὰ βασιλείας μετέφερε ἢ. συνελθόντες τοίνυν, περὶ τοῦ πράγματος ἐσκέπτοντο. τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὄντος ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, καὶ τὰς παρούσας ὀδυρομένου τύχας, ἱκετεύοντές τε ἐξομόσασθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ ἀναχωρῆσαι πάσης τῆς διοικήσεως τῷ Σεβήρῳ.

μα'. Ὡς δὲ ἔμαθεν ὁ σύγκλητος Ἰουλιανὸν ὕστερα καλεπαίνοντα, τὸν δὲ δορυφόρον φρουρὸν, λάθρᾳ δὲ τοῦ Σεβήρου, αὐτὸν ἐξαλλαττόμενον, ψηφίζεται τὸν

---

1 *Quare meliore consilio ad senatum venit, petitque ut fieret senatus consultum de participatione imperii.* Spart.

μὴ ἀναιρεθῶσι, ἀποδειχθῆναι δὲ μόνον αὐτοκράτορα τὸν Σεβῆρον. [1] πρεσβείαν τε πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπεσιν ἀπὸ τῆς ἐν ἀρχαῖς ὄντων καὶ τῶν ἐξοχωτάτων τῆς βουλῆς, πάσας αὐτῷ προσφέρειν τὰς σεβασμίους τιμάς. ὅτι δὲ τῷ Ἰουλιανῷ [2] εἷς τῶν χιλιαρχόντων ἀναπέμπεται, ἀποκτεῖναι ἄναυδρον καὶ ἄθλιον πρεσβύτην, ἰδίοις χρήμασιν ὠνησάμενον ἕτω πονηρὸν τέλος. ὁ μὲν οὖν εὑρεθεὶς ἔρημός τε, καὶ ὑπὸ πάντων καταλειφθεὶς, [3] αἰσχρῶς ὀλοφυρόμενος ἐφονεύθη.

μβ'. Ἐπὶ δὲ τὰ Ῥῶμα τὸ συγκλήτῳ ἐωνημένῳ τῷ Σεβήρῳ, ὅτι τὸν Ἰουλιανὸν ἀναίρεσις, ἤρθη εἰς μείζονων πραγμάτων ἐλπίδα, καὶ σοφίσματι ἐχρήσατο, ὡς ἂν χειρώσαιτο, καὶ αἰχμαλώτους τοὺς τῆς Περσίνακος ἀνηρηκότας λάβοι. ὑπισχνεῖται γὰρ καὶ ἰδίᾳ μὴ λανθάνοντα χρήματα τοῖς τε χιλιάρχοις καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις, ὑπισχνούμενος μεγάλα, ὅπως πείσειαν τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας ὑπακούειν εὐπειθῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ Σεβήρου κελευομένοις. ἐκπέμπει δὲ καὶ δήλωσιν, δι' ἧς κελεύει τὰ μὲν ὅπλα αὐτοὺς καθαλιπεῖν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάντας ἢ ἐξιλεῖν [4] εἰρηνικῷ σχήματι, ὥσπερ εἰώθασι δύοντος ἢ ἑορτάζοντος βασιλέως συμπομπεύειν,

verum imperatorem declarant. Tum legatos ad eum mittunt, partim qui magiſtratum obtinerent, partim qui maximam haberent in Senatu auctoritatem, ut omnes illi honores Auguſtorum deferrent. Occidendi autem Juliani datur uni è tribunis negotium. Is imbellem miſerumque ſenem, qui ſibi ipſe tam infelicem exitum propria pecunia emiſſet, deſertum jam deſtitutumque ab omnibus, inter fœdiſſimas complorationes trucidavit.

XLII. Quæ ubi Severus audivit, majora jam moliens animo, conſilium iniit capiendorum militum omnium quicunque Pertinacem interemiſſent. Datis itaque clam ad tribunos centurioneſque literis hortatur, multa pollicens, perſuadeant militibus urbanis, ut ſibi dicto audientes ſint. Ipſe edictum proponit, ut relictis inter caſtra armis exeant pacatorum habitu, quales procedere in pompam, aut ludos celebrare conſueviſſent; jurent-

---

1 *Occiſo Juliane, cum Severus in caſtris & tentoriis, quaſi per hoſticum veniens, adhuc maneret; centum ſenatores legatos ad eum ſenatus miſit ad gratulandum regandumque.* Id. in Severo.

2 *Miſſi a ſenatu, quorum cura per militem gregarium idem Julianus occiſus eſt.* Spart. Tribunum dicit noſter.

3 Hæc apud Dionem expirantis verba, τί δῆτα ἐποίησα, ἵνα ἀπόλωμαι.

4 Qualis hic habitus fuerit, per Dionem non ſtetit quo minus ignoremus. Ex Spartiano aliquatenus conſtat. *Cum Romam Severus veniſſet, Prætorianos cum ſubarmalibus inermes ſibi juſſit occurrere, eoſdem ſic ad tribunal vocavit, armatis undique circundatis.* Subarmale vero eſt toga militaris inde dicta, quod ſub armis fibula annecteretur. *Cui interpretationi favent ſequentia in Severi Oratione.* Ἵστε γὰρ τὴν περιλαμπρότητα ὑμῶν στρατιώτας καλεῖν ἀποχλαινοὺς ὄντας, &c.

que in Severi nomen, ac ſpem ſibi optimam proponentes præſto ſint, ut novum Imperatorem comitentur. His creditis milites ſuaſu quoque tribunorum, relictis armis pomparum habitu laureati proceſſerunt. Sed ubi ad exercitum Severi pervenerunt, nunciato jam adeſſe, jubet in campum convenire frequentes, quaſi ſalutaturus, ac benigne accepturus univerſos. Enimvero cum ad tribunal principis acceſſiſſent unanimiter acclamantes, dato repente ſigno comprehenduntur. Ita enim præceperat Severus, ut cum ſtare pendentes eos ab ore principis vidiſſent, circumirent univerſos milites ſui more hoſtium, neminemque vulnerantes aut pulſantes, tantum orbe facto clauſos in medio continerent, pila duntaxat intendentes, & haſtas, ut ſcilicet metu vulnerum nudi reſiſtere armatis, paucique plurimis minime auderent. Quos ubi velut indagine armorum concluſos, captivoſque habuit, magna voce ac turbido ſpiritu, ita ad eos verba fecit.

ὁμόσαι τε εἰς τὸ Σεβήρου ὄνομα, καὶ μετ' ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐλθεῖν, ὡς μέλλοντας τὸν Σεβῆρον σωφρονίσειν. πιστεύσαντες δὴ οἱ στρατιῶται τοῖς ἐπεσταλμένοις, πειθόντες τε ὑπὸ τῶν χιλιαρχόντων, τὰ μὲν ὅπλα καθέλιπον πάντα, αὐτοὶ δὲ ἐν μύναις τῆς τῶν πομπικῶν ἐδῆσι διαφορᾶς ἔχοντες, ἠπείγοντο. ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σεβήρου ἐγένοντο, ἀγγελθησάν τε ἀφικόμενοι, εἰς τὸ πεδίον ὅτως αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος συνελθεῖν κελεύει, ὡς δὴ δεξιωσόμενος καὶ φρασαγορεύσων· ὡς δὲ ἀνελθόντα αὐτὸν ὅπου τὸ βῆμα φροσῆλθον, ὁμοθυμαδὸν εὐφημήσαντες, πάντες ὑφ' ἓνὶ συνδήματι συλλαμβάνονται. προείρητο γὰρ τῷ τοῦ Σεβήρου στρατῷ, ὁπλίτας ἂν σῶσιν εἰς τὸν βασιλέα ὑποδεξόμενοι, μετέωρόν τε τὸν γνώμονα ἔχοντες, κυκλώσασθαι αὐτοὺς πολεμίως δίκῃ, καὶ τιτρώσκειν μὲν ἢ πάσειν μηδένα, συνέχειν δὲ καὶ φρουρεῖν φράξαντες ἐν κύκλῳ τοῖς ὅπλοις, τὰς δὲ διεξόδους καὶ τὰ ὅρατα ὀπίσειεν, ὡς δέοι τοῦ πρωθῆσαι, γυμνοί τε πρὸς ὡπλισμένους, καὶ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς μὴ μάχοιντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ὥσπερ σαγηνεύσας, ἐντὸς τοῦ ὅπλων ὅρυμα λάβοιεν εἶχε, μεγάλῃ βοῇ καὶ θυμοειδεῖ τῷ πνεύματι ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε.

Oratio Severi.

XLIII. Superari vos à nobis vel ſapientia, vel viribus, vel etiam numero, re ipſa vi-

Δημηγορία Σεβήρου.

μγ'. Οτι μὲν ὑμᾶς καὶ σοφίᾳ κρείττους ἐσμὲν καὶ δυνάμει στρατῷ, καὶ συμμάχων πλήθει, ἔργῳ ὁρᾶτε.

τε. ἑάλητε γοῦν ῥᾳδίως, καὶ ἀκονιτί γε ἐαλώκατε. ἔστι δὲ ἐμοὶ ὅ, τι ποτ' ἂν ὑμᾶς δρᾶσαι θελήσω, καὶ παρέκειδε ἤδη σώματα τῆ ἡμετέρας ἐξουσίας. εἰ μὲ ἕν ὑμεῖς παρὸς τὰ τε πολυμηχάνα τιμωρίαν ζητεῖτε, οὐδ' ἔστιν εὑρεῖν δίκῃ τῆ ὀπτεθησομβόλῳ ἀξίαν τῆ πεπραγμένων. σεμνὸν παρεσβύτην καὶ βασιλέα χρηστὸν, ὃν ἐχρῆν σώζειν καὶ δορυφορεῖν, ἐφονεύσατε. τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν ἔνδοξον οὖσαν ἀεὶ, ἣν καὶ οἱ παρόγονοι ἢ δι' ἀνδρείας ἐναρέτε ἐκλήσαντο, ἢ δι' εὐγλωσσίαν διεξέξαντο, ταύτην αἰσχρῶς καὶ ἀτίμως, ὥσπερ τι τῆ ἰδιωτικῶν κειμηλίων, ἐπ' ἀργυρίῳ κατηλλάξαδε. ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν, ὃν ὅτως ἄρχοντα εἵλεσθε, φυλάξαι ἢ σῶσαι ἠδυνήθητε, ἀνάνδρως δὲ παρεδώκατε. ὅπη τηλικούτοις δὴ ἁμαρτήμασί τε καὶ τολμήμασι μυρίων ἄξιοι θανάτων, ἵν τις ἔσται θήλη τῆ ἀξίαν τιμωρίαν, ἐστέ. ἀλλὰ τί μὲ χρῆ παθεῖν ὑμᾶς, ὁρᾶτε. ἐγὼ δὲ φείσομαι μὲ ὑμῶν, ὡς μὴ φονεῦσαι, ὅτε τὰς ὑμετέρας χεῖρας μιμήσομαι. ἐπεὶ δὲ μήτε ὅσιον, μήτε δίκαιον, ἔτι βασιλέα ὑμᾶς δορυφορεῖν καὶ ἐς τὸν ὅρκον ἀσεβήσαντας, καὶ ἐμφυλίῳ καὶ βασιλικῷ αἵματι τὰς δεξιὰς μιάναντας, τὴν τε πίστιν καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆ φρενῶν προδόντας, τὰς δὲ ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, δῶρον τῆ ἐμῆς φιλανθρωπίας ἕξετε, τοῖς τε παρεπιληφόσιν ὑμᾶς στρατιώτας κελεύω λύσαι τε ὑμᾶς, καὶ ἐκδύσαντας εἵματα παρέκειδε ἐνδῆτας στρατιωτικὰ, γυμνοὺς ἀποπέμπειν. ὁδηγήσω τε ὑμῖν, ἀπέναι ὡς τοχιστάτω τῆς

detis. Capti eſtis quam facillime, ac nullo ferme negotio tenemini. Quid futurum de vobis ſit, in mea manu eſt. Jam ſcilicet victimæ hic ſtatis, obnoxiæ noſtro Imperio. Si ſceleri veſtro debitum quæratis ſupplicium, nunquam ſane invenietis. Sanctiſſimum illum ſenem, Imperatoremque optimum, ſervandum, tuendumque vobis, ipſi occidiſtis: Romanum Imperium perpetua clarum gloria, quod majores noſtri, aut virtutis, aut nobilitatis nomine ſuſcipiebant, hoc vos turpiter fœdeque, velut aliquid ex privatorum inſtrumento, quaſi ſectores vendidiſtis. Ac ne eum quidem ipſum, quem ſic ad Imperium produxeratis, ſervare ſaltem ac defenſare auſi, homines timidiſſimi prodidiſtis. Ob hæc igitur crimina, ac facinora veſtra, mille vobis debentur mortes, ſi quis par noxæ ſupplicium ſtudeat petere. Proinde quid vos æquum pati ſit, ſane videtis. Ego tamen ſanguine abſtinebo, neque veſtras imitabor manus. Sed quoniam jus faſque negat ſtipari à vobis jam principem violato jurejurando, ac manibus civili & imperatorio ſanguine pollutis, proditaque fide cuſtodiaque, animas quidem & corpora vobis noſtra largietur humanitas. Porro militibus meis ita præcipio, recingant vos, ac veſtimentis exutos militaribus, nudoſque dimittant. Vobis autem ſic impero, diſcedatis quam longiſſime; edico item, juro-

que

que ac denuncio capite pœnas daturum, ſi quis veſtrum poſthac intra centeſimum ab urbe lapidem conſpicietur.

XLIV. His imperatis, è veſtigio milites Illyrici concurrunt, breveſque illos gladiolos detrahunt, quos, auro argentoque ornatos, in uſum pompæ ſuſpenſos habebant: tum zonis, veſtituque & cæteris militiæ inſignibus per vim ablatis, nudos ad unum exauctoratoſque dimiſerunt. Enimvero illi proditos ſe videntes, atque aſtu captos, patientiam ſcilicet præſtabant. Nam quid agerent nudi adverſus armatos, pauci adverſus plurimos? Diſceſſere igitur complorantes ſeſe, conceſſamque ſalutem loco muneris interpretantes: pertæſi tamen ac dolentes, quod inermes egreſſi, capiendos ſe turpiter, ignominioſeque obtulerant. Uſus item alio conſilio Severus eſt. Quippe metuens ne recincti, exauctoratique, deploratis rebus, rurſus caſtra repeterent, reſumerentque arma, præmiſſos aliis itineribus ac ſemitis electiſſimos quoſque & exploratiſſimos ſuorum militum, jubet clanculum vacua caſtra irrumpere, armiſque ipſorum occupatis excludere redeuntes. Hanc igitur pœnam Pertinacis interfectores dederunt.

XLV. Poſthac Severus cum reliquo exercitu inſtructo armis, Romam petit, attonitis metuentibuſque pariter primo conſpectu Romanis, audaciam-

Ρώμης. ἀπειλῶ, καὶ διόμνυμαι, καὶ προαγορεύω, κολασθήσεσθαι κεφαλικῶς, εἴ τις ὑμῶν ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου ἀπὸ τῆς Ρώμης φανείη.

μδ'. Ταῦτα κελεύσαντος αὐτοῦ, προσδραμόντες οἱ Ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε ξιφίδια ἐξεσπάσαντο αὐτῶν ἃ παρηώρηντο τῇ ἀργυρίῳ καὶ τῷ χρυσῷ εἰς πομπικὴν κεκοσμημένα, τάς τε ζώνας, καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ εἴ τι σύμβολον ἕτερον στρατιωτικὸν, ἁρπάσαντες, γυμνοὺς ἐξέπεμπον. οἱ δὲ ὑπεῖκον προσεδέχοντο, καὶ σοφίσματι ἐχαλκόπτις. (τὸ γὰρ ἐπὶ δρᾶσαι, γυμνοῖς πρὸς ὡπλισμένους, καὶ ὀλίγοις πρὸς πολλούς;) ἀπῄεσαν δὲ ὀδυρόμενοι, καὶ ἠγάπων μὲν τῇ δοθείσῃ σωτηρίᾳ, μετεγίγνωσκον δὲ ὅτι τῇ ἀνθρώπου ἐλθεῖν, αἰσχρῶς καὶ ἐφυβρίστως ἐχαλκόπτις. ἐκέχρητο δὲ καὶ ἄλλῳ ὁ Σεβῆρος στρατάγματι. δεδιὼς γὰρ, μὴ ἄρα μετὰ τὸ ἀπελθεῖν, ἐν ἀπογνώσει γιγνόμενοι, ἀναδράμωσιν ὀπίσω τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ ὅπλα ἀναλάβωσι, πέμπει λοχαγοὺς ἐπιλέκτους, ὅσους γνησιωτάτους ἡγήσατο, δι' ἑτέρων ὁδῶν, καὶ ἀτρίπτων, ὡς λαθόντες τότε στρατόπεδον ἐπεισέλθοιεν ἀνδρῶν κενὸν, καὶ τὰ ὅπλα καταλαβόντες, εἰ ὄπισθεν, ἀποκλείσαιεν αὐτούς. δίκλιν μὲν δὴ ταύτην ἔδοσαν οἱ τοῦ Περτίνακος φονεῖς.

με'. Ὁ δὲ Σεβῆρος, σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ ὡπλισμένῳ εἰς τὴν Ρώμην ἀφικνεῖται. ἔκπληξίν τε καὶ δέος ἅμα τοῖς Ρωμαίοις παρὰ μέρος

μαίοις ἐπέβαλε, τοῖς ὕπω τετολμημένοις τε καὶ εὐτυχηθεῖσιν ἔργοις· ὁ δὲ δῆμος, καὶ ἡ σύγκλητος διαφημοῦντες ὑπεδέχοντο πρῶτον ἀνδρῶν καὶ βασιλέων [1] ἀναιμωτί τε καὶ ἀκονιτὶ τοσαῦτα κατορθώσαντα. πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ ἐθαυμάζετο, μάλιστα δὲ τὸ ἀγχίνουν τῆς γνώμης, τό τε ἄλλως πόνων γενναῖον, καὶ τὸ εἰς τὰ πολεμώμενα ἅμα τῷ διαβαλεῖν εὔτολμον. ἐπεὶ τοίνυν ὅ, τε δῆμος αὐτὸν ὑποδεξάμενος εὐφήμησεν, ἥτε σύγκλητος ὅλη ταῖς τῆς πόλεως εἰσόδοις προσηγόρευσεν, ἀνελθὼν εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος, καὶ θύσας, ἔν τε τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς νόμῳ βασιλικῷ κατιερώσας, ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια.

μς'. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ καταβὰς εἰς τὴν σύγκλητον, λόγους ὑπατικοὺς πάνυ, καὶ χρηστῶν ἐλπίδων μεστοὺς ἐποιεῖτο περὶ πάντας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δεξιούμενος, λέγων ἥκειν μὲ ἔκδικον τοῦ Περτίνακος φόνου, τιμὴ δ' ἀρχαίᾳ παρέξειν καὶ εὐσέβειαν ἀεισεβοῦς, [2] μήτε δὲ ἄκριτόν τινα φονευθήσεσθαι ἢ δημευθήσεσθαι, μήτε συκοφαντίαν τινὰ ἀνέξεσθαι, ἀλλὰ βαρυτάτην εὐδαιμονίαν τοῖς ἀρχομένοις παρέξειν, καὶ πάντα πράξειν εἰς ζῆλον τοῦ Μάρκου ἀρχῆς. ἕξειν δὲ τοῦ Περτίνακος οὐ μόνον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην. τοιαῦτά τινα λέγων, ὑπηγάγετο τοὺς πλείστους εἰς εὐνοιαν καὶ πίστιν, ὧν ὑπεχρεῖτο.

que viri, ac fortunam repetentibus animo. Quem quidem Senatus, populuſque univerſus laureati exceperunt, primum ſcilicet ex omnibus hominibus atque Imperatoribus citra ſanguinem, atque adeo citra pulverem tanti effectorem operis. Omnia porro mirabilia in illo, præcipueque ingenii acumen, laborum tolerantia, rebuſque maximis aggrediendis bonam ſibi ſpem proponens audacia. Poſtea vero quam eum populus fauſtis acclamationibus ſuſcepit, & Senatus univerſus ad portas urbis conſalutavit, inito Jovis templo, factaque re divina, reliquiſque item ſacris ædibus de more conſalutatis, noviſſime ad domum imperatoriam ſe recepit.

XLVI. Poſtridie vero curiam iniit, ibique placidus orationem habuit plenam optimæ ſpei: ſimul omnes publicè privatimque benigne complexus, veniſſe in urbem aiebat, ut occiſum Pertinacem ulciſceretur: daturumque operam, ut ſtatus optimatium fundamenta ſe principe jacerentur: nullum niſi judicio damnatum capite boniſve mulctatum iri: non paſſurum delatores, æmulum ſe Marci futurum gerendo Imperio. neque ſolum Pertinacis cognomen, ſed mentem quoque habiturum. In hanc ſententiam verba faciens, favorem ſibi fidemque conciliabat.

1 *Ita, quod nulli unquam contigit, nutu Severus victor eſt factus.* Spart.

2 *Fieri etiam Senatus conſultum coegit, ne liceret Imperatori, inconſulto ſenatu, occidere ſenatorem.* Spart.

XLVII.

XLVII. Quidam tamen è majoribus natu, qui conſuetum ipſius haberent ingenium, jam tum clanculum reliquis prædicebant, verſipellem hunc eſſe hominem, nihil non aſtu & arte tractantem, ſimulatorem diſſimulatoremque idoneum, nihil penſi habentem, dum id efficeret, quod uſui ſibi, aut emolumento crederet fore. Quod ſeniorum judicium haud ita multo poſt eventus comprobavit. Igitur Severus paucos in urbe dies moratus, dato plebi uberrimo congiario, donatiſque abunde militibus, & ex iis robuſtiſſimo quoque in locum exauctoratorum delecto ad Imperii cuſtodiam, ſtatim ipſe in Orientem profectionem parat, cunctante Nigro adhuc, & ſupino, atque Antiochenis deliciis vacante, ratus properandum ſibi, ut inexpectatus imparatum opprimeret. Edicto igitur militibus ut ad iter ſe accingerent, contractiſque undique copiis, ac delectu juniorum tota Italia habito, reliquiis Illyrici exercitus, quæ in Thracia remanſerant, occurrere juſſis, neque ſecius ingenti claſſe coacta, completiſque armato milite totius Italiæ triremibus, ingentes ſibi omnis generis copias, incredibili celeritate comparavit. Siquidem haud exiguis vi-

μζ'. Ησαν δέ τινες πρεσβυτέρων, οἳ γνωρίζοντων αὐτὸν ἔτι πρόσθεν, οἱ προὔλεγον λανθάνοντες, ὅτι ἄρα εἴη ἀνὴρ πολύτροπός τις, καὶ μετὰ τέχνης εἰδὼς προφέρεσθαι πράγμασιν, ὑποκρίνασθαί τε καὶ προσποιήσασθαι πᾶν ὁπουοῦν ἱκανώτατός ὢν ἀνύσαι, [1] καὶ τὸ χρειῶδες καὶ τὸ λυσιτελὲς αὐτῷ, ὅπερ ἔργῳ καὶ ὕστερον δέδεικται. διατρίψας ἐν ὀλίγον χρόνον ὁ Σεβῆρος ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ νομὰς ὁπλίταις τῷ δήμῳ, μεγαλοφρόνως τε ὁπιτελέσας, [2] τοῖς τε στρατιώταις πολλὰ δορυφόρῳ, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ὁπλιξάμενος, ἐς τὸ δορυφόρους εἶναι τῆς βασιλείας, τόπῳ τῷ ἀπολωσμένων, [3] ὅπῃ τιὼ ἀναταλιὼ ἤπειγετο. ἔτι γὰρ μέλλοντος καὶ ὑποδιάζοντος τῷ Νίγρῳ τῇ τε Ἀντιοχείᾳ ἐνηβῶντος, ὅπως μηδὲ προσδοκώμενος ἥξειεν, ὅπως ἀφυλάκτους αὐτὸν λάβοι. τούς τε ἓν στρατιώτας ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι πρὸς τιὼ ἔξοδον, συνεχρότει τε καὶ παντάχοθεν στράτευμα ἐκ τῆς κατὰ τιὼ Ἰταλίαν πόλεων νεανίας μεταπεμπόμενος, καὶ στρατιώτας, εἴτε τι ἦν ἐν τῷ Ἰλλυεικῷ τῶν στρατιωτικῶν λείψανον καταλῦσαι ὅπῃ Θρᾴκιλλα, ἐκέλευεν αὐτῷ συλλυχεῖν. ἐξήρτυε δὲ καὶ στόλον ναυτικόν, καὶ πάσας τὰς κατὰ Ἰταλίαν τειρήρεις ὁπλιτῶν πληρώσας ἐξέπεμπε. πολλά τε αὐτῷ

---

1 Καὶ τὸ χρειῶδες. Steph.

2 Collecta tamen hæc liberalitas. *Nam cum in ſenatu eſſet, milites per ſeditionem dena millia popoſcerunt à ſenatu, exemplo eorum qui* Auguſtum Octavium *Romam deduxerant, &c.* Spart.

3 *Ad orientis ſtatum confirmandum profectus eſt, nihil adhuc de Nigro palam dicens.* Id

καὶ

καὶ παλοδαπὴ δυνάμις, μείζω τὰ χὶ συντεκνώσθη. ἤδει γὰρ ὁ μικρᾶς δυνάμεως ἡγούμενος, ἐς πᾶσαν τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον Εὐρώπην τὰ Νίγρου φρονῆσαι. τὰ μὲν δὴ ἐς τὸν πόλεμον γυναίως εὐτρέπιζεν.

μη'. Ἀτὰρ δὴ ἀνὴρ σωφρονικὸς τὰ καὶ νήφων, ὑπώπτευε τὴν ἐν Βρεττανίᾳ δυνάμιν πολλήν τε οὖσαν καὶ μείζω, ἀνδρῶν τε μαχιμωτάτων· ἦρχε δ' αὐτῆς πάσης Αλβῖνος, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος τῶν ἐκ συγκλήτου εὐπατριδῶν, [1] ἐν πλούτῳ δὲ καὶ τρυφῇ ἐκ πατέρων ἀνατεθραμμένος. τοῦτον τοίνυν ἠθέλησεν ὁ Σεβῆρος, σοφίσματι προλαβὼν οἰκειώσασθαι, μήπως ἄρα τοιαῦτα ἔχων ἐνθύμια εἰς βασιλείας ἐπιθυμίαν, διαῤῥᾷ τὰ πλούτῳ καὶ γένει, δυνάμει τε στρατῦ, γνώσει τε πραγμάτων Ρωμαϊκῶν, ἐπιθῆται τοῖς παρόυσιν· καὶ δὴ Ρώμῃ ὀλίγου τι ἀφιστῶσαν, ἐκείνῃ χεῖρα ἀναπολιῶ ἀρχηθέντος, ὑποποιήσηται. τιμῇ τοίνυν προσοικίσητο ἀνδρώπου, ἢ ἄλλως μὲν ὄντα δὴ γνώμην χαυνὸν, ἢ ἁπλοϊκώτερον, τότε δὲ ἢ πολλὰ ἂν γράμματων [2] ὀμόσαντι τῷ Σεβήρῳ πιστόσαντα. [3] Καίσαρα δὲ αὐτὸν ἀποδεικνύει, φθάσας αὐτῆς τὴν ἐλπί-

ribus esse opus intelligebat, adversus nationes partem orbis Europæ oppositam incolentes, quæ scilicet uno ordine omnes Nigri sequebantur auspicia. Ad hunc igitur modum bellum Severus instruebat.

XLVIII. Cæterum providus homo, ac sobrius, nonnulla suspicione tenebatur de Britannicis exercitibus, maximis videlicet, pugnacissimisque, quibus præerat universis Albinus, senatorii patriciique generis vir, summis opibus ac deliciis innutritus. Hunc sibi igitur Severus astu ratus adjungendum, ne scilicet divitiis, genere, exercitibus, famaque nominis, magnis ad concupiscendum Imperium facibus instinctus, summam sibi rerum poscceret, Romamque haud procul à Britannia distantem, se bellis Orientalibus implicito, occuparet; statuit eum specie quadam honoris inescare, levem alioqui & simplicem, tunc vero multa juranti per literas credentem. Quare eum Cæsarem appellans, spem cupi-

1 Capitolinus vero (sive is Spartianus est) *natum* refert *lare medico, patrimonio pertenui*. Idem tamen affirmat luxuria varium fuisse.

2 Supra describitur Severus ἦρκυ μὴ φιλόψευστος.

3 Hic loci Boeclerus, cum de facto tantum agitur, de appellationis origine litem movet, Salmasium & Casaubonum inter se committens. Per *Cæsarem* cum Spartiano intelligo *designatos Augustæ majestatis hæredes*. Primum qui & nomen & insignia acceperit (*quid autem hac alieno loco?*) Verisimile est Ælium Verum fuisse: vide Commodi ad Albinum literas. Qui scrupulum injicit, locus est in Dione. ὁ μὲν γὰρ ὑὸς (Severus sc.) τῷ δὲ Καίσαρος αὐτῷ (Albino) ὀνόματι. Quare suspicari par est corruptos esse vulgatos codices, legendumque [ὁ μὲν ὑὸς.]

ditatemque hominis anticipat, poteſtate participanda. Mittit item plenas humanitatis literas, obſecrans ut ipſe potiſſimum curam ſuſcipiat Imperii. Opus eſſe viro aliquo nobili, & ætatis integræ: qualis ille foret. Se jam ſenem, morboque articulari affectum, natos adhuc infantes. Quibus creditis, Albinus honorem libenter ſuſcepit, lætus, citra pugnam aut diſcrimen ullum, compotem ſe voti factum.

XLIX. Cæterum Severus quo omnia credibiliora forent, iiſdem illis ad Senatum relatis, nummiſque imagine ejus percuti juſſis, ſtatuiſque erectis, ſimul aliis collatis honoribus, fidem gratiæ ſuæ fecit. Quæ poſtquam ſapienter ab illo proviſa ſunt, nullo jam ex Britannia impendente metu, collatis in unum circa ſe Illyricis exercitibus, reliquiſque rebus ex uſu comparatis, copias adverſus Nigrum educere inſtitit. Igitur quibus locis itinere illo remoratus ſit, quæ apud quamque civitatem verba fecerit, quæ ſigna divinitus apparuerint, regiones item peragratas, conflictuſque & utrinque cæſorum numerum, cum plerique hiſtoriæ autores, tum maxime Poetæ verſibus ſuis uberri-

δὲ καὶ τὴν ὀπὴν δυμίαν, τῇ τῆς ἐξουσίας κοινωνίᾳ. ὑπισχνεῖται δὲ αὐτῷ φιλικώτατα γράμματα δώσειν, ἱκετεύων ὑπδέχεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν τῆς ἀρχῆς φροντίδα. δεινὸν γὰρ ἀνδρὸς εὐγενοῦς καὶ τοιούτου τὴν τε ἡλικίαν ἔτι ἀκμάζοντος. αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην, καὶ ὑπὸ νόσου ἀρθρίτιδος ἐνοχλούμενον, τέ τε παίδων αὐτῷ ὄντων πάνυ νηπίων. οἷς πιστεύσας ὁ Αλβῖνος τὴν ἡμὴν ὑπεδέξατο ἀποδοχῶς, ἀγαπήσας ἄνευ μάχης καὶ κινδύνου λαβεῖν ταῦτα, ὧν ὠρέγετο.

μδ'. Ὁ δὲ Σεβῆρος, καὶ ταῖς τὴν σύγκλητον τὰ αὐτὰ ἀνενεγκών, ὡς ἂν μᾶλλον αὐτὸν εἰς πίστιν ὑπαγάγοιτο, νομίσματά τε αὐτῆ κοπῶσαι ἐπέταξε, καὶ ἀνδριάντων ἀνασήσεσι, τάς τε λοιπὰς τιμὰς ἃς δοθεῖσαν χάριν ὑπερῴκατο. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ περὶ τὸν Αλβῖνον διὰ σοφίας ἀσφαλῶς εἶχεν, ὡς δὴ πρὸς ἰδίᾳ ὑπὸ Βρεττανίας, τό, τε Ιλλυρικὸν στράτευμα σὺν αὐτῷ πᾶν εἶχε, δικαίως νομίζων πάντα λυσιτελῶς τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ, ὅτι τὸν Νίγρον ἐπείγετο. τῆς μὲν οὖν ὁδοιπορείας τοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πόλιν αὐτῷ λεχθέντα, καὶ σημεῖα θεία προνοίᾳ δόξαντα πολλάκις φανῆναι, χωρία τε ἔργα καὶ παρατάξεις, καὶ τὸν ἀμφ' ἑκατέρωθεν πεσόντων ἀριθμὸν στρατιωτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ἱστορίας τε πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ [1] ποιητικὴ μέτρων πλατύτερον

1 Libet hic, coronidis loco, Apollinis *poetarum* Præſidis, nonnullos verſiculos ſubtexere, qui Severo certius imperandi fidem fecerunt.

συνέ-

συνέταξαν, ἀπόθεσιν ποιούμενοι πάσης τῆς περιγραφείας τὸν Σεβήρου βίον. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς ὑπάρχει, ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα πράξεις πολλῶν βασιλέων συνάξαντι γράψαι, ἃς αὐτὸς οἶδα. τὰ κορυφαιότατα τίνων, καὶ συντέλειαν ἔχοντα τὴν κατὰ μέρος πεπραγμένων Σεβήρῳ, ἐν τοῖς ἔξης διηγήσομαι, οὐδὲν ὅτε προὶς χάριν εἰς ὕψος ἐξαίρων, (ὥσπερ ἐποίησαν οἱ κατ' ἐκεῖνον γράψαντες) ὅτε παραλείπων, εἴ τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον.

me sunt executi, materiam totius operis, ipsam denique Severi vitam deligentes. Mihi autem propositum est, septuaginta annorum res, quas habeam cognitissimas, sub diversis principibus gestas in unum comprehensas, literarum mandare monimentis. Quocirca excellentissima & præcipua quæque rerum à Severo gestarum, deinceps persequemur. Neque ad gratiam vero quippiam affingentes, quod fecisse videmur qui illa ætate scriptitarunt: neque tacitum prætereuntes, siquid modo mentione dignum, memoriaque videbitur.

Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.

Fuscus Nigrum denotat, Severum Afer. Ad hæc

Albi fundetur sanguis, Nigrique minantis;
Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΤΡΙΤΟΝ.

HERODIANI

LIBER TERTIUS.

BREVIARIUM LIBRI TERTII.

Niger ubi audivit Severum occupaſſe imperium, & expeditionem in Orientem ſuſcipere, ad bellum ſe quoque, quam maxime poteſt, præparat. Severus, Aſiam ingreſſus, Nigri milites ad Cyzicum, mox in Bythinia vincit, & Cappadociam expugnat. Deinde Tauri propugnaculis ſuperatis Ciliciam emenſus, ad ſinum Iſſicum acerrimo prælio cum Nigro congreditur; qui victus & fuga elapſus, Antiochiam venit, atque ibidem interficitur. Poſthæc inimicitiæ inter Albinum & Severum patefactæ, belli cauſam utrique dederunt. Sedes belli Lugdunum fuit; ibi ancipiti prælio facto, tandem vincente Severo, urbs capta: Albino caput abſciſſum, & Romam miſſum eſt. Dein iterum bellum in Aſia Severus movit: Armeniam & Arabiam felicem invaſit: Atrenorum regionem ingreſſus, Atra circumſedit, diuque oppugnavit, fruſtra. Sed in Parthiam delatus, inſperatam victoriam nanciſcitur: inde Romam triumphans revertitur. Ibi rei publicæ privatæque intentus, Antonino filio uxorem dedit filiam Plautiani: qui Severo inſidias machinatus, per Saturninum tribunum indicio facto, pœnas dedit. Ultimo in Britanniam expeditionem faciens Severus, diutius durante bello, ibidem fato functus eſt. Imperium ad Antoninum

ſoninum & Getam defertur : qui, relicta Britannia, cum patris reliquiis Romam ſunt reverſi.

Τὸ μὲν δὴ Περτίνακος τέλος, καὶ Ἰουλιανῦ καθαίρεσις, ἥτε Σεβῆρε εἰς τὴν Ῥώμην ἄφιξις, ἥτε ὅτι Νίγερον ἔξοδος, ἐν τῷ περὶ τούτου συγγράμματι δεδήλωται. ὁ δὲ Νίγερ ἐπεὶ ἠγγέλη αὐτῷ, μηδὲν τοιοῦτον προσδεχομένῳ, καθειλημμένῳ μὲν τὴν Ῥώμην ὁ Σεβῆρος, ὑπό τε τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ ἀναγορευθεὶς, ἄγων δὲ πάντα ἐπ' αὐτὸν Ἰλλυρικὸν στρατὸν, πεζήν τε καὶ ναυτικὴν δύναμιν ἄλλην, ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ἦν, δείσας τε καὶ ἔθνη περὶς τοὺς ὁμόρους, τάς τε εἰσόδους πάσας καὶ λιμένας φυλάττεσθαι κελεύων. ἔπεμπε δὲ πρὸς τὸν βασιλέα Παρθυαίων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀτρηνῶν, συμμάχους αὐτῶν. ὁ μὲν ἓν Ἀρμενίων ἀπεκρίνατο μηδετέρῳ συμμαχήσειν, ἀγαπητῶς δὲ τὰ ἑαυτῦ φυλάξειν, ἤδη πρεσβεύοντος Σεβήρου. ὁ δὲ Παρθυαῖος ὁπλιτελεῖν ἔφη τοῖς σατράπαις, δύναμιν ἀθροίζειν. ὅτω γὰρ ἔωθεν, ὁπηνίκα ἂν δεηθῇ στρατὸν συλλέγειν, τῷ μὴ ἔχειν [1] μισθοφόρους, καὶ συνεχῶς στρατιωτικόν. Ἀτρηνοὶ δὲ ἦλθον αὐτῷ τοξόται σύμμαχοι, πέμψαντος Βαρσημίου, ὃς τῶν τόπων ἐβασίλευε. τὸ δὲ λοιπὸν στρατιωτικὸν ἤθροιζεν ἐκ τῶν ἐκεῖ στρατοπέδων πᾶν. πλεῖστοι

SUperiore libro Pertinacis interitum, cædemque Juliani, ſimul profectionem Severi ad urbem, ſuſceptamque mox adverſus Nigrum expeditionem edocuimus. Enimvero Niger ubi Romam à Severo occupatam, ipſum à Senatu appellatum Imperatorem, nihil tale expectans, audivit, præterea omnem Illyricum exercitum contra ſe, pedeſtres navaleſque copias educi : perturbato vehementer animo, monet provinciarum præſides, aditus omnes, portuique cuſtodiant. Mittitque rogatum auxilia ad Parthorum, Armeniorum, atque Atrenorum Reges. Cui quidem Armenius, neutras ſe partes ſuſcepturum reſpondit, tantum res ſuas defenſurum Severi adventu. Parthus autem Satrapis imperaturum per epiſtolas, uti copias congregarent. Ita enim facere conſuevit bellum comparaturus : ſiquidem mercenarios milites, atque ordinarios exercitus Parthi nullos habent. Ex Atrenis autem ſagittarii auxiliares venerunt juſſu regis Barſemii, qui tum in eis regionibus imperitabat. Reliquas omnes copias è militibus qui aderant, potiſſimum

---

1 Μισθοφόρους denotat ordinarium illum & conductum certis ſtipendiis exercitum, qui ad omnia belli momenta ſemper excubat. Quanquam etiam ita intelligi poſſit; Parthos nulla alia referre bellorum præmia, quàm ex hoſtibus prædam. *Sed prior ſignificatio hic locum habet.*

con-

conflavit, plurimis etiam è populo, maximeque Antiochenis, cum ætatis levitate, tum ipsius Nigri studio impulsis, audacius quam prudentius nomina dantibus.

II. Sed Tauri montis angustias, prærupta loca, muro valido Niger, munimentisque obstruebat, ratus montem illum impervium, magnum Orienti propugnaculum futurum. Siquidem Taurus inter Cappadociam Ciliciamque dorsum erigens, nationes discriminat, Orienti ac Septentrionibus subjectas. Idem Byzantium præsidio occupavit, urbem Thraciæ maximam fœliciſſimamque, viribusque & opibus ea tempestate florentem. Quippe in angustissimo Propontidis constituta freto, vectigalia piscaturmque à mari accipit, simul agros possidens amplissimos, uberrimosque, utroque velut elemento lucrum facit. Visum igitur Nigro talem hanc urbem præsidiis occupare, ut classes, navigiaque per eas angustias transgredi ex Europa in Asiam prohiberentur. Erat enim munita urbs valido ingentique muro, qui Milesio quadrato lapide constructus adeo tenui junctura fuit ut nedè ἡ τῆς δημοτῶν τῆς Ἀντιοχείας μάλιστα ὑπὸ κουφότητος νεανίας, καὶ τῆς τοῦ Νίγρου αὐθάδης, ἐπῆρσαν αὐτὲς ἐς τολμηρίαν, προπετῶς μᾶλλον ἢ ἐμπείρως τοῦτο ποιήσαντες.

β'. Ἐκέλευε δὲ ἡ Ταύρου ὄρους τὰ στενὰ κρημνώδη ἀσφαλέσι πύργοις, γυναικείοις τείχεσί τε καὶ ἐρύμασι, πρόβλημα ὀχυρὸν νομίζων τὸ ἐν τῇ ἀνατολῇ ὁδῶν, τὸ [1] δύσβατον τοῦ ὄρους. ὁ γὰρ Ταῦρος μεταξὺ ὢν Καππαδοκίας καὶ Κιλικίας, διακρίνει τότε τῇ ἄρκτῳ, καὶ τὰ τῇ ἀνατολῇ ἔθνη προκείμενα. ὀρθόπεμπές τε καὶ τραπὺν προκαταλαμβάνει τὸ [2] Βυζάντιον πόλιν τοῦ ὅπη Θρᾴκης μεγίστην τότε, καὶ εὐδαίμονα, πλήθει τε ἀνδρῶν καὶ χρημάτων ἀκμάζουσαν. κειμένη γὰρ ὅπῃ τοῦ στενωτάτου τοῦ Προποντίδος πορθμοῦ, προσόδοις τοῦ ἀπὸ θαλάσσης, τελῶν τε καὶ ἁλείας μεγάλως ὠφελοῦντο· γῆν τε πολλὴν καὶ εὐδαίμονα κεκτημένη, ἐξ ἑκατέρων τοῦ στοιχείων πλοῦτον ἐκέρδαινεν, ὅθεν ἢ ὅσον δυνατωτάτην ὁ Νίγερος πρόκλαλαζεῖν ἠθέλησε, καὶ μάλιστα ἐλπίζων δύνασθαι κωλύειν τοὺς ἀπὸ τοῦ Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν κατὰ τοῦ πορθμοῦ διάβασιν. περιτετείχιστο τε γενναίῳ τε καὶ μεγίστῳ ἡ πόλις τείχει, πεποιημένῳ [3] Μιλήτῳ λίθῳ εἰς τετράγωνον εἰργασμένῳ· τοσαύτῃ τε συμμε-

---

1 Ἡ δὲ στενὴ αὕτη, αἱ Κιλικίαι πύλαι, διὰ τὴν στενότητα οὕτω προσαγορεύονται. ἔνθεν γὰρ ὄρη ἀπότομα ἀναβαίνει, &c. *Dion. lib.* 74.

2 Ἡ δὲ πόλις ἐν καιρῷ πάνυ καὶ τῶν ἠπείρων καὶ τῶν διὰ μέσου θαλάσσης κεῖται, χωρίον ἅμα καὶ βασιλέων φύσει ὀχυρὸν παρεσκευασμένη.

idem. De Byzantio videndus est inprimis Codinus de origin. Constantinop. qui hanc rem consulto tractat.

3 Sylburgius ex Suida legendum censet [μυλίτῃ λίθῳ] lapidem quippe *molarem* intelligit, cui suffragatur Stephanus.

φείᾳ

φεία καὶ καλλήπισι, ὡς μηδένα οἴεσθαι τὸ ἔργον συνθετον, [1] ἑνὸς δὲ λίθου πᾶν πεποιῆσθαι. ἔτι γοῦν καὶ νῦν τὰ μόνοντα αὐτοῦ ἐρείπια καὶ λείψανα ἰδόντι θαυμάζειν δεῖ καὶ τὴν τέχνην τῶν τηνικαῦτα κατασκευασάντων, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὕστερον καθηρπασμένων. ὁ μὲν δὴ Νίγερ ὅπως ἐξήρτυε τὰ καθ' ἑαυτὸν προμηθέστατα καὶ ἀσφαλέστατα, ὡς ἔφετο.

γ'. Ὁ δὲ Σεβῆρος, ὡς ἔγνω μάλιστα, σὺν τῇ στρατιᾷ ἠπείγετο, μηδὲν ἐᾶν θυμίᾳ, μήθ' ἀναπαύλῃ νέμων. μαθὼν δὲ τὸ Βυζάντιον προκαταλημμένον, καὶ εἰδὼς ὀχυρώτατα τειχισμένον, ὅτι Κύζικον ἢ στρατὸν ἐκέλευσε λαβαίνειν. ὁ δὲ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος Αἰμιλιανὸς, ᾧ τὴν σωτηρίαν καὶ στρατηγίαν ὁ Νίγερ ἐγχειρίκει, μαθὼν ὅπλον τὸ Σεβήρου στρατὸν, ἢ ὅτι Κύζικον καὶ αὐτὸς ἐσῴζετο, ἄγων τε στρατὸν πᾶσαν, ἣν αὐτὸς συνείλεκτο, καὶ ἣν ὁ Νίγερος ἐπεπόμφει. ὡς δὲ συνέβαλλεν ἑκατέρωθεν τὰ στρατεύματα, μάχαι καρτεραὶ γίνονται καθ' ἑκεῖνα τὰ χωρία, καὶ κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα· φυγή τε πολλὴ καὶ τροπὴ καὶ φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγερος στρατιωτῶν γίγνεται, ὡς τῶν μὲν ἀνατολικῶν εὐθέως θρῦψαι τὴν ἐλπίδα, τῆς δὲ Ἰλλυρικῶν ὀπῆρξῶσαι.

δ'. Φάσι δέ τινες, προδοθέντα τὰ Νίγερος πράγματα ὑπὸ

mini compoſitum opus, ſed ex uno tantum, perpetuoque lapide videretur. Ac nunc quoque ruinas ipſas reliquiaſque cum videris, mireris utique vel eorum artificium, qui primi extruxerunt, vel horum vires, qui deinceps ſunt demoliti. Ad hunc igitur modum Niger ſuas res comparabat, providentiſſimo ſcilicet (ut ipſe putabat) tutiſſimoque conſilio.

III. Cæterum Severus quantum maxime poterat cum ſuis copiis feſtinare, nullum deſidiæ, quietique locum relinquere. Cognito autem præſidiis teneri Byzantium, quod ſciebat munitiſſimam eſſe urbem, ad Cyzicum ſe convertit. Hoc intellecto dux Aſiæ Æmilianus, cui ſummam Niger totius belli, maximumque Imperium tradiderat, & ipſe Cyzicum proficiſcitur, & copias adducit univerſas, quaſcunque aut Niger miſerat, aut ipſe contraxerat. Sed ubi ventum ad manus, aliquot acerrime editis præliis, victoria tandem penes Severum ſtetit, fuſo fugatoque Nigri exercitu. Itaque confeſtim fracti Orientalium animi, Illyricanis autem ſpes ingens addita.

IV. Neque defuere qui crederent, Nigri res initio ſtatim

---

1 Ita Dion. ὥστε καὶ ἐν λίθῳ παχὺ ἂν δοκεῖν. Tali etiam artificio extrudebatur, ut ſonus in aliqua turre excitatus, per omnes redderetur: quod etiam de Picto muro, à Severo hic in Britannia conſtructo, perhibetur.

pro-

proditas ab Æmiliano : cujus consilii duplicem afferunt causam. Alii Nigro invidisse, ferentem scilicet haud æquo animo, si quem paulo ante in Syria successorem habuisset, eundem superiorem mox, atque adeo imperatorem, dominumque esset habiturus. Alii persuasum à liberis, patri, per epistolas, vitam salutemque suam commendantibus, quos Romæ inventos Severus in custodia habebat : siquidem hoc quoque usus est providentissimo consilio. Mos fuerat Commodo retinere apud se liberos eorum, qui ad regendas provincias cum Imperio proficiscerentur, quasi obsides quosdam benevolentiæ illorum, fideique. Igitur Severus cum primum est Imperator appellatus, superstite adhuc Juliano, misit furtim qui suos liberos ex urbe subducerent, ne in alterius essent potestate. Cæterum ipse cum Romam ingressus est, comprehensos omnes ducum liberos, cæterorumque item quicunque munus publicum in Oriente Asiaque tota oblrent, atque in custodiam datos secum retinebat, quo per ea quasi pignora Nigri ducibus persuaderetur, uti illum desiderio salutis liberorum proderent : aut certe si in fide per-

[1] Αἰμιλιανῦ, οὐδέως ἐν ἀρχῇ ἀφ-
φθαρλῶσαι. ὀπλὼ δὲ λέγουσι τῆς τοι-
αύτης προαιρέσεως [2] Αἰμιλιανῦ τὴ
αἰτίαν. οἱ μὲν γὰ φθονῆντα τῷ Νί-
γρῳ ὀπιβυλεῦσαι, ἀγανακτῆντα ὅτι
δὴ ἀφάδοχο αὐτῦ γλυκύθυμο τὸ ἐν
Συείᾳ ἀρχῆς, ἐμιλλεν ἔσεσθαι κρείτ-
των, ἅτε βασιλεὺς καὶ ἀκατόπτης.
οἱ δέ φασιν αὐτὸν ἀναπειθῆσαι
ὑπὸ τῶ παίδων ὀπιτειλάντων καὶ
δεηθέντων ὑπὲ τ ἑαυτῶν σωτηρίας,
ὃς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀρχῶν ὁ Σεβῆρο
συλλαβὼν, εἶχεν ἐν φυρᾷ. ἐχρήσατο
γὰ κ τούτῳ σοφίσματι προμαθεσά-
τῳ. ἔθο λῶ τῷ Κομμόδῳ κα-
τέχειν τὰς παῖδας τῶ εἰς τὰ ἔθνη
πεμπομένων ἡγεμόνων, ὡς ἔχοι ὅ-
μηρα τῆς τε εὐνοίας αὐτῶν κ πίστεως.
εἰδὼς τοίνυν τοῦτο ὁ Σεβῆρο, ἅμα τῷ βασιλεῦ ἀναδειχθῆναι, καὶ
τ Ἰουλιανῦ ἔτι ζῶντος, πέμψας
λάθρα, ἀφ' ὁρμητήρος ἔχα τὰς παῖ-
δας [2] αὐτῷ τ Ῥώμης ἐκκλαπέντας,
μὴ ἔτι ἐν ἑτέρᾳ ἐξουσίᾳ. αὐτὸς δ'
ἅμα τῷ τ Ῥώμης ὀπῆναι, συλλα-
βὼν πάντας τοὺς τῶ ἡγεμόνων, ἢ τ
ὅ τι δὴ ἀφεστηκότων κατὰ τ ἀνα-
τολήν, κ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν, φυρᾷ
δὲς εἶχε σὺν αὐτῷ, ὅπως ἡ πόθῳ
τῆς τ παίδων σωτηρίας οἱ ἡγεμόνες
τὰ Νίγρι προδιδοῖεν· ἢ μόνοις ὅτι
τ ἀφ' ἑκεῖνον εὐνοίας, [3] φθάσωσι

1 Quæ si ita habent, unde Severo tam infensus in Æmilianum animus, ut Qui, referente Spartiano, *Nigro tutum exilium promiserat, Æmiliano tamen non ignoverit.*

2 Forte αὐτῦ.

3 Non est hic loci dissimulandum quantum sibi indulgeat Politianus, adeo nihil fere ex Græco reddidit. Ita igitur hunc locum interpretamur. *Aut malè aliquid prius patiantur propter occisos filios, quam ipsi agere occepent.*

m

τὸ κακὸν παθεῖν, ἀλλὰ τὴν τῶν παίδων ἀναιρέσεως, ἃ δράσασιν αὐτοί.

ε'. Γενομένης δὲ τῆς ἥττης [1] κατὰ τὸ Κύζικον, ἔφευγον οἱ τοῦ Νίγρου ὡς ἕκαστος ἐδύνατο, σπεύδοντες, οἱ μὲν διὰ τῆς ὑπωρείας τὰ Ἀρμενίας, οἱ δὲ διὰ Γαλατίας τε καὶ Ἀσίας, φθάσαι θέλοντες τὸν Ταῦρον ὑπερβῆναι, [2] καὶ ἐντὸς τῶν ἐρυμάτων γένοιντο. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς, περαιωθεὶς ἀπὸ τῆς Κυζικηνῆς χώρας, ἀφικάς τε ἤδη τὴν Βιθυνίαν ὅμορον οὖσαν ἠπείγετο.

ς'. Ὡς δὲ διέδραμε φήμη τὸν Σεβήρου νίκης, εὐθὺς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις στάσις καὶ διάφορος γνώμη ἐνέπεσε τοῖς πόλεσιν, οὐχ ὅτου τῇ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας βασιλέας ἀπεχθείᾳ τινὶ ἢ εὐνοίᾳ, ὡς ζήλῳ καὶ ἔριδι τῇ πρὸς ἀλλήλας, φθόνῳ τε καὶ καθαιρέσει τῶν ὁμοφύλων. [3] ἀρχαῖον τοῦτο πάθος Ἑλλήνων, οἱ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἀεί, καὶ τοὺς ὑπερέχειν δοκοῦντας καθαιρεῖν θέλοντες, ἐτύγχανον τῇ Ἑλλάδι. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων γηράσαντα, καὶ παρ' [4] ἀλλήλοις συμπεσόντα, Μακεδόσιν ὑπέλαθε, καὶ Ῥωμαίοις δοῦλα γεγόνασι. τὸ δὲ πάθος τοῦτο τῆς ζήλου καὶ φθόνου manſiſſent, liberum ſibi relinquerent cæde filiorum, quos vellet ulciſci.

V. Victi autem ad Cyzicum Nigri milites, quam quiſque maxime poterat, aufugerunt, partim præter Armeniæ montana, quidam per Aſiam Galatiamque, ſuperare Taurum feſtinantes, ut ſcilicet intra munimenta ſe reciperent. At vero Severi exercitus Cyzicenum per agrum, in Bithyniam, finitimam regionem contendebat.

VI. Sed ut Severum viciſſe fama divulgavit, repens confeſtim in eis locis ſeditio, diſcordiaque urbes invaſit, non tam quidem ipſorum Imperatorum odio aliquo aut ſtudio, quam æmulatione quadam & contentione, invidiaque inter ejuſdem gentis homines funeſtiſſima. Antiquum id vitium Græcorum, qui dum ſeditiones agitant, atque eminentiſſimum quemque tollere è medio conantur, totam jam conſumpſere Græciam. Cæterum illi quidem inveterati jam, attritique inter ſe captivi prius Macedonum, dein mancipia quoque Romanorum facti ſunt. Ea vero labes æmu-

1 Accepta hæc clades Æmiliano à Nigri partibus imperante. ὁ Ἀμιλιανὸς δὲ περὶ Κύζικον συμβολάς τισι τῶν στρατηγῶν τῶν τοῦ Σεβήρου, ἀπολέσθη πρὸς αὐτῶν καὶ ἀφάνης. Quicquid enim de Spartiano fiat, qui Nigrum Cyzici interemptum affirmat, caputque ejus pilo circumlatum fuiſſe, danda eſt in hac re Dioni fides, qui Nigrum poſt prælium ad Κιλικίας πύλας infælicius geſtum, Euphratem verſus confugiſſe, atque inibi occiſum ſcribit.

2 Fortaſſe [ἦσι] propter ſequentem γένοιντο.

3 Quippe, inquit Juſtinus de Græciæ civitatibus, *in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire, quod ſingula amitterent, non niſi oppreſſa ſenſerunt.*

4 Ἀλλήλων Sylburg.

lationis atque invidiæ florentibus etiamnum ætatis noſtræ civitatibus incubuit.

VII. Igitur in Bithynia ſtatim poſt res ad Cyzicum geſtas, Nicomedenſes ad Severum ſe dejecerunt, miſſis legationibus, quæ ſe exercitum accepturos, omniaque tradituros pollicerentur. Nicenſes contra, illorum inſtigati odio, Nigri partibus ſtudebant, ejuſque ſuſcipiebant milites, ſive qui ſe ex fuga receperant, ſive qui ad tuendam Bithyniam mitterentur. Quocirca ex utriſque urbibus, quaſi è caſtris egreſſi milites iterum concurrerunt, magnoque commiſſo prælio, longe ſuperior Severus fuit. Inde etiam fuga facta, Nigri milites qui prælio ſuperfuerant, ad Tauri montis anguſtias evaſerant, clauſaſque munitiones tuebantur. At Niger, relicto ibi quantum ſatis fore præſidii putabat, profectus Antiochiam eſt, ut exercitus pecuniamque contraheret.

VIII. Interea Severi exercitus Bithyniam Galatiamque egreſſus, cum ſe mox in Cappadociam quoque incitaſſet, oppugnare munitionem incœpit, ibi multis eſt laboribus conflictatus. Quippe arcta aſperaque via, lapideſque ſuperne jacientibus, ac fortiſſime dimicantibus, qui ſummis inſtiterant mœnibus, eoque facile paucis arcentibus plurimos. Etenim anguſtiſſima utique via eſt, μεῖλθεν εἰς τὰς καθ' ἡμᾶς ἀκμαζούσας πόλεις.

ζ'. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Βιθυνίαν, εὐθὺς μὲν τὰ ἐν Κυζίκῳ Νικομηδεῖς μὲν Σεβήρῳ ᾠχοντέοντο, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, τήν τε στρατιὰν ὑποδεχόμενοι, καὶ πάντα παρέξειν ὑπισχνούμενοι. Νικαεῖς δὲ τῷ μὲν Νικομηδέας μίσει τἀναντία ἐφρόνουν, καὶ τὸν στρατὸν τὸν Νίγρου ὑπεδέχοντο, εἴ τέ τινες ἐκ τῆς φυγόντων κατέφυγον ᾠκὸς αὐτοὺς, καὶ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ τοῦ Νίγρου φρουρεῖν Βιθυνίαν. ἑκατέρωθεν δὲ ἐκ τῆς πόλεως, ὡς ὑπὸ στρατοπέδων ὁρμώμενοι, συνέβαλλον ἀλλήλοις, καὶ μάχης χαρτερᾶς γενομένης, πολὺ ᾠφελήσαντο οἱ τοῦ Σεβήρου. φυγόντες δὲ οἱ τοῦ Νίγρου κἀκεῖθεν, ὅσοι ᾠφελήθησαν, ὅπη τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου ὑπείροντο, ὁπλισάμενοί τε τὸ ἔρυμα, ἐφύλαττον. ὁ δὲ Νίγρος, φρουρὰν καταλιπὼν τοῦ ἐρύματος, ὡς ᾤετο, αὐτάρκη, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπείγετο, στρατὸν ἀθροίζων καὶ χρήματα.

η'. Ὁ δὴ τοῦ Σεβήρου στρατὸς θραυσθεὶς, ἀφό τε Βιθυνίας καὶ Γαλατίας ἐμβαλὼν εἰς Καππαδοκίαν, ᾠκοδομημένον τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει, πράγματά τε εἶχεν ὐ μικρὰ, δυσβάτου ἀφὸ στενότητα καὶ τραχύτητα ὅσης τῆς ὁδοῦ, βαλλόντων τε αὐτοὺς ἄνωθεν λίθοις, καὶ γενναίως ὑπομαχομένων τῆς ἐφεστώτων τοῦ ἐπάλξεσι τοῦ τείχους· ῥᾳδίως δὲ ὀλίγοι πολλοὺς ἐκώλυον. τῆ γὰ ὁδοῦ στενῆς ὅσης τὸ μὲν ἕτερον μέρος, ὕψιστον ὄρος σκέπει, ὅπη δὲτερα δὲ χειμάρρους βαθὺς τοῖς

ἐκ

ἐκ τῶν ὀρῶν συῤῥέουσιν ὕδασι πόρος γίνεται, ὅπερ καὶ αὐτὸ πάμπαν παρεπέφρακτο ὑπὸ τοῦ Νίγρου, τοῦ πανταχόθεν κωλύεσθαι ἕνεκα τῆς ὁδοῦ τοῦ στρατοῦ.

θ'. Κατὰ μὲν δὴ Καππαδοκίαν ταῦτα ἐπράττετο, ἐστασίασαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ μίσει, Λαοδίκεια μὲν τὴν Συρίαν Ἀντιοχέων μίσει· κατὰ δὲ Φοινίκην Τύριοι Βηρυτίων ἔχθει. μαθόντες τε τὸν Νίγρον πεφευγότα, τὰς μὲν τιμὰς ἐκείνου καθελεῖν ἐπειράθησαν, τὸν δὲ Σεβῆρον εὐφήμησαν. ὡς δὲ γενόμενον ἐν Ἀντιοχείᾳ ταῦτα ὁ Νίγρος ἐπύθετο, ἄλλως μὲν τὸ ἦθος πρότερον χρηστὸς ὤν, ἀγανακτήσας δὲ τότε εἰκότως, ὅτι τῇ ἀποστάσει αὐτῶν καὶ ὕβρει, ὑπεμίμνησκε τὴν πόλιν ἀμφοτέρας Μαυρουσίους τε ἀκοντιστὰς ἧς εἶχε, καὶ μέρος τοξοτῶν, φονεύειν τὸν ἐντυγχάνοντα κελεύσας, καὶ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν, αὐτάς τε ἐμπιπράναι.

ι'. Οἱ δὲ Μαυρούσιοι ὄντες φονικώτατοι, καὶ διὰ τὸ θανάτου καὶ κινδύνων ἐξαίρως καταφρονεῖν πάντα τολμῶντες, μετ' ἀπογνώσεως ὑπισόντες τοῖς Λαοδικεῦσιν ἐπ' ἀδοκήτου, παντὶ τρόπῳ τόν τε δῆμον καὶ τὴν πόλιν ἐλυμήναντο. ἐκεῖθέν τε ἀπελθόντες ἐπὶ τὴν Τύρον, πᾶσάν τε ἐνέπρησαν, καὶ πολλῷ ἁρπαγῇ καὶ φόνου εἰργάσαντο.

ια'. Τούτων κατὰ Συρίαν γενομένων, καὶ στρατὸς ὑπὸ Νίγρου ἀθροιζόμενος, ὁ τοῦ Σεβήρου στρατὸς προσκαθεζόμενον, τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. ἦσαν δὲ

cujus pars altera per immane præceps defluente montibus aqua redundat: tum valida munitione Niger obſtruxerat, ut ſcilicet undique hoſtis aditu prohiberetur.

IX. Dum hæc in Cappadocia geruntur, interim ſeditiones inter ſe quoque agitabant, pari æmulatione odioque Laodicea quidem in Syria Antiochenorum odio, Tyros autem in Phœnicia Berytiis infenſa. Quæ nunciata Nigri fuga, ſublatis illius honoribus, Severo proſpere acclamarunt. At Niger audita re, cum quidem Antiochiæ ageret, jure ſcilicet, homo alioqui benigni manſuetique ingenii, defectione illorum, contumeliaque irritatus, immittit utriſque urbibus Mauros jaculatores, quoſcunque ſecum habuerat, ſimul partem ſagittariorum, juſſos occidere obvium quemque, diripere urbes ipſas, atque incendere.

X. Sed enim Mauri (ut eſt genus hominum ſuapte natura cædis avidiſſimum, nihilque non facile audens, ac deſperatis ſimile, comtemptu videlicet mortis ac periculorum,) Laodicenis de improviſo oppreſſis populum ipſum omni genere crudelitatis, urbemque vaſtarunt Inde Tyrum pergentes, direptis omnium bonis, ac patrata ingenti cæde, totam incenderunt

XI. Quæ dum in Syria gerebantur, contrahente copias Nigro, interea Severiani milites munitionem Tauri montis oppugnabant, triſtes utique,

ac citra ſpem victoriæ, quippe valida, inexpugnabiliſque per ſe, monte quoque ipſo præcipitioque defendebatur. Igitur jam defatigatis, alta adverſariorum ſecuritate, ecce tibi, noctu maximi repente ruere imbres, oppleri omnia nivibus, ut ſunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximeque ad Taurum montem. Quocirca ſubitus impetu magno erumpit torrens, curſuque impedito (quod munitio exitum prohibebat) major jam violentiorque factus, quando artem ſuperante natura tantum impetum ſuſtinere munitio non poterat, laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter ſibi torrens patefecit. Quo animadverſo, qui in præſidio erant, metu ne ab hoſte circumvenirentur, nullo mox futuro propugnaculo, ſimul unda reſediſſet, prodita cuſtodia cuncti fuga dilabuntur. Igitur læti Severiani, confirmatique animis, velut Diis ipſis immortalibus manu duo῀ς στρατῶ῀) ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ καὶ ἀπογνώσει, ὀχυρᾶ τε ὄντος καὶ δυσμάχου, καὶ πετρώδει ὄρει τε καὶ κρημνῷ. ἤδη δὲ τῆ῀ μὲ῀ τῶ῀ Σεβήρου ἀπειρικότων, τῆ῀ δ' ἐναντίων ἀμέλειαν ἔχειν τὴ῀ φυλακὴν οἰομένων, νύκτωρ αἰφνιδίως ὄμβρων μεγίστων καταῤῥαγέντων, χιόνος τε πολλῆς (δυχείμερο῀ δὲ καὶ πᾶσα ἡ Καππαδοκία, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Ταῦρο῀) [1] μέγας καὶ σφοδρὸς χειμάῤῥους καταῤῥαχθεὶς ἐμποδιζόντο῀ αὐτῷ τῶ῀ συνήθους δρόμου, καὶ τῶ῀ ἐρύματο῀ ὄπισχόντο῀ τὸ ῥεῖθρον, πολὺς καὶ βιαῖο῀ γιγόμενο῀, τῆ῀ τε φύσεως νικώσης τὴν τείχισιν, μὴ δυναμένου τοῦ τείχους ἀντέχειν τῷ ῥεύματι, λύσησι τῶν ὑδάτων καθ' ὀλίγον αὐτοῦ τὰς ἁρμογάς, ὑποχωρούντων τῶν θεμελίων τῷ ῥείθρῳ, ἅτε λῳδῶς κατασκαφέντων, [2] πᾶν ὤφθη. ἅμα δὲ τόπον ὁ χειμάῤῥους ἀνοίξας, ὡδοποίησεν. ὅπερ ἰδόντες οἱ ὀλίγοι τῆ῀ ἐρύματο῀ φύλακες, φοβηθέντες μὴ κυκλωθεῖεν ἐκ περιελθόντων αὐτοὺς τῶν πολεμίων, μετὰ τὴν τοῦ χειμάῤῥου ἀποχώρησιν, μηκέτ' ὄντο῀ τοῦ κωλύοντο῀, καταλιπόντες τὴν φυλακὴν φεύγουσιν. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς ἰδὼν τὴν γεγομένην, τάς τε ψυχὰς ὀπτεῤῥωδεὶς [3] ὡς περιοίᾳ θείᾳ ὁδηγού-

---

1 Quod Noſter accidiſſe aſſerit ante pugnam initam, Severianis ſub exitum cedentibus, magnum attuliſſe ad victoriam momentum refert Dion κἀ῀ παντελῶς ἐκράτησαν, Nigriani ſc. εἰ μὴ νέφη ἐξ αἰθρίας, ἄνεμο῀ ἐκ τροπίας, βρονταί τε σκληραί, καὶ ἀστραπαὶ ἐξαίφνης μετ' ὑετῶ῀ λάβρου καὶ πρόσωπον αὐτοῖς προσέπεσον. Similis eſt omnino caſus, niſi quod in Dione nihil de propugnaculo diruto.

2 Omiſit hæc verba Politianus, nec alius facilè, credo, ſenſum elicuerit. Nimirum deſiderantur aliqua ut ſibi conſtet ſenſus, puta [πᾶν τὸ στρατιωτικὸν] aut ſi quid aliud mavis.

3 Iterum Dion. μέγιστον δ' αὖθις ἡ συντυχία τῶ῀ γιγομένου τοῖς μὲν θάρσο῀, ὡς καὶ παρὰ τῆ῀ θείᾳ βοηθουμένοις, τοῖς δὲ δέο῀, ὡς καὶ ὑπ' αὐτῆ῀ πολεμουμένοις, ἐμβαλόντα, &c.

μθνο῀,

μθυ, συνεὶς δὲ ἀποδεδρακότας τὸς φύλακας, ἐμαζῶς τε καὶ ἀκωλύτως ἀφικὸς τὸν Ταῦρον, ὅτι Κιλικίαν ἐπείγετο.

ιβ'. Ο δὲ Νίγρ μαθὼν τὰ συμβάντα, πολλῷ στρατιὰν ἀθροίσας, πολὺ ἄπειρον μάχης κὴ πόνων, μετὰ ἀσφαλῆς τινὰ πορείαν ἐποιεῖτο. πολὺ γάρ τι πλῆθ, κὴ σχεδὸν πᾶσα ἡ νεολαία τῶν Ἀντιοχέων εἰς στρατιὰν, κὴ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς κίνδυνον, ἐπέδωκεν αὐτῷ. τὸ μὲν οὖν θυμὸν τὸ στρατῦ ὑπῆρχεν αὐτῷ· τὸ δὲ ἐμπειρίᾳ καὶ γενναιότητι, πολὺ τῶν Ἰλλυρικῶν ἀπέλειπον. συνέρχεται δὴ ἑκατέρωθεν ὁ στρατὸς εἰς τὸ καλὰ τὸν Ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον, πεδίον πλατύτατόν τε κὴ ὁλκιμώτατον· ᾧ ἔοικεν ἡ μακρὸς εἰς θεάτρου σχῆμα. αἰγιαλὸς δὲ ὅτι θαλάσσης μέγις ἐκτείνεται, ὥσπερ τὸ φύσεως ἐργασαμένης στάδιον μάχης. [1] ἐκεῖ φασὶ κὴ Δαρεῖον Ἀλεξάνδρῳ τῷ ὑστάτῳ κὴ μεγίστῳ μάχῃ συμβαλόντα, ἡττηθῆναί τε καὶ φανῆναι ὑπὸ τῶν ἀρκτώων ἀνδρῶν, κὴ τότε τὸς ἀνατολικὸς νενικηκότων. μένει δὲ ἔτι νῦν τρόπαιον, καὶ δεῖγμα τῆς νίκης ἐκείνης, πόλις ὅτι τῷ λόφῳ Ἀλεξανδρεία καλουμένη· ἄγαλμά τε χαλκοῦν, ἢ τινὰ προσηγορείαν ὁ τόπ φέρει.

centibus, cognito cuſtodes aufugiſſe, facile ſcilicet nullis prohibentibus Taurum ſupergreſſi, in Ciliciam mox impetum fecerunt.

XII. His nunciatis Niger, cum quidem ingentem exercitum, ſed pugnæ laborumque inſcium collegiſſet, magnis itineribus accelerabat, quam plurimis eum mortalibus, omnique ferme Antiochenorum juventute ſequentibus ducem, multa ſcilicet animorum alacritate, cæterum virtute ac peritia belli nulla ex parte cum Illyrico milite conferendis. Ita concurrerunt ad Iſſicum, quem appellant ſinum, longe lateque ſpacioſiſſima in planicie, quæ perpetuis ſubjecta collibus in theatri ſpeciem littus habet à mari longiſſime excurrens, quaſi quoddam belli ſtadium fabricata natura. Quin eodem quoque loco Darium ab Alexandro ferunt maximo extremoque illo prælio profligatum, captumque: ſeptentrionalibus etiam viris Orientis nationes ſuperantibus. Manet adhuc trophæum, & tantæ victoriæ teſtimonium, urbs in colle Alexandria, ſimul æneum ipſius ſimulacrum. Unde loco impoſitum nomen.

---

1 Sed nec ultima hæc pugna cum Dario, ſi Arriano fides hiſt. 6. ἐπεὶ καὶ τὴν Ἰσσικὴν μάχην &c. πρὸς Ἀρβήλοις γενέσθαι ὁ πᾶς λόγ. καίτοι καθάπερ ὅτε καὶ τὴν πρὸ Ἰσσοῦ ἐν Ἰσσῷ καὶ τὴν πρώτην ἐπομαχίαν πρὸς Γρανικῷ.

XIII. Eve-

XIII. Evenit autem, ut Severi ac Nigri exercituum non congreſſus modo in eum locum, ſed fortuna etiam fortunæ ſimilis fuerit. Utrinque enim ſub veſperam parati ad pugnam conſtiterant, curis dein pavoribuſque totam noctem extraxerant inſomnem, ſtatimque cum ſolis ortu ducibus utrinque adhortantibus, incredibili alacritate utrinque ſe incitarunt, tanquam de omni ſpe reliqua noviſſimo illo congreſſu dimicaturi, diſceptante illic ſuper Romano Imperatore fortuna. Sed ubi pugnatum acerrime, tantaque edita utrinque ſtrages, ut flumina per eam planiciem decurrentia, majore aliquanto vi ſanguinis, quam aquarum, in mare ſe volverent, fuſi tandem, profligatique Orientales, imminentibus à tergo Illyricianis, partim in mare ſaucii protrudebantur, partim in colles ſummos fugitantes, à perſequentibus obtruncabantur. Cumque iis una vulgus ingens hominum, qui ex urbibus vicinis, agriſque confluxerant, ſuperne quaſique ex tuto loco prælium ſpectaturi.

XIV. At Niger valido evectus equo, paucis comitantibus Antiochiam pervenit, ubi fugiente paſſim multitudine, magnoque ubique fletu clamoribuſque natos fratreſque lugentium, deploratis & ipſe rebus ſuis fugam capit, occul-

ιγ'. Σωιέβη δὲ καὶ τῶν στρατοπέδων τῷ Σεβήρῳ τε καὶ Νίγρῳ, μὴ τὴν σωιοδὸν μόνον καθ' ἑκεῖνο γενέσθαι τὸ χωρίον, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην ὁμοίαν τῇ τύχῃ. ἀνίσρατοπεδευσάμενοι γὰρ ἑκατέρωθεν περὶ ἑσπέραν πάσης τῆς νυκτὸς ἐν φροντίσιν ἑκάτεροι, καὶ λύπει, ἀλγηγορήσαντες ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, ἐπ' ἀλλήλους ἠπείγοντο, παρορμώντων ἑκατέρωθεν τῶν στρατηγῶν· προθυμία δὲ πάσῃ ἐνέπιπτον, ὡς ὑπὲρ λοιπῆς καὶ τελευτάιας ἐκείνης μάχης, καθ' ἣν τῆς τύχης διακρινούσης τὸν βασιλέα. ὅτε πολὺ δὲ αὐτῶν διαγωνισαμένων, πολλῆ τε ἐρραδέντο φόνῳ, ὡς καὶ τὰ ῥεῖθρα τῶν ἀφ' τῆ πεδίᾳ ποταμῶν ῥεόντων αἵματος πλέιον, ἢ ὕδατος καταλέιν εἰς θάλασσαν, τροπὴ τῶν ἀνατολικῶν γίνεται. ἐκβιασάμενοι δὲ αὐτὲς οἱ Ἰλλυριοὶ, τὲς μὲν εἰς τὸν προσκειμένων θάλασσαν πιπρώσκοντες ἐξωθῆσι, τὲς δὲ φεύγοντας ὅτι τὲς λόφους διώκοντες, αὐτές τε φονεύσι, καὶ πολὺ πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπερ ἔκ τε τῶν προκειμένων πόλεων καὶ ἀγρῶν ἤθροιστο, ὡς ἀπ' ἀσφαλῆς τῆ τόπε τὰ γενόμενα θεάσοιντο.

ιδ'. Ὁ δὲ Νίγρος ἵππῳ γυναίῳ ἐποχούμενος, φεύγει μετ' ὀλίγων, εἰς τε τὴν Ἀντιόχειαν ἀφικνεῖται. καταλαβὼν δὲ φεύγοντα τὸ λοιπὸν δῆμον, εἴ τις καταλέλειπτο, οἰμωγῇ τε καὶ πένθος ἐν τῇ πόλει, παῖδάς τε καὶ ἀδελφὲς θρηνούντων, γυμνὸς ἐν ἀπογνώσει καὶ αὐτὸς, ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἀποδιδράσκει, καὶ ἔν

[1] τινι

[1] πνι πεφασείῳ κρυπτόμενον, εὑρεθείς τε ὑπὸ τῶν διωκόντων ἱππέων, καὶ συλληφθεὶς, τῷ κεφαλῷ ἀπετμήθη. τίλει μὲν δὴ τούτῳ ὁ Νίγρος ἐχρήσατο, μελλήσεως καὶ βραδύτητος δὲς δίκας· τὰ ἄλλα, ὡς φασι, γενόμενος [2] μὴ φαῦλος ἀνθρωπος, μήτε ἄρχων, μήτε ἰδιώτης.

ιε'. Ὁ δὲ Σεβῆρος καθελὼν τὸν Νίγρον, τοὺς μὲν φίλους αὐτοῦ, καὶ εἴ τινες ἢ μόνον ἐκ [3] προαιρέσεως, ἀλλὰ δι' ἀνάγκης προσέθεντο αὐτῷ [4] πάντας ἀφειδῶς ἐκόλασε. τοὺς δὲ στρατιώτας, ὅσοι διαδεδράκεσαν, πιωδαγόμενος περαιμύθιος τὸν Τίγριδα ποταμὸν, ἀφῆκε τὸ ἐκ Σεβήρου δέος ἀπόντας πρὸς τοὺς βαρβάρους, πάντας ἤγαγε, δοὺς ἀμνηστίαν. πολὺ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἀνεχώρησε εἰς τὸ ἀλλοδαπόν. ὅπερ καὶ μάλιστα αἴτιον ἐγένετο, μαχιμώτερα ὕστερον γενέσθαι πρὸς τὸν συσσίδιον μάχιμα Ρωμαίων, τοὺς τῶν [5] ὧν ἐκεῖνα Βαρβάρων. πρότερον μὲν γὰρ τοξεύειν μόνον ἵπποις ἐποχούμενοι ἤδεσαν, μήτε παναπλίᾳ φράσσοντες αὐτοὺς, μήτε τῇ ἀφῇ δοράτων καὶ ξιφῶν διαῤῥήσσοντες μάχην, κόφους δὲ καὶ παρωπιμύδας ἐσθῆτι κοσμούμενοι. τὰ πλεῖστα γὰρ φεύγοντες, εἰς τοὐπίσω τε τοξεύοντες ἐμά-

tantique dein ſe in ſuburbano quodam, & ab equitibus reperto, caput amputatum. Hunc habuit exitum vitæ Niger, dato cunctationis tarditatiſque ſupplicio: homo alioqui (ut perhibent) publice privatimque minime improbus.

XV. Sed occiſo Nigro, Severus omnes ſtatim illius amicos ſupplicio affecit, ſive qui ſponte, ſive qui neceſſitate coacti rebus illius ſtuduiſſent: militibus tantum qui effugerant, ac trans fluvium Tigrim, metu Severi ad Barbaros abierant, impunitate propoſita receptis. Quippe magna vis hominum in ea loca conceſſerat, quo effectum eſt, ut validiores deinceps Barbari adverſos Romanos, conſerenda manu evaſerint: gnari autem pugnare tantum arcu ex equis, neque armatura muniti, neque haſta, gladiove ſatis audaces, levi, pendulaque veſte, plurimumque inter fugiendum averſi, ſagittas intendebant. Poſtea vero quam Romani aliquot milites, fabrique

1 Supra annotavimus ad Euphratem confugiſſe.

2 Οὔτε δὲ ἐς τὸ κρεῖττον, inquit Dion, οὔτε δὲ ἐς τὸ χεῖρον ἐπίσημος, ὥς τι τινα ἢ πάνυ αὐτὸν ἐπαινῶν ἢ πάνυ ψέγων.

3 Vide Caſſii Cleneæ orationem apud Dion. Ἐγὼ, ἔφη, οὔτε σε, οὔτε Νίγρον ὑπισχόμην, καταληφθεὶς δὲ [ſic enim lego] ἐν τῇ ἐκείνῳ μερίδι τὸ πρῶτον ἀναγκαίως ἐθεράπευσα &c.

4 *In multos animadvertit prater ordinem Senatorium, qui Nigrum fuerant ſequuti.* Spart.

5 Hunc locum emendandum ſuſcepiſſe ſe pollicitus eſt Stephanus in annot. ad Herod. quas quoniam videre mihi non contigit, danda eſt conjecturæ venia. Quare non incommode videtur legi poſſe [Ἐτίχθη] ita ut Tranſtigridanos innuat.

non-

nonnulli in eas regiones confugerunt, ibi ætatem acturi, non ſolum armis uti, ſed ea quoque fabricare Barbari didicerunt.

XVI. Rebus autem Orientis ex ſententia geſtis, atque ut res poſcere videbatur ordinatis: cupido jam Severum habebat, regem quoque Atrenorum bello tentandi, ac Parthorum regionem occupandi, quos utroſque in ſocietatem Niger aſciverat. Quibus tandem rebus in aliud tempus rejectis, cogitare inſtitit, quo pacto ſibi Romanum Imperium, liberiſque ſuis bona fide adjudicaret. Nam ſublato Nigro reliquus erat Albinus, quem ſibi parum ex ſententia, parumque uſui fore arbitrabatur. Vulgato rumore jam nimis illum impotenter, nimiſque moleſte nomen Cæſaris uſurpare; præterea multos eſſe è primoribus Senatus qui ad eum clam darent literas, hortantes ad reditum abſente adhuc, occupatoque Severo. Quippe nobilitas omnis Albinum malebat Imperatorem, ortum illuſtri genere, ac bonæ indolis juvenem. Quibus rebus cognitis,

χοντο. τῶν δὲ φυλάδων στρατιωτῶν, πολλῶν τε ἐν αὐτοῖς τεχνιτῶν, παρ' αὐτοῖς γενομένων, καὶ τὸν ἐκεῖ βίον ἑλομένων, ἃ μόνον χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐργάζεσθαι ὅπλα ἐδιδάχθησαν.

ις'. Διοικήσας δὲ ὁ Σεβῆρος τὰ ὅπῃ τὸν ἀνατολῆς, ὡς ᾤετο, ἄριστα καὶ ἑαυτῷ λυσιτελέστατα, ἠθέλησεν εὐθέως ὁρμῆσαι ὅπῃ τὸν Ατρηνῶν βασιλέα, εἴς τε τὴν Παρθυαίων γῆν διαβῆναι. [1]ἐπεκάλει γὰρ ἀμφοτέρους φιλίᾳ Νίγρι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ὕστερον ἀνέβετο. πρῶτον δὲ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ρωμαίων εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς παῖδας μεταγαγεῖν καὶ βεβαιῶσαι ἠθέλησε. καθῃρημένῳ γὰρ τῷ Νίγρι, ὀχληρὸς καὶ φοβερὸς αὐτῷ ὁ Αλβῖνος ἐνομίζετο. ἔτι τε καὶ ἥκιστα αὐτὸν βασιλικώτερον ἐντυγχάνοντα τῇ τοῦ Καίσαρος ὀνόματι, πολλούς τε μάλιστα τοὺς ἐξέχοντας τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἰδίᾳ καὶ κρύβδην ὑποστέλλοντας αὐτῷ, εἴς τε τὴν Ρώμην ἐλθεῖν πείθοντας, ὑπόντος καὶ ἀσχολουμένου τοῦ Σεβήρου. ἤρξαντο γὰρ οἱ εὐπατρίδαι ἐκεῖνον μᾶλλον ἄρχοντα, ἅτε ἐκ προγόνων εὖ γεγονότα, καὶ χρηστὸν τὸ ἦθος εἶναι λεγόμενον. ἅπερ πυνθανόμενος ὁ Σεβῆρος, φα-

---

1 Politiani verſionem non ſatis aſſequor, neque enim, ut mihi videtur, Græco reſpondet, niſi ſi fortaſſe [φιλίᾳ] in caſu recto legat, *ita ut amicitia Nigri utroſque in ſocietatem aſciverit.* Sed nec hoc adeo congruum: De Severo agit Herodianus, qui utroſque poſtulavit ſocietatis cum Nigro initæ, quo ſenſu hic loci utor [ἐπικάλῃ,] ſimili etiam apud Platonem occurrit, ἐπικαλεῖσθαι αὐτοῦ τῷ πράγματι, *damno vel incuſo rem ipſam.* Quanquam non negaverim, *ſecundum Grammaticæ leges*, omnino fere conjungi *Dat. perſonæ cum Acc. rei.* Ut ἐπικαλεῖ σοι ἡ συνωμοσίαν, *Thucyd.* ita ut legi poſſit, ἐπικάλῃ [σύμφοριεῖς [φιλίαν] Νίγρι.

γ ιρὰν

νεραν μὴ εὐδὺς φανερὸς αὐτῶν ἔχθραν ἄραιτο, καὶ πόλεμον ἐγεῖραι φανερὸς ἄνδρα μηδεμίαν εὔλογον παρεχημένον αἰτίαν παρητήσατο. ἔδοξε δὲ αὐτῷ δόκησιν ποιήσασθαι εἰ δύναιτο ὑποσκευάσασθαι λαθὼν, καὶ ἐξαπατήσας αὐτόν. μεταπεμψάμενος οὖν τοὺς [1] πιστοτάτους τῶν εἰωθότων τὰ βασιλικὰ γράμματα ἀγγέλλειν, δίδωσιν αὐτοῖς ἐντολὰς δὴ ἀπόρρητον, εἰ γένοιντο παρ' αὐτῷ, τὰ μὲν γράμματα δημόσια ὑποδῶναι, ἀξιῶσαι δὲ αὐτὸν ἰδιαίτερον ὑποστάντα, ἐπακοῦσαι ὑπορρήτων ἐντολῶν. πειθέντι δὲ δορυφόρων ἐρήμῳ ὅπλισιν αἰφνιδίως, καὶ φονεῦσαι. ἔδωκε δὲ αὐτοῖς καὶ δηλητήρια φάρμακα, [2] ὅπως τινὰς πείσαι δυνηθεῖεν, ἢ τῶν ὀψοποιῶν, ἢ τῶν περὶ τὴν κύλικι λαθεῖν καὶ ὑποβαλεῖν αὐτῷ, ὑποπτεύοντα τὸν περὶ αὐτὸν φίλων, καὶ συμβουλεύοντων αὐτῷ, φυλάττεσθαι ἄνδρα ἀπατεῶνα σοφόν τε περὶ ὑποβουλάς. ἀγαθοῦ γὰρ αὐτῷ τὸ ἦθος καὶ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Νίγρου πράξεις. πείσας γὰρ αὐτοὺς διὰ τῶν παίδων, ὡς περιόντας, περιδοῦναι τὰ τοῦ Νίγρου φάρμακα, μὴ τὸ ὑποχείσασθαι αὐτῶν τῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ κατορθῶσαι πάντα ἃ ἐβούλετο, ἀνεῖλεν αὐτούς τε καὶ παῖδας. τὸ γὰρ ὕπουλον αὐτοῦ ἦθος μᾶλλον ἐκ τῶν ἔργων ἐδηλοῦτο. ταύτῃ ὁ Ἀλβῖνος καὶ φοβερὸς μείζονι ἐφαίνετο ἑαυτόν. ὅτε

Severus, minime utique apertis inimicitiis, ac manifesto bello agendum putans, nulla existente causa, quæ saltem specie honesta videri posset, decrevit eum dolo insidiisque tentare. Quare tabellarios aliquot ex iis qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines, cum literis mandatisque ad eum mittit, præmonitos uti redditis publicè epistolis quædam habere se dicerent, quæ apud illum remotis arbitris loquerentur. Quare ut primum seorsum à custodibus nacti eum forent, facto impetu obtruncarent. Quin venena quoque dedit, quibus eum, si possent, per aliquem ab epulis, aut à cyatho, aggrederentur. Erat autem illius amicis suspecta Severi fides. Itaque cavendum identidem admonebant hominem perfidiosum, plenum fraudis & insidiarum. Nam vulgo etiam parum constanti fide habebatur, impulsis (ut dictum est) per ipsorum filios Nigri ducibus, ad res illius prodendas, dein postquam eorum opera abusus est, suaque omnia ex sententia composuerat, ipsis liberisque enecatis. Igitur infidum, subdolumque ingenium res ipsæ declarabant, obque id majore se custodia Albinus circummunierat.

---

1 *Et hic quidem* [*sc. Severus*] *literas missis stipatoribus fidelissimis dedit, quibus præcepit ut epistolam publice darent; postea vero dicerent se velle pleraque occulte suggerere quæ ad res bellicas pertinerent. Capitolin.* Quem de hisce insidiis amplius consule.

2 Steph. leg. *ὅτινας.*

Neque enim temere quiſquam à Severo miſſus ad illum introducebatur, niſi prius depoſito militari gladio, ſinuque excuſſo.

XVII. Poſtquam igitur à Severo tabellarii ad eum pervenerunt, redditiſque publice literis, habere ſe dixerunt quædam ſecretius renuntianda: indulgens ſuſpicionibus Albinus, comprehendi illico jubet. Dein explorata re, inſidiiſque ordine intellectis, ubi noxios ſupplicio affecit, jam ipſe ſe, ut adverſus manifeſtiſſimum hoſtem comparabat. Quibus cognitis, Severus homo iracundo ingenio, non jam celandas ſibi inimicitias putavit, ſed omni convocato exercitu hujuſcemodi habuit orationem.

ιζ'. Ως δ' ἦν ἀφίκοντο οἱ τοῦ Σεβήρου ἀγγελιαφόροι, τά τε γράμματα δημοσίᾳ ἀποδόντες, ἠξίουν αὐτὸν ἀποῤῥήτα ἐπακοῦσαι τινῶν ἀποῤῥήτων· ὑποπτεύσας ὁ Αλβῖνος, συλληφθῆναι κελεύει αὐτούς. εἰδὼς τε βασανίσας, πᾶσαν μανθάνει τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τοὺς μὲν κολάζει· αὐτὸς δὲ ἤδη, ὡς πρὸς ὁμολογούμενον ἐχθρὸν παρεσκευάζετο. γνοὺς ὃ ταῦτα ὁ Σεβῆρος, καὶ πάντα μὲν ἐκδύμως φράσας, ὀργῆς δὲ ἥττων ὢν φύσει, ἐκεῖνα μὲν ἔχθραν ἔκρυπτεν· ἀλλὰ συγκαλέσας πᾶν τὸ στρατιωτικόν, ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς τοιάδε.

Oratio Severi, contra Albinum.

Δημηγορία Σεβήρου κατὰ Αλβῖνον.

XVIII. Neque levitatis me quiſquam ob anteacta infimulet, neque infidum, aut ingratum putet adverſus eum quem pro amico habuerim. Omnia nos quidem præſtitimus, etiam in partem principatus, & quidem ſtabiliſſimi, recepto quod ne geminis quidem fratribus facile quiſquam indulſerit. Quod enim vos mihi uni detuliſtis, id ego cum

ιη'. Μήτε κουφότητά τις ἡμετέραν, οἷον ὅτι τοῖς παρεγγύοις ἡμῖν ἐγκαλέιτω, μήτ' ἄπιστον καὶ ἀγνώμονα πρὸς τὸν νομιζόντα φίλον ἡγείσθω. τὰ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν πάντα ὑπῆρξεν αὐτῷ βεβαίας βασιλείας κοινωνίᾳ, πράγματος[1] οὐ μάλις τις καὶ ἀδελφοῖς γνησίοις μεταδίδωσιν. ὃ δὲ ἐμοὶ μόνῳ ὑμεῖς ἐχειροτονήσατε, τοῦτ' ἐγὼ

[1] *Nam quantulum refert*, inquit Plinius in paneg. *deponas an partiarii imperium, niſi quod difficilius hoc eſt.*

πρὸς

πρὸς ἐκεῖνον ἐνεμάμην. μεγάλων τέ μοι καταδειξάντων εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν ἀχαρίστως τὰς ἀμοιβὰς Ἀλβῖνος ἀποδίδωσιν. ὅπλα καὶ στρατὸν ἐφ' ἡμᾶς συσκευάζεται, καταφρονήσας μὲν τῆς ὑμετέρας ἀνδρείας, ἀμελήσας δὲ τῆς πρὸς με πίστεως, ἁπλῶς τε ὑπερθυμίᾳ βουλόμενος λοιδεῖν μᾶλλον κινδύνων, ἢ τὸ μέρος εἶχεν ἄνευ πολέμου καὶ μάχης. ὅτε δὴ καὶ ἀνεδεξάμην, ὃς πολλάκις ὤμοσεν, ὅτε τῶν ὑμετέρων καμάτων φείσαιμι, ὃς μετὰ τοσαύτης δόξης τε καὶ ἀρετῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἐκάμετε. ἐν γὰρ οἷς κατωρθώσατε, κἀκεῖνος τὸ μέρος ἐκαρπώσατο. ἔχρῃ δ' ἂν τι καὶ μεῖζον, εἰ καὶ τὸ πρὸν ἐτέρει, ἀμφοτέροις ἡμῖν παρ' ὑμῶν μεμεισημένης τιμῆς. ὥσπερ δὲ ἄδικον, τὸ ἄρχειν ἔργων πονηρῶν, ὕστερος ἀνανδρον, τὸ μὴ ἀμυνώσασθαι [1] προὐπηδικημένον. καὶ Νίγρῳ μὲν πολεμοῦντες, ὑφ' ὅτου εὐλόγως εἴχομεν αἰτίας ἔχθρας, ὡς ἀναγκαίας. ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν προϋπῆρχεσαν ἀρχαῖος ὑφαρπάζων μεμίσητο, ἐν μέσῳ δὲ ἐξεῤῥιμμένου καὶ ἀμφιλεύσου ὅσαν ἑκάτερος ἡμῶν ἐξ ἰσοτίμου φιλοτιμίας εἰς αὐτὸν ἐνδείκνυται. Ἀλβῖνος δὲ ἀποσπόνδων καὶ ὅρκων καταφρονήσας, καὶ τούτῳ παρ' ἐμοὶ τυχών, ὃ μόνῳ τῷ ὑφ' ἡμῶν γνησίῳ μεταδίδωσιν, ἐχθρὸς μὲν ἀντὶ φίλου, πολέμιος δὲ ἀντὶ οἰκείου γενέσθαι προήρηται. ὥσπερ δὲ αὐτὸν εὐεργετοῦντες πρότερον τιμῇ καὶ δόξῃ ἐτιμήσαμεν καὶ κοσμήσαμεν, ὕστερον καὶ

illo communicavi. Tantis autem beneficiis noſtris peſſimam videlicet gratiam retulit Albinus, contempta virtute noſtra, ſuæque immemor fidei, ardenſque inexhauſta cupiditate, id univerſum periculoſe præripiendi, cujus particeps eſſe citra bellum ac dimicationem ullam potuiſſet. Neque Deos reveretur, per quos toties juratus: neque veſtris parcit laboribus, quos tanta cum gloria virtuteque pro nobis pertuliſtis. Quippe ſucceſſuum veſtrorum nec ipſe fructu carebat. imo autem ſi fidem ſervaſſet, major illi portio contigiſſet. Ut autem ſi ipſe autor malorum ſis, injuſtus videare: ita ſi non ulciſcare acceptas injurias, ignavus. Nam cum bellum adverſus Nigrum geſſimus, non ita ſane ſpecioſas inimicitiarum cauſas habebamus. Non enim quaſi raptorem occupati à nobis principatus oderamus, ſed poſitum eum in medio, atque adhuc in diſceptatione verſantem, pari uterque ambitu ad ſe trahebat. Verum Albinus deſpecto fœdere ac jurejurando, cum ſit noſtro munere adeptus, quæ tantum legitimis liberis tribuuntur: hoſtis eſſe mavult nobis, quam familiaris. Ut igitur pridem beneficio affectum, honore gloriaque cohoneſtavimus: ita nunc perfidioſum atque imbellem ipſius

1 Legit Schottus compoſite, προσαδικήματος, *Super injuria laceſſitum* vel προαδικούμενος, *prius injuria provocatum.*

animum coarguamus armis. Neque enim ſuſtinere ille exercitus poterit exiguus, atque inſularis, vires veſtras. Nam cum vos propemodum ſoli alacritate quadam & virtute veſtra, jam multis præliis perviceritis, totumque vobis Orientem ſubegeritis, quis dubitet, quin nunc quoque tantarum acceſſione virium (quippe hic totus pene Romanus exercitus) profligaturi paucos ſitis, ne ſub viro quidem ſobrio, nedum ſub forti duce militantes? Quis enim luxuriam illius ignorat, vitamque hominis ſubulcorum potius gregibus, quam militum legionibus congruentem? Proinde eamus audacter in illum, qua ſolemus alacritate animi atque virtute, Diis freti autoribus, ab eodem impie pejeratis: ſimul memores excitatorum ſæpe à vobis trophæorum, quæ ſcilicet ab ipſo deſpecta ſunt.

XIX. Hæc locuto Severo, confeſtim exercitus univerſus Albinum hoſtem declarat, exceptoque fauſtis acclamationibus ipſo, nihil non alacritatis & ſtudii clamoribus oſtendentes, magiſque hominem ſpe addita ſuccenderunt. Qui ampliſſimo donativo milites proſecutus, ſtatim univerſos contra Albinum educit: miſſis item pariter qui Byzantium expugnarent, clauſam adhuc receptis Nigri ducibus. Quæ

νῶ αὐτῷ τὸ ἄπιστον καὶ ἄνανδρον τοῖς ὅπλοις ἐλέγξωμεν. εἰδὲ γὰρ ὑπομενεῖ ὁ ἐκείνου στρατὸς, ὀλίγος ὢν καὶ νησιώτης, τῷ ὑμετέραν δυνάμιν. οἱ γὰρ μόνοι, καθ' αὐτὸς σωφροσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ τοσαύτας μάχας ἐνικήσατε, καὶ πᾶσαν ἀνατολὴν ὑποτάξατε, πῶς οὐχὶ σωφρονεστέρου ὑμῶν τοσαύτης συμμάχου δυνάμεως, χαλεπόν τε παντὸς τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ ἐνταῦθα ὄντος, ἐᾶσα κρατήσετε ὀλίγων ὄντων, καὶ μηδὲ ὑπὸ γυναίῳ, καὶ νήφοντι ἀνδρὶ στρατηγουμένων; τίς γὰρ αὐτοῦ τὸ ἀκρατὲς τοῦ τρόπου οὐκ οἶδεν, ὡς χοίροις αὐτοῦ μᾶλλον ἁρμόζειν τὸν βίον, ἢ φάλαγξιν; ἴωμεν οὖν, τῇ συνήθει χρώμενοι σωφροσύνῃ τε καὶ ἀνδρείᾳ γυναίως ἐπ' αὐτὸν, θεούς τε ἔχοντες βοηθοὺς, εἰς οὓς [1] ὑπορκήσας ἠσέβησε, τρόπαιά τε, ἃ πολλάκις ἐγείραμεν, ὧν ἐκεῖνος κατεφρόνησε.

ιθ'. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος τοῦ Σεβήρου, ὁ στρατὸς ἅπας τὸν μὲν Αλβῖνον πολέμιον ἀνηγόρευσεν. εὐφημήσαντες δὲ τὸν Σεβῆρον, πᾶσάν τε προθυμίαν διὰ τῆς βοῆς ὑποχόμενοι, ἔτι καὶ μᾶλλον παρώρμησαν αὐτὸν, ἀγαθάς τε ὑπέφηναν τὰς ἐλπίδας. ὁ δὲ ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς μεγαλοφρόνως δωρεὰς, ἢν ὅτι Αλβῖνον ὀλοῦ εἴχετο. ἔπεμψε δὲ καὶ τοὺς τὸ Βυζάντιον πολιορκήσοντας. ἔμενε γὰρ ἔτι κεκλεισμένον, τῶν στρατηγῶν τοῦ Νίγρου ἐ-

---

1 Vide ut Severus toties exaggerato perjurii crimine Albinum inceſſat, qui & ipſe, *quod ſupra annotavimus*, deſcribitur ὅρκου μὴ φείσασθαι.

κεῖσε

χείσι καταφυγόντων, ὅπερ ἐάλω ὕστερον [1] λιμῷ. πᾶσά τε ἡ πόλις κατεσκάφη, καὶ θεάτρων τε καὶ λυτρῶν, [2] παντός τε κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαιρεθὲν τὸ Βυζάντιον, κώμη δυκεύειν Περινθίοις δῶρον ἐδόθη, ὥσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσιν. ἔπεμψε δὲ καὶ χρήματα πλεῖστα εἰς ἀνοικισμὸν τῶν πόλεων, ἃς ὁ Νίγρου στρατὸς ἐλυμήνατο. αὐτὸς δὲ ὁ ὁδὸν εἶχετο, μηδεμίαν ἀνοχὴν ἀναπαύλης ὁδοῦ, μήτε ἑορτῆς, μήτε καμάτοις, χρύος καὶ θάλπας ὁμοίως καταφρονῶν. πολλάκις γοῦν ἅμα τῶν δυχειμέρων καὶ ὑψηλοτάτων ὀρῶν ἡ ὁδοιποιΐαν ποιούμενος, τὸ νιφετοῖς καὶ χιόσιν ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὁδοιπόρει, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας τὸ [3] ἐνδόσιμον τοῖς στρατιώταις ἔργῳ διδούς, ὡς μὴ μόνον αὐτοὺς φόβῳ καὶ νόμῳ ἀντέχειν πρὸς τοὺς καμάτους, ἀλλὰ μιμήσει καὶ ζήλῳ τοῦ βασιλέως.

κ'. Ἔπεμψε δὲ καὶ στρατὸν [4] δυνάμεως, τὸν τὰ στενὰ τῶν Ἀλπείων καταληφόμενον, καὶ φρουρήσοντα τὰς Ἰταλίας τὰς εἰσβολάς. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Ἀλβίνῳ μὴ μέλλων ὁ Σε-

deinde urbs fame capta, totaque plane direpta, simul theatro thermisque, omnique cultu atque honore detracto, & in vici formam redacta, Perinthiisque adjudicata est: quemadmodum Antiochia quoque Laodicenis. Tum pecuniæ magnam vim curavit ad reficiendas, instaurandasque urbes, quas Nigriani milites devastaverant. Ipse iter faciebat sine intermissione, neque festos dies, neque labores ullos magnopere curans, algoris atque æstus juxta patiens, sæpe etiam per altissimos montes hyeme sæva, nivibus cœlo ingruentibus, ibat aperto capite, ut milites ad alacritatem, patientiamque laborum re ipsa cohortaretur. Quocirca non metu quodam ac lege, sed æmulatione magis atque exemplo principis ad perferenda omnia incitabantur.

XX. Misit etiam qui angustias occuparent Alpium, atque aditus Italiæ obsiderent. Enimvero postquam nunciatum Albino est, nihil cunctari Se-

---

1 Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ ἀθεσπεσάτῳ ἐγίνοντο ἐπ' ἀλλήλους ἐπράσσοντο καὶ ἀλλήλων ἐγεύοντο. *Dion. de Byzantinis.*

2 Ἔπαυσε δὲ τὴν πόλιν τῆς τε ἐλευθερίας, καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ πολιτικοῦ, καὶ δασμοφόρον ἀποφήνας, τάς τε ὑσίας τῶν πολιτῶν δημεύσας, αὐτήν τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς Περινθίοις ἐχαρίσατο. Et paulo post: τὰ δὲ τείχη διαλύσας, ἐκείνης μὲν οὐδὲν πλέον τῆς συμφορᾶς τῆς δόξης ἢν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν ἐκαρπώσατο, ἐλώσεως. *Idem: qui memorabilem illam Byzantii obsidionem fusius prosequitur.*

3 *Ansam, sive occasionem.* Est [ἐνδόσιμον] auspicatus rhythmi vel melodiæ, & *præscriptum* quod datur à Chorodidascalo, cui chorum accinere oportebat. Sensu huic loco satis accommodo, uti *Exemplum* innuit.

4 Autumat Stephanus scripsisse Herodianum μιᾶ δυνάμεως.

verum,

verum, ſed adeſſe jam: ſupinus hactenus ac delicias agitans, magno tum metu perculſus, ſtatim è Britannia tranſmittens, in adverſo Galliæ litore caſtra collocavit: literiſque ad vicinarum gentium præſides miſſis pecunias commeatumque exercitibus juvandis conrogabat. Qui igitur dicto audientes fuerunt, peſſimè illud in ſe conſuluerunt, nullo non ſupplicio dein poſt bellum affecti. Qui vero imperium detrectaverunt, cum quidem fœlicius quam prudentius id egiſſent, evaſere incolumes, eventu ac fortuna rerum utraque conſilia decernentibus.

XXI. Sed ubi jam in Galliam Severi copiæ pervenerunt, leves quædam primo pugnæ, quaſique veiitares fuerunt, donec poſtremo apud Lugdunum, magnam urbem atque opulentam, prælium in manibus fuit. Nam cum ſe mœnibus tenuiſſet Albinus, exercitus emiſit in pugnam. Ut vero ad manus ventum, diu quidem utrinque decertatum eſt æquis viribus, ſic ut ambigua victoriæ fortuna penderet. neque enim Britanni vel animi magnitudine, vel aviditate cædis, Illyricis conceſſerint. Ita conflictu primo valentiſſimorum exercituum neutram in partem acies inclinabat. Atque ut nonnulli prodiderunt ejus ætatis autores, qui ὕπηρ, ἀλλ' ἤδη παρεσόμενον, ὑπεμάζοντο, καὶ τροφῶντο, μεγάλως τεραχλὼ ἐνέβαλλε. περαιωθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς Βρεττανίας, ἐς τὸν ἀντικειμένιον Γαλλίαν ἐστρατοπέδευσεν. ἔπεμψέ τε εἰς πάντα τὰ γειτνιῶντα ἔθνη, τοῖς τε ἡγεμόνιοις ἐπέστειλε χρήματά τε πέμπειν καὶ τροφὰς τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν πειθόμενοι ἔπεμψαν ἐλευθερίως (ὕστερον γὰρ ἐκολάσθησαν.) ὅσοι δὲ ἐκ ὑπήκουσαν, εὐτυχῶς μᾶλλον γνόντες ἢ σὺν βέλεσι, ἐσώθησαν. ἡ γὰρ ἀπόβασις, καὶ τύχη τῆ πολέμε, τὰς ἑκατέρων γνώμας ἔκρινεν.

κα'. Ἀφικομένης δὲ τῆς τῶ Σεβήρου δυνάμεως ἐς τὸν Γαλλίαν, γενόμενοι μέν τινες ἀκροβολισμοὶ καθ' ἕτερα χωρία. ἡ δὲ τελευταία ἐπὶ Λουγδούνου, μεγάλην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, ἐν ᾗ κεκλεισμένος ἑαυτὸν ὁ Αλβῖνος ἔμενε, τὸν δὲ στρατὸν εἰς τὴ μάχην ἐξέπεμψε. γενομένης δὲ συμβολῆς κρατερᾶς, ὅπι πλεῖστον ἐν ἰσορρόπῳ ἔμενεν ἑκατέρωις τῆς νίκης ἡ τύχη. Καὶ γὰ οἱ Βρεττανοὶ ἀνδρεία τε καὶ θυμῷ φονικῷ, οὐδὲν τῶν Ιλλυρικῶν ὑπολείποντα. γενναίων δὲν στρατῶν μαχομένων, ἡ θατέρων ἐλαφρία καὶ τροπή. ὡς δέ τινες τῶν τότε ἱστόρησαν, ἐ πρὸς χάριν, ἀλλὰ [1] πρὸς ἀλήθειαν λέγοντες, πολὺ τὸ ὑπερέχον

---

1 Inter quos certe numerandus eſt Dion, qui hoc de ſe. Λέγω γὰρ ἐγὼ ἅπερ ὁ Σεβῆρος ἱστόρησεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῆ ἐγένετο. de Severo item hoc, ἴσως δὲ ταῦτα ὁ Σεβῆρος, nempe dextrum ejus cornu prope pulſum fugatumque, ἐπικράτησε μὲν

ρέχειν ἡ φάλαγξ τ̃ Αλβίνε στρατ̃, καὶ ὁ μέσος ἐτέτακτο Σεβῆρος, καὶ ὁ σὺν αὐτ̃ στρατὸς, ὡς φυγεῖν τε αὐτὸν, καὶ τ̃ ἵππε ἐκπεσεῖν, ὑποχείψαντα δὲ τὴν χλαμύδα τὴν βασιλικὴν λαβεῖν.

κδ'. Ἤδη δὲ διωκόντων καὶ παιανιζόντων τῶν Βρεττανῶν, ὡς δὴ νενικηκότων, ὀφθῆναι Λαῖτον στρατηγὸν ὄντα Σεβήρε, σὺν τ̃ στρατ̃ ᾧ ἦρχεν ἀκμῆτί τε ὄντι καὶ ἔξω μάχης γεγονότι. διαβάλλουσι δὲ αὐτὸν, ὡς χαραδοκήσαντα τὴν ἔκβασιν τ̃ς μάχης, καὶ ἐκόντα βραδύναντα. ὃ δὲ ὑφ' ἑαυτ̃ στρατὸν ἀκμῆτα πεποιήσαντα, τὴν ἀρχὴν ἑαυτ̃ μνησθέντα, τότε ὀφθῆναι, ὅτε ἔμαθε [1] τὸν Σεβῆρον πεπτωκότα. πιστοῦται δὲ τὴν διαβολὴν ταύτην, ἡ ἔκβασις. ὕστερον γὰρ ὁ Σεβῆρος μετὰ τὸ πάντα κατορθῶσαι, καὶ ἐν ἀμεριμνίᾳ βίον, τὸν μὲν ἄλλους πάντας αὐτ̃ στρατηγὸς μεγάλως ἠμείψατο· τὸν δὲ Λαῖτον μόνον, ὡς εἰκὸς, [2] μνησικακήσας διεχρήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο. τότε δ' ἦν, ὡς προεῖρηται, τ̃ Λαίτε ὀφανέντος σὺν νεαρῷ τῷ στρατῷ οἳ

non ad gratiam, ſed ad fidem loquuntur, longe potior fuit Albini acies, qua in parte Severus curabat, ſic ut fugerit quoque, & ab equo deciderit, abjectoque paludamento delituerit.

XXII. Sed inſequentibus jam vitulantibuſque Britannis, ceu plane victoribus, apparuiſſe extemplo Lætum Severi Ducem, cum recenti adhuc exercitu. Quippe male audiit quaſi eventum pugnæ expectaverit, cunctatus de induſtria retento milite, ut ſibimet Imperium vindicaret: ſiquidem non prius in pugnam protulit pedem, quam ubi Severus cecidiſſe nunciatus eſt. Quam ſuſpicionem etiam deinde eventus approbavit. Quippe rebus omnibus ex ſententia mox compoſitis, atque in maxima ſecuritate agitans Severus, cum quidem cæteros belli duces magnis affeciſſet præmiis, Lætum ipſum tamen (ut par fuit) memor proditionis, morte mulctavit. Sed iſta quidem poſt fuere. Tunc autem conſpecto (ut diximus) Læto, ſpes ad-

---

μὲν αὐτοῖς μετὰ τῶν δορυφόρων· τοσούτου δὲ ἐδέησεν αὐτὸς ὠφελῆσαι ὥστε καὶ τοὺς δορυφόρους ὀλίγου δεῖν πρὸς ἀπόλεσιν, καὶ αὐτὸς ὑπ' ἵππου ἀποβαλὼν, κινδύνευσε· ὡς δὲ φεύγοντας πάντας τοὺς ἑαυτ̃, τ̃ χλαμύδα περιρηξάμενος καὶ τὸ ξίφος ἀπασάμενος, εἰς τοὺς φεύγοντας εἰσεπήδησε.

1 Contra Dion. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐπιχειρεῖσθαι ἔφη τὸ τ̃ Σεβήρου γενόμενα πρεσβυτικώτερόν τοῦ ἔργου. In hoc vero cum Herodiano conſentit quod Lætum quamdiu æquo Marte pugnatum eſt, ſubſtitiſſe narrat, quaſi occaſionem captaret imperii ad ſe transferendi.

2 Cauſam longe aliam aſſignat Dion. ἀπέκτεινε δὲ τὸν Λαῖτον οὐ φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο.

dita

dita Severianis est: ac sublatus in equum Severus, & paludamento purpureo circumdatus. At Albiniani jam se victores rati, confusis ordinibus incitante se in eos de improviso valida recentique hostium manu, cum paulum primo restitissent, terga demum verterunt. Fusos igitur, fugatosque eos persecuti Severiani, magna edita strage, ad urbem ipsam pervenerunt. Occisorum utrinque, aut captivorum numerus varie, prout visum ejus ætatis scriptoribus proditur.

XXIII. Direpta mox, incensaque Lugdunum, & Albino caput abscissum perlatumque ad Severum est. Ita duo maxima excitata trophæa ad Orientem ac Septentriones, sic ut nihil sit quod cum Severi contentionibus aut victoriis conferas, sive copiarum multitudinem, sive nationum motus, sive numerum pugnarum, sive itinerum longitudinem celeritatemque consideres. Nam Cæsaris quidem res adversus Pompeium, Romano utrinque milite, magnæ profecto fuerunt. Item Augusti adversus Antonium, aut Pompeii liberos: & quæ antea à Sylla Marioque, civilibus externisque præliis gesta sunt. Sed qui unus vir tres Imperatores rerum jam potitos sustulerit, μὴ τῷ Σεβήρῳ ἐπιξυμβάντων, τὸν δὲ Σεβῆρον τὸ ἵππιον ἐπιβίβασαν, καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν. οἱ δὲ τοῦ Ἀλβίνου οἰόμενοι ἤδη νενικηκέναι, καὶ ἀτακτότεροι εὑρεθέντες, αἰφνιδίως αὐτοῖς ὑπιππεύσης ἱππικῆς καὶ ἀπροσημάντου δυνάμεως, ἐπ' ὀλίγον ἀντεῖχον εἶξαν. τροπῆς τε γενομένης, ἐδίωξαν αὐτοὺς φονεύοντες οἱ Σεβήρου, μέχρις ἐς τὴν πόλιν ἐσέβαλον. τὸ μὲν ἐν πλήθει τῶν ἐκατέρωθεν ἀνῃρημένων, ἢ ἁλόντων, ὡς ἕκαστος ἐβουλήθη ἢ [1] τότε συγγραφάντων, ἰσόρροπον.

κγ'. Οἵ τε τοῦ Σεβήρου τὴν τε πόλιν Λουγδοῦνον ἁρπάσαντες, καὶ ἐμπρήσαντες, τόν τε Ἀλβῖνον συλλαβόντες, καὶ κεφαλὴν ἀφελόντες, κομίσαντες αὐτὴν τῷ Σεβήρῳ, δισσὰ καὶ μέγιστα ἤγειραν τρόπαια, τὸ μὲν ἐν ἀνατολῇ, τὸ δ' ἐπ' ἀρκτῷ, ὡς μηδὲν ταῖς Σεβήρου μάχαις ἢ νίκαις παραβάλλεσθαι, μήτε πλήθει δυνάμεως, μήτε ἐθνῶν κινήσεσιν, ἀριθμῷ τε παρατάξεων, ὁδοιπορίας τε μήκει καὶ τάχει. μεγάλαι μὲν γὰρ αἱ Καίσαρος πρὸς Πομπήϊον ἑκατέρωθεν στρατοπέδων Ῥωμαϊκῶν μάχαι, καὶ αὐτοῦ Σεβαστοῦ πρὸς Ἀντώνιον, ἢ τοὺς Πομπηΐου παῖδας, εἴ τέ τι πρότερον Σύλλᾳ ἢ Μαρίῳ ἐν ἐμφυλίοις καὶ Ῥωμαϊκοῖς μάχαις, ἢ ἄλλοις πόνηται. ἕνα δὲ ἄνδρα τρεῖς καθελόντα βασιλέας, ἤδη κρατοῦντας, καὶ

---

1 Occisorum numerum Historicorum nemo, quod sciam, rite subduxit, Dion enim indefinitum ponit, ἄλλοι ἀμφοτέρωθεν ἀναριθμήτων πεσόντων, ut & Capitolinus. *Innumeris suorum cæsis, plurimis fugatis, multis deditis Albinus fugit.*

τῷ μὲν ἐν Ρώμῃ στρατῷ σοφίᾳ θελχθέναι, καὶ [1] τὸν ὄντα ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ καθηρηκέναι· [2] τὸν δὲ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ κρατῆντα πάλαι, καὶ ὑπὸ Ρωμαίων βασιλέα κληθέντα· [3] ἢ δὲ ἐν Καίσαρος τιμῇ καὶ ἐξουσίᾳ γεγονότα, χειρωσάμενον ἀνδρείᾳ, ὃν ἔστιν ἄλλον ῥᾳδίως εἰπεῖν. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Αλβῖνος ἐχρήσατο, ὡς ὀλίγον ὑπολαύσας ὀλεθρίου τιμῆς.

κδ'. Ο δὲ Σεβῆρος θυμῷ καὶ ὀργῇ εὐθέως ὡς τοὺς ἐν Ρώμῃ [4] φίλους αὐτοῦ ἐχρῆτο. καὶ πέμψας [5] ἢ κεφαλὴν τὸ Αλβίνου, δημοσίᾳ ἀναστυρωθῆναι κελεύει· γράμματά τε τῷ δήμῳ τῷ νίκλῳ ἑαυτὸν δηλώσας, ὅτι τέλει ἢ τοῦτο ὡς σεσίδηκε, πεπομφέναι τῷ κεφαλῷ αὐτοῦ δημοσίᾳ θεῖσθαι ἀναστυρωθῆναι κελεύσας, ἵνα αὐτὸς οἷόν περ ἐδείκνυεν αὐτὸν ἢ θυμὸν, ἴδῃ καὶ τῷ ὡς ἐκείνους ὀργῇ. διοικήσας δὲ τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς δύο ἡγεμονίας τὸ ἔθνος ἐξῆλθε πρὸς τὸν Ἀδριανὸν, καὶ τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας στρατὸν, ἐπὶ τὸν Ἀσιανὸν ἐλαύνων.

qui urbanos exercitus, Romam ipsam ac palatium obtinentes, astu circumvenerit; quique unum è principibus in ipsa Palatina aula curaverit occidendum; alterumque iterum in Oriente rursus gubernacula rerum tenentem, appellatumque à Romanis Imperatorem, tertium porro Cæsaris honore atque autoritate præditum, in potestatem redegerit, haud facile alter invenietur. Hunc finem vitæ habuit Albinus, brevi sane lætatus funesto honore.

XXIV. Cæterum Severus omnem statim iram atque atrocitatem animi suam, in illius necessarios Romæ effudit: ac primo quidem præmisso in urbem capite Albini abscisso, jussoque publice patibulo præfigi: in ima epistola, qua de sua victoria populum edocebat, hoc quoque adscripsit, ideo se caput illud publice in patibulo spectandum misisse, uti exemplum caperent, quid item ipsis patiendum foret. Rebus igitur Britanniæ ordinatis, cum totius insulæ administrationem bifariam

1 Julianum.

2 Pescennium Nigrum.

3 Clodium Albinum. Inter quos omnes ut Brutum, Cassium, Antonium, Pompeium filiosque, an satis justa instituatur comparatio, dispiciat Lector.

4 Ενίοις δὲ καὶ εἰκοσιν ἀνδρῶν. *Nempe qui ab Albini partibus steterunt, θάνατον καὶ ζημίαν.* *Denique victo eo, inquit Capitolinus, plurimi Senatores à Severo interfecti sunt, qui ejus partium vere fuerant, vel esse videbantur.*

5 Adverte sanguinariam Severi indolem, & plus sibi quàm vel victoriæ insolentia patitur indulgentem. Ιδιόν τε τὸ, σῶμα αὐτοῦ καὶ πολλὰ μὲν τοῖς ἐφεδρεύουσι, πολλὰ δὲ τῇ γλώττῃ χαριζόμενος, τὸ μὲν ἄλλο ῥιφῆναι ἐκέλευσε· τὴν δὲ κεφαλὴν ἐς δήμου Ρώμης πέμψας, ἀνασταυρωσιεῖσθαι ἐκέλευσε. *Dion.* ubi notat Boeclerus ex Casaub. exercitat. in annales Baronii, vocem [ἀνασταυροῦν] *aliquando dici non de hominis vivi supplicio, sed de cadavere aut capite vel decollati vel alio supplicio extincti quod ignominiæ causa palo affixum in propatulo collocatur.*

diſpertiſſet, itemque omni Gallia (quemadmodum quidem videbatur) compoſita ex ſententia, ſupplicioque de Albini amicis ſumpto, ſive quos ei ſua quemque voluntas, ſive neceſſitas adjunxerat, [boniſque pariter publicatis] continuo Romam proficiſcitur, exercitum ſecum omnem adducens, quo terribilior videretur.

XXV. Confectoque magna velocitate itinere, quemadmodum conſueverat, infeſtus adhuc ſuperſtitibus Albini amicis Romam intrat, currente laureato populo, ac magno honore, fauſtiſque acclamationibus excipiente, Senatuque univerſo conſalutante. Tametſi pleroſque metus conſternaverat, quod ſibi haudquaquam parſurum rebantur immitem ſuapte natura, & ſanguinarium, neque ſane magna cauſa indigentem ad inferendas injurias, cæterum tunc probabiles odii rationes habiturum. Poſtea vero quam in templum Jovis ingreſſus eſt, omniaque ſacrificia de more peregit, reverſus in Palatium, magnoque congiario populum Romanum victoriæ nomine proſecutus, ac nummos militibus largitus eſt, ſimul alia permulta indulſit, quæ nunquam antea acceperant. Nam & frumenti ſummam primus adau-

σίαν, τά τε κατὰ τὰς Γαλλίας, ὡς ἔφετο, ἄριστα διαθεὶς, ἀπάντας τε τοὺς Αλβίνου φίλους εἴτε ἑκουσίους, εἴτε καὶ ἀνάγκης αὐτῷ γνωσθέντας φρονοῦντας, τάς τε οὐσίας αὐτῶν δημεύσας, εἰς τὴν Ρώμην ἐπῆλθε, ἄγων ἅπαντα τὸν στρατὸν σὺν αὐτῷ, ὡς φανείη φοβερώτερος.

κε'. Ἀνύσας δὴ πολλῷ τῷ ὀξυποδείᾳ τάχει, ὥσπερ ἐν ἔθει αὐτῷ, καταλιπὼν πρὸς ἔπι πολλοὺς τοὺς ἐκείνου φίλους, εἰς τὴν Ρώμην εἰσήλασεν. ὁ δὲ δῆμος αὐτὸν διαφερόντως, μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ εὐφημίας ὑπεδέξατο, ἥ τε σύγκλητος προσηγόρευσάν, οἱ πλεῖστοι ἐν μεγίστῳ δέει καθεστῶτες, λογιζόμενοι ὅτι αὐτῶν ἀ φείσεται, φύσει μὲν ὢν ἐχθρὸς καταπώτατος, καὶ μικρᾶς προφάσεως δεόμενος εἰς τὸ ἀδικῆσαι, τότε δὲ δοκῶν καὶ εὐλόγους ἔχειν αἰτίας. ὅθ' ἓν Σεβῆρος εἰς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἀνελθὼν, καὶ τὰς λοιπὰς τελέσας ἱερουργίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τῷ δήμῳ προῦθηκεν ὅτι τῆς νίκης μεγίστας νομὰς, τοῖς τε στρατιώταις ἐπέδωκε χρήματα πλεῖστα. ἄλλα τε πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. καὶ γὰρ τὸ [1] σιτηρέσιον αὐτοῖς προ-

---

1 De rei frumentariæ ſumma hæc diſerte Polybius. Σιτομετροῦσι δὲ οἱ μὲν πεζοὶ πυροῦ Ἀττικοῦ μεδίμνου ἥμισυ μέρος μέτρου καὶ πως. οἱ δὲ ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυροῦ δὲ δύο.

τοῦ

τες ἄυξησι, καὶ [1] δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, [2] γυναικί τε συνοικεῖν. ἅπερ ἅπαντα σωφροσύνης στρατιωτικῆς καὶ τῷ πρὸς τὸν πόλεμον εὐσταλεῖ τε καὶ ἑτοίμῳ ἀλλότρια ἐνομίζετο. καὶ αὐτός τε ἐκείνῳ τὸ πάνυ αὐτῶν ἐξεμάλυνε, καὶ τὸ σκληρὸν τῆς ἀσκήσεως, τό τε εὐπειθὲς πρὸς τοὺς πόνους, καὶ εὐτακτον, μετ' αἰδοῦς πρὸς ἄρχοντας ἐπανέτρεψε, χρημάτων τε ἐπιθυμεῖν διδάξας, καὶ μεταλαγὼν εἰς τὸ ἁβροδίαιτον.

κς'. Διοικήσας δὲ ταῦτα, ὡς ἄριστα, ἄειρα, καταλθὼν εἰς τὴν σύγκλητον βουλὴν, ἀναλθών τε εἰς τὸν βασίλειον θρόνον, πικρῶς κατηγόρησε τοῦ Αλβίνου φίλων. [3] ὧν μὲν ἐπιστολὰς πρὸς αὐτὸν ἀνεῤῥήτους, ἃς ἐν τοῖς ἐκείνου ἀποθέτοις εὗρε γράμμασιν, οἷς δὲ δῶρα ἀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ πολυτελέστερα, ἄλλοις δὲ ἄλλας ὑπερόρων αἰτίας, τοῖς μὲν ἐξ ἀναβολῆς ἀνθρώποις φιλίαν, τοῖς δ' ὅτι θᾶττον γνῶσιν Αλβίνου, πάντας τοὺς ἐξέχοντας τότε τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τοὺς κατ' ἔθνη πλούτῳ τε ἢ ἀρχαῖς ὑπερέχοντας, ἀφειδῶς ἀνῄρει· ὡς μὲν πρόσοικοι εἶτο, χαλεπαίνων

xit, & aureis annulis uti, & domi habere mulierem permisit. Quæ omnia procul à militari disciplina, succinctos eos paratosque ad bellum minime præstitura videbantur. Primusque ipse duritiem atque asperitatem victus, tolerantiamque laborum, disciplinamque omnem, ac ducum reverentiam subvertit, inhiare pecuniis & mundicias colere militibus insuefactis.

XXVI. His ergo optime pro suo judicio constitutis, curiam deinde ingressus, sedensque imperatoria sella, accusare infit truculenta oratione Albini amicos, prolatis etiam quorundam arcanis epistolis, quas apud illum sepositas deprehendisset: quibusdam autem exprobrans, quod eum splendidioribus muneribus affecissent, aliis quod amici Orientalibus, aliis quod Albino fuerunt notiores. Eoque pacto eximium quemque è Senatu, tum ut quisque in provinciis genere aut opibus excelleret, omnes sine discrimine supplicio afficiebat, ulciscens (ut quidem præ se ferebat) inimi-

1 Quod quidem olim non nisi Tribunis aut equitibus saltem indultum est. Χρυσοφοροῦσι γὰρ στρατευόμενοι οἱ χιλίαρχοι, inquit Appianus, γῆν ἐκατὸν βοῶν σὺν χρυσοφορούντων. Huc facit illud Asconii, *Quadam præmia honori & lucro sunt, ut hasta, vexilla, corona civica, & annuli aurei, ingenuitatis signa, quod sic donati stipendiis aucti fuerint.*

2 Novum enim hoc & inauditum fœminas, ne uxoribus quidem exceptis, in castris versari. Quod ex Tacito satis liquet tertio Annal. *Haud frustra placitum olim, ne fœmina in socios aut exteras gentes traherentur: inesse enim mulierum comitatui, qua pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanorum agmen ad similitudinem barbari incessus convertant.*

3 *Denique cum apud Lugdunum eundem interfecisset, statim literas inquiri jussit, ita ut invenirentur vel ad quos ipse scripsisset, vel qui ad eum retulissent.* Capitol.

cos, ſed revera ſubigente avaritia, qua ſupra omnes Imperatores laboravit. Nam ut animi patientia, atque in laboribus perſeverantia, ſimul rei militaris gloria, nemini etiam laudatiſſimo conceſſerit, ita quæſtui ſupra quam dici poſſet addictus, injuſtis cædibus, atque adeo quacunque ex cauſa pecuniam colligebat, Imperium metu potius quam benevolentia retinens. Quanquam popularis eſſe in primis volebat, edendis omnifariam magnificentiſſimis ſpectaculis, centenis etiam ſæpenumero occiſis belluis, quas omnibus è regionibus noſtris, barbariſque conquirebat. Sed & congiaria dedit uberrima, & certamen propoſuit undique accitis ludionibus, atque athletis. Vidimus item ſub illo quoſdam omnis generis ludos, cunctis editos theatris, ſimulque ſupplicationes & pervigilia ad formam Cereris initiorum. Seculares hi tunc appellabantur, celebratos (ut aiunt) decurſo trium ſpacio

ωεὸς ἐχθρὸς, τὸ δ' ἀληθὲς ὑπερβαλόσης ἐν αὐτῷ φιλοχρηματίας. ὑδεὶς γὰν βασιλέων ὅτω χρημάτων ἠπίθη. ὡς γὸ καρτερία ψυχῆς, καὶ ἀνεξικακία πόνων, διοικήσει τε στρατιωτικῶν πραγμάτων, ὑδενὸς τ' ἐπαινημένων ἀπελείπετο, ὅτως ἐν αὐτῷ ἐπλήθυνε τὸ φιλοχρήματον, [1] ἐξ ἀδικίας φόνων, ἐκ τ' τυχόσης αἰτίας. φόβῳ γὰν ἦρξε μᾶλλον τ' ἀρχομένων, ἢ εὐνοίᾳ. τῷ μὲν τοι δήμῳ ἐπειρᾶτο ποιεῖν κεχαρισμένα· κὴ γὸ θέας πολυτελεῖς, καὶ παντοδαπὰς συνεχῶς ἐπετέλει, κὴ θηρίων ἑκατοντάδας ἀνεῖλε πολλάκις τ' ὑπὸ πάσης γῆς ἡμετέρας τε κὴ βαρβάρου, νομάς τε μεγαλοφρόνως ἐπεδίδου. ἐτέλεσε δὲ καὶ ὀλυμπικὸν ἀγῶνα, τὸν πανταχόθεν [2] μύσης τε ὑποκριτὰς κὴ ἀνδρείας μαθησὰς μεταπεμψάμενος. εἴδομεν δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ θέας πυῶν παντοδαπῶν θεαμάτων ἐν πᾶσι θεάτροις ὁμῦ, ἱερομηνίας τε καὶ πανυχίδας, ὀπτελεσθείσας [3] εἰς μυστηρίων ζῆλον. αἰωνίους δὲ αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε, ἀκούοντες [4] πρίων ἡμιῶν ἀμφιθεάτρων ὀλυτε-

---

1 Videſis quo modo accipienda ſit Dionis aſſertio. Χρηματιστὴς ἐξ ἁπάντων ἦρξε, πλὴν καθόλου οὐδένα ἰδίων χάριν ἀπέκτεινε. Conſule ſi libet, apud Spartianum, prolixum illum Senatorum Syllabum quos ſine cauſæ dictione interfecit.

2 Artifices ſcenicos ἰδὼν περὶ τ' Διόνυσον τεχνίτας. à quorum conſortio longe nos relegat Ariſtoteles, ὅλη ἄκρα λόγου κὴ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι.

3 Qualia illa Eleuſinæ Cereris ſacra, quæ obſcura luce fiebant, ſacerdoteſque facibus diſcurrentes fanatico curſu ſacra peragebant. Ad cujus myſterii imitationem πανυχίδας ſuas Severus fortaſſe inſtituit.

4 Quot anni unum conficiant γενεάν. varie controverſum eſt. Secundum Onuphrii computum 33. anni cum 4. menſibus, ut illud Horatianum ſibi conſtet, *Undenos decies per annos.* Alii præter propter Centenarium numerum periodum eſſe exiſtimant. Nihil enim magis familiare eſt qnam, *rotundationis*, ut aiunt, *cauſa*, numerum quemcunque pro arbitrio aut dilatare aut contractiorem reddere. Memini me alibi legiſſe, ὡς τὸ ἕκαστον ἔτη τρία γενεὰ καλεῖσθαι.

λεῖσθαι.

λεῖσθαι. κήρυκας γὰρ κατά τε τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν διεφοίτων, καλοῦντες ἥκειν καὶ θεάσασθαι πάντας, ἃ μήτε εἶδον, μήτε ὄψονται. ὅτως ὁ μεταξὺ χρόνος τῆς παρελθούσης ἑορτῆς, καὶ τῆς μελλούσης ἐδηλοῦτο, πᾶσαν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων.

κζ'. Διατρίψας δὲ ἱκανὰς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούς τε [1] υἱεῖς αὐτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας, καὶ αὐτοκράτορας ἀποδείξας, βουλόμενος δόξαν ἄρασθαι νίκης, μὴ μόνον ἐμφυλίου τε καὶ κατὰ Ρωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐφ' ᾗ καὶ θριαμβεῦσαι ἡδέως, ἀλλὰ καὶ κατὰ Βαρβάρων ἐγεῖραι τρόπαια, [2] παρέφασιν ποιούμενος τὴν Βαρσημίου τοῦ Ἀτρηνῶν βασιλέως πρὸς Νίγρον φιλίαν, ἐστράτευσεν ὅπῃ τὴν ἀνατολήν. παρὼν δὲ καὶ τὴν Ἀρμενίαν καταδραμεῖν ἠθέλησεν· φθάσας δὲ ὁ τῶν Ἀρμενίων βασιλεὺς, χρήματά τε αὐτῷ καὶ δῶρα, ὁμήρους τε ἑκατὸν ἔπεμψε, φιλίας καὶ ἕνοιαν ὑποχούμενος. ὁ δὲ Σεβῆρος τὰ ἐν Ἀρμενίᾳ προχωρήσαντα κατὰ γνώμην, ὅπῃ τὰ Ἀτρηνῶν ἠπείγετο. προσέφυγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ὀσροηνῶν βασιλεὺς [3] Ἄβγαρος, τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν εἰς ἀσφάλειαν πίστεως ἐξέδωκε, τοξότας τε πλείστους συμμάχους ἤγαγε.

ætatum. Siquidem urbe tota atque Italia præcones itabant convocatum omnes ad ludos, quos nec vidiſſent hactenus, nec viſuri poſtmodo forent. Ita ſcilicet intervallum præteritæ futuræque celebritatis, ſupra omnem eſſe hominum ætatem ſignificantes.

XXVII. Igitur aliquandiu Romæ moratus, participato filiis Imperio, cum ſe civili tantum victoria, contraque Romanos exercitus habita, clarum hactenus intelligeret, ex qua etiam triumphum recuſaverat, decrevit item Barbarorum inclareſcere trophæis. Quocirca prætextu vindicandi Barſemii Atrenorum regis, qui Nigri partes faverat, exercitum in Orientem eduxit: jamque in Armeniam facturus impetum, præventus à rege Armeniorum eſt, mittente obſides ultro, & munera: ac ſuppliciter petente, ut ſibi cum illo inire amicitiam fœduſque ferire liceret. Quare Severus procedentibus ex ſententia rebus, in Armeniam perrexit ad Atrenos. Sed & rex Oſrhoënorum Augarus ad eundem transfugit: traditiſque obſidio liberis, fidem ſuam authoravit, ſagittariorumque vim magnam miſit auxilio.

---

1 *Filium ejus Baſſianum*, qui Cæſar appellatus jam fuerat, *annum decimum tertium agentem participem imperii dixerunt militesi*, *Getam quoque minorem filium.* Spartianus.

2 Quia hoc bellum affectavit, referente Spartiano, gloriæ tantum cupiditate ductus.

3 *Perſarum regem Abgarum*, ita enim in utroque nomine peccat Spartianus ſi præferendus ſit noſter. *Arabas in ditionem accepit, Adiabenos in tributarios coegit.*

XXVIII.

XXVIII. Cæterum Severus regionem inter amnem agrumque Adiabenorum transgreſſus, etiam Arabiam felicem excurrit. Illic enim herbæ proveniunt odoratæ, quas nos aromata ſuffimentaque habemus. Ibi expugnatis vicis urbibuſque permultis, omnemque agrum depopulatus, in Atrenorum regionem mox ingreſſus, Atras circumſedit, urbem ſcilicet altiſſimo impoſitam monti, ac maximis validiſſimiſque obſeptam mœnibus, florentem ingentique ſagittariorum copia. Igitur hanc urbem Severianus exercitus, quanta maxima vi poterat oppugnabat, machinæque omnifariam mœnibus admovebantur, nullo oppugnationis genere prætermiſſo. Contra autem Atreni audacter urbem defenſare, ſagittaſque ac lapides ſuperne jacientes peſſime accipere Severianos: etiamque vaſa fictilia volucribus quibuſdam, venenatiſque beſtiolis oppleta devolvere: quæ cum aut oculis involitarent, aut in apertas corporis partes ſenſim obreperent, graviter ſingulos conſauciabant. Inciderat que in morbos Romanus miles, æſtum illum cœli nimio ſole præfervidi parum ferens: ſicut longe plures ob hos caſus, quam hoſtili manu, interierint.

κη'. Ὁ δὲ Σεβῆρος διαβὰς [1] τὴν ποταμῶν μέσιν γῆν τε, καὶ Ἀδιαβηνῶν χώραν, ἐπέδραμε καὶ τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν. φέρει γὰρ πόας εὐώδεις, αἷς ἀρώμασι καὶ θυμιάμασι χρώμεθα. πολλὰς δὲ κώμας καὶ πόλεις πορθήσας, τήν τε χώραν λεηλατήσας, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀτρηνῶν χώραν προσκαθίζομεν τὰς Ἄτρας ἐπολιόρκει. ἦν δὲ πόλις ἐπ' ἄκρας ὑψηλοτάτης ὄρους, τείχει μεγίστῳ καὶ γυναίῳ περιβεβλημένη, πλήθει ἀνδρῶν τε τοξοτῶν ἀκμάζουσα. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς προσκαθιζόμενος, ἐπολιόρκει παντὶ δέει, πειρώμενος τὴν πόλιν ἑλεῖν. [2] μηχαναί τε παντοδαπαὶ προσήγοντο τῷ τείχει, καὶ ἐδὲν παρελείπετο εἶδος πολιορκίας. οἱ δὲ Ἀτρηνοὶ γυναίως ἀπεμάχοντο, τόξοις τε καὶ λίθοις ἄνωθεν βάλλοντες ὑπὸ μικρῶν ἐλύπων τὸν Σεβήρου στρατόν. [3] σκεύη τε κεράμια πεποιημένα πληρῶντες πλείωνων μικρῶν μυῶν, ἰοβόλων δὲ θηρίων, ἐπέβαλον αὐτοῖς. τὰ δὲ ἐμπίπλοντα τὰς ὄψεσι, καὶ εἴ τί πε παραχεόμενοντο τοῦ σώματος, λανθάνοντα καὶ παρεισιόντα, πτρώσκοντά τε αὐτοὺς, ἐλυμαίνετο. καὶ μὴ φέροντες τὸ πνιγῶδες τοῦ ἀέρος, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἡλίου πῦρ, νόσοις περιπίπτοντες διεφθείροντο, ὡς πλεῖον μέρος τοῦ στρατοῦ διὰ τοιαύτας αἰτίας μᾶλλον ἀπόλλυσθαι, ἢ ὑπὸ τοῦ πολεμίου.

1 Periphraſi illa ſignificatur Meſopotamia.

2 Inter quas præſtantiores illæ Priſci cujuſdam inſigniſſimi in hoc genere artificis.

3 Tali commento uſus eſt Hannibal contra Eumenem Pergamenum regem. v. *Juſtin. lib.* 32. *Nepotem in vita Hannib.*

κθ'. Ἀπο-

κθ'. [1]Ἀπαγορεύοντός τε τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ εἰρημένα, τῆς τε πολιορκίας μὴ προχωρούσης, ἀλλὰ μᾶλλον βλαπτομένων τῶν Ρωμαίων ἢ καταρθούντων, ὁ στρατὸν ὁ Σεβῆρος, ὡς μὴ διαφθαρείη πᾶς, ἄπρακτον ἐπανήγαγε, δυσφορούντα ὅτι τῷ μὴ, ὡς ἐβούλετο, τὰ τῆς πολιορκίας αὐτῷ προκεχωρηκέναι. [2]νικᾶν γὰρ πάντοθεν ἐν ταῖς μάχαις εἰθισμένος, τὸ μὴ ἐνεγενέσθαι, ἤπλαν ἡγεῖτο. πλεῖω παρεμυθήσατο αὐτὸν ἡ συναισθομένη τότε τοῖς ἐκείνου πράγμασι τύχη. ἡ γὰρ παντάπασιν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ μείζονα καλοριθώσας, ὧν ἤλπισε. καταπλέων γὰρ ὁ στρατὸς ναυσὶ πολλαῖς, ἐκ εἰς ἃς ἐβούλετο Ρωμαίων ὄχθας κατενέχθη· ὑπεπλεῖσον δὲ αὐτὸν ἐξαγαγόντος τοῦ ῥεύματος, προσῴκειλε τῇσι Παρθυαίων ὄχθαις, ἃ μὴ πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπεῖχον τῆς εἰς Κτησιφῶντα ἀφόδου, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῶν Παρθυαίων. καὶ αὐτὸς διέκειτο εἰρήνην ἄγων, μηδέν τι προσήκειν νομίζων ἑαυτῷ τὰς πρὸς τοὺς Ατρηνοὺς Σεβήρῳ μάχας. ὑποῦλαζεν ἦν μηδέν τι δεινὸν προσδεχόμενος.

λ'. Ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς, ἄκων προσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ῥεύματος τῇσι ἐπείκεινα ὄχθαις, ἀπόβασίν τε ποιησάμενος, τὴν χώρην ἐλεηλάτει, θρέμματά τε τὰ ἐμπίπτοντα ἐπελαύνων, ἵν' ἔχῃ τροφάς. καὶ κώμας ἐμπιπρὰς τὰς ἐμπιπλούσας, κατ' ὀλίγον τε προϊὼν, ἐπέσχε Κτησι-

XXIX. Proin defatigatis jam & contuſis omnibus, procedente ſecus obſidione, ac plus jacturæ quam lucri Romano faciente, decrevit exercitum Severus, priuſquam univerſus periret, deportare ex eis locis, triſtem videlicet, infecto negotio. Quippe aſſuetus vincere præliis omnibus, victum ſe tunc putabat, quia non vicerat. Sed eum proſpera fors, & fautrix ſtatim conſolatur, neque enim plane rebus infectis rediit, ſed majore quam ſperaverat ſucceſſu. Nam impoſitus navibus permultis exercitus univerſus, nequaquam ſcilicet quo intenderat, Romanæ appulſus ripæ: ſed undarum impetu, Parthorum ad agrum provectus, haud procul Cteſiphonte, qua in urbe ſedes regis eſt. Is tunc pacem agitans, ac nihil ad ſe pertinere Severi pugnas autumans, quas gereret cum Atrenis, ocioſus videlicet nihil exſpectabat mali.

XXX. Cæterum Severi exercitus cum ad eas ripas vi fluminis invectus, moxque in terram eſſet expoſitus, omnem illico depopulari agrum cœpit; abactiſque, ut in quæque inciderant, pecoribus ad veſcendum, viciſque aliquot incenſis, paulatim uſque ad Cte-

1 De obſidione hac conſule Dionem lib. 75. ad quam impulerunt Severum, repoſita inibi τὰ ἴδια ἀναθήματα.

2 *A nullo congreſſu niſi victor.* Spart. Cteſiphontem

ſiphontem perrexerunt: in qua civitate magnus rex Artabanus commorabatur. Igitur imparatos nacti Barbaros, cæſis primo quicunque reſtitiſſent, direptaque mox urbe, pueris fœminiſque in captivitatem abductis, tantum ipſo rege cum paucis equitibus elapſo, theſauris illius, ornatuque omni & ſupellectile potiti, victores regrediuntur. Ita Severus fortuna magis quam conſilio Parthicam victoriam adeptus eſt.

XXXI. Igitur proſpere ſuccedentibus rebus, literas ad Senatum populumque Romanum de ſe magnificas dedit: ac depictas in tabulis pugnas, victoriaſque ſuas expoſuit: nihil non honorum decernente Senatu, & ſuper his cognomina imponente devictarum gentium. Ipſe interea rebus ad Orientem ſic geſtis Romam revertebatur, filios jam puberes ſecum adducens.

XXXII. Confectoque itinere, ac provinciis, ut cuique uſus foret, ordinatis, Myſorumque & Pannoniorum recognitis exercitibus, urbem dein triumphans invectus eſt, multis acclamationibus omni-

φῶντι, ἔνθ' ἰὼν ὁ μέγας βασιλεὺς [1] Ἀρτάβανος, προαπεσόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπαρασκευάστοις τοῖς Βαρβάροις, πάντα τε τὰ ἐμπίπλοντα ἐφόνευον, καὶ διήρπασαν τὰ ἐν τῇ πόλει, πάντας τε παῖδας καὶ γυναῖκας αἰχμαλώτους ἔλαβον. φυγόντος δὲ τοῦ βασιλέως σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι, τάς τε θησαυρὸς τῶν χρημάτων αὐτοῦ αἴρουσι, καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ κειμήλια ἁρπάσαντες ἐπανίασιν. οὕτω μὲν δὴ ὁ Σεβῆρος τύχῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ τῇ κατ' Παρθυαίων νίκῃ κεκόσμηται.

λα'. Τότων δὲ αὐτῷ δεξιῶς καὶ ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν προχωρησάντων, ἐπέστειλε τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ, τάς τε παρόδους μεγαληγορῶν, τάς μάχας τε καὶ τὰς νίκας δημοσίαις ἀνέθηκε γραφαῖς. ἡ δὲ σύγκλητος, πάσας τε τιμὰς ἐψηφίσατο αὐτῷ, [2] καὶ προσηγορίας, ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὧν κεχειρωμένων. καθορθώσας δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀναβολὴν ὁ Σεβῆρος, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείγετο, ἄγων καὶ τοὺς παῖδας, εἰς ἡλικίαν ἐφήβων ἤδη τελοῦντας.

λβ'. Ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν, τάξεις ἐν τοῖς ἔθνεσι διοικήσας, ὡς ἑκάστῳ ἁρμόττει τὸ χρεὼν ἦν, τά τε ἐν Μυσοῖς καὶ Παίοσι στρατόπεδα ἐπελθών, νικητὴς κατὰ τὴν Ῥωμαίων ἦλθε, κατ' μεγάλης εὐφημίας τε καὶ

---

1 Ἤρξε δὲ Οὐολόγαισος αὐτῶν, inquit Dion. de hac ipſa victoria verba faciens. Καὶ κατὰ τοῦτο, pergit, καὶ τὴν Κτησιφῶντα ἑλὼν ἐκείνην τε πᾶσαν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε, φόνου τε ἀνθρώπων πλεῖστον εἰργάσατο.

2 Reverſus, triumpho delato, appellatus eſt *Arabicus, Adiabenicus, Parthicus.* Spart.

θησκείας

θρησκείας ὑπεδέχθη. θυσίας τε καὶ ἑορτὰς, θέας τε καὶ πανηγύρεις τῷ δήμῳ παρέχε, τρομάς τε μεγαλόφρονας ὑπέδυε, θέας τε τελέσας ὀπτικὰς, ἐτῶν ἐκ ὀλίγων ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριψε,[1] διαιτῶν τε σωφρόνως, καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν, τούς τε υἱεῖς παιδεύων καὶ σωφρονίζων.

λγ'. Οἱ δ' ἤδη μειράκια ὄντες, [2]ὑπὸ τε ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ ἁβρότητος, τῆς τε ὠρχεῖτο τὰ θεάματα ὑπερβαλλούσης ἀσωτίᾳ, ἀντιοχείας τε καὶ ὀρχήσεως τὰ ἤθη διεφθείροντο. ὡς τε ἀλλήλους ἐσκωπτάζον οἱ ἀδελφοὶ, τὰ ὡρῶντα μὲν ὑπὸ παιδικωτάτης φιλονεικίας, δ' ὀργῶντα μάχας καὶ ἀλεκτρυόνων συμβολὰς, πάλας τε παίδων, ἀλλήλοις ἐείζοντες· ὅτε ὠρχεῖτο τὰ θεάματα αὐτῶν, ἢ τὰ ἀκροάματα ἀσωτίᾳ, φιλονείκως ἐκάστοτε ἐμισείζετο· καὶ ἀδενὶ ἀμφοτέροι ὁμοίως ἀρέσκοντο, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῷ ἑτέρῳ φίλον, τῷ ἄλλῳ ἐχθρὸν ἦν. σωνέκρυον δὲ αὐτὸς ἐκατέρωθεν οἵ τε κόλακες, καὶ οἱ θεράποντες, ὡς τὸ ἡδὺ τῆς ἡλικίας κολακεύοντες, καὶ ἀνθέλκοντες. ὁ δὲ Σεβῆρος ταῦτα πωδαγώμενος, σωνάγειν τε καὶ σωφρονίζειν τὰ ὡρῶντα ἐπειρᾶτο.

λδ'. Τὸν δ' ὁρεσβύτερον (ᾧ γνήσιον μὲν ὄνομα Βασσιανὸς, εἰς τὸ βασίλειον οἶκον παρελθεῖν) ὅπ δὴ τάχ τῆς ἀρχῆς πρώτῳ εὐ-

que ceremonia populo excipiente. Cui quidem ipſe feſtos dies ſacrificiaque & ſpectacula, ac celebritates indulſit: magnoque dato congiario, & ludos pro victoria celebravit. Romæ dein haud paucos moratus annos, jus dicebat, frequenter civilibus negotiis, & liberis erudiendis intentus.

XXXIII. At illi jam tum adoleſcentes, deliciis, victuque urbano, nimioque ſpectaculorum aurigationiſque, & ſaltationis ſtudio bonam indolem corruperant. Interque ſe fratres diſſidebant, puerili primum certamine, edendis coturnicum pugnis, gallinaceorumque conflictibus, ac puerorum colluctationibus exorta diſcordia. Nam ſeu quid in ſcena audirent, ſive item ſpectarent, ſemper utique diverſis accedebant, nuſquam eiſdem ſtudente utroque: ſed quod alteri charum foret, id alteri ſtatim odioſum: committentibus etiam utrinque ipſos adulatoribus atque miniſtris, nihilque non ad gratiam ſuggerentibus, ut ad ſe quiſque pro virili diverſos retraherent. His cognitis, Severus reducere in gratiam, atque emendare conabatur.

XXXIV. Tum Baſſiano, qui tunc honores imperatorios

1 V. Καθίσασιν vitæ Severi, ita enim Dion vocat, lib. 76. Inter cætera vero hoc præcipuum ducit, quod τοῖς δικαζομένοις ὕδωρ ἱκανὸν ἐνίκα, i. e. abunde temporis dedit, quod olim aqua metiebantur, καὶ ἐκρινε μέχρι μεσημβρίας.

2 Sylburgius inſertam vellet particulam [τι] poſt [ὑπὸ].

adeptus, Severus Antoninus accepto Marci cognomine vocabatur, ac major natu erat, uxorem dedit filiam Plautiani, præfecti cohortibus urbanis. Hic (ut perhibent) Plautianus ab initio ætatis tenui fortuna fuit, seditionisque, & aliorum criminum reus, ac mulctatus exilio: sed erat Severi municeps, Afer natione, atque (ut quidam putant) etiam consanguinitate propinquus: ut vero alii affirmant, flore magis ætatis per stuprum conciliatus. Hunc autem Severus ex parva, humilique fortuna, ad opes maximas provexerat, ac damnatorum bonis adjudicatis, longe supra cæteros collocupletaverat, tantum non imperio quoque participato. Quis ille opibus licentiaque abutens, nihil crudelitatis aut violentiæ, ut quidque ageret, omittebat, cunctis etiam atrocior omnium ætatum principibus. Ergo hujus filiam Severus uxorem filio suo tradidit.

XXXV. Enimvero Antoninus ipse parum lætus eo matrimonio, ac necessitate magis quàm voluntate impulsus, puellam ipsam pariter & puellæ parentem pessime oderat, sic ut

τύχης [1] Σεβῆρος, Αντωνῖνον ὠνόμασε, Μάρκου θελήσας αὐτὸν προσηγορίαν φέρειν. ἠγάγετό τε αὐτῷ γυναῖκα, γάμῳ συγγενίσαι θέλων. ἦν δὲ ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχοντος τῶν στρατοπέδων, Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα τῆς ἡλικίας εὐτελῆ τινες [2] αὐτὸν καὶ περυσιαδεῦσαι ἔλεγον, ἀλόντα ὅτι σάσεσι, καὶ πολλοῖς ἁμαρτήμασιν, ὄντα δὲ πολίτην ἑαυτοῦ (Λίβυς γὰρ κἀκεῖνος ἦν, ὡς μέν τινες ἔλεγον) πρὸς γένος αὐτῷ ὑπάρχοντα. ὡς δὲ ἕτεροι διέβαλλον, ἀκμαζούσῃ ἡλικίᾳ γυμνάσιον παιδικόν. πλὴν ἀλλ' ὁ Σεβῆρος ἐκ μικρᾶς καὶ δυτελοῦς τύχης εἰς μεγάλην προήγαγεν ἐξουσίαν, πλούτῳ τε ὑπερβάλλοντι ἐκόσμησε, τῶν ἀναιρουμένων χρεμζόμενος τὰς οὐσίας, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' [3] ἢ μεσιτεύων πρὸς αὐτὸν τῆς ἀρχῆς· ἧπερ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος, ὅτε ὠμότητος, ὅτε βίας ἐν πᾶσαν οἷς ἔπραττεν, ἀπείχετο, φοβερώτερος τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος. τότε δὲ θυγατέρα ὁ Σεβῆρος ζεύξας τῷ υἱῷ, τὸν οἶκον ἤνωσεν.

λε'. Ὁ δὲ Αντωνῖνος, ὡς πάνυ τοῦ γάμου τοῦ γάμῳ, ἀνάγκῃ δὲ μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνεζευγμένου, ἀπεχθῶς πάνυ τῷ κόρῃ διέκειτο, καὶ πρὸς τὸν πατέρα

---

1 Vertit Politianus quasi legeret Σεβῆρον.

2 Sylburg [ὄντα.]

3 Οὕτως αὐτοῦ ὑπεῖχεν εἰς πάντα, ὥστε ἐκεῖνον μὲν, Plautianum sc. ἐν αὐτοκράτορος, αὐτὸν δὲ ἐν ὑπάρχου μοίρᾳ εἶναι. Erat enim uti, Dion refert, πλεῖστά τε ἀνδρώπων καὶ μέγιστα δυνηθείς, πολλούς τε τῶν ἀλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐξανάστασι, πάντων δὲ ἐπιθυμῆ, καὶ πάντα ἁρπάζαι, &c.

αὐτῆς,

αὐτῆς, ὡς μήτε σύνης, μήτε ἐστίας κοινωνεῖν, μυσάττεσθαί τε τὴν κόρην. [1] ἀλλ' ἦν τε ἐκάστοτε ἀποκτενεῖν καὶ αὐτὴν καὶ τὸν πατέρα, ἐπὰν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς γένηται μόνος. ταῦτα δὴ ἡ κόρη ἐκάστοτε ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ, καὶ τὸ γάμου τὸ μῖσος διηγουμένη, παρώξυνεν αὐτόν. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη, καὶ συνεχῶς ὑπὸ νόσου ἐνοχλούμενον, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐμβριθῆ καὶ θρασὺν νεανίαν, δεδιὼς τε αὐτοῦ τὰς ἀπειλὰς, δρᾶσαί τι μᾶλλον φθάσας ἢ παθεῖν ἀναμείνας, ἠθέλησεν. ἔπ τε αὐτὸν καὶ πολλὰ ἐς τὰ περὶς βασιλείας ὀπιθυμίαν ἀναπείθοντα, πλοῦτός τε περιβολὴ, ἣ μὴ πρότερόν τινι ἰδιωτεύοντι ἐγένετο, στρατιωτῶν τε θεραπεῖαι, τιμαί τε αἱ περὶ τὴν ἀρχομένων, σχῆμά τε ᾧ περιῆει. ἠμπίεσο γὰρ τήν τε πλατύσημον ἐσθῆτα, ἔν τε τοῖς [2] δευτέροις ὑπατεύσασιν ἐτέτακτο. παρηωρεῖτό τε αὐτῷ ξίφος, καὶ πάντες ἀξιώματος σχῆμα ἔφερε μόνος. περιὼν δὲ φοβερὸς ἦν, ὡς μήτε τινα προσπέσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπαντιάζοντας ἀναστρέφειν· οἵ τε προϊόντες αὐτοῦ ἐκήρυττον μηδένα παρ-

ne thorum quidem, laremque, cum ea communem pateretur: adeoque averſabatur, ut minaretur quotidie occiſurum ipſam, patremque, ſimul atque imperium ſolus obtinuiſſet. Quod cum illa identidem ad patrem referret, ſimulque quantopere foret inviſa patefeciſſet, magnopere hominem irritavit. Igitur Plautianus ſenem jam Severum ipſum cernens, ac morbo ſæpe laborantem: contra vero Antoninum ferocem inprimis, audacemque juvenem: pavidus ob illius minas, decrevit facinus invadere aliquod, priuſquam ipſe opprimeretur. Suberant præterea multa, quæ hominem ad imperii cupiditatem inflammarent: opes, quantas nemo privatus antea poſſederat. Militum præterea obedientia, & apud omnes Romanæ ditionis homines maximi honores. Ad hæc habitus, quo in publicum prodibat: ſiquidem latum clavum perpetuo habebat,, atque in ſecundis conſularibus numerabatur. Enſem præterea geſtabat, cæteraque omnia ſupremæ dignitatis inſignia; adeo quacunque incederet, trux atque horribilis, ut non modo non adiretur à quoquam, ſed etiam qui fortuito occurrebant, ab eo verterent oculos. Quin anteambulones aliquot, quacunque iter faceret, denunciabant, ne quis in proximo

1 Stephanus leg. ἀπειλῶν τε.

2 De honorario conſulatu hoc intelligi nonvult Boeclerus, Gutheri alicujus vel autoritate vel conjectura fretus, qui ita hunc locum interpretatur, quaſi Plautianus eum tenuerit locum, qui daretur iis, qui ſecundum (*rectius forſan dixerit ſecundò*) conſules fuiſſent. Nam quid ſit aliud eſſe ſecundum conſules, quam poſt illos proxime collocari, non aſſequor; quod iis fortaſſe indultum eſt, qui ſecunda vice conſulatum obierint.

consistere, neve illum contueri auderet: sed averterent universi oculos, terramque despectarent.

XXXVI. Quæ cum cognovisset Severus, ne ipse quidem prorsus æqui boni facere, sed molestius jam graviusque ferre, sic ut nonnihil etiam de illius autoritate detraheret, ac persuadere homini conaretur, aliquid jam è tanta illa insolentia imminueret. Quorum impatiens Plautianus non dubitavit imperium ipsum appetere insidiis: quocirca talia quædam machinatur.

XXXVII. Saturninus erat quidam tribunus, qui Plautianum in primis observabat. Et cum facerent idem omnes, unus tamen ille majore quadam venerationis specie, magisque homini obrepserat. Hunc sibi igitur fidissimum fore putans, ac solum denique commissa tacite habiturum, & imperata facturum, vocari ad se sub vesperam jubet, remotisque arbitris; Nunc illud, inquit, est, cum summam imponere manum debeas amori, observantiæque tuæ, cujus mihi hactenus dedisti specimen; cumque remunerare te pro meritis, ac debitam referre gratiam possim. Datur optio tibi, velis-

ἐσάναι, μήδ' εἰς αὐτὸν βλέπειν, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι, καὶ κάτω βλέπειν.

λς'. Οἷς περ καὶ ὁ Σεβῆρος ἀγγελλομένοις, οὐ πάνυ τι ἠρέσκετο, ἀλλ' ἀπεχθὴς ἤδη καὶ βαρὺς κἀκείνῳ ἐγίνετο, ὡς καὶ ὠφελεῖν τινα αὐτὸς τῆς ἐξουσίας τὸν Σεβῆρον, καὶ πεῖσαι κωλύειν τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀλαζονείας. ἃ δὴ μὴ φέρων ὁ Πλαυτιανὸς, ἐτόλμησεν ἐπιβουλεῦσαι τῇ ἀρχῇ, καὶ μηχανᾶται τοιάδε.

λζ'. [1] Σατουρνῖνος ἦν εἷς τῶν ὑπ' αὐτῷ χιλιαρχόντων, ὃν ὑπερβαλλόντως τὸν Πλαυτιανὸν ἐθεράπευσε, καὶ πάντων μᾶλλον τοῦτο ποιούντων, ἐκεῖνος δὲ πλείονι θρησκείᾳ ᾠκείωτο αὐτόν. τοῦτον πιστότατον ἡγούμενος, καὶ μόνον οἷόν τι φυλάξαι καὶ πληρῶσαι ὑποσχόντες ἐντολὰς, ὡς δείλιλιν μεταπεμψάμενος πάντων ἀναχωρησάντων· νῦν σοι καιρὸς, ἔφη, τέλος γενναῖον ὀφθῆναι εὐνοίᾳ τε καὶ ὑπηρεσίᾳ, ἣν πρός με ἐπιδείξω, ἐμοί τε ἀμείψασθαί σε κατ' ἀξίαν, καὶ τῶν προσηκόντων χάριν ἀποδοῦναι. προκειται δέ σοι αἵρεσις ἢ τὸ ἓν ὅπερ ἐμὲ νῦν ἐρᾷς ὄντα, καὶ τῶν-

---

1 Dion aliter rem narrat, suborna-tumque ab Antonino Saturninum ut invidiam destinatæ hujus cædis in Plautianum rejiceret. Δι' Εὐέδης, inquit, τὸ τροφίως αὐτῷ Σατουρνῖνον τινα Ἑκατόνταρχον, καὶ ἄλλους δύο ὁμοίως αὐτῷ ἔπεισεν ἐπαγγείλαι οἱ, ὅτι δίκα ἴσιν ἐκατοντάρχοις, ἐξ ὧν καὶ αὐτοί ἦσαν, ὁ Πλαυτιανὸς κεκινευκὼς εἴη καὶ τὸ Σεβῆρον καὶ τὸ Ἀντωνῖνον κτεῖναι, (de personis utrinque constat, nisi quod ipsum σκευώρημα sit incerti autoris) καί τινα γραφὴν, ὡς καὶ ἐπ' αὐτῷ ἰδίᾳ ἐγκλήσεις, ἐπιγινωσκον.

δε

δὲ τὴν ἐξουσίαν παραλαβεῖν ἀφ' ἧς ἐξάμβων με, ἢ τηδενᾶναι αὐτίκα, ἀπειθίας ὑποχόντα τιμωρίαν. μὴ δέ σε τοῦ ἔργου τὸ μέγεθος ἐκπλητέτω, μηδὲ τὸ τῶν βασιλέων ὄνομα ταραττέτω. εἰσέρχει τε γὰρ μέχρι τῶν δωματίων, ἔνθα ἀναπαύονται, δύνασαι μόνος, ἅτε τῆς νυκτερινῆς φρουρᾶς ἐκ τοιούδε ἐγκεχειρισμένος. ὅπ δ' ἂν μέλλοις πράττειν, λανθάνων ἀνωλύτως τέλος ἔξεις, ἐπεὶ μήτ' ἐμὲ ἔτι τοιαῦτα κελεύσαι προσδόκα, μήτε σε ὑπακοῦσαι. ἄπελθε δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλήν, ὡς πνὰς ἀγγελίας ἐπεγγέσας καὶ λαβόντας παρ' ἐμοῦ φέρων, ἐπεισελθὼν αὐτοῖς ἀπόκλεισον. ἀνὴρ γὰρ γεννατοῦ γένους, ἑκατέρωθεν καλλιγαμήσας πρεσβύτου τε καὶ παιδίου. μεταχὼν καὶ τὸ μέρος τῶν κινδύνων, μεθέξεις καὶ τῶν μειζόνων καὶ καλλιθύρου τιμῆς.

λη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ χιλιάρχης, ἐξεπλάγη μὲν τὴν ψυχήν, οὐκ ἐταράχθη δὲ τὴν γνώμην. ἀλλ' ἅτε ἀνὴρ οὐκ ἔξω φρενῶν καθεστὼς (καὶ γὰρ ἦν τὸ γένει Σύρος, ἀριμύτεροι δ' ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας οἱ ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἄνθρωποι) τὸν θυμὸν ὁρῶν ἐνθυσιῶντα τῷ κελεύοντι, καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰδὼς, οὐκ ἀντεῖπεν ὡς μὴ παρ' αὐτὰ κολαδεῖν, προσποιησάμενος δὲ εὐκλαῖα καὶ ἀσπαστὰ ἀκούειν, προσκυνήσας τε ἤδη βασιλέα, χαμαιλαῖόν τε ἤτησε τὸν φόνον φέρον τὰς ἐντολάς. ἔδοξε γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ὅπως φόνον ἄκειτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο ἀφ' γραμμάτων, ἵνα μὴ, ne ille ipſe evadere, quem me nunc eſſe cernis, atque huic tantæ potentiæ ſuccedere: an perire ſtatim, dato contumacis animi ſupplicio. Neque tu vel magnitudinem rei pertimueris, vel nomina imperatorum expaveris: intrare tibi in cubiculum ubi ſomnum capiunt, ſoli nempe licet, redeunte vice nocturnæ cuſtodiæ clam, nullo prohibente, facilè quod volueris tranſiges. Nihil eſt autem quod hic meum jam exſpectes Imperium. Abi modo in aulam Principum, quaſi aliqua à me mandata habeas arcana, & gravia: atque ut virum fortem decet, ſenem unum, ac puerum, intra ſuum utrumque cubiculum obtrunca. Nam cum in partem veneris periculi, etiam re confecta, in partem maximi honoris ſuccedes.

XXXVIII. Hæc dicta ut animum tribuni perterruerunt, ita minime conſilium excuſſerunt, ſed & homo neutiquam mente captus (erat enim genere Syrus, ac ſunt ferme ad Orientem mortales acerrimis ingeniis) cognito furore ac vecordia, quantumque ei liceret minime ignarus, haudquaquam auſus detrectare, ne ſcilicet daret continuo pœnas, cum ſe optata ac lubentia ſimularet audire, prius adorato illo tanquam Imperatore, jam libellum petebat demandatæ ſibi cædis. Quippe mos tyrannis, cum aliquem indemnatum occidi jubent, per literas potiſſimum injungere, ne dein cædis imperatæ nullum relinqua-

linquatur argumentum. Hic Plautianus cæcutiens nimis cupiditate, dat libellum tribuno: atque ad cædem mittens admonet diligenter, ut interfecto utroque principe, priusquam divulgetur facinus, se jubeat acciri, quo ante in palatio conspiciatur, quam occupatum Imperium quisquam audiat. Sub hac pactione tribunus digreditur, ac de more totam libere domum principis pervadit: cognitoque quam difficile factu foret, duos ab uno homine principes, & quidem diversis habitantes cubiculis, obtruncari, adit ad Severum, & cum janitoribus agit, ut se ad Principem intromittant, afferre se quæ ad illius salutem pertineant. Illi hæc Severo renunciant, qui tribunum continuo jubet acciri. Ingressus: Venio, inquit, tibi ô domine, ut sane putat is à quo sum missus, ad cædem tui, carnificinamque: ut egomet opto ac volo, beneficii author tibi & salutis. Plautianus Imperium captans insidiis, cædem mihi tuam, filique tui mandavit: neque verbis modo, sed & literis. Testimonio est hic libellus. Equidem ego recepi facturum quæ imperaret, ne alter scilicet, me detrectante, negotium susciperet. Verum ad indicandam rem tibi sum præsto, ne ignarum illius opprimat audacia.

XXXIX. Dicenti hæc tribuno, atque ubertim lachrymanti, non continuo tamen fidem Severus habebat. Quippe

γιγνόμενον, ἢ ἀκατασήμαντον. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς τυφλώττων τῇ ἐπιθυμίᾳ, δίδωσιν αὐτῷ τὸ γραμματεῖον, καὶ ἐκπέμπει ἐπὶ τὸν φόνον, ἐντειλάμενος, ἐπὰν ἀμφοτέρους διαχειρίσηται, πρὶν διαβόητον γενέσθαι τὸ πραχθὲν, πέμψαι τοὺς καλέσοντας αὐτὸν, ἵνα ὀφθῇ πρότερον ἐν τοῖς βασιλείοις, ἢ ἀκουσθῇ τὴν βασιλείαν παραλαβών. ἐπὶ ταύταις δὴ ταῖς συνθήκαις ἀνελθὼν ὁ χιλιάρχης, εἰσῆλθε μὲν διὰ πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκίας κατὰ τὸ ἔθος ἀκωλύτως. εἰδὼς δὲ ἀδύνατον ὂν δύο διαχειρίσασθαι βασιλέας, καὶ ταῦτα ἐν διαφόροις οἴκοις διατρίβοντας, ἐπιστὰς τῷ δωματίῳ τοῦ Σεβήρου, καλέσας τοὺς τοῦ βασιλικοῦ θαλάμου φύλακας, ἠξίωσεν εἰσαχθῆναι εἰς αὐτὸν, ὡς δὴ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῷ τινα ἀγγέλλων. οἱ δὲ δηλώσαντες τῷ Σεβήρῳ, καὶ κελεύσαντος αὐτοῦ, τὸν χιλίαρχον εἰσήγαγον. ὁ δὲ εἰσελθὼν, ἥκω σοι, ἔφη, ὦ δέσποτα, ὡς μὲν ὁ πέμψας οἴεται, φονεὺς καὶ δήμιος, ὡς δ' αὐτὸς εὔχομαί τε καὶ βούλομαι, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης. Πλαυτιανὸς γὰρ ἐπιβουλεύων τῇ ἀρχῇ, ἐνετείλατό μοι φόνον σοῦ τε καὶ τοῦ παιδὸς, καὶ τοῦτο οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμμασι. καὶ μαρτυρεῖ τὸ γραμματεῖον. ἐγὼ δὲ ὑπεσχόμην μὲν ὅπως μὴ, ἐμοῦ τὸ ἔργον παραιτησαμένου, ἄλλῳ ἐγχειρισθῇ. σοὶ δὲ ταῦτα δηλώσων ἥκω, ὡς ἂν μὴ λάθοι τὰ τολμώμενα.

λθ'. Τοιαῦτά τινα λέγοντος αὐτοῦ, καὶ δακρύοντος, οὐκ εὐθέως ὁ Σεβῆρος ἐπίστευσεν, ἀλλ'

ἅτε

ἄτε [1] πολὺ ἔχων ἐν τοῖς στέρνοις τὸ Πλαυτιανὸν φίλτρον, συνελὼν πινα καὶ σκιωλὼ τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευεν. ἠγείτό τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔχθει τῷ Πλαυτιανῷ, καὶ μίσει τῆς ἐκείνου συγκτῆσις εὑρηκέναι τινὰ τέχνην κατ' αὐτοῦ, καὶ διαβολὴν θανατηφόρον. μεταπεμψάμενος δὲ τὸν υἱὸν ἠπάτο, ὡς τοιαῦτα κακασκευάζοντα κατὰ ἀνδρὸς εὐνοῦ καὶ οἰκείου. ὁ δὲ Αντωνῖνος, τὰ μὲν πρῶτα ἀπώμνυτο, μηδ' εἰδέναι φάσκων τὰ λεγόμενα. ἐξιόντι δὲ τῷ χιλιάρχῳ, καὶ τὸ γραμματεῖον δεικνύοντος, παρεθάρσυνέ τε αὐτὸν, καὶ προὔτρεπεν εἰς τὰς ἐλέγχους ὁ Αντωνῖνος. ὁ δὲ χιλιάρχης ὁρῶν ἐς ὅσον ἥκει κινδύνου, δεδιώς τε τὴν πρὸς τὸν Πλαυτιανὸν τοῦ Σεβήρου εὔνοιαν, ὀκνήσαντος ὡς εἰ λάθοι ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ μὴ ἐλεγχθείη, ὄλεθρος αὐτῷ ἂν ὁ τυχὼν ἐπέρτηται· καὶ τίνα, ἔφη, ὦ δέσποτα, ἔλεγχον μείζονα βέλεαι, ἢ ποίαν ἀπόδειξιν φανερωτέραν; ἐπιτρέψατε γὰρ δή μοι, ἔφη, προελθόντι τῆς βασιλείου, ἀνδρί τινος τῆς ἐμοὶ πιστῶν δηλώσαι, ὅπερ δὴ τὸ ἔργον κατείργασται. ὁ δὲ ἀφίξεται πιστὸς καὶ οἰκήμων ἕρπιμα τὰ βασίλεια καταλήψεται. ὅταν δὲ ἀφίκηται, ὑμέτερον ἤδη ἔργον εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἡσυχίαν δὲ εἶναι πολλοῦ

adhuc in pectore multum ex Plautiani amatorio infederat, quin esse id totum negotium compositum, ac fabulosum suspectabat; ratus filium suum Plautiano infestum, natamque ejus perosum, commentum esse technam hujuscemodi ac mortiferam calumniam. Quare accitum ad se graviter increpare instituit, quod in hominem amicum atque domesticum talia machinaretur. Antoninus autem primo quidem dejerabat ignarum se totius negotii: dein instanti tribuno, & libellum ostendenti, animum audaciamque addebat ad crimen coarguendum. Sed ille cognito, quam magnum in discrimen venerat: tum præterea haud ignarus, quam acceptus Severo Plautianus foret: neque non etiam intelligens, si latuissent insidiæ, parumque indicium probaretur, exquisitissimum sibi impendere supplicium: & quodnam, inquit, ô domini, argumentum amplius, quodve apertius quæritis indicium? Sinite egrediar regia, perque aliquem fidum mihi hominem significem Plautiano, facta esse jam quæ imperaverat. Aderit ille statim re credita, vacuam scilicet regiam occupaturus. Ibi vestri muneris fuerit, rem totam deprehendere.

---

1 Adeo amoris in Plautianum tenax Severus, ut affectus suos nemo vehementius expresserit, φιλῶ γὰρ ἄνδρα, inquit Dion de Severo, ὥστε καὶ εὔχεσθαι προαποθανεῖν αὐτῷ, quin & iis indiciis amorem suum publice testatus est Severus, ut Orator, qui Constantem accusaverat propter eversos Plautiani statuas, multa diceret, atque illud inprimis: Θάνατον ἂν τὴν ὑπὲρ συμπατείσης, ἢ Πλαυτιανὸν τι ὑπὸ Σεβήρου παθεῖν.

Jubete

Jubete modo in ædibus quietem agitari, ne præcognita res omne consilium subvertat.

XL. Hæc locutus, fidissimum sibi hominem deligit, qui Plautianum suis hortetur verbis, acceleret, atque adsit quàm primùm, dum uterque princeps jacet: oportere antequam res populò innotescat, intus esse eum, ut sc. occupata arce, constabilitoque imperio velint nolint universi, non scilicet principatum adeunti, sed jam plane principi obediant. His creditis Plautianus (erat autem jam diei vesper) magnam in spem sublatus, loricam induitur sub vestem, tuendi corporis gratia: simul conscenso vehiculo properat in regiam, paucis modo qui aderant deducentibus, ratisque eum magnis de rebus ab imperatoribus acciri.

XLI. Ut autem in aulam nullo prohibente ingressus est, ignaris quæ agitarentur custodibus, occurrens tribunus, composito dolo salutat Imperatorem: dein manu prehensum, deducit intra cubiculum, ubi projecta esse Imperatorum cadavera mentiebatur. Jamque aliquot è corporis sui custodibus, Severus comparaverat, qui statim ingresso manus injicerent. At Plautianus quum longe alias animo spes agitaret, ut ingressus cubiculum est, cernens utrumque illic stantem principem, comprehensumque se teneri sentiens: re tanta per-

ἀνὰ τὰ βασίλεια κελεύσαι, ὅπως τὸ προσπίπτον μὴ προγνῶσιν, ἀναπραπῇ.

μ΄. Ταῦτα εἰπὼν, ἐντέλλεται τινὶ τῶν ἑστώτων ἑαυτῷ, ἀγγεῖλαι Πλαυτιανῷ, ἥκειν τῷ ταχίστῳ, κεῖσθαι γὰρ ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας, καὶ δεῖν αὐτὸν ἔνδον εἶναι, πρὶν ἔκπυστα τῷ δήμῳ γενέσθαι, ὡς ἂν τῆς ἀκροπόλεως καθειλημμένης, καὶ τῆς βασιλείας ἱδρυμένης, ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες ὑπακούσειν ἐκ ἐσομένῳ βασιλεῖ, ἀλλ' ἤδη ὄντι. τούτοις πιστεύσας ὁ Πλαυτιανὸς, ἤδη τῷ δείλῃ ἑσπέραν, ἀρθεὶς ταῖς ἐλπίσι θώρακα μὲν ἀμφιέννυται, τῆς τοῦ σώματος ἀσφαλείας χάριν. κρύψας δὲ αὐτὸν τῇ λοιπῇ ἐσθῆτι, ὀλίγοις ὀχήματος ἀφιδίως εἰς τὰ βασίλεια ἐπείγετο, ὀλίγων αὐτὸν προπεμπόντων, οἳ παρῆσαν οἰόμενοι κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν βασιλέων ἄλλο τινα ἐπείξαντα.

μα΄. Ὡς δὲ ἐπέσχε τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, ἀκωλύτως τε εἰσῆλθεν, ἀγνοούντων τὸ προσπίπτον τῶν φυλάκων, ὑπαντήσας δ' ὁ χιλίαρχος, ἐνεδρεύων τε προσεῖπεν αὐτοκράτορα, καὶ δήθεν συνήθως λαβόμενος τῆς χειρὸς, εἰς τὸ δωμάτιον εἰσήγαγεν, ἔνθα ἔφασκεν ἐρρίφθαι τὰ τῶν βασιλέων σώματα. ἤδη δὲ παρεσκεύακει ὁ Σεβῆρος νεανίας τῶν σὺν αὐτῷ σωματοφυλάκων, οἳ συλλήψονται αὐτὸν εἰσελθόντα. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ἐφ' ἑτέραις εἰσελθὼν ἐλπίσιν, ὁρᾷ τοὺς βασιλέας ἀμφοτέρους ἑστῶτας. συλληφθεὶς τε καθείχετο, ἐκπλαγείς τε τῷ πράγματι ἐσθέ-

το,

τε, καὶ ἐλιπάρει. ἀπελογεῖτό τε, πάντα φάσκων ψευδῆ εἶναι, καὶ συσκευὴν κατ' αὐτὸν, καὶ δρᾶμα ἐσπουδάσθαι. πολλὰς δὲ τοῦ μὲν Σεβήρου ὀνειδίζοντος εὐεργεσίας τε καὶ τιμάς· τοῦ δὲ πίστεώς τε καὶ εὐνοίας τῆς ἄνωθεν ὑπομιμνήσκοντος, ἠρέμα πως ὁ Σεβῆρος ἠπείγετο πείθειν τὴν ὑπὸ τῶ Πλαυτιανῶ λεγομένων, ἔς τε δὴ ὑπερφάνη τοῦ θώρακος μέρος, καταῤῥαχθείσης τῆς ἐπ' αὐτῷ ἐσθῆτος.

μβ'. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀντωνῖνος, νέος θρασὺς, θυμοφθὴς τε, καὶ φύσει μισῶν τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ πρὸς δύο, ἔφη, ταῦτα τί ἂν ὑποκρίναιο; ἦκεις πρὸς βασιλέας ἑσπέρας, μὴ κεκλημένος· ὁ δὲ θώραξ σοι τί βέλεται; τίς γὰρ εἰς ἑστίασιν ἢ κῶμον ὡπλισμένος ἔρχεται; καὶ ταῦτα εἰπὼν, κελεύει τῷ χιλιάρχῳ, τοῖς τε παροῦσι συναναμίξασι τὰ ξίφη, φονεῦσαι τὸν ἄνδρα, ὡς ὁμολογημένως πολέμιον. οἱ δὲ μὴ μελλήσαντες, κελεύσαντι τῷ νεῷ βασιλεῖ πείθονται. ἀναιρεῦσί τε αὐτὸν, καὶ τὸ σῶμα ῥίπτουσιν εἰς τὴν λεωφόρον, ὡς ἂν πᾶσι φανερὸν γένοιτο, καὶ ὑπὸ μισόντων ὑβρισθείη. τέτῳ μὲν δὴ τῷ τέλει Πλαυτιανὸς ἐχρήσατο, ἁπλήστῳ τε [1] ζήσας πάντων ὀπιθυμίᾳ, καὶ χρησάμενος ἐν τῷ τέλει [2] ἀπλήστῳ ὑπηρεσίᾳ.

μγ'. Ὁ δὲ Σεβῆρος, τοὺς μὲν λοιποὺς ὑπάρχοντας δύο τῆς στρατο-

territus, rogare, ſupplicare, falſa illa omnia, commentum id in ſe, fabulamque excogitatam. Igitur exprobrante hinc Severo beneficia & honores, illinc Plautiano fidei benevolentiæque ſuæ veteris teſtimonia repetente, paulatim labaſcere Severus, atque adduci Plautiani verbis, donec pars loricæ per ſciſſum veſtimenti apparuit.

XLII. Qua Antoninus animadverſa, audax juvenis, & iracundus, ac jam antea homini infeſtus: Atqui, inquit, ad hæc certè duo quid reſpondeas exſpecto. Veniſti ad imperatores ſub veſperam, minimè accitus: dein, quid ſibi rogo hæc lorica vult? Quis ad cœnam, commeſſationemve armatus accedit? Simul hæc dicens, jubet tribunum, cæteroſque qui aderant, illico eum ſtrictis gladiis obtruncare, ut hoſtem manifeſtarium. Nihil illi cunctati juſſa faciunt juvenis Imperatoris, occiduntque hominem, & cadaver in viam projiciunt ad vulgi ludibrium. Hunc finem habuit parem vitæ Plautianus, inexhauſtæ homo cupiditatis.

XLIII. Cæterum Severus duobus præfectis militaribus

---

1 Sylburgius mallet ζήσας.

2 Stephanus ἀπίστῳ, quoniam à Saturnino proditus, quem ſibi pollicitus eſt fideliſſimum omnium futurum.

conſtitutis, plurimùm in ſuburbanis, aut circum maritimas Campaniæ oras agitabat, jus dicens, & civilibus negotiis intentus: cupienſque inprimis, uti Romæ ſui liberi bonis moribus inſtituerentur: Nam ludis eos, ſpectaculiſque vehementius ſtudere animadverterat, quam principibus conveniebat. Quo fieret, uti ſtudio certamineque ſemper in diverſum tendente, etiam animi juvenum diſtraherentur, quibuſdam quaſi admotis contentionum atque inimicitiarum facibus. Maxime tamen Antoninus intolerandus, ſublato jam è medio Plautiano, terribiliſque & formidoloſus erat omnibus: tum illius natæ, conjugi ſcilicet ſuæ, quibus maxime artibus aut machinis poterat, exitium intendebat. At Severus ipſam pariter cum filiolo quem pepererat, relegavit in Siciliam: datis opibus, quantæ ad victum, atque uſum abunde ſufficerent. Imitatus in hoc Auguſtum, qui filios Antonii, poſteaquam hoſtis judicatus eſt, eodem modo tractaverit.

πάδων καταίσησεν, αὐτὸς δὲ τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς σεμναστείοις, καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Καμπανίας χωρίοις, δικάζων τε καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν. ἅπασι γὰρ ἤθελε τοὺς παῖδας τῆς ἐν Ῥώμῃ διαίτης χρησῆς ἀπολαύειν. ἐπεὶπερ αὐτὸς ἑώρα σφεῖ τὰ θεάματα ἐπισπαδικότας ἀπρεπέστερον ἢ βασιλεῦσιν ἥρμοζεν. [1] ἦτε σφεῖ ἐκεῖνα σπουδὴ καὶ φιλονεικία, διάφορον ἔχουσα καὶ ἀντίπαλον ἀεὶ τὴν γνώμην, τῆς ἀδελφῶν ἐτάραττε τὰς ψυχὰς, ἐνασματά τε ἔειδ⊙ καὶ ἔχθρας παρεῖχε. μάλιστα δὲ ὁ Ἀντωνῖν⊙ ἀφόρη⊙ λῦ, ἀποσπασάμε⊙ τ Πλαυτιαν⊙. [2] ἠδεῖτο δὲ καὶ ἐφοβεῖτο τ πατέρα πρᾶξαί τι ἀνήκεσον. τῇ τε θυγατρὶ μὴ ἐκείνῃ, γυναικὶ δὲ αὐτῦ, παντὶ τρόπῳ θάνατον ἐμηχανᾶτο. ὁ δὲ Σεβῆρος αὐτῇ τε ἐκείνῃ, καὶ τ [3] ἀδελφὸν αὐτῆς, εἰς Σικελίαν ἐξέπεμψεν, [4] αὐτάρκη δὲς οὐσίαν εἰς τὸ βῆν δαψιλῶς· μιμησάμε⊙ τ Σεβαςόν. καὶ γὰ ἐκεῖν⊙, τοῖς Αντωνίε παισὶ πολεμίε ἡμομένε ὕτως ἐχρήσαλο.

---

1 Quod in Antonino & Geta fratre maxime apparuit. Egregius eſt de hac re Dionis locus. Τὰς μονομάχυς τάς τε ἁρματηλατίας προσηλαείζοντο, τῇ μὲν ὁμοδοξίᾳ τῶν ἔργων ζηλοῦντες ἀλλήλους, τῷ δὲ ἀντιπαθεῖν σπασάζοντες. Εἰ γὰρ τῷ ὁ ἕτερ⊙ προσέθετο, πάντως ἂν τὸ ἐναντίον ὁ ἕτερ⊙ ἀνθῃρεῖτο.

2 Aliter vertit Stephanus & parentheſi includit (ſed reverentia & metus patris obſtabat, quo minus malum quodpiam patraret) atque illius natæ, &c.

3 Politianus [*filium*] vertit. Quem non veriſimile eſt Plautillam ex Antonino ſuſcepiſſe, utpote qui eam nec laris nec lecti conſortio dignatus eſt, ita ut erga illum infenſior eſſet Plautianus διὰ τ θυγατέρα ἀνθιμαχομένων. ut refert Dion.

4 Convenit Dioni cum noſtro in aſſignanda exilii ſede, aliàs vero à ſe multum diſcedunt. Πλαυτίλλαν δὲ καὶ τῶν Πλαυτιανῦ υἱῶν τούτω μὲν ἐκώλυσαν, ἐς Λιπάραν ἐξορισθῆναι. Ἐπὶ δὲ Αὐλωνίνῳ ἀπώλοντο, καίτοι καὶ τοῦτο ἐν τῷ δέει καὶ ἀπλαστοτέρᾳ πολλῇ, τῶν τε ἀναγκαίων ἐκ εὐπορίᾳ διῆγον. μὲν. Αὖ-

μδ'. Αὐτὸς δὲ ἐπειρᾶτο συνάγειν ἀεὶ τοὺς παῖδας εἰς φιλίαν, καὶ προτρέπειν εἰς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν, [1] μύθων τε ἀρχαίων καὶ δραμάτων ὑπομιμνήσκων, ἀεὶ βασιλέων ἀδελφῶν συμφορὰς ἐκ στάσεως διηγούμενος. Θησαυρούς τε καὶ νεὼς, πάντα ἐδείκνυε χρημάτων πλήρη, πλοῦτόν τε καὶ δύναμιν [2] ἐκ ἔσεσθαι ἔξωθεν ὀφειλεῖσθαι. τοσαύτης μὲν ὔσης οἴκοι εὐπορίας, ὡς ἀφειδῶς καὶ δαψιλῶς [3] τοῖς στρατιώταις χορηγεῖν, τὴν τε ἐν Ρώμῃ δύναμιν αὐτῆς τετραπλασιαθείσης, καὶ στρατοπέδου τοσούτου περὶ τῆς πόλεως ἱδρυθέντος ὡς μηδεμίαν ἔξω δύναμιν ἔχειν ἐχέγγυον, μηδ' ἀντίπαλον πλήθει στρατοῦ μήτε μεγέθει σωμάτων, μήτε χρημάτων εὐπορίᾳ. πολλὰ δ' ὠφέλει τούτων πάντων ἔλεγε, στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους, τοῦ τε πολέμου ἔνδον ὄντος. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτά τινα λέγων ἐκάστοτε, ποτὲ μὲν λιπαρῶν, ποτὲ δὲ ὀπιπλήττων, σωφρονίζειν αὐτοὺς, ἅμα καὶ συνάγειν ἐπειρᾶτο.

μέ. Οἱ δ' οὔτι γε ἐπείθοντο. ἀρμιλλίζοντο δὲ, καὶ ἐπεδίδοσαν εἰς

XLIV. Ipſe ad pacem concordiamque revocare liberos, & reconciliare utrumque alteri conabatur, admonens identidem veterum fabularum, in quibus pleræque regum calamitates fraternis ortæ ſeditionibus memorantur. Huc addebat, theſauros templaque pecuniis plena eſſe, divitias foris ex vectigalibus accedere poſſe, in tanta opulentia militem largitione teneri, auctas in quadruplum copias urbanas: tantum ſedere exercitum ante urbem, ut nulla externa vis, ſeu multitudinem ipſam militum, ſeu corporum magnitudinem, ſeu pecuniæ abundantiam ſpectes, par inveniri tantis opibus poſſit. Sed ea in nihilum recaſura, ipſis inter ſe diſcordantibus atque inteſtinum agitantibus bellum. Hæc ille quotidie diſſerens, preceſque caſtigationibus admiſcens, reprimere illorum ſpiritus, ac reducere germanos in gratiam ſtudebat.

XLV. Cæterum omnia fruſtra erant. Quippe frænos ore

---

1 Qualia, inquit Boeclerus, perſequuti ſunt ex Græcis Latiniſque, qui Thebaidas, Thyeſtes, Atreas, & Pelopidas ſcripſere. Monet etiam Spartianus Severum filiis ſuis inprimis commendatam habuiſſe Micipſæ apud Salluſtium orationem, qua filios ad pacem hortatur.

2 Vertit Politianus quaſi leg. παρίσεσθαι, omiſſo tamen ſubſequente ἐπιβουλεῦσαι. Multus eſt Stephanus in conjecturis, quæ huic loco emendando inſerviant; quarum prima hæc eſt [Πλοῦτόν τε καὶ δύναμιν ὑφημίαν ἔλεγεν ἱκανὴν ἔσεσθαι. Ζῶτε ἔξωθεν ἐπιβουλεῦσαι] cæteræ conjecturæ non ſunt multum abſimiles. Quid ſi compendioſius corrigi poſſit, ἐπιβουλεῦσαι mutato in ἐπιβουλεύσασι? Ita enim conſtabit ſenſus ſine liberiore interpolandi licentia.

3 Ut milites præcipue demereri ſtuderent, brevi illa apud Dionem oratione, filios moriturus hortatur. Ὁμονοεῖτε, τοὺς στρατιώτας τιμᾶτε, τῶν ἄλλων καταφρονεῖτε.

depulerant, proni ſemper in pejus: atque illos adoleſcentes adhuc in ipſo ætatis fervore, atque in ſumma licentia voluptatum omnium irritamentis incitatos, etiam adulatorum miniſteria diverſos trahebant: ſcilicet qui non modo illorum obſequerentur cupidinibus atque flagitiis, ſed nova ſemper aliqua excogitarent, unde alteri gratum fieret, alter offenderetur. Quorum etiam nonnullos Severus ipſe in hujuſcemodi miniſteriis deprehenſos ſupplicio affecit.

XLVI. Hanc liberorum ſuorum vitam, & indecora in ſpectaculis ſtudia, ferens graviter ſenex Imperator; literas à Britanniæ præfecto accepit, quæ docebant, Barbaros illic ſeditiones agitare, regionemque omnem incurſionibus ac depopulationibus vaſtare. Quare majore manu ad reſiſtendum, vel etiam principis ipſius præſentia opus eſſe. Lætus ea Severus accepit, quippe homo ſuapte natura gloriæ appetentior, poſt victorias ad Orientem Septentrionemque, & cognomina utrinque parta, etiam trophæa contra Britannos excitare aliqua cupiebat. Ad hæc filios quoque abducere ex urbe, ut procul à munditiis urbanis, in caſtris militari vitæ, & ſobriæ, juvenes inſueſcerent. Ita expeditionem in Britanniam edicit ſenex jam, & morbo articulari laborans: tanta autem animi virtute, quanta nemo unquam vel juvenum. Igitur iter ingreſſus, lectica plurimum vehe-

τὸ χεῖρον. ἅτε δὲ νεανίας σφετεροῦντας, καὶ ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς πάσας ἡδονῶν ὁρέξεις ἁπλήστως ὁρμωμένους, ἕκαστοι τῶν κολακευόντων ἀνθεῖλκον πρὸς αὐτοὺς, ἢ μόνον ὑπηρετέμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν καὶ ταῖς περὶ τὰ αἴσχιστα ἀσωτείαις, ἀλλὰ καὶ ἀεί τι καινὸν ἐξευρίσκοντες, δι' ὃ εὐφρανοῦσι μᾶλλον ἐκόλακευον, λυπήσουσι δὲ τὸν ἀδελφόν. ἤδη γοῦν τινας καὶ λαβὼν ὅτι τοσαύταις ὑπηρεσίαις ὁ Σεβῆρος, ἐκόλασεν.

μς'. Ἀσχάλλοντι δὲ αὐτῷ ὅτι τοῦ τοιούτου βίου τοῦ παίδων, καὶ τῷ περὶ τὰ θεάματα ἀπρεπεῖ ἀσωλίᾳ, ὀπτέλλει ὁ τῆς Βρεττανίας ἡγεμών, σασιάζειν τὸς ἐκεῖ βαρβάρους φάσκων, καὶ καταστρέχοντας τὴν χώραν, λείαν τε ἀπάγειν, καὶ πορθεῖν τὰ πλεῖστα. δεῖσθαι τοίνυν χειρὸς πλείονος, πρὸς βοήθειαν τοῦ τόπου, ἢ βασιλικῆς ὁπηδημίας. ὁ δὲ Σεβῆρος ἀσμένως ταῦτα ἀκούσας, φύσει μὲν καὶ φιλόδοξος ἄλλως ὑπάρχων, καὶ μᾶλλον τὰς ὑπὸ ἀνατολαῖς καὶ ἄρκτῳ νίκας καὶ περιουσίας, βυλόμενος καὶ ἐπὶ Βρεττανῶν ἐγεῖραι τρόπαια. ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπάγειν τῆς Ῥώμης θέλων, ὡς ἂν νεάζοιεν ἐν στρατιωτικῷ βίῳ καὶ σώφρονι, ἀπαχθέντες τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης, ἐπαγγέλλει τὴν εἰς τὴν Βρεττανίαν ἔξοδον, πρεσβύτης τε ἤδη ὤν, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος νόσου κάμνων, ἀλλὰ τῇ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἔρρωτο ὑπὲρ πάντα νεανίαν. τὰ πλεῖστα γὰρ καὶ φορείῳ φερόμενος, τῆς ὁδοιπορίας εἶ-

χετο·

χέλο· ἐδὲ πώποτε ὅτι πολὺ μᾶλλον ἀνεπαύετο. ἀνύσας δὲ ἡ ὁδὸν ἅμα τοῖς πεζοῖς, παντὸς λόγου καὶ ἐλπίδος θᾶττον, καὶ ὠκεανὸν διαπλεύσας, Βρεττανοῖς ἐπέπεσε, τούς τε παντάχοθεν στρατιώτας ἀθροίσας, καὶ δυνάμιν πολλὴν ἀγείρας, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο.

μζ'. Οἱ δὲ Βρεττανοὶ τῇ τοῦ Βασιλέως ἐκπλαγέντες αἰφνιδίῳ ὁπλίσει, δυνάμιν τε ἀκούσαντες παμπλείστην ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθεῖσαν, πρεσβείας ἔπεμπον, περί τε εἰρήνης διελέγοντο, καὶ ἀπολογεῖσθαί τε ἐβούλοντο περὶ τῶν προημαρτημένων. ὁ δὲ Σεβῆρος διαφερόντως τε χρόνῳ ζητῶν, ὡς ἂν μὴ πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείγοιτο, ἔπ δὲ καὶ βουλόμενος προσλήψασθαι τὴν Βρεττανῶν νίκην τε καὶ προσηγορίαν, τοὺς μὲν πρέσβεις αὐθημερὸν ἀπράκτους ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ τὰ πρὸς τὴν μάχην. μάλιστα δὲ γεφύραις διαλαμβάνειν ἐπειρᾶτο τὰ ἑλώδη χωρία, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλοῦς βαίνοντες οἱ στρατιῶται, ῥᾳδίως τε αὐτὰ διαπερῶσιν, καὶ ἐπ' ὀχυροῦ βήματος ἑδραίως ἑστῶτες μάχοιντο. τὰ γὰρ πλεῖστα τῆς Βρεττανῶν χώρας ὑπακλύζόμενα τοῖς τοῦ ὠκεανοῦ συνεχῶς ἀμπώπτουσιν, ἑλώδη γίνεται. οἷς ἔθος τοῖς μὲν Βαρβάροις ἐννήχεσθαί τε καὶ διαδεῖν βρεχομένοις μέχρις ἰξύος. γυμνοὶ γὰρ ὄντες τὰ πλεῖστα τοῦ σώματος, καὶ ἑλὼν χαλαροῦσι. ἃ δὲ γε ἐσθῆτος ἴσασι χρῆσιν, ἀλλὰ τὰς μὲν λαπάρας καὶ τὸν τραχήλους κο-

batur, nulloque ceſſabat loco. Quare confecto itinere, ſpeque omni ac ſermone celerius enavigato oceano, Britanniam ingreſſus eſt: collectiſque militibus, ac maximis conflatis viribus, bellum comparabat.

XLVII. Cæterum Britanni repentino Principis adventu perculſi, auditoque tantas contra ſe comparari copias, legatos ad eum de pace, ac ſeipſos expurgatum miſerunt. At Severus moras de induſtria nectens, ne vacuo ſibi Romam adeundum foret, cupidus victoriæ, cognominiſque Britannici, legatos quidem re infecta domum dimittit: ipſe quæ bello uſui forent, magna ſolertia comparabat. Sed inprimis tamen curæ habuit pontibus occupare paludes, ut ſtare in tuto milites poſſent, atque in ſolido præliari. Siquidem Britanniæ pleraque loca frequentius oceani adluvionibus paludeſcunt. Per eas igitur paludes Barbari ipſi natant, excurſantque ad ilia uſque demerſi, ac pleraque corporis nudi cœnum contemnunt. Neque enim veſtis uſum cognorunt, ſed ventrem atque cervicem ferro incingunt, ornamentum

---

1 Εἰς τὰ γὰρ τὰ ἕλη, inquit Dion, καταδύομεν, καρτερεῖν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. τὴν κεφαλὴν μόνην ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες.

id

id esse, ac divitiarum argumentum existimantes, perinde ut aurum cæteri Barbari. Quin ipsa notant corpora pictura varia, & omnifariam formis animalium. Quocirca ne induuntur quidem, videlicet picturam corporis ne adoperiant. Sunt autem bellicosissima gens, atque avidissima cædis: tantùm scuto angusto, lanceaque contenti. Præterea gladio nudis corporibus dependente, loricæ ac galeæ penitus ignorant usum, impedimentum id esse transgrediendis paludibus arbitrantes, quarum vaporibus æstuque cœlum ibi semper caliginosum.

XLVIII. Ad hæc Severus nihil non comparabat, quod usui Romano militi, quod detrimento Barbaris impedimentoque foret. Ubi vero satis ex sententia prompta sibi esse, ac parata omnia intellexit, juniorem filium Getam nomine in parte insulæ Romanis subjecta reliquit, ut juri dicundo rebusque civilibus administrandis præesset: eique consiliarios ex amicis natu grandibus reliquit, Antonino secum adversus Barbaros educto. Transgresso igitur Romano exercitu amnes aggeresque eos qui objecti Barbaris Romanorum fines disterσμῶσι σιδήρῳ, κραλλώπισμα τοῦτο καὶ πλούτου σύμβολον νομίζοντες, ὥσπερ τὸ χρυσὸν οἱ λοιποὶ Βάρβαροι. [1] τὰ δὲ σώματα ζέοντες γραφαῖς ποικίλων ζώων παντοδαπῶν εἰκόσιν. ὅθεν οὐδ' ἀμφιέννυνται ἵνα μὴ σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γραφάς. εἶσι δὲ μαχιμώτατοί τε καὶ φονικώτατοι, [2] ἀσπίδα μόνην στενὴν εὐκυκλωμένην, καὶ δόρυ ξίφος δὲ παρηρτημένοι, γυμνοῦ σώματος. θώρακος δὲ οὐ χρῶνται οὐδ' ἴσασι χρῆσιν, ἐμπόδιον νομίζοντες πρὸς τὴν ὁδὸν τὰ ἕλη, ἐξ ὧν ἡ ἀναθυμίασις καὶ παχύτης, ὁ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν ἀὴρ ζοφώδης ἀεὶ φαίνεται.

μη'. Πρὸς δὴ ταῦτα ἐξήρτυεν ὁ Σεβῆρος, ὅσα συνοίσειν ἔμελλε τῷ Ρωμαίων στρατῷ, λυπήσειν δὲ καὶ ἐμποδιεῖν τὰ τῶν Βαρβάρων ὁρμήν· ὡς δὲ αὐτάρκως ὥρθωτο αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον εὐτρεπίσθαι, τὸν μὲν νεώτερον τῶν υἱῶν, τὸν Γέταν καλούμενον, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπὸ Ρωμαίοις ἔθνει δικάζοντά τε, καὶ τὰ λοιπὰ διοικήσοντα πολιτικὰ τῆς ἀρχῆς, δὺς αὐτῷ συνέδρους, τῶν φίλων τοὺς πρεσβυτέρους, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον παραλαβών, ὅπῃ τοὺς Βαρβάρους ὑπήγετο. ὑπερβάντος δὲ τὸν στρατὸν τὰ προβεβλημένα ῥεύματά τε καὶ χώματα τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, συμ-

---

1 Quem morem ita expressit Solinus. *Regionem partim tenent Barbari, quibus per artifices plagarum figuras, jam inde à pueris varia animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti nota crescunt. Nec quicquam magis patentia loca nationes fera ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.*

2 Τοῖς ὅπλα αὐτοῖς, ἀσπὶς καὶ δόρυ βραχὺ, μῆλον χαλκοῦν ἐπ' ἄκρῳ ἴσον σύραγος, *sc. hasta cuspidis*, ἔχον, ὥστε σφόμενον κλυπεῖν πρὸς καλάκλειν τῶν ἐναντίων *Dion.*

Solani

βολαὶ καὶ [1] ἀκροβολισμοὶ πολλάκις ἐγίνοντο, πρόπαλά τε τῶν Βαρβάρων. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἑκάστοις ἦν ἡ φυγὴ, καὶ ἀδιάλυτον ἔν τε δρυμοῖς, καὶ ἕλεσι, καὶ τῇ τῶν χωρίων γνώσει, ἅπερ πάντα Ρωμαίοις ὄντα ἐναντία, πλείονα παρεῖχε τῷ πολέμῳ πάλιν ἀναπεδίλιν.

μθ'. Τὸν δὲ Σεβῆρον γηραιὸν ὄντα, ἤδη νόσος ὀδυμικωτέρα καταλαμβάνει, ὥστε αὐτὸς μὲν ἀναλάζετο μένειν οἴκοι, τὸν δὲ Αντωνῖνον ἐπειρᾶτο ἐκπέμπειν διοικήσοντα τὰ στρατιωτικά. [2] ὁ δὲ Αντωνῖνος τῶν μὲν πρὸς τοὺς Βαρβάρους μετρίως ἐφέροντ' ζεν, ἐπειρᾶτο δὲ οἰκειοῦσθαι τὰ στρατεύματα. καὶ πάντας ἀνέπειθεν εἰς αὐτὸν βλέπειν μόνον. ἐμνᾶτό τε παντὶ τρόπῳ πάλιν μοναρχίαν, ἀφαιρούμενος τὸν ἀδελφόν. ὁ δὲ πατὴρ ὀδυνολὺ νοσῶν, καὶ πρὸς τὸν θάνατον βραδύνων, ἐπαχθὴς αὐτῷ καὶ ὀχληρὸς ἐφαίνετο. [3] ἀνέπειθέ τε τοὺς ἰατροὺς καὶ ὑπηρέτας, κακουργῆσαί τι πρὸς πάλιν θεραπείαν τοῦ γέροντος, ὡς ἂν θᾶττον αὐτὸ ἀπαλλαγείη. πάλιν ἀλλὰ μόλις ποτὲ Σεβῆρος λύπῃ τὸ πλεῖστον ἀφαρθρεὶς, ἀνεπαύσατο τῷ

minant, pugnæ quædam tumultuariæ fiebant, & excursiones, victore ubique Romano. Cæterum, facilis erat ex fuga receptus Barbaris: quippe inter sylvas ac paludes, & loca ipsis notissima delitescentibus. Quæ omnia Romanis adversa moram bello addebant.

XLIX. Interea Severum jam confectum senio longior invasit morbus, sic ut ipsi domi residere, atque Antoninum mittere in bellum, ad Imperatoris obeunda munia cogeretur. Cæterum Antoninus haud magnopere de Barbaris solicitus, exercitum sibi adjungere, & confirmare universos tentabat, uti se unum intuerentur: soli sibi Imperium vindicans, ac germano identidem obtrectans. Quin longior quoque patris valetudo, ac mortis mora diuturnior anxium videlicet adolescentem habebat; sic ut medicis, ministrisque subinde conaretur persuadere, senem ut è medio quam primum quoquo modo tollerent. Donec tandem Severus mœrore magis quàm morbo consumptus,

---

1 Utcunque dissimulet Herodianus, non sunt illæ velitationes censendæ, ubi tam acriter pugnatum est, ὥστε ἐς πόλε μυελώδας, *Romanorum* sc. ὅλας ἱκνεῖσθαι. Neque enim nihili res Severo expressisset sanguinarios istos versiculos:

— Τῶν μήτις ὑπερφύγοι αἰπὺν ὀλεθρον,
Χεῖράς θ' ἡμείρας, μηδ' ὅπλοισι γυάσθω μήτηρ
Κεῖνον ἐϋζωὸν φέρσι, μηδ' ἐς φύγοι αἰπὺν ὀλεθρον.

2 Semel atque iterum Severo insidiatus est Antoninus, quin &. in extremo actu aliquid contulit ad senem è medio tollendum, ἢ σὺν τοῖς περὶ τοῦ ἔχοντα, *praeso sc. intentum*, ἢ νόσῳ τῇ ἱκανῇ τῇ φθειρούσῃ ἀπήνεγκε, συνεργασαμένου τι καὶ τοῦτο καὶ τοῦ Αντωνίνου. *Dion.*

3 Perist *Eboraci in Britannia, subactis gentibus, quæ Britannia videbantur infesta, anno imperii decimo octavo.* Spart.

vitaque

vitaque defunctus est, clarissimus omnium Imperatorum bellicis operibus. Neque enim aut civiles quisquam adversus inimicos, aut externas adversus barbaros totidem alius victorias reportavit. Annisque duodeviginti gesto Imperio decessit, successoribus liberis: tanta pecuniæ relicta copia, quantam antea nemo: tum ampliore exercitu, quàm cui obsistere ulla vis posset.

βίᾳ, ἐνδοξότατα βιώσας, ὅσον πρὸς τὰ πολεμικὰ οὐδεὶς πώποτε βασιλέων. ἔτη γὰρ ἐμφύλια κατ' ἐχθρῶν, ἔτη ξένα κατὰ βαρβάρων, τοσαῦτά τις οὐδὲ αὐτῷ ἤνεγκε τρόπαια. βασιλεύσας δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὑπὸ παισὶ νεαρίαις ἀδελφοῖς, ἀνεπαύσατο, [1] χρήματά τε αὐτοῖς καταλιπὼν ὅσα μηδεὶς πώποτε, καὶ δυνάμιν στρατιωτῶν ἀναντιαγώνιστον.

L. Igitur Antoninus mortuo Severo, summam potestatem nactus, confestim universos ab ipso (quod aiunt) lare interficere cœpit. Nam & medicos supplicio affecit, quod sibi parum obtemperaverant, jubenti senis maturare necem; nutricioſque suos juxta, & fratris, quod de reconciliandis egissent: ne uno quidem reliquo suæ crudelitati facto, ex eo ordine hominum qui in honore aliquo fuerant, quique ipsius parentem observaverant. Duces porro exercitus magnis muneribus ac promissis adhortabatur, persuaderent militibus, uti se unum Imperatorem declararent, nullasque non machinas adversus germanum intendebat. Neque id tamen persuadere militibus potuit. Quippe memores, utrunque à Severo jam inde à pueritia pari honore cultuq; educatum: etiam ipsi parem utrique obedientiam, benevolentiamque exhibebant.

ν'. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, λαβόμενος ἐξουσίας, εὐθὺς ἐξ ἑστίας πάντας φονεύειν ἤρξατο. τούς τε ἰατροὺς ἀνελὼν (οἳ μὴ ὑπήκουσαν αὐτῷ, κελεύσαντι κακουργῆσαι καὶ τὸν θάνατον ἐπεῖξαι τῷ γέροντι) τούς τε τροφεῖς αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπειδὴ συνεσκευάζοντο λιπαρῶντες αὐτὸν ὑπὲρ ὁμονοίας. οὐδένα δὲ εἴασε περιγηρᾶσαι τῶν ἐν τιμῇ γηρομένων, ἢ θεραπεία τοῦ γέροντος. ἰδίᾳ τε δώρεαις καὶ μεγάλαις ὑποσχέσεσι τοὺς τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνας ἐδελέαζεν, ὅπως ἀναπείσειαν ἢ στρατὸν ἀποδεῖξαι μόνον αὐτοκράτορα, καὶ πᾶσαν μηχανὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἔζήτει. ὁ μὲν ἔπειθε τὸ στρατιωτικόν· μεμνημένοι δὲ τοῦ Σεβήρου, [2] καὶ ὅτι ἀμφοτέρους ἴσους ἐκ παίδων ἐθεράπευεν, ἴσην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν καὶ εὔνοιαν παρείχοντο.

1 Οὐκ εὐαριθμήτους ἵππους μυριάδας ἁρπαγῶν καταλείπων.

2 Quare postea *pars militum apud Albam, Getam occisum acerrime fuit; dicentibus cunctis, duobus se fidem promisisse liberis Severi, duobus servire debere.* Spart. in **Anton. Caracall.**

ται. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπεὶ μὴ προεχώρει αὐτῷ τὰ τῶν σπεισάμενος πρὸς τοὺς Βρεττανούς, δόξας τε εἰρηνεύειν, καὶ τὰ πρὸς λαβὼν ἔξησε τε ἐν Βρεττανίᾳ, πρός τε τὴν ἀδελφὸν ἤδη καὶ τὴν μητέρα ἐπείγετο. ὡς δ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐφοίτων, συνάγειν αὐτοὺς ἡ μήτηρ ἐπειρᾶτο, καὶ οἱ ἐν ἀξιώσει ὄντες, καὶ συνήθροι πατρῷοι φίλοι. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος πάντων αὐτῷ πρὸς ἃ ἐβούλετο ἐναντιουμένων, ἀνάγκη μᾶλλον ἢ γνώμῃ ἐς ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν ὑπήκουσεν μᾶλλον ἢ ἀληθῆ προσήγετο. ὅτε δὴ τὰ τῆς βασιλείας ἀμφότεροι διοικοῦντες, ἐν ὁμοτίμῳ ἀρχῇ ἀπᾶραι τῆς Βρεττανίας ἠθέλησαν, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἐπείγοντο, κομίζοντες τὰ τοῦ πατρὸς λείψανα. τὸ γὰρ σωμάτιον πυρὶ φλεγόντες, τῷ τε κόνιν σὺν ἀρώμασιν εἰς κάλπιν ἀλαβάστρου ἐμβαλόντες, ἀπεκόμιζον εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς τὰ βασίλεια ἐνθησόμενοι ἱερὰ μνήματα. αὐτοὶ δὲ τὸ στρατὸν ἀναλαβόντες, νικηφόροι δὴ τῶν Βρεττανῶν εἰς τὴν ἀντικειμένην Γαλλίαν, διαβάντες τὸν ὠκεανὸν, ἀφίκοντο.

Ὅπως μὲν δὴ Σεβῆρος τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διεδέξαντο, ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ δεδήλωται.

LI. Igitur Antoninus cognito parum ſibi rem adverſus exercitum procedere, icto cum Barbaris fœdere, dataque pace, & obſidibus acceptis, decedenſque illinc, ad matrem jam germanumque feſtinat. Congreſſos reducere in gratiam mater conata, adnitentibus honeſtiſſimis quibuſque Severi amicis & conſiliariis. Igitur Antoninus, cum nemo ſcilicet non ejus libidini refragaretur, vi potius quàm voluntate ad concordiæ, amoriſque ſimulationem adducitur. Ita ambo pari honore Imperium gerentes, ſolverunt ex Britannia, Romamque cum patris reliquiis contendebant. Nam corpuſculo ignibus tradito, cinerem ipſum cum odoribus in vaſculum alabaſtri conjectum Romam referebant, ut videlicet in ſacris Principum monimentis componeretur. Ipſi exercitum deportantes, victoreſque jam Britanniæ, in adverſam Galliam emenſo Oceano pervenerunt.

Quo igitur pacto & diem ſuum obierit Severus, & liberi ejus Imperium ſuſceperint, in hoc volumine demonſtratum eſt.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

HERODIANI

LIBER QUARTUS.

BREVIARIUM LIBRI QUARTI.

SEveri reliquiæ ex Britannia Romam ſunt delatæ. Ibi parentatione facta, & illo inter Divos relato, Antoninus & Geta fratres Imperium ſuſcipiunt; ita diſſidentes, ut illud, niſi tunc Julia interceſſiſſet, certis limitibus inter ſe diviſiſſent. Mox tamen gliſcente indies odio, Antoninus fratrem Getam ſuper pectus matris obtruncat; & ad caſtra confugiens, militibus largitione corruptis, ſolus Imperator declaratur, ac ſtatim in ſenatum populumque crudeliſſime ſævit. Poſthac varias profectiones obiens, ad Danubium Germanos, in Macedonia Alexandrum, in Aſia Achillem æmulabatur. Dein Alexandriam veniens, inſigni latrocinio cives contrucidavit. Poſthac Parthiam titulo nuptiarum ingreſſus, incautos Parthos, violato fœdere opprimit, rege vix elapſo. Poſtremo Carris Meſopotamiæ à milite, cujus fratrem interemerat, interficitur; & combuſto ejus cadavere cineres Antiochiam matri Juliæ mittuntur. Deinceps Macrinus Imperator eligitur; qui cum Artabano Rege Parthorum per integrum triduum prælio decernit, neutro exercitu vincente aut devicto; mox facto fœdere & diſcedente Partho, ipſe cum Romanis copiis Antiochiam proficiſcitur.

TA

Τὰ μὲν δὴ πεπραχθέντα Σεβήρῳ βασιλεύσαντι ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν, ἐν τῷ περὶ τούτου βιβλίῳ δεδήλωται. οἱ υἱεῖς αὐτοῦ ἤδη νεανίαι, ἅμα τῇ μητρὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείγοντο, ἤδη μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους (ἔστε γὰρ καταγωγαῖς ταῖς αὐταῖς ἐχρῶντο, ἔστε συνεστιῶντο ἀλλήλοις) πολὺ δὲ τὸ ὕποπτον ἐν ἅπασιν, ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι, μή τις αὐτῶν φαρμακὰς καὶ λαθὼν, ἢ τινας ἀναπείσας τῶν ὑπηρετῶν, δηλητηρίῳ χρήσηται φαρμάκῳ. ταύτῃ γὰρ καὶ τὴν ὁδοιπορίαν ἔτι μᾶλλον ἤπειγον, ἀδεέστερον ἑκάτερος βιώσεσθαι πρόσθοκῶν, εἰ ἐν τῇ Ῥώμῃ γένοιντο, καὶ τὰ βασίλεια διελόμενοι ἐν πολλείᾳ καὶ πολλῇ οἰκήσει, καὶ πάσης πόλεως μείζονι, καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερος ἄφοβοι, ὡς βέλοιτο.

Β'. Ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Ῥώμην, ὅ, τε δῆμος αὐτοὺς λαφυροφορῶν ὑπεδέξατο, ἥ τε σύγκλητος προσηγόρευσεν· ἠγοῦντο δ' αὐτοὶ μὲν τὴν βασίλειον φέροντες πορφύραν· εἵποντο δ' ὅπισθεν αὐτοῖς, οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπιν φέροντες, ἔνθα λοὺ τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵ τε προσαγορεύοντες τοὺς νέους αὐτοκράτορας παιόντες, καὶ τὴν κάλπιν προσεκύνουν. ἐκείνην μὲν ὃν παραπέμψαντες, καὶ προπομπεύσαντες αὐτῆς, ἀπέθεντο ἐν τῷ νεῷ, [1] ἔνθα

RES gestas Severi Principis per annos duodeviginti, superiore libro sumus persecuti. Porro autem ipsius liberi, adolescentes jam, una cum matre Romam festinabant: seditiones jam tum in itinere agitantes. Quippe diversoriis, mensaque nunquam eisdem utebantur: multumque suspicionis in cibo omni, potuque; ne alteruter antecapto tempore, ipse clam, aut per ministeria, veneno rem gereret. Ob eamque causam etiam iter properantius faciebant: tutius rati victuros, ubi jam in urbem pervenissent, divisaque inter se regia, amplis ac spaciosis ædibus, majoribus etiam reliqua urbe, pro suo uterque arbitrio separatim agitarent.

II. Postquam vero in urbem perventum, populus eos universus laureatus excepit, & Senatus consalutavit. Præibant igitur Principes ipsi cum purpura imperatoria: pòst sequebantur consules, urnam cum Severi reliquiis gestantes. Qui autem novos Imperatores consalutaverant, progressi deinde, urnam quoque ipsam supplices adorabant. Ita comitati magna pompa, composuerunt ipsum in templo, ubi Marci,

1 Ita Spartianus Severi corpus Antoninorum sepulchro illatum refert, sub finem Severi.

ac ſuperiorum principum ſacra viſuntur monimenta.

III. Re igitur divina cæremoniiſque de more concelebratis, uterque in regiam diſcedunt, partiti inter ſe domum, januiſque ſecretioribus obſtructis, publicis tantum, atque atrienſibus promiſcue utentes. Quin & cuſtodes corporis ſeparatim ſibi delegerunt, vix unquam congredientes, niſi pauxillum duntaxat, ut in publico à multitudine ipſa conſpicerentur. Sed inprimis tamen juſta parenti perſolverunt. Mos eſt enim Romanis conſecrare Imperatores, qui ſuperſtitibus filiis, vel ſucceſſoribus moriuntur. Quique eo ſunt honore affecti, relati dicuntur inter divos. Eſt autem tota urbe quaſi luctus quidam feſtæ celebritati promiſcuus. Quippe functum vita corpus, ritu hominum ſumptuoſo funere ſepeliunt. Sed ceream imaginem defuncto quam ſimillimam fingunt, eamque in regiæ veſtibulo proponunt ſupra eburneum lectum, maximum atque ſublimem, veſtibus inſtratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti ſpeciem pallida recumbit. Circa lectum vero utrinque magnam partem diei ſedent, à læva quidem Senatus omnis veſtibus atris amicti, à dextra verò equites, cæteri quoque ordines, ſed ſeorſim, ut quique dignitate præcellunt. Stant autem ante lectum ſenes nobiles, ex ordine Senatorio, ſed & ex equeſtri, qui ſacra ſuperiorum principum viſuntur monimenta.

Μάρκια τε καὶ τὰ περὶ αὐτὸν βασιλέων ἱερὰ μνήματα δείκνυται.

γ'. Ἐπιτελέσαντες δὲ νενομισμένας ἱερουργίας ὅπῃ τὰ βασιλικὰς εἰσόδους, ἀνῆλθον εἰς τὰ βασίλεια. διελόμενοι δὲ αὐτὰ ἑκάτερος ᾤκει, περιφράττοντές τε πάσας εἰσόδους, εἴ τινες ἦσαν λανθάνουσαι, μόναις δὲ ταῖς δημοσίοις καὶ αὐλείοις ἀναίδην χρώμενοι· φρουράς τε ὁπισήσοντες ἰδίας ἑκάτερος, ὀλίγους δὲ συνιόντες, εἰ μὴ περὶ ὀλίγου, ὅσον δημοσίᾳ ἔποτε ὀρθοῦσθαι. ἐπιτέλεσαν δὲ πρὸ ἁπάντων τιμὴν εἰς τὸν πατέρα τιμιώτ. ἔθος γάρ ἐστι Ρωμαίοις ἐκθειάζειν βασιλέων τοὺς ὅπῃ [1] διαδόχοις παισὶ τελευτήσαντας. τιμῶσι τε τοιαύτῃσι τελεταῖς, ἀποθέωσιν καλοῦσι. μεμιγμένον δέ τι πένθος ἑορτῇ καὶ θρησκείᾳ, καὶ τιμὴ πόλιν δείκνυται. τὸ μὲν γὰρ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος, πολυτελεῖ κηδείᾳ κατατάφησιν ἀνθρώπων νόμῳ. [2] κηρῷ δὲ πλασάμενοι εἰκόνα πάντα ὁμοίαν τῷ τελευτηκότι, ὅτι μεγίστης ἐλεφαντίνης κλίνης εἰς ὕψος ἀρθείσης, προτιθέασιν ἐν τῇ τῶν βασιλείων εἰσόδῳ, χρυσοῦφεῖς στρωμνὰς ὑποστρωννύντες. ἡ δ' εἰκὼν ἐκείνη ἐν σχήματι νοσοῦντος πρόκειται ὠχριῶσα. τῆς δὲ κλίνης ἑκατέρωθεν καθέζονται ὅπλειστον τῆς ἡμέρας· ἐν μὲν τῷ λαιῷ μέρει, πᾶσα ἡ σύγκλητος μελαίναις ἐσθῆσι χρώμενοι, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, οἱ ἄλλοι ἱππῆς καὶ οἱ ἄλλοι τάγματα, ἰδίᾳ ἕκαστοι, ὡς ἕκαστος ἀξιώματι προέχει. ἑστᾶσι δὲ πρὸ τῆς κλίνης γερόντων εὐγενῶν, ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ τάγματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἱππικοῦ, οἱ

---

1 Lege [διαδόχοις ἢ παισί.]

2 Deſcriptioni huic ad amuſſim reſpondet Dionis illa de ſolutis Pertinaci exequiis. Καὶ ἐς αὐτὴν, κλίνην ἐλεφαντίνην τε τοῦ Περτίνακος κεῖσθαι, σκευῇ ἐπινικίῳ οὐδενὶ ὑστέρᾳ. lib. 74.

Y 0/2

νοι, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, γυναῖκες πᾶσαι, ὅσαις ἀνδρῶν ἢ πατέρων ἀξίωμα τιμῆς ἔνδοξον μεταδίδωσιν. ὅτε δὲ χρυσοφορουμένη τις αὐτῶν ὁρᾶται, ὅτε ὡσαύτως ἐξαίσιος κοσμουμένη, ἀλλὰ λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι, σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. ἐπὰν δὲ ἡμερῶν τὰ εἰρημένα διατελεῖται. ἰατροί τε εἰσιόντες ἑκάστοτε, ὡσαύτως τῇ κλίνῃ, καὶ δηδὲν διαπεφάμενοι τὸν νοσοῦντα, χαλεπώτερον ἔχειν ἀπαγγέλλουσιν ἑκάστοτε. ἐπὰν δὲ δόξῃ τετελευτηκέναι, τὸ μὲν κλίνιον ἀράμενοι τε ἱππικῆς τάγματος εὐγενέστατοι, καὶ τῶν συγκλήτου διάλεκτοι νεανίαι καλακομίζουσι διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, εἴς τε τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν ὡσπάζασιν, ἔνθα οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες ὑπομένουσιν. ἑκατέρωθεν δὲ βάθρα πυκνὰ σύγκειται, ἐν κλίμακος σχήματι, καὶ ὅπῃ μὲν θατέρου μέρους τῶν εὐγενεστάτων καὶ εὐπατρίδων [1] χορὸς ἔστηκε παίδων· ἐν δὲ τῷ ἀντικειμένῳ, γυναικῶν τῶν ἐν ἀξιώσει εἶναι δοκουσῶν. ᾄδουσι δὲ ἑκάτεροι ὕμνους τε καὶ παιᾶνας εἰς τὸν τελευτηκότα, σεμνῷ μέλει καὶ θρηνώδει ἐξευθυμισμένους. μεθ' ὃ δὲ τοῦτο βασάσαντες τὸ κλίνιον, φέρουσιν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ καλούμενον Ἄρεως πεδίον. ἔνθα καταστεύασαν ἐν τῷ πλατυλάτῳ τοῦ πεδίου τόπῳ τετράγωνόν τι καὶ ἰσόπλευρον, ἄλλης μὲν ὕλης ὑδεμίας μετέχον ἢ ἐκ μόνης τε συμπήξεως ξύλων μεγίστων, εἰς σχῆμα

ctus: à dextra vero matronæ, quas virorum aut parentum dignitas honestat. Harumque nulla vel aurum gestans, vel ornata monilibus conspicitur: sed vestibus albis exilibus indutæ, mœrentium speciem præbent. Hæc ita per septem dies continuos faciunt, medicis ad lectum quotidie accedentibus, inspectumque velut ægrum deterius se habere subinde pronuntiantibus. Dein ubi jam visus est obiisse diem, lectum humeris attollunt equestris senatoriique ordinis nobilissimi ac lectissimi juvenes, perque viam sacram in vetus forum deferunt, ubi magistratus Romani deponere Imperium consueverant. Utrinque autem gradus quidam sunt ad scalarum similitudinem extructi, in quibus altera ex parte puerorum chorus est à nobilissimis atque patriciis, altera fœminarum illustrium, hymnos in defunctum pæanasque canentium, verendo ac lamentabili carmine emodulatos. Quibus peractis, tollunt iterum lectum, atque extra urbem perferunt in Martium campum: ubi quàm latissime campus patet, suggestus quidam specie quadrangula, lateribus æquis assurgit, nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus in tabernaculi formam. Id quidem interius totum est aridis fomiti-

1 Ἐπειδὴ χοροὶ παίδων καὶ ἀνδρῶν, θρηνώδη τινὰ ὕμνον εἰς τὸν Περτίναικα ᾄδοντες παρῆλθον. idem.

bus

bus oppletum, extra autem intextis auro ſtragulis, atque eboreis ſignis, variiſque picturis exornatum. Infra vero alterum minuſculum quidem poſitum eſt, ſed forma & ornatu perſimile, portis januiſque patentibus. Tertiumque item & quartum ſemper ſuperiore contractius, ac deinceps alia: donec ad extremum, quod eſt omnium breviſſimum perveniatur. Poſſis ejus ædificii formam comparare turribus his, quæ portubus imminentes noctu igne prælato, naves in tutas ſtationes dirigunt: Pharos vulgo appellant. Igitur lecto in ſecundum tabernaculum ſublato, aromata & ſuffimenta omnis generis, fructus, herbaſque ſuccoſque omnes odoratos conquirunt, atque acervatim effundunt. Quippe neque gens eſt, neque civitas, neque qui honore ullo aut dignitate præcellat, quin certatim pro ſe quiſque ſuprema illa munera principis honori deferant. Ubi vero ingens aromatum acervus aggeſtus eſt, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitant, univerſis equeſtris ordinis certa quadam lege ac recurſu, motuque pyrrhichio, numeroque in orbem decurrentibus. Currus item circumaguntur inſeſſi purpuratis rectoribus, qui perſonas

οἰκήματος. πᾶν δὲ ἐκεῖνο ἔνδοθεν μὲν φρυγάνων πεπλήρωται, ἔξωθεν δὲ χρυσοϋφέσι ῥωμαλέαις, ἐλεφαντίνοις τε ἀγάλμασι, γραφαῖς τε ποικίλαις κεκόσμηται. ὑπ' ἐκείνῳ δὲ ἕτερον, σχήματι μὲν καὶ κόσμῳ παραπλήσιον μικρότερον ὑπόκειται, πυλίδας ἔχον καὶ θύρας ἀνεῳγμένας· τρίτον τε καὶ τέταρτον ἀεὶ τῷ ὑποκειμένῳ μεῖον ἐς τελευταῖον βραχύτατον πεφύκασι. ἀπεικάσαι τις ἂν τὸ σχῆμα τῷ κατασκευάσματι[1] φρυκτωρείοις, ἃ τοῖς λιμέσιν ὑπερείδηται, νύκτωρ μὲν τῷ πυρὶ ἐς ἀσφαλεῖς παραγωγὰς τὰς ναῦς χειραγωγεῖ· φάρους δὲ αὐτὰ οἱ πολλοὶ καλοῦσιν. ἐς δὲ τὸ οἴκημα τὸ δεύτερον ἀνακομίσαντες τὴν κλίνην πρόσθιαν, ἀρώματά τε καὶ θυμιάματα πάντα ὅσα γῆ φέρει. εἴ τέ πῃ καρποὶ ἢ πόαι χυμοί τε, συμβαλλόμενοι πρὸς εὐωδίαν ἀνακομίζονται, καὶ σωρηδὸν χέονται. οὔτε γὰρ ἔθνος, οὔτε πόλις τις, οὔτε τὴν ἀξιώσει ἢ τιμῇ ὄζειν, ὃς μὴ δῶρα ταῦτα ὕσατα πέμπει φιλοτίμως ἐς τιμὴν τοῦ βασιλέως. ἐπὰν δὲ μέγιστον χῶμα ἀρθῇ τῶν ἀρωμάτων, πᾶς δὲ ὁ τόπος πληρωθῇ, ἱππασία περὶ τὸ κατασκεύασμα ἐκεῖνο γίγνεται. πᾶν τε τὸ ἱππικὸν τάγμα περιθεῖ κύκλῳ, μετά τινος εὐταξίας καὶ ἀνακυκλώσεως πυρριχίῳ δρόμῳ καὶ ῥυθμῷ. ἅρματά τε περιέρχεται ὁμοίᾳ εὐταξίᾳ, φέροντα τοὺς ἡνιόχους, ἠμφιεσμένους μὲν τὰς περιπορφύρους ἐσθῆτας, πρόσωπεῖα δὲ

---

1 Ἐπετχεύασε δὲ ἐν αὐτῷ, *sc.* campo Martio, πυρὰ πυργοειδῆ ἐλίφατι, καὶ χρυσῷ, μετὰ διαστάντων τινῶν κεκοσμημένη.

περι-

ἀνειλημμένης εἰκόνας ἔχοντα, ὅσοι Ῥωμαίων ἐνδόξως ἐστρατήγησαν, ἢ ἐβασίλευσαν. τούτων δὲ συντελεσθέντων, λαβὼν λαμπάδα ὁ τῆς βασιλείας διαδεξάμενος, προσφέρει τῷ οἰκήματι, οἵ τε λοιποὶ πανταχόθεν πῦρ ἐπιτιθέασι. πάντα δὲ ξᾶττα ἀνάπτεται [1] εὐμαρῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς, φρυγάνων τε πλήθους καὶ θυμιαμάτων [2] ὑποκαέντος. ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου, καὶ βραχυτάτου καταskευάσματος, ὥσπερ ἀπό τινος ἐπάλξεως, [3] ἀετὸς ἀφίεται, τῷ πυρὶ ἀναλυσόμενος εἰς τὸν αἰθέρα, ὃς φέρειν λόγος ἐστὶν ἀπὸ γῆς ἐς οὐρανὸν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐξ ἐκείνου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται.

δ'. Ταῦτα δὲ τῷ μὲν πρώτῳ ἐκδειάσαντες οἱ παῖδες ἐς τὸν πατέρα, ἐπανῆλθον εἰς τὰ βασίλεια. ἐξ ἐκείνου δὲ ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, ἐμίσουν τε καὶ ἐπεβούλευον. πάντα τε ἔπραττεν ἑκάτερος, πειρώμενος τὸν ἀδελφὸν ἀποskευάσασθαι, εἰς αὐτόν τε μόνον προσαγεῖν τὴν ἀρχήν. ἐμερίζοντο δὲ καὶ πάντων αἱ γνῶμαι, καὶ ὅσοι ἐν ἀξιώσει ἢ τιμῇ τινι ἦσαν καθ' ὅλην πόλιν. ἰδίᾳ γὰρ αὐτοῖς ἑκάτεροι ἐπέστελλέ τε λανθάνων, καὶ ὑπεδέχετο μεγάλαις ὑποσχέσεσι πρὸς αὐτὸν ἀνέλκων. καὶ τὸ μὲν πλεῖον μέρος εἰς τὸν Γέταν ἔβλεπε. φαντασίαν γὰρ

ferant ducum omnium Romanorum, principumque illuſtrium. Quæ ubi celebrata ſunt, facem capit imperii ſucceſſor, eamque tabernaculo admovet. Tum cæteri omnes undique ignem ſubjiciunt: cunctaque illico fomitibus illis aridis odoramentiſque referta, igni valido corripiuntur. Mox ab extremo, minimoque tabernaculo, tanquam è faſtigio quodam, ſimul cum ſubjecto igni, aquila dimittitur, quæ in cœlum creditur ipſam Principis animam deferre. Ac jam ex illo unà cum cæteris numinibus Imperator colitur.

IV. Ita conſecrato parente reverſi domum juvenes, diſcordias quotidie & ſimultates exercere, inſidiari inter ſe, moliri, parare omnibus modis, atque ea modo uterque in animo habere, quibus alter dolo caperetur: poſtremo quacunque via graſſari ad ſingulare imperium; ac nihil invicem prætermittere, dum conſortem poteſtatis expungerent. Sed & mentes, animique omnium urbanorum, quicunque honore aliquo aut dignitate præſtarent, diverſi trahebantur, utroque ſeorſum literas clanculum miſſitante, magniſque pollicitationibus ſibi homines adjungente. Major tandem pars ad Getam ſpectabat, quod

---

1 Alterum hic loci redundat [ἴσσα] aut [εὐμαρῶς]

2 Rectius ἐπιτιθέντος quod annotavit Stephanus.

3 Γινομένου δὲ τούτου, ἀετός τις ἐξ αὐτῆς [πυρᾶς] ἀίσσεται Sed longum eſt per ſingula ire, quare Dionem conſule, libro ſtatim citato.

opi-

opinionem nonnullam oſtenderet probitatis, moderatumque ſe & lenem in congreſſibus præſtaret. Studia porro tractabat honeſtiſſima: quippe & diſciplinarum laude celebres circa ſe frequentes habebat, & in palæſtra ac reliquis ingenuis exercitationibus verſabatur. Placidus præterea in omnes, atque humanus, fama & gloria quadam optima plurimos ad amicitiam, benevolentiamque alliciebat. Contra vero Antoninus cuncta aſperius ferociuſque gerebat, atque ab his rebus, quas ſupra diximus, alienus, militaris vitæ ac bellicæ videri amator affectabat, nihilque non iracunde faciens, minitando quam ſuadendo, metu quam benevolentia ſibi amicitias quærebat.

V. Sed cum diu fruſtra mater diſcordantes inter ſe germanos redigere in gratiam ſtuderet, viſum aliquando ambobus eſt Imperium inter ſe dividere, ne Romæ agitantes, alter alterius eſſent inſidiis opportuni. Quare convocatis paternis amicis, coram ipſa matre de Imperio dividendo diſceptabant, ſic ut Europa omnis Antonino, tellus autem adverſa, quæ omnis Aſia nuncupatur, Getæ adjudicaretur. Ita enim divina quadam providentia, utrumque continentem Propontidos incurſu diſterminari. Placebat autem ut Antoninus caſtra ad Byzantium habebatur.

τινα ὀπωπείας ἐπεδείκνυτο, [1] μέτριόν τε καὶ σεμνὸν ἑαυτὸν τοῖς σεσοφισμένοις παρεῖχεν. ὀπτηδεύματά τε ἀνδραγαθίας ἐχρῆτο, σωφρόνως τε τὰς ὑπὸ παιδείας ἐπαινουμένας ἀσκήσεις ἀσκητικώς τε περὶ παλαίστρας καὶ γυμνάσια ἐλεύθερα, χρηστός τε ὢν καὶ φιλάνθρωπος τοῖς συνοῦσι, φόβῳ μᾶλλον ἢ δόξῃ ἀεί τινα πλείους εἰς εὔνοιαν καὶ φιλίαν προκαλεῖτο. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἐμβριθῶς τὰ πάντα καὶ θυμοειδῶς ἔπραττε. πολὺ δὲ ἀπάγων ἑαυτὸν τοῦ σωφρονοῦντος, στρατιωτικῆ τε καὶ πολεμικῆ βίᾳ ἐρασθῆναι μᾶλλον προσεποιεῖτο. ὀργῇ τε πάντα πράττων, καὶ ἀπειλῶν μᾶλλον ἢ πείθων, φόβῳ καὶ οὐκ εὐνοίᾳ φίλους ἐκτᾶτο.

ε'. Ὡς στασιάζοντας δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν ἅπασιν οἷς ἔπραττον, μέχρι τοῦ εὐτελεστάτων ἔργων ἢ μητρωιάγειν ἐπειρᾶτο. καὶ ποτε ἔδοξεν αὐτοῖς, ἵνα δὴ μὴ μένοντες ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀλλήλοις ὀπτεύοιεν, νείμασθαι τὴν ἀρχήν. συναγαγόντες δὴ τοὺς πατρῴους φίλους, τήν τε μητρὸς παρέσης, ἠξίουν διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν, τῷ μὲν ὑπὲρ Εὐρώπην πάντα ἔχειν τὴν Ἀντωνῖνον· τὴν δὲ ἀντικειμένην ἤπειρον, Ἀσίαν τε καλουμένην, πᾶσαν Γέτᾳ διαδοθῆναι. ὅτῳ γὰρ ἔλεγον τινὰ θείαν πρόνοιαν τὰς ἠπείρους διηρῆσθαι τῷ Πόντου ῥεύματι. ἤρεσκε δὲ τὴν μὲν Ἀντωνῖνον ὅτι τῷ Βυζαντίῳ ἱδρύ-

1 Angebatur enim Antoninus, *ut ait Victor*, modeſtiore fratris ingenio. Qui, *referente Spartiano*, in adoleſcentia comis habebatur.

σας

σω στρατόπεδον, ἡ δὲ Γέτας ἐν Καλχηδόνι τῆ Βιθυνίας, ὡς ἀντικείμενα ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα φρουροίη τε ἑκατέρω ἀρχῶ, καὶ κωλύοι τὰς διαβάσεις. ἐδόκει τε τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς μὲν Εὐρωπαίους πάντας ἀπομένειν, τοὺς δὲ ἐκεῖθεν ἀπιόντας σὺν τῷ Γέτα. τῆ τε βασιλείᾳ τῆ αὐτοῦ αὐτάρκη ἔσεσθαι ἐνόμιζεν ὁ Γέτας ἔλεγχον, ἢ τὴν Ἀντιόχειαν, ἢ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἃ πολύ τι τῆς Ῥώμης, ὡς ἤστην, μεγέθει ἀπολειπούσας. τὴν δὲ ἐπὶ μεσημβρίᾳ ἐθνῶν, Μαυρουσίους μὲν καὶ Νομάδας, Λιβύης τε τὰ παρακείμενα, Ἀντωνίνῳ ξυγχωρεῖν· τὰ δὲ ἐπέκεινα, μέχρις ἀνατολῆς, προσήκειν τῷ Γέτα.

ε'. Ταῦτα δὴ αὐτῶν διατιθέντων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες συνῳκτισμένοις προσώποις ἐς γῆν ἔνευσαν. ἡ δὲ Ἰουλία γῆν μέν, ἔφη, καὶ θάλασσαν, ὦ τέκνα, εὑρίσκετε ὅπως νείμησθε· καὶ τὰς ἠπείρους, ὡς φατε, τὸ Πόντιον ξεῖδρον διαιρεῖ· τὴν δὲ μητέρα πῶς ἂν διέλοισθε; καὶ πῶς ἡ ἄθλιος ἐγὼ εἰς ἑκάτερον ὑμῶν νεμηθείην ἢ τμηθείην; πρῶτον δή με φονεύσατε, καὶ διελόντες ἑκάτερος παρ' ἑαυτῷ τὸ μέρος, θαπτέσθω. ὅπου γὰρ ἂν μὴ γῆς καὶ θαλάττης εἰς ὑμᾶς μερισθείην. ταῦτα δὲ λέγουσα μετὰ δακρύων καὶ οἰμωγῆς, ἀμφοτέροις τε τὰς χεῖρας περιβάλλουσα, καὶ ἅμα τὰς ἀγκάλας ἄγουσα συνάγειν ἐπειρᾶτο. πάντας δὲ οἴκτου καταλαβόντος, διελύθη τὸ συνέδριον, ἥτε σκέψις ἀπρόσκοπος, ἑκατέρους τε εἰς τὰ ἑαυτῶν βασίλεια ἀνεχώρησε.

berent, Geta vero, in Calchedone Bithyniæ urbe, quæ ſcilicet oppoſita inter ſe utriuſque Imperium tuerentur, atque à tranſmittendo prohiberent. Tum ut è Senatorio ordine quotcunque ex Europa forent, in urbe ipſa remanerent, reliqui Getam ſequerentur. Sedes Imperii ſui Geta deſtinabat Antiochiam vel Alexandriam, urbes magnitudine haud longe infra Romam. Tum ex gentibus ad meridiem habentibus Mauros, Numidaſque Antonino concedens, reliquos ad orientem uſque Geta ſibi adſciſcebat.

VI. Hæc dum illi agitarent, reliquis omnibus mœſto vultu terram intuentibus, ita Julia mater locuta eſt. Terram quidem & mare, ô filii, jam inveniſtis quo pacto dividatis: & continentem utramque, ut dicitis, Pontici diſcriminant fluctus: matrem vero quonam modo dividetis? Quonam modo infelix ego diſtribuar inter utrumque veſtrûm, aut diſſecabor? Me primum igitur occidite, dimidiamque uterque apud ſe partem ſepeliat, ut ego quoque inter vos cum mari terraque ipſa dividar. Hæc locuta multis cum lacrymis ejulatuque manus ambobus injiciens, complexa utrumque reconciliare inter ſe conabatur. Quare coorta miſeratione, cuncti diſceſſere, improbato conſilio, ipſique in ædes ſuas reverſi.

VII. Sed gliſcebat indies odium, atque diſcordiæ. Nam ſive duces ac magiſtratus aliqui eligerentur, uterque amico ſuo potiſſimum ſuffragabatur: ſive jus dicerent, ſemper diverſa ſentiebant, magno illorum periculo cuja res agebatur. Pluris enim ſtudium ſuum, quam jus aut æquum faciebant: etiam in ludis ipſis diverſarum ſemper factionum. Nihil præterea inſidiarum omittebant. Cocos identidem & pincernas conati ad veneficia impellere. Quæ ubi tardius procedebant, quod ſcilicet uterque magna diligentia curaque cibum capeſſerent, poſtremo impatiens Antoninus, atque imperii totius cupidine inſtigatus, deliberat magnum aliquid vel facere, vel pati, ferrumque & cædem molitur.

VIII. Et quando ſecus proceſſerant latentes inſidiæ, neceſſarium putabat periculo omni ac ſpe poſthabita, quovis modo inceptum patrare. Quare irrupto fratris cubiculo, nihil eum tale exſpectantem

ζ'. Τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ στάσις αὔξετο. εἴτε γὰρ ἡγεμόνας, ἢ ἄρχοντας ἔδει ποιεῖν, ἑκάτερος τὸν ἑαυτοῦ φίλον προάγειν ἤθελεν· εἴτε δικάζοιεν, τὰ ἐναντία ἐφρόνουν, ἐπὶ ὀλέθρῳ τῶν δικαζομένων ἑκάτερος. πλέον γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ δικαίως τὸ φιλόνεικον. ἔν τε θεάμασι περὶ τὰ ἐναντία ἐσπούδαζον· πάντα τε εἴδη ὀπλομαχίας ἐξήρτυον, οἰνοχόους τε καὶ ὀψοποιοὺς ἀνέπειθον ἐμβαλεῖν δηλητήρια φάρμακα. ἃ ξαδίως δὲ αὐτῶν ἑκατέρῳ προσεχώρει, ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς ὀλιγωρίας καὶ φειδοῦς ἐσιτοῦντο. τέλος δὲ, μὴ φέρων ὁ Ἀντωνῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς περὶ τὴν μοναρχίαν ὀξυθυμίας ἐλαυνόμενος δίεγνω δρᾶσαί τι, ἢ παθεῖν γενναῖον, ξὺν ξίφει χωρήσας, καὶ φόνῳ.

η'. Μὴ προχωρούσης γὰρ τῆς λανθανούσης ὁπλομαχίας, ἀναγκαίαν ἡγήσατο τὴν κινδυνώδη τε καὶ ἀπηγορευμένην, [1] τὸ μὲν ξὺν ῥώμῃ, τὸ δὲ ὁπλομαχίᾳ. [2] Γέτας μὲν δὴ πρωΐτερος κομείσας, προσέβαλε τὸ αἷμα τοῖς τοῦ

---

1 Locum hunc deploratæ ſanitatis, ut Stephano & Sylburgio videtur, nemo hactenus in integrum reſtituere conatus eſt; quod quidem adeo diſſimulat Politianus ut in interpretatione omiſerit. Quid ſi ſalvo textu, ſenſu pariter & interpretatione legitima, ita poſſit efferri? contulit ſe Antoninus ad inſidias ſummo cum periculo conjunctas, tum propter matris amorem, quo Getam ſc. proſequuta eſt, tum propter Getæ inſidias quas contra moliri ſolitus eſt. Quem ſenſum ita præ ſe ferunt, [τῆς μὲν διὰ σπουδῆς, τῇ δὲ δι' ὑπνώλης] ut lacunam, quam alii ſuſpicantur, nequaquam videam.

2 Inſidiarum ordo hic erat. Perſuaſit matri Antoninus, ut fratrem in thalamum vocaret, facta reconciliationis ſpe: qui cum accerſitus veniſſet, à Centurionibus ibidem, Antonini juſſu, collocatis interficitur. Καὶ αὐτὸν, inquit Dion, πρός τε τὴν μητέρα προκαταφυγόντα, καὶ ἀπό τε τοῦ αὐχένος αὐτῆς ἐξαρτηθέντα, καὶ ἅτε τε σύνθεσιν τοῖς τε μετὰ τοῦ πρωτοφύτου κατικοῦσιν ἐλαφρυόμενον καὶ βοηθοῦντα, μῆτερ· μῆτερ, τεκοῦσα, τεκοῦσα, βοήθει, σῴζομαι.

μητρὸς

μητρὸς στήθεσι, μεταλλάξει τὸν βίον. ὁ δ' Ἀντωνῖνος, καθειργαδεύσας αὐτοῦ τὸ φόνευμα, προπηδᾷ τοῦ δωματίου θέων, φεύγων τε δι' ὅλων τῶν βασιλείων, ἐδόκει μέγαν κίνδυνον ἐκφεύγειν, μόλις τε σωθῆναι. τοὺς τε στρατιώτας, οἱ φρουροῦσι τὰ βασίλεια, κελεύει αὐτὸν ἁρπάσαντας ἀπάγειν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἂν σωθῇ ἐκεῖ φυλαχθείς. μείναι γὰρ ὅτι τῆς βασιλείου αὐλῆς, ἔλεγεν ἀπολεῖσθαι. πιστεύσαντές τε ἐκεῖνοι, τό, τε πεπραγμένον ἔνδον οὐκ εἰδότες, θέοντι αὐτῷ κατὰ φεύγοντα συνεξέδραμον πάντες. ταραχή τε καθεῖχε τὸ δῆμον, ὁρῶντα τὸν δεῖλαιον, ἀφ' μέσης φερόμενον τῆς πόλεως δρόμῳ τὰ βασιλέα. ὡς δὲ ἐσέπεσον εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴς τε τὰ νεὼν, ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς γῆν, ὡμολόγει τε κακοτυχία, ἔθνεά τε σωτηρία. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὧν οἱ μὲν ἤδη τὸν λυτρὰ εἶχον, οἱ δὲ ἀνεπαύοντο, πάντες ἐκπλαγέντες συνέθεον. ὁ δὲ προελθὼν, τὸ μὲν πραχθὲν τοῦθέως οὐκ ὡμολόγησεν. ἔδοκει δὲ φεύγειν κίνδυνον καὶ [1] ἀδελφικὸν πολεμίου καὶ ἐχθροῦ, τὸν ἀδελφὸν λέγων. μόλις τε καὶ μετὰ πολλῆς μάχης τῶν ἐχθρῶν κεκρατηκέναι. κινδυνευσάντων δὲ ἀμφοτέρων κατ' ἕνα ἑαυτὸν βασιλέα τετηρεῖσθαι ὑπὸ τῆς τύχης.

supra matris pectus multo undantem sanguine sævus obtruncat. Quo facto exilit statim, ac per totam regiam currens, clamitat magnum se periculum effugisse, vixque evasisse incolumem. Simul imperat militibus regiæ custodibus raperent illico se, atque in castra deducerent, ubi tutius asservetur: periturum dictans si diutius in ædibus moram trahat. Illi pro veris ea dicta accipientes, simul ignari quæ intus gesta, currentem eum currentes & ipsi comitantur. Fit ingens populi tumultus, raptim agente se sub vesperam principe mediam per urbem. Ut autem castra attigit ædiculamque eam, intra quam signa ac simulacra exercitus adorantur, procidens humi gratias agebat votis quasi pro salute susceptis. Ea re militibus nunciata, partim jam lavantibus, partim requiescentibus, statim illuc omnes exterriti feruntur. Ille progressus in medium, non quidem continuò rem ipsam prout erat gesta fatebatur, sed effugisse periculum clamitabat, insidiasque inimici hominis atque hostis. Nam ita fratrem appellabat. Vixque tandem post longum certamen adversarios superatos; quippe utrisque periclitantibus, se postremo unicum Imperatorem fortunæ relictum dono. Talia quædam

---

1 *Post fratris mortem in castra Prætoria pergens, apud milites conquestus est circumveniri se fratris insidiis, atque ita fratrem in palatio fecis occidi.* Spart. quin post fratrem occisum hoc uno se munivit prætextu.

obliquans atque involvens, intelligi quæ feciſſet, quam audiri malebat.

IX. Tum pro ſalute imperioque ſuo ſingulis militibus Atticarum drachmarum duo millia ſupra quingentas pollicetur, prætereaque annonæ ſupra quam ſueti accipere dimidium. Jubet item jam tum ex templis, theſauriſque ſibi ipſos pecuniam ſumere, largiter effuſis uno die quæcunque per duodeviginti annos Severus collegerat atque recondiderat alienis calamitatibus. At milites tanta pecuniæ magnitudine illecti, totoque jam negotio intellecto, vulgata paſſim cæde per eos qui ædibus effugerant, unum illum declarant Imperatorem, Geta hoſte appellato. Igitur ea nocte moratus in templo Antoninus, ac fretus largitionibus, quibus ſibi milites adjunxerat, contendit poſtridie in Senatum, toto ſtipante exercitu, ſed armis inſtructiore, quàm conſuevit Principem deducere. Ingreſſus deinde, ubi rem divinam fecit, conſcendit ſellam Imperatoriam, atque in hunc modum verba facit.

τοιοῦτα δή τινα πλαγίως ἐμφαίνων, νοεῖσθαι μᾶλλον ἐβούλετο τὰ πραχθέντα ἢ ἀκούεσθαι.

Δ'. Ὑπισχνεῖται δὲ αὐτοῖς, ὡσὲρ τ ἑαυτῦ σωτηρίας καὶ μοναρχίας, ἑκάσῳ μ. σταπώτη διχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς Ἀτθικάς· προσέθηκε δὲ τῷ στιπρισίῳ ἄλλο τοῦ τελαμῶνος ἥμισυ. κελεύει τε ἀπελθόντας, αὐτὸς ἤδη, ὑποδέχεσθαι ἔκ τε τ ναῶν καὶ τ θησαυρῶν τὰ χρήματα, μιᾶς τε ἡμέρας ἀφειδῶς ἐκχέας πάντα ὅσα ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα ὁ Σεβῆρος ἤθροισέ τε καὶ κατέκλεισεν ἐξ ἀλλοτρίων συμφορῶν. οἱ δὲ σταπῶται τοσούτων χρημάτων πλῆθος ἀκούσαντες, καὶ συνέντες τὸ πεπραγμένον, ἤδη τε καὶ τ φόνε διαδοθέντε γενομένε ὑπὸ τ ἔνδοθεν φυγόντων, μόνον τε αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν αὐτὸν, καὶ τὸν Γέταν καλοῦσι πολέμιον. ὀπιμείνας δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τ νυκτὸς ἐκείνης ἐν τῷ νεῷ τ σρατοπέδε, διαξήσας τε, καὶ τ ὀπισθοσφυλακίαν οἰκειωσάμενος τοὺς σρατιώτας, εἰς τ σύγκλητον καθῆλθε μετὰ πολλ τ σρατᾶ, ὡπλισμένε μᾶλλον ἢ ἔθος ἐσὶ βασιλέα προπομπεύειν. εἰσελθὼν δὲ καὶ θύσας, τ τε βασιλείε ὀπισθε θρόνε, ἔλιξε τοιάδε.

Concio Antonini.

X. Non me quidem fugit, omnem domeſticorum cædem, ſtatim atque auribus inciderit, odioſam videri: nomenque ipſum ut primum audiatur, afferre gravem calumniam Quippe infelices miſericordia, po-

Δημηγορία Ἀντωνίνε.

ι'. Οὐκ ἀγνοῶ μὲν, ὅτι πᾶς οἰκείε φόνος εὐθέως ἀκουσθεὶς μεμίσηται, τό, τε ὄνομα τοῖς ἀκροαῖς ἅμα τῷ προσπεσεῖν, δύσις φέρει χαλεπὴν ἀφορμήν. τοῖς μὲν γὰρ δυσυχήσασιν ἔλεος, τοῖς δὲ κρατήσασι

πάσαι φθόνος παρακολουθεῖ· καὶ τὸ μὲν ἡττᾶσθαι τοῖς τοιούτοις ἀδικεῖσθαι, τὸ δὲ νικῆσαν ἀδικεῖν δοκεῖ. πλὴν εἴ τις ὀρθῇ κρίσει, καὶ μὴ λοιδόρει τῇ πρὸς τὸ πιστόν, τὸ παραγμῆνον λογίζοιτο, τίνα τε αἰτίαν αὐτῷ καὶ τίνι ὑποθέσει ἐξετάζοι, εὕροι ἂν ὑμῖν καὶ εὔλογον καὶ ἀναγκαῖον, τὸν μέλλοντα πείσεσθαι δεινὸν, ἀμύνασθαι μᾶλλον ἢ ὑπομεῖναι. τῇ μὲν γὰρ συμφορᾷ τὸ πιστὸν, καὶ ἀνανδρίας ψόγος παρακολουθεῖ· ὁ δὲ κρατήσας ἅμα τῷ σιωπᾶσθαι, καὶ δόξαν ἀνδρείας ἀπενέγκατο. τὰ μὲν ἔν ἄλλα, ὅσα λοιδορίαν φαρμάκων, καὶ λοιδ πάσης ἐνέδρας ἐπιβέλλουσί μοι, ἔνεστιν ὑμῖν καὶ λοιδ βασάνων χωρίσασι μαθεῖν. καὶ γὰρ λοιδ τοῦτο τοὺς ἐκείνου ἐν τοῖς ὑπηρέταις ἐκέλευσα παρεῖναι, ὅπως εὕρητε τὴν ἀλήθειαν. εἶσι δέ τινες αὐτῶν καὶ ἤδη ἐξεταζόντες, καὶ τὴν ἐξετάσεως ἐπαχῦσαι δυνάσθε. τὸ δ' ἔν τελευταῖον, ἐπῆλθέ μοι παρὰ τῇ μητρὶ ὄντι, ξιφήρεις ἔχων τινὰς ἐς τοῦτο παρεσκευασμένους, ὅσπερ ἐγὼ φρονηματίᾳ πολλῇ καὶ ἀλγηδόνι συνεὶς, ἠμυνάμην ὡς πολέμιον, ἐπεὶ μήτε γνώμῃ ἔτι μήτε ὁρμῇ ἔφερεν ἀδελφῷ. ἀμύνασθαί τε αὐτὸν ὑπεβουλεύοντας οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ συμφέρει. αὐτὸς γὰρ ὁ τῆσδε τῆς πόλεως κτίστης Ρωμύλος οὐκ ἄνεγκεν ἀδελφὸν, ὑβρίσαντα μόνον εἰς τὰ ἐκείνου ἔργα. σιγῶ Γερμάνικον [1] τὸν

tentes invidia ſequitur: ac victus accepiſſe, victor attuliſſe injuriam videtur. Cæterum ſi quis vero magis judicio, quam ſtudio erga defunctum aliquo, rem ipſam expendat, cauſamque ejus & conſilium exquirat; facile ſcilicet inveniet, rectum eſſe & neceſſarium, vindicare magis quam accipere injuriam. Quippe ad occiſi calamitatem etiam infamia timiditatis accedit. Victor præterquam quod incolumis eſt, etiam gloriam retulit fortitudinis: ac cætera quidem quæ ſæpe in me cum veneficiis, tum omni genere inſidiarum intendit, facile vobis eſt exquirere tormentis. Quippe idcirco adeſſe omnes illius miniſtros imperavi, ut verum deprehendatis. Sunt autem nonnulli quoque ex his jam torti, quorum exaudire confeſſionem poſſitis. Poſtremo autem cum ego apud matrem forem, venit ille in me, quoſdam ſecum adducens gladiis accinctos. Sed ego re præcognita, ultus hoſtem ſum. Neque enim jam aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Ulciſci autem illum, qui prior inſidietur, ut juſtum eſt, ita uſu quoque jam receptum. Quippe ne ipſe quidem hujus urbis conditor Romulus germanum pertulit, ſuis tantum operibus illudentem. Taceo Germanicum Neronis, ac

1 De exemplo à Romulo petito ſatis conſtat, ſi cætera, quæ adducuntur, utique quadrarent. Nam præterea quod Germanicum Tiberii fratrem appellet,

ac Titum Domitiani fratres. Marcus ipſe Philoſophiæ ſimulator ac manſuetudinis, Lucii generi ſui contumeliam non pertulit. Ego vero venenis comparatis in me, gladioque impendente, ultus hoſtem: quippe hoc illi ſua opera nomen imponebant. Vos autem Diis gratias agite, quod alterum vobis principem ſervaverint: neque mentes veſtras in diverſa partiti, ſed unum tantum ſpectantes Imperatorem, vitam ſecuri traducite. Imperium autem Jupiter, ſicut ipſe inter Deos ſolus poſſidet, ita etiam uni tantum mortalium adjudicat.

XI. Hæc locutus magna voce, irarumque plenus, ac truculento vultu illius amicos intuens, trementibus pallentibuſque pleriſque in regiam revertitur. Continuo igitur cœpti occidi domeſtici omnes fratris, atque amici, quique in ædibus habitabant, quas ille incoluerat: miniſtrique item univerſi, ſic ut ne ætati quidem infantium parceretur. Porro ipſa

Νέρωνος, καὶ Τίτου τὸν Δομετιανόν. Μάρκος αὐτὸς φιλοσοφίας καὶ ἐπιεικείας προσποιούμενος, λυπεῖν μὲν οὐκ ἠνέσχετο, ὅντος γαμβροῦ, ἀλλ' ἐξ ὑποκλοπῆς αὐτὸν ἀπεστέρητο. ἐγὼ δὲ φαρμακεῖα παρεσκευασμένων, ξίφους ἐπηωρημένου ἐχθρὸν ἠμυνάμην. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τοὔνομα ἐδίδου τὰ ἔργα. ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν θεοῖς εὐχὰς ἄγειν, ὅτι καὶ ἕτερον ὑμῖν τὸν βασιλέα ἔσωσαν, παύσασθαι δὲ ἤδη τὰς ψυχὰς, καὶ τὰς γνώμας διῃρημένους, εἰς ἕνα δὲ βλέποντας, ἀμείμονος βίου. βασιλείαν δὲ ὁ Ζεὺς, ὥσπερ αὐτὸς ἔχει μόνος θεῶν, ὅτῳ καὶ ἀνθρώπων ἑνὶ δίδωσι.

ια'. Ταῦτα εἰπὼν μεγάλῃ βοῇ, θυμῷ πεπληρωμένος, βλέμματι δριμεῖ ἀφορῶν εἰς τοὺς ἐκείνου φίλους, πέμποντάς τε καὶ ὠχεωντας τοὺς πλείστους καταλιπὼν, εἰς τὰ βασίλεια ἀνέδραμεν. [1] οἱ δὲ πάντες ἐφρουροῦντο οἱ ἐκείνου οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι, καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς βασιλείοις ἔνδα ἐκεῖνος ᾤκει. διαῤῥήδην τε πάντες ἀνῃρέντο. οὐδέ τις τῶν φειδὼ ἦν-

---

pellet, cum per adoptionem filius eſſet, nullibi, quod ſciam, proditum eſt Germanicum Tiberio inſidias ſtruxiſſe, aut quoquo modo opprimendum curaſſe; quod tamen noſter innuere videtur. Certe Germanicus ipſe Antiochiæ obiit non ſine veneni ſuſpicione. Suet. lib. 4 c. 1. Adhæc neque Titus commode in exemplum ceſſerit, qui, *referente Suet. c. 4. l. 11. fratrem inſidiari ſibi non deſinentem, ſed pene ex profeſſo ſollicitantem exercitus, nec occidere, nec ſeponere, ac ne minore quidem in honore habere ſuſtinuit.* Quod ad Marcum attinet v. Spart. in Vero. *Hæc*, inquit, *vitæ diverſitas atque alia multa inter Marcum & Verum ſimultates feciſſe non aperta veritas indicabat; ſed occultus rumor inſuſurrabat.* Deinde Marcum ab omni hujuſce fraudis ſuſpicione liberat.

1 Quos omnes Dion in numerato habet. Τῶν δὲ δὴ ἐκατοντάρχων, καὶ τῶν τριακοντόρων τῶν μετὰ τοῦ Γέτα γενομένων, καὶ εἰς δύο μυριάδας πεπαχρῆμα ἀνῃρέθησαν, ἄνδρες ἄπαλοι καὶ γυναῖκες, ὡς πού τις καὶ ἔτυχεν ἐν τῷ βασιλείῳ ὤν.

λικίας

λικίας, ὅτε μέχρι νηπίων. τὰ δὲ πλώματα φερόμενα μετ' ὕβρεως, πάσαις ἀμάξαις ὀλισθάνοντα, ἔξω τῆς πόλεως κομιζόντα, σωρηδὸν κατεπίμπρατο, ἢ ὅπως δὴ ἐξέκλεπτο. ὑδεὶς δὲ ἀφειλέτο ἐφ' ᾧ καὶ μετείως ἐκείνῳ γνωδέντων. ἀθλητὰὶ δὲ καὶ ἡνίοχοι, ὑποκριταί τε πάσης μούσης καὶ ὀρχήσεως, πᾶν τε ὅτιπερ ἐκείνῳ δι' ἡδονῆς ἔσχε θέαμα, ἢ ἄκουσμα, διεφθείρετο. τῆς τε συγκλήτου βουλῆς ὅσοι ἦσαν ἢ πλούτῳ ὑπερέχον, ὅτι βραχυτάτοις ἢ ἐδ' ὑφεσώσας αἰτίαις, ἐκ τῆς τυχούσης διαβολῆς ὡς ἐκείνῳ φίλοι ἀνηρεῖτο. τοῦ τε Κομμόδου ἀδελφοῦ, φρεσὶν ἤδη, καὶ παρὰ πάντων βασιλέων, ὡς Μάρκου θυγατέρα, τεθνηκυίᾳ ἀπέκτεινεν, αἰτίαν ἐπαγαγών, ὡς δακρυούσῃ περὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς ὅτι τοῦ παιδὸς φόνῳ. τοῦ τε γαμέτην γενομένου ἑαυτῷ, Πλαυτιανοῦ θυγατέρα, ὄσαν δὲ ἐν Σικελίᾳ, τόν τε ἀνεψιὸν αὐτῆς, Σεβῆρόν τε ὠμώνυμον, καὶ τὸν [1] Περτίνακος υἱὸν, τῆς τε Κομμόδου ἀδελφῆς Λουκίλλης υἱὸν, καί τι γένος ἐκ βασιλικὸν, ἢ ἐν συγκλήτῳ ἐξ ὑπατειδῶν κατεσάνον, πᾶν ἐξέκοψεν. εἷς τε τὰ ἔθνη πέμπων ἡγεμόνας τε καὶ ἐπιτρόπους, ὡς ἐκείνου φίλους, πάντας διεχρήσατο. πᾶσα δὲ νὺξ ἔρριπτο φόνος πανcadavera plaustris omnibus percontumeliam impositа, atque extra urbem exportata, acervatim aut temere injecta rogis comburebantur. Nec quisquam superfuit ex iis, qui levem modo cum Geta notitiam habuisset. Athletæ etiam, & aurigæ, atque omnifariam histriones, & quicquid denique vel oculis illius, vel auribus jucundum fuerat, passim occidebantur. Præterea Senatorii ordinis quicunque aut nobilitate, aut opibus excellerent, minima quaque de causa, vel plane nulla, quantumlibet levi delatione pro illius amicis interimebantur. Quin & Commodi sororem jam anum, atque ab omnibus Imperatoribus, ut Marci filiam oportuit, magno in honore habitam, morte affecit: causatus quod Getæ necem apud ipsius matrem defleviſſet. Et conjugem quondam suam Plautiani filiam, quæ fuerat in Siciliam relegata, ac consobrinum Severo cognominem, filiumque Pertinacis, & Lucillæ Commodi sororis: postremo quicquid ex cognatione imperatoria, aut in Senatu ex patricia nobilitate supererat, plane quasi ab stirpe abscidit. Ducesque provinciarum universos, ac procuratores, veluti Getæ amicos, neci dedidit; totæque noctes cædendis plurifariam mortalibus impendeban-

1 Helvium Pertinacem ideo interfectum, quod, cum Antoninus plurimos sibi titulos adscripserat, joco dixerit, *Adde, si placet, Geticus Maximus*, quod Getam occiderat. & Gothi Getæ dicerentur, quos ille tumultuariis aliquot præliis devicerat. *Spart.*

tur.

tur. Sed & Veſtales virgines vivas obruit terræ, quaſi temerata virginitate. Denique id quod nunquam alias factitatum, cum Circenſes ſpectante eo populus Romanus in aurigam, cui ſtudebat, neſcio quid cavillatus eſſet, ratus ſibi contumeliam illatam, repente omnem exercitum facere impetum juſſit in populum, ac raptare & occidere quicunque in aurigam dixiſſent. Ac milites accepta ſemel violandi rapiendique poteſtate, cum diſcerni à reliquis nequirent, qui fuerant protervius locuti, nullo ſcilicet in tanta multitudine verum fatente, paſſim ut in quemque inciderant, aut occidebant, aut omnibus ereptis, quaſi ſalute redempta, vivos ægre dimittebant.

XII. His actis ſtimulante malorum facinorum conſcientia, vitamque peroſus urbanam; ſtatuit Roma ſecedere, ut & milites ordinaret, & provincias inviſeret. Igitur Italia decedens, ad ripas Danubii pervenit, ac partes Imperii Romani Septentrioni ſubjectas. Ibi aut corpus exercebat aurigando, cædendiſque cominus omne genus belluis, aut jus dicebat (rarius id tamen) ſtatimque ſententiam ferens ac reſpondens, pauculis duntaxat auditis. Cæterum Ger-

τοδαπῶν ἀνδρώπων. τάς τε τ Ἑστίας ἱερείας ζώσας κατώρυξεν, ὡς μὴ [1] φυλαξάσας τὴν παρθενίαν. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ μήποτε γενόμενον ἔργον, ἱπποδρομίαν μὲν ἐδιᾶτο, ἀπέσκωψε δέ τι τὸ πλῆθος εἰς τὸν ἡνίοχον, ᾧ ὃν ἐκεῖνος ἐπεσδήκει. ὁ δὲ αἰσθεὶς αὐτὸς ὑβρίσθαι, κελεύει τῷ πλήθει προσπεσεῖν τὸ στράτευμα, ἀπάγειν τε καὶ φονεύειν τοὺς κακῶς τὸν ἡνίοχον εἰπόντας. οἱ δὲ στρατῶται, τὸ βιάζεσθαί τε καὶ ἁρπάζειν λαβόντες ἐξουσίαν, ἐκεῖ διεκείροντο, τίνες ἦσαν οἱ θρασύτερον φθεγξάμενοι. (καὶ γὰρ ἦν εὐείσκειν ἀδύνατον, ἐν δήμῳ τοσούτῳ, μηδενὸς ὁμολογοῦντος,) ἁρπάσαντες τοὺς ἐκπεφευγότας ἀπάγοντες ἀνῄρουν, ἢ ἀφαιρούμενοι ἅπερ εἶχον, ὥσπερ λύτρα, μόλις ἐρρύοντο.

ιϛ'. Τοιαῦτα δὴ πράττων ὑπό τε τ τ ἔργων συνέσεως ἐλαυνόμενος, καὶ ὡσεὶς τ ἐν τῇ πόλει ἀφελείᾳ ἀπεχθῶς ἔχων, ἀποδημῆσαι τ Ῥώμης ἠθέλησεν, ὡς δὴ διοικήσων τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις, καὶ τὰ ἔθνη ἐποψόμενος. ἀπάρας δὲ τ Ἰταλίας, ὅτε τε ταῖς ὄχθαις τ Ἴστρου γενόμενος, διώκει δὲ τὰ ἀρκτῷα τ ἀρχῆς μέρη, γυμνάσια τ σώματος ποιούμενος ἡνιοχείας, καὶ θηρίων παντοδαπῶν συχνὰς ἀναιρέσεις· διηγοῦν μὲ παρίσως, πλὴν νοῆσαι τὸ χρηνόμενον εὐδὺς ἦν, εὐδίκτως τε πρὸς τὰ λεχθέντα ἀποκρίνασθαι. φκειώσατο δ' καὶ πάντας τοὺς ἐ-

---

1 Imo, verò quoniam illibata erant caſtitate. quarum una Κλαυδία Λατίνη ἱερο-μάζετο, ἥτις καὶ μέγα βοῶσα, Οὐδεὶς αὐτὸς Ἀφροδίτης ὅτι παρθένος εἰμι, χώτα καλυπτομένη Dion. πίκειτα

πίκενα Γερμανὺς, ἔς τε φιλίαν ὑπηγάγετο, ὡς ἢ συμμάχους παρ' αὐτῆς λαβεῖν, ἢ τῷ σώματι ἑαυτῆς φρουροὺς ποιήσασθαι, γυναίους τε ἢ ὡραίους [1] ὁπλιξάμενον. πολλάκις δὲ ἢ ἐς Ρωμαϊκὸν ὑποδήματος χλαμύδα, ἠμφιέννυτο τὰ Γερμανῶν ἐσθήματα, ἔν τε χλαμύσιν, αἷς ἐνδύονται, ἀργύρῳ πεποικιλμέναις ἐκοσμεῖτο. κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπιτίθετο ξανθὰς, ἢ εἰς κειρὰν τ' Γερμανῶν ἠσκημένας. τούτοις δὴ χαίροντες οἱ Βάρβαροι ὑπερηγάπων αὐτόν· ἔχαιρον δὲ αὐτῷ ἢ οἱ Ρωμαίων στρατιῶται· [2] μάλιστα μὲν ἀφθόνοις τοῖς τῆς χρημάτων δόσεσι, αἷς ἀφειδῶς προσεφέρετο αὐτοῖς. ὅτι τε πᾶν ὡς στρατιώτης ἔπρασσε, εἴ τε ὄρυγμά τι ὀρύττειν ἔδει, σκάπτων πρῶτος, εἴ τε ξύλινον γεφυρῶσαι, ἢ βάθος χῶσαι, πᾶν δ' ὁ χειρῶν, ἢ καμάτου σώματος, ἔργον, πρῶτος εἰργάζετο, τράπεζάν τε εὐτελῆ παρετίθετο, ἔνθ' ὅπη ἢ ξυλίνοις ἐς ποτὸν ἢ ἐδέσματα χεώμενος σκεύεσιν, ἄρτον τε προσεφέρετο αὐτοχέδιον. σῖτον γὰρ ἀλήσας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὃ ἔσχει μόνῳ, μάζαν τε ποιήσας, καὶ ἐπ' ἀνθράκων ὀπτήσας ἐσῖτεῖτο. ἢ πάντων μὲν τῶν πολυτελῶν ἀπεῖχετο· ὅσα δὲ εὐτελέστατα, ἢ τοῖς πενεστάτοις τ' στρατιωτῶν εὐμαρῆ, τούτοις ἐχρῆτο. συστρατιώτης τε ὑπ' αὐτῶν μᾶλλον ἢ βασιλεὺς καλούμενος χαίρειν προσεποιεῖτο.

manos illic sibi omnes adjunxit, atque in amicitiam conciliavit, sic ut ex his socios bellorum, & custodes corporis validissimum quemque & pulcherrimum sibi adsciverit. Sæpe etiam Romano cultu depositio, vestem Germanicam induebat, atque in eorum sagulis argento variegatis conspiciebatur: etiam flavam capiti cæsariem imponens, ad modum Germanicæ tonsuræ. Quibus læti Barbari mirifice eum diligere: gaudere etiam Romanus miles, quem scilicet ille amplissimis largitionibus prosequebatur. Ipse nullum non militiæ munus promte subire: & sive quid fodiendum foret, primus fodere: sive flumini imponendus aut extruendus agger, sive quod opus manuum faciendum, aut labor subeundus, primus omnia occupare: tenuique mensa, ac ligneolis poculis, vasisque esculentorum contentus esse, panemque etiam temere factum comesse. Quippe tritico quantum satis uni foret sua manu molito, massaque inde facta, atque in carbonibus decocta, vesci solitus; omnia denique elegantiora aspernari, & vilissimis quibusque, ac vel pauperrimo gregarioque militi facillimis uti. Tum commilitonem, quam principem vocari se malle, ac

---

1 Rectius [ὁπλισάμενον.]

2 Εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλανθρωπότατος ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἀνθρώπους ἔργον ἔχων ἀποδύσῃ, στρεσυλᾷν, &c. Dion.

plerunque iter facere, perinde atque ipſe pedibus ambulans, raroque vehiculum conſcendere aut equum, ſibi ipſe portare arma : nonnunquam etiam ſigna militaria longiſſima, & aureis ornamentis prægravia, ac ne robuſtiſſimis quidem militibus facilia, ipſe humeris ſubire. Ob hæc igitur aliaque hujuſcemodi, ut hominem militarem, diligere eum ſuus exercitus, & ut virum. fortem admirari. Quippe inſtar miraculi videbatur, tantulæ hominem ſtaturæ, tantis eſſe laboribus parem.

XIII. Sed ubi milites apud Danubium ordinavit, atque in Thraciam Macedonibus conterminam diſceſſit, continuo Alexander alter evaſit. Nam & memoriam regis ejus omnibus modis renovavit, ſtatuis, imaginibuſque nulla non urbe poni juſſis, Romamque ipſam, Capitoliumque, & templa univerſa referſit Alexandri ſimulacris. Vidimus item imagines nonnullas ridicule depictas, quæ uno corpore duas facies præ-

ειτο. τὰ πλεῖστά τε αὐτοῖς συνωδεύων σειπατῶν, ασυνήθως ἅρματος ἢ ἵππου ὀχεῖσθαι, τά τε ὅπλα βαστάζων ἑαυτῷ. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ τῆς στρατοπέδων σύμβολα, καὶ ὀπιμήκη ὄντα καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῆς γυμναστάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ὀκνηθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. ἀφ' ὧν δὴ ταῦτα καὶ τὰ τύπου ὅμοια, ὡς στρατιωτικὸς ὑπ' αὐτῶν ἐφιλεῖτο, καὶ ὡς γενναῖος ἐθαυμάζετο. καὶ γὰρ ὑὸς θαύματος ἄξιον, ἐν μικρῷ πάνυ τῷ μεγέθει, σώματι γενναίων πόνων ἄσκησις τοσαύτη.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῷ Ἴστρῳ στρατόπεδα διῴκησε, καταλύσας τε εἰς Θράκλιν, Μακεδόσι γειτνιῶσαν, [1] εὐθὺς Ἀλέξανδρος ὑός, καὶ τιμή τε μνήμης αὐτοῦ παντοίως ἀνενεώσατο, εἰκόνας τε καὶ ἀνδριάντας ἐν πάσαις πόλεσιν ἀναστῆσαι ἐκέλευσε. τιμῇ τε Ῥώμῃ ἐπλήρωσεν ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων, ἐν τῷ Καπετωλίῳ, καὶ ἐν ἄλλοις ἱεροῖς [2] τὰ περὶ Ἀλέξανδρον συναφείας. [3] ἔνθ' ὅπου τὴ καὶ χλανὶς εἰδωλῳ ἀξίας εἰκόνας ἐν γραφαῖς, ἑνὸς σώματος, ὑπὸ διφυΐας κεφαλῆς

---

1 Alexandrum Magnum ejuſque geſta, *inquit Spartianus*, ſemper in ore habuit.

2 Omiſit hæc verba Politianus, quibus aliquid deeſſe ſuſpicor, quo ſenſus ſuppleatur : contextus ratio talem ſuggerit, viz. quod Antoninus ideo Alexandrum omnibus fere aris coleret, propter cognationem quam ſibi cum Alexandro intercedere ſomniavit. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον, *inquit Dion*, Ἕως Αὔγουστον ἐπεκαλεῖτο, καὶ πολλὰ καὶ τῇ βουλῇ ἔγραφεν ὅτι ἐς τὸ σῶμα αὖθις τῆς Αὐγούστης ἐσῆλθεν, *Alex. ſc.* ἵνα ἐπειδὴ ὀλίγον τότε χρόνον ἔζησεν, πλείονα αὖθις δι' ἐκείνης ζήσῃ.

3 Iterum quædam omiſit interpres. *Vidimus item imagines nonnullas ridicule depictas, unius corporis duas dimidiatas facies capitis unius menſura circumſcriptas.*

μιᾶς,

μιᾶς, ὄψεις ἡμιτόμους δύο, Αλεξάνδρου τε καὶ Αντωνίνου. φοιτᾷ δὲ αὐτὸς ἐν Μακεδονικῷ σχήματι, χλανίσαν τε ὀπὶ τοῦ κεφαλοῦ φέρων, καὶ κρηπῖδας ὑποδέμενος. ὁπλιζόμενός τε νεανίας καὶ σχαίνοντας, Μακεδονικοῦ ἐκάλει φάλαγγα. τοὺς τε ἡγεμόνας αὐτῆς [1] φέρειν τὰ ὅπλα ἐκείνα σχαινῶν ὀνόματα. ἀπό τε Σπάρτης μεταπεμψάμενος νεανίας, Λακωνικὸν καὶ [2] Πιτανάτην ἐκάλει λόχον.

ιδ'. Ταῦτα δὲ ποιήσας, τά τε ἐν τῇ πόλει διοικήσας, ὡς ἐνεδέχετο, ἐπείχθη εἰς Πέργαμον τῆς Ασίας, χρήσασθαι βουλόμενος [3] θεραπείᾳ τῇ Ασκληπιοῦ. ἀρικόμενος δὲ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὕσον ἤθελε, ὕπνου ὀνειράτου ἐμφορηθείς, ἦκεν εἰς Ιλιον. ἐπελθὼν δὲ πάντα τὰ τῆς πόλεως λείψανα, ἦκεν ὅπι τὸν Αχιλλέως τάφον· στεφάνοις τε κοσμήσας καὶ ἄνθεσι πολυτελῶς πάλιν Αχιλλέα ἐμιμεῖτο, ζητῶν τε καὶ Πάτροκλόν τινα, ἐποίησε τι τοιοῦτον. ἦν αὐτῷ τις ὕπνου ἀπελευθέρων φίλτατος Φῆς ὄνομα, τὰ δὲ βασιλέως μνήμης φροντιστής. ὅστις ὀντος αὐτῷ ἐν Ιλίῳ ἐτελεύτησεν, ὡς μὲν τινες ἔλεγον, φαρμάκῳ ἀναιρηθείς, ἵν' ὡς μὲν Πάτροκλος ταφῇ, ὡς δὲ

ferrent, Alexandri atque Antonini. Ipſe prodibat Macedonico habitu, cauſiam geſtans, & crepidas: ac lectiſſimam juvenum manum in exercitu phalangem Macedonicam appellabat, juſſis ducibus nomina ſibi ducum Alexandri imponere. Præterea juvenes Sparta accitos, Laconicam & Pitanitem centuriam vocabat.

XIV. His igitur actis, atque urbibus prout quæque potuerat ordinatis, Pergamum adit, Aſiæ civitatem, ut Æſculapii curationibus uteretur. Quo poſtquam pervenit, ſomniis quamdiu voluit captatis, Ilium mox petiit, & cunctis urbis reliquiis colluſtratis, ad Achillis tumulum proceſſit. Eoque coronis, floribuſque magnificè exornato rurſus imitari Achillem cœpit. Sed Patroclum deſiderans aliquem, quippiam hujuſmodi fecit. Libertorum omnium chariſſimus Feſtus, à memoria, dum ad Ilium moratur, vita defunctus eſt, veneno (ut quidam aiebant) extinctus, quo ſcilicet Patrocli more ſepeliretur, (ut alii affirmant) morbo

---

1 Vide num deſit [ἱκέτας] aut tale quid, verbum enim, quod [φέρειν] præcedat, nullum eſt.

2 Nominis rationem non tradunt Lexicographi: cohortis elogium habeamus apud *Alex. ab Alex. lib.* 1. *cap.* 5. *Inter cæteras*, inquit, *fuit Spartæ cohors Pitaneta, præcipui roboris, quæ ultimo diſcrimini & ad extremos caſus ſervabatur.* Cui nimirum reſpondent Romanorum Triarii.

3 Jamdudum ſecreta quædam laniena torqueri ſe Antoninus ſenſit. ἐδόκει δέ οἱ τῇ ψυχῇ πικρῶς τισι φαντάσμασι, *inquit Dion*, ideoque, ut ſuſpicari par eſt, contulit ſe ad Æſculapii templum. Καὶ διὰ ταῦτα, *pergit*, ἐψυχαγώγησε μὲν ὅπως τινὰ ἄκεσιν αὐτῶν λάβῃ.

interceptus. Hujus igitur cadaver efferri juſſit, compluribuſque lignis rogum ſtrui. Dein impoſito in medium, mactatiſque omne genus animalibus ſubjecit ignem, phialamque manu tenens, vinumque libans, ventos precabatur. Cumque eſſet raro capillo, & crinem quæreret, ut imponeret ignibus, deridiculo erat omnibus. cæterum quos habuit capillos, tamen totondit. Laudabat autem ex omnibus ducibus, præcipue Syllam Romanum, & Afrum Annibalem: quibus etiam ſtatuas atque imagines excitavit.

XV. Decedens autem Ilio, Aſiaque omni & Bithynia, gentibuſque reliquis pertranſitis, atque ubique rebus compoſitis, devenit Antiochiam: ibique exceptus honorificentiſſime, atque aliquandiu moratus, Alexandriam contendit, prætexens huic itineri deſiderium viſendæ urbis ab Alexandro conſtructæ, ſimul conſulendi illorum Numinis, quod egregie incolæ venerantur: ac ſimulans hæc duo inprimis, re-

ἕτερα ἔφασκον, ὅσῳ ἀμφθαρείς. τοῦτον κομιδῆ τιμᾶν κελεύει ἡ γένεσις, ξύλων τε πολλῶν ἀθροιδῆναι πυρά. ὀλιγίστης τε αὐτὸν ἐν μέσῳ, καὶ παντοδαπὰ ζῶα καταφάξας, ὑφῆψέ τε καὶ φιάλῃ λαβὼν, σπένδων τε [1] τοῖς ἀνέμοις εὔχετο. πάνυ τε ὢν φιλοκόρης, [2] πλόκαμον ὀλιγίστου τῷ πυρὶ ζητῶν ἐγελᾶτο. πλὴν ὧν εἶχε τριχῶν, ἀπεκείρατο. [3] ἐπῄνει δὲ καὶ στρατηγῶν μάλιστα, Σύλλαν τε τὸν Ῥωμαῖον, καὶ Ἀννίβαν τὸν Λίβυα· ἀνδριάντας τε αὐτῶν, καὶ εἰκόνας ἀνέστησεν.

ιε'. Ἀπάρας δὲ τῆς Ἰλίου, ἄλλῃ τε τῇ ἄλλης Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, τῶν τε λοιπῶν ἐθνῶν, κἀκεῖσε διοικήσας τὰ σφετέρα, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ τε ὑποδεχθεὶς πολυτελῶς, καὶ ἀστείᾳς χρόνῳ τινὸς, ὅπῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐξέλλετο, σοφισμὸν μὲν ποιούμενος ποθεῖν ἡ ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ κτισθεῖσαν πόλιν, καὶ τὸ θεῖον χρήσασθαι, [4] ὃν ἐκεῖνοι σέβουσιν ἐξαιρέτως. δύο γὰρ ταῦτα ὑπερβαλλόντως σεσεπόιητο, τήν τε τοῦ Διὸς θρη-

---

1 *Ita Auguſtus Circio, ne Galliam vaſtaret, ſacrum fecit; Calabri Japygi, Apuli vento Arabuſo, &c.* v. Alex. ab Alex. lib. 3. c. 22. & ideo Antoninus ut ventos haberet ſecundos.

2 *Græcorum & Æthiopum præcipuus mos, ut comas ad regum diſſecent, corpoſque & igni imponant.* idem lib. 3. cap. 7. *Qui mos*, alibi inquit in eodem capite, *antiquiſſimus uſque ab Homero traditur, apud quem Patroclo cadaver operturn amicorum ſuperjectis capillis fuit.*

3 Quibus adde, ex Spartiano, Tiberium.

4 Serapin ſc. ἡ δὲ Ἀλεξάνδρεια διὰ τὸ τοῦ Σεράπιδος ἱερόν. ἱερά τις ἦν εἰκὼ μίνη. *Eunapius.* Quo loco, quamvis obiter, annotamus apud Ægyptios perpetua conſtitutione ſervatum, ut nunquam Saturni templa aut Serapidis intra urbem admiſerint, ſed velut pervigiles & excubitores deos extra pomœria collocaverint. *ib. Al. ab Alex. lib. 2. c. 4. ſub finem.*

πείαν

σκεύαν, καὶ τὸ τοῦ ἥρωος μνήμιον. ἑκατόμβας τε ὧν κελεύει θεσπισθῆναι, ἐναγισμούς τε παντοδαπούς. ὡς δ' ἀγγέλη τῷ τῶν Ἀλεξανδρέων πλήθει, φύσει μὲν ὄντι τῶν γνώμας κουφοτάτῳ, καὶ ὅτι τοῖς βραχυτάτοις ἔργοις κινεμένῳ, τότε δ' ἐξεπέπληκτο, τῷ τὸ βασιλέως ἀσεβῆ τε καὶ σύνοιαν πυνθανόμενοι. ὑποδοχὴν δὲ παρεσκάζετο, οἵαν μηδενὶ πώποτε βασιλεῖ γενέσθαι φασί. πάσης τε γὰρ μούσης ὄργανα παντοδαπῶν ἀκροαμάτων ποικίλον ἦχον εἰργάζετο. ἀρωμάτων τε παντοδαπῶν καὶ θυμιαμάτων ἀτμὶς εὐωδίαν παρεῖχον τοῖς εἰσόδοις, δαδουχίαις τε καὶ ἀνθέων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα. ὡς δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ, πρῶτον εἰς τὸν νεὼν ἀνελθὼν, πολλὰς ἑκατόμβας κατέθυσε, λιβάνῳ τε τοὺς βώμους ἐπύρευσεν. ἐκεῖθεν δ' ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀλεξάνδρου μνῆμα, τήν τε χλαμύδα λιῶ ἔφριν ἀλουργῆ, δακτύλιός τε ὃς εἶχε λίθων τιμίων, ζωστῆράς τε καὶ εἴ τι πολυτελὲς ἔφερε, θέμενος ἑαυτοῦ, ἐπέθηκε τῇ ἐκείνου σορῷ. ἃ δὴ ὁρῶν ὁ δῆμος ὑπερέχαιρε, παννυχίζων τε καὶ ἑορτάζων, οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ βασιλέως λανθάνουσαν γνώμην.

ις'. Ταῦτα γὰρ πάντα ἐκεῖνος ὑπεκείνατο, βουλόμενος τὸ πλῆθος αὐτῶν διαφθεῖραι. ἡ δ' αἰτία τοῦ λανθάνοντος μίσους τοιάδέ τις ἦν. ἀπηγγέλλετο αὐτῷ διατρίβοντι ὅτι τῆς Ῥώμης ἔτι, καὶ τῷ ἀδελφῷ τε-

ligionem Dei, & Herois memoriam, jubet hecatombas comparari, ac parentationis omne genus. Quod ut primum eſt Alexandrinæ multitudini nunciatum, leviſſimæ ſuapte natura, & omnibus momentis expoſitæ; ſtudium, benevolentiamque Principis, omnes quaſi animorum impotes accipiebant. Igitur ad excipiendum illum ſe comparabant, quanto nunquam antea honore conſueverant. Quippe omnifariam muſica inſtrumenta diſpoſita, ubique varium edebant ſonitum. Præterea aromatum ac ſuffimentorum vapor omne genus aditus cunctos optimis replebat odoribus: tædis præterea & florum ſparſionibus honorabat. Sed ubi in urbem jam pervenit, primo quidem templum ingreſſus eſt, multiſque victimis immolatis, ac thure cumulatis altaribus ad Alexandri monimentum ſe contulit: paludamentumque purpureum & claris ſpecioſiſque gemmis annulos conſpicuos, balteumque, & ſi qua alia geſtabat elegantiora, dempta ſibi, tum illius impoſuit tumulo. Hæc cernentes Alexandrini, læti ſupra modum, noctibus totis ac diebus feſtum celebrabant, ignari quid intra ulceratum pectus Imperator occuleret.

XVI. Hæc enim omnia per ſimulationem faciebat, ut univerſam illorum multitudinem contrucidaret. Latentis odii cauſa talis erat. Nunciatum ei fuerat Romæ agenti, vivo adhuc fratre, atque item poſt extincto,

tincto, multa in ipſum dicere Alexandrinos. Sunt autem homines ſuapte natura dicaces, atque ad deſcribendum illudendumque maxime facti, jactantes in optimum quemque & potentiſſimum dicteria quædam, ut quidem ipſi putant, feſtiva: ut autem videntur iis in quos dicuntur, longe graviſſima. Quippe hujuſcemodi jocorum vel maxime illa permovent, quibus delicti veritas arguitur. Quare quum multa in eum dixiſſent, ne diſſimulata quidem fraterna cæde, matremque Jocaſtam vulgo appellarent, irriderentque ipſum quod tantulæ homo ſtaturæ Alexandrum atque Achillem, maximos ac fortiſſimos heroas æmularetur: dum ludere ſe putant, eo impulerunt Antoninum, hominem ſuapte natura iracundum, atque ſanguinarium, ut perniciem illis, inſidiaſque moliretur.

XVII. Igitur celebritate ac feſto jam peracto, quum videret maximam hominum multitudinem ex vicinis regionibus confluxiſſe in urbem, monuit edicto, ut in planiciem quandam juventus univerſa conveniret, velle affirmans, ſicuti Ma-

εισίν, καὶ μὴ τὸ ἐκείνῳ φόνον, ὅτι ἄρα εἶεν πολλὰ εἰς αὐτὸν ὑποσκώψαντες. πεφύκασι δέ πως ἐπὶ φιλοσκώμμονες, καὶ λέγειν εὐτόχως ὑπογραφὰς ἢ παιδιὰς, ἀποξέοντες εἰς τὸν. ὑπερέχοντας πολλὰ χαείοντα μὴν αὐτοῖς δοκοῦντα, λυπηρὰ δὲ τοῖς σκωφθεῖσι. τῷ γὰρ τοιούτων κινίζει μάλιστα, ὅσα ἐλέγχει τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ τοίνυν αὐτὸν ἐκείνων σκωψάντων ἔς τε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν καὶ τὴν πρεσβύτιν [1] Ιοκάστην καλούντων, ἐκεῖνον δὲ χλευαζόντων ὅτι δὴ μικρὸς ὢν, Αλέξανδρον καὶ Αχιλλέα γενναιοτάτους καὶ μεγίστους ἥρωας ἐμιμεῖτο. τοιαῦτά τινα παίζειν αὐτῶν δοκούντων, ὀλέθρια καὶ ὀπίσθια κατ' αὐτῶν σκέψασθαι τὸν Αντωνῖνον ἠνάγκασαν, φύσει ὄντα ὀργίλον καὶ φονικώτατον.

ιζ'. Συμπανηγυείσας τοίνυν αὐτοῖς, καὶ συνερράσας, ὡς εἶδε πᾶσαν τὴν πόλιν πλήθους μείζους πεπληρωμένην, τῶν ἀπὸ πάσης σχεδὸν αὐτὴν χώρας ἐκεῖ συνειλθόντων, [2] λόφῳ περιχάμματος πᾶσαν τὴν νεολαίαν εἰς τι πεδίον κελεύει συνιέναι, φήσας εἰς τὴν Αλεξάνδρου τιμὴν φάλαγγα βούλεσθαι συστήσασθαι, ὥσπερ

---

1 Propter Antonini nuptias cum matre initas, perditiſſimæ libidinis fœmina. *Quæ cum*, referente Spartiano, *eſſet pulcherrima, & quaſi per negligentiam ſe maxima corporis parte denudaſſet*, dixiſſetque Antoninus, *vellem ſi liceret*, reſpondiſſe fertur, *ſi libet, licet. an neſcis Te imperatorem eſſe, & leges dare non accipere?*

2 Dion aliter rem narrat. μετὰ δὲ τοῦτο, poſtquam ſc. ab Alexandrinis excipereretur, πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐξοπλίσας, ἐς τὴν πόλιν ἐσέβαλε, πᾶσι μὲν τοῖς ἀνθρώποις προπαραγγείλας οἴκοι μένειν, πάσας δὲ τὰς ὁδοὺς, καὶ πρωΐτατα καὶ τὰ τέγη προκαθεχών.

Μακε-

Μακεδονικῷ καὶ Σπαρτιάτῃ, ἔτω καὶ τὸν ἥρωα ἐπωνύμους. κελεύει δὴ σιχηδὸν τοὺς νεανίας πάντας διασῆναι, ὡς ἂν ἐπιλθὼν ἕκαστον ἴδῃ, πῶς τε ἡλικίας ἔχοι, καὶ μεγέθους σώματος, καὶ εὐεξίας εἰς στρατείαν ὀπιτηδείου. ταύτας αὐτῷ ταῖς ὑποψίαις πιστεύσαντες οἱ νεανίαι πάντες, εἰκότα τε ἐλπίσαντες ἀφ' ἧς προὐπάρξασαν παρ' αὐτῷ [1] ἐς τιμὴν πόλιν τιμῶν, συνῆλθον, ἅμα γονεῦσί τε καὶ ἀδελφοῖς συνηδομένοις αὐτῶν ταῖς ἐλπίσιν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος διεξῶν αὐτοὺς ὀπίσω, ἑκάστῳ ἐφαπλόμενος, καὶ ἄλλο ἄλλῳ λέγων ἐσκώμιον, παρῆει, ἐς ἂν αὐτοὺς ὅτε τι ὁρῶντας, ὅτε προσδοκῶντας, τὸ στρατιωτικὸν πᾶν ἐκυκλώσατο. ὡς δὲ ἐτεκμήραντο ἤδη αὐτοὺς ἔξω ἔνδον τῶν ὅπλων προειληλυθότας, καὶ ὥσπερ ἐν δικτύοις συναγωνυμένους, ἐπιλθὼν πάντας, αὐτὸς μὲν ὑπεξέρχεται μετ' ἧς εἶχε φρουρᾶς πρὸς ἑαυτόν. ὑφ' ἑνὶ δὲ σημείῳ προπαντοσόντες πανταχόθεν οἱ στρατιῶται, τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν νεολαίαν, καὶ εἴ τινες ἄλλως παρῆσαν, παντὶ τρόπῳ φόνων ἀναιρῶσιν, ὡπλισμένοί τε ἀόπλους, καὶ πανταχόθεν προειληφότες. τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ μὲν ἐφόνευον ἔξωθεν, οἵδ' ὤρυττον ὀρύγματα μέγιστα, ἕλκοντές τε τοὺς ἐμπίπτοντας ἐνέβαλλον, πληροῦντες σωμάτων, καὶ τῷ γλῷ ὀπιχέοντες, μέγιστον ἤγειρον ταχέως πολυάνδριον. πολλοί τε καὶ ἡμιθνῆτες εἱλκύσθησαν,

cedonicam, Spartanamque habebat, ita etiam in Alexandri honorem ipſius herois cognomento phalangem conſtituere. Jubet igitur conſiſtere juvenes univerſos, relicto intervallo, ut ſingulorum ætatem, ſtaturamque & corporis habitudinem militiæ idoneam conſideraret. His creditis, juvenes, ac veriſimili ſpe ducti, ob inſignem honorem paulo ante exhibitum Principi, conveniunt frequentes una cum parentibus atque germanis lætis gratulantibuſque. At vero Antoninus ſingulos inter ſe diſtantes circumiens, contrectanſque, & aliud in alio laudans præteribat: donec illos, neque id animadvertentes, neque exſpectantes univerſus circumveniret exercitus. Ut vero conjecturam fecit jam eſſe omnes militum ſuorum armis incluſos, quaſique retibus implicitos, ipſe ſtatim cum ſuo præſidio exceſſit, ac ſignum militibus dedit. Qui ſtatim facto undique impetu, deprehenſam in medio inermem juventutem, cæteroſque qui aderant, magna cæde contrucidant; atque è militibus alii cædem tantum faciebant, alii foveis ingentibus cadavera obruebant, aggeſtaque deſuper humo immanem tumulum excitarunt. Multi etiam in eas foveas ſemivivi protrahebantur, multi ad-

[1] Politianus perperam vertit *poſt exhibitum* [Principi] *honorem.*

huc

huc integri detrudebantur. Sed & milites nonnulli ſimul perierunt. Nam qui reliquias adhuc aliquas ſpiritus retinebant, neque penitus defecti erant viribus, impliciti proruentibus ſe militibus, eos quoque ſecum trahebant in foveam. Tanta eſt autem facta cædes, ut rivis cruoris per planiciem decurrentibus, cum fauces ipſæ Nili ingentes, tum littus omne circa urbem purpuraſceret. Quum autem talia adverſus illam urbem perpetraſſet, inde movit, atque Antiochiam venit.

XVIII. Sed non longo poſt tempore affectans Parthici cognomen, famamque devictæ ad Orientem Barbariæ, quanquam in altiſſima pace, tale quiddam machinatur. Dat literas ad Regem Parthorum Artabanum, ſimulque legatos cum muneribus mittit, materiæ & artis conſpicuæ. In eis literis fuerat ſcriptum, velle ſe Regis filiam ducere in matrimonium, Principem ſe eſſe, & Principe natum, quare haud decorum, privati cujuſquam ac tenuis fieri generum, ſed Reginam ducere potius, filiamque magni Regis. Duo maxima imperia eſſe Romanum & Parthicum, quibus affinitate illa in unum coeuntibus, ac nullo jam diſcriminante fluvio, unam tantum potentiam

ἔπ τε ἀτρῶλοι συνεχώθησαν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι προσαπώλλυντο. ὅσοι γὰρ ἔτι ἐμπνέοντες, καὶ δυνάμεως μετεῖναι ἔχοντες, συνωθοῦντο, ἀλλήλοις συνεκπλεκόμενοι συνεκβαθεῖλκον αὐτούς. [1] τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος, ὡς ῥείθροις αἵματος ἀλλὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι. ταῦτα δὴ ἐργασάμενος τὴν πόλιν, ἀπάρας εἰς Ἀντιόχειαν ἀφίκετο.

ιη'. Ἐπιθυμήσας δὲ μετ' ὀλίγον Παρθικὸς κληθῆναι, καὶ Ῥωμαίοις ὁμοτίμους εἶναι ὡς χειρωσάμενος τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρους, καὶ τοίγε ὕστερον εἰρήνης βαθείας μεμελετηκὼς τοιόνδε τι. ὁμοτέλειαν τῷ βασιλεῖ Παρθυαίων, (Ἀρτάβανος δ' ἦν αὐτῷ ὄνομα) πέμπει δὲ πρεσβείαν καὶ δῶρα πάσης ὕλης τε πολυτελοῦς καὶ τέχνης ποικίλης. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγεν, ὅτι δὴ βούλεται ἀγαγέσθαι αὐτοῦ θυγατέρα εἰς γάμον. ἁρμόζειν δ' αὐτῷ, βασιλεῖ τε καὶ βασιλέως υἱῷ, μὴ ἰδιώτου τινὸς καὶ τυτελοῦς γαμβρὸν γενέσθαι, ἀγαγέσθαι δ' βασιλίδα τε, καὶ βασιλέως μεγάλου θυγατέρα. δύο δὴ ταύτας ἀρχὰς εἶναι μεγίστας τῷ τε Ῥωμαίων καὶ τῷ Παρθυαίων, ἃς συναχθείσας καθ' ὁμιλίαν, μηκέτι πο-

---

[1] Τοσούτος κατέσφαξεν, ὥστε μηδὲ εἰπεῖν περὶ πλήθους αὐτῶν τολμῆσαι, ἀλλὰ καὶ τῇ βυθῷ γράψαι, ὅτι οὐδὲν διαφέρει πόσοι σφῶν ἦ τινες ἐτελεύτησαν. πάντες γὰρ τοῦτο παθεῖν ἄξιοι ἦσαν. Dion.

ταμιεῖ

ταμῷ διωρισμένας, μίαν ποιήσειν ἀρχὴν ἀναπαγώνισον. τὰ γὰρ λοιπὰ βάρβαρα ἔθνη, ὅσα νῦν ὑπὸ ταῖς τέτων βασιλείαις, εὐάλωτα ἔσεσθαι αὐτοῖς, κατὰ τὰ ἔθνη καὶ κατὰ τὰ συνήματα ἀρχόμενα. εἶναι δὲ Ρωμαίοις μὲν πεζὸν στρατὸν, καὶ τῷ δεῖ δοράτων συστάδην μάχην ἀνταγώνισον· Παρθυαίοις δὲ ἵππον τε πολλὴν, καὶ τῷ δεῖ τόξων εὔσκοπον ἐμπειρίαν. ταῦτα δὴ συνελθόντα, πάντων τε οἷς πόλεμος κατορθῶται συμπνεόντων, ῥᾳδίως αὐτὲς ὑφ' ἑνὶ διαδήματι βασιλεύσειν πάσης οἰκεμένης. τότε παρ' ἐκείνοις φυόμενα ἀρώματα, ἢ θαυμαζόμενα ὑφάσματα, ἢ ἅδε Ρωμαίοις μεταλλευόμενα, ἢ δεῖ τέχνῃ ἐπαινέμενα, μηκέτι μόλις, καὶ ἀσαπίζοντα, λανθάνοντά τε δι' ἐμπόρων κομιδήσεσθαι· μᾶς δὲ γῆς ἔσης καὶ μιᾶς ἐξουσίας, κοινῇ καὶ ἀκώλυτον ἀμφοτέροις τὴν ἀπόλαυσιν ἔσεσθαι.

ιθ'. Τοιούτοις αὐτὸ γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ Παρθυαῖος, τὰ μὲν πρῶτα ἀντέλεγε, φάσκων οὐχ ἁρμόζειν Ρωμαίῳ γάμον βάρβαρον. τίνα γὰρ ἔσεσθαι συμφωνίαν ἐν αὐτοῖς, μήτε τε ἀλλήλων φωνῆς συνιεῖσιν, ἔν τε διαίτῃ καὶ σκιᾷ διαφέρουσιν ἀλλήλων; εἶναι δὲ ἅδε Ρωμαίοις εὐπατρίδας πολλὰς, ὧν τινος ὀπτάσασθαι δοίη τ' ἂν θυγατέρα· παρά τε αὐτῷ Αρσακίδας· κἀ μὴ δεῖν μηδέτερον γένος νοθεύεσθαι. τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοιαῦτα ὀπισθέλλων, παρῃτεῖτο.

factum iri, nullis expugnabilem viribus. Nam reliquas barbaras nationes, quæ nunc amborum imperiis ſubjectæ ſunt, facile jugum toleraturas, ſi proprios gens quæque, & conventus, ſit habitura rectores. Eſſe Romanis pedeſtrem exercitum, qui haſtis & ſtataria pugna cæteros antecellat: Parthis vero equitatum plurimum, peritiſſimoſque ſagittarios. His igitur concurrentibus, & quæ uſui ad bellum ſunt in unum conſpirantibus, facile ipſos ſub uno diademate totius orbis terrarum imperium retenturos. Præterea odoramenta, quæ apud illos proveniant, telaſque laudatiſſimas; contraque apud Romanos metalla ipſa & quæcunque arte aliqua conſpicua viſuntur, non jam vix, raroque, & clanculum per mercatores importatum iri: ſed in una duntaxat terra unoque imperio, communemque fore utriſque uſum rerum omnium, minimeque impeditum.

XIX. His literis Parthus acceptis, primo quidem abnuere: negare, Romano convenire barbarum matrimonium. Quam enim fore concordiam, neque voce ſatis congruentibus, & victu habituque inter ſe diſtantibus? Eſſe Romæ patricios permultos, quorum ſibi ille optare liberos in matrimonium poſſit: ſicuti itidem apud ſe Arſacidas. Neque ullam ſane extare cauſam, cur alterutrum genus adulteretur. Hæc igitur à principio reſcribens, conditionem aſpernabatur.

XX. Sed inſtanti Antonino, doniſque & jurejurando fidem ſtudii ſui, & caritatis uxoriæ facienti, credidit Barbarus: ac pollicitus daturum filiam, generum jam ipſum appellitabat. Cujus rei vulgata mox fama, Barbari ſcilicet omnes ad Romanum ſuſcipiendum Principem ſe comparabant, ſpe quadam ſempiternæ pacis exultantes. Cæterum Antoninus, prohibente [illegible] fluvios tranſgreſſus, ac jam Parthicam regionem quaſi propriam peragrans, ſacrificantibus paſſim univerſis, ſupraque coronata altaria odores omnifarios incendentibus, lætum ſe honore illo Barbarorum magnopere ſimulabat. Poſtea vero quam magno itinere facto, ad ipſam Artabani regiam appropinquabat, occurrit ei Rex in quadam ante urbem planicie, novum nuptum excepturus, generumque ſuum. Sed Barbarorum magna multitudo, floribus indigenis coronati, atque induti veſtes auro diverſiſque coloribus varias, feſtum agitabant, ad tibiarum fiſtularumque & tympanorum ſonitus ſaltantes numerosè. Quippe hujuſcemodi tripudiis ſupra modum delectantur, præſertim cum ſe temeto largius invitarunt. Sed ubi omnis multitudo confluxit, ac relictis equis, pharetriſque & arcubus depoſitis, inter libamina & calices agitabant, collectique in unum Barbarorum quam plurimi, temere inordinatique conſtiterant, nihil ſuſpectantes mali,

κ'. Ἐξειμὶν δὲ τὸν Ἀντωνῖνα, δώσεις δὲ πολλοῖς καὶ ὄχλοις τὸν περὶ τὸν γάμον ἀπαλλαὶ τε καὶ εὐτολαν πεμψίν, πείθεται ὁ Βάρβαρος· καὶ δώσειν τε ὑπογνόντο, καλεῖ τε γαμβρὸν ἐπόμενον. διαβαμόσης δὲ τὸν φήμης, οἱ μὲν Βάρβαροι εὐτρεπίζον πάντα εἰς τιμὴν ὑποδοχῆς τῶν Ρωμαίων βασιλέως, ἔχαιρόν τε εἰρήνης αἰωνίου ἐλπίδι. ὁ δ' Ἀντωνῖνος, διαβὰς τὸς ποταμὸς ἀκωλύτως, εἰσελάσας εἰς τὴν Παρθυαίων γῆν, ὡς ἰδίαν ἤδη, παντα χῆ θυσιῶν αὐτῷ παρασκευμένων, βωμῶν τε ἑστεμμένων, ἀρωμάτων καὶ θυμιαμάτων παντοίων παρφερομένων, χαίρειν τοῖς γινομένοις ὑπὸ τῆς Βαρβάρων παρεσκευάζετο. ὡς δὲ παρεχωρήσας, τό τε πλεῖον τῆς ὁδοιπορείας ἀνύσας, ἤδη τοῖς βασιλείοις τῶν Ἀρταβάνε ἐπλησίαζεν, οὐκ ἀναμείνας ὁ Ἀρτάβανος, ὑπελύπετο αὐτῷ ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ, δεξιούμενον νυμφίον μὲν τὸν θυγατρὸς, γαμβρὸν δὲ αὐτῦ. πᾶν δ' τὸ πλῆθος τῆς Βαρβάρων, ἄνθεσι τοῖς ἐπιχωρίοις κατεστεμμένον, ἐώρταζε. παρά τε αὐλὸς καὶ σύριγγας, τυμπάνων τε ἦχος, ἐσκίρτων εὐρύθμως. χαίρουσι γὰρ τοιαύτῃ τινὰ ὄρχησιν κινέμενοι, ἐπὰν οἶνος πλείονος ἐμφορηθῶσιν. ὡς δὲ πᾶν συνῆλθε τὸ πλῆθος, τῆς τε ἵππων ἀπέβησαν, φαρέτρας τε καὶ τόξα ἀποθέμενοι, περὶ σπονδὰς καὶ κύλικας εἶχον. πλεῖον δὲ πλῆθος τῶν Βαρβάρων ἤθροισο, καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀτάκτως εἰσήκεσαν, ἀδὲν μὴ ἄτοπον προσδο-

προσδοκῶντες, ἀπούδων δὲ ἕκαστος ἰδεῖν τὸν γυμφίον. τότε ὑφ' ἑνὶ σημείῳ κελεύει ὁ Ἀντωνῖνος τῷ ἰδίῳ στρατῷ ἐπιδραμεῖν, καὶ φονεύειν τοὺς Βαρβάρους. [1] ἐκπλαγέντες δὲ τῷ παραλόγῳ, πυθόμενοί τε καὶ πτῶσσοντες ἐτράποντο. αὐτός τε Ἀρτάβανος, ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῆς σφῶν αὐτοῦ δορυφόρων, ἵππῳ τε ὀκκιδεὶς, ἀπέδρα μόλις μετ' ὀλίγων. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐκόπτετο τῆς Βαρβάρων, ὅτε τοὺς ἵππους ἐχόντων, οἷς χεῶνται μάλιστα· (ὑποβεβηκότες γὰρ εἰσήκεσαν, ἀνέντες ἐκείνους νέμεσθαι) ὅτε δρόμῳ χρήσασθαι δυναμένων πρὸς φυγὴν, ἐμποδιζόσης αὐτοὺς τῆς σφῶν τοῖς ποσὶ χαύνης ἐσθῆτος. φαρέτρας δὲ καὶ τόξα οὐκ εἶχον. τί γὰρ ἔχρῃζον αὐτῶν πρὸς γάμους; πολλῶν δὲ ἐργασαμένων ὁ Ἀντωνῖνος φόνον τῆς Βαρβάρων, λείαν τε, καὶ αἰχμαλώτους παμπληθεῖς συλλαβών, ἀπῆει, μηδενὸς αὐτῷ ἀνθιστῶντος· κώμας τε καὶ πόλεις ἐμπιπρᾶν δὺς ἐξουσίαν τοῖς στρατιώταις, ἁρπάζειν τε ἕκαστον, ὃ δυνάσθαι καὶ ὃ βούλεσθαι αὐτὸς κλῆσασθαι.

sed pro se quisque studentes videre novum nuptum: tum signo dato Antoninus militibus imperat, impetum cædemque in Barbaros faciant. Illi, re subita perterriti, cædentibus sauciantibusque Romanis terga obvertunt. Ipse Artabanus à suis stipatoribus raptus, atque equo impositus, vix ægreque cum paucis fugiens elabitur. Reliqua vero multitudo Barbarorum passim cædebatur. Quippe neque equos habebant, quibus maxime utuntur; (descenderant enim ex iis, pastumque dimiserant) neque ipsi evadere fuga poterant, impediente cursum fluxa veste, ad pedes deducta. Porro pharetras & arcus omnino non attulerant: nam quid illis opus ad nuptias? Ita ingenti cæde Barbarorum facta, Antoninus prædaque & hominibus magna copia captis discedit, resistente nullo, vicisque & urbibus incensis, data potestate militibus rapiendi quod quisque posset, aut vellet.

---

1 Mirum est Dionem tantæ perfidiæ facinus, quod noster fusius prosequitur, tam breviter perstringere, hac etiam causa addita; Οὔκουν οὐδὲ ἔχον τι ἐξαίρετον περὶ τῶν τότε πραχθέντων συγγράψαι. Quin & de Parthis hoc asserit ὅτι οὐδὲ ἐς χεῖρας αὐτῷ, Antonino sc. ἦλθον, addito insuper ὡς δὲ δὴ καὶ παιδιᾶς αὐτῶν ὑς μηδὲ ἐσφάγη. κεκραληκώς, ἐτετμήκει. *Datis enim ad senatum, quasi post victoriam, literis, Parthicus appellatus est.* Spartianus. Non ab re erit afferre quod in excerptis Peirescianis, citante Boeclero, de hoc perfidiæ monstro proditum est, trium sc. gentium vitia, ad quas origo ipsius pertinuit, habuisse. Gallorum τὸ κύφον καὶ τὸ δυσὺν καὶ τὸ θρασύ. *Eam enim provinciam Severus legatus administravit.* Afrorum, *ibi enim natus est Severus*, τὸ ἰσχυὸ καὶ ἄγριον. Syrorum τὸ παντύργον, *inde quippe erat Julia*, quam Antonini matrem fuisse perperam suo indicant hæc excerpta, *Martia enim natus est.*

XXI. Hanc igitur calamitatem haud opinato Barbari acceperunt. Antoninus autem Regionem Parthicam penitus ingreſſus, defeſſis jam rapiendo cædendoque militibus, revertitur in Meſopotamiam. Indeque Senatui populoque Romano per literas ſignificat, ſubactum à ſe Orientem, cunctoſque illius Regni mortales in ſuam ditionem conceſſiſſe. At Senatus, quanquam totius negotii gnarus (quippe Principum res latere nullo pacto poſſunt) metu tamen atque aſſentatione cunctos illi honores victoriæ decernunt. Subſtitit autem poſt id Antoninus in Meſopotamia ſtudio aurigandi, ac belluarum venationibus intentus.

XXII. Erant præfecti exercituum duo, Audentius & Macrinus: quorum alter ſenex jam, rerumque civilium plane rudis, haud tamen imperitus rei militaris habebatur: & in foro verſatus alter, & legum conſultiſſimus. In hunc igitur, ut parum militarem, minimeque fortem virum, publice nonnunquam Princeps cavillabatur, nec conviciis quidem abſtinens. Nam audito illum & victum uſurpare li-

καί. Τοιούτῳ μὲν δὴ πάθει ἐχρήσαντο οἱ Βάρβαροι ὑ παρὰδοκηθέντι. 1 ὁ δ' Αντωνῖνος, ὅτι πολὺ τῆ Παρθυαίων γῆς ἐλάσας, ἤδη τῷ τῆ στρατιωτῶν κεκμηκότων ἐν αὐτῇ τῇ ἁρπάζειν καὶ φονεύειν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἐκεῖ δὲ ᾠκύμορος, ἐπιστέλλει τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τῷ Ρωμαίων δήμῳ, πᾶσαν ἀναπολιὼ κεχειρῶσθαι, καὶ τῆς ἐπέκεινα βασιλείας πάντας αὐτῷ ὑποκεχωρηκέναι. ὁ δὲ σύγκλητος, ὑκ ἀγνοοῦντες μὲν τὰ πεπραγμένα (λαθεῖν γὰρ ἔργα βασιλέως ἀδύνατον) πλὴν δέει καὶ κολακείᾳ, ψηφίζονται αὐτῷ πάσας τιμὰς ὀπινικίους. διέτριβε δὲ μὴ ταῦτα ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ὁ Αντωνῖνος, ἡνιοχίαις χολάζων, καὶ θηρία παντοδαπὰ ἀναιρῶν.

κδ'. Ησαν δὲ αὐτῷ ἐπάρχοντες τὸ στρατοπέδου δύο· ὁ μὲν, πρεσβύτης πάνυ, τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων, στρατιωτικὸς δὲ γεγονὼς δοκῶν· Αὔδεντιος ὄνομα αὐτῷ. ὁ δὲ ἕτερος, Μακρῖνος μὲν ἐκαλεῖτο, 2 ἦν δὲ ἐν ἀγορᾷ ὐκ ἀπείρως εἰχε, καὶ μάλιστα νόμων ὀπινίμις. εἰς τοῦτον ἦν, ὡς μηδὲ στρατιωτικὸν, μηδὲ γενναῖον, δημοσίᾳ πολλάκις ἀπέσκωπτε, καὶ μέχρις αἰχρᾶς βλασφημίας. ἐπεὶ γὰρ ἤκουεν αὐτὸν καὶ

1 Ο δ' Αντωνῖνος ἐπὶ πολὺ τῆς Παρθυαίων γῆς ἐλάσας, &c. Zonaras rationem inſuper reddit belli Parthis ab Antonino illati, ὅτι ὁ Αρτάξιος ἢ συγκλίρα ἑαυτῷ αὐτῷ μηχανώμενος, ὑ παρεῖχε αὐτὴν αὐτῷ. Zonar. de imper. Anton.

2 *Fuit in jure non incallidus, adeo ut ſtatuiſſet omnia reſcripta veterum principum tollere, ut jure, non reſcriptis ageretur*, &c. Capitolinus.

1 διαύτη

[1] διαίτῃ ἐλευθερίῳ χρώμενον, καὶ τὰ φαῦλα καὶ ἀπερρυπωμένα τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν μυσαττόμενον, (οἷς ὡς στρατιωτικὸς δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε) χλαμύδιον, ἢ πῦρα ἄλλῳ ἐσθῆτα ἀμφιεσάμενον ἀσελγεστέραν, εἰς ἀνανδρείαν καὶ θήλειαν τρόπον διέβαλεν, ἀεί τε ἀποκτενεῖν ἠπείλει.

κγ'. Ἅπερ ὁ φέρων ὁ Μακρῖνος, πάνυ ἤχθετο. συνέβη δέ τι καὶ τοιοῦτον· (ἔδει γὰρ ἄρα τέλος λαβεῖν τὸν Ἀντωνίνου βίον) περιεργότερος γὰρ ὢν, καὶ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέναι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖά τε καὶ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν· ἀεί τε πάντας [2] ὑπωπτεύετο ὡς ἐπιβουλεύοντας, χρησμῶν τε πάντων ἐνεφορεῖτο, τούς τε παντοδαποὺς μάγους καὶ ἀστρονόμους τε καὶ δύτας μετεπέμπετο· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐλάνθανε τὴν τοῦ γοητείαν ταύτην ὑποκρινόμενον. ὑποπτεύων δ' αὐτοὺς ὡς καὶ τ' ἀληθῆ αὐτῷ, ἀλλὰ πρὸς κολακείαν θεωρίζοντας, ἐπιστέλλει Ματερνιανῷ τινι τότε πάσας ὑπ' αὐτῷ ἐν Ῥώμῃ πράξεις ἐγκεχειρισμένῳ, πιστοτάτῳ εἶναι δοκοῦντι φίλων, καὶ μόνῳ κοινωνῷ τῶν ἀπορρήτων. κελεύει δὲ αὐτῷ, Μάγους τοὺς ἀρίστους ζητῆσαι, νεκύᾳ τε χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ μήτις ἄρα ἐπιβουλεύοι τῇ ἀρχῇ.

Ὁ δὲ Ματερνιανὸς, χρησάμενος ἀ-

XXIII. Quorum impatiens Macrinus, vehementer exacerbatus est. Accidit autem res hujuscemodi (quippe habitura finem aliquando fuerat Antonini vita.) Nam cum suapte natura curiosior esset, non hominum modo res cognoscere studebat, sed Deorum dæmonumque etiam rimari arcana, metuque insidiarum nullis non oraculis incubabat; accitis undique magis, astrologis, haruspicibus: ac nullo plane præterito, qui hujuscemodi fallacias profiteretur. Sed eos quoque suspectans, ut parum vera loquentes, omniaque ad assentationem vaticinantes, scribit ad Maternianum quendam, cui rerum suarum omnium curam in urbe crediderat, & quem sibi ex amicis omnibus fidissimum putabat, conscriumque omnium secretorum solum habuerat; Magos undique optimos conquirat, atque evocatis manibus de fine ipsius vitæ consulat, & an quisquam imperio insidietur

At Maternianus, navata Prin-

---

1 Unde jactavit ὡς ὅτι εὐτελεστάτῃ τῇ διαίτῃ χρῆσθαι δυνάμενος. Dion.

2 Scribendum videtur ὑποπτεύων, ut perinde sit, ac si dixisset χρησμῶν πάντων ἐνεφορεῖτο. Steph. & eodem modo utitur verbo ἐμφορεῖσθαι, ut supra τῶν ὀνειράτων ἐμφορηθείς. Id.

cipi

cipi opera, ſive id revera manes ſignificaverant, ſive alioqui Macrinum perosus, reſcribit Antonino, Macrinum eſſe qui inſidietur imperio, eumque è medio tollendum. Has igitur literas, ut mos eſt, cum reliquis obſignatis, dat ignaris quid ferrent tabellariis. Illi conſuetâ uſi itineris celeritate, ad Antoninum perveniunt; quo ille potiſſimum tempore ad aurigandum ſe parabat, ac jam currum conſcendebat. Ita ei reddunt integrum epiſtolarum faſciculum: in quibus erant etiam literæ quæ ad Macrinum pertinebant. At vero Antoninus, ſtudio jam omni atque animo ad aurigandum intentus, imperat Macrino ut ipſe literas ſeorſum inſpiciat, ac, ſi quid majoris momenti ſit, renunciet: ſin minus, ipſe de more, ſuum, (hoc eſt præfecti) officium exequatur: quippe talia identidem injungere conſueverat. Ipſe deinde quum hæc mandaſſet, ad ſuum ſtudium perrexit. Macrinus, ſeorſim epiſtolis omnibus ſolutis, etiam in eam incidit quæ ipſi perniciem afferebat. Cognito igitur quantum periculi impenderet, ac gnarus Antonini iracundiæ truculentiæque, præſertim tam ſpecioſo prætextu, ſubtrahit epiſtolam illam: Cæterarum vero (ut ſoleδεῶς τοῖς ὑπὸ τ βασιλέως κελευσθεῖσιν, [1] εἰ τε ὄντως αὐτῷ δαιμόνων ταῦτα διαπεπάντων, εἴ τε ἄλλως συσκευαζόμενος τ Μακρῖνον, ὑπεξέλλειν τῷ Ἀντωνίνῳ, ὑποβουλεύειν τῇ ἀρχῇ τ Μακρῖνον, καὶ δεῖν αὐτὸν ὑποσκευάσασθαι. ταῦτα τὰ γράμματα ὑποσημηνάμενος, μὴ καὶ ἑτέρων ἐπιστολῶν, ἅτ' τὸ ἔθος, δίδωσι τοῖς διακομίζουσιν, ὃν εἰδότιν ἃ φέρουσι. τῷ δὲ σωμάτει τάχει τῆς ὁδοιπορίας ἐκεῖνοι χρησάμενοι, ἐρίζανται τῷ Ἀντωνίνῳ. ἤδη τε σκοτιὼ ἐντὸς ἀνειληφότι, καὶ τ ἅρμα[ι] ἐπιβαίνοντι, προσκομίζουσι πάντα τὸν σωρὸν τ ὑπηρετῶν· ἐν αἷς ἦν καὶ τὰ τ Μακρίνου γράμματα. ὁ δ' Ἀντωνῖνος τ ὁρμὴν ἤδη, καὶ τ γνώμην ἀεὶ τ ἱπποδρομίαν ἔχων, κελεύει τῷ Μακρίνῳ, ὑποσάντι, καὶ ἰδιάσαντι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι· καὶ εἴ τι ἐπεῖγον εἴη, διαλῦσαι αὐτῷ· εἰ δὲ μή, τὰ ἐξ ἔθους αὐτὸν διοικῆσαι, ὡς ἔπαρχον. πολλάκις δὲ τοῦτο κελεύειν ἦν συμβὰς αὐτῷ. καὶ ὁ μὲ ταῦτα προσάξας, εἶχετο τῶν προκειμένων· ὁ δὲ Μακρῖνος καθ' αὑτὸν γενόμενος, τάς τε ἄλλας ἐπιλύεται ὑπηρεσίας. προσλυχὼν δ' καὶ τῇ καθ' αὑτὸν διανοήσει, ὁρᾷ παράπλουν κίνδυνον ὑπικείμενον. εἰδώς τε τ Ἀντωνίνου τ θυμὸν, καὶ τὸ φονικὸν ὑπὲρ τοιούσδε γράμμασι, καὶ προφάσιν αὐ-

---

[1] Εἴτε ὄντως αὐτῷ δαιμόνων ταῦτα διαπεπάντων. &c. Scribit Zonaras revera Macrinum illud vaticinium ab oraculo accepiſſe, ὁ γὰρ (inquit) Μακρῖνος ὁ ἔπαρχος ἐκ μαντείου τινὸς προφρημένου ἔχων αὐτῷ, ὡς αὐταρχήσει, καὶ φοβηθεὶς μὴ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου διαφθαρῇ. &c. ib. Zon. de Imp. Anton.

τῷ

τῷ εὐλογον ὑπάρξασαν, ἢ μὴ ὀπισαλλὼ ὑφαιρεῖται· ὡδὶ δὲ τ λοιπῶν ἀπαγγέλλει, ὡς εἶεν σώφρονες. φοβηθεὶς δὲ μὴ ϗ δεύτερον ταῦτα ὁ Ματερνιανὸς ὀπισείλῃ, δρᾶσαί τι μᾶλλον ἠθέλησεν, ἢ, ἀναμείνας, παθεῖν· τολμᾷ δὲ ταῦτα. ἦν τις ἑκατοντάρχης (Μαρτιάλιος δὲ ὄνομα αὐτῷ) τ σωματοφυλάκων τ Αντωνίνου, ἀεὶ παρεπίμενος αὐτῷ· τοῦτο ὁ ἀδελφὸν, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνῃρήκει, ἀβλαβῆ μὲν, ἐκ ἐλεγχθέντα δὲ· αὐτῷ τε τῷ Μαρτιαλίῳ ἐνύβριστον, ἄνανδρον αὐτὸν καὶ ἀγλῶ κακῶν, ϗ Μακρίνου φίλον. τοῦτον ὀπισάμενος ὁ Μακρῖνος ἀλγοῦντά τε σφοδρῶς ὅτι τῷ τ ἀδελφῷ ἀναιρέσει, μὴ φέρονταί τε τὰς εἰς αὐτὸν ὕβρεις, μεταπέμπεται. ἐθαῤῥεῖ δὲ αὐτῷ, θεραπεύοντί τε αὐτὸν ἄνωθεν, ϗ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντι· πείθει τε, καιρὸν ὀπιτήδειον παραφυλάξαντα ὀπλισαμένους τῷ Αντωνίνῳ. ὁ δὲ τ τε ὑποχέσεσι τ Μακρίνου ἀναπειθεὶς, μισῶν τε ἅπαντας, ϗ πεμφθῆναι θέλων τῷ ἀδελφῷ, πάντα ποιήσειν ἀσμένως ὑπεσχνεῖτο, καιρὸν ὀπιτήδειον εὑρών.

κδ'. Σπεύδει δὲ μετ' ὀ πολὺ τῆς σκέψεως ταύτης, θελῆσαι τ Αντωνῖνον, ἀφικέσθαι ἐν Κάρραις τ Μεσοποταμίας, προσελθεῖν τ [1] βασιλείας, ἀπελθεῖν τε εἰς τ νεὼν τ Σελήνης, ἣν μάλιστα οἱ ὀπιχώριοι σέβουσιν. ἀφεστήκει δὲ τῆς πόλεως ὁ νεὼς πολὺ, bat) argumenta Principi renunciat Sed metuens ne iterum ſuper ejuſcemodi rebus Maternianus reſcriberet, malens facere ipſe aliquid quam expectando pati, tale quiddam comminiſcitur. Erat Martialis quidam, Centurio, unus è cuſtodibus corporis Antonini, ſemper illum affectari ſolitus: cujus fratrem paucis ante diebus Princeps delatum tantum, ſed minime redargutum, occiderat: ipſumque Martialem, per contumeliam, timidum ac degenerem, & Macrini amicum appellaverat. Hunc vehementer dolentem fratris nece, propriiſque incitatum contumeliis, gnarus omnium Macrinus ad ſe vocat, ſtudioſum jampridem ſui, ac multis obſtrictum beneficiis: cui perſuadet, ut captato quamprimum tempore Antoninum obtruncet. Ille, quum promiſſis adductus, tum proprio odio, ac vindictæ fraternæ ſtudio incitatus, libenter omnia ſe facturum pollicetur, quum primum occaſio eveniſſet.

XXIV. Evenit autem haud multo poſt initum hoc conſilium, ut Antoninus, qui Carris (quæ eſt Meſopotamiæ urbs) agebat, è regia prodire & ad Lunæ Templum, quod maxime venerantur indigenæ, proficiſci vellet: procul autem ab urbe il-

---

1 Τῆς βασιλείας, &c. Suſpecta eſt iſta vox, cum Domus regia (quæ Regia potius ſine adjectione dicitur) non βασιλεία ſed βασίλεια aut ſaltem τὸ βασίλειον dicatur. Steph.

lud

lud diſtabat, ita ut aliquid itineris conficiendum eſſet: cum paucis igitur equitibus (ne totum exercitum vexaret) iter faciebat; ut poſt ſacra Deæ facta rediret. Medio autem itinere, ventris exonerandi cauſa coactus, quum omnes abſiſtere juſſiſſet, uno famulo comitatus ſeceſſit, ut Naturam levaret. Quare, averſis omnibus, & quam longiſſime recedentibus honoris ac reverentiæ cauſa, Martialis, qui omnes temporum captabat articulos, ut eum ſolum eſſe animadvertit, ceu nutu Principis ad videndum aliquid, aut audiendum vocatus, accurrit illico, averſumque & ſubligaculà ſibi deducentem pugione trajicit, quem celatum manu attulerat; & cum in ipſam juncturam ferrum incidiſſet, letali ſcilicet vulnere, de improviſo Antoninus, minime defenſus, occubuit.

XXV. Quo facto Martialis ſtatim equum inſcendit, ac fuga evadere conatur: Cæterum Germani equites, quibus & delectabatur Antoninus, & cuſtodi-

ὡς ὁδοιπορίας χρήζειν. σὺν ἱππεῦσιν ὀλίγοις, (ἵνα δὴ μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ,) τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο, ὡς δὴ θύσας τῇ θεῷ ἐπανέλθοι. κατὰ δὲ τὴν μέσην ὁδὸν, ἐπειχθεὶς ὑπὸ τῆς γαστρὸς, ἀποσκευασθῆναί τε πάντας κελεύσας, ἀνεχώρει σὺν ἑνὶ ὑπηρέτῃ, ἀποσκευασόμενος τὰ ἐνοχλοῦντα. πάντες τοίνυν ἀπεστράφησαν, καὶ ὡς πορρωτάτω ἀπῆσαν, τὴν αἰδῶ τῷ γιγνομένῳ νέμοντες. ὁ δὲ Μαρτιάλιος, τὸν καιρὸν πάντας παρφυλάττων, ἰδών τε αὐτὸν μεμονωμένον, ὡς δὴ κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νεύματι, [1] ὁρῶν τι ἢ ἀκουόμενον προσέρχει· ὄπισάς τε αὐτῷ, τὰ ἐδῶντας τῶν μηρῶν καθέλκοντι ἀπεστραμμένῳ, παίει ξιφιδίῳ, ὃ μιᾷ χειρὶ ἔφερε λανθάνων. καιρίᾳ δὲ τῆς πληγῆς ὀπὶ τῆς κατακλειδομένης γλουτοῦ, ἀπροσδοκήτως καὶ ἀφυλάκτως ὁ [2] Αντωνῖνος ἀνῃρέθη.

κε'. Περὶ δὲ αὐτῷ, [3] πηδήσας ἵππῳ ἔφυγεν ὁ Μαρτιάλιος. Γερμανοὶ δὲ ἱππεῖς, οἷς ὁ Αντωνῖνος ἔχαιρε, φρουρεῖς τε τοῦ σώματος ἐχρῆτο, ἃ τοῦ-

---

1 Ορῶν τι ἢ ἀκουόμ. &c. ſuſpicor ſcriptum fuiſſe ὡς ἄν τι ὀφόμενος ἢ ἀκουσόμ. quoniam eo ſenſu vertit Politianus. Steph.

2 Αντωνῖνος ἀνῃρέθη, cum quo conſentit Zonoras ὑπὸ τοῦ ἰδίου, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀπώλειζ, addit inſuper ζῶντας ἔτη ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν, αὐταρχήσας δὲ ἐκ τριῶν ἐνιαυτοῦ ἐξ: addit Dion menſes duos dieſque totidem. Loquitur idem Zonaras de variis Antonini morbis. ἐνόσει δὲ καὶ ἰλιγγιάσει καὶ ἀῤῥηξίᾳ ἀῤῥωστήμασι: & paulo poſt, ἐπὶ τῆς ἰσχιαδικῆς κρυφίοις τόποις ἔχων δυσκολίαν νοῦσον, de quo etiam Dion. lib. 77. Ant. Carac. De prodigiis autem, quæ mortem Antonini prædixerunt; conſulas tum Zonaram, tum Ælium Spartianum de vita Ant. & Dionem lib. 77.

3 Ἐκπηδήσας, aut potius ἐμπηδήσας ἵππῳ videtur ſcripſiſſe Herodianus, ut Stephano placet, dicitur etiam alias ἀναπηδᾶν ἐφ' ἵππον, ut cum ab aliis, tum præcipue à Xenophonte. ib.

σῦτον

σῦτον ἀφιεῶτες ἐς ὄσον οἱ λοιποὶ, προῆσάν τε ἰδόντες τὸ γιγόμενον, καὶ ἐξαντες τὸν Μαρτιάλιον, κατηκόντισαν. ὡς δὲ καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς εἶδε τὸ παραχθὲν, πάντες συνέδραμον· καὶ πρῶτος ὁ Μακρῖνος, ὀπισθὲν τῷ σώματι, ὀλοφύρεσθαί τε καὶ θρηνεῖν προσεποιεῖτο. ὅ, τε στρατὸς πᾶς χαλεπῶς καὶ δυσφόρως ἤνεγκε τὸ παραχθὲν· συστρατιώτην γὰρ καὶ κοινωνὸν τῶν βίου, ἀλλ' ἐκ ἄρχοντα φόρτο ἀπολωλεκέναι· καὶ ἐλπίδα πω ἀπολελοιπὼς ἐπανορθώσεως ἐκ τοῦ Μακρίνου, φόρτο δὲ τοῦ Μαρτιάλιον οἰκείαν ἔχθραν ἀμυνάσθαι. καὶ οἱ μὲν, ἔκαστος εἰς τὰς σκηνὰς ἐπανῆσαν.

κς'. Ὁ δὲ Μακρῖνος, πυρὶ παραδὺς τὸ σωμάτιον, τιμῆ τε κόνιν κρύπτῃ πνὶ ἐμβαλὼν, ἔπεμψε τῇ μητρὶ αὐτοῦ καταθάψαι, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατριβούσῃ. ἐκείνη δὲ ὅπ τοῦ παίδων ὁμοίαις συμφοραῖς, εἴ τε ἐκοῦσα, εἴ τε καὶ ἀκουσθεῖσα, ἀπεκαρτέρησε. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ἐχρήσατο ὁ Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ μήτηρ Ἰουλία, βιώσαντες ὡς προείρηται. πᾶς δὲ ὁ χρόνος ἐν ᾧ μόνος ἐβασίλευσεν, ἄνευ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν ἔτεσι συνετελέσθη.

κζ'. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν ὁ στρατὸς, καὶ ἀπειρίᾳ τοῦ πρακτέου· ἔμειναν τε ἡμέρας δύο ἀβασίλευτοι· ἐζήτουν τε, ὃν ἀποδείξονται ἄρχοντα. καὶ γὰρ ἠγγέλλετο, μὴ πολλῷ πλήθει καὶ δυνάμεως ἐπὶων Ἀρτάβανος, δίκας ἀπαιτήσων, τιμωρήσων τε τοῖς ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρήνῃ ἀνηρημένοις. αἱροῦνται δὴ βασιλέα, πρῶτον μὲν, Αὔδεντον, ὡς στρατιωτικὸν

bus corporis utebatur, propiores cæteris, primique facinus conſpicati, Martialem conſecuti miſſilibus confodiunt. Quod ubi exercitus reliquus cognovit, omnes ſubito concurrerunt: primuſque Macrinus ſupra cadaver conqueri, ac delamentari per ſimulationem cœpit Gravis ea res, & moleſta militibus incidit, commilitonem convictoremque aliquem amiſiſſe, non Principem, exiſtimantibus: neque de Macrino quippiam illis adhuc ſuboleverat, putantibus Martialem proprias inimicitias perſequutum. Ita in ſua quiſque tabernacula diſceſſere.

XXVI. At Macrinus tradito igni corpuſculo, reliquias intra urnam conjectas matri ad ſepulturam remiſit: ea tunc Antiochiæ morabatur. Mœxque ob ſimiles liberorum calamitates, incertum ſponte an Imperio alicujus, mortem ſibi conſcivit. Hunc finem habuerunt Antoninus & Julia mater, quum quidem ad eum quem diximus modum vixiſſent: ac ſexennium tantum ille ſine parente, germanoque ſuo imperaviſſet.

XXVII. Extincto Antonino, incerti ignarique quid agerent milites, biduo ſine imperatore fuerunt, quærentes inter ſe quem potiſſimum Principem deligerent. Siquidem adventare magnis copiis Artabanus nunciabatur, pœnas exacturus, ac cæſis inter pacem ac libationes miſſurus inferias. Igitur Principem deligunt, primo quidem Audentium, militarem ſcilicet

virum, præfectumque non improbum: ſed ille ſenectutem excuſans, abnuit imperium. Dein vero Macrinum, ſuadentibus potiſſimum tribunis, quos etiam conſcios inſidiarum Antonini, ac Macrino participes conſilii fuiſſe, poſt illius mortem ſuſpicio extitit: quemadmodum in ſequentibus dicemus. Suſcepit autem Macrinus imperium, non tam benevolentia & fide militum fretus, quam neceſſitate impulſus, uſuque præſenti.

XXVIII. His actis, jam ſcilicet Artabanus multis copiis ac viribus aderat, equitatum ingentem, & ſagittariorum multitudinem adducens, præterea cataphractos camelis inſidentes, qui prælongis contis præliarentur. Quo cognito, Macrinus, convocato exercitu, ita loquutus perhibetur.

τι, καὶ ἔπαρχον ἐ φαῦλον ἡμόμην· ὁ δὲ γῆρας προϊσχόμενος, παρητήσατο· μετ' ἐκεῖνον δὲ, τὸν Μακρῖνον, πειθόντων αὐτὸν χιλιάρχων, οἱ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Αντωνίνε συνωμόται, καὶ κοινωνοὶ τοῦ Μακρίνε γεγόνασι ὑποπτεύσαντα μᾶλλον τὸν ἐκείνου τελευτὴν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. παρέλαβε δὲ τὴν βασιλείαν Μακρῖνος, οὐκ ἔτους εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἀνάγκη, καὶ χρείᾳ τοῦ παρόντος.

κη'. Τούτων δὲ πραττομένων, ἐφίσταται ὁ Αρτάβανος μετὰ μεγίστε πλήθους καὶ δυνάμεως, ἵππον τε πολλὴν ἄγων καὶ τοξοτῶν μέγα τι πλῆθος, καταφράκτους τε ἀπὸ καμήλων ἔξωθεν μακροῖς δόρασιν. ὡς δ' ἀπήγγελη πρόσω, συγκαλέσας τὸν στρατὸν ὁ Μακρῖνος, ἔλεξε τοιάδε.

Oratio Macrini.

Δημηγορία Μακρίνε.

XXIX. Dolere vos omnes Principis hujuſcemodi, vel (ut verius loquar,) commilitonis interitu, minime mirandum. Sed calamitates caſuſque humanos modice ferre, id vero eſt prudentium. Cæterum, illius memoria veſtris æternum præcordiis inſidebit, atque ad poſteritatem propagabitur, rerum fortiter ac magnifice geſtarum: præterea amoris, benevolentiæque, & communicatorum vobiſcum laborum laudem ſecum

κθ'. Αλγεῖν μὲ ὑμᾶς πάντας ὅτι τοιούτε βασιλέως, ἢ (ἵνα τ' ἀληθῆ λέγωμι) στρατώτε ἀπώλη, θαυμαστὸν ἐδέν. φέρειν δὲ τὰς συμφορὰς, καὶ τὰ προσαίποντα μετρίως ὑπομένειν, ἀνθρώπων ἔργον σωφρονέντων. ἡ μὲν γὰρ ἐκείνε μνήμη ἔν τε τοῖς [1] ἡμετέροις στέρνοις ἐγκείσεται, τοῖς τε εἰς ὕστερον παραδοθήσεται, καὶ δόξαν ἀίδιον φέρουσα, μεγάλων τε καὶ γενναίων ἔργων ὧν ἔδρασε, φίλτρων τε καὶ εὐνοίας, καμάτων τε κοινω-

[1] Politianus legit *ὑμετέροις*, ſed noſtram lectionem retinere malim. *Steph.*

νίας

νίας τ' περὶς ὑμᾶς. νυῦ δὴ χρεὼς, πρώσαντας ὡς χρὴ τιμὴν μνήμην τῦ τελευτηκότος, ἀροσπαρμένους τε τὰ περὶς ἐκεῖνον, ἔχεσθαι τῆς ἐπιγόντων. ὁρᾶτε γ' Βάρβαρον ἑρισθῶτα σὺν παντὶ τῷ τῆς ἀναπλήης πλήθει, κ' δικῦντα περίφασιν εὔλογον ἔχειν ἔχθρας. ἡμεῖς γὰρ αὐτὸν πρώκαλεσάμεθα, ἄδεσπονδήσαντες, κ' ἐν εἰρήνη βαθεία πόλεμον ἠγείραμεν. ἤρτηται δὲ νυῦ πᾶσα ἡ Ρωμαίων ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀνδρείας τε κ' πίστεως. ἢ γὰρ περὶ ὅρων γῆς, ἢ δὲ ῥείθρων ποταμῶν ἡ φιλονεικία, περὶ γ' παντὸς δή, περὶς μέγαν βασιλέα, σὺν παίδων κ' συγγενῶν, ὓς ἐκεῖνος ἀδίκως, κ' σπονδὰ τὰς ὅρκους οἴεται ἀνηρῆσθαι. τά τε ἓν ὅπλα λαμβάνωμεν, καὶ τῇ συνήθει Ρωμαίοις εὐκοσμίᾳ ταπτώμεθα. ἐν γὰρ τῆς παρατάξεσι, τὸ μὲν τῆς Βαρβάρων ἄτακτον πλῆθος κ' περισπάσως ὠθισμένον, αὐτὸ ἑαυτῷ ἴσως γένοιτ' ἂν ἐναντίον· τὸ δ' ὑμέτερον, εὔτακτόν τε ὂν κ' συσκευρρωμένον, μετά τε ἐμπειρίας μαχόμενον, ὑμῖν τε ἔσται σωτήριον, κἀκείνοις ὀλέθριον. μετ' ἀγαθῆς ὖν τῆς ἐλπίδος ἀγωνίζεσθε, ὡς Ρωμαίοις πρέπει, κ' σύνηθες. ὅταν γὰρ τές τε Βαρβάρους ἀπώσησθε ὑμεῖς· κ' δόξης κλέος ἀράμενοι μέγα, Ρωμαίοις τε κ' πᾶσιν ἀνθρώποις δείξητε, τιμῇ τε περτέραν νίκην πεσόντες, ὡς μὴ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ παρασπονδήσαντες ἠδικήσατε, ἀλλὰ δ' ὅπλων νικήσαντες ἐκρατήσατε.

λ'. Τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτῦ, οἱ στρατιῶται τιμῇ ἀνάγκην τῆ περὶ-

deferens ſempiternam. Nunc autem poſtulat tempus, honore habito illius memoriæ, juſtiſque omnibus perſolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum inſtantem, cum totius Orientis multitudine, ac juſtas (ut videtur) belli cauſas præferentem: ſiquidem nos illum priores laceſſivimus, violato fœdere, atque in altiſſima pace bellum excitavimus. Nunc omne Romanum imperium in virtutem veſtram recumbit & fidem. Neque enim de finibus imperii, aut de fluminibus dimicatio nobis adverſus magnum Regem, ſed de omnibus fortunis eſt: cum ſcilicet liberos, atque conſanguineos ſuos ultum veniat, quos injuſte à nobis contraque fœdera occiſos arbitratur. Igitur arma capiamus, (atque ut mos Romanis eſt) ordines in prælio ſervemus. Quippe in acie Barbarorum incompoſita multitudo ac tumultuaria, ipſa ſe fortaſſe impediet: Veſter autem ordo atque conſenſus, pugnandique peritia, ſicuti vobis ſalutem, ita hoſtibus perniciem attulerit. Quapropter, ſic velim bene ſperantes dimicetis, ut Romanos decet, utque hactenus conſueſtis. Ita enim Barbaros ipſos fuderitis; & gloriam inſignem adepti, fidem Romanis cæteriſque omnibus feceritis, non dolo aut fraude ulla, ſed virtute & armis ſuperiorem victoriam à vobis partam.

XXX. Quæ poſtquam locutus eſt, cognita neceſſitate, mi-

lites in ordines ſe recepere, atque in armis agitabant. Sole autem oriente conſpiciunt Artabanum maximas ſecum copias adducentem. Ut autem ſolem Barbari de more propitiarunt, confeſtim edito ingenti clamore concurrunt in Romanos; iiſque adequitantes ſagittas ingerunt. At Romani, decenti ordine & magna cum cautione acie inſtructa, Maurorumque equitatu per latera diſpoſito, ac receptis per intervalla expeditis militibus, quibus facilis eſſet excurſio, fortiter reſiſtentes, impetum Barbarorum ſuſtinebant: qui ſcilicet & ſagittarum multitudine, & prælongis contis, quibus cataphracti ex equis aut camelis depugnabant, peſſime Romanos accipiebant. Contra Romani, quoties pedem conferebant, facile ſcilicet adverſarios ſuperabant. Poſtea vero quam ab equitatu & camelorum multitudine premebantur, fuga ſimulata, tribulos, aliaque machinamenta ferrea acuminata projiciebant: quæ ſub arenis latentia, neque cuiquam conſpecta, perniciem equitibus & camelorum inſeſſoribus afferebant. Quippe illis calcatis, equi, potiſſimum vero cameli, quoniam huic generi molliſſimæ ſunt ungulæ, ſucciduè claudicabant, excuſſis pergo inſeſſoribus. Cæterum Barbari illi, quamdiu equis aut camelis invehuntur, acerrime ſcilicet confligunt: Ubi autem vel deſcendêre jam, vel excidêre, faciles ſunt captu, neque prælium in manibus gerere audent: & ſi

ſημαίος ὁρῶντες, παρετάξαντο, καὶ τοῖς ὅπλοις ἦσαν. ἅμα δὲ ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐφάνη Ἀρτάβανος σὺν μεγίστῃ πλήθει στρατοῦ. ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον (ὡς ἔθος αὐτοῖς) οἱ Βάρβαροι, μεγίστῃ τε κλαγγῇ βοήσαντες, ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις, τοξεύοντές τε καὶ καθιππεύοντες. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, εὐτάκτως τε καὶ ἀσφαλῶς συνήσαντες τὰς φάλαγγας, ἑκατέρωθεν τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς Μαυρουσίους παρατάξαντες, τά τε κενὰ πληρώσαντες ὀξέως καὶ εὐσταλῶς ἐκτρέχειν δυναμένων, δεξάμενοι τοὺς Βαρβάρους, ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν Βάρβαροι, τῷ πλήθει τῶν τόξων, τοῖς τε ὀπισθίοις τῶν καταφράκτων, ὑπό τε ἵππων καὶ καμήλων πιεζόμενοι αὐτοὺς, μεγάλως ἄνωθεν ἔβλαπτον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν συγκλῖναι μαχομένων, ῥᾳδίως ἐκράτουν. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ἤτε ἵππος πολλὴ ὄσα, καὶ τὸ τῶν καμήλων πλῆθος ἐλυμαίνετο, σφενδονώμενοι ἀναχωρεῖν, τριβόλους τε καὶ πολλὰ ἄλλα τεχνάσματα, σιδήρου ὀξυτάτου ἐξοχὰς ἐπικείμενα, ἔῤῥιπτον· ὧν καταπατήσαντα μὲν ἐν τοῖς ψάμμοις, καὶ ὑποδρόμημα γενόμενον τοῦ ἵππου, ἢ τοῦ καμήλου, ὀλέθριον ἦν αὐτοῖς. πατοῦντες γὰρ οἱ ἵπποι, αἵ τε κάμηλοι μάλιστα, ἔχουσι ἁπαλὰ τὰ πέλματα, ὤκλαζον καὶ ἐχώλευον, τούς τε ἐπιβάτας ὧς ἔφερον ἀπαείροντο. οἱ δὲ ἐπέκεινα Βάρβαροι ἐς ὅσον μὲν ἐποχοῦνται ἵπποις ἢ καμήλοις, γυμνάδος μάχονται· ἢν δὲ ἀπιδῶσιν αὐτῶν, ἢ κατενεχθῶσι, ῥᾷστα ἁλίσκονται, μὴ φέρουσι τὴν ἐκ συστάσεως μάχην·

ωρεὸς

πρός τι τὸ φυγεῖν, ἢ διώξαι, εἰ δέοι, ὑπὸ τῆς περὶ τοῖς σκέλεσιν ἐσθῆτος χαύνως παρηωρημένης, ἐμποδίζονται. πρώτης μὲν οὖν καὶ δευτέρας πάσης ἡμέρας ἐξ ἑωθινοῦ εἰς ἑσπέραν ἐμαχέσαντο, καὶ νυὸξ ἐπιλαβοῦσα διέλυσε τὰς μάχας, ἑκάτεροί τε ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα, νικᾶν ἀξιοῦντες. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ, συνῆλθον εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον μαχούμενοι. ἐπειρῶντο δὲ οἱ μὲν Βάρβαροι, πολύ τι τῷ πλήθει τούτων ὑπερέχοντες, κυκλώσασθαι τοὺς Ρωμαίους, καὶ σαγηνεύσαι. οἱ δὲ Ρωμαῖοι ὑπὲρ τὰς φάλαγγας ἐς βάθος συμίσασαι, εἰς μῆκος δὲ ἐκλείπουσαι, ἀεὶ τὸ κυκλούμενον ἐνεπίμπλασαν. πλῆθος δὲ τοσοῦτον ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων ἐφορεύθη, ὡς πᾶν πληρωθῆναι τὸ πεδίον, μεγίστας τε σωρὸς πτωμάτων εἰς ὕψος ἀρθῆναι, καὶ μάλιστα τῶν καμήλων ἐπ' ἀλλήλων πεσουσῶν. ὥρός τε ἦν τὸ διαστέχειν ἐνεπίμπλασαν οἱ μαχόμενοι· ὑπὲρ δὲ ἀλλήλων, μεγάλου ὄντος τοῦ χώματος ἐν μέσῳ, καὶ δυσβάτου ὑπὸ τῶν σωμάτων συσσωρευομένων, ὑφ' ἓ κωλυόμενοι τοῖς ἄλλοις ὁπέρειν, ἔκαστοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα. [1] ὁ δὲ Μακρῖνος, συνεὶς, ὅτι οὐκ ἄλλως Ἀρτάβανος ἐκδύμως τε μάχεται, καὶ προσμένει, ἀλλ' ἢ οἰόμενος Αντωνῖνον μάχεσθαι, (εἰωθότων ἀεὶ τῶν Βαρβάρων ἓξιν ὑπονοεῖν, ἐδιλοκακεῖν τε, εἰ μή τι ἐν τοῖς πρώτοις ὁρμαῖς κατορ-

fugiendus aut inſequendus ſit hoſtis, crura ſcilicet fluxa veſte præpediuntur. Uno igitur alteroque die à mane ad veſperam pugnatum: Nox prælium diremit, reverſique ſunt in caſtra utrique, quaſi victores. Tertia die in planiciem pugnaturi convenere. Tentante autem Barbaro, utpote qui numero præſtabat, circumvenire Romanum, quaſique indagine concludere: contra non jam profundiorem, ſed in frontem productam conſtituebant Romani aciem, ac ſe circumveniri prohibebant. Tanta autem virorum jumentorumque multitudo cecidit, ut omnis compleretur campus, maximique cadaverum acervi in altum attollerentur, præſertim vero camelorum, quæ aliæ ſuper alias procubuerunt. Ergo nec liber pugnantibus curſus erat, nec inter ſe cernendi copia, velut ingenti quodam, ac vix pervio aggere cadaverum in medium extructo: quo ſcilicet prohibente tranſitum ad reliquos, ſinguli ſe in ſua caſtra receperunt. At Macrinus, cognito non alia de cauſa tam acriter ac pertinaciter pugnare Artabanum, niſi quia ſe pugnare contra Antoninum arbitrabatur, (ſolent enim Barbari paulo negotio quaſi fatiſcere, velutique oneri cedere;

[1] Ὁ δὲ Μακρῖνος, &c. Scribit Zonaras, Macrinum ab Artabano bis acie victum circa Niſibim; ac tandem pacem magno pretio emere coactum. ὁ Μακρῖνος δὶς ἡττήθη, καὶ ἀναγκάζεται πολλῶν χρημάτων τὴν εἰρήνην ἐκπρίασθαι. Zon. loco cit.

si modo primis congressibus parum ex sententia res gesserint: tunc autem perstabant. prælium integraturi cum primum cadavera sustulissent ac concremassent: ignari periisse, qui has inimicitias concitaverat) mittit Parthis legatos, cum literis, quæ declararent occidisse Imperatorem, ac debitum supplicium luisse, qui fœdera & jusjurandum temeraverat: sibi esse à Romanis, quorum ipsum tandem imperium sit, summam rerum traditam. Non placere vero quæ acta forent: Itaque captivos quicumque supereſſent, captaque omnia redditurum: Cupere se illum ex inimico amicum facere, pacemque jurejurando ac libaminibus sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusque à legatis de Antonini cæde, satis dedisse supplicii violatorem fœderis arbitratus, contentusque reddi sibi citra ullum cruorem captivos prædamque omnem, fœdus cum Macrino ferit, atque in proprias sedes revertitur.

XXXI. Sed & Romanus Imperator, deducto ex Mesopotamia exercitu, Antiochiam profectus est.

δώσοιτο. τότε δὲ προσμενόντων, ὡς ἂν ἢ μάχῃ ἀναιρώσαντο, μὴ ἢ τῶν νεκρῶν ἀναίρεσίν τε καὶ κατάρξειν, ἢ οἰομένων τεθνηκέναι τὸν τὰς ἔχθρας αἴτιον,) πέμπει πρεσβείαν, ἀπαγγέλλει τε τοῖς Παρθυαίοις, λέγων, ἢ μὲν αὐτὸς τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους ἀδικήσαντα βασιλέα τεθνηκέναι, δίκας τε ἀξίας ὧν ἔδρασε δεδωκέναι. Ρωμαίους δ', ὧν ὄζιν ἡ ἀρχὴ, ἑαυτῷ τε τὰ τῆς βασιλείας ἐγχειρηκέναι· μήτε ἀρέσκεσθαι τοῖς παρεληλυθόσιν. αἰχμαλώτους τε τοὺς ἐκείνους ἀποδοῦναι, χρήματά τε ὅσα ἥρπαγη, ἀποτίσαι· φίλῳ τε ἀντὶ ἐχθροῦ χρῆσθαι, καὶ ἢ εἰρήνην ὅρκοις, καὶ σπονδαῖς βεβαιῶσαι. ὁ δὲ Ἀρτάβανος ταῦτά τε ἀναγνοὺς, καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τῶν πρεσβέων περὶ τῆς Ἀντωνίνου ἀναιρέσεως, αὐτάρκη τιμωρίαν τὸν παραβάντα δεδωκέναι νομίζων, [1] τυτίσι θανάτῳ τῷ αὐτῷ τετυχηκότα, ἀγαπῶν τε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ χρήματα ἀναμωτὶ ἀπολαβεῖν, ἀπεσάμενός τε εἰρήνην πρὸς τὸν Μακρῖνον, εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανέρχεται.

λα'. Ὁ δὲ τὸν τε στρατὸν ἀπαλλάξας τὸν ἐν Μεσοποταμίᾳ ληφθέντα, εἰς τὴν Ἀντόχειαν ἤπειγετο.

---

1 Τυτίσι τῷ θανάτῳ τῷ αὐτῷ τετυχηκότα. Stephano valde suspecta sunt hæc verba, quorum nec ipse, nec Politianus, versionem fecit.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ

ΠΕΜΠΤΟΝ.

HERODIANI

LIBER QUINTUS.

BREVIARIUM LIBRI QUINTI.

OPilius [1] *Macrinus, per Epiſtolam rationem rerum geſtarum reddens Senatui, ab eodem Imperator declaratur, magno omnium gaudio: ſed cùm lentius molliuſque Antiochiæ deſideret, in offenſam & odium militum incidit; à quibus orta ſeditione proditur, & in Chalcedone Bithyniæ urbe interficitur; ſuperatus à Baſſiano: qui Solis Sacerdos cum eſſet, in caſtra productus, Antonini filius creditus, ipſe quoque Antoninus appellatus, ac Imperator conſalutatus fuerat. Is igitur inito Imperio, omni flagitio ſe & Romanam religionem polluens, Heliogabalum Deum colens, ſumma vecordia publice privatimque, in ſacris profaniſque rebus, debacchabatur. Unde milites illum quoque peroſi, interficiunt: ejus in locum Alexandrum, dudum Cæſarem deſignatum, ſubſtituunt; ac Imperatorem conſalutant.*

---

1 *Opilius Macrinus.* Conſtanter in libris *Opilius*, non *Opelius*; ut in antiquo lapide apud *Onuphrium*: cui conſentiunt nummi omnes, in quibus eſt *Opel.* & Græce Οπιλ. Caſaub. in annotat. Jul. Capitol. *Severum* ſe & *Pertinacem* nuncupari voluit, & cum ipſum *Pium* ac *Felicem* ſenatus nuncupaſſet, *Felicis* nomen retinuit, *Pii* recuſavit. Ib.

DE

DE Antonini imperio, cædeque, insidiis, ac successione item, superiore libro diximus. Cæterum Macrinus, ubi Antiochiam pervenit, literas Senatui Populoque Romano misit in hanc sententiam: Quum satis ipsi cognitum habeatis quodnam fuerit meum jam inde à principio totius vitæ institutum, quamque ad benignitatem propensi mores, quæ mansuetudo in ea potestate explicata, quæ non multum abest à principatu (siquidem ipse quoque Imperator fidei se præfecti cohortis credit) supervacuum esse arbitror multis verbis uti apud vos. Nostis enim & ipsi, parum me lætum fuisse iis rebus, quæ ab illo gerebantur: ac sæpe vestri causa periclitatum, dum ille nulli non calumniæ fidem habens, velut effrenus contra vos irrueret. Itaque identidem mihi obtrectare solitus, etiam publice modestiam in me atque humanitatem erga mihi subjectos vituperabat, segnem & fluxis moribus vocitans. Quippe homo assentationibus gaudens, quicunque ipsum ad crudelitatem exacuebant, rabiemque insitam quasi signo dato provocabant, & calumniis iram excitabant, eos sibi denique benevolos fidosque in primis amicos arbitrabatur. Mihi autem jam inde à principio lenitas & modestia gratæ erant. Igitur Parthicum bellum, longe maximum, & in quo omne Romanum Imperium fluctuaverit, ita

Ὅπως μὲν δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἦρξέ τε καὶ ἐτελεύτησε, δεδήλωται ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι, ἦτε πρὸ τούτου ἐπιβολὴ καὶ διαδοχή. ἡλόμην δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Μακρῖνος, ὅπισθεν τῷ τε δήμῳ Ῥωμαίων, καὶ τῇ συγκλήτῳ, λέγων τοιάδε. ἐν εἰδόσι μὲν ὑμῖν, ποῖ τε βίᾳ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς προῃρέμην, ποῖ τε τρόπῳ τὸ πρὸς χρηστότητα ἐπιτηδείως ἔχον, καὶ τὸ θρασὺ τῆς διοικηθείσης πρότερον πράξεως, ὀλίγου τι καὶ δυνάμεως βασιλικῆς ἀποδεύσης, (ὅπερ γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχοις τῶν στρατοπέδων πέπεισται,) περιττὸν νομίζω μακρηγορεῖν. ἴσε γὰρ μὲ καὶ οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν, οὐκ ἀρεσκόμενον, καὶ προσκινδυνεύσαντα ὑμῖν, ἐν οἷς πολλάκις τῶν τυχόντων διαβολαῖς πιστεύων, ἀφειδῶς ὑμῶν προστρέποιτο. κἀμὲ μὲν κακῶς ἠγόρευε, καὶ δημοσίᾳ πολλάκις τὸ μέτριόν με, καὶ πρὸς τὰς ἀρχομένους φιλάνθρωπον διαβάλλων, καὶ διασκώπτων εἰς ῥᾳθυμίαν καὶ πρᾳότητα· κολακείας δὲ χαίρων, καὶ τοὺς εἰς ὠμότητα παροξύνοντας, τῷ τε θυμῷ τὸ ἐνδόσιμον αὐτοῦ διδόντας, τῷ τε ὀργῷ διαβολαῖς ἐγείροντας, οὕτως καὶ πιστοὺς ἐδοκίμαζε φίλους. ἐμοὶ δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρᾶον καὶ μέτριον προσφιλές. τὸν γοῦν πρὸς Παρθυαίους πόλεμον, μέγιστόν τε ὄντα, καὶ ἐφ' ᾧ πᾶσα Ῥωμαίων ἐσάλευσεν ἀρχή, κατα-

καὶ ἐλύσαμεν· καὶ ἐν οἷς ἀνδρείως διεγλαξάμεθα, ἢ δὲ τι ἠττήμεθα, καὶ ἐν οἷς ἀπείσαντες, μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐλθόντα μέγαν βασιλέα, πιστὸν φίλον ἀντ' ἐχθροῦ συμμάχου ἐποιήσαμεν. ἐμοῦ δὲ κρατοῦντος, ἐν ἀδείᾳ τε καὶ ἀναιμωτὶ πάντες βιώσονται· ἀειτοκρατία τε μᾶλλον ἢ βασιλεία νομισθήσεται. [1] μηδέ τις ἀπαξιούτω, ἢ τύχης πλάσμα νομιζέτω, ὅτι δὴ ὄντα με ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως, ὅδε τοῦτο ἤγαγε. τί γὰρ ὄφελος εὐγλωττίας, εἰ μὴ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος συνοικεῖ τρόπος; τὰ μὲν γὰρ τῆς τύχης δῶρα καὶ ἀναξίοις περιπίπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ ἰδίαν ἑκάστῳ δόξαν περιτίθησιν. εὐγένεια δὲ καὶ πλοῦτος καὶ ὅσα τοιαῦτα, μακαρίζεται μὲν, οὐκ ἐπαινεῖται δέ, ὡς παρ' ἄλλου δοθέντα· ὀπιείκεια δὲ καὶ χρηστότης, ἅμα τὸ θαυμάζεσθαι, καὶ τῷ ἐπαίνῳ τινὰ ἀναφορὰν εἰς αὐτόν τινα ἔχει τὸν καλῶς θέντα. τί γὰρ ὑμᾶς ὤνησεν ἡ Κομμόδου εὐγένεια, ἢ Αντωνίνου ἡ πατρῴα διαδοχή; οἱ μὲν γὰρ ὥσπερ ὄφλημα κληρονομίας εἰληφότες, ὑποχρεῶνταί τε καὶ ἐνυ-

confecimus, ut nec in acie fortiter dimicando hoſtibus ceſſerimus: & Regem maximas ſecum trahentem copias, icto fœdere ex inimico non facile expugnabili amicum reddiderimus. Porro me Principe, liberi incruentique omnes vitam agent: magiſque optimatium gubernatio hæc erit, quam principatus. Neque tamen eſt quod quiſquam indignum imperio cenſeat, aut fortunæ crimen putet eſſe, quod me, cum eſſem ex equeſtri ordine, ad hoc Imperium perduxerit. Nam quo obſecro nobilitas ipſa, niſi morum benignitas adſit, & humanitas? Siquidem fortunæ munera etiam indignis contingunt, Animi virtus propriam cuique gloriam conciliat: & claritas quidem generis, divitiæque, atque id genus reliqua, felices homines reddunt, minime vero (utpote ab aliis tradita,) laudantur. Lenitas autem ac benignitas, præterquam quod admirationi ſint, ad uniuſcujuſque laudem, qui ſe recte gerit, referuntur. Quid enim vobis profuit Commodi nobilitas, aut Antonini paterna ſucceſſio? Scilicet ejuſmodi homines, quaſi ipſis debitam hæredi-

[1] Μηδέ τις ἀπαξιούτω, &c. ὅτι δὴ ὄντα με ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως, &c. ita Caritol. Occiſo Antonino Baſſiano, Opilius Macrinus præfectus, imperium arripuit, humili loco natus. &c. Sed (ut in eundem locum notat Caſaub.) origo illi ne equeſtris quidem fuit, nam ſero tandem jure aureorum annulorum donatus eſt, ut ex *Aurelio Victore* conſtat, cujus verba ſic ſe habent. *Macrinum libertinum, hominem proſtibulum, ſervilibus officiis occupatum in domo imperatoria, venali fide, vita ſordida ſub Commodo, à Severo remotum etiam à ſordidiſſimis officiis, lectioni operam dediſſe, egiſſe cauſulas, declamaſſe, jus poſtremo dixiſſe, donatum tandem aureis annulis*, &c. ὁ δὲ (inquit Zon & Xiph.) δὴ Μακρῖνος τὸ μὲν γένος Μαῦρος γονέων ἀδοξοτάτων ἦν

tatem adepti, veluti proprio patrimonio per contumeliam abutuntur: qui autem à vobis imperium acceperunt, veluti in perpetuum obſtricti, etiam referre gratiam pro meritis enituntur. Ad hæc, patricia Principum nobilitas ſæpenumero in ſuperbiam vertit, deſpectis omnibus, velut inferioribus. At qui modeſtiæ experimento ad imperium adſciſcuntur, quaſi partum labore tuentur; ſemper verenturque & colunt quos conſueverant. Mihi ſane decretum eſt, nihil ſine autoritate veſtra gerere, ac vos participes conſiliarioſque habere Reipublicæ gerendæ. Vivetiſque pro arbitrio veſtro in libertate illa, quam vobis antehac à patriciis Imperatoribus ereptam, Marcus, dein Pertinax, reſtituere conati ſunt, ambo ad Imperium privatis cunabulis innutriti: quippe generis initia clara poſteris relinquere ipſum præſtat, quàm accepta à majoribus, fœdis moribus contaminare.

II. Hac lecta epiſtola, conclamatum à Senatu univerſo, nullique non honores Auguſtorum Macrino decreti. Neque vero tantopere lætus Senatus

δείζειν, ὡς ἄνωθεν ἰδίῳ κτήματι· οἱ δὲ παρ' ὑμῶν λαβόντες, χάριτός τε ἀΐδιον εἰσὶ χρεῶσαι, καὶ πειρῶνται ἀμείψασθαι τὰς εὐεργεσίας προειληφότας. καὶ ἡ μὲν εὐπατριδῶν βασιλέων τὸ εὐγενὲς, εἰς ὑπερηφάνειαν ἐκπίπτει, καταφρόνησιν τῶν ὑπηκόων, ὡς πολὺ ἐλαττόνων· [1] οἱ δὲ ἐκ μετρίων πράξεων εἰς τύπτο ἐλθόντες, φείδεσθαι αὐτὸ, ὡς κτωμένῳ ἥδιον· αἰδῷ τε καὶ πόνῳ ὑπονέμουσιν, ὧν εἰώθεσαν τοῖς ποτὲ κρείττοσιν. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς μηδὲν τε πράττειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας γνώμης. κοινωνούς τε καὶ συμβούλους ἔχειν τῶν πραγμάτων διοικήσεως. ὑμεῖς δὲ ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ βιώσεσθε, ἣν ἀφηρέθητε μὲν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν βασιλέων· ἀποδῦναι δὲ ὑμῖν ἐπειράθησαν, πρότερον μὲν Μάρκος, ὕστερον δὲ Περτίναξ, ἐξ ἰδιωτικῶν σπαργάνων ἐπὶ τύπτο ἐλθόντες· γένους γὰρ ἔνδοξον ἀρχὴν αὐτὸν παραχεῖν, καὶ τῷ ὑστέρῳ γένει ἄμεινον, ἢ κλέος προγονικὸν παραλαμβάνοντα, πρόπτε φαυλότητι καλαισχῦναι.

Γ'. Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιστολῆς, ἐψηφίσατό τε αὐτὸν ἡ σύγκλητος, καὶ τὰς σεβασμίους τιμὰς πάσας ἐφήρέζεται. οὐκ [2] ἔστιν δὲ εὐφραίνε

---

1 Politianus hæc male interpretatur, non animadvertens [πράξεων] eum habere uſum quem paulo ante habuit πράξεως, & poſt habebit πράξει. Intellige autem ex mediocribus adminiſtrationibus, &c. Steph.

2 Οὐκ ἔστιν δὲ εὐφραίνε, &c. Quoniam in ſenatu omnibus una vox erat, Quemvis magis quam Parricidam, quemvis magis quam inceſtum, quemvis magis quam impurum, quemvis magis quam interfectorem & ſena-

tum

φραινε πάντας ἡ Μακρίνε διαδοχή, ὡς ὑπερήδιστό τε καὶ παντὶ μάλιστα ἑορταζον ὅτι τῇ Αντωνίνε ἀπαλλαγῇ. ἕκαστος τε ὤετο μάλιστα τὸν ἐν ἀξιώσει τινὶ ἢ πράξει καθεστώτων, ξίφος ἐπικρεμάσθαι τοῖς αὐχέσιν ἐπαιωρούμενον. συνεφάνται τε ἡ δοῦλοι, ὅσοι δεσπότας κατήγγελλον, ἀνεσκολοπίσθησαν, πᾶσά τε ἡ Ρωμαίων πόλις, καὶ σχεδὸν ἡ ὑπὸ Ρωμαίοις οἰκουμένη, καθαρθεῖσα πονηρῶν ἀνθρώπων, τοὺς μὲν, κολασθέντων, τοὺς δὲ, ἐξωσθέντων· [1] εἰ δέ τινες καὶ ἔλαθον, δι' εὐλάβειαν ἡσυχάζοντων, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ καὶ εἰκόνι ἐλευθερίας ἐδίωσαν ἐκείνε τοῦ ἔτους, ἃ μόνε ὁ Μακρῖνος ἐβασίλευσε. τοσοῦτον δὲ ἥμαρτεν, ὅσον μὴ διέλυσεν εὐθέως τὰ στρατόπεδα, καὶ ἑκάστους εἰς τὰ ἴδια ἀπέπεμψεν, αὐτός τε εἰς τὴν Ρώμην ποθεῖσαν ἐπείχθη, τοῦ δήμου ἑκάστοτε καλοῦντος μεγάλαις βοαῖς. ἐν δὲ τῇ Αντιοχείᾳ διέτριβε, γένειόν τε ἀσκῶν, βαδίζων τε πλέον τοῦ δέοντος ἐρεμαίως· βραδύτατά τε καὶ μόλις τοῖς εἰσιοῦσιν ἀποκρινόμενος, ὡς μηδ' ἀκούεσθαι πολλάκις, ἀφ' τὸ καθειμένον τῆς φωνῆς. ἐζήλου δὲ ταῦτα ὡς δὴ Μάρκου ὑποδήματα, ἐς ὃν λοιπὸν βίον ἐκ ἐμιμήσατο. ἐπιδίδου δὲ ἑκάστοτε εἰς τὸ

Macrini ſucceſſione fuit, quam vulgo univerſi gratulabantur extinctum Antoninum. Nam ut quiſque autoritate aliqua, aut dignitate præcellebat, ita maxime imminentem ſuis cervicibus depuliſſe gladium arbitrabatur. Delatores autem & ſervi omnes quicunque dominos detulerant, patibulo ſuffixi: totaque urbs, atque adeo Romanum Imperium ſceleratis hominibus perpurgatum, partim ſupplicio affectis, partim exilio mulctatis. Quod ſi qui tamen latuerunt metu quieſcentium, etiam ipſi libertatis quandam imaginem præferebant, anno duntaxat uno, quo Macrinus Imperium obtinuit. Quippe hoc tantum peccavit, quod non exercitum illico dimiſit, atque unoquoque domum reverti juſſo, ipſe Romam ſui cupidam ſtatim non petiit, vocante populo quotidie ſe, ac Macrinum vociferante: ſed Antiochiæ morabatur, barbam nutriens & incedens, quam ſolebat lentius, tardiſſimeque; ac vix adeuntibus ſe reſpondens, adeoque interdum ſubmiſſa voce, ut ne exaudiri quidem poſſet. Hæc enim demum ſibi de Marci moribus imitanda propoſuerat, cum ad illius reliquam vitam

---

tus & populi; *Capitol.* ἀγαπητῶς αὐτὸν ἐς τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο (inquit Xiph.) illum lubenter Imperatorem admiſerunt, non tam animadvertentes, cui ſe in ſervitutem traderent, quam quo tyranno liberati eſſent, rati quemcunque hominem illo potiorem eſſe.

1 Male vertit Polit. hoc enim voluit ſignificare Herodianus, quod cum illi, qui latebant, præ metu quieſcerent interea Pop. Rom. in magna ſecuritate & libertatis imagine vivebant; *ſatius* autem dictum fuiſſet αὐτὸν δὲ ἡσυχάζοντα. Steph.

nullo pacto aſpiraret. Quippe delicioſius indies agitans, hiſtrionibuſque ſaltatoribuſque intentus, & gubernandi negligens, incedebat cum fibulis ac balteo auratis gemmatiſque. Qui luxus minime Romano gratus exercitui: certe quem Barbaris putant, fœminiſque congruentiorem, quam principi.

III. Talia igitur intuentes, magnopere improbare omnes, vitamque plane hominis aſpernari, molliorem quam ut militari viro conveniret: ſimul comparare invicem Antonini vitæ exemplum, ſolertis in primis, ac plane militaris viri, & Macrini luxuriam. Præterea graviter indignari, quod ipſi adhuc tabernaculis agerent, procul à patria, ac nonnunquam rerum quoque neceſſariarum indigerent: neque domum dimitterentur, etiam pace facta: cum ſcilicet ille contra molliſſime ac delicioſiſſime vitam coleret. Igitur excuſſis velut habenis, quotidie in hominem cavillabantur, ac leviſſimam quamque occidendi ejus occaſionem aucupabantur. Sed ita ſcilicet fato datum fuerat, ut uno duntaxat anno Princeps Macrinus in deliciis ab-

ἀδεεδίαστον, ὀρχηστῶν τε δίαυς καὶ πάσης μύσης κινήσεώς τε εὐρύθμε ἐπικοείτας σχολάζων· τῆς τε τῶν πραγμάτων διοικήσεως ἀμελῶς ἔχων. φορεῖά τε [1] πόρπας καὶ ζωσῆρε χρυσῷ πολλῷ καὶ λίθοις τιμίοις περικιλλώροις κεκοσμημένῳ, [2] τῆς τοιαύτης πολυτελείας ἄχθος τοῖς Ρωμαίων στρατιώταις ἐκ ἐπαινουμένης, βαρβάρῳ δὲ μᾶλλον καὶ ἀηλυπρεπῆς εἶναι δοκούσης.

γ'. Ἅτε ὁρῶντες οἱ στρατιῶται, ὃ πάνυ τι ἀπεδέχοντο, ἀπηρέσκοντό τε αὐτῷ τῷ βίῳ, ὡς ἀνειμένῳ μᾶλλον ἢ καθ' ἄνδρα στρατιωτικόν. ἀθρόα δὲ ἀλλήλοντες δὲ τῷ μνήμῃ τῆ Αντωνίνε δίαίτη, ὀπτεραφείσῃ τε καὶ στρατιωτικῇ γενομένῃ, κατεγίνωσκον τῆς Μακείνε πολυτελείας. ἔτι τε ἀγανάκλεν αὐτοὶ μὲ ὑπὸ σκιωαῖς, καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ διαιτώμενοι, ἔνθ' ὅτε καὶ ἀπανίζοντες τῆς ὀπτηδείων, εἴς τε τὰ ἑαυτῶν ἐκ ἐπανιόντες, εἰρήνης ἔτι δοκούσης. ὁρῶντες δὲ τὸ Μακεῖνον χλιδῇ καὶ τρυφῇ διαιτώμενον, ἀθυμιάζοντες ἤδη πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸν κακῶς ἐγκρεμον· προφάσεώς τε ὀλίγης λαβέσθαι εὔχοντο εἰς τὸ [3] ἀποσκεδάσασθαι τὸ λυπῆν. ἐχελᾶ δὲ ἄρα Μακεῖνον, ἐνιαυτῷ μόνῳ τῆ βασιλείᾳ ἐντρυφήσαντα, ἅμα τῷ

---

1 Πόρπας καὶ ζωσῆρε χρυσῷ πεποικιλμένε, Etſi per ſyllepſin excuſari poſſit, tamen Author fortaſſe pluraliter ζωσῆρι ſcripſit *Sylburg.*

2 Τῆς τοιαύτης πολυτελείας, &c. Vini cibique erat aviditſimus, interdum uſque ad ebrietatem. Capitol. χρῆσθαι δὲ καὶ τρυφερώτερον ἔφη, καὶ σοβαρώτερον χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ. Xiph.

3 Ἀποσκεδάσασθαι τὸ λυπῆν, Molliuſ quam in latina verſione, nempe, ſummovendi, vel amovendi, quod tædium afferebat. Steph.

βίῳ

βίῳ καὶ ἐν ἀρχῇ καθαιρεθῆναι, μικρὰν καὶ εὐτελῆ προφασιν τοῖς στρατιώταις εἰς ἃ ἐβούλοντο τῆς τύχης παρασχόσης.

δ'. [1] Μαισὰ λίθῳ τις ὄνομα, τὸ γένος Φοίνισσα, ἀπὸ Ἐμέσης καλλιφύλου ἔτι πόλεως ἐν Φοινίκῃ· ἀδελφὴ δὲ ἐγεγόνει Ἰουλίας μὲν, τῆς Σεβήρου γυναικὸς, Ἀντωνίνου δὲ μητρός· ὥστε πάντα τὸν τῆς ἀδελφῆς βίον, ἐν τῇ βασιλείῳ διατρίψαν αὐλῇ, χρόνῳ πολυετεῖ, παρ' ὧν Σεβῆρός τε καὶ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσαν. ἡ δὲ Μαισὰ ταύτῃ ὁ Μακρῖνος, μιᾷ τῆς τῆς ἀδελφῆς τελευτῇ, Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, ἐπέταξεν εἰς τὰ πατρῷα ἐπανελθοῦσαν, ἐν τοῖς οἰκείοις καθιεῶναι, πάντα ἔχουσαν τὰ ἑαυτῆς. πλείστων τε ἦν χρημάτων ἀνάπλεως, ἅτε μακρῷ χρόνῳ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ἐνθεδραμμένη. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ πρεσβῦτις, διέτριβεν ἐν τοῖς ἑαυτῆς.

ε'. Ἦσαν δὲ αὐτῇ θυγατέρες δύο, Σοαιμὶς μὲν ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ἑτέρα Μαμμαία. παῖδες δὲ ἦσαν τῇ μὲν πρεσβυτέρᾳ Βασσιανὸς ὄνομα, τῇ δὲ νεωτέρᾳ Ἀλεξιανός. ἐτρέφοντο δὲ παῖς μητράσι καὶ τῇ μάμμῃ ἀνατρέφοντο. ὁ μὲν Βασσιανὸς, ὡς ἐτῶν γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὁ δὲ Ἀλεξιανὸς δεκάτου ἔτους ὑπερβεβηκώς. ἱέρωντο δὲ αὐτοὶ θεῷ Ἡλίῳ· τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι, τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες. ναὸς δὲ αὐτῷ μέγιστος κατε-

IV. Mæſa erat quædam nomine, Phœniſſa mulier, ab Emeſa urbe Phœniciæ, cui ſoror Julia fuerat, Severi conjux, ac mater Antonini: ea, vivente ſorore, multos annos in aula imperatoria vixerat, Severo & Antonino principibus. Hanc igitur Mæſam, poſt ſororis obitum, atque Antonini cædem, juſſerat Macrinus in patriam, ut domi ſuæ reliquum vitæ ageret, cum omnibus bonis reverti. Abundabat autem grandi pecunia, utpote longiſſimo tempore inter principalem potentiam enutrita. Reverſa igitur anus, domi agitabat.

V. Erant vero ei filiæ duæ, quarum natu major Soæmis, minor Mammæa vocabatur. Illi filius Baſſianus, huic Alexianus: amboque ſub matribus, aviaque educabantur. Et quidem Baſſianus annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus autem decimum jam annum attigerat, ſacerdotes ambo Solis, quem maxime indigenæ colunt, Phœnicum lingua Heliogabalum vocitantes: Templumque illi maximum conſtructum habent,

---

1 Μαισὰ λίθῳ τις ὄνομα. Hic cum Herod. in omnibus conſentit, Jul. Capitol. aliique.

auro,

auro, argentoque plurimo, ac lapidum eleganti magnificentia exornatum. Neque ſolum indigenæ Deum illum venerantur, ſed vicini quoque ſatrapæ, regeſque Barbari, certatim quotannis ſplendida offerunt munera. Simulacrum vero nullum Græco aut Romano more manu factum, ad ejus Dei ſimilitudinem: ſed lapis eſt maximus, ab imo rotundus, & ſenſim faſtigiatus, propemodum ad coni figuram. Niger lapidi color, quem etiam jactant cœlitus decidiſſe. Eminent in lapide quædam, formæque viſuntur nonnullæ: ac Solis imaginem illam eſſe affirmant, minime humano artificio fabrefactam. Huic igitur Deo ſacer erat Baſſianus: quippe natu major, ipſe potiſſimum ſacerdotio fungebatur, incedens Barbarico cultu, tunicas indutus intextas auro ac manuleatas, & ad pedes uſque demiſſas, cruraque tota convelans ab unguibus ad femora, veſtibus ſimiliter auro purpuraque variis: capite coronam geſtans precioſorum lapidum coloribus florentem. Præterea integer ævi, cunctorumque ejus ætatis adoleſcentum formoſiſſimus. Quare congruentibus in unum forma corporis atque ætatis flore, ſimul habitu illo molliſſimo, facile eum Dionyſi

σκεύασε αὐτῷ, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργυρείῳ κεκοσμημένος, λίθων τε πολυτελείᾳ. θρησκεύεται δὲ ὑ μόνον ἀφ' ἧς ἵδρυται, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γειτνιῶντες σατράπαι τε καὶ βασιλεῖς Βάρβαροι φιλοτίμως πέμπουσι τῷ θεῷ ἐκάστοτε πολυτελῆ ἀναθήματα. ἄγαλμα δ' ἦν, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν ἢ Ρωμαίοις, οὐδὲν ἔσικε χειροποίητον, θεοῦ δέ τινα εἰκόνα· λίθος δέ τις ὄζει μέγας, κάτωθεν φαιρὸς, λίγων εἰς ὀξύτητα· κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα, μέλαινά τε ἡ χροιά. δοκεῖν τε αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ συμβολεῖσθαι, ἐξοχάς τε πυκνὰς βραχείας καὶ πύκνωσιν λευκότητος εἰκόνα τε Ἡλίου ἀνέργαστον ἐξ οὐρανοῦ φέρεσθαι, [1] ὅτου βλέπουσι. τούτῳ δὴ τῷ θεῷ ὁ [2] Βασσιανὸς ἱερωμένος (ἅτε γὰρ πρεσβυτέρῳ ἐκείνῳ ἐπιτετραμμένος ἡ θρησκεία,) φορεῖ τε σχῆμα Βαρβάρῳ, χιτῶνας χρυσοϋφεῖς καὶ ἀνεσταλμένους καὶ ποδήρεις ἀμπεχομένῳ, τά τε σκέλη σκέπων πάντα ἀπ' ὀνύχων ἐς μηρούς, ἐδῆσαν ὁμοίως χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμένας· τιάρᾳ τε κεκαλλωπισμένος ἐκόσμει κεφαλὴν λίθων πολυτελῶν χρείᾳ διαθρυπτόμενος. ἦν δὲ τιὰ ἡλικίαν ἀκμαῖος, καὶ τιὰ ὄψιν τῆς κατ' αὐτὸν ὡραιότατος μειρακίων πάντων· εἰς τὸ αὐτὸ δὴ συνιόντων, κάλλους σώματος, ἡλικίας ἀκμῆς, ἄνθους σχήματος, ἀπείκασεν ἂν

1 Ὅτου βλέπουσιν. Polit. omittit hæc verba, intellige tamen ita cernentes, quod ita ſuis ipſorum oculis perſuadentes. Steph.

2 Τούτῳ τῷ θεῷ ὁ Βασσιανὸς. Baſſianum non tantum *Antonini*, ſed & *Heliogabali* nomen accepiſſe ſcribit Julius.

πς τὸ μειράκιον Διονύσε χαλαῖς εἰκόσιν.

ς'. [1] Ἱερουργοῦντα δὲ τοῦτον, καὶ τε τοῖς βωμοῖς χορεύοντα νόμῳ Βαρβάρων, καὶ τε αὐλοῖς καὶ σύριγξι παντοδαπῶν τε ὀργάνων ἤχῳ, περιεργότερον ἐπέβλεπον οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται, εἰδότες ἡβῶντα ὄντα βασιλικῶς, καὶ τῆς ὥρας αὐτοῦ πάντων τὰς ὄψεις εἰς ἑαυτὸν ὑπισχνουμένης. ἐγκυτιάζε δὲ τῇ πόλει ἐκείνῃ τότε μέγιστον στρατόπεδον, ὃ τῆς Φοινίκης περιπαίζειν· ὕστερον δὲ μετῳκίσθη, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. φοιτῶντες οὖν οἱ στρατιῶται ἐκάστοτε εἰς τὸν πόλιν, εἴς τε τὸν νεὼν ἰόντες θρησκείας δὴ χάριν, τὸ μειράκιον ἡδέως ἔβλεπον. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν καὶ φεύγοντες, οἰκεῖοί τε τῆς Μαισῆς· παρὸς ἣν ἐκείνη θαυμάζοντας τὸ παῖδα (εἴ τε πλασαμένη, εἴ τε καὶ ἀληθεύουσα) ἐξεῖπεν ὅτι ἄρα Αντωνίνε υἱός ἐστι τῇ φύσει· τῇ δὲ ὑπολήψει ἄλλε δοκοίη. ὑπεφοίτησαν γὰρ αὐτὸν ἅμα συνηλικιῶται αὐτῆς νέοι τε ἅμα καὶ ὡραῖοι, καθ' ὃν καιρὸν ἐν τοῖς βασιλείοις σὺν τῇ ἀδελφῇ διέτριβεν. ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, τοῖς συστρατιώταις κατ' ὀλίγον ἀπαγγέλλοντες, ἀθρόον ἐποίησαν τὸ φίλτρον, ὡς εἰς πᾶν χωρῆσαι τὸ στρατιωτικόν. τῇ δὲ Μαισῇ ἐλέγετο σωρὸς εἶναι χρημάτων· ἐκείνῃ δὲ ἑτοίμως πάντα παρέξειν τοῖς στρατιώταις, εἰ τὸν

pulcherrimis imaginibus aſſimilabant.

VI. Hunc igitur ſacra celebrantem, chorumque circa altaria Barbarum in morem ad tibias fiſtulaſque, & omnifariam organa inſtaurantem, curioſius inſpectabant cum mortales alii, tum in primis Romani milites, vel quod genere imperatorio editum ſciebant, vel quod formæ viribus omnium in ſe oculos convertebat. Quippe tum vicinus urbi illi exercitus erat, tuendæ Phœniciæ præpoſitus: deductus inde mox, ut in ſequentibus exponemus. Cum itaque quotidie Religionis nomine milites ad templum itarent, libenter ſcilicet adoleſcentem intuebantur. Erant autem ex iis nonnulli Roma profugi, Mæſæ familiares, quibus illa formam pueri admirantibus, (incertum; mentita, an vera profeſſa) filium utique eſſe ait Antonini, quamvis alterius putaretur. Quippe cum ſuis natabus adoleſcentulis adhuc, & formoſis, rem habuiſſe, quo tempore ipſa in palatio ſimul cum ſorore agitabat. Ea res audita ab illis, ac ſenſim communicata reliquis commilitonibus, per univerſum denique exercitum vulgata eſt. Porro etiam acervos habere nummorum Mæſa dicebatur, facileque omnes militibus elargitura, ſi modo impe-

---

1 Ἱερουργοῦντα δὲ τοῦτον. Sed Heliogabalus, pulchritudine & ſtatura ac ſacerdotio conſpicuus erat, ac notus omnibus hominibus, qui ad templum veniebant; militibus præcipue. Capitol.

rium

rium ſuæ ſoboli reſtitueretur. Pollicentibus autem ſe eam cum ſuis, ſi noctu clanculum in caſtra veniſſet, patentibus portis excepturos, atque Antonini filium Imperatorem declaraturos; ſeipſam illis tradit anus, decreta periculum quodvis adire, quam vitam colere privatam, atque abjectam. Quapropter noctu, clanculum urbe egreſſa cum liberis nepotibuſque ſuis, deducente ipſos profugorum militum agmine, facile in caſtra admittitur: ibique puerum confeſtim milites univerſi Antoninum appellatum, atque indutum purpura, cuſtodiebant. Tum commeatu omni, ſimul cum ſuis natis & conjugibus, cæteriſque adeo rebus importatis, quas in vicis agriſque propinquis habebant, ita ſe intus comparabant, ut etiam, ſi opus foret, caſtrorum obſidionem exciperent.

VII. Quæ ubi nunciata Macrino ſunt, Antiochiæ moranti, edito per exercitus rumore, repertum Antonini filium, pecunias militibus elargiri Juliæ ſororem: quum omnia quæcunque dicerentur, aut eſſe ullo modo poterant, pro veris acciperentur, pendebant animis omnes: atque eos ad res novas moliendas, cum proprium Macrini odium, tum

βασιλείαν τῷ ἡλίῳ ἀναπεώσαντο. ὡς δὲ συνέδεκτο, νύκτωρ εἰ καθέλθοιεν, λαθόντες ἀνοίξειν τὰς πύλας, καὶ δέξασθαι πᾶν τὸ ἡλίου ἔνδον, βασιλέα τε τὸν υἱὸν ἀποδείξειν Ἀντωνίνου· [1] ἐπέδωκεν ἑαυτὴν ἡ πρεσβύτις, ἕλοιτο πάντα [2] κίνδυνον ἀναρρίψαι μᾶλλον, ἢ ἰδιάζειν, καὶ δοκεῖν ἀπερρίφθαι. νύκτωρ τε λάθρα τῆς πόλεως ἐξελθοῦσα σὺν τοῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς ἐγγόνοις. καθαγόντων τε αὐτὰς τῶν προσφυγόντων στρατιωτῶν, ῥᾳδίως πρὸς τὸ τεῖχος τῆς στρατοπέδου, ἔξω ἐσεδέχθησαν. εὐθέως τε ἡ παῖδα πᾶν τὸ στρατόπεδον, Ἀντωνῖνον προσηγόρευσαν· τῷ τε πορφύραν χλαμύδα προσκαλύπτοντες εἶχον ἔνδον. πάντα δὲ τὰ ὁπωπόδια, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ὅσα τε εἶχον ἐν κώμαις ἢ ἀγροῖς τοῖς πλησίον, εἰσκομίσαντες, τάς τε πύλας ἀποκλείσαντες, παρεσκεύαζον ἑαυτὰς ὡς (εἰ δέοι) ἀπομωσόμενοι πολιορκίαν.

ζ'. Ὡς δὲ ταῦτα ἀπηγγέλη τῷ Μακρίνῳ, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι, ἥ τε φήμη διέδραμε κατὰ τὰ λοιπὰ στρατόπεδα ὅτι τε Ἀντωνίνος υἱὸς εὑρέθη, καὶ ὅτι ἡ Ἰουλίας ἀδελφὴ χρήματα δίδωσι, πάντα τὰ λεγόμενα καὶ ἐνδεχόμενα καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι, τὰς ψυχὰς ἐξεπλάγησαν. ἐνῆγε δ' αὐτοὺς, καὶ ἀνέπειθεν εἰς πραγμάτων καινοτομίαν,

1 Ἐπέδωκεν ἑαυτὴν ἡ πρεσβύτις, ſeſe poteſtati illorum permiſit, brevius ſeipſam illis tradidit, vel ſe totam illis tradidit, ex Cic. Steph.

2 Πάντα κίνδυνον ἀναρρίψαι, periculum quodvis temere & præcipitanter adire, pro ἀναρρίψαι τὸν κύβον τῆ κινδύνῳ, periculi aleam projicere, ſic μάχῃ ἀναρρίψαι, pugnæ periculum facere, apud Plut. in Cæſ.

τὸ

τό, τε Μακείνε μῖσος, καὶ τὸ Αντωνίνε δ' μνήμης πάθος· καὶ ωερί γε ἁπάντων, ἡ τ' χρημάτων ἐλπὶς, ὡς πολλὰς καὶ αὐτομολοῦντας φοιτᾶν ωρὸς τὸν νέον Αντωνῖνον. ὁ δ' Μακρῖνος, παραφρονῶν τ' ωράγματος ὡς παιδαριώδους, χαρώμενός τε τῇ συνήθει ωροθυμίᾳ, αὐτὸς μὲν οἴκοι μένει, πέμπει δὲ ἕνα τ' ἀρχόντων τὸ στρατοπέδε, δύναμιν δὲς ὅσην ἤρετο, ἐλᾶσα ἐκπορθήσειν τὸς ἀφεσῶτας. ὡς δ' ἦλθεν Ιουλιανὸς (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἐπάρχῳ) καὶ προσέβαλε τοῖς τείχεσιν, ἔνδοθεν οἱ στρατῶται ἀντιλθόντες ὅτι τε τὸς πύργος καὶ τὰς ἐπάλξεις, τόν τε παῖδα τῷ ἔξωθεν πολιορκοῦντι στρατῷ ἐδείκνυσαν, Αντωνίνε υἱὸν ὑφημοῦντες· βαλάντιά τε χρημάτων, (μίσα δέλεαρ προδοσίας) αὐτοῖς ἐδείκνυσαν. οἱ δὲ πεισθέντες Αντωνίνε τε εἶναι τέκνον, καὶ ὁμοιότατόν γε (βλέπειν γὰρ ὕστως ἦν δῆλον) τ' μὲν Ιουλιανῦ τ' κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, καὶ πέμπουσι τῷ Μακρίνῳ· αὐτοὶ δ' πάντες, ἀνοιχθεισῶν αὐτοῖς τ' πυλῶν, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐδέχθησαν. ὕστως ἡ δύναμις αὐξηθεῖσα, ἐ μόνον ἦν ωρὸς τὸ ἀνομάχητος πολιορκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ωρὸς τὸ συστάδην καὶ ἐξ ἀνῳστάσεως ἀγωνίζεσθαι ἀξιόχρεως. ἔτι τε καὶ τ' αὐτομόλων τὸ πλῆθος ἐκόσοτε, εἰ καὶ κατ' ὀλίγος ωροσιὸν, τ' δύναμιν ἤυξησεν.

ιʹ. Ο δὲ Μακρῖνος, ὡς ταῦτα ἐπυνθάνετο, ἀθροίσας πάντα ὃν εἶχε στρατὸν, ἐπῆει ὡς δὴ πολιορκήσων τὸς ἐκείνῳ προσκεχωρηκότας. ὁ δὲ Αντωνῖνος, ἐκ ἀναμιμένοντων τ' σὺν αὐτῷ

Antonini memoriæ quædam quaſi commiſeratio ſubigebat, ſed in primis pecuniarum ſpes, ut multi jam ex iis ad novum Antoninum transfugerent. At Macrinus rem totam quaſi puerilem contemnens, conſuetamque obtinens animi alacritatem, domi ſedens, unum è ſuis ducibus mittit, traditis copiis, quantæ ad rebelles expugnandos viderentur ſuffecturæ. Ut autem eo pervenit Julianus (id enim nomen præfecto fuit) ac jam mœnibus ſuccedebat, ſtatim incluſi milites puerum exercitui infeſto, de turribus pinniſque oſtentare, vociferari Antonini filium; ſacculos quoque nummorum plenos, magnam eſcam ſcilicet proditionis, attollere. At illi, credito Antonini eſſe filium (& quoniam ſic videri volebant) facie quoque & lineamentis quam ſimillimum exiſtimantes, caput amputant Juliano, mittuntque ad Macrinum. Ipſi, reſeratis portis, univerſi in caſtra accipiuntur. Ita ſcilicet adauctæ copiæ, non modo ad excipiendum obſidionem, ſed ad conferendam quoque manum, dimicandumque inſtructa acie, ſatis futuræ; transfugarum etiam magna vi paulatim quotidie ſe aggregante.

VIII. Quibus auditis Macrinus, cum omni exercitu ad caſtra illa oppugnanda contendit. Antoninus autem, militibus oppugnationem haud exſpectantibus, ſed congredi au-

dentibus, & obviam Macrino ad dimicandum inſtructa acie prodire, copias omnes educit. Concurrerunt autem inter ſe exercitus uterque, in Phœniciæ Syriæque finibus; acrius dimicante Antonini milite, conſcientia metuque pœnæ, ſi victus foret: contra autem Macrini exercitu languidius remiſſiuſque prælium capeſſente, multiſque ſubinde ad Antoninum transfugientibus. Quo animadverſo, Macrinus, metu ne plane omnibus exutus copiis captivus ageretur, nihil non paſſurus contumeliæ, ſtante adhuc acie (veſpere ingruente) chlamydem ſibi, cæterumque Imperatorium detrahit ornatum: pauciſque è fidiſſimis centurionum comitatus, fugam occupat; detonſaque barba, ne agnoſceretur, ſumpto itinerario veſtimento, capiteque ſemper convelato, noctem diemque accelerabat; famam quoque ſuæ fortunæ præveniens, quippe ingenti ſtudio centuriones vehicula urgebant, quaſi Macrino adhuc rerum potiente, magnis de rebus mitterentur. Ille igitur fuga evaſerat, quemadmodum diximus. Interea milites utrinque pugnabant, atque à Macrino quidem corporis cuſtodes, ac ſtipatores, (quos prætorianos vocant) fortiter ſtantes, reliquum omnem exercitum ſoli ſuſtinebant: videlicet proceri homines, atque ex omni numero delecti. Cætera omnis multitudo, pro Antonino præ-

στρατιωτῶν πολιορκηθῆναι, διαῤῥηξάντων ἢ μὴ πάσης σφοδρότητος ἐξελθεῖν τε, καὶ ἀνταντῶσθαι τῷ Μακρίνῳ ἐκ παρατάξεως ἀγωνίζεσθαι, ἐξάγει τὴν αὐτῶν δύναμιν. συμμίξαντα δὲ ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου σφοδρότερον ἠγωνίζοντο, δεδιότες, εἰ ἡττηθεῖεν, τὰ ἐφ' οἷς ἔδρασαν τιμωρίαν ἀναδέξασθαι· οἱ δὲ σὺν τῷ Μακρίνῳ ἑκουσιώτερον σφίσιν ἐφέροντο τῷ ἔργῳ, ὑποδιδράσκοντες καὶ μεπόντες πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον. ἅπερ ὁρῶν ὁ Μακρῖνος, φοβηθείς τε μὴ παντάπασι γυμνωθεὶς τῆς δυνάμεως, αἰχμάλωτός τε ληφθείς, αἰσχίστως ὑβρισθείη, ἔτι τῆς μάχης συνεστώσης, (ἑσπέρας ἤδη προϊούσης,) ἀποῤῥίψας τὸ χλαμύδιον, καὶ εἴ τι σῆμα βασιλικὸν περιέκειτο, λαθὼν ὑποδιδράσκει σὺν ὀλίγοις ἑκατοντάρχαις, οὓς πιστοτάτους ἔφετο, τὸ γένειον ἀποκειράμενος, ὡς μὴ γνωρίζοιτο· ἐδήτατό τε ὁδοιπορικῶν λαβὼν, καὶ τῇ κεφαλῇ ἀεὶ σκέπων, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὡδοιπόρει, φθάνων τῇ φήμῃ τὴν ἑαυτοῦ πύξις· ἥν τε ἑκατοντάρχων μεγάλῃ σπουδῇ τὰ ὀχήματα ἐπεσπόντων, ὡς ἂν ὑπὸ Μακρίνου ἔτι βασιλεύοντος δή τινα σπουδαῖα πεμφθέντων. ὁ μὲν δὴ ἔφυγε, ὡς εἴρηται. οἱ δὲ στρατὸς ἑκατέρωθεν ἐμάχοντο, ὑπέρ τε Μακρίνου, οἱ σωματοφύλακες καὶ δορυφόροι (οὓς δὴ πραιτωριανοὺς καλοῦσιν) οἱ γοναίως ἀνδρικήκεσαν παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ, ἄτε ὄντες μέγιστοί τε καὶ ἐπίλεκτοι· τὸ δὲ ἐπίλοιπον πᾶν πλῆθος, ὑπέρ τε Ἀντωνίνου

νίνε ἠγωνίζοντο. ὡς δὲ ὅτι πολὺ τὸν Μακρῖνον οὐκ ἔλειπον οἱ ὑπὲρ αὐτῦ μαχόμενοι, οὐδὲ τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα, διπόρων δὲ πῆ ποτε ἄρα εἴη, πότερον ἐν τῷ πλήθει φεύγων κεῖμενος, ἢ ἀποδρὰς ᾤχετο, ἠγνόουν τε πῶς χρήσονται τῷ πράγματι. ὅτε γὰρ μάχεσθαι ἤθελον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρόντος, παραδοῦναι δὲ αὐτὸς ἐκδότους, καὶ ὥσπερ αἰχμαλώτους ἠδοῦντο.

θ'. Ὡς δὲ ταῦτα τῶν αὐτομόλων ἐπύθετο Ἀντωνῖνος τὸν μὲν Μακρίνου φυγὴν, πέμψας κήρυκας, διδάσκει αὐτὸς, ὅτι μάτην ὑπὲρ ἀνάνδρου καὶ φυγάδος μάχονται· ἄδειάν τε καὶ ἀμνηστίαν ἐνόρκως ὑπισχνεῖται, καλεῖ τε καὶ αὐτὸς ὁρκωμοσίαντας. οἱ μὲν οὖν, πειθέντες, προσεχώρησαν. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος πέμπει τὸς διώξοντας τὸν Μακρῖνον πολὺ προκεχωρηκότα. ἐν Χαλκηδόνι γοῦν τῆς Βιθυνίας κατελήφθη, νοσῶν χαλεπώτατα, ὑπό τε τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας συνειλημμένος. ἔνθα αὐτὸν εὑρόντες ἔν τινι κρυπτόμενον [1] προαστείῳ, οἱ διώκοντες ἦ [2] κεφαλὴν ἀπέταμον.

liabatur. Sed ubi diu neque Macrinum jam ipſum, neque Imperii ſigna conſpiciebant, qui pro illo certamen ſubierant, ignari ubinam foret, jaceret, an auſugiſſet, haud ſatis conſtitutum habentes quod ſibi capiendum conſilium foret, neque periclitari diutius pro eo decreverant, qui jam nuſquam compareret, & ſe permittere hoſtium poteſtati, & quaſi dedititios captivoſque verebantur.

IX. Ut autem à captivis audivit Antoninus, auſugiſſe è prælio Macrinum, mittit ſtatim nuncios, qui doceant fruſtra illos pro homine paviditſimo ac fugitivo decertare: veniamque & oblivionem omnium jurejurando pollicetur, ſtipatoreſque jam tum ſibi illos adſciſcit. Igitur omnes re credita ceſſerunt. At vero Antoninus mittit illico, qui Macrinum conſequantur, quum jam plurimum viæ præceſſiſſet. Inventus, autem eſt in Chalcedone, Bithyniæ urbe, graviſſime ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in ſuburbano quodam, ubi illi

---

1 Προαστείῳ. Vicus hic, quem ſuburbanum nominat, Euſebio dicitur Archelais, Dioni Eribolus. Caſaub. Jul. Capit.

2 Τὴν κεφαλὴν ἀπέταμον. Ad Cappadociam reductus eſt Macrinus, ubi captivitate filii cognita, è vehiculo ſe dejecit, confractoque humero non multo poſt occiſus eſt (anno ætat. 54. imperii vero primo, cum duobus menſibus, triduo dempto) à puero everſus, quod his verſibus prædictum eſt:

Ω γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δὲ σὲ γῆρας ἱκάνει.

Heu tua vis reſoluta ſenex cadit, ægra ſenectus
Te domat, & juvenis carpit tua robora miles. Zon.

caput abſciſſum. Dicebatur autem Romam properare, fretus popularibus ſtudiis: ſed tranſgredientem in Europam, anguſto Propontidos freto, jamque Byzantio appropinquantem, vento adverſo uſum perhibent, quaſi vento ipſo ad ſupplicium retrudente. Tantillum igitur abfuit Macrinus, quominus perſecutores effugerit, finem vitæ ſortitus fœdiſſimum; qui Romam reverti poſt voluerit, quod ſtatim à principio facere oportuerat. Offendit autem conſilio pariter atque fortuna. Ita ſcilicet occiſus eſt Macrinus cum filio Diadumeno, quem jam Cæſarem fecerat.

X. Poſtea vero quam exercitus univerſus Antoninum (ad quem tranſierat) Imperatorem conſalutavit, atque ille ſummam rerum ſuſcepit, rebus jam in Oriente (ut quæque maxime urgebant) ordinatis, ab avia ſcilicet atque amicis, qui cum eo verſabantur (nam ipſe adoleſcens admodum, ac rerum & literarum erat imperitus) haud diu moratus, profectionem edicit, feſtinante inprimis Mæſa ad

ἐλέγετο δὲ ἀποδόσειν εἰς τὴν Ῥώμην, δεδιέναι τὴν τοῦ δήμου ὀργὴν περὶ αὐτὸν ἀποδημοῦντα. παραπέμψαν δ' αὐτὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Περωπονλίδος πορθμοῦ, ἤδη τε τῷ Βυζαντίῳ προσπελάζοντα, φασὶν ἀνλιπνοίᾳ χρήσασθαι, ἐπανάγοντος αὐτὸν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν πρωείαν. περὶ τοσοῦτον μὲν δὴ Μακρῖνος οὐκ ἐξέφυγε τοὺς διώξοντας· τέλει τε ἐχρήσατο αἰσχρῷ, ὕστερον θελήσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀνελθεῖν, δέον ἐν ἀρχῇ τοῦτο ποιῆσαι· ὁμοῦ δὲ ἔπαισε καὶ γνώμη καὶ τύχη.

[1] τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Μακεῖνος ἐχρήσατο, συναναιρεθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς, ὃν δὴ ποιήσας Καίσαρα, Διαδουμενιανὸν καλοῦμεν.

ι'. Ἐπεὶ δὲ ὅ, τε στρατὸς πᾶς μετελθὼν πρὸς τὸν [2] Ἀντωνῖνον, προσεῖπε βασιλέα, τά τε τῆς ἀρχῆς ὑπεδέξατο, διοικηθέντων αὐτῷ καὶ τῶν ἀνατολῶν ὑπὸ ἐπιτηδείων, ὑπό τε τῆς μάμμης καὶ τῶν συνόντων φίλων, (αὐτὸς γὰρ ὢν νέος τε τὴν ἡλικίαν, ἀπείρατός τε καὶ παιδείας ἄπειρος) ἃ πολλῆς χρείας διατείψας, εἶχε πρὸς ἔξοδον, σπουδάσας μᾶλιστα τοῦ Μαισῆς εἰς τὰ συνήθη

---

1 Τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ, &c. Cum Macrino una occiſum fuiſſe filium *Diadumenum*, cum Herodiano conſentit Capitol. Scribit tamen *Lampridius* imperium per aliquod tempus ab eo geſtum fuiſſe, ipſiuſque vitam ab Herodiano præteritam obſervat, hiſce verbis. *Herodianus Græcus ſcriptor hæc prætericns, Diadumenum tantum Cæſarem dicit puerum à militibus nuncupatum, & cum Patre occiſum.* Æl. Lamprid.

2 Et hic quidem prius dictus eſt *Varius* [quia mater ejus Soæmis nupſerat Οὐάρῳ Μαρκέλλῳ Σύρῳ ἀνδρὶ, ut ex Dion. notat Caſaub.] poſt *Heliogabalus*, à ſacerdotio Dei Heliogabali. poſtremo cum imperium accepiſſet, *Antoninus* appellatus eſt, quod id nomen uſque adeo charum eſſe gentibus cognovit. *Lampr.* Verum habuit etiam nomina *Aviti*, *Tſeudantonini*, *Aſſyrii*, *Sardanapali*, *Tyberini*, (de quo poſtea) ut conſtat ex Dion. & Xiph.

ἑαυτῇ

ἑαυτῇ βασίλεια Ῥώμης. ὡς δὲ τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ τὰ πραχθέντα ἐδηλώθη, δυσφόρως μὲν πάντες ἤκουσαν, ὑπήκουον δὲ ἀνάγκῃ, τῇ στρατῷ ταῦτα ἠρημένῃ. κατεγίγνωσκόν τε τῷ Μακρίνῳ ῥᾳθυμίαν τε καὶ τρόπων καινότητα· αὐτόν τε ἐκ ἄλλου, ἀλλ' ἢ αὐτὸν ἑαυτῷ γεγονέναι ἔλεγον.

ια'. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἀπάρας τῆς Συρίας, ἐλθών τε εἰς πόλιν Νικομήδειαν, ἐχείμαζε, τῆς ὥρας τοῦ ἔτους ἄτως ἀπαιτούσης. εὐθέως τε [1] ἐξεβακχεύετο, τιμῶ τε ἱερωσύνῃ τοῦ ὀπαδικοῦ θεοῦ, ἢ ἐντέθραπτο, ἀσελγότερον ἐξῆρχετο· σχήματί τε ἐδῆτος πολυτελεστάτης χρώμασί τε πορφύρας χρύσεα ὑφάσμασι, ἀσειδεραίοις τε καὶ ψελλίοις κοσμούμενος, εἰς εἶδος δὲ πάρας τεφάνη ὀπεικόνιστος, χρυσῷ καὶ λίθοις ποικίλοις τετιμένη. ἐῶ τε αὐτοῦ τὸ σχῆμα μεταξὺ φοινίσσης ἱερᾶς στολῆς, καὶ χλιδῆς Μηδικῆς. Ῥωμαϊκῆς δὲ ἢ Ἑλληνικῆς πᾶσαν ἐδῆτα ἐμισάπτετο, εἰκῆ φάσκων εἰρῆσθαι, ἀσέβημα εἶναι τελῶν. τοῖς δὲ Σύρων ὑφάσμασι μόνοις ἠρέσκετο. ἀσῄει τε ὑπὸ αὐλοῖς καὶ τυμπάνοις, τῷ θεῷ δῆθεν ὀργιάζων.

Romanam aulam, cui tamdiu insueviſſet. Sed ut Senatui populoque Romano res innotuit, omnes eum nuncium graviter accepere. Sed parendum neceſſitati fuit, electo à militibus principe. Cæterum incuſantes Macrini negligens ingenium, fluxoſque mores, neminem utique alium, ſed ipſum ſibi fuiſſe mali cauſam dictitabant.

XI. At vero Antoninus è Syria profectus, Nicomediæ hyemavit, ita poſtulante anni tempore. Statim igitur debacchari ſupra modum cœpit: cultumque patrii numinis, cui dicatus fuerat, celebrare ſupervacuis ſaltationibus, veſtitum uſurpans luxurioſum, purpura intextum, atque auro monilibuſque & armillis redimitus; coronas etiam ſuſtinens ad tiaræ modum, auro lapilliſque precioſis inſignitas. Forma habitus inter Phœniſſam ſacram ſtolam, ac Medorum mollem amictum. Nam Romanam veſtem, aut Græcanicam planè aſpernabatur, è lana (ut ipſe aiebat) hoc eſt è re viliſſima confectam: Neque alia niſi Syrorum texta ipſi placebant; atque ad tibiarum ſonum & tympanorum in publicum prodibat; orgia ſcilicet numinis celebrans.

---

1 Ἐξεβακχεύετο. Belluinis hujus monſtri vitiis lectorem nolo offendere, conſulat (qui tanta vitiorum prodigia audire poteſt) Dionem. Lampridium, & Xiphilinum, cujus hæc ſaltem verba, ſalva modeſtia, legi poſſunt. ἐς δὲ τἄλλα πάντα καὶ αἰσχρότατος, καὶ παρανομώτατος, καὶ μιαιφονώτατος ἦν. Xiph.

XII. Hæc

XII. Hæc cernens Mæſa, ac ferens iniquo animo, ſupplex illi perſuadere conabatur, ut Romanum aſſumeret cultum, ne urbem mox curiamque ingrediens, peregrino illo barbaricoque habitu, ſpectantium oculos perſtringeret, inſolentes ejuſcemodi mendiciarum, ac reputantes mulierculis quàm viris congruentiores. At is cum ea quæ anus dixerat eſſet aſpernatus, neque alii cuiquam aurem præbuiſſet (neque enim admittebat niſi moribus iiſdem præditos, & qui ipſius vitiis aſſentarentur) volens Senatum populumque Romanum ſpectaculo cultus illius aſſueſcere, ac ſe abſente periculum fieri, quonam animo illud ferrent; picta ſui totius imagine maxima, qualis conſpiciebatur & cum in publicum prodiret, & quum ſacerdotio fungeretur; ac repræſentata etiam figura Dei, cui ſacerdotis munus in illa tabula obibat; Romam miſit, juſſitque ut in media curia, loco altiſſimo, ſupra caput ſtatuæ Victoriæ collocaretur; ut cum Senatus haberetur, thura unuſquiſque adoleret, merumque libaret. Edixit item, ut omnes Romani magiſtratus, quique publice ſacra facerent, ante alios Deos, quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, novum illum Deum Heliogabalum nuncuparent.

ιϛ'. Ἡ δὲ Μαισὰ ταῦτα ὁρῶσα, πάνυ ἤχαλλε· πείθειν τε λιπαρῦσα ἐπειρᾶτο μεταμφιέσασθαι τὴν Ρωμαίων στολήν, μέλλοντά τε εἰς τὴν πόλιν ἀφίξεσθαι, καὶ εἰς τὴν σύγκλητον εἰσελεύσεσθαι, μὴ ἀλλοδαπὸν ἢ παντάπασι βάρβαρον τὸ σχῆμα ὀφθέν, εὐδὺς λυπήσῃ τοὺς ἰδόντας, ἀήθεις τε ὄντας, καὶ οἰομένους τὰ τοιαῦτα καλλωπίσματα οὐκ ἀνδράσιν ἀλλὰ θηλείαις πρέπειν. ὁ δέ, καταφρονήσας μὲν ὑπὸ τῆς πρεσβύτιδος λεχθέντων, μήδ' ἄλλῳ τινὶ πειθοὺς (οὐδὲ γὰρ προσήετο εἰ μὴ τοὺς ὁμοιοτρόπους τε καὶ κόλακας αὐτῷ τῶν ἁμαρτημάτων) βουλόμενος ἐν ἕξει γενέσθαι τῆς τε σχήματος ὄψεως τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ρωμαίων, σπουδῇ τε αὐτοῦ πεῖραν δοθῆναι πῶς φέρουσι τὴν ὄψιν τοῦ σχήματος, εἰκόνα μεγίστην γράψας παντὸς ἑαυτοῦ, οἷος προσιών τε καὶ ἱερουργῶν ἐφαίνετο, ἀναστήσας τε ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ὑπηχοῦντος θεοῦ ᾧ δὴ καλλιερῶν ἐγέγραπτο· πέμψας τε εἰς τὴν Ῥώμην, ἐκέλευσεν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς συγκλήτου τόπῳ, ὑψηλοτάτῳ τε, τὴν εἰκόνα ἀνατεθῆναι ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς Νίκης· ὡς σωιόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, λιβανωτόν τε θυμιῶσιν ἕκαστος, καὶ οἶνον σπένδωσι. προσέταξέ τε πάντας τοὺς Ρωμαίων ἄρχοντας, καὶ εἴ τινες δημοσίας θυσίας ἐπιτελοῦσι, πρὸ τῶν ἄλλων θεῶν οὓς δὴ καλοῦσιν ἱερουργοῦντας, ὀνομάζειν τὸν νέον θεὸν Ἐλιογάβαλον.

ιζ'. Ὡς

ιγ'. [1] Ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο τῷ προειρημένῳ σχήματι, ἐδόκει παράδοξον εἶδον οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ γραφῇ ἐνειθισμένοι. διὸς δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομὰς, ὅτι τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοπόμπως τε καὶ πολυτελεῖς ὅπιτελέσας παντοδαπὰς θέας· νεών τε μέγιστον καὶ κάλλιστον κατασκευάσας τῷ θεῷ, βωμούς τε πλείστους ἀμφὶ τὸν νεὼν ἱδρύσας, ἐκάστοτε προϊὼν ἔωθεν ἑκατόμβας τε ταύρων, καὶ προβάτων πολὺ πλῆθος καπίσφαπτε· τοῖς τε βωμοῖς ἐπετίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων, οἶνόν τε τὸν παλαιότατον καὶ κάλλιστον πολλὰς ἀμφορέας ἐπὶ βωμῶν [2] προχέων, ὡς ῥεῖθρα φέρεσθαι οἴνου τε καὶ αἵματος μεμιγμένου. ὠρχεῖτό τε τοὺς βωμοὺς ἐχόρευεν, ὑπὸ παντοδαποῖς ἤχοις ὀργάνων· γυναικά τε ὄπιχώρια ἐχόρευε σὺν αὐτῷ, περιθέοντα τοῖς βωμοῖς, κύμβαλα ἢ τύμπανα μετὰ χεῖρας φέροντα· περιεστήκει δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος, καὶ τὸ ἱππικὸν τάγμα ἐν διαφόρῳ σχήματι. τὰ δὲ σπλάγχνα ἐπὶ ἱερουργηθέντων, τά τε ἀρώματα, ἐν

XIII. Quapropter ut in urbem pervenit, nihil ſcilicet novum Romani viderunt, inſueti jam picturæ. Diviſo igitur congiario in populum (ut mos eſt imperium ſuſcipientibus) ſpectacula omnifariam edebat magnificentiſſima: templumque item maximum, pulcherrimumque Deo erexit, plurimaſque circa templum conſtituit aras: ad quas quotidie mane taurorum hecatombas, & avium magnam multitudinem immolabat, coacervatiſque ſupra aras omne genus odoribus, etiam veterrimi cujuſque optimique vini plurimas amphoras ante aras profundebat, ſic ut rivi paſſim vini ſanguiniſque promiſcuè defluerent. Choroſque circum aras agitabat, nullis non organis conſonantibus, unaque mulieribus Phœniſſis curſitantibus in orbem, cymbalaque inter manus habentibus, aut tympana, omni circumſtante ſenatu, atque equeſtri ordine ad theatri formam. Exta porro victimarum, atque aromata, intra lances aureas, capitibus impoſita

---

1 Ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο. Sed ubi primo ingreſſus eſt urbem, *Heliogabalum* in Palatino monte juxta ædes imperatoris conſecravit, eique templum fecit, ſtudens & Matris typum (διωνιτὶς illud ἄγαλμα quod in primo libro deſcribit Her.) & Veſtæ ignem, & Palladium, & ancilia, & omnia Romanis veneranda, in illud transferre templum, & id agens nequis Romæ Deus niſi Heliogab. coleretur. Dicebat præterea Judæorum & Samaritanorum religiones, & Chriſtianam devotionem illi transferendam, ut omnium culturarum ſecretum, Heliogabali ſacerdotium teneret: omnes enim (ut poſtea) alios Deos, ſui Dei miniſtros eſſe aiebat; cum alios cubicularios ejus appellaret, alios ſervos, alios aliarum rerum miniſtros. Lampr.

2 Τῶν βωμῶν προχέων, &c. Confirmat hanc phraſin illud Virg. *Hoc Pater Anchiſes auro libabat ad aras. Æn. 7. --- paterisque altaria libant. Æn. 12. Sylburg.*

geſta-

geſtabant, non quidem famuli aliqui, aut humiles perſonæ, ſed præfecti exercitibus, & quicunque maximas dignitates obtinebant, induti tunicas taliares ac manuleatas, Phœnicum more, unamque in medio purpuram ferentes: ſed & linteis calceamentis utebantur, quemadmodum vates in eis Regionibus conſueverunt. Porro ingentem ſe honorem tribuere putabat, quibus ejuſcemodi ſacrificia participaret.

XIV. Sed quamvis inſtaurare choros & ſacra facere perpetuo videretur, plurimos tamen ex illuſtribus viris atque opulentis interfecit, delatos ſibi, quod parum læti illiuſmodi vita, etiam in ipſum quandoque cavillarentur. Duxit præterea uxorem illuſtriſſimam, quam etiam Auguſtam appellavit: cumque ea tamen paulo poſt divortium fecit, ademptiſque honoribus privatam colere vitam juſſit. Poſt illam vero, quum ſimulaſſet amore ſe teneri (ut ea etiam quæ ſunt virorum facere videretur) virginis quæ Romanæ Veſtæ in ſacerdotale munus addicta erat, & quam ſacræ leges caſtitatem colere, atque ad finem uſque vitæ manere virginem jubent, abreptam è Veſtæ templo, & ſacro virginum domicilio, in uxorem accepit, ſcripſitque ad ſenatum, ut tantum flagitium piaculumque ex-

χρυσοῖς σκεύεσιν ὑπὲρ κεφαλῆς ἐκ οἰκέται δή τινες ἢ εὐτελεῖς ἄνθρωποι ἔφερον, ἀλλ' οἵ τ' ἔπαρχοι τῆς στρατοπέδων, καὶ οἱ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν· ἀνεζωσμένοι, οἱ μὲν, χιτῶνας ποδήρεις καὶ χειριδωτὰς, νόμῳ Φοινίκων, ἐν μέσῳ φέροντες μίαν πορφύραν· ὑποδήμασί τε λίνεα πεποικιλμένοις ἐχρῶντο, ὥσπερ οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία προφητεύοντες. ἐδόκει δὲ τιμὴν μεγίστην νέμειν, οἷς ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας.

ιδ'. Πλὴν, καί τοι χορεύειν ἀεὶ καὶ ἱερουργεῖν δοκῶν, πλείστους ἀπέκτεινε τῶν ἐνδόξων τε καὶ πλουσίων, διαβληθέντας αὐτῷ ὡς ἀπαρεσκομένους καὶ σκώπτοντας αὐτοῦ τὸν βίον. ἠγάγετο δὲ γυναῖκα, τὴν εὐγενεστάτην Ῥωμαίων, [1] τὴν Σεβαστὴν ἀναγορεύσας, μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπεπέμψατο, ἰδιωτεύειν κελεύσας, καὶ τῆς τιμῆς παρελόμενος. μεθ' ἑκείνην δὲ σεμνοποιούμενος ἱερᾶν (ἵνα δὴ καὶ τὰ τῆς ἀνδρῶν πράττειν δοκοίη) παρθένον τῶν Ῥωμαίων Ἑστίας ἱερωμένην, ἀγνεύειν τε περὶ τὰ ἱερῶν νόμων κελευομένην, καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου παρθενεύεσθαι, ὑποπτεύσας αὐτὴν ἡ Ἑστίας, καὶ τῆ ἱερᾶ παρθενῶνος, γυναῖκα ἔδητο· ὑποστείλας τῇ συγκλήτῳ, καὶ βδελυκτὸν ἁμαρτήματα τηλικοῦτον, φήσας ἀνθρώπινον

1 Τὴν Σεβαστὴν ἀναγορεύσας. Pulcherrimam *Baſſi* uxorem ſibi aſſumpſit, idemque *Corneliam Paulam* duxit in matrimonium, quo fieret pater (ut dicebat) celerius, qui ne vir quidem eſſe potuit.

τι πεπονθέναι πάθος· ἔρωτι γὰρ τῆς κόρης ἐαλωκέναι. ἁρμόζοντά τε καὶ σεβάσμιον εἶναι γάμον ἱερέως τε καὶ ἱερείας. πλεῖστα καὶ ταύτῃ ἃ μετ' ἃ πολὺ ἀπεπέμψατο. τρίτῃ δὲ πάλιν ἠγάγετο, ἀναφέρουσαν τὸ γένος εἰς Κόμμοδον.

ιε'. Ἔπαιζε δὲ γάμους ἃ μόνον ἀνθρωπείους, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ, ᾧ ἱεράτευε, γυναῖκα ἐζήτει. καὶ τῆς τε [1] Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν καὶ ἀόρατον σέβεσι Ρωμαῖοι, εἰς τὸν ἑαυτῆς θάλαμον μετήγαγε· καὶ μὴ κινηθὲν ἐξ ὅπερ ἦλθεν ἀπὸ Ιλίου (εἰ μὴ ὅτε πυρὶ καταφλέχθη ὁ νεὼς) ἐκίνησεν ὅτῳ, καὶ ὡς γάμον δὴ εἰς τὸ βασίλειον αὐλιῷ τῷ θεῷ ἀνήγαγε. φήσας δὲ ἀπαρέσκεσθαι αὐτῷ, ὡς [2] πάντα ἐν ὅπλοις καὶ πολεμικῷ θεῷ, τὸ Οὐρανίας τὸ ἄγαλμα μετεπέμψατο, σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Λιβύων ἀνθρώπων. φασὶ δὲ αὐτὸ Διδὼ τιὼ Φοίνισσαν ἱδρύσασθαι, ὅτε δὴ τὴν ἀρχαίαν Καρχηδόνα πόλιν ἔκλισε, βύρσαν καταλεμῶσαν. Λίβυες μὲν ἐν αὐτῇ Οὐρανίαν καλοῦσι, Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, σελήνην εἶναι θέλοντες. [3] ἁρμόζειν τοίνυν λέγων ὁ Αντωνῖνος γάμον ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, τό, τε ἄγαλμα

cuſatione molliret, id ſibi accidiſſe quod aliis hominibus ſolet, illius enim puellæ amore captum ſe fuiſſe. Cæterum, ſacerdoti congruere ſacerdotis nuptias, ob idque etiam auguſtiores futuras. Sed eam quoque paulo poſt dimiſit, tertia uxore ducta, quæ referre ſuum genus ad Commodum dicebatur.

XV. Neque vero humana tantum matrimonia ludebat, ſed etiam Deo ſuo quærebat uxorem. Itaque Palladis ſimulacrum, quod occultum Romani, neminique videndum colunt, in cubiculum ſuum tranſtulit: immotumque ad eam diem, ex quo Ilio avectum fuerat, præterquam quum templum conflagravit, ipſe emovit ſedibus: eamque Deam ſui Dei conjugem, in aulam imperatoriam adduxit. Dein, cordi eſſe negans Deo belligeram uxorem, atque armatam, ſimulacrum Uraniæ juſſit afferri. Quod ſcilicet Africæ venerabile, poſitum fuiſſe à Phœniſſa Didone creditur, quo tempore antiquam Carthaginem diſſecto corio ædificavit. Hanc Afri Uraniam vocant, Phœnices Aſtroarchem, Lunam eſſe affirmantes. Congruere igitur aiebat Antoninus matrimonium Solis & Lunæ. Itaque & ſimulacrum afferri juſſit, & auri quicquid

1 Vide annotat. 4.

2 Ως πάντα. Suſpecta eſt ea vox Stephano, & in ſeq. aliquid immutandum eſſe videtur: ſi velis, pro πολεμικῷ Θεῷ legas πολεμικὴν Θεόν.

3 Scribit Xiphilinus ipſum uxorem ſuam Deo Heliogabalo in matrimonium dediſſe.

in templo erat, pecuniamque quam plurimam Deo ſuo dotis nomine dari præcepit. Quod ubi illatum eſt, ac prope Heliogabalum conſtitutum, juſſit urbe tota Italiaque feſtos dies celebreſque, & lætitiæ plenos publice privatimque, quaſi Diis nubentibus, agitari.

XVI. Fecit & in ſuburbano templum maximum ac magnificentiſſimum, in quod anno vertente Deum ſuum adulta jam ætate deducebat, ludiſque curulibus & ſcenicis, epuliſque & pervigiliis populum à ſe oblectari arbitrabatur. Ipſum porro Dei ſimulacrum impoſitum vehiculo, quod eſſet auro, preciosiſque lapidibus exornatum; deducebat ex urbe in ſuburbanum: trahentibus equis ſejugibus, emaculato candore, ac magnitudine præcellentibus, auroque multo & phalerarum varietate conſpiciendis, ac tenebat [Heliogabalus] habenas. Neque enim quiſquam mortalium eum inſcenderat currum, ſed circumſtabant omnes quaſi aurigantem Deum. Antoninus autem retrorſus currens, ac ſimulacrum ipſum aſpectans, currum antecedebat, frænos manibus retinens, totumque iter ita retrorſum currens, ac Deum ſemper reſpectans confecit. Ac ne caderet, labereturque, ignarus quo tenderet, auroſam ſubſtraverant arenam plurimam, militeſque eum utrinque retentabant, quo μελεπέμψατο, καὶ πάντα τὸν ἐκεῖθεν χρυσὸν· χρήματά τε πάμπλειστα τῷ θεῷ εἰς θεσῖκα δὴ ὁπόσ᾽ ἂν ἐκέλευσε. κομισθέν τε τὸ ἄγαλμα συνῴκισε δὴ τῷ θεῷ, κελεύσας πάντας τὰς κατὰ Ῥώμιλον καὶ Ἰταλίαν ἀνθρώπους ἑορτάζειν, παντοδαπῶς τε εὐφροσύναις καὶ εὐωχίαις χρῆσθαι· δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, ὡς δὴ γαμόντων θεῶν.

ις'. Κατεσκεύασε δὲ καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ νεὼν μέγιστόν τε καὶ πολυτελέστατον, εἰς ὃν ἐκόμισε ἔτος κατὰ τὸ θεῖον, ἀκμάζοντος θέρους. πανηγύρεις τε παντοδαπὰς συνεκρότει, ἱπποδρόμους τε καὶ σκευάσας καὶ θέατρα, ἅμα τε ἰδιοκτείς καὶ πάντων θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων πλείστων, εὐωχούμενον τὸν δῆμον, καὶ πανυχίζοντα εὐφραίνειν ᾤετο. τὸν τε θεὸν αὐτὸν ὀπίσω ἀρμάτι, χρυσῷ τε καὶ λίθοις τιμιωτάτοις πεποικιλμένον, κατῆγεν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ προάστειον. τὸ δὲ ἅρμα ἦγεν ἑξάπτολον ἵππων λευκῶν, μεγίστων τε καὶ ἀσπίλων, χρυσῷ πολλῷ καὶ φαλάροις ποικίλοις κεκοσμημένων. τὰς τε ἡνίας κατεῖχεν. ὀπίσω δὲ τοῦ ἅρματος ἀνθρωπος ἐπέβαινεν, αὐτὸς δὲ προεπέκεινετο, ὡς ἰδιοχέντα δὴ τῷ θεῷ. ὁ δ᾽ Ἀντωνῖνος ἕδρα πρὸ τοῦ ἅρματος, ἀναποδίζων εἰς τὸπίσω, εἶς τε τὸν θεὸν ἀπεβλέπων, καὶ τοὺς χαλινοὺς ἀντέχων τοῦ ἵππων· πᾶσαν τε τὴν ὁδὸν ἧνυε, πρέχων ἔμπαλιν ἑαυτὸν, ἀφορῶν τε εἰς πρόσθεν τῷ θεῷ. πρίν τε τὸ μὴ πλαῖσαι αὐτὸν ἢ ὁλισθάνειν, ἐχ ὁρῶντα ὅπῃ βαίνει, γῆ τε ἢ χρυσίζουσα παμπλείστη ὑπέστρωτο,

σρωτο, οἵτε περαιτέρωσε ἑκατέρωθεν ἀντεῖχον, τῆς ἀσφαλείας τῇ τοιᾷδε ὁρμῇ προνοούμενοι. ὁ δὲ δῆμος ἑκατέρωθεν παρέθει, μὴ παντοδαπῆς δαδουχίας, στεφάνους τε ἄνθη ὑπερβιβάντες, ἀγάλματά τε πάντων θεῶν, καὶ εἴ τι πολυτελὲς ἀνάθημα καὶ τίμιον, ὅσα τε τῆς βασιλείας σύμβολα, ἢ πολυτελῆ κειμήλια· οἵ τε ἱππεῖς καὶ στρατὸς πᾶς προεπόμπευον τὸν θεόν. μετὰ δὲ τὸ καταγαγεῖν αὐτὸν, καὶ ἱδρύσαι ἐν τῷ ναῷ, τάς τε προειρημένας θυσίας· καὶ πανηγύρεις ἐπετέλει· πύργους τε μείζους καὶ ὑψηλοτάτους καθασκευάσας, ἀνιών τε ἐπ' αὐτοῖς, ἐξέπιπτεν τοῖς ὄχλοις, (ἁρπάζειν πᾶσιν ὑπηρέτων) ἐκπώματά τε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἐδῶντας τε καὶ ὀδόντας παντοδαπὰς, ζῶά τε πάντα, ὅσα ἥμερα, ὅσα ἀπίθανα, πλὴν χοίρων· τούτων γὰρ ἀπεῖχετο, Φοινίκων νόμῳ. ἐν δὲ τῇ ἁρπαγῇ πολλοὶ διεφθείροντο, ὑπό τε ἀλλήλων πατούμενοι, καὶ τοῖς δόραι τῶν στρατιωτῶν περιπίπτοντες, ὡς ἡ ἑκείνη ἑορτὴ πολλοῖς φέρειν συμφορὰν. αὐτὸς δὲ ἐθέλπετο πολλάκις ἡνιοχῶν, ἢ ὀρχούμενος· οὐδὲ γὰρ λανθάνειν ἤθελεν ἁμαρτάνων. προῄει τε ὑπογεγραμμένους τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ τὰς παρειὰς ἐρυθραίνων, φύσει τε πρόσωπον ὡραῖον ὑβρίζων βαφῇσιν ἀχρήστοις.

ιζ'. Ὁρῶσα δὲ ταῦτα ἡ Μαισὰ, ὑποπτεύουσά τε τὰς στρατιώτας ἀπεχθέσθαι τῷ τοιούτῳ τοῦ βασιλέως βίῳ, καὶ δεδοικυῖα μή τι ἐκείνῳ παθόντι, πάλιν ἰδιωτεύῃ, πείθει αὐ-

tutius retrocederet; discurrente etiam cum facibus utrinque populo, & coronas floresque jaciente. Tum Deorum omnium simulacra, & quicquid conspicuum in templis, principatusque insignia, & pretiosissima supellex: equites item, & exercitus universus pompam illiusmodi comitabantur. Ubi autem deduxerat, atque in templo constituerat sacris jam celebritatibusque quas diximus peractis, maximas altissimasque turres ad ipsum extructas conscendebat, inde scilicet in plebem (concessa omnibus venia arripiendi quicquid poterant) missilia sparsurus, aurea videlicet argenteaque pocula, vestesque & lintea omne genus; bestias præterea cicures & non cicures omnes, exceptis subus: quibus ipse (ut est mos Phœnicibus) abstinebat. Multi igitur inter rapiendum periere, partim invicem proculcati, partim militum hastis incidentes, sic ut ea celebritas calamitatem quam plurimis attulerit. Ipse identidem aurigans aut saltans conspiciebatur, quippe ne latere quidem sua patiebatur flagitia: procedens etiam in publicum pictis oculis, genisque purpurissatis, faciemque suapte natura formosam indecoris coloribus inficiens.

XVII. Quod animadvertens Mæsa, ac suspectans militum indignationem, metuensque ne si illi quid accidisset, ipsa rursus, in privatam vitam relaberetur, persuadet levi alio-

qui ſtolidoque adoleſcenti, ut ſibi conſobrinum ſuum, nepotemque ipſius ex altera filiarum Mammæa prognatum adoptaret, & Cæſarem declararet. Ita ad gratiam loquuta, oportere jam ipſum ſacerdotio, religionique numinis vacantem bacchari, ac Deûm celebrare orgia: ſufficiendum autem alterum, qui res curaret humanas, quique illi principatum vacuum ab omni moleſtia curaque præſtaret. Neque tamen peregrinum aliquem, aut alienum hominem requirendum, conſobrino potiſſimum id honoris tribuendum. Alexiano igitur nomen mutatur, atque Alexander vocatur, avi nomine in illius Macedonis nomen traducto: quippe qui & celeberrimus eſſet, & in magno honore ab eo habitus fuiſſet, qui amborum pater exiſtimabatur. Nam Antonini Severi filii adulterium utraque Mæſes filia, nec non ipſamet anus jactabat, ut milites pueros amore proſequerentur, quum illius eſſe filios putarent.

XVIII. Quare Cæſar declaratus Alexander, conſulque factus cum Antonino eſt, deſcendenſque in ſenatum hæc rata fecit, quum omnes perridicule decreviſſent quæ jubebantur: illum quidem haberi patrem, qui natus foret annos circiter ſedecim, Alexandrum vero filium qui tum duodecimum attigiſſet. Poſtea

τὸν (κῦρον ἄλλως γὰρ ἄφρονα νεανίαν) δέεσθαι ὑὸν, Καίσαρα δὲ ἀποδεῖξαι, τ' ἑαυτῇ μὲν ἀνεψιὸν, ἐκείνης δὲ ἔκγονον, ἐκ τ' ἑτέρας θυγατρὸς Μαμμαίας· εἰποῦσα αὐτῷ κεχαρισμένα, ὡς ἄρα χρὴ ἐκεῖνον μὲν τῇ ἱερωσύνῃ καὶ θρησκείᾳ σχολάζειν τῇ θεῷ, βακχείαις καὶ ὀργίοις, τῆς τε θείοις ἔργοις ἀνακείμενον· εἶναι δ' ἕτερον τὸν τὰ ἀνθρώπεια διοικοῦντα, ἐκείνῳ δὲ παρέξοντα τῆς βασιλείας τὸ ἀνενόχλητόν τε καὶ ἀμέριμνον. μὴ δεῖν τοίνυν ξένον ζητεῖν, μήδ' ἀλλότριον, ἀλλὰ τῷ ἀνεψιῷ ταῦτα ἐγχειρίσαι. μετονομάζεται δὴ ὁ Ἀλεξιανὸς, καὶ Ἀλέξανδρος καλεῖται, μεταχθέντος αὐτῷ τοῦ πάππου ὀνόματος, εἰς τὸ τοῦ Μακεδόνος, ὡς πάνυ τε ἐνδόξου καὶ τιμηθέντος ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος πατρὸς ἀμφοτέρων εἶναι· τ' γὰρ Ἀντωνίνου τ' Σεβήρου παιδὸς μοιχείαν ἀμφότεραι αἱ Μαισῆς θυγατέρες, αὐτή τε ἡ γραῦς ἐσεμνύνετο, ὡς τὸ τὰς γραπτὰς στέργειν τοὺς παῖδας, ὡς ἐκείνου δοκοῦντας εἶναι.

ιη'. Ἀποδείκνυται δὴ [1] Καῖσαρ Ἀλέξανδρος, ὕπατός τε σὺν τῷ Ἀντωνίνῳ. καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν σύγκλητον, ταῦτα ἐκύρωσε, γελοιότατα ψηφισαμένων πάντων ἃ ἐκελεύοντο· πατέρα μὲν ἐκεῖνον δοκεῖν, ἔτη γεγονότα περὶ τὰ δεκαπέντε, τ' Ἀλέξανδρον δὲ, ὑὸν, τ' δωδεκάτου ὀπωσοῦν

videri

[1] Baſſianum materteræ Mammææ filium, in curiam adductum adoptavit, & *Alexandrum* appellari juſſit. Xiph.

γοντα

νοντα. ὡς δὲ Καῖσαρ ὁ Αλέξανδρος ἀπεδείχθη, ὁ Αντωνῖνος ἐβούλετο αὐτὸν τὰ ἑαυτῦ παιδεύειν ὅπλισμάτα, ὀρχεῖσθαί τε καὶ χορεύειν, τά τε ἱερωσύνης κοινωνεῖν καὶ χύμασι καὶ ἔργοις ὁμοίοις. ἡ δὲ μήτηρ αὐτὸν ἡ Μαμμαία ἀπῆγε μὲν τῶν αἰσχρῶν καὶ ἀπρεπῶν βασιλεῦσιν ἔργων, διδασκάλους τε πάσης παιδείας λάθρα μετεπέμπετο, τοῖς τε σώφροσιν αὐτὸν ἤσκει μαθήμασι, παλαίσμασί τε καὶ τοῖς ἀνδρῶν γυμνασίοις εἴθιζε· παιδείαν τε τὴν Ελλήνων καὶ Ρωμαίων ἐπαίδευεν.

ιθ'. Ἐφ' οἷς Αντωνῖνος πάνυ ἤχαλλε, καὶ μετεγίγνωσκε θέμενος αὐτὸν υἱὸν καὶ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς. τούς τε ἓν διδασκάλους αὐτῦ πάντας ἀπεσόβει τῆς βασιλείου αὐλῆς, πολλούς τε αὐτῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους, οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐφυγάδευσεν· αἰτίας γελοιοτάτας ὑπερέων, ὡς διαφθείροιεν αὐτῷ τὸν δοκοῦντα υἱὸν, οὐκ ὀπλιζόμενον χορεύειν, ἢ βακχεύεσθαι, σωφρονίζοντες δὲ, καὶ τὰ ἀνδρῶν διδάσκοντες, ἐς τοσοῦτον δὲ ἐξώκειλε παρανοίας, ὡς πάντα τὰ ὑπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν δημοσίων θεάτρων μεταλαγεῖν ὅπη τὰς μείζους τῶν βασιλικῶν ὠφελείας· καὶ τοῖς μὲν στρατοπέδοις ἔπαρχον ὁπλισῆσαι, [1] ὀρχηστήν τινα γεγονότα, καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ Ρωμαίων θεάτρῳ ὀρχησάμενον ὅτε ἦν νέος. πάλιν δὲ ἕτερον ὁμοίως τῆς σκηνῆς βασάσας

igitur quam Alexander Cæsar eſt appellatus, volebat eum ſtatim Antoninus ſuis illis inſtitutis imbuere, ut ſcilicet choros agitans, ſaltanſque & ſacerdotii particeps, veſtitu eodem, atque artibus uteretur: quem tamen mater Mammæa à fœdis illis quæ Imperatores dedecebant actionibus avocabat: atque omnium diſciplinarum doctores clam accerſebat; ac ſanis diſciplinis eum imbuebat, palæſtræ virilibuſque exercitiis aſſuefaciens, Græciſque eum pariter & Latinis literis inſtituens.

XIX. Quibus rebus magnopere Antoninus indignabatur, jamque adoptionis imperiique participati pœnitebat. Quapropter omnes illius doctores aula exegit: quoſdamque illuſtriores partim morte, partim exilio affecit, ridiculas allegans cauſas, quod filium ipſius corrumperent, neque agitare eum choros atque debacchari ſinerent, ſed ad modeſtiam componerent, & virilia officia edocerent. Eoque vecordiæ provectus eſt, ut omnes ſcenicos artifices, ac theatricos, ad maximas imperii dignitates promoveret. Quippe exercitibus ſaltatorem quendam præfecit, qui olim juvenis publicè in theatro operas dederat. Alium item è ſcena juventuti, alium

1 Ad præfecturam prætorii ſaltatorem [nomen ei Comazon. Xiph. ſed Zonaræ *Euexchianus*] qui hiſtrionicam Romæ fecerat, aſcivit, præfectum vigilum *Gordium* aurigam fecit, præfectum annonæ *Claudium* cenſorem, vel (ut Grutero placet) tonſorem. Lampr.

ſenatui,

senatui, alium etiam equestri ordini præposuit. Aurigis item & comœdis, mimorumque histrionibus, maxima Imperii munia demandabat. Servisque suis, aut libertis (ut quisque turpitudine reliquos anteibat) procurationes tradebat provinciarum.

XX. Ita rebus omnibus, quæ gravia olim, honestaque censebantur, per omnem contumeliam ac temulentiam debacchantibus, quum cæteri omnes, tum inprimis Romani milites indignabantur: contemnebantque eum, utpote vultum componentem elegantius quàm fœminam probam deceret. Insuper aureis monilibus molliſſimoque vestitu, haudquaquam viriliter ornatum, saltantemque in conspectu omnium. Quare propensiores animos in Alexandrum habebant, spemque meliorem in puero modeste & continenter educato: servabantque eum diligenter omnes ab insidiis Antonini.

XXI. Mater autem Mammæa neque potulentum aliquid neque esculentum gustare puerum sinebat, quod ab illo mitteretur. Cocis autem & pincernis utebatur puer, non quidem Imperatoriis, aut communi institutioni & disciplinæ juventutis, censuræque eorum, qui Senatorium aut equestrem in ordinem cooptandi essent, præposuit. Sylburg.

παιδείας τ̃ νέων καὶ εὐκοσμίας, τ̃ τε [1] ὑποστάσεως τ̃ εἰς τ̃ σύγκλητον βαλλω ἢ τὸ ἱππικὸν τάγμα καταλασσομένων προέσησεν. ἡνιόχοις τε καὶ κωμῳδοῖς, καὶ μίμων ὑποκριτᾶς τὰς μαλίσας τ̃ βασιλείων πίσεων ἐνεχείεισε. τοῖς δὲ δάλοις αὐτ̃ ἢ ἀπελαυνέσις, ὡς ἔπυχεν ἐκάσοις, ἐπ' αἰχρῷ πινι εὐδοκιμήσασι τὰς ὑπατικὰς τ̃ ἐθνῶν ἐξουσίας ἐνεχείεισε.

κ'. Πάντων δὲ ὅτω τ̃ πάλαι δοκούντων σεμνῶν εἰς ὕβριν καὶ παρθενίαν ἐκλελοιδορημένων, οἵτε ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, καὶ μάλισα οἱ στρατιῶται, ἤχθοντο καὶ ἐδυσφόρουν. ἐμυσάττοντο δὲ αὐτὸν, ὁρῶντες τὸ μὴ πρόσωπον καλλωπιζόμενον θηλυτρεπέσερον ἢ κατ' γυναῖκα σώφρονα, θηλυτεραίοις δὲ χρυσίνοις, ἐδῆτί τε ἀπαλαῖς ἀνανδρως κοσμούμενον, ὀρχούμενόν τε ὅτως ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαι. ὁπηδεπεσέρας τοίνυν τὰς γνώμας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον, καὶ ἐλπίδας κρείτους ἐν παιδὶ κοσμίως καὶ σωφρόνως ἀναστρεφομένῳ. ἐφρούρουν τε αὐτὸν παντοίως, ὁρῶντες ὁπλισυόμενον ὑπὸ τ̃ Αντωνίνε.

κα'. Ητε μήτηρ Μαμμαία ὅτε ποτὲ ὅτε ἐδώδιμόν τι εἶα τὸν παῖδα προσφέρεσθαι πρὸ ὑπ' ἐκείνε πεμπομένων. ὀψοποιοῖς τε καὶ οἰνοχόοις ὁ παῖς ἐχρῆτο, ὁ τοῖς βασιλικοῖς καὶ ἐν κοινῇ ὑπηρεσίᾳ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ

[1] Τ̃ς τε ὑποσάσεως, &c. Haud scio an non convenientius legerimus τ̃ς τε ἐξετάσεως, quæ lectio si placeat, latina versio sic institui potest. Rursum etiam alium è scenâ itidem detractum, τοῖς

τοῖς ὑπὸ τῆς μητρὸς ὁπλισχθεῖσι, πιστοτάτοις τε εἶ δοκοῦσιν. ἐδίδου δὲ καὶ χρήματα λαυθάνουσα διανεμεῖν τοῖς στρατιώταις κρύβδην, ὅπως αὐτῷ τῷ παιδὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου εὔνοιαν, καὶ διὰ χρημάτων (εἰς ἃ μάλιστα ἀποβλέπουσιν) οἰκειώσηται.

κβ'. Ταῦτα δὲ ὁ Ἀντωνῖνος πυνθανόμενος, παντὶ τρόπῳ ἐπεβούλευε τῷ [1] Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ τὰς ἐπιβουλὰς πάσας ἀπείργέ τε καὶ ἐκώλυεν ἡ κοινὴ μάμμη ἀμφοτέρων Μαισὰ, γυνὴ καὶ ἄλλως ἐντρεχὴς, καὶ τῇ βασιλείῳ αὐλῇ πολλῶν ἐτῶν ἐν διαίτῃ θεῖσα, ἅτε τῆς Σεβήρου γυναικὸς Ἰουλίας ἀδελφὴ γνομένη, καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῇ ἐν τοῖς βασιλείοις διατρίψασα. ὑδεὶν οὖν αὐτῷ ἐλάνθανε τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου βουλομένων, φύσει τε χαύνου τοῦ τρόπου ὄντος, καὶ ἀφειδῶς πάντα καὶ φανερῶς ἃ ἐβούλευετο λέγοντος καὶ πράττοντος. ὡς δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῷ ἐπεχώρει, παραλῦσαι τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἠθέλησε τὸν παῖδα, καὶ ὥστε ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν, ὥστε ἐν τοῖς θεάτροις Ἀλέξανδρος ἐπαύετο. οἱ δὲ στρατιῶται ἐπεζήτουν τε αὐτὸν, καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι δὴ τῆς ἀρχῆς ἐσφαλῆναι. διεσκέδασε δὲ ὁ Ἀντωνῖνος καὶ φήμην, ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου τεθνήξεσθαι μέλλοντος· ἐποιεῖτό τε ἀπόπειραν, ὅπως οἵσουσιν οἱ στρατιῶται τὸ

nibus: sed quos mater tantum delegerat, ac ſpectatæ fidei futuros arbitrabatur. Dabat item furtim pecunias mater, quas ille inter milites clanculum divideret, ut eorum benevolentiam etiam pecuniæ pignore (hanc enim illi potiſſimum ſpectant) haberet authoratam.

XXII. Quæ intelligens Antoninus, nihil non inſidiarum Alexandro, matrique intendebat. Quas tamen omnes arcebat, prohibebatque communis avia Mæſa, mulier alioqui acerrima, quæque in aula regia multis annis victitarat, cumque Severi conjugis Juliæ ſoror eſſet, & uſque cum illa in aula commorata. Nihil itaque eam latebat, quod Antoninus moliretur, homo ſuapte natura futilis: & qui omnia quæ placerent, propalam loqueretur atque ageret. Poſtea vero quam inſidiæ parum procedebant, detrahere puero Cæſaris honorem decrevit. Itaque neque ſalutari, neque jam foras procedere patiebatur. Milites autem magnopere illum requirebant, indignantes ſi quidem Imperium quoque illi adimeretur. Sed Antoninus famam vulgavit, quaſi jam obiiſſet Alexander, ut ſcilicet periclitaretur, quonam id animo laturi milites forent. At illi nuſquam comparente

1 Alexandrum quem ſibi adoptaverat à ſe amoveri juſſit, mandavitque ut Cæſaris ei nomen abrogaretur, & (ut poſtea) miſit qui in caſtris ſtatuarum titulos luto tegerent, ut fieri ſolebat de Tyrannis. Miſit ad nutritores ſub præmiorum ſpe atque bonorum, ut eum occiderent quocunque vellent modo, vel in balneis, vel veneno, vel ferro. Lampr.

puero,

puero, præterea animis rumore illo exulceratis indignabundi, neque ſolitam cuſtodiam miſerunt Antonino, & incluſi caſtris videre Alexandrum velle in ipſo templo dictitabant. Eo metu ictus Antoninus, Alexandro ſecum in vehiculo imperatorio conſidente, quod erat auro multo gemmiſque exornatum, contendit in caſtra.

XXIII. Cæterum, portis reſeratis, accepere utrumque milites, atque in templum caſtrorum deduxerunt, ſalutantes ſupra modum, & lætis clamoribus proſequentes Alexandrum, ſpreto propemodum Antonino. Quæ ille ægre ferens, quum in templo caſtrorum pernoctaſſet, iratus militibus, notatis, qui Alexandro acclamaverant, quaſi ſeditionis & tumultus autoribus, arripi omnes ad ſupplicium imperavit. Quod illi ægre ferentes, atque Antoninum aliis jam de cauſis perоſi, quum è medio tollere Imperatorem turpiter ſe gerentem vellent, tum vero ſuppetias etiam ferendas iis qui comprehendebantur exiſtimarent, & valde opportunum tempus, & juſtam occaſionem habere ſibi viderentur: & ipſum Antoninum & matrem Soæmidem θρυλλέμενον. οἱ δ' ἐπεὶ μήτε τ παῖδα ἔκλεπτον, ὑπό τε τ φήμης τὰς ψυχὰς ἐτρώθησ, ἀγανακτήσαντες, ἔτε τ σωμάτων φυρὰν ἔπεμψαν τῷ Αντωνίνῳ, κατακλείσαντές τε αὐτὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τ Αλέξανδρον ἐν ἱερῷ ἡξίουν ἰδεῖν. ὁ δ' Αντωνῖνος ἐν δείει πολλῷ ἠμύμνος, παραλαβὼν τ Αλέξανδρον, συναναβιβάσας αὐτῷ ἐν τῷ βασιλικῷ φορείῳ, ὅπερ ἀφῆ χρυσῦ πολλῦ καὶ λίθων τιμίων πεποίκιλτο, κατῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, σὺν τῷ Αλεξάνδρῳ.

κγ'. Ὡς δὲ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο αὐτὸν, ἔς τε τ νεὼν τ στρατοπέδου ἤγαγον, τ μὲ Αλέξανδρον ὑπερφυῶς ἠσπάζοντό τε, καὶ εὐφήμουν, τῷ δ' Αντωνίνῳ ἀμελέστερον προσεφέροντο. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ἀγανακτήσ, καὶ διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τῦ στρατοπέδου, πάνυ ἤχαλλε, καὶ τοῖς στρατιώταις ὠργίζετο. ἐκέλευέ τε τὸς ὑποδεσμίους, καὶ ὑπερφυῶς τ Αλέξανδρον εὐφημήσαντας, τὸς δὲ αἰτίους δῆθεν στάσεως καὶ θορύβου, συλλαμβάνεσθαι ὡς πρωΐαν. οἵ τε στρατιῶται ὀπὶ τούτῳ ἀγανακτήσαντες, ἄλλως μὲ μισοῦντες τ Αντωνῖνον, καὶ ἀποσπάσασθαι θέλοντες ἀχρηματοῦντα βασιλέα, τότε δὲ καὶ τοῖς λαμβανομένοις ἐπαμύνειν δεῖν ἡγούμενοι, καιρὸν εὔκαιρον καὶ φορᾶσιν δικαίαν νομίζοντες, τὸν μὲ [1] Αντωνῖνον, αὐτόν τε καὶ τ μητέρα Σοαιμίδα (παρὰ τῶν

1 Τὸν μὲν Αντωνῖνον. Poſt hoc in eum impetus factus eſt, & in latrina ad quam confugerat, occiſus eſt; tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri eſt, ut in cloacam milites mitterent: ſed cum corpus non cepiſſet cloaca, fortuito per pontem Æmilium, annexo pondere ne fluitaret, in Tyberim abjectum eſt, ne unquam ſepeliri poſſet. Lampr. Nomen ejus, id eſt Antonini

ρῶν γὰρ, ὡς Σεβασή τε καὶ μήτηρ) ἀναιρεῦσι· τούς τε ἄλλους αὐτὸν πάντας, ὅσοι ἔνδον κατελήφθησαν, ὑπηρέτας τε καὶ συνεργοὺς ἐδόκουν εἶ) τῶν ἁμαρτημάτων. τὰ δὲ σώματα τοῦ τε Αντωνίνε καὶ τῆ Σοαιμίδος παρέδωσαν σύρειν τε καὶ ἐνυβρίζειν τοῖς βουλομένοις· ἅπερ ἐπεὶ πολὺ διὰ πάσης τῆ πόλεως συρέντα τε καὶ λωβηθέντα, εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἀπερρίφθη, τοὺς εἰς τὸν Θύβριν πομιοῦν ἔχοντας. Αντωνῖνος μὲν ἓν εἰς ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆ βασιλείας, καὶ τεσσαρακοστῷ τῷ προειρημένῳ βίῳ, ἔτους ἅμα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν. οἱ τε στρατιῶται, αὐτοκράτορα τὸν Αλέξανδρον ἀναγορεύσαντες, εἰς τὰ βασίλεια ἀνήγαγον, κομιδῇ νέον, καὶ πάνυ ὑπὸ τῇ μητρὶ καὶ τῇ μάμμῃ παιδαγωγούμενον.

(aderat enim utpote & Augusta & mater) interficiunt. Cumque eis servos ministrosque omnes scelerum, quicunque tum in ea castra convenerant. Cæterum Antonini & Soæmidis cadavera trahenda per contumeliam plebi tradiderunt, quæ diu per totam urbem raptata ac dilaniata, postremo in cloacas abjecta sunt, ut inde scilicet in Tyberim deferrentur. Sic Antoninus sexennium Imperio occupato, vitaque (ut diximus) acta, simul cum matre occisus est. Milites autem Alexandrum, Imperatorem consalutatum, in aulam palatinam deduxerunt, adolescentulum admodum, atque adhuc matris & aviæ præceptis obtemperantem.

---

nentini erasum est jubente Senatu, remansitque *Varii*, *Heliogabali*: appellatus est post mortem *Tyberinus*, *Trallianus*, *Impurus*, ib quer. not. 2. Hic ultimus Antoninorum fuit, ib. occisa est cum eo & mater *Semiamira* probrosissima mulier & digna filio. ib. Occisus est cum esset decem & octo annos natus. Xiph. De spatio Imperii, viz. sex annorum, ab Herod. omnes dissentiunt. Mich. Glycha in annal. scribit annos tres, menses novem, quibus Dion. & Zon. addunt dies quatuor: sed nec illi cum aliis consentiunt, sunt enim qui Heliogabalo tribuunt imperii biennium, triennium, & quadriennium, ut ex Memmio notat Sylburg.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΕΚΤΟΝ.

HERODIANI

LIBER SEXTUS.

BREVIARIUM LIBRI SEXTI.

SEverus Alexander ſub matris aviæque cura geſſit Imperium modeſtiſſime, adjutus conſiliariis ex ordine Senatorio delectis, quorum opera res ſacræ & profanæ in rectum priſtinumque ſtatum reſtitutæ ſunt. Deinde uxorem duxit patricii generis, cum qua poſtea divortium fecit, matre ita cogente, cui parebat in omnibus. Poſthæc Artaxerxe Perſarum Rege movente bellum, ultro citroque miſſis legationibus, in Aſiam proficiſcitur, ac trifariam diſtributis copiis, hoſtiles Regiones eſt ingreſſus, ſed magna clade ubique accepta Antiochiam revertitur. Inde in Europam revocatur, Germanis Rhenum Danubiumque tranſgreſſis, ac bellum Romanis inferentibus. Ubi cum parum feliciter res gereret, Maximus tyronum præfectus, ac militaris diſciplinæ peritiſſimus interfecto Alexandro Imperator eligitur.

QUem igitur habuerit finem vitæ major Antoninus, in ſuperioribus demonſtratum eſt. Alexander autem poſt il-

Ὁποίῳ μὲν δὴ τέλει ὁ δηλωθεὶς Ἀντωνῖνος ἐχρήσατο, ἐν τοῖς πρόσθεν δεδήλωται. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν Ἀλεξάν-

[1] Ἀλεξάνδρῳ, τὸ ὄχημα καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας ἐκείνῳ ὑπεξέκειτο. ἡ μὲν τοι διοίκησις ἁπάντων καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς οἰκονομία ὑπὸ ταῖς γυναιξὶ διῳκεῖτο, ὅπῃ τε τὸ σωφρονέστερον καὶ σεμνότερον πάντα μετάγειν ἐπειρῶντο. καὶ πρῶτον μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς, τοὺς δοκοῦντας καὶ ἡλικίᾳ σεμνοτάτους, καὶ βίῳ σωφρονεστάτους, ἑκκαίδεκα ἐπελέξαντο, συνέδρους εἶναι καὶ συμβούλους τοῦ βασιλέως. ἄλλο τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κἀκεῖνοι αὐτὸ ὁπικρίναντες, σύμψηφοι ἐγίνοντο. ἤρεσκέ τε τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἀλλὰ καὶ τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, τὸ ὄχημα τῆς βασιλείας, ἐκ τυραννίδος ἐπὶ εἰς ἀριστοκρατίας τύπον μεταπεσόντος.

Β'. Πρῶτον μὲν οὖν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἅπερ ἔσυρεν ἐκεῖνος κινήσας καὶ μεταγαγών, ἔπεμψαν εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἰδίους ναούς τε καὶ σηκούς· τούς τε ὑπ' ἐκείνου ἀλόγως, ἢ ἐφ' οἷς εὐδοκιμήκεσαν ἁμαρτήμασιν, εἰς τιμὰς καὶ ἐξουσίας προαχθέντας, τῶν δοθέντων ἀπέλοντο, ἐκβάσεις κελεύσαντες εἰς τὸ πρότερον αὐτῶν ἐπανιέναι τῆς ἀξίας αἵρεσιν. τάς τε παράξεις ἁπάσας, καὶ τὰς διοικήσεις, τὰς μὲν πολιτικὰς καὶ ἀγοραίους ἐνεχείρισαν τοῖς ὅπῃ λόγοις εὐδοκιμωτάτοις, καὶ νόμων ἐμπείροις· τὰς δὲ στρατιωτικὰς, τοῖς ἐξειλαδηθοῖ τε καὶ εὐδοκιμήσασιν ἐν εὐτάκτοις τε καὶ

lum nomen insigniaque gerebat Imperii. Cæterum negotiorum administratio, ac principatus gubernacula mulieribus incumbebant, omnia transferre ad modestiam, gravitatemque conantibus. Quippe jam primum sexdecim ordinis senatorii viros, ætatis gravitate, vitæque sanctimonia præcellentes, assessores Principis, & consiliarios delegerunt: nihilque aut dicebatur, aut agebatur, nisi illorum accedente suffragio. Grata igitur populo, militibusque ac senatui præterea, forma principatus erat, ex contumeliosissima tyrannide ad optimatium gubernationem redacta.

II. Igitur primo Deorum simulacra, quæ ille propriis sedibus extulerat, suis quæque templis, delubris, fanisque restituerunt. Dein quos ille temere, aut vitiorum nomine, ad honores dignitatesque extulerat, submotos inde ad pristinam vitam omnes, artificiumque redegerunt. Res autem cunctas atque administrationes civiles quidem & forenses, insignibus doctrina viris, legumque peritissimis, militares autem claris bellica virtute hominibus commendabant. Quumque diu ad hunc modum rege-

[1] Aurelius Alexander, urbe Arcena genitus, Varii filius, Varii nepos, & consobrinus ipsius Heliogabali, quum ante Cæsar à senatu esset appellatus, (mortuo sc. Macrino) Augustumque idem nomen recepit. Lampr. Sed Antonini & Magni nomina recusavit. Id. Lampr.

retur Imperium, Mæsa jam extremæ senectutis diem suum obiit, honores adepta Imperatorios, atque (ut mos Romanis est) inter Divas relata. At Mammæa cernens jam sola jam se filio reliquam, præesse ad eundem modum, moderarique studebat. Quumque adolescentem, summam habere jam cerneret autoritatem, metu ne vivida ætas in summa potestate, licentiaque rerum, in cognata aliqua impingeret vitia, undique aulam servabat: neque adiri à quoquam adolescentem patiebatur, cujus vita moresque improbarentur: ne scilicet bona indoles corrumperetur, provocantibus appetitum ejus jam vigentem assentatoribus in extremas libidines.

III. Persuadebat igitur ut frequentissime jus diceret, idque meliore diei parte, quo circa meliora & imperio necessaria occupatus, commodum tempus non haberet vitiis quibuscunque operam dare. Cæterum, suapte natura suberat Alexandro mite mansuetumque ingenium, propensumque ad humanitatem, quod ipsum ætas etiam consequens declaravit. Quippe annis quatuordecim quidem diem sponte sua transire passus est, quo se non ad literas & ad militiam exerceret. Lamprid.

πολεμικῶς πράξειν. ὅπῃ πολὺ δ' ἄπω τῆς ἀρχῆς διοικεμένης, ἡ μὲν Μαισὰ, πρεσβύτης ἤδη ὄσα, ἀνεπαύσατο τοῦ βίου· ἐπυχέ τε βασιλικῶν τιμῶν, καὶ ὡς νομίζουσι Ῥωμαῖοι, ἐξεδεδόθη. ἡ δὲ Μαμμαία, μόνη πρὸς μόνῳ καταλειφθεῖσα, ὁμοίως αὐτῷ ἄρχειν τε καὶ κρατεῖν, ἐπειρᾶτο. ἤδη τε ὁρῶσα ἐν ἀρχῇ τὸν νεανίαν νόμιμον, καὶ δεδοικυῖα, μὴ ἄρα ἡλικία ἀκμάζουσα, ὑπηρετούσης ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας, εἴς τι τῶν ψυχικῶν ἁμαρτημάτων ἐξοκείλῃ, πανταχόθεν ἐφέρει τὸν αὐλόν. ὅσ' τινα εἶα προσπίπτειν τῷ μειρακίῳ τῶν ὅτι φαύλων βίων ἀφεστηκότων, μή πως τὸ ἦθος ἀφαρπάσειε, προσκαλεσαμένων αὐτοῦ τῶν κολάκων τὰς ὀρέξεις ἀκμαζούσας εἰς αἰσχρὰς ὁδηγίας.

γ'. [1] Δικάζειν τε ἐν αὐτὸν ἔπειθε συνεχέστατα καὶ ὅτι πλεῖστον τῆς ἡμέρας· ὡς ἂν ἀσχολούμενον περὶ τὰ κρείττονα καὶ τῇ βασιλείᾳ ἀναγκαῖα, μὴ ἔχοι καιρὸν εἰς τὸ ὁλισθεύειν τι τῶν ἀμαρτημάτων. ὑπῆρχε δέ τι καὶ φυσικὸν ἦθος πρᾶον καὶ ἥμερον τῷ Ἀλεξάνδρῳ, εἴς τε τὸ φιλάνθρωπον πάνυ ὀπῖζεπές· ὡς ἐδήλωσε καὶ τῆς ἡλικίας προχωρούσης. εἰς τεσσαρεσκαιδέκατον γὰρ ἐλάσας τῆς βασιλείας

1 Alexander igitur, cui Mammæa Mater fuit, à prima pueritia artibus bonis imbutus, officiis tam civilibus quam militaribus, ne unum

ἔτος,

ἔτος, [1] ἀναιμωτὶ ἦρξεν· οὐδέ τις εἰπεῖν ἔχει, ὑπ' ἐκείνου φονευθέντα. καίτοι πολλῶν μεγίστας αἰτίας ὑποπεσόντων, ὅμως [2] ἐφείσατο ὡς μὴ φονεύσας· ὃ ῥᾳδίως τοῦτο ἄλλος βασιλέως σπάνιον καθ' ἡμᾶς ποιήσαντος ἢ φυλαξαμένου, μετὰ τὸν Μάρκου ἀρχήν. ὑπ' Ἀλεξάνδρου δ' ἂν τις εἰπεῖν ἔχοι ἢ μνημονεύσαι, ἐν ἔτεσι τοσούτοις ἀκεῖνον φονευθέντα.

cim pacificum & ſine ſanguine geſſit imperium, ne uno quidem occiſo. Licet enim permulti maximis criminibus impegerint, tamen ab illorum cæde ſemper abſtinuit: quod utique non facile à quoquam omnium imperatorum quicunque Marco ſucceſſerint, factum obſervatumque invenies. Neminem quiſquam illo per tot annos imperante commemorare poteſt, cui mors indemnato ſit illata.

δ'. Ἠπάτα δὲ καὶ τὸν μητέρα, καὶ πάνυ ἤχαλλεν, ὁρῶν αὐτὸν ὅταν [3] φιλοχρήματον, καὶ οὐδὲ τοῦτο ὑπερφυῶς ἐπιδεικνύμενον. συναπομιμοῦντο γὰρ ἀθροίζειν αὐτὰ ἵνα ἔχοι τοῖς στρατιώταις ἀφθόνως καὶ ῥᾳδίως ὁ Ἀλέξανδρος χαρίζεσθαι, ἰδίᾳ ἐθησαύριζε. καὶ διέβαλλεν ἐπ' ὄπῃ τοῦτο τὸν ἀρχὸν, αὐτοῦ ἄκοντός τε καὶ ἀχαίλοντος, οὐσίας πολλῶν καὶ κληρονομίας, ἐξ ἐπηρείας ὑφαρπασάσης ἐκείνης.

IV. Matrem vero etiam incuſabat, eique graviter ſuccenſebat, quod eſſet pecuniæ avidior, & opum cumulandarum ſtudioſior videbatur. Etenim cum ſimularet ideo ſe theſauros congerere Mammæa, ut ſuppeditare Alexandro poſſet, quod is facile abundanterque ſuis largiretur militibus: proprios domi theſauros extruebat. Quæ res Imperatori notam infamiæ attulit, quod illo ſcilicet invito, atque indignabundo etiam, mulier avida per injuriam bona quorundam atque hæreditates ſuppilabat.

---

1 Ἀναιμωτὶ ἦρξεν, aliter Lampr. cujus verba, [hujus imperium incruentum quidam literis tradiderunt, ſed contra eſt, nam Severus à militibus appellatus eſt propter auſteritatem] ſcripſit, & paulo poſtea rationem reddit vocabuli ἀναιμωτὶ, ἀναιμωτὶν, inquit, imperium ejus idcirco vocatum eſt quod Senatorum nullum occiderit, Severitatis autem tantæ fuit in milites ut ſæpe legiones integras exautoraverit. Dixerat tamen antea, Severi nomen illi additum propter ingentem animi conſtantiam atque vigorem, etiam contra militum inſolentiam; cum Antonini & Magni nomina recuſaret.

2 De hujus Imperatoris miſericordia multa magnifice dicunt Dion & Zonaras.

3 Φιλοχρήματον. Ita Lamprid. Quum puer ad imperium veniſſet, fecit omnia cum matre, ut illa pariter imperare videretur, mulier ſancta, ſed avara, & auri argentique cupida. Idem apud Zon.

V. Dedit

V. Dedit item filio in matrimonium puellam patricii generis, quam etiam marito charam, gratamque inprimis, eandem paulo poſt aula per omnem contumeliam exegit. Et cum ipſa tantum vocari Auguſta vellet, eamque appellationem puellæ invideret, eo contumeliarum provecta eſt, ut puellæ pater, quamvis magnæ apud Alexandrum generum autoritatis, impatiens Mammææ injuriarum, quas ipſi natæque inferebat, confugerit in caſtra, gratiam ſe habere Alexandro dictitans habiti ſibi honoris: cæterum Mammæam accuſans, nihil non contumeliæ inferentem. Quare indignata mulier, interfici eum quidem juſſit: puellam vero ædibus Imperatoriis exactam, in Africam relegavit. Hæc autem omnia fiebant invito coactoque Alexandro, quippe illi mater ſupra modum imperitabat, ac dicto audientem ſemper habebat: ut hoc tantum reprehendi in Alexandro poſſit, quod manſuetudine nimia, & reverentia majore, quam oportuit, etiam contra animi ſui ſententiam matri obſequeretur.

VI. Igitur quum ad hunc modum tredecim annos (quod quidem ad ſe attineret) ſine

ε'. Ἠγάγετο δ' αὐτῷ καὶ γυναῖκα [1] τὴν εὐπατριδῶν, ἣν συνοικῆσαν, καὶ ἀγαπωμένην, μετ' ταῦτα τὴν βασιλείων ἐξέωσεν. ἐνυβρίζετό τε καὶ βασίλισσα εἶναι θέλουσα μόνη, φθονοῦσά τε τῆς εὐγενείας ἐκείνης, εἰς τοσοῦτον προῆλθεν ὕβρεως, ὡς τὸν πατέρα τῆς κόρης, καὶ τοι ὑπ' Αλεξάνδρου γαμβρὸν ὄντα πάνυ τιμώμενον, μὴ φέροντα τὴν Μαμμαίαν, ἐνυβρίζουσαν αὐτῷ τε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, φυγεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον· τῷ μὲν Αλεξάνδρῳ χάριν εἰδότα ἐφ' οἷς ἐτιμᾶτο, τὴν δὲ Μαμμαίαν αἰτιώμενον ἐφ' οἷς ὑβρίζετο. ἐκείνη δὲ ἀγανακτήσασα, αὐτόν τε ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὴν [2] κόρην ἐκβληθεῖσαν τῶν βασιλείων, εἰς Λιβύην ἐφυγάδευσε. ταῦτα δ' ἐπράττετο, ἄκοντός τε καὶ ἀναγκαζομένου τοῦ Αλεξάνδρου. ἦρχε γὰρ αὐτοῦ καὶ ὑπερβαλλόντως ἡ μήτηρ, καὶ πᾶν τὸ κελευόμενον ἐκεῖνος ἐποίει. τοῦτο δ' ἂν τις μόνον ἔχοι ἐγκαλέσαι αὐτῷ, ὅτι δὴ ὑπὸ τοσαύτης παρόντος καὶ αἰδοῦς πλείονος ἢ ἐχρῆν, τῇ μητρὶ, ἐν οἷς ἀπρέπετο, ὅμως ἐπείθετο.

ς'. Ἐτῶν μὲν δὴ ἓν πρὸς καὶ δέκα οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διῴκησε. τῷ

1 Τὴν εὐπατριδῶν, Uxor ejus Memmia, Sulpicii conſularis viri filia, & Catuli neptis. Lamprid.

2 Εἰς Λιβύην ἀπέλασε, καὶ τοὺς στρατοπέδου παρ' ἐκείνῳ· ὁ δ' ἀντέπεμψε τῇ μητρὶ ὑκ ἐδύνατο αὐτῷ καταρχύσαι. Zon.

N

δὲ [1] τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα ἥβ κατὰ Συρίαν τε καὶ Μεσοποταμίαν ἠγεμόνων, δηλοῦντα ὅτι Ἀρταξέρξης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, μὲν τὸ Παρθυαίους καθελεῖν, καὶ ἤδη ἐπ' ἀνατολὴν ἀρχῆς ἐξελαύσας, Ἀρτάβανόν τε τὸν πρότερον καλούμενον μέγαν βασιλέα, καὶ δυσὶ διαδήμασι χρώμενον, ὑποβεβλῆσθαι· πάντα τε τὰ σφέτερα βάρβαρα χειρώσασθαι, καὶ εἰς φόρου συντέλειαν ὑπάγεσθαι· οὐκ ἠσυχάζει, οὐδ' ἐντὸς Τίγριδος ποταμοῦ μένει, ἀλλὰ τὰς ὄχθας ὑπερβαίνων, καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅρους, Μεσοποταμίαν τε κατατρέχει, καὶ Συρίας ἀπειλεῖ· πᾶσάν τε τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον Εὐρώπην, καὶ διαιρουμένην Αἰγαίῳ τε καὶ τῷ πορθμῷ τῆς Προποντίδος, Ἀσίαν τε πᾶσαν καλουμένην, προγονικὸν κτῆμα ἡγεῖται, τὴν [2] Περσῶν ἀρχὴν ἀνακτήσασθαι βούλεται, φάσκων ὑπὸ Κύρου τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἐκ Μήδων εἰς Πέρσας μετασήσαντος, μέχρι Δαρείου τοῦ τελευταίου Περσῶν βασιλέως, (ὃν τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν καθεῖλε,) πάντα μέχρις Ἰωνίας καὶ Καρίας ὑπὸ σατράπαις Περσικοῖς διοικῆσθαι. προσήκειν οὖν αὐτῷ Πέρσας ἀνανεώσασθαι πᾶσαν ὁλόκληρον, ὡς πρότε-

querela cujuſquam Imperium gubernaſſet, anno vero decimo quarto ecce ſibi haud opinato literæ è Syria Meſopotamiaque redditæ à ducibus, in quibus ſcriptum eſſet, Artaxerxem, Perſarum Regem, Parthis jam devictis, atque Artabano, qui rex magnus primus appellatus eſt, duplicique diademate utebatur, non ſolum Orientis regno, ſed vita quoque expulſo, ſubigere vicinos Barbaros, ac ſibi vectigales facere: neque jam intra fluvium Tigrim tenere ſe, ſed ſuperatis ripis, ac Romani finibus Imperii, excurrere per Meſopotamiam, Syriæque minitari: omnemque Europæ oppoſitam continentem, quæ mari Ægæo, fretoque Propontidis terminatur, atque Aſiæ nomen habet, majorum ſuorum poſſeſſionem exiſtimare, ideoque imperio Perſico velle recuperare, quod jam inde à Cyro, qui primus Imperium à Medis in Perſas tranſtulit, ad Darium uſque extremum Perſarum regem, cui regnum Alexander abſtulerit, cuncta olim Ionia, Cariaque tenus à Perſarum Satrapis gubernarentur. Quare ſui muneris eſſe curare nunc ut vetus atque integrum Imperi-

1 Mich. Glycha hiſtor. Byzantinus ſcribit tantum tredecim annos, cujus verba, μετὰ δὲ τοῦτον (Heliogabalum) Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Μαμμαίας, ἔτη ιγ'. μῆνας ε'.

2. Τὴν Περσῶν ἀρχὴν ἀνακτήσασθαι, &c. Hic igitur nobis formidoloſus fuit, inquit Dion. quod maximis copiis non modo Meſopotamiam invaderet, ſed & Syriam, καὶ ἀπειλῶν ἀνακτήσασθαι πάντα, ὡς καὶ προσήκοντα οἱ ἐκ προγόνων, ὅσα πολὺ οἱ πάλαι Πέρσαι μέχρι τῆς ἑλλωνικῆς θαλάσσης ἔσχον. Dion.

um

um Perſis reſtitueretur. Quibus intellectis Alexander motus, atque haud mediocriter re ſubita inopinataque perturbatus, quippe in altiſſima pace educatus à puero, atque urbanis deliciis innutritus, convocato prius amicorum conſilio, decrevit legatos cum literis mittere, qui ſpem Barbari, conatuſque inhiberent. Igitur literæ in hanc ſententiam compoſitæ ſignificabant: oportere illum ſuis finibus contentum, nihil rerum novarum moliri, neque ſublatum vana ſpe, ingens excitare bellum: debere ſuis fortunis acquieſcere. Non perinde ſibi pugnam proceſſuram adverſus Romanos, ut adverſus vicinos, & ejuſdem corporis Barbaros. Admonebat præterea victoriarum, quas contra eos Auguſtus ac Trajanus, Luciuſque item & Severus adepti fuiſſent. Hujuſcemodi literis Alexander perſuaſurum ſe Barbaro, metu ſcilicet perterrito, pacem quietemque arbitrabatur.

VII. At ille nihil curans quæ ſcripta eſſent, remque armis non verbis gerendam ratus, eo majore ſtudio ad bellum incumbebat, populans vaſtanſque quæ Romanorum erant: decurſaque ac perequitata Meſopotamia omni, prædas agere incepit, atque oppugnare Romanorum caſtra impoſita fluminum ripis, quæ ſcilicet Imperii limites tuerentur. Cumque homo eſſet natura glorioſus, ac ſublimes animos gereret, ſuccoν ἔχον ἀρχήν. τοιαῦτα τοίνυν ἀκλωσάντων, καὶ ὑπισχνάντων τὴν ὑπὸ τοῖς ἀνατολαῖς ἠρεμίαν, πρὸς τὸ αἰφνίδιον καὶ παρ' ἐλπίδα κομιδῆσαν ἀδηλίαν, ἡ μετεώρως ὁ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη· καὶ μάλιστα εἰρήνῃ ἐκ παίδων ἐντραφεὶς, καὶ τῇ κατὰ τὸ πάλιν ἀεὶ σχολάσας τρυφῇ. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἔδοξεν αὐτῷ, καινωσαμένῳ τοῖς φίλοις, πρεσβείαν πέμψας, καὶ ἀφ' γραμμάτων κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν καὶ ἐλπίδα τῶν Βαρβάρων. ἔλεγε δὲ τὰ γράμματα, δεῖν μένειν τε αὐτὸν ἐν τοῖς τῆς ἰδίων ὅροις, καὶ μὴ κινοτομεῖν, μηδὲ ματαίαις ἐλπίσιν αἰωρέμενον, μέγαν ἐγείρειν πόλεμον· ἀγαπητῶς δὲ ἔχειν ἕκαστον τὰ αὑτῶ. μηδὲ γὰρ ὁμοίαν ἔσεσθαι μάχην αὐτῷ πρὸς Ρωμαίους, οἵαν καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας καὶ ὁμοφύλους Βαρβάρους. ὑπεμίμνησκε δὲ τὰ γράμματα τῆς τε τῶν Σεβαστῶν καὶ τῶν Τραϊανῶν, Λουκίου τε καὶ Σεβήρου κατ' αὐτῆς τροπαίων. τοιαῦτα μὲν δή τινα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπισχνεῖτο, ὥστε πεῖσαι ἢ φοβῆσαι εἰς τὸ ἡσυχάζειν τὸν Βάρβαρον.

ζ'. Ὁ δ' οὐδὲν τι φροντίζων τῶν ἐπεσταλμένων, ὅπλοις ἀλλ' οὐ λόγοις οἰόμενος δεῖν τὰ πρόγματα διακεῖσθαι, ἐνέκειτο, ἄγων καὶ φέρων τὰ Ρωμαίων ἅπαντα. καταπέρων τε καὶ καθιππάζων Μεσοποταμίαν, λείας τε ἀπήλαυνε, καὶ τὰ ὀχυρώματα τροπαῖα τῶν πολεμίων, προσαπίζοντά τε τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, ἐπολιόρκει. φύσει δ' ὢν ἀλαζὼν, καὶ τῶν παρ' ἐλπίδας εὐπραγίαις ἐπαιρόμενος,

μὸν, πάντα ῥᾳδίως χειρώσασθαι προσεδόκα. ἰὼ δὲ αὐτὸν τὰ ἀναπείθοντα ὑ μικρὰ εἰς ὀπιθυμίαν ἀρχῆς μείζονος. πρῶτος γὰρ ἐτόλμησε τῇ Παρθυαίων ἀρχῇ ὀπιθέσθαι, Πέρσας τε ἡ βασιλείαν ἀνατρώσασθ. μὴ γὰρ Δαρεῖον τὸν ὑπ' Αλιξάνδρυ τ Μακεδόνος τ ἀρχῆς ἀφαιρεθέντα, πολλοῖς ἐν ἔτεσι Μακεδόνες μὲν καὶ οἱ Αλιξάνδρυ διάδοχοι, ἧς ὑπὸ τ ἀνατολαῖς ἐθνῶν καὶ κατ' Ασίαν ἅπασαν νεμομένοις χ τὴ χώρας, ἐβασίλευσαν, ἐκείνων δὲ πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων, πολέμοις τε συνεχέσι τῆς Μακεδόνων δυνάμεως ἐξασθενούσης, πρῶτος Αρσάκης λέγεται, τὸ γένος Παρθυαῖος, ἀναπεῖσαι τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους ἀποστῆναι Μακεδόνων. περιδέμενός τε τὸ διάδημα ἐκόντων Παρθυαίων καὶ τῆς προσχώρων βαρβάρων, αὐτός τε ἐβασίλευσε, χ τοῖς ἐξ ἐκείνυ τ γένους ὅτι πλεῖστον παρέμεινεν ἡ ἀρχή, μέχρις Αρταβάνυ τ καθ' ἡμᾶς γενομένυ, ὃν Αρταξέρξης ἀπέκτεινας, Πέρσαις τὸ ἀρχαῖον ἀνεκτήσατο· τά τε γειτνιῶντα ἔθνη βάρβαρα χειρωσάμενος, ῥᾳδίως ἤδη καὶ τῆ Ρωμαίων ἀρχῆ ἐπιβάλλουσιν.

ν'. Ως δ πρὸ Αλιξάνδρῳ ἐδηλώθη διατείνοντα ἐν τῇ Ρώμῃ, τὰ χ τοὺς ἀνατολὰς ὑπὸ τ βαρβάρυ τελούμενα, ὐκ ἀναχρτὰ ἡγούμενος, καλόντων δὲ αὐτὸν χ τ ἐκεῖσε ἠγεμόνων, ἀσχάλλων μὲ, χ ὅλῃ γνώμῃ, ὅμως δ' ἔσχε πρὸς ἔξοδον. ἔκ τε ἐν αὐτῆς Ιταλίας χ τ ὑπὸ Ρωμαίοις

cessu rerum inopinato subacturum se omnia videlicet existimabat. Neque enim parva erant quæ illius animum ad majus concupiscendum regnum inflammabant. Primus namque ipsis Parthis bellum inferre ausus, Persarum recepit Imperium: siquidem post Darium illum cui regnum Macedo Alexander abstulerat, permultis sane annis Macedones ipsi, quique Alexandro successerunt, divisas inter se Orientis Asiæque totius regiones gubernarunt. Sed ortis inter ipsos discordiis, ac frequentibus bellis attrito Macedonum robore, primus Arsaces Parthus persuasisse earum Regionum Barbaris memoratur ut à Macedonibus deficerent: impositoque sibi diademate, Parthorum Barbarorumque vicinorum consensu, & ipse regnum tenuit: & ab illo oriundis longa annorum serie permansit imperium, ad Artabanum usque Regem, qui nostra ætate fuit. Quo interfecto, Artaxerxes, regnoque Persis restituto, vicinaque Barbaria per vim subacta, facile jam Romanam quoque potentiam lacessebat.

VIII. Quæ ubi Alexandro Romæ agenti nunciata sunt, minime jam ferendam putans insolentiam Barbari, vocantibus illuc se ducibus, ægre scilicet, tandemque contra animi sui sententiam ad expeditionem se comparat. Igitur in Italia provinciisque reliquis de-

lectus habebantur cunctorum qui vel habitudine corporis, vel ætatis vigore idonei fore ad pugnam viderentur: motuſque ingens omnibus Romani Imperii regionibus extitit delectibus habendis, qui tantæ Barbarorum multitudini pares forent. At vero Alexander, urbanis omnibus militibus convocatis in campum, conſcenſoque tribunali, in hanc ſententiam verba fecit.

πάντων ἐθνῶν λογάδης ἐς τὸ στρατιὰν ἀθροίζοντο, ὅσοι σώματος εὐεξίᾳ καὶ ἡλικίας ἀκμῇ, εἰς μάχλυ ὁπλίσθεσι ἐνομίζοντο. κίνησίς τε μεγίση πᾶσι τ' ὑπὸ Ρωμαίοις ἐγίνετο δυνάμεως, ἰσοῤῥόπως ἀθροιζομένης πρὸς τὸ ἀγγελλόμενον τῶν ὅπλων ἐχόντων Βαρβάρων πλῆθος. ὁ δὲ Αλέξανδρος, ἀθροίσας τὸς ἐν Ρώμῃ στρατιώτας, συνελθεῖν τε πάντας κελεύσας ἐς τὸ συνήθες πεδίον, ὅθι βήματος ἀνελθών, ἔλεξε τοιάδε.

Oratio Alexandri.

IX. Cuperem, commilitones, ejuſcemodi habere orationem apud vos, quæ & dicenti mihi (ut conſueverat) ornamentum, & vobis audientibus lætitiam conciliaret. Nam cum multos annos pacem agitaverimus, ſi quid novi nunc audieritis, fortaſſe quaſi præter ſpem acciderit, expaveſcetis. Decet autem viros fortes atque moderatos optima quidem optare, ſed ferre quæcunque incidant. Ut enim quæ cum voluptate agimus, dulcia: ita quæ cum virtute, glorioſa ſunt. Atque ut is qui prior laceſſit, ipſe ſibi injurius videtur: ita qui propulſat injuriam, confidentior ex conſcientia fit, atque ex juſtitia ſpem bonam mutuatur. Artaxerxes vir Perſa, poſteaquam Artabanum dominum ſuum interfecit, atque ad Perſas Imperium tranſtulit, etiam

Δημηγορία Αλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας.

Θ'. Εὐελπίζω μὲν, ὦ ἄνδρες συστρατιῶται, τὸς συνήθεις πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους, δι' ὧν αὐτός τε ἐκοσμούμην δημηγορῶν, ὑμᾶς τε ἀκούοντας εὐφραίνον. εἰρήνης γὰρ πολυετοῦς ἀπολαύσαντες, εἴ τι καινὸν νῦν ἀκούσετε, ἴσως ἂν ὡς παρ' ἐλπίδα λεχθέντα ἐκπλαγείητε. χρὴ δ' ἄνδρας γυναίκας τε καὶ σώφρονας εὔχεσθαι μὲν ὑπάρχειν τὰ βέλτιστα, φέρειν δὲ τὰ προσπίπτοντα. τὴν μὲν γὰρ δι' ἡδονῆς πραττομένων ἡ ἀπόλαυσις γλυκεῖα· τὴν δ' ἐξ ἀνάγκης κατορθουμένων, ἔνδοξος ἡ ἀνδρεία. καὶ τὸ μὲν ἄρχειν ἀδίκων ἔργων, ἐκ συγγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν· τὸ δὲ τὸς ὀχλοῦντας ἀποσείεσθαι, ἔκ τε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῤῥαλέον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀμύνασθαι, ὑπάρχει τὸ εὔελπι. Αρταξέρξης, ἀνὴρ Πέρσης, τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Αρτάβανον ἀποκτείνας, τήν τε ἀρχὴν εἰς Πέρσας

Πέρσας μιᾶσήσας, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὑμετέρων ὅπλων καταδαρδήσας, καὶ τῆς Ρωμαίων δόξης καταφρονήσας, πειρᾶται καὶ ἐσελθεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς κλήματα. τοῦτον ἐπεισάγω, τὸ μὲν πρῶτον γράμμασι καὶ πειθοῖ, παύσας τῆς ἀπλήστου μανίας καὶ τῆς ἀλλοτρίων ὀρεξυμίας. ὁ δὲ Βαρβάρων φρενώσας ἀλαζονείᾳ, οὔτε μένειν οἴκοι βέλεται, προκαλεῖταί τε ἡμᾶς εἰς μάχην. μὴ δὴ μέλλωμεν, μηδὲ ὀκνῶμεν· ἀλλ' οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὑμῶν ὑπομνήσατε ἑαυτοὺς προπαίων, ἃ μετὰ Σεβήρου καὶ Αντωνίνου τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ἠγείρατε πολλάκις κατὰ Βαρβάρων· οἱ δ' ἐν ἀκμῇ ὄντες, δόξης καὶ κλέους ὀρεξυμήσατε, δείξαντες ὅτι ἄρα καὶ εἰρήνην ἄγειν πρᾴως καὶ μετ' αἰδοῦς ὁσίσασθε· καὶ τὰ πολεμικὰ, ἡ χρείας ἀπαιτούσης, γενναίως καλοῦντι. τὸ δὲ Βάρβαρον πρὸς μὲν τὰ ὑπείκοντα, καὶ ὀκνοῦντα διαρπάζεται, τῷ δ' ἀντιπίπτοντι ἐκεῖθ' ὁμοίως ἀντέχει. ἐπεὶ μὴ ἐκ συσάσεως αὐτοῖς ἡ μάχη κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐπιχειῆται τὸ εὐέλπι, ἀλλ' ἐξ ὁδρομῆς ἢ φυγῆς κερδαίνειν νομίζουσιν ὅπερ ἂν ἔχωσι δ' ἁρπαγῆς. ἡμῖν δὲ καὶ τὸ εὔτακτον ἅμα τῷ κοσμίῳ ὑπάρχει, καὶ νικᾶν αὐτοὺς ἀεὶ διδάγμεθα.

ι'. Τοιαῦτά τινα εἰπόντα τὸν Αλέξανδρον πᾶς ὁ στρατὸς ἀνεφήμισε, προθυμίαν τε πᾶσαν εἰς τὸ πολεμεῖν ὑπεσχεῖτο. ὁ δ' ὁπλίτας αὐτοῖς χρήματα μεγαλοφρόνως, ἐπεσπείσατο τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐκέλευσε. κατιλ-

noſtra arma laceſſere, deſpecta majeſtate Romana, & jam incurſare ac vaſtare noſtras provincias aggreditur. Huic ego per literas à principio ſtudui perſuadere, ut inexplebilem illam vecordiam omitteret, neve aliena concupiſceret. At ille Barbara inſolentia provectus, neque ſe continere ſuis ſedibus jam vult, & nos ad pugnam provocat. Ne cunctemur igitur, neve prælium detrectemus: ſed quicunque ſeniores hic adeſtis, in memoriam revocate trophæa quæ ſæpe adverſus Barbaros, Severo atque Antonino parente meo ducibus, excitaſtis. Quibus autem ætas íntegra eſt, laudem hanc in primis ac gloriam concupiſcite, ut intelligant omnes, ſcire vos non ſolum pacem manſuete ac reverenter colere, verum etiam cum res poſtulat, fortiſſime præliari. Quippe Barbari, ut cedentibus, detrectantibuſque acriter inſtant, ita repugnantibus minime reſiſtunt. Neque enim illis collata acies ſpem victoriæ pollicetur: ſed excurſibus fugaque utentes, lucrari ſe demum putant, quæ ſcilicet rapuerunt. At nos cum omnia compoſita ordinataque habeamus, tum illos vincere ac profligare ſemper didicimus.

X. Talia quædam locutum Alexandrum alacri vociferatione milites exceperunt, ac ſe promptiſſimos ad bellandum oſtenderunt. Ille, diviſo largiter ſtipendio, jubet ad iter accingi: mox ad eam ferme ſen-

tentiam locutus in Senatu, diem diſceſſui præſtituit. Quæ ubi advenit, ſacris, quæ diſcedentibus conſueta erant, peractis, deducente Senatu populoque univerſo, Roma proficiſcitur, reſpectans identidem, ac lacrymans. Sed neque popularium quiſquam fuit qui ſiccis oculis aſpexerit abeuntem. Quippe omnem multitudinem ſui cupidam habebat, educatus ab ipſis, imperioque tam multos annos modeſtiſſimè adminiſtrato. Cæterum feſtinato itinere, cum Illyricas etiam gentes exercituſque luſtraſſet, magnis inde quoque viribus collectis, Antiochiam contendit. In ea civitate quæ belli uſus poſtularet, diligenter comparabat, exercendis etiam militibus ac cæteris bellicis muneribus pertractandis intentus.

XI. Viſum igitur illi eſt, legationem iterum mittere ad Perſarum regem, quæ de pace amicitiaque cum illo ageret. Nam cum ipſe jam afforet, minime deſperabat, aut perſuaſurum quæ vellet, aut certè perterrefacturum. Enimvero Barbarus Romanos oratores re infecta domum remiſit. Ipſe quadringentos è ſuis proceritate inſignes, veſtituque eleganti auroque exornatos, equis atque arcubus conſpicuos, legatos ad Alexandrum mittit, perterritum iri Romanos putans aſpe-

δών τε εἰς τ' σύγκλητον βυλὴν, καὶ τοῖς πρεσβευσαμένοις ὅμοια διαλεχθεὶς, ἐπήγγειλε τ' ἔξοδον. καταλαβούσης δὲ τ' ὡρισμένης ἡμέρας, θύσας τοῖς ὅπλοις τ' ἐξόδοις νομιζομένας ἱερουργίας, παραπεμφθείς τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς τοῦ δήμου, τ' Ῥώμης ἀπῆρεν, ὀπισθοφόρμιγξ ἀεὶ πρὸς τ' πόλιν, καὶ δακρύων. ἀλλ' οὐδὲ τῶν δημοτῶν ἦν τις ὃς ἀδακρυτὶ παρέπεμπεν αὐτόν. πόθον γὰρ ἑαυτοῦ τῷ πλήθει ἐμπεποιήκει, ἀναιτιάτους τε ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μετρίως ἄρξας τοσούτων ἐτῶν. μετὰ πολλῆς δὲ ἀσφαλείας ποιησάμενος τ' πορείαν, τά τε Ἰλλυρικὰ ἔθνη καὶ στρατόπεδα ἐπελθὼν, πλείσιν τε δύναμιν καὶ κατὰ τὴν ἀθροίσας, εἰς πόλιν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ δὲ γυμνάζων τε τοὺς στρατιώτας, καὶ τὰ πολεμικὰ ἀσκῶν.

ια'. [1] Ἔδοξε δὲ αὐτῷ πρεσβείαν πάλιν πέμψαι πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας διαλέγεσθαι. ἤλπιζε γὰρ αὐτὸν πείσειν ἢ φοβήσειν, αὐτὸς παρών. ὁ δὲ Βάρβαρος τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἀπέπεμψεν ἀπράκτους, αὐτὸς δὲ ὁπλιξάμενος τετρακοσίους Περσῶν τοὺς μεγίστους, ἐσθῆτί τε πολυτελέσι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένους, ἵππων τε καὶ τόξων φαρετρεύῃ, πρέσβεις ἔπεμψε δὲ πρὸς τ' Ἀλέξανδρον, καταπλήξειν οἰόμενος τοὺς Ῥωμαίους, τῇ τε ὄψει καὶ τῷ σχήματι τ'

---

1 Conſulas Dion. & Zon.

Περσῶν.

Περσῶν. ἔλεγε δ' ἡ πρεσβεία, ὅτι δὴ κελεύει μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἀφίστασθαι Ῥωμαίους τε καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, Συρίας τε ἁπάσης, Ἀσίας τε τὴν Εὐρώπῃ ἀνθικειμένης· ἐᾶσαι δὲ ἄρχειν Πέρσας μέχρις Ἰωνίας τε καὶ Καρίας, καὶ ὅσα Αἰγαίῳ καὶ Πόντῳ ἔθνη ἀφωρισμένα εἶναι χωρὶς αὐτὰ Περσῶν προγονικὰ κτήματα. τοιαῦτά τινα ὑπὲρ τετρακοσίων πρέσβεων ἀπαγγελλόντων, κελεύει ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τετρακοσίους συλλαβόντας καὶ παρελόμενος πάσης τῆς ἀποσκευῆς, εἰς Φρυγίαν ἐξέπεμψε, δοὺς κώμας τε οἰκεῖν, καὶ χώραν γεωργεῖν· τοσούτῳ αὐτοῖς ὕστερα τιμωρίαν, ὡς οἴκαδε μὴ ἐπανελθεῖν. ἀποκλεῖσαι γὰρ ἀνόσιον καὶ ὃ πάνυ ἀνδρῶν ἡγήσατο, μήτε μαχομένους, καὶ τὰ κελευόμενα ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν βασιλέων ἀπαγγείλαντας.

ιϛ'. Τούτων δὴ ὕπω πραττομένων, παρασκευαζομένῳ τε τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ διαβῆναι τὸν πόλεμον, εἴς τε τὴν Βάρβαρον γῆν τὸ στρατὸν διαγαγεῖν, ἐγίνοντο πρὸς καὶ ἀποστάσεις στρατιωτῶν, ὑπό τε Αἰγύπτου ἐλπιδόντων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς Συρίας κινοτομήσαί τινα ὑπεχρηπάντων αὖ τὴν βασιλείαν· οἱ ταχέως φωραθέντες ἐκολάσθησαν. ἀλλὰ καί τινα τῶν στρατοπέδων μετέστησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἕτερα χωρία, ὑπονοήσας ἀνοικνῦντα εἶναι πρὸς τὸ κωλύειν τὰς τῶν Βαρβάρων ὁδοιπορίας. τούτων δὴ αὐτῷ διοικηθέντων, τῆς τε στρατιᾶς παμπληθοῦς συνειλεγμένης, ὅτε δὴ ἀντίπαλα καὶ ἰσόρροπα φήθη εἶναι τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα illo cultuque Persarum. Legationis ejus hæc erat sententia: Jubere magnum Regem Artaxerxem, Romanos eorumque Principem, Syria omni, Asiaque, quæcunque ex adverso Europæ sita est, decedere: sinere Persas Jonia Cariaque tenus dominari, omnibusque iis Regionibus, quas mare Ægæum Pontusque disterminat: esse enim illa Persarum possessiones à majoribus acceptas. Hæc afferentes legatos quadringentos comprehendi Alexander jubet, omnique adempto cultu in Phrygiam relegat; vicis agrisque concessis quos colerent: contentus hoc supplicio interdicti in patriam reditus. Quippe occidere nefarium facinus, minimeque virile arbitrabatur, neque in acie captos, & sui Regis mandata executos.

XII. His ad hunc modum peractis, comparante jam se ut fluvios transgrederetur Alexandro, ac Romanorum exercitum in Barbarorum agros deduceret, defecerunt ab illo milites nonnulli ex Ægypto acciti; neque non in Syria quoque res novas contra imperium moliti alii: sed universi tamen oppressi statim, supplicioque affecti sunt. Quosdam etiam exercitus in Regiones alias transtulit Alexander, ut inde Barbarorum incursiones facilius arcerentur. Quibus ordinatis rebus, magnoque jam coacto exercitu, cum primum se haud imparem fore adversariorum copiis credidit, de ami-

amicorum ſententia milites trifariam diſtribuit: ſic ut unam partem juberet, ſpectantem ad Septentriones, facere iter per Armeniam, quæ Regio amica Romanis videbatur, atque illinc Medorum fines incurſare: alteram item ad Septentrionem, per Barbarorum agros contendere, ubi confluentes Tigris & Euphrates denſiſſimis paludibus excipi, atque ob id eorum fluviorum latere egreſſus dicuntur. Tertiam porro exercitus partem ipſe adducturum ſe adverſus Barbaros medio jam itinere pollicebatur. Ita enim putabat, diverſis itineribus imparatos eos, ac ſic nec opinantes oppreſſurum: Perſarumque copias, ſemper ingruentibus Romanis occurſantes, diſtractum iri, atque imbecilliores futuras, minuſque ordinate prælium ſuſcepturas. Neque enim mercenario milite utuntur Barbari, quemadmodum Romani conſueverunt; neque ſtativis caſtris exercitus habent qui bellorum actibus exerceantur: ſed omnis multitudo virorum, nonnunquam autem mulierum quoque, Regis congregantur imperio: quæ mox bello peracto, ſuas protinus in ſedes dimittitur; ea demum præmia belli referens, quæ cuique ex rapina ſuperfuerint. Arcubus μαλα τῷ πλήθει τῶν Βαρβάρων, σκεψάμενος σὺν τοῖς φίλοις, ἔνειμε τὸ στρατιωτικὸν εἰς τρεῖς [1] μοίρας. καὶ τὴν μὲν μίαν ἐκέλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη ἀφορῶσαν, διὰ Ἀρμενίας ἐπελθεῖν, φιλίαν Ῥωμαίοις δοκέουσαν, καὶ λαπτέχειν τὴν Μήδων χώραν· τὴν δὲ ἑτέραν ἔπεμψε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη τῆς Βαρβάρου γῆς βλέπουσαν, ἔνθα συρρέουσας τὸν Τίγριδα καὶ τὸν Εὐφράτην ἕλη πυκνότατα ὑποδέχεσθαι λέγουσι, καὶ λανθάνειν ποταμῶν ἐκείνων μόνων ἀφ' τοῦτο τὰς ἐκβολάς. τὴν δὲ τρίτην μοῖραν καὶ γενναιοτάτην τῷ στρατῷ αὐτὸς ἔχων, ὑπέσχετο ἐπάξειν τοῖς Βαρβάροις κατὰ μέσην τὴν πορείαν. ὅτω γὰρ ὦτο, διαφόροις ἐφόδοις ἀφυλάκτως τε καὶ ἀπροβούλως αὐτοῖς ἐπελεύσεσθαι· καὶ τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν ἀεὶ πρὸς τὰς ὁπόντας διαιρούμενον, ἀσθενέστερόν τε ἔσεσθαι καὶ ἀτακτότερον μάχεσθαι. ἐκ γὰρ δὴ μισθοφόρων χρῶνται στρατιώταις οἱ Βάρβαροι, ὥσπερ Ῥωμαῖοι, οὐδὲ στρατόπεδα ἔχουσι συνεχῶτα καὶ μένοντα, πολέμου τέχναις ἐγγεγυμνασμένα· ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, ἔστ' ὅτε καὶ τῶν γυναικῶν, ἐπὰν κελεύσῃ βασιλεὺς, ἀθροίζεται. διαλυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, ἕκαστος εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐπανέρχεται, τοσοῦτον ἀποκερδήσας, ὅσα ἂν ἐξ ἁρπαγῆς αὐτῷ περιγένηται. τόξοις τε καὶ ἵπποις ὑκ εἰς τὸ πολεμεῖν μόνον χρῶνται,

1 Narrat hic loci eximius Hiſtoricus Alexandri contra Perſas exercitum in tres partes ab eo fuiſſe diviſum, quæ perierint omnes, ſed diverſo modo: unam partem in locum iniquum deductam, quum pugnare non poſſit, Perſarum *ſagittis* confixam internecione deletam; alteram partem *morbo* exſtinctam, tertiam denique *frigore*. Caſaub. annotat. in Lamprid.

ὥσπερ

ὥσπερ Ρωμαῖοι, ἀλλ' ἐκ παίδων σὺν αὐτοῖς ἀνατρέφονται, καὶ θηρῶντες διαιτῶνται, ἔτι τὰς φαρέτρας ποτὲ ἀπολιδέμβοι, ἔτι τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες, ἀεὶ δ' αὐταῖς χρώμβοι ἢ κατὰ πολεμίων ἢ κατὰ θηρίων.

ιγ'. Ἀλέξανδρῳ μὲν οὖν, ὡς ἤρετο, ἄριστα βεβούλευτο· ἔσφηλε δὲ αὐτὸ τῷ γνώμῃ ἡ τύχη. τὸ μὲν γὰρ πεμφθὲν δι' Ἀρμενίας στρατιωτικὸν, μόλις καὶ χαλεπῶς ὑπερβαλὸν τὰ τῆς χώρας ὄρη, τραχύτατά τε ὄντα καὶ χρημνωδέστατα (πλεῖ ἔτι θέρους ὄντος, ἀνεκτὴ εἶχε τὴν πορείαν) ἐμβαλὸν εἰς τὴν Μήδων χώραν, ἐπέρθει τε αὐτὴν, καὶ πολλὰς ἐνέπρησε κώμας, λείαν τε ἀπήγαγεν. ὁ δὲ Πέρσης μαθὼν, ἐπήμυνε κατὰ δύναμιν, ἀπήργειν δὲ τὸς Ρωμαίους ἐ πάνυ τι ἐδυνάτο. τραχεῖα γὰρ ὄσα ἡ χώρα, τοῖς μὲν πεζοῖς καὶ ἅρμασιν εὐπαγῆ, καὶ τὴν πορείαν εὐμαρῆ παρεῖχεν. ἀλλ' ἵππος τῶν Βαρβάρων, ὑπὸ δὲ τῶν ὀρῶν τραχύτητος, ὀμῶς καὶ θρὸς δρόμον ἐπείχετο, καὶ καθιππάζειν ἢ ὀπίσω ἐκωλύετο. ἦκον δέ τινες ἀγγέλλοντες τῷ Πέρσῃ, ὡς ἄρα φαίνοιτο Ρωμαίων στρατὸς ἕτερος, ἐν τοῖς ἑῴοις μέρεσι Παρθυαίων, τά τε πεδία κατατρέχων. διόπερ φοβηθεὶς ἐκεῖνα, μὴ τὰ ἐν Πάρθοις ῥᾳδίως λυμηνάμβοι, εἰς Πέρσας ἐμβάλωσι, καταλιπὼν τινα δύναμιν, ὅσην αὐτάρκη ἤρετο εἶναι Μηδίαν, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ στρατῷ εἰς τὰ ἑῷα μέρη ἠπείγετο. ἡ δὲ τῶν Ρωμαίων στρατιὰ τὴν πορείαν ἀμελέστερον ἐποιεῖτο, μήτε πρὸς φα-

autem, & equis non in prælio tantum more Romanorum utuntur, ſed à pueritia uſque enutriuntur una, venatu invigilantes, pharetratique ſemper, ac nunquam ex equis deſilientes, ſive bellum gerant, ſive feras conficiant.

XIII. Sed hoc Alexandri conſilium, etſi longe optimum prima ſpecie videbatur, ſtatim tamen fortuna deſtituit: ſiquidem exercitus contendere per Armeniam juſſus, vix ægreque ſuperatis ejus regionis aſperrimis præruptiſſimiſque montibus, quanquam æſtas tolerabilius iter faciebat, impetu in mediam facto, vicos concremavit, prædamque abegit. At Rex Perſarum intellecta re, confeſtim quam maximis potuit copiis auxilio adfuit: cæterum arcere illinc Romanos minime poterat. Quippe aſpera regio peditibus quidem ſtabilem greſſum, facilemque tranſitum præbebat: at Barbarorum equitatus, montium aſperitate, & curſum difficiliorem, & iter habebat impeditius. Nunciatum dein Regi eſt, exercitum alterum Romanorum, Parthorum in agros, qua ad Orientem ſpectant, impetum feciſſe. Quare metuens, ne Parthis facile ſuperatis, mox in Perſiam graſſarentur, relictis copiis, quantæ ad tuendam Mediam ſatis fore videbantur, ipſe cum toto exercitu ad Orientis partes accelerabat. Cæterum exercitus Romanus comparente ac repugnante nullo negligentius

tius iter faciebat, ratus Alexandrum cum tertia parte copiarum, quæ maximæ valentiſſimæque forent, in medios incurriſſe Barbaros. Itaque reſtitantibus illis, atque ob id exercitum retentantibus, minime ſibi properandum putabant, ut qui ſe tutos crederent: præſtituto antea loco, in quem pariter univerſi cum præda abacta, captiviſque omnibus convenirent. Sed eos Alexander fefellit; neque enim aut ipſe venit, aut exercitum adduxit: incertum metúne proprio, ne ipſe imperium tuendo vita periclitaretur, an quia mater retinuerit, muliebri pavore, & charitate filii nimia: ſiquidem omnes illius generoſos ſpiritus retundebat, ſuadens alios potius periculis exponeret, quam ipſe in acie conſiſteret. Quæ res exercitum Romanum fines Barbarorum ingreſſum plane perdidit. Etenim Perſarum Rex omnibus copiis occurrens imparatis minimeque exſpectantibus, quaſique intra retia undique concludens, & ſagittis petens, omnem Romanorum exercitum profligavit. Quippe pauci plurimis reſiſtere haud poterant, ſemperque nudas corporis partes armis adverſus impetum ſagittarum protegebant: ſatis præclare ſecum agi exiſtimantes, ſi nulla edita pugna integri receſſiſſent. Sed cum aliquandiu confertim clypeis ſeſe quaſi muro circumſepſiſſent, atque

νομένῳ, μήτε ἀνθιεσῶτος· ἤλπιζέ τε ἡ Ἀλέξανδρον σὺν τείτῃ μοίρᾳ, γενναιοτάτῃ ὅσῃ καὶ μεγίσῃ, εἰς μέσους ἐμβεβληκέναι τοὺς Βαρβάρους. κἀκείνους ἀνθιλαμβάνεσθαι ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνοχλεῖν, σχολαιτέραν αὐτοῖς καὶ ἀδεεστέραν παρέξειν τινὶ ἔφοδον· προείρητο γὰρ πᾶσι τοῖς στρατοῖς ὑπερτρέχειν, καὶ τόπος ὥριστο, εἰς ὃν καὶ ὅπως συνελθεῖν ἔδει πάντα τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ ἐν μέσῳ χειρωμένους. ἔσφηλε δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, μήτε εἰσαγαγὼν τὸν στρατὸν, μήτε εἰσελθών, ἢ λάθρᾳ δέος, ἵνα μὴ δι' αὐτὸς κινδυνεύοι ψυχῇ καὶ σώματι, ὑφ' ἡ Ῥωμαίων ἀρχῆς· ἢ [1] ἡ μητρὸς ὀπισχόσης, γυναικείᾳ δειλίᾳ καὶ ὑπερβαλούσῃ φιλοτεκνίᾳ. ἤμβλυνε γὰρ αὐτοῦ τὰς πρὸς ἀνδρείαν ὁρμὰς, πείθουσα δεῖν ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν παραβάλλεσθαι· ὅπερ τὸν εἰσελθόντα Ῥωμαίων στρατὸν ἀπώλεσεν. ὁ γὰρ Πέρσης σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει ἐπελθὼν, ἃ προσδοκῶντος τοῦ στρατοῦ, ἐκπεπληγμένους, καὶ ὥσπερ σαγηνεύσας, πανταχόθεν τε τοξεύων, διέφθειρε πολλὴ δυνάμει τοὺς Ῥωμαίων, ὀλίγων τε πρὸς πολλοὺς ἀνθίστασθαι μὴ δυναμένων, καὶ ἀεὶ τὰ γυμνὰ ἑαυτῶν, εἰς ἃ ἐτοξεύοντο, προβαλλόντων τοῖς ὅπλοις. ἔνειδον γὰρ αὐτοῖς τὰ σώματα, ἃ μάχεσθαι, ἀγαπητὸν ἦν. ἐς τε δὴ πάντες ἐς τὸ αὐτὸ συναλισθέντες, καὶ τῇ φάλαγγι ὥσπερ τειχίσαντες, ἀπε-

---

1 Egit omnia ex conſilio matris, cum qua occiſus eſt. Lamprid.

μάχοντο

μάχοντο ἐν σχήματι πολιορκίας, βαλλόμενοι πανταχόθεν καὶ πτῶσκόμενοι· ἀντεχόντες εἰς ὅσον ἐνεδέχετο ἀνδρείως, τὸ τελευταῖον πάντες διεφθάρησαν. μεγίστη τε αὕτη συμφορὰ, καὶ ἐξαίσως μνημονευθεῖσα, Ρωμαίοις ἐπέπεσε, δυνάμεως μεγίστης διαφθορέσης, γνώμῃ καὶ ἐρρώμῃ μηδεμιᾶς τῶν ἀρχαίων ἀποδεύσης. τόν τε Πέρσιν εἰς ἐλπίδα μειζόνων πραγμάτων ἐπῆρεν τηλικούτων ἔργων εὐπραγία.

ιδ'. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ Αλεξάνδρῳ ἐδηλώθη, χαλεπῶς νοσοῦντι, εἴτε διὰ δυθυμίαν, εἴτε διὰ τὴν ἀέρος ἀπόδειαν, αὐτός τε δυσφόρως ἤνεγκε, καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς ἠγανάκτησε σφοδρῶς τὸν Αλέξανδρον· καὶ ἐχαλέπαινεν, ὅτι δὴ ψευσαμένῳ αὐτῷ, καὶ μὴ τηρήσαντι τὰ σωθέντα, προδοθείη ὁ εἰσελθὼν στρατός. πάλιν ὁ Αλέξανδρος, μήτε τὴν νόσον φέρων, καὶ τὸ πνιγῶδες τοῦ ἀέρος, τοῦ τε στρατοῦ παντὸς νοσοῦντος, καὶ μάλιστα τῶν Ιλλυρικῶν στρατιωτῶν, (οἱ ὑγρῷ καὶ χειμερίῳ ἀέρι ἐνειθισμένοι, στοφάς τε πλείονας συνήθως εἰσφερόμενοι, χαλεπῶς νοσοῦντες, διεφθείροντο) ἐπανελθεῖν τε εἰς τὴν Αντιόχειαν ἐκελεύσατο, καὶ πέμψας τὴν ἐν Μηδίᾳ στρατιὰν, ἐπανελθεῖν ἐκέλευσεν. ἐκεῖνος μὲν ὁ στρατὸς ἐπανιὼν, πλεῖστος ἐν τοῖς ὄρεσι διεφθάρη· [1] καὶ ἠκρωτηριάσθησαν ὀλίγοι ἐν δυχειμέρῳ χώρᾳ, ὡς ὀλίγους πάνυ ἐκ πολλῶν ἐπανελθεῖν.

que omnes, velut urbs aliqua, oppugnarentur conſauciarenturque, tandem ubi diu fortiter reſtiterant, occidione occiderunt. Ingens hæc calamitas, & qualis nulla facile memoratur, Romanis incidit, amiſſo ingenti exercitu, vel fide vel robore cuilibet antiquorum exercituum conferendo: Perſam vero majorum ſpe implevit tantarum ſucceſſus rerum.

XIV. Quæ ubi nunciata Alexandro ſunt, graviſſimè tunc ægrotanti, ſive ex mœrore animi, ſive inſolentia cœli, cum ipſe tulit moleſtiſſime, tum exercitus omnis graviter Imperatori ſuccenſebat. Quippe ipſius mendacio, minime ſignis ſervatis, proditos ab eo ſuos milites dictitabant. Cæterum Alexander, morbi cœlique illius æſtuoſi impatiens, laborante pariter omni exercitu, maximeque Illyricanis, qui humido hybernoque cœlo inſueti, largiuſque cibum (more ſuo) capientes, lethaliter ægrotabant: redire Antiochiam conſtituit, accitis etiam eo militibus, qui montium tamen atque hyemis aſperitate attriti, pauciſſimis tantum reliquis perierant. Copias autem quas ſe-

1 Uſum verbi ἀκρωτηριάζωθαι multiplicem Suidas docebit, ſed quomodo apud Herod. accipiatur, paraphraſis iſta Zonaræ (ut notat Sylburgius) ſatis plane demonſtrat, cujus verba ſic ſe habent, δυχείμερον γὰρ ὄντων τότων, οἱ τῶν ἰδιωτευόντων πόδες, ἰνίων δὲ καὶ χεῖρες, ἐκ τῆς ψύχους ἀκρωτηριάθησαν, μιανθῆναι καὶ νεκρωθῆναι. Zon.

cum Alexander habebat, Antiochiam reduxit, multis inde quoque amiſſis. Quare magnum exercitui mœrorem, magnum Alexandro dedecus ea res attulit: cum ſcilicet omnibus locis fortuna illius conſilium fefellerit: ſiquidem plurimi è triplici illo exercitu (ita namque diſtribuerat) deſiderati ſunt, diverſis calamitatibus, morbo, ferro, frigore.

XV. Ut vero Antiochiam pervenit Alexander, facile & ipſe convaluit, ſpiritu illo cœli, & aquarum abundantia, poſt æſtuoſos Meſopotamiæ calores refectus, & milites univerſos recreavit, conſolatus etiam mœſtitiam illorum pecuniis elargiendis. Id enim ſolum valere ad conciliandos militum animos arbitrabatur. Copias autem inſtaurabat, comparabatque de integro, quaſi iterum in Perſas exercitum deducturus, ſi moleſti eſſe pergerent, neque ab injuria deſiſterent. Sed & Rex Perſarum dimiſiſſe milites ſuam quemque domum nunciabatur. Nam quamvis bello ſuperiores fuiſſe Barbari viderentur, tamen præliis crebris in Media Parthiaque geſtis pars ceciderant, alii attriti & ſaucii ſuperfuerant. Neque enim ſegniter Romani devicti, ſed ipſi quoque interdum exitioſi hoſtibus, nullaque adeo re magis perierunt quam

τὸ δὲ σὺν αὐτῷ πλῆθος ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀντόχειαν ἐπανήγαγε, πολλῶν καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς μοίρας ἀπολωλότων· ὡς μεγίστην ἐνεγκεῖν δυσθυμίαν τῷ στρατῷ, καὶ Ἀλεξάνδρῳ ἀδοξίαν, σφαλέντι καὶ γνώμῃ καὶ τύχῃ, καὶ τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ (ὧν ἔνεμε) τὸ πλεῖστον ἀπολαλύσθαι διαφόροις συμφοραῖς, [1] νόσῳ, πολέμῳ, κρύει.

ιε'. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Ἀλέξανδρος, αὐτός τε ῥᾳδίως ἀνέῤῥώσθη, τῷ εὐψυχεῖ καὶ ἐνύδρῳ τῆς πόλεως, μετὰ τὴν ἐν Μεσοποταμίᾳ ξηρὸν αὐχμόν· τούς τε στρατιώτας ἀνεκτᾶτο, καὶ ἐφ' οἷς ἐλελύπητο, παρεμυθεῖτο μεγαλοδωρίᾳ χρημάτων. τοῦτο γὰρ μόνον εἰς εὐνοίας ἀνάκτησιν στρατιωτῶν ἐνόμιζε φάρμακον. δυνάμιν τε ἤθροιζε καὶ παρεσκεύαζεν, ὡς δὴ πάλιν ἐπάξων Πέρσαις, εἰ ἐνοχλοῖεν καὶ μὴ ἡσυχάζοιεν. ἀπηγγέλλετο δὴ καὶ ὁ Πέρσης λύσας τὴν δύναμιν, καὶ ἑκάστους εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀποπέμψας. εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ κρείττονος ὑστέρησεν ἐδόκουν μεγαλοπρεπῶς οἱ Βάρβαροι, πλὴν ὅμως ἐπῃρύχοντο τῆς τε Μηδίας πολλάκις γλωμένους συμβολαῖς, τῇ τε ἐν Παρθίᾳ μάχῃ, πολλῶν μὲν πεσόντων, παμπλείστων δὲ τετρωμένων. οὐ γὰρ ἀνανδροι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς πολεμίους ἔδῃ ὅπη κακώσαντες· ἀφ' ᾧ τοῦτο δὲ ἀπολόμενοι,

[1] Scribit Lampridius triplicem exercitui calamitatem contigiſſe, ex *frigore*, morbo, ac *fame*, de qua nihil Author noſter. Videtur igitur Lamprid. in ſuis Herodiani codicibus pro πολέμῳ legiſſe λιμῷ. Caſaub. annot. in Lamprid.

παρ'

παρ' ὅσον πλήθει ἐλάττους εὑρέθησαν. ὡς γὰρ ἰσαρίθμε γενομένης τ ἑκατέρωθεν πισύλου στρατε, τὸ μὲν λειφθὲν τῆς Βαρβάρων, πλήθει ἀλλ' ὦ δυνάμει δοκεῖ νενικηκέναι. δεῖγμα δὲ τέτο ὦ μικρὸν τ Βαρβάρων κακώσεως· ἐτῶν γὰρ τριῶν ἢ τεττάρων ἠσύχασαν, ὅδ' ἐν ὅπλοις ἐγένοντο. ἅπερ μανθάνων ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἔτι ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ διέτριβεν. εὐθυμότερος ὢν καὶ ἀδιέστερος χθόμενος, ἀνειμένης αὐτῷ τ περὶ τὰ πολεμικὰ φροντίδος, τῶν τῆς πόλεως ἐχόλαζε τρυφῶν.

Οἰομένε δὲ αὐτε τὰ ἐν Πέρσαις ἐν εἰρήνῃ μὲν συγκείμενα ἡσυχάζειν, ἔχειν δὲ ἀναχωχὴν καὶ μέλλησιν τῷ Βαρβάρῳ πρὸς τὸ πάλιν ἐπάγειν τὸν στρατόν· ὡς ἅπαξ διαλυθεὶς, ὦ ῥᾳδίως ἠθροίζετο, (ἅτε μὴ συντεταγμένον, μηδὲ συνεζῶς, ἀλλ' ὄχλον μᾶλλον ἢ στρατὸς ὑπάρχον· καὶ τῆς ὀπισθομῶν αὐτοῖς τοσέτων ὄντων, ὅσον ἂν ἕκαστος ἀφικνέμενον πρὸς τὸ ἑαυτε χρεὼν δὲς ἐπενέγκαιτο, καὶ δυσαποσάσεώς τε καὶ δυσόκνως καταλιπόντων τέκνα καὶ γυναῖκας, καὶ τ οἰκείαν χώραν) αἰφνιδίως ἄγγελοί τε καὶ γράμματα ἐτάραξε τ Ἀλέξανδρον, καὶ εἰς μείζονα φροντίδα ἐνέβαλεν, ὅπως ἐλάντων αὐτῷ τ ἐμπεπτωκότων τ Ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν, ὅτι ἄρα Γερμανοὶ Ῥῆνον καὶ Ἴστρον διαβαίνοντες, τ Ῥωμαίων πορθῆσιν ἀρχὴν, καὶ τὰ δὴ τ ὄχθας στρατόπεδα ὑπερβάντα, πόλεις τε καὶ κώμας πολλῇ δυνάμει καταπέχεσιν· εἶη τε ἐκ ἐν ὀλίγῳ κινδύνῳ τὰ Ἰλλυ-

quoniam pauciores deprehenſi. Nam cum fere par utrinque numerus cecidiſſet, reliquiæ illæ Barbarorum non quidem fuiſſe viribus ſuperiores, ſed numero, videbantur. Magnum autem cladis Barbarorum argumentum eſt, quod triennio mox aut quadriennio Barbari nequaquam arma reſumpſerunt. Quibus intellectis Alexander Antiochiæ commorabatur; hilariorque jam & liberior, laxatis bellorum curis, urbis ejus deliciis indulgebat.

Enimvero putante illo tum quieturos Perſas, aut ſane multum ſpacii moræque interceſſurum priuſquam exercitum de integro cogerent, haud facile, cum ſemel diſſipatus eſt, in unum coeuntem, (utpote incertum atque inordinatum, vulguſque potius quàm exercitum, tantumque commeatum habentem, quantum ſibi unuſquiſque ad præſentem uſum domo attuliſſet: præterea ægre filios uxoreſque, & ſedes proprias relinquentem) ſtatim nuncii literæque ab Illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum vehementer perturbarent, curamque animo majorem injicerent. Quippe ſignificabant Germanos Rhenum Danubiumque tranſgreſſos, Romanos in fines hoſtiliter intraſſe, oppugnareque jam exercitus ripis inſidentes, perque urbes & vicos magnis copiis excurrere. Quapropter haud leviter Illyricas

nationes conterminas vicinasque Italiæ periclitari: Opus esse igitur ipsius præsentia, totoque quantum secum exercitum haberet. Hæc & formidinem Alexandro, & Illyricis militibus mœstitiam attulerunt. Quippe duplici se calamitate usos intelligebant, quod & ipsi malè accepti in acie adversus Persas fuerant, & suos domi cæsos à Germanis audiebant. Quare indignabantur, atque Alexandro succensebant, tanquam res in Oriente prius vel metu vel negligentia prodidisset: nunc autem, rebus ad Septentrionem vocantibus, metu cunctaretur. Erant autem Alexander jam atque amici illius, etiam de ipsa Italia soliciti. Neque enim par periculum à Persis atque à Germanis impendebat. Nam qui sub Orientem habitant, magno terrarum marisque intervallo discreti, Italiæ vix nomen audiunt. At Illyricæ gentes, angustæ videlicet, neque multum agri Romanis subjecti possidentes, solæ discrimen faciunt inter Italiam atque Germaniam. Edicit itaque profectionem ingratis atque ægre ferens, sed urgente tamen necessitate. Relictis autem copiis, quantas fore satis tuendis Romanis ripis arbitrabatur, castrisque & castellis diligentius communitis, ac præsidio firmatis, ipse adversus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat: confectoque celeriter itinere, constitit ad Rheni ripas, atque ibi res ad bellum Germanicum

εικὰ ἔθνη, ὁμορῶντα καὶ γειτνιῶντα Ἰταλίᾳ· δεῖσθαι τοίνυν τὴν αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τῆ στρατῷ παντὸς ὃν ἦν σὺν αὐτῷ. ἀπλωθέντα δὲ ταῦτα τόν τε Ἀλέξανδρον ἐτάραξε, καὶ τοὺς ἐκ τῆ Ἰλλυρικῆ στρατιώτας ἐλύπησε, διπλῆ δοκοῦντας κακῶς συμφορᾷ, ἔκ τε τῶν πεπόνθεσαν Πέρσαις μαχόμενοι, ἔκ τε ὧν ἐπυνθάνοντο τοὺς οἰκείους ἔκτασι ὑπὸ Γερμανῶν ἀπολωλότας. ἠγανάκτουν ἔν, καὶ τῆ Ἀλέξανδρον εἶχον ἐν αἰτίᾳ ὡς τὰ ὑπὸ τῆ ἀνατολῆς δι' ἀμέλειαν ἢ δειλίαν προδεδωκότα, πρός τε τὰ ἄρκτῳα μέλλοντα καὶ ὀκνοῦντα. ἦν δὲ καὶ αὐτῷ δέος τῆ Ἀλεξάνδρῳ, τοῖς τε σωμάσι φίλοις, ἅμα καὶ περὶ αὐτῆς Ἰταλίας. ἃ γὰρ ὅμοιον ἠγοῦντο τὸν ἐκ Περσῶν κίνδυνον οἷον ἐκ Γερμανῶν. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τῆ ἀνατολῆς κατοικοῦντες, μακρᾷ γῇ καὶ θαλάττῃ πολλῇ διηρημένοι, τὴν Ἰταλῶν χώραν μόλις ἀκούουσι· τὰ Ἰλλυρικὰ δὲ ἔθνη, σφενδόνται καὶ ὀλίγα τὴν ὑπὸ Ρωμαίοις γῆν, παρὰ τοσοῦτον ὁμόρους καὶ γείτονας ποιεῖ Γερμανοὺς Ἰταλιώτας. ἐπαίρει δὲ ἄκων μὲν καὶ ἀφάλλων τὴν ἔξοδον, πλὴν τῆς ἀνάγκης αὐτὸν καλούσης. καταλιπών τε δυνάμιν, ὅσην αὐτάρκη ᾤετο εἶναι τοῖς Ρωμαίων ὄχθαις, τάτε στρατόπεδα, καὶ τὰ φρούρια ὀλιγωρότερον τειχίσας, καὶ πληρώσας ἕκαστα τοῦ ἀρκοῦντος στρατῦ, αὐτὸς εἰς Γερμανοὺς ἐπείγετο ἅμα τῷ λοιπῷ πλήθει. ἀνύσας δὲ τῆ ὁδὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἐπίσης τῆ τῆ Ρωμαίων ὄχθαις, καὶ τὰ πρὸς τὰ Γερμανικὸν πόλεμον παρεσκευά-

ρισκευάζετο. τόν τε ποταμὸν ναυσὶ συλλαμβάνων, ὡς ἐπὶ ἀλλήλας συμβεβηκυίας, γεφυρωθέντα, εὐμαρῆ τοῖς στρατεύμασιν παρέξειν φαίνετο. μέγιστοι γὰρ δὴ ἅπτοι ποταμῶν ὑπ' ἄρκτῳ ἔασι, Ῥῆνός τε καὶ Ἴστρος. ὁ μὲν Γερμανίας, ὁ δὲ Παίονας παραμείβων· οἱ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸν ῥοῦν, διά βάθος τε καὶ πλάτος· τοὺς δὲ χειμῶνος, παγέντες ὑπὸ τοῦ κρύους, ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται. ἀντλυπεῖς δὲ ὕπω καὶ στερεὸν γίνεται τὸ ποτὲ ῥοῦν, ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρύσασθαι θέλοντας, μὴ χάλκεις ἐπ' αὐτῷ μηδὲ κοῖλα σκεύη φέρειν, πελέκεις δὲ καὶ δικέλλας, ἵνα ἐκκόψαντες, γυμνόν τε σκάψαντες ἀράμενοι τὸ ὕδωρ, φέρωσιν ὥσπερ λίθον. φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη.

ις'. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Μαυρουσίους τε πλείους καὶ τοξοτῶν ἀριθμὸν πολὺν ἐπαγόμενος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ἔκ τε τῆς Ὀσροηνῶν χώρας, καὶ εἴ τινες Παρθυαίων αὐτόμολοι, ἢ χρήμασιν ἀναπεισθέντες, ἐκαλλωπίσαντο αὐτῷ βοηθήσοντες, ἐξέπεμψε δὲ Γερμανοῖς ἀντιτάξων. μάλιστα γὰρ τοιοῦτος στρατὸς ὀχληρὸς ἐκείνοις γίγνεται· τῶν τε Μαυρουσίων πόρρωθεν ἀκοντιζόντων, καὶ τὰς ὁρμὰς τὰς τε ἀναχωρήσεις κούφως ποιουμένων, τοῦ δὲ τοξοτῶν ἐς γυμνὰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ σώματα ὀρθὰ μήκη, ἔξω καὶ πόρρωθεν, κατὰ σκοπὸν τοξεύοντων. ἐπίδοξόν τε ἦν συστάδην μάχῃ ἀντλυπεῖς, καὶ ἰσόρροποι

nicum neceſſarias comparabat. Pontemque primo junctis inter ſe navigiis fecit in Rheno flumine, ut per eum exercitus tranſgrederetur. Quippe hi maximi fluminum ſub Septentrione feruntur, Rhenus ac Danubius: quorum alter Germanos, alter Pannonas præterfluit: atque æſtate quidem navigabiles, altiſſimo latiſſimoque alveo; per hyemem dein concreti gelu, camporum in morem perequitantur. Eſt autem adeo ejus alvei ſolida glacies, ut non equorum ungulis tantum pedibuſque virorum ſubſiſtat, ſed qui hauſturi inde ſunt, non tam urnas aut vaſa alia ſecum afferant, quam dolabras, ut cæſam inde aquam ſine vaſe ullo, veluti lapidem aſportent. Hæc igitur illorum amnium natura eſt.

XVI. Alexander autem Mauros complures, ac vim ingentem ſagittariorum, quos ſecum ex Oriente adduxerat, partim ex agro Oſrhoenorum, partim è Parthia transfugas, pecuniave illectos, adverſus Germanos inſtruebat. Quippe hujuſcemodi milites maxime Germanos infeſtant: cum & Mauri longius jacula intorqueant, ſintque faciles ad incurſus recurſuſque, utpote leves atque expediti, & ſagittarii nuda Germanorum capita prægrandiaque illa corpora facile eminus, veluti ſignum aliquod, contingant. Nonnunquam vero etiam collata acie res gerebatur, ex qua Germani perſæpe haud

haud impares Romanis abibant. Cum in his Alexander versaretur, decrevit tamen oratores ad illos de pace mittere, qui pollicerentur omnia illis principem Romanum quorum foret opus præbiturum, pecuniasque daturum magna copia. Sunt enim Germani pecuniæ in primis avidi, nunquamque non auro pacem Romanis cauponantur. Quare Alexander pacem fœderaque potius ab illis emercari, quam periclitari bello tendebat.

XVII. Cæterum miles Romanus iniquo animo ferebat, frustra se tempus terere, nulla occasione fortiter quicquam animosque gerendi, intento aurigationibus (ut aiebant) ac deliciis Alexandro: cum contra oporteret vindicare potius Germanos, pœnasque ab iis exigere audaciæ. Erat autem in exercitu Maximinus, è quodam Thraciæ, & quidem intimæ, vico, semibarbarus homo, & qui à pueritia opilio fuisset: dein vigente ætate, ob corporis proceritatem viresque ingentes, equo stipendia fecerat: postremoque, fortuna quasi manuducente ac prævia, cum per omnes militiæ gradus ascendisset, etiam ad exercituum provinciarumque præ-

πολλάκις Ρωμαίοις ἐγένοντο. Ἀλέξανδρος μὲν ἐν τούτοις ἦν· πλεῖ δοξεν αὐτῷ πρεσβείαν πέμψαι πρὸς αὐτούς, καὶ ὡς εἰρήνης διαλέγεσθαι· πάντα δὲ ὑπισχνεῖτο παρέξειν, ὅσων δέονται, καὶ χρημάτων ἀφειδῶς ἔχειν. τοῦτο γὰρ μάλιστα Γερμανοὶ πείθονται, φιλάργυροί τε ὄντες καὶ ἀεὶ εἰρήνην ἀεὶ πρὸς Ρωμαίους χρυσοῦ καπηλεύοντες. ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπειρᾶτο ὠνήσασθαι μᾶλλον τὰς πρὸς αὐτοὺς σπονδὰς, ἢ διὰ πολέμου κινδυνεύειν.

ιζ'. [1] Οἱ μὲν τὰ στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον, διατριβῆς τε ματαίας ἐχόμενοι, καὶ μηδέν τι γυναῖον ἢ πρόθυμον εἰς τὸ πολεμεῖν παρέχοντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἡνιοχείας καὶ τρυφῆς προσέχοντος, δέον ἐπεξελθεῖν καὶ τιμωρήσασθαι Γερμανοὺς ὧν τοῖς προτεθολωμένοις. ἦν δέ τις ἐν τῷ στρατῷ, [2] Μαξιμῖνος ὄνομα, τὸ μὲν γένος τῶν ἐνδοτάτων Θρακῶν καὶ μιξοβαρβάρων, ἀπὸ τινος κώμης, ὡς ἐλέγετο, προτέρου μὲν ἐν παισὶ ποιμαίνων· ἐν ἀκμῇ δὲ τῆς ἡλικίας γιγνόμενος, διὰ μέγεθος καὶ ἰσχὺν σώματος, εἰς τοὺς ἱππεύοντας στρατώτας κλιθεὶς ἦλθε, καὶ ὀλίγον αὐτὸν χειραγωγήσας τῆς τύχης, ἐλθὼν διὰ πάσης τάξεως στρατιωτικῆς, ὡς στρατοπέδων τε ὀπιμέλειαν σχὼν

---

1 Hic ab omnibus fere dissentit Herodianus, maxime à Lampridio; qui ingentem victoriam & gloriosum triumphum de Persis Alexandrum egisse ex multis autoribus asserit, cujus de hac re sententia prolixior est, quam ut sine tædio recitari possit.

2 Καί τινα Μαξίμινον, inquit Zonaras, natione Thracem, qui à puero armentarius fuerat, postea miles factus est, invitum ad imperium pertraxerunt.

ἐθνῶν

ἐνδῶν τε ἀρχὰς πιστευθῆναι. τὸν δὴ Μαξιμῖνον τοῦτον ἀφ' ὅτου περιεῤῥυμμένῳ στρατωτικῇ ἐμπειρίᾳ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστησε πάσῃ τῇ τοῦ στρατοῦ νεολαίᾳ, ὡς ἀσκοίη τε αὐτοὺς τὰ στρατιωτικὰ, καὶ ἐς τὸ πολεμεῖν ἐπιτηδείως παρασκευάζοι. ὁ δὲ, μὴ πάσης ὀλιγωρίας ποιούμενος τὰ ἐγκεχειρισμένα, εὔνοιαν πολλὴν παρὰ τῆς στρατιωτῶν ἐκτήσατο, ἃ μόνον διδάσκων αὐτοὺς τὰ ποιητέα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις πάντων προηγούμενος· ὡς μὴ μαθητὰς ἔτι μόνον, ἀλλὰ ζηλωτὰς καὶ μιμητὰς τῆς ἐκείνου ἀνδρείας. ἔτι τε καὶ δώροις αὐτοὺς καὶ παντοδαπῆς τιμῆς ᾠκειώσατο. ὅθεν οἱ νεανίαι, ἐν οἷς ἦν τὸ πολὺ πλῆθος Παιόνων μάλιστα, τῇ μὲν ἀνδρείᾳ τὸν Μαξιμῖνον ἐζήλωσαν· τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἐπίσκωπτον, ὡς ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀρχόμενον, καὶ διοικουμένων τῶν πραγμάτων ὑπ' ἐξουσίας τε καὶ γνώμης γυναικός, ξανθύμως τε καὶ ἀνάνδρως τοῖς πολεμικοῖς προσφερομένου ἐκείνου. ὑπεμίμνησκον δὲ ἀλλήλους τό τε ὑπὸ τῆς ἀναπαλαίας ἀφῃ μέλλησιν αὐτῷ πλασμάτων, καὶ ὅτι μηδὲν ἀνδρεῖον μηδὲ νεανικὸν παρέχοιτο, εἰς Γερμανοὺς ἐλθών. ὄντες δὲν καὶ ἄλλως πρὸς τὸ καινοτομεῖν ὀκνηδεῖοι, καὶ τὸ μὲν παρὸν τῆς ἀρχῆς βαρὺ ἀφῃ μήκους ἐξουσίας ἠγέμωνι, ἀκερδές τε ἤδη, πάσης προαναλωμένης φιλοτιμίας· τὸ δὲ μέλλον καὶ προσὸν ἐς τε τὸ κερδαλέον αὐτοῖς εὔελπι, καὶ τῷ κλωμένῳ ἀφῃ προσδοκίαν, τιμῆν τε καὶ ὠφελήσεων· ἐζηλώσαντο ὑποκλάσαι

posituras evaſerat. Hunc igitur Maximinum, ob eam quam ſupra diximus rei militaris peritiam, tyronibus univerſis Alexander præfecerat, quos ad militiæ munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet: qui cum in eo negotio nihil ſibi ad omnem diligentiam reliqui faceret, maximam ſcilicet à cuncto exercitu gratiam inibat. Non ſolum quæ gerenda forent aſſidue edocens, ſed ipſe etiam primus obiens quæ uſus poſceret, ut non diſcipulos tantum, ſed æmulos etiam atque imitatores haberet ſuæ virtutis; quos etiam muneribus omnique genere honorum ſibi adjungebat. Quapropter adoleſcentes, quorum bona pars ex Pannonia erat, læti virtute Maximini, vulgo obtrectabant Alexandro, quod ſub matris autoritate adhuc eſſet, nihilque non ex arbitrio conſilioque illius adminiſtraret, bellumque ſegniter & timide gereret: ferentes identidem ſermonibus inter ſe, quantum detrimenti cunctatione illius in Oriente accepiſſent, nihilque adhuc fortiter ac viriliter geſtum adverſus Germanos. Quare & ſuapte natura proni ad res novandas, & tam longum principatum gravati, minus jam lucroſum, omni ambitione pridem conſumpta: tum ſperantes alterum mox principem, adepto præter exſpectationem Imperio, plus aliquantum utilitatis honorumque ipſis ac ſtudii delaturum: decrevere

vere Alexandrum obtruncare, ac Maximinum vocare Augustum; commilitonem videlicet, & contubernalem, prætereaque rei militaris peritia maxime præsenti bello idoneum. Cum igitur frequentes in campum convenissent, venienti ad consueta exercitia Maximino, (dubium, ignaro, an re prius compositâ,) purpuram circumdant, Imperatoremque salutant. Ille primo reniti, & abjicere purpuram. Ut autem nudos intentari gladios à militibus vidit, occisuros nisi cederet minitantibus, futurum quàm præsens periculum præoptans, honorem scilicet recepit, fortunamque illam sæpe (ut aiebat) oraculis ac somniis præmonstratam, testatus milites prius, invitum retrectantemque se cogi, sed illorum tamen obsequi voluntati. Quam ob rem quæ ipsis placuerint, re sanciant, sublatisque armis, etiam prævento rumore, Alexandrum jam rei totius ignarum, opprimant. Ut terrore militibus ejus ac stipatoribus injecto, eos ad assensum adducant, aut facillime ad hoc adigant, utpote imparatos, quod nihil ejusmodi exspectent.

XVIII. Postea vero quam benevolentiam omnium atque alacritatem provocavit, duplicata scilicet annona, ingentique promisso donativo, pœnisque omnibus ignominiisque remissis, confestim ad Alexandri μὲν τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνειπεῖν δὲ αὐτοκράτορα καὶ σεβαστὸν τὸν Μαξιμῖνον, συστρατιώτην τε αὐτὸν ὄντα καὶ σύσκηνον, ἔς τε τὰ παρόντα πόλεμον δ' ἐμπειρίαν καὶ ἀνδρείαν ὁπλιτήδειον δοκοῦντα. ἀθροισθέντες ὧν εἰς τὸ πεδίον ὡπλισμένοι, ὡς δὲ ὅπη τὰ συνήθη γυμνάσια προελθόντα καὶ ὅπλα στάντα αὐτοῖς τὸν Μαξιμῖνον (εἴτε καὶ νοοῦντα τὸ πραχθόμενον, εἴτε καὶ λάθρα τοῦτο προκατασκευάσαντα) πορφύραν ὁπλαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν. ὁ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα παρητεῖτο, καὶ τὴν πορφύραν ἀπέῤῥιπτει. ὡς δὲ ἐνέκειντο ξιφήρεις, δοκιμεῖν ἀπειλοῦντες, τὸ παρὸν τῷ κινδύνῳ τὸ μέλλον προελόμενος, ἀνεδέξατο τὴν τιμὴν, πολλάκις αὐτῷ πρότερον, ὡς ἔλεγε, χρησμῶν καὶ ὀνειράτων τοιαῦτά τοι προειρηκότων· εἰπὼν πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὅτι ἄκων μὲν καὶ μὴ βουλόμενος ἀναδέχεται, πειθόμενος τῇ ἐκείνων βουλήσει. ἅμα γὰρ ἐγέλασε δ' αὐτοῖς ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα, ἁρμάμυς τε τὰ ὅπλα, σπεύδειν ὅπως ἦναι πρὸ Ἀλεξάνδρου ἀγγελον, καὶ φήμην φθάσαντας. ἵν' ἐκπλήξαιεν τοὺς συμβουλας ἐκείνῳ στρατιώτας καὶ φρουροὺς τοῦ σώματος, ἃ πείσαιεν ὁμογνωμονῆσαι, ἃ ἔξαιφνης βιάσαντο ἀπαρασκεύους τῷ μηδὲν προσδοκᾶν.

ιη'. Ὡς δ' αὐτὸς εἰς εὔνοιαν καὶ προθυμίαν πάνυ προεκαλέσατο, τά τε σιτηρέσια ἐπεδιπλασίασε, νομάς τε καὶ δόσεις μείζους ὑπέσχετο, πιμωείας τε καὶ κλίσεις πάσας αὐτοῖς ἀνῆκαν. ὅπῃ τε τὴν πορείαν ἐξήμαξαν. ἔ

πολὺ

πολὺ δ' ἀφεισήκει τὸ χωρίον, ἔνθα ἐσκήνα ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Ὡς δ' ἀπηγέλη τὰ ὦρει τῷ Μαξιμίνῳ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ἐγένετο, καὶ τῷ ὄχλῳ τῷ ἀγγελίας ἐκπλαγείς, προπηδήσας τῆς βασιλείας σκιμπῆς ὥσπερ ἐνθουσιῶν, δακρυρροῶν καὶ τρέμων, τόν τε Μαξιμίνον ὡς ἀπίστως καὶ ἀχαρίστως κατηγόρει, πάσας τὰς εἰς ἐκεῖνον εὐεργεσίας καταλεγόμενος πρὸς αὐτῶν διηγούμενος, τούς τε νεανίας συστρατώτας ἱκέτας ἐποιεῖτο ὡς προπετῶς καὶ ὑβριστικῶς ταῦτα τολμησάντας· δώσειν τε πάντα ὑπισχνεῖτο ὧν δέοιντο, καὶ ἐπανορθώσεσθαι, εἴ τι μέμφοιντο. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ στρατῶται, ἐκείνης τῆς ἡμέρας εὐφημήσαντες αὐτὸν παρέπεμψαν, ὑποσχόμενοι παντὶ σθένει προασπίζειν αὐτῷ. τῆς νυκτὸς δὲ διαδραμούσης, κατὰ τὸ ὠρθρον ἀγγελλόντων τινῶν ὅτι δὴ Μαξιμῖνος ὦρμηται, κόνις τε πόῤῥωθεν ἐγειρομένη φαίνεται, βοῆς τε ἦχος πλήθους ἐξακούεται, πάλιν προελθὼν ἐς τὸ πεδίον ὁ Ἀλέξανδρος, συγκαλέσας τε τοὺς στρατώτας, ἐδεῖτο προμαχεῖν, καὶ σώζειν ὃν ἀνεῤῥέψαντο, καὶ ὑφ' ᾧ βασιλεύοντι τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν, ἀμέμπτως βεβιώκεσαν· πάντας τε εἰς οἶκτον καὶ ἔλεον προσκαλούμενος, ἐκέλευεν ὁπλίζεσθαι, καὶ ἐξελθόντας ἀντιτάττεσθαι. οἱ δὲ στρατῶται, τὰ μὲν πρῶτα ὑπισχνοῦντο, κατ' ὀλίγους δὲ ἀνεχώρουν, ὥστ' ὅπλα λαβεῖν ἤθελον. οἵ τινες καὶ ἔπαρχόν τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς οἰκείους Ἀλεξάνδρου

dri tabernaculum, quod haud procul abeſſet, univerſos educit.

His ille nunciatis, vehementer rei novitate perturbatus atque exterritus, profiliit è tabernaculo, veſano ſimilis, lacrymanſque & tremens, nunc Maximinum perfidum ingratumque vocare, enumeratis quæcunque in illum beneficia contuliſſet; nunc juvenes commilitones accuſare, qui neglecto ſacramento, adeo proteriter id facinus auderent: poſtremo autem polliceri daturum ſe quæ vellent, emendaturumque ſi qua eſſent de quibus quererentur. Sed milites qui eum tuebantur, fauſtis in præſens acclamationibus proſecuti, defenſuros eum cunctis viribus affirmabant. Nocte autem exacta, cum jam luceſceret, nunciantibus quibuſdam adeſſe Maximinum, pulveremque haud procul excitatum videri, ac voces magnæ multitudinis exaudiri: rurſus in planiciem egreſſus Alexander, convocare milites, rogare ut ſe defenderent, tuerenturque eum quem ipſi educaviſſent; quoque jam quatuordecim annos imperante, ſine ulla querela vixiſſent. Commotiſque miſeratione omnibus, arma capere, ac reſiſtere hoſtibus imperabat. At milites, etſi omnia principi pollicebantur, paulatim tamen alii alio dilabebantur, nec arma capere voluerunt. Quidam etiam præfectum prætorii, atque Alexan-

dri familiares ad ſupplicium depoſcebant, ſub hoc prætextu quod defectionis cauſa eſſent: Alii matrem ipſius accuſabant, avaram fœminam, & quæ pecuniis congerendis, ob ſordes nimias parſimoniamque erga milites, inviſum cunctis Alexandrum reddiderit. Igitur aliquandiu hæc inter ſe diverſi dictitantes, ſtabant adhuc tamen: ut vero exercitus Maximini in conſpectum venit, atque hortari commilitones cœpit, ut mulierem ſordidam & puſillum adoleſcentem, etiamnum ſub matris ſervitio, ſtatim deſererent, ſeque viro forti proboque aggregarent, commilitoni ipſorum, atque in armis ſemper, belliciſque muneribus verſato; confeſtim univerſi ab Alexandro deſciverunt, atque unanimiter imperatorem Maximinum conſalutaverunt. At ille tremens atque exanimatus, in tabernaculum revertitur, matrique implicitus, & (ut aiunt) conquerens atque incuſans quod ob illam talia pateretur, exſpectabat interfectorem. Maximinus autem, poſtquam eum exercitus univerſus Auguſtum appellavit, tribuno & centurionibus aliquot negotium dat, Alexandri, matriſque una, & quicunque vim contra facere-

ἤτοιων πρὸς ἀναίρεσιν, πρόφασιν ποιούμενοι, αἰτίας τῆς ἀποστάσεως γεγενῆσθαι. οἱ δὲ τὴν μητέρα ἐμέμφοντο ὡς φιλάργυρον, καὶ τὰ χρήματα ἀποκλείσασαν, καὶ τε μικρολογίαν καὶ τὸ πρὸς τὰς δόσεις ὀκνηρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου μεμισηκότα. καὶ μέχρι μὲν τινος τοιαῦτα διαφόρως βοῶντες προσέμενον· ὡς δὲ τῷ Μαξιμίνῳ ὁ στρατὸς ἤδη τε ἐν ὄψεσιν ἦν, παρεκάλεσέ τε στρατιώτας καταλιπεῖν μὲν γύναιον μικρολόγον, καὶ μειράκιον μικρὸν μητρὶ δυλεῦον, προσιέναι δὲ ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ σώφρονι, συστρατιώτῃ τε ἐν ὅπλοις ἀεὶ καὶ πολεμικοῖς ἔργοις διητημένῳ· πειθόντες οἱ στρατιῶται, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον καταλείπουσιν, αὐτοὶ δὲ προσίασι τῷ Μαξιμίνῳ, αὐτοκράτορά τε ἅμα πάντων ἐκεῖνον ἀναγορεύεται. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, σχέμων καὶ λειποψυχῶν, μόλις εἰς τὴν σκηνὴν ἐπανέρχεται· τῇ τε μητρὶ προσπλακείς, καὶ, [1] ὡς φασιν, ἀποδυρόμενός τε καὶ αἰτιώμενον ὅτι δι' ἐκείνην ταῦτα πάσχει, ἀνέμενε φονεύσοντα. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ σκαιὸς προσαγορευθείς, πέμπει χιλιάρχους, [2] ἑκατοντάρχας τε πολλοὺς τοὺς φονεύσοντας τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἀν-

1 Ητιῶτο δὲ τὴν μητέρα, inquit Suidas. Querebatur de matre, & moleſtiſſimè ferebat ejus avaritiam, quod ea malis artibus fiſcum augeret.

2 Multi dicunt immiſſos Tyrones, qui Maximino ad exercendum dati fuerant, Alexandrum occidiſſe; multi aliter: à militibus tamen conſtat, quum injurioſe quaſi in puerum eundem, & matrem ejus avaram ac cupidam, multa dixiſſent. Lamprid. Imperavit annis 13. diebus 9. vixit annis 28. menſibus 3. diebus 7. Lamprid.

δίσαντο

δίξαντο πρὸς σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ, ἀφικόμενοι, καὶ ὀπτησάμενοι τὴν σκηνὴν, αὐτόν τε ἀναιροῦσι καὶ τὴν μητέρα, καὶ εἴ τινες ἐδόκουν ἐκείνῳ φίλοι καὶ τίμιοι· πλὴν πρὸς ὀλίγον φυγεῖν ἢ λαθεῖν ἐδυνήθησαν, ὃς πάντας μετ' ὀλίγον ὁ Μαξιμῖνος συλλαβὼν ἀπέκτεινε.

Τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα, βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρεσκαίδεκα, ὅσον πρὸς τὰς ἀρχομένους, ἀμέμπτως καὶ ἀναιμωτί. φόνων τε γὰρ καὶ ὠμότητος, ἀκρίτων τε ἔργων ἀλλότριος ἐγένετο, εἴς τε τὸ φιλάνθρωπον καὶ εὐεργετικώτερον ὁπηρέτης. πάνυ γοῦν ἂν ἡ Ἀλεξάνδρα βασιλεία εὐδοκίμησεν εἰς τὸ ὁλόκληρον, εἰ μὴ διεβέβλητο αὐτῷ τὰ τῆς μητρὸς εἰς φιλαργυρίαν τε καὶ μικρολογίαν.

rent, occidendorum. Qui facto impetu in tabernaculum, ſtatim ipſum cum matre amiciſque & honoratiſſimo quoque obtruncant, exceptis qui paulo ante fuga ſibi ac latebris conſuluiſſent: Quos tamen univerſos, haud multo poſt comprehenſos Maximinus ipſe morte affecit.

Hunc finem habuit vitæ Alexander, una cum matre, cum annos quatuordecim, ſine ulla ſubjectorum querela, atque adeo ſine ſanguine imperaſſet: ſiquidem à cædibus & crudelitate abhorrens, neminem niſi judicio damnatum perire patiebatur; ad humanitatem videlicet ac benevolentiam propenſus. Omni igitur ex parte laudatum fuiſſet Alexandri imperium, niſi mater ejus ob avaritiam & ſordes male audiſſet.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΕΒΔΟΜΟΝ.

HERODIANI

Historiæ de Imperio post Marcum

LIBER SEPTIMUS.

BREVIARIUM LIBRI SEPTIMI.

1 *Maximinus Thrax, vasto corpore & crudeli animo præditus, susceptο Imperio statim tyrannidem exercuit, conscientia natalium, & conjuratione tribunorum, atque militum defectione irritatus: Germanos intra sylvas & paludes delitescentes, bello aggressus fundit, fugatque: sævus quidem in hostes, sed in suos truculentior, per fas nefasque omnes omnium pecunias sibi adjudicans. Unde invidia passim, mox seditio in Africa exorta est: ubi procuratore quodam interfecto, Gordianus Africæ proconsul, Imperator eligitur; qui Vitalianum præfectum Prætorii Romæ interficiendum curavit, & à Senatu Augustus declaratur. Mox tamen cum filio in Africa periit, Capelliano persequente. Maximinus ex Pannonia cum universo exer-*

---

1 Maximinus hic, licet à Græcis Latinisque scriptoribus non aliter fere quam Maximinus nominetur, Aurelio tamen Victori dicitur (uti & ipsius filius) Caius Julius Maximinus: in veteribus vero inscriptionibus, Caius Julius Verus Maximinus. Casaub. annotat. Capitol.

citu

citu Romam contendit: ubi Maximinus & Balbinus collegæ Imperatoris electi, & Gordiani nepos Cæsar creatus erat. Bellum civile Romæ Gallicano autore ortum, populo Romano & militibus prætorianis hostiliter inter se dimicantibus.

Τίνι μὲν βίῳ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο, τέλει τε ὁποίῳ, βασιλεύσας ἐτῶν τεσσαρεσκαίδεκα, ἐν τοῖς προειρημένοις ἐδηλώσαμεν. ὁ δὲ [1] Μαξιμῖνος, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, πολλὴν μὲν μεταβολὴν ἐποίησατο, πραχύτατα καὶ μὴ πολλῇ φύσει τῇ ἐξουσίᾳ χρώμενος· ἔκ τε πραείας καὶ πάνυ ἡμέρου βασιλείας εἰς τυραννίδος ὠμότητα μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο· δυσμένειαν ἑαυτῷ συνειδὼς, ὅτι τε πρῶτος ἐξ εὐτελείας τῆς ἐσχάτης εἰς τοσαύτην τύχην ἦλασε. φύσει δὲ ἦν τὸ ἦθος, ὥσπερ καὶ τὸ γένος, Βάρβαρος· τό, τε φονικὸν, πάτριον ἔχων καὶ ὀπιχώριον, προθυμίαν ἐποιεῖτο δὴ ὠμότητι τὴν ἀρχὴν βεβαιῶσαι· δηλονότι μήτε τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐκαταφρόνητος γένηται, ἢ εἰς τὴν παροῦσαν αὐτὴν τύχην ἀφορῶσιν, ἀλλ' εἰς τὰ τῆς [2] γενέσεως εὐτελῆ ἀπάρχανα. τεθρύλητο γὰρ παρὰ πᾶσι καὶ διεβέβλητο, ὅτι δὴ ποιμαίνων ἐν τοῖς

QUalem vivendi rationem instituit Alexander, & quem vitæ exitum habuit post quatuordecim annorum imperium, superiore volumine expossuimus. Interea Maximinus rerum potitus, mutata vehementer rerum conditione, aspere ferociterque adepta potestate utebatur, sic ut ex molli, mansuetoque Imperio ad tyrannidis crudelitatem vertere omnia contenderet. Nam cum se invisum hominibus cognosceret quod primus ex infimo loco ad eam fortunam perveniisset, præterea moribus perinde ut genere barbarus, patrioque instituto cædis avidissimus ad id potissimum dabat operam, ut Imperium sibi sævitia constabiliret: scilicet metuens ne Senatui reliquisque omnibus Romanæ ditionis hominibus contemptibilior fieret, dum non tam in eo præsens fortuna, quam natalium obscuritas spectatur. Quippe jam id tritum vulgatumque apud omnes, opilionem

1 Tam crudelis ut alii Cyclopem, alii Busiridem, alii Scironem, alii Phalarim, Typhonem & Gygem appellarent. Jul. Capitol. Nec in Christianos sævus atque immanis extitit, sed in subditos æque omnes, superbus & pecuniæ avidus, eaque de causa injustissimus & sanguinarius plane Tyrannus ad rapinas & cædes hominum sine ulla probabili causa ruens, adeo ut nec uxoris suæ vitæ parceret. Zon.

2 Maximinus de vico Thraciæ vicino, Barbaro etiam patre & matre genitus: Patri quidem nomen Micca, matri Ababa fuisse perhibetur. Capitol.

fuisse

fuiſſe in Thraciæ montibus: dein corporis vaſtitate ac robore inter ejus regionis tenuiſſimos milites aſcitum, quaſique manu ductum à fortuna ad Romanum Imperium. Quare omnes confeſtim amicos conſiliarioſque Alexandri à Senatu lectos ſuſtulit è medio, partimque Romam dimiſit, partim, adminiſtrationem rerum cauſatus, officio privavit. Id eo conſilio fecit, ut ſolus eſſet in exercitu, neminemque prope ſe haberet, ex conſcientia nobilitatis potiorem: ſed velut ex arce quadam, citra ullius reverentiam, tyrannidis operibus vacare poſſet. Omniaque Alexandri miniſteria, quibus ille per tot annos uſus fuerat, ex aula ejecit: plurimis etiam interfectis, quod inſidias videlicet ſuſpectaret, quando omnes illius interitu mœſtos eſſe intelligebat.

II. Cæterum magis magiſque crudelitatem irritavit conjurationis in ſe cujuſdam delatio, conſpiratis in unum centurionibus permultis, omnique Senatu Romano. Magnus erat quidam nomine, vir patricius & conſularis, qui delatus Imperatori eſt, quaſi manum contra ipſum compararet, ac militibus perſuaderet, ut ad

Θρακίοις ὄρεσιν, ὅπλοίς τε αὐτὸν ἀφῆ [1] μέγεθος καὶ ἰσχὺ σώματος εἰς εὐτελῆ καὶ ὀπίχθειον στρατείαν, ὑπὸ τ τύχης ὅλη τῷ Ρωμαίων ἀρχῷ κεχειραγώγητο. εὐθέως ἓν τὲς τε φίλους πάντας οἳ συνῆσαν τῷ Αλεξάνδρῳ, συνέδρους τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ὀπλεχθέντας, ἀπεσκευάσατο· καὶ ὃς μὲ [2] εἰς τὸν Ρώμην ἀπέπεμψε, πολὺς δὲ ὅλη περφάσει διοικήσεως ἀπεσείσατο· μόνος ἓδ βουλόμενος ἐν τῷ στρατῷ, καὶ μηδένα αὐτῷ παρεῖναι ἐκ συνειδήσεως εὐγενῆς κρείττονα· ἀλλ' ἵν' ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως, μηδενὸς αὐτῷ παρόντος ᾧ νέμειν αἰδῶ ἀνάγκην ἔχοι, τοῖς τυραννίδος ἔργοις χαλάζοι. τῷ τε θεραπείαν πᾶσαν ἣ συγγένει τῷ Αλεξάνδρῳ τοσούτων ἐτῶν, τ βασιλείαν αὐλῆς ἀπέπεμψε, τὲς δὲ πλείσους αὐτῶν καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπουλὰς ὑποπλεύων. ᾔδει γὰ ἀλγοῦντας ὅλη τῇ ἐκείνου ἀναιρέσει.

β'. [3] Επὶ δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν εἰς ὠμότητα καὶ τ πρὸς ἅπαντας ὀργῆς παρεκάλεσαν, συνωμοσία τις διαβληθεῖσα κατ' αὐτῦ συγκροτηθῆναι, πολλῶν τε ἑκατοντάρχων συμπνεόντων, καὶ τ ὑπὸ τ βουλῆς ἁπάντων. Μάγνος τις ὄνομα ἦν τ εὐπατριδῶν τε καὶ ὑπατευκότων· ἔδοξε διεβλήθη συνάγειν κατ' αὐτῦ χεῖρα, καὶ στρατιώτας τινὰς

---

1 Erat magnitudine corporis perſpicuus, Capitol. quem alii *Hectorem* & *Achillem*, alii Ajacem, Milonem & Antæum vocabant. Idem.

2 Potius, removit, vel officio privavit, quoniam (ut notat Steph.) ſequentia verba illam conſtructionem non admittunt.

3 Triſtior & immanior factus eſt conſpiratione Magni cujuſdam, Conſularis viri, contra ſe parata. Capitol.

πείθειν

πείθειν εἰς αὐτὸν ἢ ἀρχὴν μεταγειν. ἡ δὲ συσκευὴ, τοιαύτη τις ἐλέγετο ἔσεσθαι. γεφυρώσας τὸν ποταμὸν ὁ Μαξιμῖνος, ἔμελλεν ὅτι Γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ἅμα γὰρ τῷ τὴν ἀρχὴν ἐπιλαβεῖν, εὐθέως πολεμικῶν ἔργων ἤρξατο, καὶ μὲν σώματος μέγεθος καὶ ἰσχὺν στρατιωτικὴν, καὶ ἐμπειρίαν πολεμικὴν, δοκῶν ἐπιλελέχθαι, ἔργοις τε δόξαν, καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὑπόληψιν ἐπιῤῥώννυτο· τήν τε Αλεξάνδρου μέλλησιν, καὶ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα δειλίαν, ἐλέγχειν ἐπειρᾶτο εἰκότως κατεγνωσμένην. ἀσκῶν τε ὢν καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας οὐ διέλειπεν, αὐτός τε ἐν ὅπλοις ὤν, καὶ τὸν στρατὸν ἀεὶ παρορμῶν. τότε τοίνυν τὴν γέφυραν ζεύξας, ἔμελλεν ὅτι Γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ὁ δὲ Μάγνος ἐλέγετο στρατιωτῶν [1] οὐκ ὀλίγους, ἀλλὰ τοὺς ἐξοχωτάτους, καὶ μάλιστα τοὺς τῇ φυρᾷ τῆς γεφύρας καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένους, ἀναπεῖσαι, μὴ τὸ διαβῆναι τὸν Μαξιμῖνον, λύσαντας τὴν γέφυραν, προδοῦναι τοῖς Βαρβάροις, οὐκ ὑπαρχούσης αὐτῷ ἐπανόδου. πλάτει γὰρ καὶ βάθει μέγιστος ὁ ποταμὸς ῥέων, ἄβατος αὐτῷ ἐλέγετο, ἔτε νεῶν οὐσῶν ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄχθῃ, τῆς γεφύρας λυθείσης. ἡ μὲν τῆς διαβολῆς φήμη, τοιαύτη ἐγένετο, εἴτε ἀληθὴς ὑπάρξασα, εἴτε ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου συσκευασθεῖσα· ἀκριβὲς δὲ εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον, ἐπεὶ ἔμενεν ἀνεξέλεγκτος. μήτε

se Imperium transferrent. Consilium autem hujuscemodi fuisse putatur. Pontem construxerat Maximinus supra flumen, qua adversus Germanos transiret. Ut enim primum summam rerum suscepit, statim bellica facinora affectavit: siquidem ob immanem corporis staturam, & militare robur, ac peritiam pugnandi ascitus ad Imperium, re ipsa famam confirmare atque opinionem militum tendebat: ut metum illum & cunctationem Alexandri in præliis capessendis jure improbatam fuisse coargueret. Quare nihil sibi ad exercendos milites reliqui faciebat: & cum ipse in armis assiduus erat, tum exercitum vehementer adhortabatur. Sed tum constructo (ut diximus) ponte, transire in Germaniam statuerat. Cæterum Magnus haud sane paucis militibus, sed qui virtute cæteros anteirent, atque iis potissimum, quibus custodia pontis curaque fuerat demandata, persuasisse dicebatur, ut simul ac Maximinus in alteram ripam pervasisset, ponte abscisso, redituque intercluso, Barbaris eum proderent: siquidem tanta erat amnis illius profunditas ac latitudo, ut irremeabilis fore videretur, nullis præsertim navigiis in adversa ripa. Accusationis fama talis fuit, seu vera, seu à Maximino conficta. Non facile est autem quidquam certi dicere: quoniam de illa inquisitio habita non

1 Potius ὀλίγους μὲν, vel στρατιωτῶν μὲν ὀλίγους. Steph.

fuit,

fuit, nullo enim in judicium vocato, nullique dato ſui defendendi ſpatio, quoſcunque ſuſpectos habebat, repente correptos immiſericorditer interfecit.

III. Sed & militum Oſrhoenorum defectio nonnulla oborta eſt. Nam cum magnopere indoluiſſent Alexandri nece, ac forte fortuna in quendam ex illius amicis, cui nomen Quartino fuit, paulo ante è caſtris à Maximino dimiſſum incidiſſent; correptum atque retractantem, neque tale quippiam cogitantem ducem ſibi delegerunt: purpuraque eum, prælatoque igni, (funeſtis ſcilicet honoribus) condecoratum, nihilque minus optantem, ad imperium protulerunt. Qui tamen haud diu poſt in tabernaculo dormiens, à contubernali quodam ſuo, & (ut credebatur) amico, per inſidias occiditur. Macedoni nomen fuit, qui & antea Oſrhoenis præfuerat, & nunc primus eiſdem autor fuerat deficiendi à Maximino. Cumque nulla ſubeſſet odii aut inimicitiarum cauſa, tamen eum occidit quem ipſemet corripuerat, atque ad ſuſcipiendum Imperium perpulerat. Sed enim magnopere tunc gratum ſe Maximino facturum putans, abſciſſum Quartino caput dono obtulit.

IV. Verum Maximinus, quamvis eo facinore lætus, gaudenſ-

γὰρ κρίσει τινὶ μεταδῶς, μήτε ἀπολογίᾳ, πάντας ὡς ὑποψήφιον, αἰφνιδίως συναρπαζάντας, ἀφειδῶς ἐφόνευσεν.

γ'. [1] Ἐγένετο δέ τις καὶ Οσροηνῶν τοξοτῶν ὑπόστασις, οἳ πάνυ ἀλγοῦντες ὅτι τῷ Αλεξάνδρῳ τελευτῇ, ἐπιτυχόντες τινὶ ὑπὸ ὑποψίας καὶ φίλων Αλεξάνδρου τινί, ([2] Κυαρτῖνος δέ ἦν ὄνομα, ὃν Μαξιμῖνος ἐκπέμψας ἦν τῷ στρατῷ) ἁρπάσαντες, ἄκοντα καὶ οὐδὲν ὑποπτεύοντα, στρατηγὸν ἑαυτῶν κατέστησαν· πορφύρᾳ τε καὶ πυρὶ πομπεύοντα, ὁλοθρίοις τιμαῖς, ἐκόσμησαν· ὅπερ τε πρὸ ἀρχῆς ἤγον, ὅπερ βουλόμενον. ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων, ὑποβουλευθεὶς νύκτωρ, αἰφνιδίως ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ συνόντος αὐτῷ, καὶ δοκοῦντος φίλου, ὅπερ τε Οσροηνῶν πρότερον ἡγεμόνος· (Μακεδὼν ἦν· ὄνομα αὐτῷ) καί τι τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς ὑποστάσεως ἀρχηγὸς καὶ ὁμογνώμων τοῖς Οσροηνοῖς γενόμενος. ὃς ἀδημίαν αἰτίαν ἔχθρας οὔτε μίσους ἔχων, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὃν ἥρπασέ τε, καὶ ἀνέπεισεν· οἰόμενός τε μεγάλα χαρίζεσθαι τῷ Μαξιμίνῳ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών, ἐκόμισεν.

δ'. Ὁ δὲ ἥδη μὲν ὅτι τὸ ἔργον, στρηνιὰς δὲ πολεμίου, ὡς ᾤετο·

---

1 Conſulas Capitol. qui per omnes hujus conſpirationis circumſtantias cum Herod. conſentit.

2 Jul. Cap. Titum nominat, niſi forte, ut Caſaubono placet, vocaretur Titus Quartinus.

ἐκεῖνον

ἐκεῖνον μὲν, καίτοι μεγάλα ἐλπίζοντα, καὶ δοκοῦντα ἀμοιβῆς ἐξαιρέτε τεύξεσθαι, ἀπέκτεινεν, ὡς καὶ τῆς ἀποστάσεως γεγονότα ἀρχηγὸν, καὶ ἀποκτείναντα ὃν αὐτὸς ἄκοντα ἀνέπεισεν, ἄπιστόν τε γενόμενον περὶ τὸν φίλον. τοιοῦτοι μὲν δή τινες αἰτίαι ἔτι μᾶλλον εἰς τραχύτητα καὶ ὠμότητα ἠκόνησαν τὴν τοῦ Μαξιμίνου ψυχὴν, καὶ προύτεθεν ἔτω πικρυνῆναι. ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν φοβερώτατος, καὶ μέγιστος τὸ σῶμα· ὡς μὴ ῥᾳδίως αὐτῷ τινα μήτε Ἑλλήνων τῶν σωματοκρατούντων, μήτε Βαρβάρων τῶν μαχιμωτάτων ἐξισοῦσθαι.

ε'. Διοικήσας δὲ τὰ προσηκοντα, πάντα τε ἅμα στρατὸν ἀναλεξάμενος, καὶ ἀβληδὰς ἀφόβως τὸν ποταμὸν περάσας, ἔσχετο τῆς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς μάχης. μέγα δέ τι πλῆθος καὶ ῥώμην ἅπασαν τὴν Ρωμαίων δύναμιν σὺν ἑαυτῷ εἰσήγαγε, Μαυρουσίων τε ἀκοντιστῶν ἀριθμὸν πάμπλειστον καὶ τοξοτῶν, Οσροηνῶν τε καὶ Ἀρμενίων (ὧν ἦσαν οἱ μὲν ὑπήκοοι, οἱ δὲ, φίλοι καὶ σύμμαχοι) καὶ εἴ τινες Παρθυαίων, ἢ χρήμασι πεισθέντες καὶ αὐτομολήσαντες, ἢ ληφθέντες αἰχμάλωτοι, Ρωμαίοις ἐδούλευον. τὰ δὲ πλῆθη ταῦτα τῷ στρατῷ καὶ πρότερον ὑπὸ Αλεξάνδρου ἤθροιστο, πυξήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου, καὶ εἰς πολεμικὴν ἄσκησιν συνεκρότητο. μάλιστα δὲ οἱ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξό-

que præreptum ſibi hoſtem: tamen illum, haud modica ſperantem, putantemque ſibi inſignem gratiam relatum iri, extremo ſupplicio affecit, ceu defectionis autorem, interfectoremque ejus cui facinus invito perſuaſerat, atque infidum homini quem antea pro amiciſſimo habuiſſet. Hujuſmodi igitur cauſæ magis magiſque animum exaſperabant Maximini, atque ad ſævitiam exacuebant, etiam antea ſua ſponte crudeliſſimum. Cæterum aſpectu quoque erat horrendus, vaſto atque immani corpore, ut nemo illi, vel exercitatiſſimorum Græcorum, vel pugnaciſſimorum Barbarorum, conferri poſſit.

V. His ita diſpoſitis rebus, collecto exercitu omni, ac ponte intrepide pertranſito, bellum Germanis intulit. Secuti illum magna vis mortalium, ac pene omnes Barbarorum copiæ: ad hæc Mauri jaculatores, ſagittariique quamplurimi. Præterea Oſrhoeni & Armenii: quorum hi Romanis ſubjecti, illi in amicitiam fuerant ſocietatemque aſciti: tum ſi qui ex Parthis aut pecunia conducti, aut transfugæ, aut item capti bello, Romanis ſerviebant. Hæc autem multitudo coacta ab Alexandro prius, aucta dein atque exercita à Maximino fuerat. Cæterum jaculatores, ſagittariique gerendo adverſus Ger-

[2] De ingenti Maximini robore Capitolinum fide majora narrantem conſulas.

manos bello magnopere ideonei videntur: ſiquidem expediti hoſtem opprimunt incautum, facileque rurſus in tutum ſe recipiunt. At vero Maximinus hoſtilem ingreſſus agrum, diu nemine qui reſiſteret invento (quippe omnes abſceſſerant Barbari) regionem illorum depopulabatur, maturis jam ſegetibus; vicoſque omnes incendendos diripiendoſque militibus tradebat. Sunt autem urbes ædificiaque illa maxime incendiis obnoxia. Rara enim apud Germanos ſtructura è lapide, ac lateribus coctilibus; denſiſque potius ſylvis, quorum confixis coagmentatiſque lignis, quædam quaſi tabernacula ædificant. Igitur Maximinus in eam regionem graſſatus, populatis ſegetibus, omnique pecore captivo militibus permiſſo, nullos adhuc hoſtes invenerat: ſiquidem campeſtres regiones, locaque ab arboribus pura deſeruerant, atque intra ſylvas & paludes delituerant, ut inde præliarentur, atque eruptionem in hoſtem facerent. Etenim denſitas illa arborum ſagittis jaculiſque hoſtium allatura impedimentum, & paludum altitudo periculoſa Romanis locorum ignaris; ipſis autem facilis expeditaque fore videbatur, non ignaris quæ uſquam pervia, quæ invia, & genuum

ται ωρὸς τὰς Γερμανῶν μάχας ὀκνηρότατοι δοκοῦσιν, ὀλιγάκις τε αὐτοῖς κέρως ἐ ωροσδοκῶσι, καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳδίως. ἠνύμενος δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ Μαξιμῖνος, πολλὴν χλόην ἐπέλθων, ἀδηλος αὐτῷ ἀντιστῶτος, ἀλλὰ τῶν Βαρβάρων ἀναχεχωρηκότων. ἐδήου τε ὧν πᾶσαν τὴν χώραν, μάλιστα δὲ ληΐων ἀκμαζόντων· τάς τε κώμας ἐμπιπρᾶς, διαρπάζειν ἐδίδου τῷ στρατῷ. ἐμαρέσατο γὰρ τὸ πῦρ ὀπινέμεσθαι τάς τε πόλεις αὐτῶν, ὅσας ἔχουσι, καὶ τὰς οἰκήσεις ἁπάσας. λίθων μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἢ πλίνθων ὀπτῶν σπάνις· ὕλαι δ' εὐδένδροι, ἐκ δὲν ξύλων ὕσης ἐκτενείας, συμπηγνύντες αὐτὰ καὶ ἁρμόζοντες, σκηνοποιοῦνται. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ὀλίγους μὲν [1] ωεριεχώρησε, ωερᾴδιον τε τὰ ωερεημμένα καὶ λείας ἀπολαύειν, διδούς τε τὰς ἀγέλας τῷ στρατῷ εἰς ἐφεστίαιον. οἱ δὲ Γερμανοὶ ὑπὸ μὲν τὸ πλῆθος, καὶ ὅτι ωᾶσαν χώραν ἄδενδρον, ἀναχεχωρήκεσαν· ἐν δὲ τοῖς ὕλαις ἐκρύπτοντο· ὥστε τε τὰ ἕλη δυσέκβολον, ὡς ἐκεῖ τὰς μάχας καὶ τὰς ἐφόδους ποιοῖντο, τῆς συνεχείας τῶν φυτῶν ἀπαχολούσης εἰς ἑαυτὰ τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια τῶν πολεμίων· τό τε ἀσφαλὲς τῶν ἑλῶν, Ρωμαίοις μὲν δι' ἄγνοιαν τῶν τόπων ὀκνηρὰν ἐσομένη· ἑαυτοῖς δὲ, δι' ἐμπειρίαν τῆς χώρας, ἐγγνωσόμενον ἄδεια καὶ ἀντίπνοια τῶν τόπων, ἐς γόνυ τε

---

1 Per tria vel quatuor millia barbarici ſoli vicos incendit, vel quod verisimilius eſt, (ut ea vocem ratione Salmaſius notat) per trecenta in quadringenta millia. Capitol.

βεβλη-

βριχομένοις διατείχειν ἐᾴδιον. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὸ νήχεσθαι ἐγγεγυμνασμένοι, ἅτε μόνῳ λούτρῳ τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι.

ς'. Περὶ ἐκεῖνα δὲ μάλιστα τὰ χωρία αἱ συμβολαὶ ἐγίνοντο. [1] Ἔνθα καὶ γενναιότατα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐς μάχης ἦρξεν. ὅτε γάρ τινι ἕλει μεγίστῳ, ἐφ' ᾧ τοὺς Γερμανοὺς ἐς αὐτὸ ἀναχωρούντων εἰς φυγὴν, εἰς δίωξιν δὲ Ῥωμαίων ἐπειγομένων ὀκνούντων, αὐτὸς ὁ Μαξιμῖνος ἅμα τῷ ἵππῳ ἐμβαλὼν εἰς τὸ ἕλος, καίτοι ὑπὲρ γαστέρα τοῦ ἵππου βριχομένου, τοὺς ἀντιστῶτας ἐφόνευε βαρβάρους, ὡς τὸν λοιπὸν στρατὸν αἰδεσθέντα οὕτω δύναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν βασιλέα, τολμῆσαί τι καὶ τοῖς ἕλεσιν ἐπειγέσθαι· πολὺ δέ τι πλῆθος ἐκατέρωθεν πεσεῖν, καὶ Ῥωμαίων μέν, ἐφ' ᾧ δὲ βαρβάρων χεῖρον τοῦ τότε παρούσαν δυνάμιν, ἀειστέον αὐτῶν· ὡς τό, τε ἕλος σωμάτων πληρωθῆναι, τοῦ τε λίμνου αἵματι κεκραδάσθαι, πεζομαχοῦντι στρατῷ ναυμαχίας ὄψιν παρασχεῖν.

ζ'. Ταύτην δὲ μάχην, καὶ τοῦ ἀειστέαν αὐτὴν, ἃ μόνον μὲν χαμμάτων τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ ἐδήλωσεν, ἀλλὰ καὶ γραφῆναι κελεύσας, μεγίστας εἰκόνας ἀνέθηκε πρὸ τοῦ βουλευτηρίου· ἵνα μὴ μόνον ἀκούειν τὰ γεγόμενα, ἀλλὰ καὶ βλέ-

tenus quotidie per illas diſcurſantibus. Sunt autem Germani peritiſſimi natandi, ut qui tantummodo in fluminibus laventur.

VI. In hujuſcemodi igitur locis pugna inita, ubi etiam Imperator ipſe Romanus fortiſſime prælium inchoavit. Nam cum ad ingentem quandam vaſtamque paludem ventum eſſet, intra quam Germani fuga ſe receperant, verentibus Romanis eodem hoſtes inſequi, primus Maximinus equo paludem ingreſſus, cum quidem etiam ſupra alvum equus voragine hauriretur, magna vi repugnantes Barbaros contrucidavit. Quare exercitus reliquus pudore inſtinctus, ne prodere pugnantem pro ſe Imperatorem videretur, auſus & ipſe eſt paludem ingredi, multique utrinque ceciderunt; ita tamen ut nullus pene Barbarorum fuerit reliquus, dimicante inſigniter Romano principe. Quare & ſtagnum cadaveribus oppletum, & palus ſanguine confuſa, pedeſtris prælii navalem faciem præferebat.

VII. Hanc igitur pugnam, ſuaque ipſius fortia facinora, non ſolum per literas Senatui populoque Romano ſignificavit; ſed etiam depictam maximis imaginibus ante curiam publicavit: ut non tam audire quæ geſta forent, quam etiam

1 Ipſe propria manu ſemper fortiter feciſ, principemque decere periculoſiſſimis ſemper locis ſe ingerere aiebat. Jul. Capitol.

ſubjicere oculis Romani poſſent. Eam tabulam deinde una cum reliquis illius honoribus Senatus ſuſtulit. Fuere item alia prælia, quibus omnibus ipſe manu pugnam capeſſens, ac fortiſſime dimicans exſplendeſcebat. Multiſque captivis, atque ingenti abacta præda, inſtante hyeme in Pannoniam reverſus eſt: intraque urbem Sirmium, quæ maxima omnium ejus regionis habetur, in hybernis agens, ad vernam ſeſe expeditionem comparabat: identidem minitans, id quod etiam præſtiturus videbatur, exciſurum ſubacturumque Oceano tenus omnes Germaniæ barbaras nationes.

VIII. Talis utique fuit in bellicis negotiis: maximam rebus geſtis claritudinem adepturus, niſi gravior multo ſuis ac truculentior, quam ipſis fuiſſet hoſtibus. Quid enim proderat Barbaros interimi, ſi longe plures in ipſa urbe Roma, ſubjectiſque nationibus cædes edebantur? Quid prædam aut captivos abactos, ſi ſuis fortunis Romanæ ditionis mortales quotidie deſpoliabantur? Quippe omnis non modo libertas, ſed inſtigatio quoque delatoribus permiſſa, ut circumvenire quos vellent, renovareque etiam (ſi ita uſus poſceret) uſque à progenitoribus ignota atque indeprehenſa ad eam diem crimina liceret. Neque ſane delicti

πειν ἔχωσι Ρωμαῖοι. ἢ δ' εἰκὸς ὕστερον καθεῖλεν ἡ σύγκλητος μὴ τἄλλων αὐτῷ τιμῶν. γίγνεται δὲ καὶ ἕτεραι συμβολαὶ, ἐν αἷς ὡς αὐτουργός τε καὶ αὐτόχειρ ἡ μάχης, ἀειρεύων τε πανταχῇ ἐπηνέετο. πολλὰς δὲ χειρωσάμενος αὐτῶν αἰχμαλώτους, καὶ λείαν ἀπελάσας, χειμῶνος ἤδη καταλαμβάνοντος, ἐπανῆλθεν εἰς Παίονας· ἔν τε Σιρμίῳ διατρίβων τῇ μείζονι ἐκεῖ πόλει δοκέουσῃ, τὰ πρὸς τὴν ἔσοδον εἰς τὸ ἔαρ παρεσκευάζετο. ἀπειλεῖ γὰρ (καὶ ποιήσειν ἔμελλεν) ἐκκόψειν τε καὶ ὑποτάξειν τὰ μέχρι Ὠκεανοῦ Γερμανῶν ἔθνη βάρβαρα.

η'. Τὰ μὲν οὖν πολεμικὰ τοιοῦτος ἦν· καὶ εἰς δόξαν ἤρθη ἂν ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ὑπηκόοις [1] βαρύτερος ἐγεγόνει καὶ φοβερώτερος. τί γὰρ ἦν ὄφελος βαρβάρων ἀναιρεμένων, πλειόνων γονέων ἐν αὐτῇ τῇ τε Ρώμῃ καὶ τοῖς ὑπηκόοις ἔθνεσιν; ἢ λείας αἰχμαλώτους ἀπάγειν τῆς ἐχθρῶν, γυμνοῦντα καὶ τὰς ἑαυτοῦ ἀφαιρούμενον τῆς οἰκείων; ἄνεσις τε γὰρ πᾶσα, μᾶλλον δὲ καὶ πρόκλησις ἐδόθη συκοφάνταις, ἐς τὸ ἐπηρεάζειν καὶ κινεῖν πράγματα πρόγονοι, εἰ τύχοι, καὶ ἄγνωστα καὶ ἀνεξέλεγκτα. μόνον τε τὸν κληθέντα εἰς δικαστήριον ὑπὸ συκοφάντου, εὐθὺς ἀπήμονα ἀπῆει, καὶ τῆς

1 Ferus moribus, aſper, ſuperbus, denique ſine judicio, ſine accuſatione omnes interemit, omnium bona ſuſtulit, & plus 4 millibus hominum occiſis ſe ſatiare non potuit. Jul.

ὑπαρ-

ὑπαρχόντων πάντων στρηνεῖς. ἐκ χάσης γὰρ ἡμέρας ἐπὶ ἑσπέραν τοὺς ἐχθροὺς πλουσιωτάτους, τῆς δηώσεως μεταστήσαντας. τοσαύτη τις τοῦ τῆς τυραννίδος ἡ φιλοχρηματία, ὅτι φειδόμενος τῆς εἰς τοὺς στρατιώτας χρημάτων συνεχοῦς χορηγίας. ἦν δὲ καὶ τοῖς ὠσὶ κοῖλος ἐς διαβολάς, ἡλικίας τε καὶ ἀξιώματος ἀφειδῶς ἔχων. πλείστας γὰρ δὴ ἔδυνε καὶ στρατόπεδα πεπιστευμένων, μετὰ ὑπατείας τιμὴν, ἢ δόξαν ὅτι τροπαίοις ἐφεστηκότων, ἐκ μικρᾶς καὶ ἐντελοῦς διαβολῆς ἀναρπάσας ἐποίει. καὶ ἐκέλευσέ τε ἄνευ ὑπηρεσίας μόνους ὀχήμασιν ὑποπτέντας, ἄγεσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας, ἐξ ἀνατολῶν ἢ δύσεως, εἰ τύχοι, ἀπό τε μεσημβρίας, εἰς Παίονας ἔνθα διέτριβε. σκύλας δὲ καὶ ὑβρίσας, φυγαῖς ἢ θανάτοις ἐζημίου. ἐς ὅσον μὲν οὖν τοὺς καθ' ἕνα ταῦτα ἐφέρετο, καὶ μέχρις οἰκείων ἔμενεν· ἡ συμφορὰ, καὶ πάνυ τι τοῖς δήμοις δοκοῦσι πόλεων ἢ τοῖς ἔθνεσι διαφέρειν· τὰ γὰρ δοκοῦντα εὐδαιμονεῖν διαφόρων ἢ πλησίον πλαίσματα ἐφ' ὅλων οὐ μόνον ἀμελεῖται, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς κακοήθων καὶ φαύλων ἔθος ὅτι καὶ εὐφραίνει, φθόνῳ δοκοῦντων καὶ εὐτυχέντων.

θ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μαξιμῖνος τοὺς πλείστους τῶν ἐνδόξων οἴκων ἐς πενίαν ἐφεικάσας, ἃ δὴ μικρὰ καὶ ὀλίγα, ἔδει αὐτάρκη τῇ αὐτοῦ βουλήσει ᾖτο, μεταδὲν ὅτι

alicujus quiſpiam arceſſebatur, quin idem continuo reus peragereretur, ac cenſu fortuniſque omnibus expelleretur. Itaque quotidie cerneres, qui pridie opulentiſſimi fuiſſent, eos nunc emendicare ſtipem. Tanta videlicet tyrannidis avaritia inceſſerat, aſſiduas erga milites largitiones obtendentis. Erant præterea illius aures omnibus calumniis patulæ, ſic ut nullius vel ætatis, vel dignitatis rationem haberet. Igitur complures exercitibus aut provinciis præpoſitos, conſulares, triumphaleſque viros, leviſſima tenuiſſimaque calumnia attactos, corripi de improviſo jubebat, ac ſine ullis miniſteriis ſolos vehiculis impoſitos, die noctuque iter facere ab Oriente aut Occidente, ſi ita cecidiſſet, aut à Meridie in Pannoniam uſque, in qua tunc ipſe morabatur. Dein ſpoliatos, omnique ignominia affectos, exilio vel morte puniebat. Quamdiu igitur unus aut alter talia patiebantur, neque ea calamitas extra ipſorum familiam egrediebatur, non ſane magnopere populorum gentiumque intereſſe videbatur: ſiquidem beatorum divitumque res adverſæ, non ſolum à plebe negliguntur, ſed eis nonnulli etiam pravo malignoque ingenio, ob invidiam ſcilicet potentiorum atque felicium, delectantur.

IX. Poſtquam autem Maximinus plurimas illuſtrium virorum familias ad egeſtatem redegit, leviora jam illa ac minora ducens, quam ut ipſius cupiditati ſatisfacerent, animum

ad

ad publicas opes tranſtulit. Igitur quæcunque pecuniæ civiles, aut ad publicam annonam repoſitæ, aut in plebem dividendæ ſupererant, tum quæ theatris ac celebritatibus ſervi-ebant, univerſas ſibi adjudicavit. Ad hæc templorum omnium donaria, ſtatuæque deorum, heroumque honores, tum quicquid publici operis aut civilis ornamenti, aut materiæ denique fuit nummis idoneæ conficiendis, omnia pariter ignibus conflabantur. Quæ res in primis animos multitudinis exulceravit, quaſique luctum publicum effecit, cum citra pugnam atque arma quaſi oppugnationi eſſe urbs obnoxia videretur: ſic ut quidam è populo contra reſiſtere, templaque auſi tueri, etiam cadere ante aras deorum immortalium, quam ſpectare patriæ ſpolia præoptaverint. Hinc itaque potiſſimum per urbes atque nationes popularium animi intumuerant, ac nec milites quoque ſatis æquo animo ferebant, exprobrantibus invidioſe conſanguineis atque domeſticis, & ipſorum culpa talia patrare Maximinum dictitantibus. Hujuſcemodi igitur cauſæ minimè profecto leves, ad odium ac defectionem populos proritabant. Cæterum, votis tantummodo agebant, læſa implorantes numina; nullo ſcilicet audente profiteri ſe vindicem: donec exacto Imperii triennio, exigua levique occaſione (quales ſunt tyrannidis lapſus) primo arma ſumpſerunt, rebellaruntque Afri; tali cauſa.

τὰ δημόσια, καὶ εἴπερ ἦν χρήματα πολιτικὰ εἰς εὐθηνίας ἢ τομὰς τῆς πολιτῶν ἀθροιζόμενα, εἴ τι διάτρεσις ἢ παντηγύρισιν ἀνακείμενα, εἰς ἑαυτὸν μετῆγε· ναῶν τε ἀναθήματα, θεῶν τε ἀγάλματα, καὶ ἡρώων τιμὰς, καὶ εἴτις ἦν κόσμου δημόσιων ἔργων, ἢ καλλωπίσματος πόλεως, ἢ ὕλης νόμισμα ποιήσαι δυναμένης, πᾶν ἐχωνεύετο. ὅπερ καὶ μάλιστα τὰς δήμους ἐλύπησε· πένθος τε δημόσιον ἐνεποίει δίκαι μάχης, καὶ ἄγαν ὅπλων, ὄψις πολιορκίας. ὡς πύλας τῆς δημοτῶν καὶ χεῖρας ἀναπεπτάναι, καὶ τὰς νεὼς φρουρεῖν· ἑτοίμως τε ἔχειν, σφέτερον ἀναιρεθέντας σφὲ τῆς βωμῶν πίστιν, ἢ σκῦλα τῆς πατρίδων ἰδεῖν. ἐνετέθειτο δὲ καὶ μάλιστα κατά τε πόλεις καὶ κατὰ ἔθνη δυοίκνυον τῆς ὄχλων αἱ ψυχαί. ἀπηρέσκοντό τε ἐκ οἱ στρατιῶται τοῖς πεπραμμένοις, ἐνοχλίζοντάν αὐτοῖς ὁπηδόνας συγγενῶν τε καὶ οἰκείων, ὡς δὲ δι' αὐτὰς ταῦτα πράττοντος τοῦ Μαξιμίνου. αἰτίαι μὲν δὴ τοιαῦται ἔπι γε ἄλογοι, εἰς μῖσος δὲ ἐκ ἀπόσασιν τὸν ὄχλον παρώξυνον· καὶ πάντες μὲ εὔχοντο, καὶ θεὸς τὸν ἀδικούμενον ἐπικαλοῦν, ἄρξασθαι δὲ ὑβρεῖς ἐτόλμα· ἔς τε συμπληρουμένης αὐτῷ τρισὶν βασιλείας, ἐκ μικρᾶς ἐκ εὐτελοῦς σφαλέσης (οἷα τυραννίδος σφάλματα) σφῶσι ὅπλα ἐκίνησαν, ἔς τε ἀπόσασιν εὐσεβῶς ὥρμησαν Λίβυες, ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε.

Δ'. Επε-

Ι'. Ἐπετρόπευέ τις τῆς Καρχηδονίας χώρας τραχύτατα, καὶ μετὰ πάσης ὠμότητος, καταδίκας τε ἐποιεῖτο, καὶ χρημάτων εἰσπράξεις, βουλόμενος εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ Μαξιμίνῳ. ἐκεῖνός τε γὰρ ὃς ἤδει ἁρμόζοντας τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἐπελέγετο· οἵ τε φερεσσῶντες ἦ ταμίαι τότε, οἱ καὶ ἀνανίως χρηστοὶ ἐμπεπλώκεσαν, τόν τε κίνδυνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ ἦ ἐκείνης φιλοχρηματίαν εἰδότες, ἄκοντες ὅμως τοῖς λοιποῖς ἐμιμοῦντο. ὁ τοίνυν δὴ τηνικαῦτα Λιβύης ἐπίτροπος τοῖς τε ἄλλοις βιαίως προσέφερετο, καὶ νεανίσκους τινὰς ἦ παρ' ἐκείνοις εὖ γεγονότων καὶ πλουσίων, καταδίκαις ἀδικαίοις, ἐξισπάσειν τὰ χρήματα εὐθέως ἐπεχείρει, πατρῴων τε καὶ προγονικῶν οὐσιῶν αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι. ἐφ' οἷς ἀλγήσαντες οἱ νεανίσκοι, τὰ μὲν χρήματα αὐτῷ ἀποδώσειν ὑπέσχοντο, τριῶν ἡμερῶν αἰτήσαντες ἄνεσιν· συνωμοσίαν δὲ ποιησάμενοι, πάντας τε ὅσ ἤδεσαν ἢ πεπονθότας τι δεινὸν, ἢ παθεῖν δεδοικότας, ἀναπείσαντες, κελεύουσι νύκτωρ κατελθεῖν τοὺς ἐκ ἦ ἀγρῶν νεανίσκους, ξύλα τε καὶ πελέκεις ὑπηρετεῖν. οἱ δὲ, πειθόμενοι κελεύουσι τοῖς δεσπόταις, ὡς ἦ ἕω συνιόντων εἰς ἦ πόλιν, κρύπτοντες ὑπὸ ἦ ἐσθῆσιν ἃ ἕκαστον αὐτοσχεδίως πολέμου ὅπλα. μέγα δὲ τι πλῆθος ἠθροίσθη. φύσει γὰρ πολυάνθρωπος οὖσα ἡ Λιβύη πολλοὺς εἶχε τοὺς ἦ γῇ γεωργοῦντας. ἅμα δὲ πῇ ἐξαφθαμεῖν τὸ ἐκείνου θρασυνθέντες οἱ νεανίσκοι, τὸ μὲν πλῆθος ἦ οἰκετῶν κελεύουσιν αὐτοῖς

X. Administrabat quidam Carthaginensem regionem acerbissime, & cum omni sævitia damnabat judicio, atque pecunias exigebat: quod bene audire apud Maximinum vellet: siquidem Maximinus quos animo suo convenientes norat, eos deligebat: & qui ærario tunc præerant, etiamsi viri probi essent, (quod raro contingebat) tamen & ipsi, periculum ante oculos habentes, & illius avaritiam scientes, cæteros, licet inviti, imitabantur. Ille quidem procurator Africæ, cum in alios violentia utebatur, tum vero ab adolescentibus quibusdam nobilibus atque opulentis damnatione circumventis, statim exigere pecunias intenderat, patrimonioque illos & avitis bonis exuere. Quibus rebus exacerbati adolescentes pecuniam quidem se daturos pollicentur, petito trium dierum spacio: conspiranteque interim in unum, quicunque grave aliquid vel passi fuerant, vel passuros metuebant, jubent nocte ex agris juventutem cum fustibus ac securibus adesse. Illi dominorum imperia exequentes, venere ante lucem universi in urbem, celantes sub vestibus arma, quæ cuique tumultuaria se obtulerant. Magna vero vis mortalium confluxere: siquidem fœcundissima hominum Africa, plurimos tunc etiam agrorum cultores habebat. Ut autem dies jam illuxit, jubent adolescentes pone sequi servorum suorum gregem, tanquam

quam ſi è reliqua eſſent populi multitudine: neque tamen arma proferre prius, aut vim facere, quam ubi aliquos aut è militibus aut è populo viderint irruere contra ſe, atque ire ultum facinus quod geſturi mox eſſent. Ipſi, reconditis intra ſinum pugionibus, adeunt procuratorem, tanquam cum eo de perſolvendis pecuniis acturi, continuoque nihil tale ſuſpicantem, neci dedunt. Ibi, exertantibus gladios illius militibus, atque ire ultum volentibus, repente agreſtes cum fuſtibus ac ſecuribus occurrunt: fortiterque pro dominis pugnantes: facile omnes in fugam verterunt. Ad hunc modum negotio ſuccedente, juvenes, deſperatis ſemel rebus, unam ſibi reliquam ſalutem fore arbitrati, ſi patratum nuper facinus majore aliquo facinore cumularent, ſtatuunt in communionem periculi rectorem provinciæ aſſumere, ac populos ad defectionem ſolicitare. Quod optari jam pridem ab univerſis cognoverant, Maximini odio; ſed metu prohiberi. Igitur cum omni multitudine, nocte intempeſta domum proconſulis petunt. Is Gordianus fuit; proconſulatum ſortitus eum, cum annum ageret circiter octogeſimum: multarumque ante provinciarum fuerat rector, atque in maximis ſpectatus negotiis. Quocirca facile ſuſceptum iri ab illo Imperium exiſtimabant, quaſi faſtigium aliquod ſuperiorum diſtendat, ὡς ὄντας μέρος τῆ λοιπῆ ὄχλε· προσάξαντες τότε ἐπιχαλύπτειν ἃ ἔφερον ὅπλα, καὶ γενναίως ἀνθέξαι, εἴτινες ἢ στρατιωτῶν ἢ δημοτῶν αὐτοῖς ὄλεσιν ἔκδικοι τῆ γεννηθησομένε ἔργε. αὐτοὶ δὲ λαβόντες ἐγχειρίδια ὑποκόλπια, προσίασι τῆ ἐπιτρόπῳ, ὡς δὴ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆ χρημάτων διαλεξόμενοι. προσπεσόντες τε αἰφνιδίως, ἐ προσδοκῶντα πείσαντες φονεύουσι. τῆ δὲ περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν γυμνωσάντων τὰ ξίφη, τῆ τε φόνῳ ἐπεξελθεῖν θελόντων, οἱ ἐκ τῆ ἀγρῶν καταπλυθότες, προβαλλόμενοι τά τε ξύλα καὶ τὰς πελέκεις, ὑπερμαχόμενοι τῆ δεσποτῶν, τὰς ἀνθισώτας ῥᾳδίως ἐπέφαντο. ὅπω δὴ προχωρήσαντος τῆ ἔργε, οἱ νεανίσκοι ἅπαξ ἐν λάγνωσει ἡβύμενοι, μόνλεν ἤδεσαν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ὑπάρχειν, εἰ τὰ τολμηθέντα αὐτοῖς αὔξησαιεν ἔργοις μείζοσι, καὶ κοινωνὸν τοῦ κινδύνε τὸν ἡγέμονα τῆ ἔθνες βεβαλάβοιεν, πάν τε τὸ ἔθνος ἀναπείσαιεν εἰς ἀπόστασιν. ὅπερ ἤδεσαν πάλαι μὴ εὔχεσθαι, μίσει Μαξιμίνε, φόβῳ δὲ κωλύεσθαι. σὺν παντὶ τοίνυν τῆ πλήθει, ἤδη μεσαζόσης ἡμέρας ὄλεσιν ὀλίγ τινὶ τοῦ ἀνδυπαλεύοντος οἰκίαν. Γορδιανὸς μὲν ὢν ὄνομα, κλήρῳ δὲ τινὶ ἀνδυπαλείαν λαχὼν, πρεσβύτης δὲ, εἰς ἔτος ἤδη περὶ πε ὀγδοηκοσὸν ἐληλακώς· πολλῶν δὲ πρότερον ἀρξας ἐθνῶν, ἔν τε πράξεσι μεγίσταις ἐξεταθείς· ὅθεν αὐτόν τε ἤδεως ὑποδέξασθαι τινὶ ἀρχαὶ ὄχλε, ὥσπερ κορυ-

κορυφαῖον τέλος τῆς προγεγυμνασμένων προόδων· τιμῆ τε σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀσμένως δεξόμενος ἄνδρα εὖ γεγονότα, καὶ ἐκ πολλῶν ἡγεμονιῶν, ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν, δεῦρο πεπτωκότα.

ια'. Συνέβαινε δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἧς ταῦτα ἐπράττετο, οἴκοι τὸν Γορδιανὸν διατρίβειν ἡσυχάζοντα, δεδωκότα τοῖς καμάτοις ἀνάπαυλαν, ἀρχήν τε τῶν πράξεων. οἱ δὲ νεανίσκοι, ξιφήρεις, σὺν παντὶ τῷ πλήθει βιασάμενοι τοὺς τῶν αὐλείων ἐφεδρεύοντας, ἐκπηδήσαντες, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν δεῦρο τινος σκιμποδίῳ ἀναπαυόμενον· περιστάντες δὲ, χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσι, σεβασμίοις τε τιμαῖς προσαγορεύουσιν. ὁ δὲ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος ἐκπλαγείς, ἐνόησεν καὶ συσκιάσαι ἐξ ὑπουλοῦς καθ' ἑαυτοῦ νομίζων, ἑλκύσας ὑπὸ τὸν σκίμποδος εἰς γῆν ἑαυτὸν, ἐδέετο φείσασθαι γέροντος μηδὲν αὐτοὺς ἀδικήσαντος, σώζειν δὲ ἢ πίστιν ἢ εὔνοιαν τῷ βασιλεύοντι. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ξιφήρεις ἐνέκειντο, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ δέους καὶ ἀγνοίας ἃ ἤδει τὸ παραλυθὲν, ἔδει τὸ τῆς παρούσης τύχης αἴτιον· εἷς τῶν νεανίσκων, ὃς ἦν αὐτῶν ἡλίκος καὶ δυνάμει λόγων προύχων, τοὺς λοιποὺς κατασιγάσας, ἡσυχάζειν τε προτάξας, ἔχων προκύψαντα τινὰ δεξιὰν, εἶπε πρὸς αὐτὸν τοιάδε.

ιβ'. Δύο κινδύνων προκειμένων, τοῦ μὲν παρόντος, τοῦ δὲ μέλλοντος· καὶ τοῦ μὲν ἤδη προσόντος, τοῦ δὲ ἐν ἀμφιγnitatum: Senatuique & populo Romano gratum futurum principem, qui præterquam quod erat illuſtri ortus genere, etiam per præfecturas plurimas, quaſi per gradus quoſdam ad Imperii culmen aſcendiſſet.

XI. Evenit autem, ut quo die hæc agebantur, domi Gordianus reſideret, dilatis laboribus, omnique actu rerum ſuſpenſo. Igitur adoleſcentes, cum gladiis, magna ſtipante multitudine, perturbatis janitoribus, impetum in ædes faciunt, eumque ſupra grabbatum requieſcentem offendunt: circumfuſique, ſenem purpura induunt, atque Auguſtalibus honoribus conſalutant. Ille, re ſubita exterritus, inſidiaſque & dolum in ſe compoſitum ratus, dejicit humi ſe ex grabbato, obſecrans parcerent ſeni, à quo nihil injuriarum acceperiſſent; fidemque principi, & benevolentiam ſervarent. Inſtantibus autem illis, ac nudos manu gladios tenentibus, cum partim metu, partim ignoratione, haudquaquam ſciret Gordianus quid ſibi ea res vellet, quæque ſubitæ fortunæ cauſa foret; unus è numero adoleſcentum, qui & nobilitate & facundia cæteros anteiret, reliquis tacere & pauliſper quieſcere juſſis, dextra capulum tenens, in hanc ſententiam verba fecit.

XII. E duobus periculis, quorum alterum præſens manifeſtumque, alterum futurum forſitan, dubiique eventus, eli-

gendum tibi hodie alterutrum eſt: ut aut nos teque una ſerves, & ſpem meliorem, qua omnes freti ſumus, amplectaris; aut jam jam noſtris manibus intereas. Quod ſi potiora malueris, multa ad ſpem bonam viatica ſunt. Quippe inviſum omnibus Maximinum, peſtem illam crudeliſſimæ tyrannidis tolles, vitamque antehac præclare tibi actam, illuſtri gloria cumulabis, maximoſque à Senatu P. Q. R. honores ac ſempiternam laudem nanciſceris. Sin vero abnueris, ac nobiſcum conſpirare pernegaveris, jam jam te hic obtruncabimus, atque ipſi quoque (ſi oportuerit) occiſo tibi immoriemur. Facinus namque auſi ſumus quod majori deſperatione eget. Jacet enim tyrannidis miniſter, luitque pœnas crudelitatis, noſtris nunc nuper manibus interemptus. Quapropter ſi conſenſeris nobiſcum, atque in partem periculorum acceſſeris, cum ipſe honorem Imperii conſequeris, tum quod nos facinus perpetravimus, laude magis quam ſupplicio dignum reputabitur.

XIII. Dum hæc loquitur adoleſcens, impatiens moræ cætera multitudo, cum quidem eodem jam civitas univerſa, re vulgata, concurriſſet, Gordianum unanimes Auguſtum appellant. Ille, quamvis recuſaret, ac ſenectutem obtenderet, tamen ſuapte natura gloriæ avidior, haud ægre tandem honorem ſuſcepit: malens futurum dein, quam præſens jam periculum

ζόλῳ τύχῃ· ἐλέσθαι σε δεῖ σήμερον σώζοντα μεθ' ἡμῶν, καὶ πιστεῦσαι σεαυτὸν ἐλπίδι κρείττονι, ἢ πάντες πεπιστεύκαμεν, ἢ τεθνάναι ἤδη σοὶ σὺν ἡμῖν. εἰ μὲν γὰρ τὰ παρόντα ἕλοιο, πολλὰ τὰ ἐφόδια εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας· τό τε Μαξιμίνου μῖσος πᾶσι, παῖδά τε τυραννίδος ἀμῆς ἀπαλλάξεις, καὶ ἐν ταῖς προγεγενημέναις πράξεσιν εὐδοκιμήσεις· ἔν τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ γνῶσις ἐκ ἄσημος, καὶ τιμὴ ἔνδοξος ἀεί. ἀναιτίοντι δέ σοι, καὶ μὴ συμπνεύσαντι ἡμῖν, τήμερον τέλος ἐπικείσεται. ἀπολούμεθα δὲ καὶ αὐτοὶ, εἰ δέοι, προαπολέσαντες. ἔργον γὰρ ἡμῖν τετόλμηται μεῖζον ἀπογνώσεως δεόμενον. κεῖται γὰρ ὁ τῆς τυραννίδος ὑπηρέτης, καὶ δίκας ὠμότητος παρέχει, φονευθεὶς ὑφ' ἡμῶν. ἐφ' οἷς εἰ μὲν ἡμῶν συμφέρῃ, καὶ κοινωνὸς τῆς κινδύνων γένῃ, αὐτός τε τῆς ἐν βασιλείᾳ τιμῆς ἀπολαύσεις, τό τε ἡμῖν προκείμενον ἔργον ἐπαινεθήσεται, καὶ οὐ κολασθήσεται.

ιγ'. Τοιαῦτά τινα λέγοντος τοῦ νεανίσκου, ἐκ ἀναχώρων τὸ λοιπὸν πλῆθος, συνδραμόντων ἤδη καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, σέβαστον Γορδιανὸν ἀναγορεύει. παραιτέμενος δὲ, καὶ γῆρας προϊσχόμενος ἐκεῖνος, ἄλλως δὲ, φιλόδοξος ὤν, οὐδὲ ἀκόντως ὑπέστη· ἑλόμενος μᾶλλον ἢ μέλλοντα κίνδυνον ἢ ἤδη παρόντα·

παρόντα· ἔν τε γήρᾳ ἑξάτῳ ἢ πάνυ τι δεινὸν νομίζων, εἰ δέοι ἐν βασιλικαῖς τιμαῖς καὶ τελευτῆσαι. πᾶν δὴ τὸ Λιβύων ἔθνος εὐθέως ἐπεδόθη, καὶ τὰς μὲν τοῦ Μαξιμίνου τιμὰς καθῄρεσαν, εἰκόσι δὲ καὶ ἀνδριάσι Γορδιανοῦ τὰς πόλεις ἐκόσμουν, τῷ τε κυρίῳ αὐτῶν ὀνόματι προσθέντες, Ἀφρικανὸν ἐκάλεσαν ἀφ' ἑαυτῶν. ὅτῳ γὰρ Λίβυες ὑπὸ μεσημβρίαν τῇ Ῥωμαίων φωνῇ καλοῦνται.

ιδ'. Ὁ δὲ Γορδιανὸς ἐνδιατρίψας τῇ Θύσρῳ, ἔνθα ταῦτα ἐπράχθη, ἡμερῶν τινῶν, ἅτε φέρων βασιλέως ὄνομα καὶ σχῆμα, ἀπάρας τε ἀπὸ Θύσρου, εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐπείχθη, ἣν ἥδει μεγίστην τε οὖσαν καὶ πολυάνθρωπον, ἵν' ὥσπερ ἐν Ῥώμῃ πάντα πράττῃ. ἡ γὰρ πόλις ἐκείνη, καὶ δυνάμει χρημάτων καὶ πλήθει τῶν καλοικάντων, καὶ μεγέθει, μόνης Ῥώμης ἀπολείπεται, φιλονεικοῦσα πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξάνδρου πόλιν περὶ δευτερείων. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπὴ· τοῦ μὲν σκαπτιούχων οἵ πινες ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ὁπλιτικευόντων νεανίσκων, ἐν σχήματι τῶν κατὰ Ῥώμην προϊόντων δορυφόρων. αἵ τε ἑάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ὅτι σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τοὺς βασιλικοὺς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. τὸ δὲ πῦρ προεπέμπετο, ὡς ὄψιν καὶ τύχην ἔχειν πρὸς ὀλίγον, ὥσπερ ἐν εἰκόνι, τῆς Ῥώμης καὶ Καρχηδονίων πόλιν.

ιε'. Ὁ τε Γορδιανὸς γράμματά τε πάμπλειστα ἐκπέμπει πρὸς ἅπα-

subire: simul ætate jam exacta minime recusandum putabat, quin (si ita res poscceret) etiam Imperatoriis honoribus immoreretur. Igitur statim tumultuari omnis Africa, sublatisque Maximini honoribus, civitates pleræque imagines Gordiani ac statuas ponere. Sed eum quoque à se cognominarunt Africanum. Nam qui ad Meridiem Libyes habitant, Afri Romana voce nuncupantur.

XIV. At Gordianus, aliquot dies Thystri commoratus, qua in urbe hæc acta fuerant, nomen Imperatoris jam cultumque gerens, Carthaginem proficiscitur, ut in civitate maxima, quamque populosam norat, omnia quasi Romæ agitarentur: siquidem urbs illa vel opibus, vel populi frequentia, vel magnitudine, tantum Romæ concedens, cum Alexandri urbe Ægyptiaca de secunda palma contendit. Sequebatur autem ipsum principalis pompa omnis, militesque quicunque aderant, juvenesque urbani procera statura, ad eorum similitudinem, qui Romæ Imperatorem comitantur: virgæ item laureatæ, quo insigni Principes à privatis dignoscuntur. Prætereaque ignis de more præferebatur, ut speciem fortunamque (exiguum sane ad tempus) Romanæ civitatis Carthago repræsentaret.

XV. Cæterum Gordianus literas complures ad primum

quemque Romam missitabat, atque ad proceres Senatus, quorum erant ei permulti amici, ac necessarii. Scripsit item publice ad Senatum populumque Romanum, significans Afrorum erga se consensum: simulque accusans Maximini crudelitatem, quam esse omnibus magnopere invisam sentiebat. Ipse omnem præ se mansuetudinem ferebat. Nam & delatores omnes exilio affecit; & iis, qui parum justo judicio damnati fuerant, iterum defendendi sui potestatem indulsit. Quin exules quoque in patriam restituebat, ac militibus plura se, quàm quisquam antea, largiturum, populoque ingens daturum congiarium pollicebatur. Idem præfectum quoque prætorii Vitalianum, ferum crudelemque hominem, charissimum devotissimumque Maximino, in ipsa urbe curavit interimendum. Siquidem suspectans, ne ille suis incœptis fortiter resistendo, cæteros quoque metu perterritos à se averteret, mittit provinciæ quæstorem, adolescentem audaciſſimum, corpore validum atque ætate florentem, promptumque ad omne periculum pro se suscipiendum: traditis centurionibus, ac militibus nonnullis, cui etiam literas dedit obsignatas duplicibus tabellis, per quas arcana occultaque nego τὸν τῆ χῖ τλῶ Ῥώμλω πρωτεύειν δοκέντων· τοῖς τε τῆς συγκλήτῳ δοκιμωτάτοις ὀπηέλλει, ὧν ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι τε καὶ συγγενεῖς. ἐποίησε δὲ καὶ δημόσια γράμματα πρός τε τὸν Ρωμαίων δῆμον καὶ τὴ σύγκλητον, δι' ὧν τλῶ τε Λιβύων ἐδήλε εἰς ἑαυτὸν σύμπνοιαν, τῆ τε Μαξιμίνε ὠμότητι κατηγόρει, σφοδρότατα εἰδὼς μισυμένλω. αὐτός τε πᾶσαν πραότητα ὑπεσχνεῖτο, συκοφάντας τε πάντας φυγαδεύων, καὶ παλινδικίας δίδως τοῖς ἀδίκως κατακριθεῖσι, τούς τε φυγάδας εἰς τὰς πατρίδας ἐπανάγων. [1] τοὺς δὲ στρατώτας ὑπερβάλλο δόσεσιν χρημάτων ὅσλω ἄλλος πρότερον, τῷ τε δήμῳ νομὰς ἐπήγγειλε. πρὐνοήσατο δὲ τῶ πρότερον ἀναιρεθῆναι τῆ χῖ τῆ Ῥώμλω τὸν στρατοπέδων προεστῶτα· Βιλιανὸς δὲ λῶ ὄνομα αὐτῷ, τὸν ἤδη τραχύταλα καὶ ὠμότατα πράττοντα, φίλτατόν τε ὄντα καὶ καθωσιωμένον τῆ Μαξιμίνῳ. παρορμήσων ἂν μὴ τοῖς πραπομένοις γενναίως ἀντιπῆ, καὶ τῷ ἐκείνε φθόνῳ μηδεὶς αὐτῷ συμάχησαι, πέμπει τὰ ταμίαν τῆ ἔθνες, νεανίσκον φύσει εὐτολμον, καὶ τὸ σῶμα ἐν ἀγεννῆ, καὶ τλῶ ἡλικίαν ἀκμάζοντα, θρασύθυμόν τε ἐς τὰ ὑπὲρ ἑαυτῆ κίνδλνον· ὥστε δὲ αὐτῷ ἑκατοντάρχας καὶ στρατώτας πνὰς, οἷς ἔδωκε κατασεσημασμένα γράμματα ἐν πυκίοις πίναξι, δι' ὧν τὰ ὑπόρρητα καὶ κρυπτὰ ἀσχήμαλα τοῖς βασιλεῦσιν

1 Scribo τῶν στρατιώτας Steph.

ἐπι-

ἐπιστέλλεται. κωλύει δὲ αὐτοῖς, πρὶν τὴν ἕω εἰς τὴν Ῥώμην καταλῦσαι, ἐπιστῶσαι ἔτι δικάζοντι καὶ ἀνακεχωρηκότι τῷ Βιταλιανῷ ἐν τῷ τοῦ δικαστηρίου οἰκίσκῳ, ἔνθα μόνα τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ δοκοῦντα ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως ἥρμοσταί τε, καὶ ἐξήτασται· δηλῶσαί τι ὅτι φέροιεν γράμματα πρὸς Μαξιμῖνον ἀπόρρητα· ὅτι τοῦτό τε οὕτως πεμφθῆναι ὑπὲρ ἀσφαλείας τοῦ βασιλέως· προσομιλῆσαι δὲ βούλεσθαι κἀκείνῳ διαλεχθῆναι αὐτῷ ἰδιαίτερον, ἀπαγγεῖλαί τε τὰ ἐντεταλμένα. διαχολυμένῳ δὲ ἐκείνῳ ὑπὸ τῶν σφραγίδων ὑπέγνωσαν, προσπεπλεγμένους ὡς δὴ ἐρροντάς τι, οἷς εἶχον ὑποκολπιδίοις ξίφεσι φονεῦσαι. ἅπερ πάντα προὐχώρησεν ὡς ἐκέλευσεν. ἔτι γὰρ νυκτὸς οὔσης, ὥσπερ ἐκεῖνος εἰώθει πρὸ ἡμέρας προΐεναι, ὑπέστησαν αὐτῷ ἰδιάζοντι, μηδὲ πολλῶν πλήθους παρόντος. οἱ μὲν γὰρ οὐδὲ προεληλύθεσαν· οἱ δέ, προσαγορεύσαντες, πρὸ ἡμέρας ἀνεκεχωρήκεσαν. ἡσυχίας οὖν οὔσης, ὀλίγων τε πρὸ τοῦ οἰκίσκου, δηλώσαντες αὐτῷ τὰ προκεκριμένα, ῥᾳδίως εἰσεδέχθησαν. ἐπιδόντες δὲ τὰ γράμματα, ἐκείνου τῶν σφραγῖσι τοὺς ὄφεις ἐπιβάλλοντος, προβάλλοντες τὰ ξιφίδια καὶ παίσαντες, φονεύουσιν, ἔχοντές τε αὐτοὺ πρόκωπα, προπηδῶσιν. οἱ δὲ παρόντες, ἐκπλαγέντες ἀνεχώρησαν, οἰόμενοι Μαξιμίνου τοῦτο κέλευσιν εἶναι. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτου πολλάκις

gotia ſignificare imperatores conſueverunt. Jubet itaque illos intrare urbem ante lucem, ac dum adhuc in actibus occupatus eſſet Vitalianus, accedere ad eum intra cellulam, ubi res ſecretas atque arcanas ad ſalutem Principis pertinentes ſcrutari atque inquirere conſueverat: ferre ſe literas arcanas à Maximino, & ad hoc à quopiam eſſe miſſos in Regis ſecuritatem; ſimulare etiam ſe velle cum illo remotis arbitris colloqui, & quæ ſibi mandata eſſent exponere. Dein ſignis agnoſcendis occupatum, pugionibus, quos in ſinu occultos haberent, de improviſo confoderent. Quæ ſcilicet omnia ex ſententia ſucceſſerunt. Etenim ante lucem, quo tempore prodire illi mos fuerat, inveniunt hominem pæne ſolum, paucis tantum circumſtantibus: quippe alii nondum venerant, alii ſalutato abierant, priuſquam diluceſceret. Igitur vacante illo, ac paucis duntaxat ante cellulam inventis, ubi quæ ſupra diximus nunciaverunt, facilè ſcilicet intromiſſi ſunt: porrectiſque epiſtolis, contemplantem eum ſigna diligentius, prolatis pugionibus confodiunt, nudoſque eos manibus præ ſe tenentes proſiliunt, omnibus loco cedentibus. Nam id Maximini factum imperio putabant. Quando idem ſæpenu-

1 Lego ἐπέστησαν. Steph.

2 Poſt τῇ εἰώθει ſubaudiendum è præcedenti membro participium ὄντων. Sylburg.

mero

mero etiam in eos facere confueverat, qui antea ipsi cariſſimi videbantur. Dein vadentes media ſacra via, proponunt epiſtolam Gordiani ad populum, literaſque item ab illo conſulibus ipſis, cæteriſque reddunt, vulgata etiam fama interfecti Maximini. Quod ubi auditum eſt, ſtatim univerſus populus diſcurrere undique furenti ſimilis. Nam etſi ubique vulgus ſemper ad res novas leviſſimum, tamen Romana plebs in primis, quæ ex magna, variaque etiam peregrinorum multitudine conſtat, longe cæteris mobilior eſt.

XVI. Igitur ſtatuæ atque imagines Maximini, cæterique honores ſtatim convulſi, clauſumque antea formidine odium, licentia jam & poteſtate adepta, nullo prohibente effundebant. Quare Senatus quoque frequens, etſi de Maximino certi nihil habebat, ex præſenti fortuna rem conjectans, abolitis illius honoribus, Gordianum filiumque ipſius Auguſtos declaraverunt: ſtatimque delatores atque accuſatores univerſi aut effugerunt, aut ab iis quos offenderant occidebantur. Procuratores autem, & qui jus in illius crudelitatis miniſterium dicebant, tracti à plebe ſunt, abjectique in cloacas. Multi item inſontes occiſi. Nam & creditorem ſuum quiſque, & adverſarium in forenſibus cauſis, καὶ οἷς τοὺς δοκοῦντας εἶναι φιλτάτους. καταβάντες δὲ ἀπὸ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, περιφέρουσι τὰ γράμματα τοῦ δήμου τὸ Γορδιανοῦ, τοῖς τε ὑπάτοις καὶ τοῖς λοιποῖς τὰ ἐπεσταλμένα δηλοῦσι. ἀφανισθέντα τε τὸν αὐτοῦ φήμη, ὡς ἄρα καὶ Μαξιμῖνος εἴη ἀνηρημένος. ὡς δὲ ἐπέβησαν ταῦτα, εὐθέως πᾶς ὁ δῆμος, ὥσπερ ἐνθουσιῶν διέδραμε πανταχοῦ. καὶ πάντες μὲν γὰρ ὄχλοι, καθάπερ οἱ τὰ κυνοτομούμενα· ὁ δὲ Ρωμαίων δῆμος ἐν πλήθει μεγίστῳ καὶ ποικίλῳ, συγκλύδων τε ἀνθρώπων, πολὺ καὶ ῥᾴδιον ἔχει τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον.

ις'. Ἀνδριάντες ἦν καὶ εἰκόνες, τιμαί τε πᾶσαι τοῦ Μαξιμίνου κατεσπῶντο· καὶ τὸ κρυπτὸν πρότερον διὰ φόβου μῖσος, ἀδεὲς καὶ αὐτεξούσιον γενόμενον, ἀκωλύτως ἐξεχεῖτο. ἥτε πάγκλησος συνελθοῦσα πρὶν τὸ ἀκριβὲς εἰδέναι περὶ τοῦ Μαξιμίνου, ἐκ τῆς παρούσης τύχης τὰ μέλλοντα πιστεύσασα, τὸν Γορδιανὸν ἅμα τῷ υἱῷ σεβασὸν ἀναγορεύσει· τὰς δὲ τοῦ Μαξιμίνου τιμὰς ἀνατρέπουσι. συκοφάνταί τε ἦν καὶ οἱ γενόμενοι πάντων κατήγοροι, ἢ ἔφευγον, ἢ ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντων ἀνῃροῦντο. ὀλιγαρχοί τε καὶ δικασταὶ οἱ τὰ ἐκείνου ὠμότητος ὑπηρέται, συρέντες ὑπὸ τοῦ ὄχλου, εἰς τὰς ὀχετοὺς ἐρρίπτουντο· φόνου τε ἦν ὀλίγου ἐγένετο καὶ μηδὲν ἀδικησάντων ἀνθρώπων. δανειστὰς γὸ ἕκαστος, ἢ καὶ ἀντιδίκους ἐς πράγματα ἀγοραίοις, καὶ εἴπε πρός τινα βραχεῖαν αἰτίαν

εἶχε

εἶχε μίσους, [1] ἐπαναβαίνοντές τε οἰκήσειν ἀπροσδοκήτως, ἐπιρράζοντες, ὡς συκοφάντας ἐσύλησάν τε καὶ ἐφόνευσαν. [2] ἐν προσχήματι ἐλευθερίας ἀδείας τε εἰρωνικῆς, ἔργα πολέμου ἐμφυλίου ἐγένετο· ὡς καὶ τὸν τῆς πόλεως ἔπαρχον τὰ μετὰ πράξεις πολλὰς ὑπατικὰς (Σαβῖνος δὲ αὐτῷ ὄνομα) βαλόμενον κωλύσαι τὰ γιγνόμενα, ξύλῳ παιόντα καὶ τῇ κεφαλῇ, τελευτῆσαι.

ιζ'. Καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐν τούτοις ἦν. ἡ δὲ σύγκλητος, ἅπαξ ἀναῤῥιφθέντος κινδύνου, φόβῳ τοῦ Μαξιμίνου πάντα ἔπραττεν εἰς τὸ λυσῆσαι αὐτοῦ τὰ ἔθνη. [3] πρεσβείαι τοίνυν πανταχῇ ἐκ πάντας ἡγεμόνους ἐξεπέμφησαν, ὁπλισχθέντων ἀνδρῶν ἔκ τε τῆς συγκλήτου αὐτῆς, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος, ἐκ ἀδοκίμων· γράμματά τε πρὸς πάντας, τιμὴ Ῥωμαίων καὶ τῆς συγκλήτου γνώμῃ δηλοῦντα, προτρέποντά τε τοὺς ἡγεμόνας συναίρεσθαι τῇ κοινῇ παιδείᾳ καὶ σωτηρίᾳ [4] βουλεύσειν· τὰ δ' ἔθνη πείθεσθαι Ῥωμαίοις, ὧν δημόσιον ἄνωθεν τὸ κράτος ἐστὶν, αὐτά τε

fis, & ut quemque aliquis leviſſima de cauſa oderat, impetu in domum facto, boniſque direptis, trucidabant. Ita ſub ſpecie libertatis, paciſque prætextu, civilis belli facinora edebantur. Quin præfectum quoque urbi Sabinum, qui antea pleraque munia Conſularia obierat, prohibere talia conantem, fuſte capiti illiſo mactaverunt.

XVII. Hoc igitur populus agitabat. Enimvero Senatus, quando jam ſemel periculum ſubierat, metu Maximini, nihil ſibi ad ſolicitandas ad defectionem provincias reliqui faciebat. Quocirca legationes undique ad rectores provinciarum mittebantur, electis è ſenatorio equeſtrique ordine clariſſimis hominibus, cum literis, quibus S. P. Q. R. mens exponebatur: qui procuratores ipſos hortarentur, uti communem patriam capeſſerent, curiamque Romanam tuerentur: perſuaderentque nationibus, ut in fide populi Romani perſeverarent, cujus proprium antiquitus Imperium foret, veterrimumque cum illis amicitiæ

---

1 Ἐπαναβαίνοντές τε οἰκήσειν. pro τε aptius ſubſtituemus articulum ταῖς. Sylburg.

2 Hic quoque deſiderari puto ἦν poſt ἐν προσχήματι. Steph.

3 Quia Senatus ad omnes provincias & portuum cuſtodes literas dederat; ne aliquid commeatuum in Maximini poteſtatem veniret: miſerat præterea per omnes civitates Prætorios & Quæſtorios viros, qui ubique cuſtodias agerent, & omnia contra Maximinum defenderent. Jul. Cap.

4 Βουλεύσει. Ferri aliquo modo poteſt hæc ſententia, [iis qui communi patriæ & ſenatorum conſeſſui conſultum cuperent] ſed tunc pro τῇ aptius legeretur τῶν, alioqui legi etiam poſſet, καὶ τοῖς ἐν συνεδρίῳ βουλεύσειν. Capit. vel ut Stephano placet, mutanda forſan iſta vox βουλεύσειν in βουλῇ.

jus

jus à majoribus inſtitutum. Quocirca plerique legatis benigne exceptis, populos ad defectionem pertulerunt, quod ſcilicet pronum fuit; adeo incredibili apud omnes odio Maximinus laborabat. Igitur, omnibus quicunque apud ipſos magiſtratum gerentes cum Maximino ſentiebant, repente ad unum occiſis, ipſi univerſi ad Romanos defecerunt. Pauci tamen inventi, qui legatos ad ſe miſſos interficerent, aut ad ipſum mitterent, adhibitis cuſtodibus: qui deinde omnes exquiſitiſſimis à Maximino ſuppliciis affecti ſunt.

XVIII. Hæc mens Romanæ civitatis, hic animus fuit. Quæ poſtquam Maximino nunciata ſunt, quamquam triſtis ac ſolicitus, tamen illa ſe contemnere ſimulabat. Ac primo quidem alteroque die domo quietus, ad amicos de eo negotio retulit. Cæterum exercitus omnis, cunctique ejus regionis mortales, etſi rem omnem intellexerant, intumuerantque animis, audacia rerum tantarum, ac novitate; tamen pro ſe quiſque tacebant, ac ſe ignorare omnia ſimulabant. Quippe tantus erat Maximini metus, ut nihil illum plane lateret, omniumque non ſolum verba, ſed

φίλα καὶ ὑπήκοα ἐκ προγόνων. οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν προσήκαντο τὴν προσβείαν· καὶ τὰ ἔθνη ἀποστήσαντες, ξαδίως μίσει τῆς Μαξιμίνου τυραννίδος, τές τε ἐκεῖσε [1] πράϊτοντας, εἰ τὰ Μαξιμίνου φρονοῖεν, ἀπεκτίναντες, προσέθεντο Ρωμαίοις. ὀλίγοι δέ τινες ἢ διεχρήσαντο τὲς ἐλθόντας φήσοντες, ἢ μετὰ φρυᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρέπεμψαν· ὃς συλλαμβάνων, ὠμῶς ἐκόλαζε.

ιη'. Τὰ μὲν κατὰ τὴν Ρωμαίων πόλιν τε καὶ γνώμην, τοιαῦτα ἦν. ὡς δ' ἀπηγέλη τῷ Μαξιμίνῳ τὰ πεπραγμένα, [2] σκυδρωπός τε ἦν, καὶ ἐν μεγάλαις φροντίσι· προσεποιεῖτό τε αὐτὴν καλαφρονεῖν. τῆς μὲν οὖν πρώτης καὶ δευτέρας ἡμέρας ἔνδον ἔμεινεν ἡσυχάζων, καὶ τοῖς φίλοις περὶ τοῦ πράκτέου κοινώμενος. τὸ δὲ στρατόπεδον πᾶν τὸ σὺν αὐτῷ, οἵτε ἐπέκεινα πάντες ἄνθρωποι ἔγνωσαν μὲν τὰ διαπεπραγμένα, κὴ δοίδυκον πᾶσιν αἱ ψυχαὶ, πλικότων ἔργων ἐντόλμων καινοτομίᾳ· ἐδέ τις πρός τινα ἔλεγέ τι, ἢ τ' εἰδέναι τι προσεποιεῖτο. τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ Μαξιμίνου φόβος, ὡς μηδὲν αὐτὸν λανθάνειν, φυλάττεσθαι δὲ πάντων ὑμόνου τὰ λῷ

1 Suſpicor iſtam vocem πράϊτοντας ſine adjectione. Steph.

2 Aliter eum eſſe affectum ſcribit Capitol. hujuſmodi verbis, *arripiebat gladium*, quaſi ſenatum poſſet occidere: conſcindebat veſtem regiam, jaciebat ſe in parietes, nonnunquam terræ ſe proſternebat, Capitol.

φοντῆς

φωνῆς καὶ γλώττης περιεῤῥωγμένα, ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὄψεως νοήματα. ὁ μέντοι Μαξιμῖνος συγκαλέσας πάντα τὸ στρατὸν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον, παρελθών τε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀναβάς τε ἐπὶ τὸ βῆμα, ὑπαναγνόντος τοῦ βιβλίου ὅπερ αὐτῷ ἦσαν συντάξαντές τινες τῶν φίλων, ἐξ ἀναγνώσεως ἔλεξε τοιάδε.

nutus quoque ſpeciemque oris obſervaret. Tertio vero die convocatis in campum ante urbem militibus ſuis, Maximinus tribunal inſcendit, atque ex libello orationem ab amicis compoſitam, in hanc ſententiam recitavit.

Δημηγορία Μαξιμίνου.

ιθ'. Ἄπιστα μὲν οἶδα καὶ παράδοξα λέξων πρὸς ὑμᾶς· ὡς δὲ ἐγὼ οἶομαι, ἀθαύματα, ἀλλὰ χλευῆς καὶ γέλωτος ἄξια. ὅπλα ἐπ' ὑμᾶς καὶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν οἱ Γερμανοὶ αἴρονται, οἳς πολλάκις ἐνικήσαμεν· οἱ Σαυρομάται, οἳ πρὸ εἰρήνης ἐνάσοτε ἱκετεύοντες. Πέρσαι τε οἱ πάλαι Μεσοποταμίαν κατατρέχοντες, νῦν ἡσυχάζουσιν, ἀγαπητῶς ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν, δέους τε τῆς ὑμετέρας ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀρετῆς τε πεῖρα τῶν ἐμῶν πράξεων, ἃς ἔγνωσαν ὅτε τὴν ὄχθαις στρατοπέδων ἠγόμην, [1] ἀντεχόντας αὐτῆς· ἀλλὰ γὰρ μή τι ἄρα καὶ καταγέλαστον εἰπεῖν Καρχηδόνιοι μεμήνασι, καὶ [2] πρεσβύτῃ ἄδηλον ἐν ἑκάτῳ γήρᾳ ἐπιφερομένῳ, πείσαντες ἢ βιασάμενοι, ὥσπερ ἐν παίγνιοις παίζουσι βασιλείαν. τίνι δαὶ

XIX. Scio me vobis incredibilia novaque dicturum; ſed (ut ego exiſtimo) non tam admiratione quàm riſu digna. Arma vobis veſtræque virtuti non Germani inferunt, ſæpe devicti: non Sarmatæ, qui de pace nobis quotidie ſupplicant: Perſæ item, qui olim Meſopotamiam pervagabantur, nunc ſuas intra ſedes quieſcere boni conſulunt, cum gloria in armis veſtra, tum rerum à me geſtarum periculo edocti, quæ jam tum illis innotuerunt cum tuenti ripas exercitui præfuimus. Verum (nequid magis ridiculum dixerim) Carthaginenſes inſaniunt, atque ſene infeliciſſimo & extremæ jam ætatis delirante, dubium ſuaſu an coactu, quaſi aliqua in pompa ludunt principatum. Quo enim freti exercitu? cum apud

1 Scribendum videtur αὐτῆς, illud autem ἀντεχόντας (ſi mendoſum non ſit) ad ἀρετῆς refertur. Steph.

2 Gordianus ſenex & debilis & morti vicinus ſumpſit imperium. Capitol.

eos proconſulis miniſterio lictores ſatisfaciant. Quibus porro uſuri armis? ubi præter lanceas exiguas ad feras excipiendas; nihil ſit telorum; proque bellicis exercitationibus chori tantum, dictaque procacia, & numeri quidam uſurpentur. Neque vero vos perterrefecerint quæ facta in urbe nunciantur: nempe Vitalianus per dolum fraudemque occiſus eſt. Quam autem leve, inſtabileque ſit Romani populi ingenium, quam prompta clamorum tenus audacia, notiſſimum ſcilicet vobis eſt. Si duos modo treſve armatos conſpexerint, trudentes alter alterum, & proculcantes, ac ſuum quiſque periculum fugitantes, publicum neglectui habent. Quod ſi quis vobis etiam quæ acta in Senatu ſunt, renunciavit, non eſt profecto quod miremini noſtram illis continentiam duriorem videri, atque ob id morum congruentiam vitamque illius luxurioſam nobis anteferri. Quippe apud illos fortiſſima quæque ac graviſſima pro aſperrimis, diſſoluta atque ebacchantia pro mitibus voluptuariiſque habentur. Quocirca noſtrum quidem Imperium, quoniam induſtrium atque moderatum, averſantur. Gordiani delectantur nomine, cujus infamia vitæ mini-

ξοῦντες τραπὴ, καὶ παρ' οἷς εἰς πλῆ τοῦ ἡγουμένου ὑπηρεσίαν ἀρκοῦσι ξυστοῦχοι; ποῖα φέροντες ὅπλα, παρ' οἷς ὑλὴν [1] πλέον δορατίων οἷς πρὸς θηρία μονομαχοῦσι; τὰ πολεμικὰ αὐτοῖς γυμνάσια, χοροὶ καὶ σκώμματα καὶ ῥυθμοί. μηδέ τινα ὑμᾶς ἐκπλήττετω τὰ κατὰ Ρώμην ἀγγελθέντα. Βιταλιανὸς μὲν ἀνῃρέθη, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ληφθείς. τοῦ δὲ Ρωμαίων δήμου τὸ κοῦφον καὶ εὐμετάβολον οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ μέχει βοῆς θρασύ. εἰ δύο ἢ τρεῖς ὁπλίτας ἴδοιεν μόνον, ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοί τε καὶ πατούμενοι, φεύγων ἕκαστος τὸν ἴδιον κίνδυνον, τοῦ κοινοῦ ἀμελῶς ἔχει. εἰ δὲ καὶ τὰ τῆς συγκλήτου τις ὑμῖν διήγγειλε, μὴ θαυμάζετε εἰ τὸ μὲν ἡμέτερον σῶφρον, τραχὺ αὐτοῖς δοκεῖ· [2] τὸ δ' ὁμότροπον, ἐν ἀκολάστῳ βίῳ ἐκείνου προπεμᾶται· καὶ τὰ μὲν ἀνδρεῖα καὶ σεμνὰ τῷ ἔργῳ, φοβερὰ παραγορεύουσι· τὰ δὲ ἀνειμένα καὶ ἐκβεβακχευμένα, ὡς ἥμερα δ' ἡδονῆς ἔχουσι. διόπερ παρὰ τὸν ἐμὸν ἀρχὸν, ὅσαν ὑπηρεσῶν καὶ κόσμιον, ἀλλοτρίαν ἀπέκειντο. ἤδησαν δὲ τὸ Γορδιανοῦ ὄνομα, ὃ τὸν διαβεβλημένον βίον οὐκ ἀγνοεῖτε. παρὰ τούτου καὶ

---

1 Pro πλέον rectius legimus πλήν. Sylburg.

2 Melius conſtabit ſententia, ſi diſtinctionem poſt ὁμότροπον tollas & poſt ἐκείνου colloces, hoc ſenſu: Illius vero in vita intemperanti morum ſimilitudo nobis anteponitur, i. e. quia in vitæ intemperantia ſimilis eſt populi Rom. nobis antefertur. Sylburg.

τούτου

τοιούτους ὑμῖν ὁ πόλεμος, εἴπερ οὕτως αὐτὸν καλεῖν βούλοιτο. ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, ὡς οἱ πλεῖστοι, καὶ σχεδὸν πάντες, εἰ μόνον Ἰταλίας ἁψαίμεθα, ἱκετηρίας θαλλοὺς καὶ τέκνα προτείνοντας, ὑποστρώσειν αὐτοὺς τοῖς ἡμετέροις ποσίν. οἱ δὲ λοιποὶ ἀφ' ἑτοιμίας καὶ φαυλότητα φεύξονται, [1] ὡς ὑπάρξαι ἐμοί τι καὶ ὑμῖν τὰ ἐκείνων πάντα δῶναι, ὑμῖν τι ἀδεῶς λαβοῦσι χαρπώσασθαι.

κ'. Τοιαῦτά τινα εἰπὼν, [2] βλάσφημά τι πολλὰ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν παρῳδήγετο, ἀποῤῥίψας, τῇ τε ἀφ' ὑψηλοῦ ἀπειλῇ καὶ τραχεῖ προσώπῳ νεύματι, ὡς πρὸς παρόντας ὁρμητὴς, ἐπαγγέλλει τὴν ἐπ' Ἰταλίαν ἔξοδον· διανείμας τε αὐτοῖς πάμπλειστα χρήματα, μιᾶς ἡμέρας ἀφελὼν, τῆς ὁδὸν ἔτυχε, πολύ τι πλῆθος ἐπαγόμενος στρατοῦ, τὴν τε ὑπὸ Ῥωμαίοις δύναμιν. εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν οὐκ εὐκαταφρόνητος ἀριθμὸς, οὓς τοῖς ὅπλοις κεχείρωτο, ἢ πείσας ἐς φιλίαν καὶ συμμαχίαν ἐπῆκτο. μηχαναί τε καὶ πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ὅσα πρὸς τὰς Βαρβάρους, ὧν ἐπιφέρετο. αὐτὸς μὲν ἀκλεεστέραν τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο ἀφ' ἑτοιμάτων καὶ

me vos præterit. Igitur adverſus hos atque hujuſcemodi homines bellum vobis eſt, milites: ſi tamen bellum id appellandum. Nam ut mihi quidem atque adeo cæteris omnibus videtur, non prius Italiam attigerimus, quam illorum maxima pars ramos ſupplices liberoſque ſuos præferentes, noſtris ſe pedibus advolvent, aut formidine degeneri fugam facient: ut mihi liberum ſit bona illorum vobis contribuere, quibus in perpetuum perfruamini.

XX. Hæc cum dixiſſet, ac multa in civitatem Senatumque univerſum interpellatim probra jeciſſet, manuumque geſtibus minabundus, trucique vultu nutuque oris quaſi præſentibus iraſcens, profectionem in Italiam edicit. Diviſoque inter milites ingenti ſtipendio, uno tantum die interjecto facere iter incepit, magnum ſecum exercitum, atque univerſas adducens Romanas copias. Sequebatur eundem etiam Germanorum haudquaquam negligendus numerus, quos vel armis ſubegerat, vel in amicitiam ſocietatemque adſciverat. Præterea machinæ & bellica inſtrumenta, quæque alia adverſus Barbaros comparaverat. Cæterum tardius iter faciebat, ob vehicula reſque alias uſui neceſſarias quæ undiquaque im-

1 Idem eſt in fine hujus concionis apud Jul. Cap. nam ait ibi quoque Maximinus; Eamus contra Senatum & Afros, quorum omnium bona vos habebitis. Capitol.

2 Irati ac infantientis prorſus Maximini deſcriptionem copioſiorem legas apud Jul. Cap.

portabantur. Nam cum repentinum id illi iter obveniſſet, non cujuſquam providentia (ut conſueverat) ſed tumultuario ac feſtinato miniſterio, quæ erant militibus neceſſaria colligebantur. Igitur præmittere Pannoniorum cohortes decrevit, quibus fretus maxime erat, quæque primæ Imperatorem conſalutaverant, atque ultro etiam pro illius ſalute omne periculum depoſcebant. Iis igitur imperavit, ut cæteras copias præcederent, ac regiones occuparent Italiæ.

XXI. Dum in itinere Maximinus eſt, res interea Carthagini præter ſpem magnopere ſucceſſerunt. Erat autem Capellianus quidam, Senatorii ordinis vir, procurator Mauritaniæ Romanis ſubjectæ, quæ ab ipſis Numidia appellatur. Ea gens munita exercitibus fuerat, à quibus Barbarorum incurſus ac populationes coercerentur. Quare haud contemnendam militum manum circa ſeſe habebat. Cum hoc igitur Capelliano veteres Gordiano ſimultates ex forenſi quadam diſceptatione interceſſerant: Quocirca nomen adeptus Imperatoris, ſucceſſorem illi miſit, atque abſcedere provincia imperavit. Ille ea re indignatus, ac principi ſuo devotus, à quo magiſtratum

ὁπηνίκα παντα χόθεν συλλεγομένων. αἰφνιδίου γὰρ γενομένης τῆς ἐπ' Ἰταλίαν ὁδοῦ, οὐκ ἐκ προνοίας, ὥσπερ εἰώθει, ἀλλ' ἐξ αὐτοσχεδίου καὶ ἐπειγούσης ὑπηρεσίας, τὰ χρειώδη τῷ στρατῷ ἠθροίζετο. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ προπέμψαι τὰς τῶν Παιόνων φάλαγγας· ἐκείνοις γὰρ μάλιστα ἐπίστευεν, οἵπερ αὐτὸν καὶ πρῶτοι ἀντίτον βασιλέα, ἐθελονταί τε ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν ὑπεχνοῦντο. ἐκέλευσεν οὖν αὐτοῖς φθάσαι τὴν λοιπὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ χωρία προκαταλαβεῖν.

κα'. Καὶ οἱ μὲν περὶ Μαξιμῖνον ὡδοιπόρουν. ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι ἄλλως, ὡς ἐπράχθησαν, τὰ πράγματα προεχώρει. Καπελλιανὸς γάρ τις ὄνομα, τῶν ὑπὸ συγκλήτου ἡγεῖτο δὲ Μαυρουσίων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις, Νομάδων δὲ καλουμένων. τὸ δὲ ἔθνος στρατοπέδοις πέφρακτο, ἀφ' ὧν προεκείμενον πλῆθος Μαυρουσίων τῶν Βαρβάρων, ὡς ἂν ἐπέχοι αὐτῶν τὰς ἐξ ὁδοιπορίας ἁρπαγάς. εἶχεν οὖν ὑφ' ἑαυτῷ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον στρατιωτικήν. πρὸς δὴ τὸν Καπελλιανὸν τοῦτον καὶ ὁ Γορδιανὸς [1] ἀπεχθῶς προσέκειτο ἄνωθεν, ἐκ παλαιᾶς ἀγοραίας διαφορᾶς. τότε τοίνυν ἐν τῷ τῆς βασιλείας γενόμενος ὀνόματι, διάδοχόν τε αὐτὸν ἔπεμψε, καὶ τὸ ἔθνος ἐξελθεῖν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ πρός τε ταῦτα ἀγανακτήσας, τῷ τε

[1] Rectius fortaſſe ὁ Γορδιανὸς ἀπεχθῶς προσέκειτο καὶ ἄνωθεν, tranſpoſita videlicet καὶ & πρὸς in πρὸ verſa. Sylburg.

Μαξι-

Μαξιμίνῳ καθοσιώμενον, ὑφ' ἧς καὶ ἐς ὀργὴν ἐπέσεισε, πάντα τὸν στρατὸν ἀθροίσας, ἀναπείσας τε Μαξιμίνῳ πιστεῖν τὰ πάντα καὶ τὸν ὅρκον, κατῆλθεν ὅπη ἡ Καρχηδόνα, δυνάμει ἄγαν μεγίστῃ τε καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἡλικίαις ἠκμάζουσαν, καὶ παντοδαπῇ ὅπλων σκευῇ ἐξηρτυμένην, ἐμπειρίᾳ τε πολεμικῇ καὶ τῇ πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης συνηθείᾳ ἑτοίμως πρὸς μάχας.

κβ'. Ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Γορδιανῷ ὁ στρατὸς προσιὼν τῇ πόλει, αὐτός τε ἐν ἐσχάτῳ δέει ἦν· οἵ τε Καρχηδόνιοι ταραχθέντες, οἰόμενοι ἐν πλήθει ὄχλου ἢ ἐν εὐταξίᾳ στρατοῦ τὸ εὔελπι τῆς νίκης εἶναι, παντὶ ἡμεῖ πάντες ἐξίασιν, ὡς δὴ τῷ Καπιτωλιανῷ ἀντιταξόμενοι. Γορδιανὸς μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης (ὥς τινές φασιν) ἅμα τῷ τῆς Καρχηδόνος ὁπλίζεσθαι, ἐν ἀπογνώσει γενόμενος, ἐννοῶν τὴν δύναμιν Μαξιμίνου, εἶδέν δὲ ὁρῶν ἐν Λιβύῃ ἀξιόμαχον ἰσόρροπον, [1] ἀνήρτησεν ἑαυτὸν βρόχῳ.

κγ'. Κρυπτομένης δὲ αὐτοῦ τῆς τελευτῆς, ἅ υἱὸν αὐτοῦ στρατηγήσοντα δὴ τοῦ πλήθους εἵλοντο. γενομένης δὲ συμβολῆς, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ὄχλῳ πλείους ἦσαν, ἄτακτοι δὲ καὶ πολεμικῶν ἔργων ἀπαίδευτοι, ἅτε ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ τεθραμμένοι, ἑορταῖς τε καὶ τρυφαῖς σχολάζοντες ἀεί, γυμνοί τε ὅπλων καὶ ὀρ-

quoque eum accepiſſet, omni coacto exercitu, cum quidem fidem tueri ac jusjurandum perſuaſiſſet, Carthaginem contendit, maximas valentiſſimaſque copias ſecum adducens, viroſque cum ætate florentes, tum omni armorum genere inſtructos, peritoſque rei militaris, atque ex conſuetudine præliorum adverſus Barbaros magnopere ad pugnandum paratos.

XXII. Ut vero nunciatum Gordiano eſt adventare ad urbem Capellianum, & ipſe affectus eſt extrema formidine, & perterriti Carthaginenſes univerſi; qui ſcilicet in turba potius quam in exercitus aliquo ordine collocata victoriæ ſpe, cuncti pariter urbe effunduntur obviam Capelliano. Cæterum ſenex Gordianus (ut quidam perhiberſt) ſimul atque ille Carthaginem attigit, deſperatis rebus, quod Maximino vires ingentes, nullas in Africa copias eſſe videbat, quæ illis poſſent reſiſtere, laqueo ſe ſuſpendit.

XXIII. Sed occultata illius nece, filium ſibi ducem multitudo elegit. Ita ventum ad manus eſt. Erant autem numero quidem plures Carthaginenſes, ſed inordinati ac rerum bellicarum imperiti, quippe in altiſſima pace educati, feſtiſque & deliciis emolliti, nudique armis omnique bellico inſtrumento. Nam domo quiſque

[1] Acerrima pugna interfecto filio, ipſe vitam laqueo finivit. Jul. Cap.

pugio-

pugionem, aut ſecurem, aut venabulum, aut item præuſtas ſudes, ut quiſque poterat, acuminatas; ad tuendum corpus extulerat. Contra Numidæ, jaculatores optimi, atque equitandi peritiſſimi, ſic ut equos etiam infrenos virga tantum currentes moderentur. Quocirca facile Carthaginenſium plebs in fugam verſa, ſiquidem haud ferentes illorum impetum, omnes abjectis armis confertim effugerunt; trudenteſque inter ſe & proculcantes, multo ſane plures ipſi invicem affligebantur quam cædebantur ab hoſtibus. Hic & Gordiani filius cecidit, & quicunque eum ſecuti: ſic ut præ multitudine interfectorum, neque diſcerni ad ſepulturam funera potuerint, neque adoleſcentis Gordiani cadaver inveniretur. Etenim ex tanta copia fugientium pauci duntaxat urbem ingreſſi, conjectique in latebras, evaſerant: cæteri ad portas conferti, ac pro ſe quiſque intrare primi urbem feſtinabundi, ab jaculatoribus Numidis, cæteriſque armatis militibus, contrucidabantur: maximo feminarum puerorumque ejulatu, quorum ante oculos chariſſima pignora occidebantur. Sunt qui perhibeant, ut primum Gordiano, qui propter ſenium domi ſe

λάνων πολεμικῶν. ἕκας⊙ δ' ἐπιφέροιτο οἴκοθεν ἢ ξιφίδιον ἢ πέλεκυν, δοράτιά τε ἐκ κυνηγεσίων βαρέας τε τὰς ἐμπεπυσμένας ἀκοντιζόντες, καὶ ξύλα καταῤῥίσαντες εἰς τὰ ὁδοιπορικὰ σχήματα, ὡς ἕκας⊙ ἐδυνήσατο, σφέλημα τοῦ σώματ⊙ ἐποιεῖτο. οἱ δὲ Νομάδες, ἀκοντισταί τε εὐτυχοι καὶ ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ ῥᾳδίως μόνῃ τῇ δρόμου τῶν ἵππων κυβερνᾶν. ῥᾳστα δὴ ἐτρέψαντο τὸ Καρχηδονίων τὸ πλῆθ⊙· οἵπερ ὐχ ὑπομείναντες αὐτῶν τὴν ἐμβολὴν, πάντα ῥίψαντες ἔφυγον· ὠθούμενοι δ' ὑπ' ἀλλήλων καὶ παιόμενοι, πλείους ὑπὸ τῶν οἰκείων πλήθους ἐφθείροντο ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων. [1] ἔνθα καὶ ὁ τοῦ Γορδιανοῦ υἱὸς ἀπώλετο, οὔτε ὑπ' αὐτῶν πάντες· ὡς γὰρ πλῆθ⊙ πτωμάτων, μήτε νεκρῶν ἀναίρεσιν πρὸς ταφὴν γοερὰν δυνηθῆναι, μήτε τὸν νέου Γορδιανοῦ σῶμα εὑρεθῆναι. οἱ μὲν γὰρ φεύγοντες, ὅσοι τε ἦσαν εἰσρυέντες εἰς τὴν Καρχηδόνα, ὅσοι τε λαθεῖν ἠδυνήθησαν, σκιδαδέντες εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν, ὅσαν μεγίστη τε καὶ πολλή, ὀλίγοι ἐκ πολλῶν ἐσώθησαν· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθ⊙ πρὸς τὴν πύλαις συνοχωρέμενον, παρεισδυόμενοι κατεδάζοντ⊙ ἐκεῖσε, βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν ἀκοντιζόντων καὶ πατουμένον ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν, διεφθείρετο. πολλὴ δὲ οἰμωγὴ κατὰ τὴν πόλιν γυναικῶν τε καὶ παιδίων, ὧν ἐν ὄψει οἱ φίλτατοι ἀπώλοντο. ἔτεροι δέ φασιν, ὡς δὴ ταῦτα οἴκοι μεμενηκότι διὰ γῆρας τὸν πρεσβύτην, Γορδιανῷ ἀπαγγέλη, ὅ, τε Καπιτωλιανὸς εἰστ-

1 Scribit Jul. ante Patris ſuicidium Gordiani filium bello cecidiſſe.

λαύτων

λαύνων εἰς τ Καρχηδόνα ἐσηλώθη· ἐν δ' ἀπογνώσει δὲ πάντων γενόμενος, εἰσελθὼν μόνος εἰς τ οἰκίσκον, ὡς δὴ καθευδήσων, ἐξαρτήσας ἧς ἐπεφέρετο ζώνης τὸν τράχηλον ἐν βρόχῳ, τ βίᾳ ἀνεπαύσατο. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ὁ Γορδιανὸς ἐχρήσατο, βιώσας τὰ πρῶτα εὐδαιμόνως, ἐν οἰκέτου τε βασιλείας τελευτήσας.

κδ'. Ὁ δὲ Καπελλιανὸς εἰς Καρχηδόνα εἰσελθὼν, πάντας τε τοὺς περιλοίπους ἀπέκτεινεν, εἴπερ καὶ ἐσώθησαν ἐκ τ μάχης· ἐφείδετό τε οὔτε ἱερῶν συλήσεως, οὔτε χρημάτων ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἁρπαγῆς. ἐπιών τε τὰς λοιπὰς πόλεις, ὅσαι τὰς Μαξιμίνου τιμὰς καθῃρήκεσαν, τοὺς μὲν ἐξέχοντας ἐφόνευε, τοὺς δὲ δημότας ἐφυλάκιζεν· ἀγρούς τε καὶ κώμας ἐμπιπράναι λεηλατεῖν τε τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεπε, προφασιζόμενος μὲν τιμωρίαν εἰσπράξειν ἐφ' οἷς εἰς Μαξιμῖνον ἡμαρτήκεσαν, λανθανόντως δ' [1] εὔνοιαν ἑαυτῷ παρὰ τ στρατιωτῶν μνώμενος, ἵν' εἴ τι πλείσειεν τὰ Μαξιμίνου πράγματα, αὐτὸς ἔχων δύναμιν εὐνοῦσαν, τῆς ἀρχῆς ἀντιποιήσαιτο. τὰ μὲν δὴ κατὰ τ Λιβύλλαν ἐν τούτοις ἦν.

κε'. Ὡς δὲ εἰς τ Ῥώμην ἐσηλάθη ἡ τοῦ πρεσβύτου τελευτὴ, ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀφασίᾳ ὄ, τε δῆμος ἦν ἥ τε σύγκλητος, μάλιστα Γορδιανοῦ τετελευτηκότος, εἰς ὃν

continuerat, nunciatum ſit Capellianum jam in urbem perveniſſe, deplorata ſalute, intra cubiculum ſe quaſi dormiturum recepiſſe: colloque zonæ inſerto, qua præcinctus fuerat, ſibi mortem conſciviſſe. Hæc finis Gordiani fuit, felicis anteacta vita, atque in quadam principatus imagine extincti.

XXIV. Sed enim Capellianus Carthaginem ingreſſus, præcipuum quenque ex iis qui è pugna ſupererant, neci dedidit: ac neque à templis deſpoliandis, neque à publicis privatiſque pecuniis diripiendis abſtinuit: aditiſque urbibus reliquis, quæcunque honores Maximini ſuſtuliſſent, in his præſtantiſſimum quenque morte affecit, cæteros in exilium mittebat: agros autem vicoſque concremandos militibus tradebat, prætextu quidem ulciſcendi Maximinum, cæterum clanculum militum ſibi animos concilians, ut ſicubi res à Maximino titubaſſent, ipſe ad occupandum principatum benevolis militibus uteretur. Ita ſe videlicet res in Africa habebant.

XXV. Poſtea vero quam Romæ audita ſenis Gordiani mors eſt, ingens perturbatio Senatum populumque Romanum, ingenſque terror invaſit; extincto, in quem unum ſpes

1 Ipſe præterea militum animos ſibi conciliabat, præludens ad Imperium, ſi Maximinus periſſet. Capitol.

omnes

omnes ſuas collocaverant. Neque enim illos præteribat, nemini jam parſurum Maximinum, cum ſponte alienum ab ipſis atque hoſtili animo, tum juſtis etiam cauſis & profeſſo quaſi odio ſuccenſentem. Itaque frequentes in unum convenere, ac de toto negotio deliberantes, quando ſemel in periculum venerant, bellum comparare decreverunt, ac ſibi duos imperatores præficere, quos imperium inter ſe partiri voluerunt, ne rurſum illa potentia ad Tyrannidem deveniens, rurſum offenderet. Convenerunt igitur non quidem in curiam, quo ante conſueverant, ſed in templum Capitolini Jovis, quod in arce ſumma præcipuæ venerationis Romani habent. Ibi clauſis foribus ſoli, quaſi teſte & conſeſſore atque adeo rerum omnium inſpectore Deo, ſelectis qui ætate ac dignitate cæteros anteirent, de quibus ſuffragia ferrentur, duo ex omni numero, Maximus atque Albinus, plurimis ſuffragantibus Imperatores creati. Horum Maximus cum ſæpe exercitibus præfuerat, tum præfectura urbi egregie geſta, maximam ingenii providentiæque, præterea, vitæ continentis opinio-

ἠλπίκεσαν· ἤδεσαν γὰρ αὐτὸν ὅτε φεισόμενόν πω, ὡς γὰρ καὶ φύσει ἀλλοτρίως καὶ ἀπεχθῶς πρὸς αὐτοὺς διέκειτό τε καὶ ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις, ὡς ὡμολογημένοις ἐχθροῖς εἰκότως ὠργίζετο. ἔδοξεν οὖν συνελθεῖν, καὶ περὶ τῆς πρακτέων σκέψασθαι· ἅπαξ τε ἀναρριψαντας κίνδυνον, πόλεμον ἄρασθαι, προχειρισαμένους ἑαυτοῖς χειροτονηθέντας βασιλέας, οὓς ἠθέλησαν μεθεῖσι τὴν ἀρχὴν, ὡς μὴ πάλιν ἴσχυσαν ἐξουσίαν, εἰς τυραννίδα, πάλιν ἐξοκείλαι. συνῆλθον δὲ οὐκ εἰς τὸ συνήθες συνέδριον, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Διὸς νεὼν Καπιτωλίου, ὃν σέβεσι Ῥωμαῖοι ἐν ἀκροπόλει. συγκλείσαντες οὖν αὐτοὺς ἐν τῷ σηκῷ μόνους, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυσι τῷ Διὶ καὶ συνέδρῳ, ὁπισθόπτῃ τε τῆς πραττομένων, ὁπλεξάμενοι τῆς ἐν ἡλικίᾳ καὶ ἀξιώματι πρωτόντων ὡς ἐδοκίμαζον, καὶ τὴν ψηφοφορίαν, ἐχόντων καὶ ἄλλων ψήφους, [1] ἀκριθεισῶν τε καὶ τῶν πλείστων τῆς γνώμης, [2] Μάξιμόν τε καὶ Βαλβῖνον ἀνεπίρρητοι, αὐτοκράτορας ἐποίησαν. τούτων δ' ἦν ὁ μὲν Μάξιμος, ἔν τε πολλαῖς στρατοπέδων ἀρχαῖς γενόμενος, τήν τε Ῥωμαίων πόλεως ἔπαρχον κατασὰς, ἀνεπιτρόπως τε ἄρξας, καὶ ἐν ὑπολήψει παρὰ τοῖς ὄχλοις φρενῶν τε καὶ ἀσχολίας καὶ

maximus et Balbinus

1 Fortaſſe legemus διακριθεισῶν τε καὶ τῶν πλείστων (vel ἐκ τῶν πλείστων) τῶν γνωμῶν, ut ſit quod vulgo dicitur, diſcretis pro ſuffragiorum pluralitate ſententiis. Schottus ἀνακρίνων legit, ſed tunc talis requireretur loci mutatio, διακριθεισῶν τε τῶν γνωμῶν καὶ τῶν πλείστων μέρος Μάξιμόν τε καὶ Βαλβῖνον ἀνεπίρρητον. Sylburg.

2 In antiquis nummis M. Clodius, Pupienus, Maximus. Caſaub. annotat. Capitol.

βίᾳ

βίᾳ σώφρων· ὁ δὲ [1] Βαλβῖνος, γενόμενος μὲ ὑπατεύσας, εἰς δευτέραν δὲ ὑπατείαν ἐλπλακὼς, ἐθνῶν τε ἡγησάμενος ἀμέμπτως, τὸ δ' ἦθος ἁπλούστερος. τῆς ἐν χειροτονίας ἐκείνης ἀνειπούσης, σεβασοί τε ἀνηγορεύθησαν, καὶ πᾶσιν ἡ βασιλικῆς τιμαῖς ἡ σύγκλητος ἅπαν δόγμα αὐτοὺς ἐκόσμησεν.

κς'. Ὁ δὲ δῆμος, τούτων ἐν τῷ Καπιτωλίῳ πραττομένων, εἴτε ὑποβαλόντων τινῶν Γορδιανοῦ φίλων καὶ οἰκείων, εἴτε γνόντες ὑπὸ φήμης, παρεισήκεσαν τὰς πύλας, φράξαντες πᾶσαν πλῆ εἰς τὸ Καπιτώλιον ἄνοδον τῷ πλήθει τῶν ὄχλων· λίθους τε καὶ ξύλα ἐπεφέροντο, ἀντιπράττοντες τοῖς ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐψηφισμένοις· καὶ μάλιστα τὸν Μάξιμον παρητέμνοι, [2] σεβέστερον τῆς πόλεως. πολύ τε τὸ ὀξυρρεφὲς ἔχε πρὸς τὰς φαύλους καὶ κένους τῶν ὄχλων. ὅθεν δεδιότες, ἀπειρέσχοντο αὐτῷ, ἐξόδων τε καὶ ἠπείλουν ἀποκτενεῖν αὐτούς. ἠξίουν γὰρ τοῦ Γορδιανοῦ γένους βασιλέα αἱρεθῆναι, τό, τε τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς ὄνομα ἐκείνῳ τῷ οἴκῳ καὶ ὀνόματι μεῖναι. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ Μάξιμος, ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος τοὺς νεανίας, πάλαι στρατιώτας τε οἳ ἐν Ῥώμῃ διέτριβον, μεταπεμψάμενοι αὐτοῖς ξιφηφόρους, σεβ-

nem vulgo de ſe præbuerat. Balbinus autem, patricii generis homo, conſulatu iterum geſto, multiſque provinciis ſine ulla querela adminiſtratis, morum ſimplicior habebatur. Ita creati principes Auguſtique appellati, ac Senatus conſulto omnibus Imperatoriis honoribus affecti ſunt.

XXVI. Dum hæc aguntur in Capitolio, interea P. R. (incertum, ſubjicientibus Gordiani amicis ac neceſſariis, an tantum rumoribus exciti) facto ad portas concurſu, viam qua itur in Capitolium, totam conferta multitudine occuparverant: lapideſque & fuſtes ingerentes, rebus in Capitolio actis adverſabantur; ac Maximum in primis recuſantes, ſeveriorem ſcilicet quam ut eum levis multitudo facile pateretur. Magna enim induſtria vigilantiaque uſus fuerat adverſus improbitatem ac levitatem quorundam è plebe. Quapropter metuentes eo maxime offendebantur, clamitantes identidem ac minitantes utrumque ſe confeſtim occiſuros. Nam ipſi ex Gordiani genere principem ſibi depoſcebant, ut in familia nomineque eo nomen Imperatorium remaneret. Balbinus autem ac Maximus, equeſtris ordinis juventute, atque urbanis militibus, cum gladiis, un-

1 Nummus apud Onuphrium. Imp. Cæſ. D. Cælius, Balbinus, Aug. Cæſaud. ib.

2 Legi poteſt ἀς σεβέστερον τῆς πόλεως ἐπαρξαντα. Sylburg.

dique ſtipati, egredi Capitolio conabantur: ſed lapidibus ac fuſtibus coerciti: donec, ſubjiciente neſcio quo, ad hunc modum populo impoſuerunt.

XXVII. Erat puer quidam, infans adhuc, ex Gordiani filia natus, nomen avi referens. Hunc igitur, ſubmiſſis quibuſdam, afferri ad ſe juſſerunt: Qui cum domi eum ludibundum offendiſſent, impoſitum in humeros per mediam ferebant multitudinem, plebi oſtentantes, ac nepotulum Gordiani dictitantes, vocanteſque eum nominatim: quoad in Capitolium pertulerunt, populo ſubinde acclamante & conſpergente puerum frondibus. Cum itaque Senatus Cæſarem illum declaraſſet, quando adhuc per ætatem rempub. gerere non poterat, & iræ multitudinis reſederant, paſſi videlicet ſunt in aulam palatinam ſenes Imperatores commigrare.

XXVIII. Sed incidit per eos dies civitati Romæ funeſta calamitas orta de nimia duorum ſenatorum audacia. Nam cum Senatus haberetur de publicis negotiis, duo ex militibus Maximini, quos in caſtris reliquerat, emeritæ jam ætatis, ad fores curiæ acceſſerunt, exploratum quæ gererentur: inermes videlicet, tantumque ſubarmalibus & ſagis induti. Conſtiterant autem pariter cum

ελθεῖν τε τῆ Καπιτωλίῳ ἐδιάζοντο, ὑπὸ δὲ πλήθους ξύλων καὶ λίθων ἐκωλύθησαν· ἔς τε δὴ ὑποβάλλοντός τινος, αὐτοὶ τὸν δῆμον ἐσυφίσαντο.

κζ'. Ἦν τι παιδίον νήπιον, τῆς Γορδιανοῦ θυγατρὸς τέκνον, τῷ πάππῳ ὁμώνυμον. πέμψαντες τοίνυν τινὰς ἐπὶ σφᾶς αὐτοῖς, κελεύουσι τὸ παιδίον κομιδῆναι. οἱ δὲ εὑρόντες αὐτὸ ἀθύρον οἴκοι, ἀράμενοι ὅτι τάχος ἐπὶ ὤμων διὰ μέσου τοῦ πλήθους, δεικνύοντες τοῖς ὄχλοις, Γορδιανοῦ τε ἔκγονον λέγοντες, καὶ τῇ αὐτοῦ προσηγορίᾳ ὑποκαλοῦντες, ἀνάγουσιν εἰς τὸ Καπετώλιον εὐφημούμενον ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ φυλλοβολούμενον. τῆς τε συγκλήτου Καίσαρα αὐτὸ ἀποδειξάσης, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡλικίαν οὐχ οἷός τε ἦν προϊστασθαι τῶν πραγμάτων, τῆς τε ὀργῆς ὁ δῆμος ἐπαύσατο, ἠνέσχοντό τι προϊδεῖν εἰς τὸ βασίλειον αὐλιόν.

κη'. Συνέβη δ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων πλῆσμα ὀλέθριον τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀρχὴν καὶ πρόφασιν λαβὸν ἐξ εὐτόλμου θράσους δύο ἀνδρῶν τῶν ἀπὸ συγκλήτου. συνελθόντων γὰρ εἰς τὸ βουλευτήριον πάντες, σκεψόμενοι περὶ τῶν πραττομένων. μαθόντες δ' οἱ στρατιῶται, ὃς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Μαξιμίνου καταλελοίπει· ἤδη γὰρ πρὸς ἄφιξιν τῆς στρατείας ὄντες, καὶ διὰ ἡλικίαν οἴκοι μεμψιμοιροῦντες, ἦλθον μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς συγκλήτου, βουλόμενοι τὸ πραττόμενον μαθεῖν, ὅπλων μὲν γυμνοὶ, ἐν λιταῖς δὲ ἐσθῆσι καὶ ἐφεστρίσιν. ἐσήκεσαν δὲ μὴ τοῦ λοιποῦ δήμου. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τῶν θυ-

ρῶν

ρῶν ἐρώμων· δύο δὲ ἢ τρεῖς, πρεσβυτέρους ἐπακοῦσαι τῶν βουλομένων θελήσαντες, εἰς τὸ συνέδριον εἰσῆλθον, ὡς τὸν ἱδρυμένον βωμὸν τῆς νίκης ὑπερβαίνοντες τότε. ὁ δὲ συγκλήτου ἀνὴρ ἀπὸ ὑπατείας μὲν νεωστί, Γαλλικανὸς ὄνομα, Καρχηδόνιος δὲ τὸ γένος, καὶ ἕτερος στρατηγικὸς τὸ ἀξίωμα, Μαικήνας καλούμενος, ὀλίγα τι προσδοκῶντας τοὺς στρατιώτας, ἔχοντας δὲ τὰς χεῖρας ὑποκαθειμένας ἔτι ἐρισείσι, παίουσι, πλαγαῖς καταπαφλάσαις, ξίφεσιν οἷς ἐπιφέροντο ὑποκόλπιοις. πάντες γὰρ ἀμφὶ τιὼ ἦσαν σάσιν τε καὶ ταραχῇ, οἱ μὲν φανερῶς, οἱ δὲ καὶ κρύβδιν ἐξιφηφόρων, ἀμυνοῦσθαι δῆθεν φέροντες ἑαυτῶν ἀμφὶ τοὺς αἰφνιδίους ὀπαδεύοντας ἐχθρούς. τότε δὴ οἱ στρατιῶται πληγέντες, καί πως ἀπροσδοκήτως προσαλεῖν [1] ἢ δυνηθέντες, περὶ τῷ βωμῷ ἔκειντο. οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται τοῦτο θεασάμενοι, ἐκπλαγέντες τῷ πάθει τῶν συστρατιωτῶν, φοβηθέντες τὸ δῆμα τὸ πλῆθος, ἄνδρά τε ὅπλων ἔνδεες, ἔφυγον.

κθ'. Ὁ δὲ Γαλλικανὸς ἐκδραμὼν τῆς συγκλήτου εἰς τὸν δῆμον μέσον, δεικνύς τε τὸ ξίφος καὶ τιὼ χεῖρα ἡμαγμένω, διεκελεύετο διώκειν καὶ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς μὲν συγκλήτου καὶ Ρωμαίων, φίλους δὲ καὶ συμμάχους Μαξιμίνου. ὁ δὲ δῆμος ἔπειτα πειθεὶς, τὸν μὲν Γαλλικανὸν εὐφήμει, τοὺς δὲ στρα-

reliqua multitudine: ſed cæteris ante fores præſtolantibus, duo, treſve ad ſummum, curioſiores audiendi, curiam ingreſſi, ſic ut ultra aram quoque Victoriæ penetrarent. Hic ſenator quidam, depoſito nuper conſulatu, Gallicanus nomine, ac genere Carthaginenſis, alterque item prætorius, Mæcenas, nihil tale exſpectantes milites, manuſque adhuc ſub ſagulis habentes, repente adactis in corda pugionibus interficiunt. Etenim omnis ſenatus, ob recentem ſeditionem tumultumque ſuperiorem, alii propalam, pars clanculum gladios gerebant, quibus ſuam quiſque ſalutem ab inimicorum inſidiis tuerentur. Ita cæſi milites, quod ſe de improviſo defendere haud quiverant, proſtrati ante altaria jacebant. Quo viſo, cæteri confeſtim expavefacti commilitonum interitu, ſimul populi concurſum formidantes, quod erant inermes, fugam arripuere.

XXIX. Cæterum Gallicanus raptim ſe curia in mediam multitudinem proripiens, gladiumque & manum ſtillante ſanguine oſtentans, ad perſequendos occidendoſque ſenatus populique Romani hoſtes, amicos ſocioſque Maximini, vulgus adhortabatur. Quibus rebus inducta plebs, Gallicanum fauſtis excipit acclamatio-

1 Stephanus Legit ὑβρίσ.

nibus, militeſque lapidibus inceſſit, quatenus licuit perſecuta. Cæterum cum ſe illi in caſtra, recepiſſent, paucis tantummodo vulneratis, clauſis portis, armiſque arreptis, caſtrorum mœnia defenſabant. Verum Gallicanus (quando ſemel tantum facinus auſus fuerat) bellum protinus civile atque omnibus pernicioſum ſuſcitavit. Quippe juſſis effringi publicis armamentariis, in quibus pompæ magis inſtrumenta quàm belli aſſervabantur, unde ſibi quiſque munimentum corporis accommodaret; apertiſque item gladiatorum ludis, atque unoquoque propriis armis o nato: præterea cunctis, quæcunque intra domos aut officinas eſſent, haſtis, gladiis ac ſecuribu direptis, cum quodcunque occurrerat inſtrumentum ex idonea ad pugnam materia, furor in arma converteret, ſtatim omnes conferti conglobatique ad caſtra contenderunt, ac velut urbem aliquam expugnaturi, murum ipſum portaſque circumſederunt Cæterum milites, utpote pugnandi peritiſſimi, pinnis ſe murorum clypeiſque protegentes, ſagittarum jactu crebro ac prælongis contis multitudinem repellebant. Poſtremo, cum jam defatigato populo fauciiſque magna ex parte gladiatoribus, atque in veſperam vergente die, regredi in urbem decreviſſent: conſpicati milites ſecuritatem abeun-

πώτας, ὡς δυνατὸν ἦν, διώκοντες, ἔβαλλον λίθοις. οἱ δὲ, φθάσαντες, ὀλίγων τινῶν καὶ τραυθέντων, εἰς τὸ στρατόπεδον καταφυγόντες, καὶ τὰς πύλας ὡς ἐδύναντο κλείσαντες, ὅπλα δὲ ἀναλαβόντες, ἐφρούρουν τὸ τεῖχος τοῦ στρατοπέδου. ὁ δὲ Γαλλικανὸς, ἄταξ τολμήσας ἔργον πλεῖστον, ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ὄλεθρον μέγαν ἤγειρε τῇ πόλει. τάς τε γὰρ δημοσίας ἀποθήκας τῶν ὅπλων, εἴπνες ἦσαν ἐφὸς πομπικὸν μᾶλλον ἢ μάχιμον ὁπλισμὸν, ἀναῤῥῆξαι τοὺς ὄχλους ἔπεισε, τό, τε σῶμα ἕκαστος φράττεσθαι, ὡς οἷός τε ἦν· τά τε τῶν μονομάχων καταγώγια ἀνοίξας, ἐξήγαγε τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἕκαστον ἐξηρτυμένον. ὅσα τε ἰδιῶται οἰκίαις ἢ ἐργασηρίοις δόρατα ἢ ξίφη, πελέκεις τε, πάντα διηρπάζετο. ὅ, τε δῆμος ἐνθουσιῶν, πᾶν τὸ ἐμπίπλον ὕλης ἀξιομάχου ἐργαλεῖον, ὅπλον ἐποιεῖτο. ἀθροισθέντες οὖν, ἐπῆλθον τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ὡς πολιορκήσοντες αὐτὸ, δῆθεν προσεβαλλόν τε τῇς πύλαις καὶ τοῖς τείχεσιν. οἱ δὲ στρατῶται μετὰ πολλῆς ἐμπειρείας ὡπλισμένοι τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰς ἀσπίδας, τόξοις τε αὐτὸς βάλλοντες, καὶ δόραι μακροῖς ἀπείργοντες, τό τε πλῆθος ἀπεδίωκον. ὡς δὲ καμὼν ὁ δῆμος, οἵτε μονομάχοι πτοησκόμενοι, ἤδη καὶ ἑσπέρας προσιούσης, ἀπελθεῖν ἠθέλησαν, θρασύμενοι αὐτοὺς οἱ στρα-

1 Εκαστ, loco ἕκαστος, legit Steph.

2 Οσα τε ἦν ἐν οἰκίαις Steph.

πῶται

πάντας ἀσυστρεμμένους καὶ τὰ νῶτα διδόντας, ἀπόντας τε ἀμελέστερον, οἰομένους μὴ τολμήσειν ἐσεξελθεῖν ὀλίγους πλήθει τοσούτῳ, ἀνοίξαντες αἰφνιδίως τὰς πύλας, ἐπέδραμον τῷ δήμῳ, καὶ τούς τε μονομάχους ἀπέκλεισαν, καί τε δήμου μέγα τι πλῆθος ἀπώλετο ὠθισμῷ. οἱ δὲ, τοσοῦτον διώξαντες, ὅσον μὴ πολύ τι τοῦ στρατοπέδου ἀπεσῆναι, πάλιν ἐπανῆλθον, ἐντός τε τοῦ τείχους ἦσαν.

λ'. Ἐντεῦθεν μείζων ἡ ὀργὴ τοῦ τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἐγένετο. στρατηγοί τε ἅμα καθηλέγοντο, ἔκ τε πάσης Ἰταλίας λοχάδες· ἥτε νεολαία πᾶσα ἠθροίζετο, ὅπλοις τε αὐτοχειδίοις καὶ τοῖς προσευχῆσιν ὡπλίζετο. τούτων δὴ τὸ μὲν πλεῖσον μέρος ὁ Μάξιμος σὺν αὐτῷ ἀπήγαγεν, ὡς δὴ Μαξιμίνῳ πολεμήσων· οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν ὡς τὴν πόλιν φυλάξειν τε καὶ προσαμύνοιεν αὐτῇ. ἐκάστοτε ἅμα τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ἐγίνοντο προσβολαί, ἔπρασσον δὲ οὐδέν, προμαχουμένων ἄνωθεν τῶν στρατιωτῶν· οἱ δὲ, βαλλόμενοι καὶ πτωσκόμενοι, κακῶς ἀπηλλάγησαν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων, ἀλλὰ ταῦτά τε πεφευγὼς, ἱκέτευε τὸν δῆμον εἰς διαλλαγὰς χωρῆσαι· τοῖς τε στρατιώταις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν, ἅπασί τε πάντων ἐς ἅπαξ ἁμαρτημάτων. ἀλλ' οὐδετέροις ἔπειθε. τὸ δὲ δεινὸν ἑκάστοις ηὔξετο, ὅτι μὲν τοσούτου δήμου ἀπειρίνητος ὑπ' ὀλίγων κατα-φρονηθῆναι, τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀγανακτούντων, ὅτι δὴ ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων, ὡς ὑπὸ βαρβάρων, πάσχοιεν.

tium (quippe minimè auſuros putabant Romani, adeo paucos adverſus tantam multitudinem caſtris eruptionem facere) confeſtim univerſi ſeſe portis patentibus in vulgus illud hominum concitavere. Ibi Gladiatores ad unum cæſi, magnaque pars populi colliſa. Quo facto, cum haud procul caſtris receſſiſſent, rurſum ſeſe intra munimenta receperunt.

XXX. Hinc igitur major Senatui Populoque Romano indignatio oborta. Quare duces ex Italia omni probatiſſimum quemque delegerunt, juventutemque omnem collectam in unum, ſubitariis armis, ac tumultuariis adornarunt. Horum potiſſimam partem ſecum Maximus eduxit, ut adverſus Maximinum præliaretur: reliqui ad urbis cuſtodiam tutelamque relicti. Interea quotidie ad muros caſtrorum dimicabatur, ſed profectu nullo, defenſantibus ſupernè militibus, ictamque & ſuaciam multitudinem fœde repellentibus. At Balbinus, domi ſe continens, populo per edictum ſupplicabat ut in gratiam cum militibus rediret: quibus etiam omnium quæ patraverant, oblivionem atque impunitatem pollicebatur. Sed neutris id perſuaſum, gliſcente indies malo, ac populo indignante quod tanta multitudo tam paucis contemptui foret: contra militibus ægerrime ferentibus, ea ſe à Romanis paſſos, quæ vix unquam à barbaris exſpectaſſent.

XXXI. Poſtre-

XXXI. Poſtremo, quando oppugnatio parum procedebat, viſum ducibus intervertere omnes rivos qui in caſtra pervenirent, ut milites aquarum penuria ſitique conficerent. Igitur abſcindendo obſtruendoque cunctos è caſtris aquarum rivos avertebant. Sed enim intellecto periculo milites ac rebus deſperatis, erumpunt univerſi patentibus portis, congreſſique multitudinem fugientem in urbem uſque perſequuntur. Sed ubi jam ſtatario illo certamine plebs inferior intra domos ſe receperat, ac tegularum lapidumque & teſtarum jactibus deſuper urgere cœperat milites, haud auſi illi ignota ædificia ſubire, clauſis etiam domibus & tabernis, ignem januis ac ligneis ædificiorum projecturis, quales in urbe plurimæ ſunt, illico admoverunt. Quo factum eſt ut partim crebritate incolarum, partim lignea materia, bona pars urbis conflagraverit: multique ex opulentis pauperes facti, maximis atque egregiis amiſſis poſſeſſionibus, vel proventu uberrimis, vel ſplendore ipſo & varietate precioſis. Neque vero pauci extincti mortales: quod januis igne occupatis, proripere ſe domo copia non fuerat. Bonaque divitum direpta penitus, immiſcente ſe militibus ſtudio rapiendi facinoroſiſſimo quoque, & tenui plebecula. Sed adeo pervaga-

λα'. Τὸ δὴ τελευταῖον, ἐπειδὴ τειχομαχοῦντες ἐδὲν ἔπρασσον, ἔδοξε τοῖς ϛρατηγοῖς ἐκκόψαι πάντας τοὺς εἰσρέοντας εἰς τὸ ϛρατόπεδον ἀγωγοὺς ὕδατος, ἀσθενεῖ τε ποτῷ καὶ ἐνδείᾳ ξηρῶν αὐτοὺς παραϛήσαντες. προσπίπτοντες οὖν πᾶν τὸ ὕδωρ τῷ ϛρατοπέδῳ εἰς ἕτερα ξηρὰ μετωχέτευον, ἐκκόπτοντες καὶ ἐμφράττοντες τὰς εἰς τὸ ϛρατόπεδον εἰσόδους αὐτῷ. οἱ δὲ ϛρατιῶται ὁρῶντες τὸ κίνδυνον, ἐν ἀπογνώσει δὲ γενόμενοι, τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐπεξῆλθον. μάχης τε καρτερᾶς γενομένης καὶ φυγῆς τῶν δημοτῶν, ὅπῃ πολὺ τῆς πόλεως διῴκουν οἱ ϛρατιῶται πρόσω ἐπεσον. ἐπεὶ δὲ οἱ ὄχλοι τῇ συχνῇ μάχαις ἡττώμενοι, ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, πῦρ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βολαῖς, τῶν τε ἄλλων ὀρράκων, ἐλυμαίνοντο, ἐπαναβαίνειν μὲ αὐτοῖς, δι' ἀγνοιαν τῶν οἰκήσεων, οὐκ ἐτόλμησαν οἱ ϛρατιῶται. κεκλεισμένων δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργασηρίων, τῶν θυρῶν, καὶ εἴπερ ἦσαν ξύλων ἐξοχαὶ (πολλαὶ δὲ αὗται κατὰ τὴν πόλιν) πῦρ προσετίθεσαν. ξᾶσα δὲ, διὰ πυκνότητα τῶν συνοικιῶν, ξυλείας τε πλῆθος ἐπάλληλον, μέγιϛον μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐνεμήθη, ὡς πολλοὺς μὲν ἐκ πλουσίων ποιῆσαι πένητας, ἀποβαλόντας θαυμασιὰ καὶ ἀμφιλαφῆ κτήματα, ἔν τε προσόδοις πλουσίαις, καὶ ἐν ποικίλῃ πολυτελείᾳ τίμια. πλῆθός τε ἀνθρώπων συϛαταφλέχθη, φυγεῖν μὴ δυνηθέντων, διὰ τὸ τὰς ἐξόδους ὑπὸ τῶν πυρὸς προκατειλῆφθαι. ὑσίαι τε ὅλαι πλουσίων ἀνδρῶν διηρπάϛησαν, ἐϛασιαζόντων ἑαυτοὺς τοῖς ϛρατιώταις ἐπὶ τὸ ἁρπάζειν κακούργων. καὶ εὐτελῶν

Digitized by Google

λῶν δημοτῶν. τοσοῦτον δὲ μέρος τῆ πόλεως τὸ πῦρ ἐλυμήνατο, ὡς μηδεμίαν τῶν μεγίστων πόλεων ὁλόκληρον δυνάσθαι τῷ μέρει ἐξισωθῆναι.

λϛ'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην τοιαῦτα ἦν. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἀνύσας τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπίσης τοῖς ἀπ' Ἰταλίας ὄρεσι· θύσας τε ὅπῃ δεῖ μηδοείων βωμῶν, τῆς ἐπ' Ἰταλίαν εἰσβολῆς εἶχετο. ἐκέλευσέ τε πάντα στρατὸν ἐν ὅπλοις εἶναι, καὶ μετ' εὐταξίας προσχωρεῖν. τὰ μὲν δὴ ἐν Λιβύης ἀπόστασιν, καὶ τὰ κατὰ Ῥώμην ἐμφύλιον πόλεμον, τά τε Μαξιμίνῳ πραχθέντα, καὶ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐδηλώσαμεν· τὰ δὲ ἑπόμενα ἐν τοῖς ἑξῆς λεχθήσεται.

tum longe lateque incendium eſt, ut plus multo conſumpſerit quam quantum ſpacii maxima quæque urbs ædificiis occupet.

XXXII. Dum hæc Romæ geruntur, interea Maximinus confecto itinere Italiam attigerat: ac ſacrificato ad aras quæ in finibus ipſis erectæ ſunt, pergit iter facere; juſſis arma tenere atque inſtructa acie progredi militibus. Sed cum & Africæ defectionem, & Romæ bellum civile, prætereaque res à Maximino geſtas iterque ejus hactenus conſcripſerimus, reliqua deinceps explicabuntur.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ

Μετὰ ΜΑΡΚΟΝ Βασιλείας ΒΙΒΛΙΟΝ

ΟΓΔΟΟΝ.

HERODIANI

LIBER OCTAVUS.

BREVIARIUM LIBRI OCTAVI.

Maximinus, ſuperatis Alpibus, Aquileiam venit; ibi expugnationem ejus urbis moliens, à ſuis militibus cum filio obtruncatur, quorum capita Romam deportantur. Maximus, alter Imperator, apud Aquileiam exercitum Maximini dimittit; ipſe Romam cum ſuis revertitur, & cum Balbino Imperium geſſit, donec ambo à militibus Prætorianis ſunt occiſi. Poſt horum obitum Gordianus, dudum Cæſar, Romanum ſuſcepit Imperium.

QUæ poſt interitum Gordiani geſſerit Maximinus,[1] iterque ejus in Italiam, prætereaque Africæ defectionem, & in urbe ipſa populi ac militum ſeditiones, ſuperiore volumine recen-

Τὰ μὲν δὴ Μαξιμίνῳ πραχθέντα μετὰ τὸν Γορδιανοῦ τελευτὴν, ἥτε εἰς Ἰταλίαν ἄφιξις αὐτοῦ, Λιβύης τε ἀπόστασις, καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸ δῆμον διαφορὰ, ἐν

1 Ejuſque in Italiam adventum, & Libyæ defectionem, nec non eam quæ Romæ fuit militibus adverſus populum diſcordiam, ſupra commemoravimus. Steph.

τοῖς

τοῖς περὶ τούτων λέγειν. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ὅπερ ἐς τὰ ὄρη, πρόπεμψε σκοποὺς τοὺς ἐρευνήσοντας μὴ πῃ ἐνέδραι ἐν κοιλάσιν ὀρῶν, ἢ λόχμαις, ὕλαις τε, κρύφιοι εἶεν· αὐτός τε κελεύσας ἐς τὸ πεδίον ἅπαν τὸν στρατὸν, τοὺς μὲν ὁπλίτας φάλαγγας ἐς [1] τετράγωνα ἔταξε σχήματα, ὄπιμήκεις μᾶλλον ἢ βαθείας, ὡς ἂν πλεῖστον τοῦ πεδίου ἀγελάσειεν. τὰ δὲ [2] σκευοφόρα πάντα, κἀλλίπη τε καὶ ὀχήματα ἐν μέσῳ τάξας, αὐτός τε ἅμα τοῖς δορυφόροις ὁπλοφυλάκων εἵπετο. ἑκατέρωθεν δὲ παρέθεον αὖ τε τῆς καταφράκτων ἱππέων ἴλαι, καὶ Μαυρούσιοι ἀκοντισταὶ, τοξόταί τε οἱ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς· καὶ Γερμανῶν ἱππίων μέγα τι πλῆθος ἐπῆγτο συμμάχους. ἐκείνους γὰρ μάλιστα παρεκάλλειτο, ἵν' ἐκδέχωνται τῆς πολεμίων τὰς πρώτας ἐμβολὰς, θυμοειδεῖς ὄντες καὶ εὔτολμοι ἐν ἀρχομένῃ μάχῃ· εἰ δ' ἄρα καὶ κινδυνεύειν δέοι, εὐκαταφρόνητοι, ὡς Βάρβαροι, ὡς δὲ πᾶν τὸ πεδίον ἐπλήθεν ὁ στρατὸς μετ' εὐκοσμίας καὶ εὐταξίας, ἐπέσησαν πρώτῃ Ἰταλίας πόλει, ᾗ κάλοῦσιν Ἡμᾶν οἱ ἐπιχώριοι· πεφύκειται δὲ αὕτη ἐπ' ἀκροτάτῳ πεδίῳ, ἱδρυμένῃ περὶ τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀλπείων. ἔνθα ὑπαντιάζουσι τῷ Μαξιμίνῳ οἱ περιφύλακες καὶ σκοποὶ τοῦ στρατοῦ, ἀγγέλλον-

fuimus. Enimvero Maximinus, poſtquam ad Italiæ fines pervenit, præmiſſis exploratoribus qui ſpecularentur an ullæ in Alpium convallibus, & denſiſſimis ſylvis inſidiæ delitescerent, ipſe, in planum deductis militibus, jubet armatorum acies quadrato agmine incedere, in longum porrectas potius quam confertas, ut ab iis quàm plurimum campi occuparetur: cunctiſque in medium coactis impedimentis, jumentiſque & vehiculis, ipſe cum ſuis ſtipatoribus veluti ſubſidio ſequebatur: alis utrinque diſcurrentibus cataphractorum equitum, Mauriſque jaculatoribus, ſagittariiſque ex oriente: & equitatu Germanorum, quos auxiliares adſciverat, quoſque etiam præcipue opponere hoſtibus conſueverat: ut primos videlicet impetus exciperent, feroces audaceſque initio pugnæ viri; ſimul ut (ſi in diſcrimen veniretur) vilis potiſſimum Barbaria illa periclitaretur. Sed ubi totam planiciem ſervatis ordinibus tranſmiſerunt, ad Italiæ urbem perventum eſt, quæ [a] Ema à cultoribus vocatur. Ea ſita eſt in extrema planicie ad Alpium radices. Ubi ſpeculatores atque exploratores exercitus narrant Maximino, vacuam relictam urbem, aufu-

---

1 Quadrato agmine Hemonam venit. Capitol.

2 Si σκευοφόρα adjective accipias, de jumentis ac vehiculis intelligendum erit ad impedimenta portanda aptis. Steph.

a In vet. edit. leg. Emona. Steph.

giſſe omnes incolas, templorum etiam ac domorum januis incendio conſumptis, atque omnibus quæ vel in urbe vel in agris fuerant, exportatis aut igni corruptis: nihil aut jumentis, aut hominibus alimentorum relictum.

II. Quæ res grata in primis Maximino fuit, quod idem cæteros quoque populos ſui quenque metu facturos arbitrabatur. Contra milites indigne tulerunt, quod ab initio ſtatim fame laborarent. Cumque noctem exegiſſent, partim intra patentes communeſque omnibus domos, partim in planicie ipſa, ſtatim ſole oriente ad Alpes acceſſerunt. [a] Hi ſunt longiſſimi quidam montes, vice murorum Italiæ circundati, adeo in altum editi, ut etiam ſuperare nubes videantur: in longum porrecti, ut univerſam Italiam comprehendant, læva ad Tyrrhenum pelagus; dextra ad Jonium uſque pertingentes: denſis ubique nemoribus inſeſſi, atque anguſtiſſimis callibus, & rupium prærupta altitudine, ſcopulorumque aſperitate vix pervii; nonnullis tamen quaſi ſemitis magno veterum Italorum labore manufactis. Quapropter ingens tranſi-

κενὴν ἀνθρώπων ἐξ) τ' πόλιν, παυδημεί τε πφευγέναι, ἐμπρήσαντας τὰς θύρας ἱερῶν τε ϗ οἰκιῶν, πάντα τε ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει ἢ τοῖς ἀγροῖς, ἃ μὲν ἐκφορήσαντας, ἃ δὲ καταπρήσαντας, ϗ μήτε ὑποζυγίοις, μήτε ἀνθρώποις καλαιλεῖφθαι τροφάς.

Ϛ'. Ο δὲ Μαξιμῖνος ἤδη μὲν ὅτι τῇ τ' Ιταλιωτῶν εὐθὺς φυγῇ· ἐλπίζων πάντας τὸς δήμους τοῦτο ποιήσειν, ὐχ ὑπομένοντας τλιὺ ἔφοδον αὐτῶ· ὁ δὲ ϛρατὸς ἤχθετο, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ λιμῷ πειρώμενος. διανυχθερεύσαντες ὖν, οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἀθύροις καὶ κοιναῖς πάντων οἰκίαις, οἱ δ' ἐν τῷ πεδίῳ, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ὅτι τὰς Αλπεις ὑπείγοντο. ὅπερ ὄρη ὑπερμήκη, ὥσπερ τεῖχος Ιταλίας, ἡ φύσις ἤγειρεν, ὑπερτεφῆ μὲν τὸ ὕψος, ὀπτικέσθαι ϗ, ὡς πᾶσαν Ιταλίαν διειληφότα καθήκειν, ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς Ιταλίας μέρεσιν, εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος· ἐν δὲ τοῖς λαιοῖς, εἰς τ' Ιώνιον κόλπον. σκέπτεται δὲ ὕλαις διαπύκοις καὶ πυκναῖς. τὰς δὲ διεξόδους ἐτέτανται, ἢ ἀφὼ χρημνῶ εἰς βάθος μέγιστον [1] ὑπερξωγότας, ἢ ἀφὼ πετρῶν τραχύτητα. στενωποὶ γάρ εἰσι χειροποίητοι, μ' πολλῶ καμάτῳ τοῖς πάλαι Ιταλιώταις εἰργασμένοι. μ' δέως ἂν πολ-

1 Superiores editiones habent ὑπερ-ξωγότας, vulgata lexica in hujus loci citatione ſcribunt ἀπορ-ώγας. ſed proculdubio vera lectio eſt, χρημνὸς εἰς βάθος μέγιστον ὑπερωγότας, præcipitia ingenti altitudine prærupta. Sylburg.

a Qui montes excelſiſſimi, veluti murus quidam Italiæ à Natura ſunt excitati, in altum adeo exſurgentes ut nubes ſuperare videantur; in longitudinem vero ita porrecti ut totam Italiam intercipientes, in dextro ejus latere ad Tyrrhenum pelagus, in ſiniſtro ad Jonium ſinum pertingant. Sylburg.

λῶ δήμει ὁ στρατὸς, ἐλπίζοντες τάς τε ἄκρας κεκλεισθαι, περφράχθαι τε τὰς διόδους ἐς κωλύμην τῆς αὐτῶν ἀλγεδόσεως. ἤλπιζον δὲ ἢ ἐδεδοίκεσαν εἰκότα, τῶ χωρίων τεκμαιρόμενοι ἢ φύσιν.

γ'. Ὡς δὲ δέησαν ἀκωλύτως, μηδενὸς ἐμποδὼν γενομένου, καταβαίνοντες εἰς τὸ στρατόπεδον, ἤδη ἀνεθαῤῥησάν τε ἢ ἐπαιάνισαν. ἕξασά τε αὐτῷ πάντα ᾠήχωρήσειν ὁ Μαξιμῖνος ἤλπισεν, Ἰταλῶν μηδὲ τὰς δυσχωρείας. τεθαῤῥηκότων, ἔνθα ἢ κρύπτειν ἑαυτὲς καὶ σώζειν ἠδυνάσαντο, ἢ δὲ ἐνέδρας ὀπλισαμένους, μάχεσθαί τε ἄνωθεν, ἐξ ὑπερκειμένων χωρείων. γενομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ, οἱ σκοποὶ ἀπήγγειλαν, πόλιν Ἰταλίας τὴν μείζονα, Ακυλήιαν δὲ καλουμένην, κεκλεῖσθαι τὰς δὲ ᾠεπειμφθείσας φάλαγγας τῶν Παιόνων, ᾠεθυμως μὴ τειχομαχῆσαι, πολλάκις δὲ ᾠεσβαλούσας, ἀνύειν ἐδέν· ἀπαγορεύειν δὲ καὶ ἀναχωρεῖν βαλλομένους λίθοις τε ἢ δόραισι, τόξων τε πλήθει. ὁ δὲ Μαξιμῖνος, ἀγανακτήσας ᾠεὸς τὰς στρατηγὲς τῶν Παιόνων, ὡς ἀμελέστερον μαχομένους, αὐτὸς σὺν τῷ στρατῷ ἠπείγετο, ἐλπίζων ἕξασι αἱρήσειν ἢ πόλιν.

δ'. Η δὲ Ακυλήια καὶ ᾠρότερον μὲν (ἅτε μείζων πόλις) ἰδίᾳ δήμῳ πολυάνθρωπος ἦν, ἢ ὥσπερ turum illuc exercitum formido tenebat, ſperantem ſumma juga teneri jam ab hoſte, nulloſque non obſtructos exitus ad ſe prohibendos. Neque is metus de nihilo erat, locorum naturam contemplantibus.

III. Poſtea vero quam ſine ullo impedimento ſuperatis Alpibus in caſtra deſcenderant, læti ſcilicet omnes inſtauratis animis vitulabantur, nihilque non ſibi ex ſententia ceſſurum Maximinus arbitrabatur, ne locorum quidem [a] difficultati fidentibus Italis, intra quas latitare ipſi, & ſaluti ſuæ conſulere, prætereaque inſidiari hoſtibus, ac è locis ſupernè imminentibus pugnam capeſſere potuiſſent. Sed ubi planiciem attigerunt, nuntiant exploratores maximam Italiæ urbem Aquileiam portas occluſiſſe, Pannoniorum acies quæ præiverant, acriter murum oppugnaſſe. Cæterum tentata re ſæpè, omnes incaſſum conatus evaſiſſe. Itaque jam defatigatos recedere, lapidibus ſcilicet & haſtis magnaque ſagittarum vi deſuper ingruentibus. At Maximinus iratus Pannoniis, quaſi parum impigre præliatis, ipſe cum exercitu reliquo accelerabat, ſperans nullo negotio ſe illius urbis potiturum.

IV. Sed Aquileia prius quoque (ut erat ingens urbis ejus magnitudo) populo abundabat,

a Lego difficultatibus, cui lectioni reſpondet [intra quas.] Steph.

& velut Italiæ quoddam emporium ad mare ſita, quaſique terminus Illyriæ, copiam rerum è continenti per terram fluvioſque convectam navigantibus ſuggerebat: & ab iplo mari res ad uſum eorum qui continentem colunt neceſſarias, videlicet ſuperioribus terris propter hyemis aſperitatem minus feracibus: maximè tamen vinum, cujus in ipſa regione maximus proventus eſt, vicinis gentibus ne vitem quidem habentibus, affatim ſuppeditabat. Ex quo factum uti ſuper civium ingentem numerum, etiam magna vis hoſpitum ac mercatorum eam urbem frequentaret. Enimvero tunc etiam aucta multitudo, confluentibus illuc ex agris, quicunque oppidulis viciſque circa relictis fidebant urbis magnitudini, ac vetuſtis mœnibus, dirutis quidem antea magna ex parte: (Quippe in tanta Romanorum potentia, neque murorum neque armorum Italiæ civitates indigebant, pacem altiſſimam agitantes, atque in participatum reipublicæ adſcitæ.) Sed tunc urgente videlicet neceſſitate, renovatis inſtauratiſque mœnibus, præterea turribus ac propugnaculis excitatis, totaque urbe ad eum modum communita, clauſiſque portis

π ἐμπόριον Ἰταλίας ὅπῃ θαλάττῃ προκειμένη, καὶ πρὸ τῆς Ἰλλυρικῶν ἐθνῶν πάντων ἱδρυμένη, τά τε ἀπὸ τῆς ἠπείρου διὰ γῆς ἢ ποταμῶν καταπεμπόμενα παρεῖχεν ἐμπορεύεσθαι τοῖς πλέουσι· τά τε ἀπὸ θαλάττης τοῖς ἠπειρώταις ἀναγκαῖα, ὧν ἡ παρ' ἐκείνοις χώρα διὰ [1] χειμῶνος ἀκαλλῆ εὔφορος, ἀνέπεμπεν εἰς τὰ ἄνω γλιῶ· πρὸς οἶνόν τε μάλιστα πολύγονον γεωργοῦντες, ἀφθονίαν ποτοῦ παρεῖχε τοῖς ἄμπελον μὴ γεωργοῦσιν. ἔνθεν πολύ τι πλῆθος ἐπεδήμει ἀστῶν μόνον, ἀλλὰ ξένων τε καὶ ἐμπόρων. τότε δὴ μᾶλλον ἐπολυπλασιάσθη τὸ πλῆθος, πρὸς ὄχλων πάντων ἐξ ἀγρῶν ἐκεῖσε συῤῥεόντων, πολίχνας τε καὶ κώμας τὰς προκειμένας καταλιπόντων, πιστευσάντων δὲ αὐτὰς τῷ τε μεγέθει τῆς πόλεως καὶ τῷ προβεβλημένῳ τείχει, ὃ παλαιότατον, ἐκ τοῦ πλείστου μέρους πρότερον μὲν καθῃρέθη (ἅτε μήτε τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς μηκέτι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἢ τειχῶν ἢ ὅπλων δεηθείσης, μετειληφυιῶν δὲ ἀντὶ πολέμων εἰρήνης βαθείας· καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους πολιτείας κοινωνίαν) πλὴν τότε ἡ χρεία ἔπεισε τὸ τεῖχος ἀνανεώσασθαι, τά τ' ἐρείπια ἀνοικοδομῆσαι, πύργους τε καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. τάχιστα δὲ φράξαντες τῷ τείχει τὴν πόλιν, τάς τε πύλας κλείσαντες, παντὸς μὲν ὅπῃ τῶν τειχῶν, νύκτωρ τε καὶ

[1] Deeſſe puto χαλεπότητος vel σφοδρότητος. Steph.

μεθ'

μὲν ἡμέραν ἱδρυμένοι, τοῖς φεύγουσιν ἀπεμάχοντο. ἡγεμόνες δὲ αὐτῶν, ἐν πάντα εἶχον ἀφ' ἑφυτίδος ἄνδρες δύο, ἀπὸ ὑπατείας μὲν, ὁπλισχθέντες δὲ ὑπὸ τῆ συγκλήτου· ὧν ὁ μὲν Κρισπῖνος, ὁ δὲ Μηνίφιλος ἐκαλεῖτο. ἐν μὲν πολλῆς εὐνοίας τά τε ὀπτήδεια πάμπλειστα εἰσεκομίσαντο, ὡς ἐκθέσεσιν ἔτι, εἰ μὴ ὀψιμικρότερα γένοιτο πολιορκία. ἰσῶς δὲ ἐν ὕδατος ἀφθονία χρησαίμην· πολλὰ γὰρ τὰ ὀρύγματα ἐν τῇ πόλει. ποταμός τε [1] παρέξει τὸ τεῖχος, ὁμοῦ παρέχων τε εὐβολὴν τάφρου καὶ χορηγίαν ὕδατος.

ε'. Τὰ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει ὅπως παρεσκεύασο. τῷ δὲ Μαξιμίνῳ, ἐπειδὴ ἀπήγγελη φρουρουμένη ἐν κεκλεισμένη γενναίως ἡ πόλις, ἔδοξε πέμψαι ἐν σχήματι πρεσβείας τὲς κήρυκας διαλεξομένους, εἰ ἄρα πείσαιεν αὐτὲς ἀνοῖξαι τὰς πύλας. ἦν δὲ ἐν τῷ στρατῷ χιλίαρχος, ᾧ πατρὶς μὲν ἡ Ακυληία ἦν, τέκνα τε καὶ γυνὴ, οἰκεῖοί τε πάντες ἔνδον ἀπεκέκλειντο. τοῦτον ἐν ἔπεμψε σὺν ἑτέροις ἑκατοντάρχαις, ἐλπίσας ἐᾶσα πείσειν, ὡς πολίτην. ἀφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις ἔλεγον ὅτι ἄρα κελεύει Μαξιμῖνος ὁ κοινὸς βασιλεὺς ὅπλα μὲν αὐτὲς καταθέσθαι ἐν εἰρήνῃ, φίλον δὲ ἀντὶ πολεμίου δέχεσθαι. σπονδῆς δὲ μᾶλλον καὶ θυσίας

tis, noctem diemque univerſi pro muro ſtantes, hoſtem fortiſſime propulſabant. Duces erant ſumma poteſtate duo conſulares viri lecti à Senatu, Criſpinus ac Meniphilus. Hi maxima diligentia procuraverant, uti neceſſaria quæque in urbem importarentur, ſic ut diuturnior quoque ſuſtineri oppugnatio potuerit. Erat item in urbe magna aquarum abundantia, partim ex puteis ſane frequentibus, partim è fluvio muros præterfluente, ac pariter foſſæ objectus, & aquarum præbente copiam.

V. His ita intra urbem comparatis, ut primum defendi muros diligenter clauſaſque portas Maximinus audivit, decrevit mittere legatorum ſpecie, qui illos alloquerentur, ac (ſi poſſent) referari ſibi portas perſuaderent. Habebat autem in exercitu tribunum quendam Aquileiæ civem, cujus nati atque uxor, præterea familia omnis in urbe erant concluſi. Quare eum, centurioneſque nonnullos, quaſi oratores mittit, ſperans facile illius autoritatem municipes ſecuturos. Qui ubi muro appropinquarunt, in hanc ſententiam verba faciunt: "Jubere communem "Imperatorem pacem depoſitis "armis colere, ſeque amicum "pro hoſte accipere, ſacriſque "faciundis vacare, [2] quam cæ-

1 Potius παραρρεῖ ut vult ex Memmio Sylburg.

2 Reliquit Politianus ſubaudiendam vocem [potius] ut alibi. Steph.

"dibus;

"dibus: miſerari patriam, pau-
"lo poſt (ſi obſtinati perſtite-
"rint) ab ipſis uſque fundamen-
"tis ruituram, licere ipſis (ſi
"velint) una opera ſibi quen-
"que & ſaluti patriæ conſulere:
"quippe oblivionem veniam-
"que omnium quæ fecerint,
"optimum Principem polli-
"ceri, quando nihil ipſorum,
"ſed omnia forent aliena culpa
"contracta.

VI. Talia quædam ſub muro legati magna voce pronunciabant, ſic ut facile exaudiri, ſi non plane ab omnibus, certe ab ea multitudine poſſent quæcunque ſupra muros turreſque conſtiterat. Etenim taciti omnes legatorum dictis aures dediderant. Quare metuens Criſpinus ne pollicitationibus illis, quæ vulgi inconſtantia eſt, ad mutandum pace bellum, referandaſque hoſti portas impellerentur, diſcurſans ipſe per muros, rogare, obteſtarique ſingulos, uti audacter manerent, fortiterque reſiſterent, neque fidem proderent Senatui debitam P. Q. R. neve titulum ſervatæ ac propugnatæ Italiæ totius aſpernarentur: neve promiſſis crederent perjuri, fraudulentique tyranni; neve item benigna oratione ineſcati, ruerent in manifeſtam perniciem: ſed confiderent belli fortunæ, ita plerunque dubiæ atque ancipiti, ut magnus interim numerus à pauciſſimis, & qui potentiores creduntur, ab iis qui imbecilliores habeantur, victi ſuperatique ſint: neve utique expaveſcerent exercitus illius magnitudinem.

ϗολάζειν ἢ φόνοις. μηδὲ ϖϵιορᾶν πατϵίδα μέλλουσαν ἄρδδιν καὶ ἐκ θϵμϵλίων ἀπόλλυϑαι, ἐνὸν αὐτοῖς τϵ σώζϵϑαι καὶ τὴν πατϵίδα σόζϵιν, διδόντος αὐτοῖς χϱησοῦ βασιλέως ἀμνηςίαν συγγνώμην τϵ τῶν ἁμαρτηθέντων. ὁ γὰ αὐτὸς αἰτίους γϵγῶϑαι, ἀλλ' ἄλλους.

ς'. Οἱ μὲ ὖν ϖϱέσβϵις τοιαῦτά τινα κάτω ϖαϱϵςῶτϵς ἐβόων, ὡς ἐξάκουςα εἶϖ. ὁ δὲ ϖλῆθος δῆμος, τῷ τϵίχϵι ϗ τοῖς ϖύϱγοις ἐφϵςὼς, ϖλὴν τῶν τὰ λοιϖὰ μέϱη φϱουϱούντων, ἐϖήκουϵν ἡσυχάζων τϵ λϵγομένων. ὁ δὲ Κϵιϖῖνος, φοβηθϵὶς μήϖως ἄτϵ ὄχλος τϵ ὑϖοχέσϵιν ἀναϖϵιθὴς, ϵἰϱήνην τϵ ἀντὶ ϖολέμου ἑλόμϵνος, ἀνοίξῃ τὰς ϖύλας, ϖϵιθὼν τὸ τϵῖχος, ἐδϵῖτο καὶ ἐλιϖάϱϵι μϵῖνϵν τϵ θαῤῥαλέως καὶ ἀντέχϵιν γϵνναίως, μηδὲ ϖϱοδιδόναι τϵ ϖϱὸς τὸ σύγκλητον ϗ Ρωμαίων δῆμον ϖίϛιν· σωτῆϱας δὲ ϗ ϖϱομάχους Ιταλίας ϖάσης ἀναγϱαφῆναι. μὴ ϖιϛϵύϵιν δὲ ὑϖοχέσϵϛι ϖυϱέττου ὀϖώϱᾳ τϵ καὶ ἀϖαλϵῶντος, μηδὲ λόγοις δϵλϵαθέντας ὀλέθϱῳ ϖϱοὔϖτῳ ϖαϱαδοθῆναι, ἐνὸν ϖιϛϵύσαι ϖολέμου ἀμφιβόλῳ τύχῃ (ϖολλάκις γὰ ϗ οἱ ὀλίγοι ϖλϵιόνων ϖϵϱιγϵνόντο, καὶ δοκοῦντϵς ἀδυνάτϵϛϵϱοι, καθϵῖλον τοὺς ἐν ὑϖολήψϵι ἀνδϱϵίας μϵίζονος) μηδ' ἐκϖλήττϵϑαι τῷ ϖλήθϵι τοῦ ϛϱατοῦ· οἱ μὲ γὰ ὑϖὲϱ ἄλλου μαχόμϵνοι, καὶ τῆς ϖαϱ' ἑτέϱων ἐϖομβϱοσύνης εὐδαιμονίας,

δαιμονίας, εἴπερ ἡδύοιτο, μετριάζουσιν ἐν τῷ προδύμῳ τῆς μάχης, εἰδότες ὡς τῶν μὴ κινδυνεύειν αὐτοὶ μεθέξουσι, τὰ δὲ μέγιστα καὶ κορυφαῖα τῆς νίκης ἄλλῳ χαρπώσονται. τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχομένοις, καὶ ὧδε τῶν θεῶν ἐλπίδες κρείττους, ἐπειδὴ οὐ τὰ ἄλλων λαβεῖν, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν σώζειν σύχονται. τό, τε ἐς τὰς μάχας προθυμον, οὐκ ἐξ ἄλλου κελεύσεως, ἀλλὰ ἐξ οἰκείας ἀνάγκης ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ τῆς νίκης πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῖς προσγίνεται.

ζ'. Τοιαῦτά πινα λέγων ὁ Κρισπῖνος, καὶ πρὸς ἑκάστους καὶ κοινῇ, φύσει μὲν καὶ ἄλλως αἰδέσιμος ὤν, ἔν τε τῇ Ρωμαίων φωνῇ εὐπρόσφορος ἐν λόγοις, ἐπιεικῶς τε φύτῶν προαιρέσεως, ἔπεισε μένειν ἐν τοῖς προκειμένοις, τούς τε πρέσβεις ἀπράκτους ἀπέναι ἐκέλευσεν. ἐλέγετο δὲ τῇ ἐνστάσει τοῦ πολέμου ἐμμεμψικέναι, πολλῶν ἔνδον ὄντων σφὶ δυσκλεᾶ τε καὶ ἀπατεωνίαν ἐμπείρων, τά τε ἱερὰ σίσια ἀπαγγελλόντων. μάλιστα γὰρ τῇ σκέψει ταύτῃ πιστεύουσιν Ἰταλιῶται. καὶ χρησμοὶ δέ τινες ἐδίδοντο ὡς δὴ τοῦ ὀπιχωρίου θεοῦ νίκην ὑποσημαίνοντος. Βέλην δὲ καλοῦσι τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες. ἔ

Nam qui pro altero dimicant, cum ſuæ victoriæ felicitatem ad alios videant migraturam, minus profecto acriter decertant: quippe qui intelligant, ſe quidem in periculi participatum admitti: cæterum extremos victoriæ fructus ad alium perventuros. Qui autem pro patria pugnant, præterquam quod ſpe meliore eſſe debent (neque enim aliena occupare, ſed tueri ſua contendunt) etiam animo ſunt majore, ut quos non alienum Imperium, ſed ſua quenque neceſſitas adigat: quoniam ſcilicet victoriæ fructus ad ipſos ſunt perventuri.

VII. Talia quædam nunc ſingulis, nunc univerſis ingerens Criſpinus, homo ſuapte natura venerabilis, ac Romana facundia pollens, præterea gratus omnibus, miti modeſtoque Imperio, perſuaſit multitudini, ut in officio fideque permanerent: juſſitque legatos rebus infectis ad Maximinum reverti. a Dicebatur autem Criſpinus ad bellum ſic audacter ſuſtinendum, etiam haruſpicum reſponſo, qui læta exta nunciarent, animatus: etenim magnopere fidem hujuſcemodi ſignis habere Itali conſueverunt. Cæterum nonnulla quoque oracula ferebantur patrii cujuſdam numinis, victoriam promittentia: Belem vocant indigenæ, magnaque cum religione colunt, Apollinem interpretantes. Cujus etiam ſpe-

a Deum Belenum per aruſpices ſpoſpondiſſe Maximinum eſſe vincendum ſcribit Capitol.

ciem

ciem pro urbe ipſa pugnantem, quidam è militibus Maximini viſam ſibi ſæpe in cœlo affirmabant. Quod utrum ſic eſſe nonnulli putaverint, an id commentum placuerit, ad levandam infamiam tanti exercitus, qui bello impar foret adverſus minorem multo numerum oppidanorum, ut ſc. victi potius à Diis quam ab hominibus viderentur, haud ſane ſatis exploratum habeo. Cæterum novitas eventus cuncta credibiliora facit.

VIII. Poſtea vero quam infecto negotio legati reverterunt, ira & furore inſtinctus Maximinus, magis magiſque accelerabat. Ut autem ad fluvium pervenit, qui ad lapidem duodecimum procul eſt ab urbe, invenit ipſum maxima alvei profunditate ac latitudine defluentem. Etenim anni tempore ſolutæ vicinorum montium nives, quas longa hyems duraverat, maximum torrentem effecerant, ſic ut nullo pacto tranſire exercitus poſſet. Nam pontem, quod opus magnum atque pulcherrimum veteres Imperatores lapide quadrato conſtruxerant, pylis veluti quibuſdam parvis ſenſim creſcentibus, ruperant ac reſolverant Aquileienſes. Ita cum neq; ponte, neque navigiis (quippe nulla ſuppeditabant) tranſire exercitus poſſet, ſubſtitit incertus conſilii. Sed enim Germani aliquot, ignari quam rapido abruptoque impetu Italiæ flumina deferantur, ratique ſenſim influere campos, quemadmodum apud ipſos conſueverunt (unde etiam,

καὶ τῷ εἰκόνα ἔλεγον πρὸς τὴν Μαξιμίνου στρατιὰν φανῆναι πολλάκις ἐν ἀέρι ὑπὲρ τῆς πόλεως μαχομένην. ὅπερ, εἴ τε ἀληθῶς ἐφαντάσθη τισὶν, ἢ καὶ βουλομένοις μὴ ἀφημονεῖν τοσοῦτον στρατὸν πρὸς ὄχλον δημοτῶν πολὺ ἐλάττονα μὴ ἀντιπίπτοντα, δοκεῖν δὲ ὑπὸ θεῶν ἀλλὰ μὴ ὑπὸ ἀνθρώπων νενικῆσθαι, εἰπεῖν οὐκ ἔχω. Τὸ δὲ παράδοξον τῆς ἀποδόσεως ποιεῖ πάντα πιστεῦσαι.

η'. Πλοῦ τῶν πρέσβεων ἀπρεπέσι λόγοις πρὸς Μαξιμῖνον ἐπανελθόντων, ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος πλείονι, μᾶλλον ἠπείγετο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο πρός τινι ποταμῷ μεγίστῳ, ἀπέχοντι τῆς πόλεως σημεῖα ἐνδεκάδεκα, τὸ ῥεῖθρον εὗρε βάθει τε μεγίστῳ βάθους καὶ πλάτους φερόμενον. τὰ γὰρ ὑπερκειμένων ὀρῶν τὰς δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος παγείσας χιόνας λύσασα ἡ τοῦ ἔτους ὥρα παμμεγέθη τε χειμάῤῥουν εἰργάζετο. ἄπορον δὲν ἦν ἡ διάβασις τῷ στρατῷ. ἦν γὰρ γέφυραν, ἔργον μέγα καὶ κάλλιστον ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων γεγονὸς, ἐκ τετραπέδων λίθων, πυλίσι κατ' ὀλίγον αὐξανομέναις ὑπειλημμένον, διῄρηκεσαν καὶ καταλελύκεσαν οἱ Ἀκυλήϊοι. ὅτε δὲν γεφύρας ὄντος, ὅτε νεῶν, ὁ στρατὸς ἐν ἀφασίᾳ κατεστήκει. Γερμανοί τινες δὲ, οὐκ εἰδότες τῶν Ἰταλιωτῶν ποταμῶν τὰ σφοδρὰ καὶ καταῤῥηγνύμενα ῥεύματα, οἰόμενοι δὲ ἡρεμαίτερα ὀπιπτεύεσθαι τοῖς πεδίοις, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς, (διὸ καὶ πήγνυται ῥᾳδίως, μὴ σφοδρῶς χει-

μένης

Jacobaeum Sig.

νυμένου τοῦ ῥεύματος) ἐπιπαγέντες ἅμα τοῖς ἵπποις διαφθαρῆναι εἰθισμένοις, παρενεχθέντες ἀπώλοντο.

θ'. Δύο μὲν οὖν ἢ τριῶν ἡμερῶν σκηνοποιησάμενος ὁ Μαξιμῖνος, τάφρῳ τὸ στρατὸν περιελκυσθείσῃ, μή τινες ἐπέλθοιεν, ἔμενεν ὅπῃ τῇ καθ' αὑτὸν ὄχθῃ, σκεπτόμενος ὅπως τὸν ποταμὸν γεφυρώσῃ. ἐπεὶ δὲ ξύλων ἦν ἀπορία καὶ νεῶν, ἃς ἔδει ζευχθεῖσας γεφυρῶσαι τὸ ῥεῖθρον, [1] ἐπύθοντο τινὲς τῶν τεχνιτῶν πολλὰ εἶναι κατὰ οἰνοφόρα σκεύη περιφερῆ ξύλα ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀγροῖς· οἷς ἐχρῶντο μὲν πρότερον οἱ κατοικοῦντες εἰς ὑπουργίαν ἑαυτῶν, ἢ δὲ ἀναπίμπλειν ἢ οἶνον ἀσφαλῶς τοῖς δεομένοις. ἅπερ ὄντα κοῖλα δίκην νεῶν, ἀλλήλοις συνδεθέντα ὑπενήξεσθαι μὲν ἔμελλεν ὥσπερ σκάφη, μὴ παρενεχθήσεσθαι δέ, ἀφ' ἑτέρου τε ἐς ἕτερον τὸ ἐπάλληλον, φρυγάνων τε ἄνωθεν ὑπερκειμένων, χοῦ τε ἐπὶ γῆς μετρίας ἐς αὐτὰ σωρευθέντος χειρὶ πολλῇ καὶ ταχείᾳ.

ι'. Ἐφιεῖτο οὖν αὐτοῦ [2] διαβὰς ὁ στρατὸς ὅπῃ τινὶ πόλιν ἐχώρει. τὰ μὲν οἰκοδομήματα ἐπὶ πρεσβείαν ἔρημα εὔεισον, ἀμπέλους μέντοι καὶ δένδρα πάντα ἐξέκοψαν. ἃ δὲ ἐνεπύρισαν, καὶ τὰ πρότερον τοῖς χωρίοις ὑπάρχοντα ὥραν καλήκωσιν. δένδρων γὰρ στοίχοις ἴσοις

quia minimum ſe concitant, perfacile congelaſcunt) auſi ſeque & equos natandi peritos alveo credere, vi fluminis ablati perierunt.

IX. Igitur cum biduum aut triduum in tentoriis fuiſſet Maximinus, ducta circum exercitum foſſa, ne qui de improviſo in caſtra ruerent, ſtabat in ſua ripa deliberabundus, quonam tandem pacto fluvium ponte jungeret. Sed in magna lignorum ac navigiorum penuria, quibus inter ſe junctis pontem fabricaretur, nunciarunt quidam è fabris, eſſe permultas in agris illis deſertis inanes cupas, forma rotunda, quibus videlicet incolæ quondam ad vinum importandum utebantur. Ea cum eſſent ad navium ſimilitudinem concava, devincta mox inter ſeſe, ſcapharum more innatare videbantur. Etenim ire peſſum, vinculis inter ſe conſtricta, ac viminibus deſuper injectis, & pulvere multo (compluribus operam navantibus) faburrata, non poterant.

X. Quod ubi factum eſt, facilè milites in ulteriorem ripam tranſgreſſi, ſuburbanis ædificiis, quæ deſerta invenerunt, igne correptis, vites arboreſque exciderunt, omnemque ejus regionis ornatum fœdaverunt. Siquidem arborum comparibus ordinibus, ac viti-

1 Scribit ὑπέβαλον, i. e. admonuerunt. Steph.

2 Ponte itaque cupis facto, Maximinus fluvium tranſivit. Capitol.

bus inter se junctis, & in sublime evectis, ad festæ celebritatis speciem, quasi coronis quibusdam redimita omnis regio videbatur. Quibus radicitus excisis, exercitus ad ipsos urbis muros contendebat. Sed omnibus defatigatis, non fuit Imperatoris consilium urbem ipsam statim invadere; Sed extra teli jactum constituto milite, divisoque in centurias & cuneos, ac partibus muri totius unicuique attributis, uno tantum die ad requiescendum indulto, statim deinde oppugnare urbem aggreditur.

XI. Igitur machinamentis omnifariam admotis, cum genus oppugnationis nullum prætermitteretur, plurima scilicet ac propemodum quotidiana certamina edebantur. Etenim circundatis velut indagine quadam muris, magnaque vi atque alacritate pugnam capessente milite, resistebant audacter Aquileienses, clausisque templis & domibus, universi cum liberis & conjugibus urbem desuper è turribus ac propugnaculis defensabant. Neque erat ulla tam inutilis ætas, quæ pugnare pro patria recusaret. Cæterum suburbana omnia, & quicquid extra urbem ædificiorum fuerat, demolitus Maximinus, lignis materiaque omni ad machinas abutebatur, quibus muri

σοις, ἀμπέλων τε ωερὶ [1] ἀλλήλας δέσεις ωαντα χόθεν ἠρτυμμένων ἐν ἑορτῆς σχήματι, [2] σεφάνων ἄν τις πᾶσι χώραν κεκοσμῆσθαι ἐτεκμήρατο. ἅπερ πάντα ξιζόμενοι ἐκκόλας ὁ στρατὸς, ὅπῃ τὰ τείχη ἀπείλεε, κεκμικότι δὲ αὐτῷ ωερσβαλεῖν εὐθέως οὐκ ἔδοξε· μείναντες δὲ ἔξω τοξεύματος, καὶ διαρρηδένες μὴ λόχης ὑφ' ἁλλαγγας, ὡς ἐπὶ πᾶν τὸ τεῖχος, ὡς ἑκάστοις κατὰ μέρος ωερστέτακτο, μιᾶς ἡμέρας ἀναπαυσάμενοι, τοῦ λοιπῦ εἴχοντο τῆς πολιορκίας.

ια'. [3] Μηχανάς τε ἓν παντοίας ωερσέφερον, καὶ τειχομαχοῦντες παντὶ δέινει, ὅθεν παρέλειπον εἶδος πολιορκίας. πολλῶν δὲ καὶ χθὸν ἐκάστης ἡμέρας γλυφθέντων ωερσβολῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατῦ ὥσπερ σαγηνεύσαντος τὴν πόλιν, μετὰ πολλῆς βιᾶς καὶ ωροθύμε μάχης τειχομαχοῦντες ἀντεῖχον οἱ Ακυλήσιοι· νεὼς μὲν καὶ οἰκίας ὑποκλείσαντες, ωαιδημεὶ δὲ ἅμα ωασὶ καὶ γυναιξὶν ἄνωθεν ἐπάλξεών τε καὶ ωύργων ὑπομαχόμενοι· ὁ δέ τις ἦν ὅτως ἄχρηστος ἡλικίᾳ ὡς μὰ μετέχειν τοῦ ὑπὲρ τῆ ωατρίδος μάχης, τὰ μὲν ωρόσεσα, καὶ εἴ τι τῶν ωυλῶν ἔξωθεν ἦν, ὑπὸ τῆ Μαξιμίνε στρατῦ κατέστραπτο, τῇ τε ξυλείᾳ τῶν οἰκοδομημάτων εἰς τὰς

1. Scribo προσαλλήλων δέσεις, & ἠρτυμένων pro ἠρτυμένων. Steph

2 Potius σεφάνοις. Steph.

3 Oppugnationem hanc eleganter descriptam legas in Capitol.

μηχανὰς

μηχανὰς κατεκέχρωντο. ἐλιάζοντο δὲ τ τείχους κἂν μέρος τι καθελεῖν, ἵν' ἐπεισελθὼν ὁ στρατὸς πάντα τε διαρπάσῃ, καὶ καθασκάψας τὴν πόλιν, μηλόβοτον καὶ ἔρημον τὴν χώραν καταλίπῃ. ἐς ὃ γὰρ ἄλλως αὐτῷ τὴν ἐπὶ Ρώμην ὁδὸν εὐπετεῖ καὶ ἔνδοξον ἔσεσθαι, μὴ τῆς πρώτης ἐν Ιταλίᾳ πόλεως ἀνηκίστης, καθῃρεθείσης. ὑποχέοντί τε ὧν δωρεῶν καὶ δείσεσιν αὐτός τε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν πεποιήκει Καίσαρα, προθυμουμένοις ἵπποις ἐποχούμενοι, τὸν στρατὸν ἀνέπειθον λιπαρῶντες, εἰς προθυμίαν τε ἐγείροντες. οἱ δὲ Ακυλήϊοι λίθοις τε ἔβαλλον ἄνωθεν, καὶ χυτρῶντες θείῳ τε καὶ ἀσφάλτῳ, πίτταν ἑλόντες, κοίλοις σκύφοισιν ἐμβαλόντες λαβὰς ὀπυιήκεις ἔχουσι, καὶ πυρώσαντες, ἅμα τῷ προστελάζειν τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν, καταχεόντες ὅμοσε δίκλιν ὁμοθυμαδόν. φλογμὸν δὲ ἡ πίσσα σὺν οἷς προείρηται, δυσμὴν τε διὰ τ γεγυμνωμένων μερῶν τ σώματος, εἰς πᾶν ἐχέετο, ὥς τε τὰς θώρακας αὐτὰς πεπυρωμένους ὑποξίπτειν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅπλα, ὧν ὁ σίδηρος ἐθερμαίνετο· τά τε ἐκ βυρσῶν τε καὶ ξύλων ἐφλέγετο καὶ συνείλκετο. ἦν γὰρ ἰδεῖν γυμνωμένους τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ σὺν λων ὅπλα παρεῖχεν ἐξῃρημένα, σοφίᾳ τέχνης, ἀλλ' ἐκ ἀνδρείᾳ μάχης προειρημένα. ἔκ τε τοῦ τοιούτου, πάμπλειστον πλῆθος τοῦ στρατοῦ, τάς τε ὄψεις [1] ἐπηρῶντο, καὶ τὸ πρόσωπον ἀκρωτηριάζετο, τάς [1] χεῖρας καὶ

saltem aliquam partem demoliretur: qua immissus exercitus diriperet urbem ac dirueret, totamque eam vastam mox desertamque relinqueret. Neque enim decorum sibi aut honorificum fore iter Romam arbitrabatur, nisi urbem deleviſſet, quæ prima in Italia obstitisset. Quocirca multa pollicentes atque ostentantes, ipse cum filio, quem Cæsarem fecerat, obequitabant militibus, eosque ad pugnandum acriter adhortabantur. Enimvero Aquileienses saxa desuper jaciebant, sulphurque bitumine ac pice mixtum doliis, quorum manubria longiora, immittebant: atque ut primum exercitus muris succesſerat, ignibus injectis dispergebant unanimiter imbrium ritu. Quam ob rem pix illa cum cæteris, quæ supra diximus, partes nudas corporis subiens, undique diffundebatur; Sic ut miles loricas armaque cætera, ferro excandescente, coriisque ac lignis ardentibus contrahentibusque se, raptim abjiceret. Itaque cernere erat milites arma sibi ipsos detrahentes, quæ spoliorum speciem, abjecta humi, commento magis artis quam vi pugnantium, præferebant. Ex quo factum est ut plerisque militibus aut oculi extinguerentur, aut summæ oris partes, manusque item, & si qua

præterea

1 Scribendum videtur ἐπηρῶντο, ut ἀκρωτηριάζετο; vel ἀκρωτηριάζετο ut convenire

præterea nuda in corpore patebant, ignibus labefactarentur. Sed & machinis, quæ muro admovebantur, desuper tædas injiciebant pice ac resina oblitas, quarum extremitas mucronem veluti sagittæ haberet: quæ cum accensæ deferebantur, infixæ inhærentesque machinis, facile scilicet illas concremabant. Sed primis sane diebus par utrinque librata fuit pugnæ fortuna. Dein mora injecta, minus minusque jam alacer Maximini erat exercitus: sed quia spe falsus, tristiorque indies. Nam quos ne unum quidem diem speraverant suum laturos impetum, eos non modo non cedentes, sed resistentes etiam audacissime animadvertebant. Contra, Aquileienses magis magisque indies virium atque animorum implebantur: & assiduitate pugnandi peritiam pariter audaciamque consecuti, sic despiciebant milites ut etiam jocarentur in eos & cavillarentur, nihilque non contumeliæ obeunti muros Maximino exprobrarent, tum in ipsum juxta filiumque nulla non jacerent probra.

XII. Quibus irritatus ac furens, cum effundere in hostes iram non liceret, plurimos è suis ducibus, quasi parum strenue atque acriter urbem oppugnarent, extremo supplicio affecit. Quo factum ut infe-

εἴ τι γυμνὸν ἦν τοῦ σώματος. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῖς μηχαναῖς προσαγομέναις δᾷδας ἐπέβαλλον ὁμοίως πίσσῃ καὶ ἐκτίνῃ δεδευμμένας, ὅτι τε τῷ ἄκρῳ βελῶν ἀκίδας ἐχούσας· αἱ ἀναφθεῖσαι φερόμεναι, ἐμπαγεῖσαι ταῖς μηχαναῖς καὶ προσαπτόμεναι, ῥᾳδίως αὐτὰς κατέφλεγον. τὸ μὲν οὖν πρώτων ἡμερῶν ἀντίπαλός πως καὶ ἰσόῤῥοπος ἔμενεν ἡ τύχη τῆς μάχης· χρόνῳ δὲ ἐξησθενημένου, ὅ, τε στρατὸς τοῦ Μαξιμίνου ὀκνηρὸς ἐγίνετο, καὶ παίων τις ἐλπίδος, ἀθύμως διέκειτο. ὡς γὰρ ἠλπίκεσαν μηδεμίαν ὑπομενεῖν προσβολὴν, τότε οὐκ ἀντέχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθισῶντας. οἱ δὲ Ακυλήσιοι ἐπῤῥώννυντό τε καὶ προθυμίας πάσης ἐνεπίμπλαντο· τῇ τε συνεχείᾳ τῆς μάχης, πεῖραν, καὶ θάρσος ὁμοῦ προσλαμβάνοντες, καθυφρόνουν τῶν στρατιωτῶν· ὡς καὶ λοιδορεῖν ἐς αὐτοὺς, ἐνυβρίζειν τε τῷ Μαξιμίνῳ πολλοῖς, εἴς τε αὐτὸν καὶ τὸν παῖδα λοιδορίπτειν δυσφήμους καὶ αἰσχρὰς βλασφημίας.

ιϛ'. Ἐφ' αἷς ἐκεῖνος κινούμενος, ὀργῆς μᾶλλον ἐνεπίμπλατο. χρῆσθαι δὲ κατὰ τῶν πολεμίων ἀδυνάμενος, ἐκόλαζε τοὺς πλείστους τῶν ἡγεμόνων τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, ὡς ἀνάνδρως καὶ ῥᾳθύμως προσφερομένους τῇ τειχομαχίᾳ. ὅθεν αὐτῷ φόβος

venire possit cum ἐπῃρεῖτο. Steph. quinetiam τὰς χεῖρας videtur cum præcedente verbo jungi. ut legatur τάς τε ὄψεις ἐπῃρεῖτο καὶ τὸ πρόσωπον, ἀκροκελεύζοντό τε τὰς χεῖρας. Steph.

1 Infero [αὐτῇ] sc. ὀργῇ. nisi malis subaudire illum dativum casum. Steph.

φόβος

γήτο πρὸς μὲν τὸ οἰκεῖον, μῖσός τε καὶ ὀργή· παρὰ δὲ τὸ ἀντιπάλων, πλείων ἡ καταφρόνησις.

ιγ'. Συνέβαινε δὲ τοῖς Ακυληίοις πάντα ὑπάρχειν ἔκπλεα, καὶ ὁπλισμάτων ἀφθονίαν ἐκ πολλῆς παρασκευῆς εἰς τὴν πόλιν πάντων συνεκεκομισμένων ὅσα ἦν ἀνθρώποις καὶ κτήνεσιν εἰς τροφὰς καὶ ποτὰ ὁπλισμάτων. ὁ δὲ στρατὸς, πάντων ἐν ἀσάνει, τά τε καρποφόρων δένδρων ἐκκεκομμένων τε καὶ τῆς γῆς ὑπ' αὐτῶ διαφθαρμένης. μένοντες δὲ ὑπὸ σκηναῖς αὐτοσχεδίοις, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ γυμνῷ πρὸ αἰθέρι, ὄμβρων τε καὶ ἡλίου ἀνείχοντο, λιμῷ τε διεφθείροντο, μηδὲ ἐκπεισάκτῳ τροφῆς αὐτοῖς τε καὶ ὑποζυγίοις εἰσκομιζομένης. πανταχόθεν γὰρ τὰς τῆ Ιταλίας ὁδοὺς φραξάντες ἅπαν οἱ Ρωμαῖοι, τειχέων τε ἐμφρούσι καὶ πυλίδων ἀσκήσεσιν. ἄνδρας τε ὑπαλευκότας ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος σὺν ὁπλέκλοις· καὶ λογάσιν ἀπ' Ιταλίας πάσης ἀνδράσιν, ἵν' αἰχμαλοί τε πάντες καὶ λιμένες φυλάττωνται, καὶ μηδενὶ ἔκπλους συγχωρῆται· ὡς ἄπυστα καὶ ἄγνωστα εἶναι Μαξιμίνῳ τὰ ἐν Ρώμη πραττόμενα· αἵ τε λεωφόροι ὁδοὶ καὶ ἀτραποὶ πᾶσαι ἐφυλάττοντο, ὡς μηδένα διαλαθεῖν. συνέβαινε δὲ, τὸ στρατὸν δοκοῦντα πολιορκεῖν, αὐτὸν πολιορκεῖσθαι· ἐπεὶ μήτε τὴν Ακυληίαν ἑλεῖν ἐδύνατο, μήτε ἀποστὰς ἐκεῖθεν, διὰ τὴν Ρώμην χωρῆσαι, διὰ τε νηῶν καὶ ὁπλισμάτων ἀπορίαν. ἅπαντα γὰρ προκατείληπτο, καὶ συγκέκλειστο. φῆμαι δὲ μείζους ἐξ ὑποψίας ἀληθείας ἐδίστιorem ſibi atque iratiorem militem reddiderit, & contemptibilior fieret adverſariis.

XIII. Evenit præterea ut Aquileienſes commeatu rebuſque cæteris abundarent: quoniam magna diligentia quæcunque ad homines aut equos ſuſtentandos deſiderantur, in urbem fuerant comportata. Contra exercitus omnium rerum egenus, exciſis feracibus arboribus, agroque omni pervaſtato, partim ſub tumultuariis tentoriis agitabant, partim ſub aperto cœlo tolerabant ſolem atque imbres: ſiquidem nihil alimenti vel ipſis vel jumentis importabatur, obſeſſis omnibus Italiæ itineribus Romanorum diligentia, muriſque & portis excitatis. Etenim viros conſulares cum lectiſſimis ac ſpectatiſſimis hominibus ex Italia tota miſerat Senatus, qui litora portuſque tutarentur, neque cuiquam poteſtatem facerent navigandi: ſic ut inaudita, incognitaque forent Maximino quæcunque Romæ agitabantur. Quin viæ quoque omnes & calles, ne quis tranſiret, diligentiſſime ſervabantur. Ita eveniebat ut exercitus, qui urbem obſidebat, ipſe invicem obſideretur. Nam neque Aquileiam capere, neque Romam proficiſci poterat, navigiorum ac vehiculorum penuria: quæ omnia prius occupata & concluſa fuerant. Rumores quoque ſuſpicionibus in majus augebantur, eſſe univerſum in armis Romanum populum,

populum, conſenſiſſe Italiam genteſque omnes Illyricas, Barbaraſque, quaſcunque aut Oriens aut Meridies videt, ad exercitum contrahendum, conjuratas in Maximini odium. Quare deſperantes milites, omnium rerum penuria laborabant, vixque aquæ ſatis habebant, quam etiam pollutam ſanguine & cædibus de flumine hauriebant. Nam & Aquileienſes cadavera ſuorum, quæ humari non poterant, in flumina præcipitabant: & qui ferro morboque in exercitu perierant, itidem alveo demergebantur. Inter quos etiam quidam inopia ciborum confecti, vix adhuc ſpiritum retentabant.

XIV. Cum igitur ad hunc modum mœſtus atque [a] inops exercitus eſſet, repente dum ſub tentorio quieſcit Maximinus, vacuo die à pugna, cum plerique aut in tabernacula, aut in ſuas quiſque ſtationes conceſſiſſent, viſum eſt militibus iis quorum ad urbem Romam ſub monte Albano caſtra erant, atque in his liberi eorum conjugeſque relictæ, neci dedere Maximinum, ut aliquando à diuturna & inexplicabili obſidione requieſcerent, neque Italiæ bellum inferrent in tyranni gratiam, damnati omnibus & inviſi.

δουλο, ὅτι πᾶς ὁ δῆμος ὁ Ρωμαίων ἐν ὅπλοις εἶη, Ιταλία τε πᾶσα συμπεπνεύκοι, πάντα τε ἔθνη Ιλλυρικὰ καὶ Βάρβαρα, τά τε ὑπ' ἀνατολαῖς καὶ μεσημβρίας στρατὸν ἀγείροι, μιᾷ τε γνώμῃ καὶ ψυχῇ ὁμοίως Μαξιμίνου μεμίσηται. ὅθεν ἐν ἀπογνώσει ὄντων καὶ πάντων ἀπόντων οἱ στρατιῶται, σχεδὸν καὶ ὕδατος αὐτοῦ. ὃ γὰρ ἦν μόνον ἐκ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ πολὺν αἵματι καὶ φόνοις μεμιασμένον ἔπινεν. οἵ τε γὰρ Ακυλήϊοι, τοὺς ἐν τῇ πόλει τελευτῶντας ἐκ ἔχοντες ὅπως θάψωσιν, ἐς τὸν ποταμὸν ἀπέῤῥιπτον· οἵ τε ἐν τῷ στρατῷ φονευόμενοι ἢ διαφθειρόμενοι νόσῳ, ἐδίδοντο τῷ ῥεύματι, ὐκ ἐχόντων αὐτῶν τὰ πρὸς ταφὰς ὁπωσδεια.

ιδ'. Παντοδαπῆς δ' ἐν ἀπορίας καὶ δυσθυμίας τὸ στρατὸν καθεχούσης, αἰφνιδίως ἀναπαυομένου τοῦ Μαξιμίνου ἐν τῇ σκιωῇ, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐν ἀνέσει τοῦ πολέμου ὄσης, τοῦ τε πλείστων ἐς τὰς σκιωὰς καὶ τὰ ἐσκαχεισμένα τῶν φρουρᾶς χωρία ἀνακεχωρηκότων, [1] ἔδοξε τοῖς στρατιώταις οἱ πρὸς τῇ Ρωμαίων πόλει στρατόπεδον εἶχον ὑπὸ τὸ καλούμενον ὄρος Αλβανὸν, ἔνθα παῖδας καὶ γυναῖκας καταλελοίπεσαν, φονεῦσαι τὸν Μαξιμίνου, ὡς παύσαιντο μὲν χρονίου καὶ ἀπεράντου πολιορκίας, μηκέτι δὲ πορθοῖεν Ιταλίαν ὑπὲρ τυράννου κατεγνωσμένου καὶ μεμισημένου.

---

a Proculdubio Politianus adjecit genitivum [conſilii.] Steph.

1 Quare timentes milites, quorum affectus (*i. e.* conjuges liberique) in Albano monte erant, medio die cum à prælio quieſceretur, & Maximinum, & filium ejus in tentorio occiderunt, eorumque capita præfixa contis Aquileienſibus demonſtraverunt. Capitol.

ιε'. Τολ-

ις'. Τολμήσαντες ἔν ὀπίσω τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ὡσεὶ μέσην ἡμέραν. συναραμένων δὲ αὐτοῖς τῶν φερόντων δορυφόρων, τάς τε εἰκόνας ἐκ τῶν σημείων κατασπῶσι, καὶ αὐτὸν σὺν τῷ παιδὶ προελθόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δέ ἄρα διαλέξαιτο αὐτοῖς, οὐκ ἀναχωρήσαντι ἀναιροῦσι. φονεύουσι δὲ καὶ τὸν ἔπαρχον τοῦ στρατοῦ, πάντας τε τοὺς ἐκείνῳ θυμήρεις φίλους· ἐῤῥιμμένα τε τὰ σώματα τοῖς βουλομένοις ἐνυβρίζειν καὶ πατεῖν, ἔασαν κυσί τε καὶ ὄρνισι βοράν. τῶν δὲ Μαξιμίνου καὶ τοῦ παιδὸς τὰς κεφαλὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψαν. Τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Μαξιμῖνος καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ ἐχρήσαντο, δίκας πονηρᾶς ἀρχῆς ὑποσχόντες.

ις'. Ὁ δὲ στρατὸς πᾶς ὡς ἐπύθετο τὰ γεγενημένα, ἔν τε ἀφασίᾳ ἦσαν, καὶ ὁ πάνυ τε τῷ πραχθέντι πάντες ἠρέσκοντο· καὶ μάλιστά γε οἱ Παίονες, καὶ ὅσοι Βάρβαροι Θρᾷκες, οἳ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐσκευωρήκεσαν. πλὴν τὸ ἔργον ἅπαξ γεγονότος, ἄκοντες μὲν, ἔφερον δὲ· ἀνάγκη τε ἦν συνήδεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν ὑποκρινομένοις. καταθέμενοί τε τὰ ὅπλα, ἐν εἰρηνικῷ σχήματι προσῆσαν τοῖς τείχεσι τοῖς Ακυληίων, ἀγγέλλοντες τὸν φόνον τοῦ Μαξιμίνου. τὰς δὲ πύλας ἀνοίγειν ἠξίουν, δέχεσθαί τε φίλους τοὺς χθὲς ἐχθρούς. οἱ δὲ τῶν Ακυληίων στρατηγοὶ τὰς μὲν πύλας ἀνοῖξαι οὐκ ἐπέτρεψαν· σφεῖς δὲ τὰς εἰκόνας Μαξίμου καὶ Βαλβίνου, Γορδιανοῦ τε Καίσαρος, στεφάνοις καὶ δάφναις κεκοσμημένας, αὐτοί τε εὐφήμουν, καὶ

XV. Quocirca occupata audacia ſub medium ferme diem ad illius tentorium contendunt, conſpirantibus una corporis cuſtodibus. Ibique poſtquam de ſignis militaribus illius imagines detraxerunt, prodeuntem mox tentorio cum filio, ut ad eos loqueretur, hoc illi non conceſſo, continuo obtruncant, unaque præfectum prætorio, & quoſcunque chariſſimos ille habuerat. Projectaque ad ludibrium cadavera, canibus dein volucribuſque lanianda reliquerunt, miſſis tantum Romam Imperatorum capitibus. Hunc habuit finem Maximinus cum filio: ita male geſti imperii dedere ambo ſupplicium.

XVI. Cæterum exercitus hærebat, nece audita principum. Neque enim perinde omnibus grata, præſertimque Pannoniis Thracibuſque Barbaris; qui ſcilicet imperium illi tradiderant. Sed quando infectum fieri nequibat, ferebant, quanquam inviti, & ſe gaudere cum cæteris ſimulabant. Quare depoſitis armis, pacatorum habitu, ad Aquileiæ muros acceſſerunt; nunciataque cæde Maximini, petebant uti ſibi portæ aperirentur, amicis jam, qui pridie hoſtes fuiſſent. Enimvero Aquileienſium duces haud paſſi, proponunt Maximi & Balbini ac Gordiani Cæſaris imagines, coronis & lauro redimitas. Quibus ipſi acclamantes, etiam hortabantur exercitum ut agno-

agnoſcerent, ſalutarentque, & lætis exciperent vocibus, quos ſenatus populuſque Romanus Imperatores elegiſſet. Nam Gordianos illos ſuperiores in cœlum migraſſe, & cum Diis agere ævum. Sed & forum rerum venalium ſupra muros expoſuerunt, magna ciborum vinique copia, prætereaque veſtium & calceorum, rerumque adeo omnium quas præbere hominibus poſſet civitas beata & florens. Igitur magis magiſque ea res exercitum obſtupefecit, cogitantem fuiſſe illis abunde omnia, etiam ad longiorem obſidionem ſuffectura: contraque ſe magna egeſtate omnium, prius aliquanto fuiſſe perituros quàm urbe omnibus circumfluente copiis potirentur. Ita manente ſub muris exercitu, & quæ cuique uſui forent, inde ſumentibus, colloquentibuſque inter ſe, pacis erat amicitiæque velut habitus, manente adhuc obſidionis ſpecie, quum ſcilicet clauſa mœnia Romanus circumſideret exercitus.

XVII. Dum hæc ad Aquileiam geruntur, interea equites qui Maximini caput Romam ferebant, magno ſtudio accelerantes, patentibus ubique portis ac laureata popularium frequentia excepti, ſtagnis paludibuſque inter Altinum ac Ravennam enavi-

τὸς στρατιώτας ἀξίωμα γνωρίσαι καὶ ἀνεπτεῖν, εὐφημῆσαί τε τὸς ὑπὸ Ρωμαίων συγκλήτε ἀναδειχθέντας αὐτοκράτορας. Γορδιανὸς δὲ ἔλεγον ἐκείνους εἰς ἔρανον καὶ θεὸς ἀνακεχωρηκέναι. πεπῆσθαί τε ὑπὲρ τῶν τειχῶν ἀγορὰν, [1] ὤνιον παρέχοντες πάντων τὸ ὀπτηδείων, τροφῶν τε παντοδαπῶν καὶ ποτῶν, ἀφθονίαν· ἐσθῆτός τε καὶ ὑποδημάτων, καὶ ὅσα ἐδώατο παρέχειν εἰς χρῆσιν ἀνθρώποις πόλις εὐδαιμονοῦσα καὶ ἀκμάζουσα. ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐξεπλάγη ὁ στρατὸς, συνεὶς ὅτι τοῖς μὲ πάντα αὐτάρκη ἦν, εἰ καὶ ὅπι πλέον πολιορκοῖντο, αὐτοὶ δὲ ἐν σπάνει πάντων τῶν ὀπτηδείων δᾶῆον διαφθάρησαν ἄν, ἢ εἶλον πάντα ἔχουσαν πόλιν. Ὁ δὲ στρατὸς ἔμενε παρὰ τοῖς τείχεσιν, ἔχων τὰ χρειώδη, ἅπερ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐλάμβανον, ὅσα ἕκαστος ἐδέετο. διελέγοντό τε ἀλλήλοις καὶ ἦν εἰρήνης μὲν καὶ φιλίας ἀμάθεσις, σχῆμα δὲ ἔπι πολιορκίας, τῶν τειχῶν κεκλεισμένων καὶ τῶν στρατῶ ὡσὶ αὐτὰ διεστρμένε.

ιζ'. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Ἀκυληΐαν, ἐν τέτοις ἦν. οἱ δὲ ἱππεῖς οἱ τὴν Μαξιμίνε κεφαλὴν κομίζοντες ἀπὸ τῆς Ἀκυληΐας, ὡδοιπόρησαν μετὰ πάσης ἐπείξεως, οἷς καὶ ὑπηρετῶσιν αὐτοῖς τὰς λοιπὰς πόλεις, πύλαι ἀνοίγνυντο, καὶ διαφθορεῦντες αὐτὲς οἱ δῆμοι ὑπεδέχοντο. ὡς δὲ διέπλευσαν τὰς τε λίμνας καὶ τενάγη μεταξὺ Αλτίνε καὶ

---

1 Polit. ὤνιον nomini ἀγορὰν jungit: quum tamen tendat ad ἀφθονίαν. Steph.

Ra Γέννης

Ραβέννης, ἐφεύρισκον Μαξίμῳ αὐτοκράτορι, διατείβοντι ἐν Ραβέννῃ· ἔνθα τούς τε ἀπὸ Ρώμης ὁπλίτας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας λοχάδας ἤθροιζεν. Ἀφίκτο δὴ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν ἐκ ὀλίγη συμμαχία, πεμφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατ' εὔνοιαν ἣν εἶχον πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, ἐξ ἧπερ ἦν αὐτῷ ἐπιμελῶς ἄρξας. Θεραπευόντων δὲ αὐτὸν ἥ τε δύναμις ὡς πολεμήσουσα τῷ Μαξιμίνῳ στρατῷ, πρεσβεύσαντο οἵ ἱππῆς ἥ τε κεφαλὴ ἥ τε Μαξιμίνου καὶ τὴν παῖδος φέροντες, νίκην τε καὶ εὐπραγίαν ἀγγέλλοντες, ὅτι τε ἄρα ὁ στρατὸς τὰ Ρωμαίων φρονεῖ, καὶ σέβει αὐτοκράτορας οὓς ἡ σύγκλητος ἐποίησε. Τούτων δὲ παρ' ἐλπίδα ἀγγελθέντων, θυσίαι τε βωμοῖς εὐθὺς προσήγοντο, καὶ νίκην ἐπαιάνιζον πάντες ἅμα ἀκοντὶ ἐνίκησαν. ὁ δὲ Μάξιμος, καλλιερήσας, ἐκπέμπει τοὺς ἱππῆς εἰς τὴν Ρώμην ἀγγελοῦντάς τε τὰ πραχθέντα τῷ δήμῳ καὶ τὴν κεφαλὴν κομίσοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, εἰσέπεσόν τε εἰς τὴν πόλιν, δεικνῦντες τὴν κεφαλὴν τοῦ [1] πολεμίου ἀνεσκολοπισμένην, ὡς πᾶσι πρόσοπον εἶη, ἐφ' εἰρήνῃ ὄζει λόγῳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὴν ἑορτήν. ὥστε γὰρ ἡλικία τις ἦν ἣ μὴ πρὸς τοὺς βωμούς τε καὶ τὰ ἱερὰ ἔσπευδε· ὥστε τις ἔμενεν οἶκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἐνθουσῶντες ἐφέροντο, συνδρόμοί τε ἀλλήλοις, καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον συνθέοντες ὥσπερ

gatis, Maximum in urbe Ravenna invenerunt, delectos ex urbe & Italia contrahentem milites, ac Germanorum auxiliares; qui benevolentiæ nomine publice à popularibus miſſi fuerant, quibus olim Maximus cum imperio diligentiſſime præfuerat. Ergo paranti copias adverſus Maximinum, repente occurrunt equites, capita ferentes principum, victoriamque nuntiantes, & rerum proſperos ſucceſſus, conſenſumque exercitus & populi ad eoſdem colendos principes quos ſenatus elegiſſet. His igitur præter ſpem nuntiatis, ſtatim ad aras ſacrificatum diſcurritur, victoriam canentibus univerſis, quam citra pulveris jactum ſibi pepererant. Enimvero Maximus peracto ſacrificio Romam dimittit equites, ut rem geſtam populo narrent, & capita illa perferant. Qui poſtquam pervenere in urbem, atque infixa contis hoſtilia capita omnibus conſpicienda prætulerunt, nemo utique verbis ullis conſequi poſſet feſtum lætitiamque ejus diei. Nulla quippe fuit ætas quæ non ad aras & templa feſtinarit, nemo qui domi ſe continuerit: ſed ibant ceu lymphati, gratantes invicem; atque in circum, veluti futura

---

1 Atque infixum conto caput omnibus conſpiciendum præbuerunt. Hic mentio fit unius tantum capitis quod in filium ejus non perinde ac in eum conceptum eſſet odium. Ib.

concione frequentes concurrebant. Ipſeque Balbinus hecatombas immolabat, nullique non magiſtratus, nulli non è ſenatorio ordine lætabundi ſupra quam dici poſſet agitabant; quaſi ſecurim cervicibus imminentem excuſſiſſent. Igitur nuntii legatique per omnes provincias laureati dimittebantur.

XVIII. Dumque ad hunc modum tanta Romanum populum lætitia tenebat, interea Maximus Ravenna profectus Aquileiam pervenit, tranſmiſſis paludibus in quas fluvius Eridanus ac vicina exundant ſtagna, ſic ut per ora ſeptem in mare præcipitentur. Itaque indigenæ patria lingua paludem illam ſeptem-maria appellant. Statim igitur Aquileienſes Maximum reſeratis portis excepere: nullæque non Italiæ civitates legatos mittebant, principes viros, candidatos ac laureatos, & Deorum patriorum ſimulacra aureaſque coronas, ſi quæ in donariis fuerant, comportantes; qui fauſta omnia Maximo acclamarent, & frondibus eum conſpergerent. Quin exercitus etiam qui Aquileiam circumſederat, pacato habitu prodibat laureatus; non tam vero concordique affectu univerſorum, quam ficta benevolentia, & honore temporario ad præſentem fortunam principis accommodato: pleriſque tamen indignantibus ac dolen-

ἐκκλησιάζοντες ἐν ἐκείνῳ [1] τῷ χωρίῳ. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ αὐτὸς ἑκατόμβας ἔθυε· ἀρχαί τε πᾶσαι καὶ σύγκλητος, ἕκαστός τε ὥσπερ ἀπροσδοκήτῳ πέλεκυν τοῖς αὐχέσιν ὑπερκείμενον, ὑπεραφαίνετο. ἔς τε τὰ ἔθνη ἄγγελοι καὶ κήρυκες δαφνηφόροι διεπέμποντο.

ιη'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην, ἑορτῆς εἶχεν ὕτως. ὁ δὲ Μάξιμος, ἀπὸ τῆς Ραβέννης ἄρας, ἐπέσπη Ακυληΐᾳ, διαβὰς τὰ τενάγη ἃ ὑπό τε Ηειδανοῦ ποταμοῦ πληρούμενα καὶ τῶν ὠκεανείων ἑλῶν, ἐπεὶ ῥόμασιν ἐς θάλατταν ἐκχεῖται· ἔνθεν καὶ τῇ ἑαυτῶν φωνῇ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι ἑπτὰ πελάγη τὴν λίμνην ἐκείνην. Εὐδὺς ἦν οἱ Ακυλήσιοι τὰς πύλας ἀνοίξαντες ὑπεδέχοντο, αἵτε ὑπὸ Ιταλίας πόλεις φρισσείας ἔπεμπον ὑπὸ τῶν σεφοξυόντων παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν· οἱ λευχειμονοῦντες καὶ δαφνηφόροι, θεῶν πατρίων ἕκαστοι προσκόμιζον ἀγάλματα, καὶ εἰπίνες ἦσαν στέφανοι χρυσοῦ ἐξ ἀναθημάτων· εὐφήμων τε καὶ ἐφυλλοβολοῦντο τὸν Μάξιμον. Ο δὲ στρατὸς ὁ τὴν Ακυληΐαν πολιορκήσας, προσήει καὶ αὐτὸς ἐν εἰρηνικῷ σχήματι δαφνηφόρος, οὐκ ἐξ ἀληθοῦς μὲν [1] μεθέσεως πᾶς, προσποίητῳ δὲ εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ, τῇ τὴν παροῦσαν ἐξ ἀνάγκης τῆς βασιλείας τύχην. οἱ πλεῖστοι γὰρ αὐτῶν ἠναγκάσθησαν καὶ λανθανόντως ἤλγουν, τὴν

1 Sylburgius legit ὥσπερ ἐκκλησιάζοντες εἰώθεσαν, quamvis Stephanus omittit [ἐν τῷδε τῷ]

μὲ

μὲ ὑπ' αὐτῶν ὁπλισχθέντα βασιλέα, καθηρήμθυον, κρατοῦντας δὲ τὸν ὑπὸ συγκλήτου ἠρημθύους. ὁ δὲ Μάξιμος ἐν τῇ Ακυληίᾳ γθυόμθυος, πρὸ τῆς μὲ κ) δευτέρας ἡμέρας ἱερουργίαις ἐχθλαζε, τῇ δὲ τείτῃ τ' ἡμερῶν συγκαλέσας ἐς τὸ πεδίον πάντα τ' στρατὸν, βήματός τε αὐτῷ κ) λασκιαδεύτος, ἔλεξε τοιάδε.

tibus clanculum, quem ipſi elegerant, ſublatum eſſe, ac rerum potiri quos ſenatus creaverat. Enimvero Maximus, uno alteroque die ſacrificiis abſumpto, tertio dein exercitum omnem in planitiem convocavit, atque ex tribunali ad hunc modum verba fecit.

Maximi Oratio.

ιϑ'. Οσον μθὺ ὑμᾶς ὤνησε μεταγνόντας τε κ) τὰ Ρωμαίων φρονήσαντας, πείρᾳ μεμαθήκατε, ἀντὶ πολέμου μθὺ εἰρήνην ἔχοντες πρὸς θεὺς, οὓς ὠμόσατε, κ) νῦν φυλάσσοντες τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, ὃς ὅτι τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυστήριον. χρὴ δὴ ὑμᾶς κ) τὸ λοιπὸν ἅπαντος τούτων ἀπολαύειν τὰ πρὸς πεφθότας Ρωμαίοις τε κ) συγκλήτῳ κ) αὐτοκράτορσιν ἡμῖν· ὃς ἐξ εὐθηνίας κ) πολλῶν πρόξεων, κ) μακρᾶς διαδοχῆς, ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι τοῦτο ἀναβάντας, κρίναντες ὁ δῆμος κ) ἡ σύγκλητος ἐπελέξατο. ἡ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς ἴδιον κτῆμα ἡ ἀρχὴ, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ Ρωμαίων δήμου ἄνωθεν, κ) ἐν ἐκείνῃ πόλει ἡ τῆς βασιλείας ἵδρυται τύχη. ἡμεῖς δὲ διοικεῖν κ) διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς σὺν ὑμῖν ἐγκεχειρίσμεθα. Τοῦτα δὲ μετ' εὐταξίας τε κ) κόσμου τοῦ πρέποντος, αἰδοῦς τε κ) τιμῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὑμῖν μθὺ εὐδείμονα κ) πάντων ἀνενδεᾶ παρέξει βίον, τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις κτ' τε

XIX. Quam fuerit ex uſu vobis pœnitentia, & reconciliata cum Romanis gratia, reipſa didiciſtis; pacem videlicet pro bello agitantes; Deorum reverentia, in quos juraſtis: ſervato etiam militari jurejurando, quod eſt unum Romani principatus myſterium ſanctiſſimum. Quare debetis etiam deinceps hujuſcemodi commodis frui, fidem populo ſervantes Senatuique Romano & nobis Imperatoribus; quos à nobilitate & rebus geſtis, longaque ſerie generis, quaſi per gradus quoſdam provectos, pari judicio S. P. Q. R. elegerunt. Neque enim unius tantum hominis peculiaris poſſeſſio principatus eſt, ſed communis antiquitus totius populi Romani, ſiquidem in illa urbe ſita eſt Imperii fortuna; nobis autem diſpenſatio tantum atque adminiſtratio principatus una vobiſcum demandata eſt. Qui ſi moderate & honeſte vos geretis, & reverentia atque honore principes proſequemini, illa beatam & omnibus neceſſariis rebus inſtructam vitam vobis præbebunt; cæteris autem omnibus hominibus per ſingulas nationes & civitates

pacis atque animi ad obſequendum principibus prompti cauſa erunt. Vivetis autem cuncti ex animi veſtri ſententia, domi ſuæ quiſque, neque in externis regionibus conflictabimini. Ut autem barbaræ etiam gentes pacem quietemque tueantur, nobis curæ erit hic labor. Nam cum duo ſint Imperatores, & quæ Romæ agenda erunt, facilius adminiſtrabuntur, & ſi quid etiam in extera regione feſtinationem neceſſario poſcat; utpote alterutro ad ea quæ vocabunt præſto facile futuro. Neque vero ſuſpicemini rerum ſuperiorum memoriam ullam ſuperfore, aut in nobis (quippe nihil non juſſi feciſtis) aut in Roman. Pop. nationibuſve aliis quæcumque ob acceptas injurias deſciverunt. Sit omnium oblivio; ſit fœdus conſtantis amicitiæ, fideſque benevolentiæ ac moderationis ſempiterna.

XX. Hæc loquutus Maximus, ac pecunias magna copia pollicitus, paucos Aquileiæ commoratus dies, Romam reverti conſtituit. Igitur dimiſſo exercitu reliquo in provincias caſtraque propria, Romam revertitur ipſe, cum ſtipatoribus iis quibus Imperatorum cuſtodia incumbebat, cum iis item qui ſub Balbino militabant. Quin etiam reverſi ſunt auxiliares, qui è Germania venerant. Eorum enim benevolentiæ fidebat; utpote in quorum gentis præfectura, ante ade-

ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις εἰρωνίαν καὶ πρὸς τὸς ἡγεμόνας πειθώ. βεβαιωθέ τε καὶ κατὰ γνώμην ἐν τοῖς οἰκείοις, ἂν ἐν ἀλλοδαπῇ κακοπαθῶντες. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ τὰ βάρβαρα ἡσυχάζειν ἔθνη, μέλει φροντίδι ἡμεῖς ἕξομεν. δύο μὲν γὰρ ὄντων βασιλέων, εὐμαρέστερον καὶ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ διοικήσεται, καὶ εἴ τι δὴ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπείγοι, πρὸς τὴν χρείαν ἀεὶ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὰ καλοῦντα ῥᾳδίως παρόντος. Μηδέ τις ὑμῶν οἰέσθω τῶν πεπραγμένων εἴ τινα μνήμην, εἴτε ὑφ' ἡμῶν (ἐκελεύσθε γὰρ) εἴτε ὑπὸ Ρωμαίων, ἢ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, [1] ὅτε οἱ ἀδικούμενοι ἀπέστησαν. Ἀλλὰ γὰρ ἔγωγε πάντων ἀμνηστίαν, καὶ σπονδὰς φιλίας βεβαίους, εὐνοίας τε καὶ εὐκοσμίας πίστις αἰώνιος.

κ'. Τοιαῦτά τινα εἰπὼν ὁ Μάξιμος, νομάς τε χρημάτων μεγαλοφρόνως αὐτοῖς ἐπαγγείλας, ὀλίγων ἡμερῶν ἐνδιατρίψας ἐν τῇ Ακυληίᾳ, τὴν ἐς Ῥώμην ἐπάνοδον συγκροτεῖ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο στρατιωτικὸν ἀπέπεμψεν ἔς τε τὰ ἔθνη καὶ τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα· αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθεν ἐς τὴν Ῥώμην, σύν τε τοῖς δορυφόροις, οἳ τὴν βασίλειον φρουρᾶσιν ἀρχὴν, σύν τε τοῖς ὑπὸ Βαλβίνῳ στρατευομένοις. ἐπανῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀπὸ Γερμανίας ἐπικουρικοὶ σύμμαχοι, ἐθάρσει γὰρ αὐτῶν τῇ εὐνοίᾳ, ἅτε

1 Stephanus omittit ὅτε licet fateatur inſeri oportere.

καὶ

καὶ τῶ ἔθνους ὀλιγαρχῶς φερτέρων ἄρξας ὅτε ἰδιώτευεν. εἰσῆγε δὲ αὐτῷ ἐς τὸ Ρώμυλον ὅ, τε Βαλβῖνος ὑπατεύετο, ἐπαγόμενος Γορδιανὸν Καίσαρα· ἥτε σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες, ὥσπερ θριαμβεύοντας ὑπεδέχοντο.

κα'. Ἦρχον δὲ τῆ λοιπῆ τε πόλεως μετὰ πάσης εὐταξίας καὶ εὐκοσμίας, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πανταχοῦ εὐφημούμενοι. ἔχαιρέ τε ὁ δῆμος αὐτοῖς, συμπαθείᾳ τε εὐπατείδας καὶ ἀξίους τῆ βασιλείας αὐτοκράτορσιν. Οἱ μὲν τοι στρατιῶται διοίδαινον τὰς ψυχὰς, καὶ οὔτε τῶν εὐφημίας τοῦ δήμου ἠρέσκοντο, ἐλαφρύνοντό τε αὐτῶν αὐτίκα τὴν εὐγένειαν, καὶ ἠγανάκτουν ὅτι ἄρα ἔχοιεν ἐκ συγκλήτου βασιλέας. ἐλύπουν δὲ αὐτὸς καὶ οἱ Γερμανοὶ παόντες τῷ Μαξίμῳ, ἔν τε τῆ Ρώμη διατρίβοντες. Ἀντιπάλους γὰρ ἔξειν ἤλπιζον ἐπὶ τολμῶντες, καὶ ἐφεδρεύειν αὐτοῖς ὑπωπτεύον, ἐπεὶ δόλῳ ἀποζωσθῆναι καὶ ἐκείνους, ἅτε παόντας ῥᾳδίως ὑποκαταξᾶναι. Τό τε Σεβήρου ὑπόδειγμα, ὃς τοὺς Περτίνακα ἀποκτείναντας ἀπέζωσεν, εἰσῆει αὐτούς. ὀλιγελεμύῳ δὲ ἀγῶνος τοῦ ἁγίου Καπιτωλίων, πάντων τε ὡεὶ τὴ παννυχεῖν καὶ τὰς θεὰς ἀγρυπνούντων, αἰφνιδίως μὲν εἶχον γνώμης λαμβάνουσαι ἐξέφηναν· καὶ τὴ θυμῆ μὴ κρατήσαντες, ὁρμῆ δὲ ἀλόγῳ χρησάμενοι, ἀνῆλθον ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ βασίλεια, τοῖς τε φρουροῦσιν βασιλεῦσιν ἐπεσπήλθον. συνέβαινε δὲ κἀκείνους μὴ πάνυ τι ἀλλήλοις ὁμοπτum imperium, moderationem omnem adhibuerat. Ingredienti urbem etiam Balbinus occurrit, Gordianum Cæsarem adducens: senatus autem populusque universus lætis acclamationibus veluti triumphantes exceperunt.

XXI. Post id autem, cum publice privatimque magna modestia & gravitate imperium gubernaretur, omnesque omnia bona dicerent, lætaretur populus & gloriaretur patritiis imperioque dignis principibus, milites tamen animis æstuabant, & cum illis Pop. acclamationibus offendebantur; tum vero ipsorum Imperatorum illam ipsam nobilitatem indigne ferentes datos sibi à senatu principes. Angebant præterea eos Germani quos in urbe secum Maximus retinuerat. Nam futuros vindices sperabant, si quid ipsi majus ausi forent: etiamque insidias suspectabant, ne forte ab illis per fraudem exarmarentur, illique ut præsentes, facile in ipsorum locum substituerentur: memores Severi principis, qui etiam Pertinacis interfectores exauctoraverat. Quum itaque ludi Capitolini celebrarentur, deditis festo ac spectaculis omnium mentibus, repente dissimulatum diu sensum milites indicarunt. Namque ira instincti, ac vesano quodam motu unanimiter ad regiam concurrentes, senibus imperatoribus irruptione facta superveniunt. Forte accidit, ut ne ipsi quidem inter se satis congruerent, sed (ut est regnandi inexhausta aviditas,

viditas, atque incommunicabilis natura poteſtatis) imperium ad ſe certatim trahebant: quum Balbinus quidem propter nobilitatem & duos conſulatus à ſe geſtos primas partes tenere æquum cenſeret; ac Maximus, quod præfectus urbis fuiſſet, & rerum peritus haberetur. Utrumque tamen patritia nobilitas, & quantum ſatis eſſet, illuſtre genus, ad ſummum imperium ſtimulabant. Quæ res imprimis ambos perdidit. Nam audito Maximus veniſſe ad ſe occidendum milites qui Prætoriani appellantur, arceſſere ſtatim Germanos auxiliares ſtatuerat, qui ſcilicet in urbe ipſa erant, ac poſſe reſiſtere Prætorianis videbantur: at Balbinus dolum contra ſe compoſitamque aliquam ſuſpectans fraudem, quod ſtudere Maximo Germanos cognoverat, prohibuit acciri illos: negans ad prohibendos repellendoſque Prætorianos convocari; ſed id agi ut ſumma rerum ſolus Maximus potiatur. Ac dum inter ſe ad hunc modum diſceptant, ecce tibi unanimiter milites, impetu in aulam facto, cum illis de via ceſſiſſent (hoc eſt, tranſitum dediſſent) atrienſium januarum cuſtodes, ſenem corripiunt utrumque; laceratiſque veſtibus quas gerebant, vilioribus ſane, utpote domi ſe continentium, nudos ipſos ex aula abνοῦν, ἀλλ' οἷόπερ μοναρχίας ὀπτυμίᾳ, καὶ τὸ ἀκοινώνητον ἐν τῇς ἐξουσίαις, ἕκαστος πρὸς αὐτὸν τὴν δύναμιν ἀνδεῖλκεν· ὁ μὲν Βαλβῖνος, κατ' εὐγλωσσίαν καὶ δικλῶ περάγουσα ὑπατείαν περιτεύειν ἀξιῶν· ὁ δὲ Μάξιμος, διά τε τὸ ἔπαρχον τῆς πόλεως γεγονέναι, καὶ ἔχειν ὑπολήψεις ἐμπειρίας πραγμάτων· ἑκατέρωθέν τε εὐγλωσσίᾳ εὐπατείδας τε γένους πλῆθος αὐταρκες εἰς ὀπτυμίαν μοναρχίας ἔπειθεν. Ὅπερ αὐτοῖς καὶ μάλιστα γέγονεν ἀπωλείας αἴτιον. ὡς γὰρ ἐπύθετο ὁ Μάξιμος ἀφικνεῖσθαι ἐπ' ὀλέθρῳ [1] αὐτῶν τοὺς πραιτωριανοὺς καλουμένους, ἐβούλετο μεταπέμψασθαι τοὺς Γερμανοὺς συμμάχους, ὄντας ἐν Ῥώμῃ, αὐτάρκεις ἐνομίους ἀντισῆναι τοῖς ὀπλουλένοις. ὁ δὲ Βαλβῖνος, οἰόμενος δόλον τινὰ εἶναι καθ' αὐτοῦ καὶ σόφισμα, (ἤδει γὰρ τοὺς Γερμανοὺς τῷ Μαξίμῳ εὐνοοῦντας) ἐκώλυε, φάσκων οὐκ ἐς κωλύμιον ἀλλ' ἐς ἀντίσασιν αὐτοὺς τῶν πραιτωριανῶν ἀφίξεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ πρειποιῆσαι τῷ Μαξίμῳ τὴν μοναρχίαν. ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτων διαφέροντο, εἰσδραμόντες οἱ στρατῶται ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, ἐκτείνουσιν αὐτοῖς τῶν περὶ τὰς αὐλείας εἰσόδους φυλαττόντων, ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας. περιρρήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἴκοι δια-

---

1. Rectius αὐτῷ.

τρίβοντες,

τείοντες, γυμνὸς τῆς βασιλείας αὐλῆς ἐξέλκουσι μετὰ πάσης αἰσχύνης καὶ ὕβρεως, παίοντές τε καὶ ὑποσκώπτοντες τὸν κατὰ συγκλήτου βασιλέα, ῥωπείων τε καὶ ὀρύγων ἀπαραγμοῖς, καὶ πάσης τῆς τοῦ σώματος λοβοὺς ἐμπαροινοῦντες διὰ μέσης τῆς πόλεως ὅπῃ τὸ στρατόπεδον ἄπωγον, ἐθελήσαντες δὲ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκλεῖναι, ἀλλὰ ζῶσιν ἐνυβρίσαι, ἵν' ὅπλεον ὦν πάσχωσιν ἄθλιον τὸ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα πυθόμενοι οἱ Γερμανοὶ, λαβόντες ὅπλα, ἠπείγοντο ὡς ἀμυνοῦντες αὐτοῖς, μαθόντες οἱ πραιτωριανοὶ ἀφικνουμένους, φονεύουσιν ἤδη πᾶν τὸ σῶμα λελωβημένους τοὺς βασιλέας, καὶ καταλιπόντες τὰ σώματα ἐξεμιμμένα ὅπῃ τῆς λεοφόρου, ἁρμάμυοι δὲ τὸν Γορδιανὸν Καίσαρα ὄντα, αὐτοκράτορά τε ἀναγορεύσαντες, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν ἄλλον οὐκ εὗρον, βοῶντές τε πρὸς δῆμον ὅτι ἄρα εἶησαν ἀπελθόντες ὃς ὁ δῆμος ἐκ ἐβούλετο ἐν ἀρχῇ ἄρξαι, Γορδιανόν τε ἐπελέξαντο, ἐκείνης γε ὑπόγονον, ὃν καὶ αὐτοὶ Ρωμαῖοι ἐξεδιάσαντο· καὶ ἔχοντες αὐτὸν, ἀπελθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, συγκλείσαντες τὰς πύλας, ἡσύχαζον. οἱ δὲ Γερμανοὶ, μαθόντες ἀνῃρημένους τε καὶ ἐξεμιμένους ὧν χάριν ἠπείγοντο, οὐκ ἐλόμενοι πόλεμον μάταιον ὑπὲρ ἀνδρῶν τεθνηκότων, ἐπανῆλθον εἰς τὸ ἑαυτῶν καταγώγιον. Τέλει μὲ δὴ πιθτῳ ἐχρήσαντο ἀναξίῳ τε ἅμα καὶ ἀνοσίῳ σεμνοὶ καὶ λόγῳ ἄξιοι πρεσβύται, εὐγενεῖς τε καὶ κατ' ἀξίαν ὅπῃ

strahunt; ac per omnem ignominiam contumeliamque cædentes per irrisionem vocitantes senatorios Imperatores, barbamque & supercilia vellentes, neque ulli parcentes corporis totius ludibrio, per mediam urbem ad castra deducebant; ne occidere quidem illos in regia decreti, sed vivos cruciatibus afficere, quo dolorem diutius perpeterentur. Sed ubi Germanos re deinde cognita, raptis armis, in auxilium concurrere nunciatum Prætorianis est, statim illos nulla non parte corporis jam fœdata, contrucidant. Relictisque in publica via cadaveribus, quum Gordianum, qui Cæsar erat, in altum sustulissent, atque Imperatorem declarassent, (quoniam alium in præsens non invenerant) vociferantes populo, se interemisse illos quos populus initio imperium obtinere noluisset, Gordianum autem elegisse, nepotem illius Gordiani quem ipsimet Rom. suscipere imperium coegerint: habentes illum, castra petierunt: clausisque portis quieti manserunt. At Germani ubi occisos projectosque audierunt quorum causa properaverant, quum nollent irritum bellum pro viris vita defunctis suscipere, in sua diversoria revertuntur. Hunc finem vitæ habuerunt, indignum videlicet ac nefarium, venerabiles senes & commemoratione digni, claritudine generis atque egregiis meritis ad Imperii

perii faſtigium provecti. Cæterum Gordianus, quum annorum eſſet ferme tredecim, [a] Imperator (ab univerſis) declaratus, Romanum ſuſcepit imperium.

τὴν ἀρχὴν ἐλπιδότες. ὁ δὲ Γορδιανὸς, σχεδὸν ἔτη τε γεγονὼς τρισκαίδεκα, αὐτοκράτωρ τε ἀνεδείχθη, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνεδέξατο.

[a] Politianus legit [Princeps] quia ſtatim poſt [imperium] uſurpare cogeretur. Steph.

FINIS.

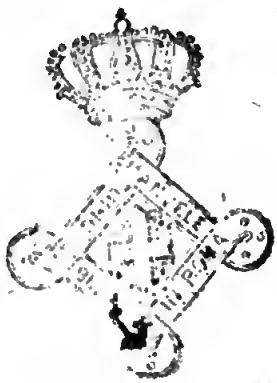

MG 2017305